M.D.K.

Ybl Miklós

A Magyar Nemzeti Walhalla megvalósitásához szükséges tervek elkészitésére kérte fel a müvészt a Fővárosi Képzőművészeti Bizottság, hogy azokat mellékelhessék a királyhoz intézett kérvényhez, amelyben annak a Várkertben való felépitését kérik.

Szinház, Bp. 1887. május 18. I. évf. 118.sz

YBL MIKLÓS

Kecskeméten épitett evangélikus templomát az 1876-ban épitett Nagytakarék kétemeletes szék és üzletháza eltakarja.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő: Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l. /Városképek - Müemlékek sorozat./ - 64. l.

YBL MIKLÓS

tervei szerint épült Kecskeméten 1862-63-ban a romantikus evangélikus templom.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő: Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l. /Városképek - Müemlékek sorozat./-50. l.

YBL MIKLÓS

épitette 1862-63 közt Kecskeméten /Arany János utca 1./ az ev. templomot. Görögkereszt alaprajzu, a négy oromzatos homlokzathoz 1-1 kisebb féloromzat csatlakozik. A homlokzatokon három különálló. felettük három kapcsolt, legfelül körablak. Magas négyezet, fiatoronyszerü sarkokkal, falain 3-3 ablakkal, áttört attikával és hegyes tornyocskával. Az ivsoros párkányok a neoromán stilussal kacérkodnak. Alaprajzilag érdekes, tömegében szétszabdalt, elaprózott. Egykor négy saroktornya volt. Északi oldalán rövid előépitmény. Belül pillérkötegekkel, gótikus keresztbordákkal és 3 öntöttvas karzattal. Romantikus. Környező épületek miatt ma áttekinthetetlen. /Müemlék jellegü./

Entz Géza - Genthon István - Zappanos Jenő: Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l. /Városképek - Müemlékek sorozat./ - 132. l.

YBL MIKLÓS

1862-1863 között épitette a kecskeméti evangélikus templomot.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő:
Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l.
/Városképak - Müemlékek sorozat./ - 130. l.

Ybl Miklós MIK
építész

A Bp. Petőfi téri Gör. Kel. templom, melyet Tallherr tervei után Jung József önállóan épitett(Repr. 39.o. 8.kép /metszet/) 1791-től. A XIX. sz. végén Ybl toronysisakot épitett rá és a homlokzatot átalakitotta.
39.o.

Kuthy Sándor: Adatok Tallherr József működéséhez.
Műv. Ért. 1958. VII. évf. 1. sz. 32. -42.o.

Ybl Miklós

épitész MDK

A gödöllői kastély felujitója: 1867

Repr.:... rokokó diszü kandalló kerete.
18.o. 7. kép
.... kapualj részlete. (19.o. 7.kép)
.... felhajtó barokk mellvédje.(20.o.8.kép)
.... törzsépületének sarokrizalit oldalhomlokzata(21.o. 9. kép)
.... barokk oldalhomlokzati kapuja.
22.o. 10.kép
.... udvari homlokzatának középrizalitja.
23.o. 11. kép
.... udvari homlokzat részlete (24.o. 12.kép)
(összehasonlitásul: A melki kolostor "Garten pavillon" homlokzati rajza
25.o. 13.kép)
.... lépcsőházának belső képe(26.o.14.kép)

ifj. Dümmerling Ödön: A gödöllői kastély.
Müv. Ért. 1958. VII. évf. 1. sz. 9-31.o.

MÖK

Ybl Miklós építész

A gödöllői kastély felujitója(1867)

Repr.: .... kápolna belső képe. (28.o. 16. kép)
.... egyik barokk szobaajtaja.
29.o. 17. kép
.... park bejárata. (30.o. 18. kép)
A schönbrunni kastély "Kleine Galerie" belső képe (27.o.15.kép), mint a gödöllői kastély dísztermének külföldi példája a könnyed belső architektura szempontjából.
27.o.

ifj. Dümmerling Ödön: A gödöllői kastély.
Müv. Ért. 1958. VII. évf. 1. sz. 9-31.o.

Ybl Miklós MDK
építész

1867. A gödöllői kastély felújitása.
A középrizalit fölé, egymás mögé helyezett két kupola az ő müve.
14.o.
A főlépcsőház üvegfala és üvegajtók.
15.o.
Több épületrész valószinüleg az Ybl-féle épitési korszakba utalható. 17.o.20-21.o.27.o.

ifj. Dümmerling Ödön: A gödöllői kastély.
Müv. Ért. 1958. VII. évf. 1. sz. 9- 31.o.

Ybl Miklós cs.

1845/56 Graz, Salzburg, Ferrara, Bologna, Ancona, Nápoly, Velence, Foligno, Firenze, Lucca, Genova, Milano, Róma, Innsbruck, München-i útja

Ybl Ervin: Ybl Miklós 121.1.

Ybl Miklós MDK

Vámpalota /1945-ös sérülések/

AHA. 1954.Tom.II. Fas. 1-2. lol. 1.- D. Dercsényi: La tutela dei Monumenti in Ingheria dopo la Liberazione. 99-132.l.

Ybl Miklós épitén

Magyar Nemzet IX. 1953 jan. 1.

Ybl Miklós szobrán

Magyar Nemzet VIII. 1952 márc. 7. 5.

Ybl Miklós épitész

sok évi müködés után sem akarják a pesti céhbe felvenni. Ezért társul Pollack Ágosttal / P.Mihály fiával/

Zádor A:A magyar klasszicizmus épitészeinek társadalmi helyzete.Bp.1953 55. 65. 68,

MDK

Ybl Miklós építész

Budapest, Szent István templom

Rados J: A magyar klasszicista építészet hagyományai. Bp. 1953 41 l.

Ibl Miklós építőmester

Festetich György varokkár

Józsefv. 5 Lerchenz. 17. u. Erzh. Alexanderg. 6.

1862. - I. Homlokrat, metnet
II-IV. Ömes alapr.

Weichselmann Ignác és Zofahl Gustáv architekt
is aláírja

MDK-A-II-1/613.

Ybl Miklós
építész

M.D.K.

Az Akadémia épületének épitkezését vezette.

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei József nádor korától
a Fővaros egyesítéséig. 1961.

Bp. 1924

Ybl Miklós
építész

M.D.K.

A Károlyi palota termeinek díszítő munkái-
ban nagy szerepe volt.

Dr. Lechner Jenő: Budapest Műemlékei
Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei József nádor
korától a Főváros egyesítéseig. 1912.
Bp. 1924.

M.D.K.

Ybl Miklós
építész

Hild halála után 1867-ben Ybl vette át a Szent István Dasilika építését.

Dr. Ledner Jenő: Budapest Műemlékei, Bp. 1924.
Dr. Ledner Jenő: Budapest műemlékei József nádor korától a Főváros egyesítéséig. 187. l.

M.D.K.

Ybl Miklós
építész

A királyi vár átépítése Ybl-Hauszmann nevéhez fűződik.

Dr. Lechner Jenő: Budapest Műemlékei, Bp. 1924.
Kertész K. Róbert: A város stíluskorszak műemlékei. 132 l.

Ybl Miklós
építész

M.D.K.

A Petőfi téri görög templom toronysisakját 1873-ban alkotta.

Dr. Lechner Jenő: Budapest Műemlékei, Bp. 1924.
Kertész K. Róbert: a barok stíluskorszak műemlékei 128 l

M.D.K.

Joh. Liebes
építész

A királyi vár átépítési munkálatait végezte.

Budapest und Umgebung. Budapest. 15 l.

M.D.K.

Ybl Miklós
épitész

Italiai renessaince stilusban épitette a Várbazsár
alatt a terrasszokat és lépcsőzetet.

Budapest und Umgebung. Budapest 18l.

M.D.K.

Ybl Miklós
építész

A Margitszigeten a fürdőházat 1871-ben építette.

Budapest und Umgebung. Budapest. 20 l.

M.D.K.

Ybl Miklós.
építész.

A lipótvárosi Szent István templomot Hild József kezdte építeni, majd Ybl fejezte be az építkezést.

Budapest und Umgebung. Budapest. 34 l.

Ybl Miklós
építész

M.D.K

1875-85 han épitette az Operaházat.

Budapest und Umgebung.

37 l.

M.D.K

Ybl Miklós
építész

A Fővámhivatal, a Ferencvárosi templom is
az ő műve.

Budapest und Umgebung. Budapest. 44 l.

H. D. K.

YBL Miklós építész

Margit-fürdő épülete (1868-70) (17. kép)

Ivócsarnok, vizesés, posta, kilátó, gépház néhány villa (1868-70)

Tenerné Tóth Rózsa: Margitsziget. Bp. 1955

32. l.

YBL Miklós MDK.

Ybl Ervin: A budai várpalota helyreállítása a XIX. szd derekán
Tanulmányok Bp. multjából. 1956. XI. köt. 315. l.

MDK

Ybl Miklós

munkái kerámikai kivitele miatt a Zsolnay-gyárban időzött.

Hójjné Détári Angéla : Tallózás egy magánygyüjteményben.
Műv. Ért. 1956. V. évf. 2-3. sz. 176-180.o.

177.o.

YBL Miklós

Kismarthy Lechner Jenő dr: Emlékezés Pollack Mihályra.

Művelt Nép, 1955. VI. évf. 14. sz. április 3. 10. old.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Régi Képviselőház (-Sándor-utca) 1865-66.

Egry Margit-Wellisch Judit: Az Országház
5. l. 6., 8. l.

M. D.K.

YBL Miklós építész

A debreceni Kistemplom átépítésére tervo

" Vöröshadsereg útja és Aranyi János u sarkán lakóház 1870 (Csanak József részére)

Balogh István: Debrecen. 71. l., 81. l.

M. D. K.

YBL Miklós épitész

Tervek a debreceni szintiai épüle-
téhez

Balogh István: Debrecen. 76.

M. N. K.

Ybl Miklós épületei

Br. Varpalota

Ybl Buda 266, l.

M. D. R.

YBL Miklós épétész

Debrecen, Csanak József lakóháza (Arany János u 10.) 70-es évek.

Debrecen, Kollégium új épületének kiegészítésére tervet kérnek 1842.

Balogh István. Debrecen, 38. l.

M. D. K.

Ybl Miklós évítés

Bp. Várpalota

Ybl Buda 253, 261, 262, e

M.D.K.

YBL Miklós érítés

Múzeum krt. 7-9. alatti ház

Müvért. 1952.

Dercsényi Dezső: Magyar müemlékvédelem a felszabadulás után 15 l.,

1952

M.D.K.

YBL Miklós épülete

Fővámház

Művért. 1952.

Dercsényi Dezső: Magyar müemlékvédelem afelszabadulás ut
után 147, 152. l. ~~153.~~

M. D. K.

YBL Miklós épitész

Fővámpalota

Régi képviselőház 1865.

Művért. 1952.

Dercsényi Dezső: Magyar müemlékvédelem a felszabadulás után 147. l.

M.D.K.

YBL kiállás évében

1845-1855 Fóti templom

Művért. 1955. 1. sz.
Ládor Anna: A Pollack-kutatás
néhány problémája 16. l. 25. l
28. l.

16.

M.D.K.

YBL Miklós építész

A királyi palota és az Opera terve.

Müvért. 1955. 1. sz.

Holl Imre- Seenger Ervin: A Budapesti Töténeti Muzeum mütárgygyarapodása a felszabadulástól 99. l

M. D. K.

Ybl Miklós életéből

Ybl Buda 273 l.

M. D K.

Ybl Miklós építész

Ybl Budo. 272-273 l.

M. D. K.

Ybl Miklós építész

Bp. Várkertbazár vázák

Ybl Buda 271, l.

M.D.K.

YBL Miklós építész

Egybevetés Ybl építészeti megoldása: (a barokk palota és az un. krisztina-városi szárny összekapcsolása) és a Zsigmond által kibővített Anjou-palota hozzátoldása között

Müvért. 1952 Zolnay László: A XIII-XIV. sz-i budavári királyi szálláshely 22.e.

22

YBL ciklós épétész

M.D.K.

Károlyi Alajos palota

~~Bród~~ Bródy Sándor -u 14

Puskin-u Revicky-u sarok sarok-

Mertes Pálffy palota

Budai Kir Vár krisztinaváros szárny

Budai Kioszk. pavilon

Bródy S.-u 8. vect képviselőház

Lánchid-u 4., 10.

Művért. Gerő László: Az épitészet koraeklektikus stilusa 102, 103., 105./.

1952

YBL Miklós épületei -3-

M.D.K.

Bk. Fő-u 1.
Fő-u 2.
Operaház
Budai várbazárhoz csatlakozó épület 1875. (fotó)

1952)
Művért. Gerő László: Az építészet koraeklektikus stilusa
103., 102. l. 106. l.

Ybl Miklós építész

M. O. K.

Operahàza említve:

A magyar Képzömüvészek egyesületének emlékirata. Bp. 1901 8

Y

Ybl Miklós épitén M.D.K.

Az Andrássy ut végén az Ybl által tervezett zaszlótartó állt. (később a svábhegyi kéchenyi-kilátó lett belőle)

Beck Ö. Fülöp Emlékezései. Bp. 1957
195,

MDK

Ybl Miklós

építén

tervei szerint épült 1870

után a Margit szigeti

Flóra-villa.

Derzsény - Szivós : Margita 235

Ybl Miklós

MDK

építen

tervezte a Margaréta szálló (Margit szíget) eredeti épületét a jüdő 1870-i megnyitása után.

Derzsény - Szivós: Margita. 237

MDK

Ybl Miklós

terveí alapján épület a
épülén
Szt Margit sigeti Gyógyfürdő
olan renesánsz stílusu épü-
lete 1870-ben.

Derzsény - Szivós: Margita. 237

MDK

Ybl Miklós

Ybl E: A budai várpalota épitése. MüvtörtDok. KözpÉvk. 1954-55. 1957, 253-277 l.

Ybl Miklós

építész MDK

Az erdőtarcsai neogotikus kápolna.

90.o.

Gerthon:Nógrád. 1954.

Ybl Miklós

építész MDK

A csitári uttörőüdülő helyén valamikor egy kis kastély állt, melyet Ybl Mikl-s épitett a Tr Torkos-család részére. 1895-ben lebontották.

172.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Ybl Miklós

A építész

állitólag ő épitette az erdőtarcsai kastélykertjében a volt kriptakápolnát /ma raktár/

repr.: a kripta alprajza és metszete
153-154. kép
a krpta fényképe
155. kép.

200.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Ybl Miklós

A budai királyi palotában 1902 körül végzett átalakitások Ibl és Haussmann tervei alakján készültek.

Telepy Katalin: Lenczur Gyula két történelmi festménye a Magyar Nemzeti Galériában.
A Magyar Nemzeti Galéria közleményei.1.sz.
Bp.1959.163.l.

Ybl Miklós MDK

A budai király palotában 1902 körül végzett átalakitások Ybl és Haussmann tervei alapján

Telepy Katalin: Lenczur Gyula két történelmi festménye a Magyar Nemzeti Galériában.
A Magyar Nemzeti Galéria közleményei.1.sz.
Bp.1959.163.l.

Ybl Miklós építész

MDK

A magyar építések Ybl nyomdokain járnak
a Mesteriskola létesítésével.

Békés Ilona: Mesteriskola

Népszabadság, Gy. 1959. okt. 30. 9. l

Ybl Miklós, építész MOk.

Hetvenöt éve: 1884. szeptember 27-én
nyílt meg az Operaház: Ybl Miklós alkotása.

Kőszeg Ferenc: Hetvenöt éves a Magyar Állami Operaház

Népszabadság, Bp. 1959. szept. 27. 10.l

Ybl Miklós épitéu M.D.K.

renováltа a Marcali-i Kéchenyi kastélyt.

Genth. Müeml. 1959 I. 191

M.D.K.

Xaversich Ferdinand festő

székesfehérvári. Monostorapáti

r. k. templom freskói

Genthe. Mücml. 1959 I. 20

Ybl Miklós építész M.D.K.

Nagycenk, r. k. templom, neoromán
1860 - 64

Genth. Müeml. 1959 I. 211.

Ybl Miklós épitész MDK

renoválta a hőgyészi Apponyi kastélyt
1847-ben nagyobbitotta meg Pollack Ágostonnal xxyx
együtt az ikervári Batthyányi kastélyt.

Genth.Müeml.1959 I.14o ,141

Ybl Miklós épitész MDK

tervezte Ney Bélával a kajdacsi temető Sztankovánszky sirkápolnáját. 1876

Genth.Müeml.1959 I. 146

Xaversich Ferdinand festő MDK

szeékesfehárvári. Eddig neki tulajdonitották a Kapolcs-i r.k. templom hajójának és kápolnájának freskóit,melyek valószinüleg J. Cymbal müvei.

Genth.Müeml.1959 I. 147

Ybl Miklós ép. tész M.D.K.

alakitotta át a fehérvárcsurgói Károlyi-kastélyt.

Genth.Müeml.1959 I. 96

Ybl Miklós épitén M.D.K.

Drávafok - Bittó-kastély 1896.

Genth. Mücml. 1959 I. 72

Ybl Miklós építén M.D.K.

Tervezte az Ercsi-i temetőben Eötvös József siremlékét.

Genth. Huemel. 1959 I. 80

Ybl Miklós épitén M.D.K.

valószinüleg ő alakitotta át 1852 ben a csákvári r.k. tplomot.

Genth. Münch. 1959 I. 58

Ybl Miklós, [építész] MDK

.A Bazilika pincéjében őrzik az első számu Állami Levéltár legféltettebb kincseit. Ha müemléket restaurálnak, itt megtalálják az eredeti rajzokat.

Most rendezik Ybl Miklór 5.ooo tervrajzát.

Pakots György: Történelem leforrasztott üvegcsőben. Felfedező expédición Budapest kincseskamrájában.

Esti Hirlap, II.évf.157.sz. 1957.jul.7.vas.
4.oldal

Ybl Miklós [építész]

MDK

Ybl Miklós és Fessler Leo alkotása, a
Danubius-kut,
mely a világháboru alatt sulyosan megrongálódott
most az Engels-térre kerül.

A szobrászati munka rekonstruálásán
Győri Dezső dolgozik.

Az Engels-térre kerül a Danubius-kut.

Esti Hirlap, II.évf.197.sz. 1957.aug.24.szo.
3.oldal

Ybl Miklós [építész]

MDK

Ybl Miklós "egyetem után Pollack mesterhez állott be kőműveskedni."

K.Gy.: Egyperces könyvkritika / Ybl Ervin: Ybl Miklós.

Esti Hirlap, II.évf.184.sz. 1957.aug.8.csüt.
2.odal

Ybl Miklós [építész] MDK

monográfiája megjelent Ybl Zsvintól, a képzőm. Alap. kiadásában

A kotásaiból említi: Operaház, Bazilika, Múzeum kot-i palota, Takarékpénztár, Nemz. Múz. régi képviselőház, vámpalota, Kőrgard. Ujtem, Várkert, Várpalota nyugati szárnya.

K. Gy.: Egyperes Könyvkritika Ybl Zsvin: Ybl Miklós

Rsti. Szilap. II. évf. 184 n. 1957. aug. 8 csa. 2. old.

Ybl Miklós

szobrász

és Feszler Leo

"Danubius - kut" Repr.

6.o.

Gádor Endre: Budapest szobrai. Bp. 1955.

Ybl Miklós
építész

A Fóti templom az ő alkotása
+ repro

Élet és Tudomány. Budapest, 1958. 9 szám.
Cserhát"

80 l

Ybl Miklós
építész

M.D.K.

Hódmezővásárhely városházát ő alkotta.

Artner Tivadar: Hódmezővásárhely.
Élet és Tudomány, 1958. Bp. 47 száma.

1487-

MDK

Ybl Miklós építőmester

Dr Barna Ignác fogorvos, fut. kár

Városliget, Mexikóhajtó út mellett 35. m.

1866. Homlokzat, pince, fut. alapr., metszet

MDK-A-II-1/2455.

PDK

MDK

Ybl Miklós építőmester

Pesti Takarékpénztár Egyesület III. em. sarokbérház

Belo Reáltanoda és Egyetem u. sarka

1866. —

MDK-A-11-1/2283.

MDK

Ybl Miklós építőmester

Ferencvárosi templom

Ferencv. Templom tér

1866. — Kiegészítendő!

MDK-A-Ü-1/2182.

WDK

MDK

Ybl Miklós építőmester

Kovách Lánló T. en. hér

Belv.; Zöldfa-u. 26.

1867. Hamlakat, mehet, ömesalapr.

MDK-A-II-1/2893.

MDK

Gbl Miklós építőmester
gr Pálffy Pálné II. em. sarokház
Józsp.; 5 Pacsirta- és József-u. sarka
1867. ——

MDK-A-11-1/2892.

MDK

Ybl Miklós építőmester

gr Károlyi Alajos 2 em. ház

Józsf. Ök-u. 23.

1867. —

MDK-A-TI - 1/2792.

MDK

Ybl Miklós építőmester

Schwabel Ferenc háza ömelkötő nányát az Országházzal

Józsefv., Főh. Sándor-u. 1496.

1866. Homlokrat, metszet

MDK-A-11-1/2315.

MDK

Ybl Miklós építőmester

Városi Kiosk épülete
Lipótv, Erzsébet tér
1867. Gaud. hivatalnak kiadva.

MDK-A II - 1/2570.

MDK

Ybl Miklós építőmester

Ferencvárosi templom (átdolg. terv.)

Ferencv., Baktérter.

1867. —

MDK-A-II-1/2548.

МДК

M. D. K.

YBL Miklós építész

Gödöllő. Vaal Grassalkovich -

Kastély átalakítása, 1867.

(Repr. ff.)

Magyar építészet. Bk. 1954. 76. l. 184. e.

R. D. K.

QUADRY Kristóf építész

Mátrafüred. Szt. János-Kapolna

Benggel Györgyel, 1766-67.

Magyar építészet. Bp. 1954. 74. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Hódmezővásárhely. Rec. plébánia-templom kibővítése és homlokzatának átalakítása, 1860.

Magyar építészet. Bp. 1954. 70. l.

K. D. K

YBL Miklós építész

Fűzérradvány (Borsod - Abaúj - Zemplén m) Vaes Kávalyi kastély átépítése 1857.

Magyar építészet. Bp. 1954. 68. l.

M.D.K.

YBL Miklós évítészet

Békésesaba. Városi Tanácsház homlokzata. 1871–73.

Magyar évítészet. Bp. 1954. 103. l.
104.

MDK

Ybl Miklós épitőnester

Szkalnitzkyvel:

Akadémia alagutjai

Lipóth, Dunapart

1864. - Alaps., 3 metszet

MDK-A-II - 1675.

M. D. K.

XAVERSICH Ferdinánd festő

monostorapáti (Veszprém m.) RK.
Templom falképei, 1786.

magyar építészet. Bp. 1954. 80. l.

M. D. K

YBL Miklós építész

Pop. V., Petőfi. tér. Gör. kel. görög temp.
lom, homlokzata és Toronysisakjá

Magyar építészet. Bp. 1954. 84. l.

Ybl Miklós

Petőfi bronzszobrának talapzata.

56.o.

Székely László/szerk./: Budapesti szobrászat.
Bp. 1959.

Ybl Miklós

Márc. 15-téri görögkeleti templom tornya /1873/

57.o.

Székely László/szerk /: Budapesti zsebkalauz.
Bp. 1959.

Ybl Miklós

Marx Károly Kozgazdaságtudományi Egyetem épülete.

77.o.

Székely László/szerk./: Budapesti emlékkönyv.
Bp.1960.

Ybl Miklós

A Bazilikát / Szent István plébániatemplom/ Hild tervei alapján kezdték építeni 1851-ben Ybl Miklés folytatta és 1906-ban Kauser József fejezte be.

89.o.

Székely László /szerk/: Budapesti zsebkalauz.
Bp. 1988.

Ybl Miklós

Építész

Állami Operaház.

122.o.

Székely László /szerk/: Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1969.

Ybl Miklós

és Hauszmann Alajos .

MDK

Budai Vár /1894/

151.o.

Székely László /szerk / : Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1969.

MDK

lovag Ybl Miklós festő

Bécsi művéneggesület borostyánkoszorut hér a KT-tól J. M. reúére „dem grossen Meister die wiener Künstlergenossenschaft" felirattal. 1891.

MDK-A-I-1/2866.

Ybl Miklós

[illegible]

épitész

Várkerti Kioszk épületét, a Várpalota szivattyutelepének /sz/ tervezte.

181.o.

Székely László /szerk/ Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1969.

Ybl Miklós

MDK

Repr.: Magyar Tudományos Akadémia.

4.o. IV. kép.

Szállási Ernő /szerk/: Budapest - Guide illustré.
Bp. [illegible] é.n.

Ybl Miklós

MEK

Repr.: Huszár Adolf Petőfi szobra.
/a talapzat terve Ybl-től/

5.o. IV. kép.

Szilasi Bruno /szerk/: Budapest - /A/ Guide illustré.

Bp. é.n.

Ybl Miklós

Repr:

Az Opera lépcsője.

16.o. III. kép.

Szilágyi Ernő /szerk/ Budapest - Guide illustré.
Bp. é.n.

/ Ybl Miklós /

MDK

Repr.

Opera.

23 . o. I. kép.

Szöllősi Ernő /szerk/: Budapest -Guide illustré.

Bp. é-n/ é.n.

Ybl Miklós
építész

MDK

Repr.:

Magyar Tudományos Akadémia.

21.o.

Huba László, Pap Miklós, Pán Imre, Szitnyai Jenő /összeállitotta/: Budapesti tájékoztató. - Utikalauz.
Bp. 1956.

Ybl Miklós
és Hild József

MIA

Repr.

A Szt István Bazilika

33.o.

Huba László, Pap Miklós, Pán Imre, Szitnyai Jenő
/összeállitotta/:BUDAPESTI TÁJÉKOZTATÓ - Utikalauz.

Bp. 1956.

Ybl Miklós MIK

Repr.:

A Magyar Állami Operaház.

38.o.

Huba László, Pap Miklós, Pán Imre, Szitnyai Jenő /Összeállította/: BUDAPESTI TÁJÉKOZTATÓ.- Útikalauz. Bp. 1956/ 1956.

M. D. R.

YBL Miklós épélész

Szephalone (Borsod-Abauj-Templén m)
Kazinczy-Mauzóleum, 1874-75.

Magyar épéleszet. Bu. 1954. 106. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Ferencvárosi rk. plébániatemplom, 1867-79.

" Közgazdasági Egyetem (Volt Fővámház), 1872-74

" Margit-gyógyfürdő, 1869.

Magyar építészet, Bp. 1954. 106. e

M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Várkert Bazár. 1872.
" Budai Kiosk, 1874.
" Operaház, 1878-84. (Repr. 198.)

Magyar építészet. Bp. 1954. 105. l. 272. l.

M. D. K.

YBL Miklós épélész

Ikervár (Vasm.) Batthyány-kastély,

1847. Pollack Ágostonnal

Magyar építészet. Bp. 1954. 104. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Fót Rk. templom, 1845-55 (Repr. 196.)

Kóka (Pest m.) Rk. plébániaház, 1845

Magyar építészet. Bp. 1954. 104. l., 271. l.

M. T. K.

YBL Miklós építészet

Bp. V., Múzeum krt. 7. Kétemeletes bérház, 1852.

Magyar építészet. Bp. 1954. 103. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Várkért-kioszk
" Várkert-bazár
" Egyetem-u 2-sz.
" Károlyi-palota

Magyar építészet. Bp. 1954. 30. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Operaház

Bp. Fővámház (Kiz. Egyetem) ~~1827~~

1872–1874. (A rajz. 50 k.)

Terv. a Tud. Akadémia épületéhez

Magyar építészet. Bp. 1954. 30., 31. c.

M. D. K.

YBL diklós építész

Bp. Múzeum-körút 7.,

Fót templom

Bp. Lovarda

Magyar építészet, Bp. 1954. 29. l.

MDK

Ybl Miklós építőmester

Orczy György, fut. átalak.

Belv., Uri-u. 10., Zsibárus u. sarka

1864. ——

MDK-A-II-1/1580.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Fót (Pest m.) Volt Károlyi-kastély kibővi-
tése. Két sarokrizalittal. 181
(Repr. 189.)

Magyar építészet. Bp. 1954. 98. l. 265. l.
261. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Szt. István bazilika, ~~189~~ 1851–1905

Elkezdte klasszicista tervek alapján

Hild József

Belső kiképzés: Kauser József

(Repr. 200)

Magyar építészet. Bp. 1954. 92. l.

M. D. R.

YBL Miklós építész

Bp. Terézvárosi Templom tervezésekre

Magyar építészet. Bp. 1954. 84 l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Várpalota. Volt Zichy-kastély át-alakítása

Magyar építészet. Bu. 1954. 80. l.

MDK

Ybl Miklós építőmester

Nemzeti Múzeum hesitése, vasrács.

Józefv., Museumhert

1865.- Homlokzat, alapr., metszet

MDK-A-M-1/1874.

MDK

Ybl Miklós építőmester

gr Károlyi József, előnába és folyosó

Belv. Zöldfa-u. 8/303.

1865. - I. em. alapr., 2 melléklet

MDK-A-II-1/1938.

МДК

Ybl Miklós épitém M.D.K.

A szérespekérvári Say-ház alkotó ja

Fitz J: Séta a régi Szérespekérvár. Szérespekérvár 1956, 24

MDK

Ybl Miklós építőmester

Ideiglenes Országház.

Fóriszt., Sándor-u.

1865. ——

MDK-A-17-1/2033.

МДК

MDK

Ybl Miklós építőmester

A M. Tudós Akadémia 4 em. bérhára

Lipóto.

1863. I Homlokrat, metnet

II - VII Ömes alapr.

A kérvényt Ybl M. irta alá, az eng. Diescher József nevén szól

MDK-A-II-1/1022.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Károlyi-palota, 1863-64.

Repr. 199.

Bp. Szt. István-Bazilika Hild József tel és Kauser Józsefhel, 1845-1905

(Repr. 200.)

Magyar építészet. Bp. 1954. 272. l. 273.

MDK

Ybl Miklós építőmester

gr Károlyi Alajos József 1 em. palota

József v. Museum u. - 5 pecsiste u. sarok 1/945.

1863. - ——

MDK-A-II-1/965.

MDK

Ybl Miklós építőmester

Dlauhy Károly 2 em. sarokhár

Ferencv. Ménáros u. 8/23 és 2 nyul u. sarok.

1863. - I. Homlokzat, metszet

II-V. alapr. VI. helyszín.

MDK-A-II-1/880.

MDK

Ybl Miklós építőmester

Ganz Ábrahám Sesomódosítás

Lipóto. Feldmarsor, Széchenyi és Akademia u. sarok

1862. —

MDK A-II-1/788.

MDK

Ybl Miklós építőmester

Blanky Károly II. em. lás

Ferenc. Ménáros u. és 2 nyul u. sarok 8/23.

1862. ——

MDK-A-II-1/767.

MDG

Ybl Miklós

tervei szerint, kilenc év alatt épült fel az Operaház.

Bodó Béla: Muzsikáló 70 év.

Nők Lapja, Bp. 1954. szeptember 23. [10-11.l.]

MDK

Ybl Miklós építőmester

Ganz Ábrahám, alagút a Dunapartra.

Lipótv.; Széchenyi-és Akadémia-u. sarok 5 sz.

1864. - Kapu, homlokzat, metszetek, alaprajzok

MDK-A-II-1/1515.

Ybl Miklós építein

M.O.K.

Neoreneszánsz stílusban dolgozott

Gaal Adolfjain: Az építészet története. Bp.
1847 128

M. D. a.

Ybl Miklós építen

1867–69 ben tervei nerint épült román stilusban a Bakács téri templom.

Gál György: Budapest templomainak címeres emlékei Bp. 1940, 32

M. D. 2.

Ujfalu Mikola ajutan

1867-65 ben Jeruzsi nesint ajutan
[illegible] a Balaton [illegible]
[illegible]

Jaj [illegible]: Budapest [illegible]
[illegible] 1940, 32

M. D. U.

Ybl Miklós

Operaháza emlitve:

Gallina Frigges: Utcáink entétizája
Bp. 1931, 27, 28, 35,

Pl. 17. a

Pl. 17. a

YBL MIKLÓS MDK

Műépítés

Tervezte az Operaház a Bazilika épületét és a várépítkezést, Hauk-mann Alajossal együtt

Fverk Ernő: Építéketörténet. kézirat.
Sokk: Kunstädter Vilmos műint. c. k.
75 c,

Ybl Miklós
épitész.

H.D.K.

1860-ban a keszthelyi parkba gyönyörű istálót épitett.

Pécsely Pirótha: A keszthelyi Festetics kastély és belső berendezése.

67 l.

H.D.N.

Jan. 1st 1900
Sydney

1900 - How I celebrated Peace in Sydney

Patriotic Spirit

Grand Patriotic Display at the Hall "Peace"
Celebration

M. D. K.

Ybl Miklós építein

A városház építésének előmunkálatait 1884 aug. 29. én kezdték meg.

Lejős Imre: A Magyar Történelmi Képcsarnok 75 éve. Irod. Ért. 1959 (VIII) 286.

Ybl Miklós építein M.D.K.

1873. a dunaparton egy 3 emeletes ház terve. A kir. kertek dunai határvonalára nyílt, árkádos folyosót tervezett. 1875 - 1882 ig építkezik Ybl tervei szerint.

Gerő L.: A budai várpalota tört. 1541-től napjainkig. Ulmy. Bpest műemlékeiből. Bp. 1955, 296

Ybl Miklós épitén M.D.4.

A Várkert bazár épülete a Kiosztokal s több más épület felépítése

Tervek 1885. ből

1881. ben bivzák meg a palota bővité si terveinek elkészítésével

Gerő L. A budai várpalota tört. 1541-től napjainkig. Ung. Bpest hüemléreiből. Bp 1955, 297, 298, 302,

Ybl Miklós építén M.D.K.

Az uj építkezés elörmunkálatai 1890-ig huródnak, ekkor kezdődött meg az építkezés.

Ybl 1891 jan. 22. én meghalt.

Gerő L.: A budai várpalota tört. 1541-től napjainkig. Klny. Bpest Műemlékeiből. Bp 1955,

298

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Rózsa és nárcisz (rajz, 1852),

Veszprém. Bakony Museum.

Genth. Müeml. 1959 I. 416.

Ybl Miklós épitén M.D.K.

Veszprém, gyermekmenhely Y.M. terve alapján épült 1904 ben.

Gentle. Müeml. 1959 I. 414.

Ybl Miklós épitéri M. D. K.

renoválta a várpalotai Zichy kastélyt.

1863.

(401. kép)

Genth. Müeml. 1959 I. 410

M.D.K.

Ybl Miklós építész

Tahitótfalu, Pollack Mihály síremléke
diadalívvel a temetőben.
1854.

Genth. Műeml. 1959 I. 375

Ybl Miklós épiteti M.D.K.

Székesfehérvár, Vörösmarty tér 6
1860 körül

" Vörösmarty tér 8, Say ház

" " " 10, 1860 körül

mindhárom feltehetően Y.M. műve

Gentk. Müeml. 1959 I. 359.

M.D.K.

Ybl Miklós építén

Szekesfehérvár, Dózsa György tér 4.
Karl ház esetleg Y.M. műve.

Genth. Müeml. 1959 I. 353

Ybl Miklós építén M.D.K.

építette át a paksi Daróczy-kuriát.

Genth. Müeml. 1959 I. 234

Ybl Miklós

építész

A Petőfi téri görögkeleti szerb templomot 1872-73-ban alakitotta át.

Repr. 252. kép.

75.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

épitész

A Petőfi téri görögkeleti szerb templ mot 1872-73-ban alakitette át.

Repr. 252. kép.

75.c.

Ybl Miklós

MDK

Hild József tervei szerint épült a pesti Szt István plébánia templom /"bazilika"/ 1867 után Ybl majd Kauser József folytatta a z épitkezést több helyen megváltoztatva Hild elképzeléseit.
/258,259 és 260 . kép/

92. o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

MDK

A Bakáts téri plébánia templom
A Muzeum körut 7/Unger ház/ tervezője.

96.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós
1814-1891

MDK

Festetich palota /Puskin utca 26/
Károlyi palota/ Puskin utca 40/
Margit-fürdő
Várkert Kioszk
Várbazár
Fővámház
Opera /1875-84/
A királyi palota bővitése /a krisztinavárosi szárnyat ő tervezte/
1867-1884 a Szt István plébánia templom /bazilika/ épitésének folytatása az ő módositótervei szerint.
99.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós
1814-1891

Festetich palota /Puskin utca 26
Károlyi palota/ Puskin utca 40/
Margit-fürdő
Várkert Kioszk
Várbazár
Fővámház
Opera /1875-84/
Királyi palota bővitése /a krisztinavárosi szárnya
ő tervezte/
1867-1884 a Szt István plébánia templom /bazilika/
épitésének folytatása az ő módositótervei szerint.
99.o.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

állitotta helyre a varpalotai Zicky kastélyt, mely 1752-ben épült és a XIX. sz. közepén lecsett

Huba László: Budapest - Veszprém - Bakony

Bp. /1959/, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 14.köt./

28. old.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

Pollack Ágostonnal együtt építette az ikervári Batthyány kastélyt.

Pethő Tibor: Budapest - Szombathely - Kőszeg

Bp. /1960/, Panoráma, /Magyarország írásban és képben 12. köt./

+ 1kép 48.47 old.

Vbl Miklós

Ganz Ábrahám síremléke.

Nemzeti panteonunk

Magyar Nemzet, 1967 XI. 2. 5. O.

M.D.K.

Jbl [Miklós], építész

---

tervezte azt a gloriettet, amely a városligeti ezredéves kiállítás előtt a Kósi Endékmű helyén állott.

Szamos Rudolf: Hagyományok nélkül
Zugló

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 12. sz. 15. old.

M.D.K.

[Hel Miklós], építés

egyrozi Fővámháránar, ma a Kőrgardasági Egyetemmer, egy kiel sö részletfelvételét közli:

Bajor Nagy Ernő: Ferencvárosi sétár

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 12. sz. 8. old.

MDK

Ybl Miklós, építész

Az egykori Kálvin téri [— most az Engels tézre helyezték át] Danubius szökőkutat Ybl Miklós tervei után Fessler Lev szobrászművész mintázta meg.

—: Pesti Danubius

6

ESTI HIRLAP. B. 1968. nov. 14.

AZ YBL-ALBUM.

A magyar mérnökök és épitészek egylete, mint már volt alkalmunk emliteni, ötven-éves jubileuma alkalmából gyönyörü emlék-albummal tisztelte meg a magyar épitészek nesztorát, mesterét, Ybl Miklóst. A gyönyörü emlékkönyv, melynek külső táblája rajzát ez alkalommal bemutatjuk, ugy a művészi konczepczió, mint finom izlés és a kivitel ritka tökélyénél fogva, a hazában készült hasonczélü művek között határozottan első helyen állónak mondható, oly

igy előállitott minta kiállja a versenyt az ekkoráig használt rézből vagy aczélból készültekkel, és e mellett sokkal gyorsabban és olcsóbban készül. A kötés sarkait megfelelő izlésü antik bronz-ékitmények diszitik.

A meglepően szép külsőhöz teljesen méltó, sőt azt még tul is haladja a benne foglalt diszokmány művészi kivitelé el. A 13 lapból álló emlékkönyv minden lapja uj motivumokat tüntet elő. Első, azaz czimlapja a fóthi templomot, a második a vámpalotát, a harmadik a dalmüházat, a negyedik pedig a kir. várkert épitkezéteréen hazánk első szaktekintélyének műve. A bronz munkák mintázatát a mintarajztanoda szobrászati osztálya, az öntést a Schlick féle gyár, a vésést és simitást *Herpka* Károly jeles tehetségü fiatal hazánkfia, a könyvkötő munkát *Gottermayer* könyvkötő, az üdvözlő irat szépiró részét pedig *Bajai* Béla készitette. Az anyagi munkák költségei 800 forintra rugnak. Az egész mű még azzal a specziális érdekkel is bir, hogy azt minden részében hazai erőknek köszönhetjük.

AZ YBL-ALBUM TÁBLÁJA. — RAUSCHER LAJOS RAJZA UTÁN.

diszműnek, mely későbbi korban is alkalmas lesz tanuságot tenni hazánk művészi és műipari fejlett szinvonaláról.

A diszalbum 48 cm. hosszu és 36 cm. széles külső táblázata barna borjubőrbe van kötve, melyet sötétebb alapon széltül stilszerü ornamentális diszitmény, a kissé kiemelkedő középmezőn pedig az épitészetet jelképező nőalak diszit. E diszités előállitásához használt sajtoló minta elkészitésénél oly eljárás követtetett, melyet ezuttal alkalmaztak először a könyvkötészet terén. A tollal készitett tervrajzot ugyanis fényképészeti uton czink-lemezre vitték át, a hol az khemiai uton mélyittetett. Az

seit tüntetti föl *Rauscher* tanár által készitett gyönyörű aquarell-festményekben. Az üdvözlőirat a második lapon a vámpalota alatt egy diszes iniczialéval veszi kezdetét és elfoglalja a harmadik oldalnak az operaház távlati képe alatt szabadon maradt helyét és a negyediken a várkert-épitmények alatt az elnök, alelnök és titkár aláirásával végződik. A következő 9 lap mindegyike egymástól lényegesen eltérő motivumokkal diszitett keretben összesen 270 egyesületi tag aláirását viseli. Az egész mű konczepcziója, ugy szintén annak tervezete, valamint a benne foglalt festmények is *Rauscher* Lajosnak, az országos mintarajztanoda jeles tanárának, e

MAGYAR NŐK AZ 1790-IK ÉVI BUDAI ORSZÁGGYÜLÉSEN.

Fővárosunk társadalmi életében a mult század vége felé előkelő helyet foglalt el gróf *Beleznay* Miklósné, született báró Podmaniczky Anna szalonja. Itt találkoztak mindazok, kiket belépésre születésök, rangjok vagy önszerezte érdemök följogositott. Főrangu hölgyeink egy része itt értesült a hazában és külföldön fölmerülő nevezetesebb eseményekről, az elméket foglalkoztató eszmékről. Az ide járatos iróknak alkalmuk nyilt fölismerni a magyar hölgyek műveltségét, annak irányát, fokozatát. Meggyő-

*

ződést szerezhettek, hogy a nők egy részének neveltetése igen alantas fokon áll; a főrangu származásuak pedig német és franczia nevelőiktől magasabb műveltség csillogó máza alatt idegen szellemet sajátitottak el. Ezen találkozások alkalmával szerzett tapasztalatai sürgették *Kármán* Józsefet, hogy a háziasszonynak a nyomtatási költségek fedezésére vonatkozó lelkes ajánlatát elfogadja s az «Uránia» czimü folyóiratot, főleg nők számára, meginditsa. Igy akarván irodalmi térre átültetni azt a közvetitő erőt, mely elszigetelt társas köreinket a grófné szalonjában való érintkezés folytán egymáshoz közelebb hozta s átalában a női nem előkelőségének, társadalmi jelentőségének elismerését hathatósan elősegitette.

A II. Lipót trónra léptekor megindult hazafias mozgalom hölgyeinket is tettre szólitotta. Magyar öltözet, magyar nyelv, szokások fölvételével ők is részeseivé lettek a nemzeti ügy védelmére kelt lelkesedésnek. Sőt ezzel meg nem elégedve, szokatlan merész föllépésre határozták magukat. Családi csöndes tüzhelyök mellől a politikai viták szinterére kivánták áthelyezni szereplésöket, hogy igy a férfiakkal mindenben együtt működhessenek. 1790-ben a Budán tanácskozó rendekhez emlékiratot intéztek s ebben engedelmet kértek, hogy az országgyülésen ők is megjelenhessenek s ott a hazai ügyek tárgyalásának tanui legyenek. Fölterjesztett iratukban büszke önhittséggel utalnak a kezökben levő hatalomra, melylyel férjeiket kormányozhatják. Megjegyzendő, még akkor a hirlapok politikai dolgokkal nem igen foglalkozhattak s igy a hölgyek ebbeli kiváncsiságukat ily módon ki nem elégithették. Nem tudjuk: vajjon a kérvény szövegének akkori viszonyokhoz mérve gyönyörü stilusa, elég erős logikája, az édeskés hang, elvétve fenyegető kifakadások vagy a mindent feledtető átalános nemzeti lelkesedés kedvezett-e inkább ügyüknek? Történeti tény, hogy föllépésök, mely nálunk a női emancipáczió érd-kében nyilvanult első törekvésnek tekinthető, teljes sikert aratott. Bezzeg siettek is élni ujonan nyert jogukkal, a mennyiben a budai országgyülést tömegesen, nagy buzgalommal látogatták.

E folyamodványt, mely az akkori viszonyok jellemzésére rendkivül becses adatokat tartalmaz, a magyar nemzeti muzeumban levő kézirat után, eredeti helyesirással, egész terjedelmében közöljük. Czime a következő:

A Magyar
Anyáknak
az
Ország Gyülésére
egyben gyült
Ország nagyjai
s
Magyar atyák
elejében terjesztett:
Alazatos Kérések.
1790-ben.

Jeligéje:

Une Femme etoit Capable d'inspirer de grandes choses a Son Roi.
Egy asszony nagy Dolgokra birhatta a maga királyát. *Raynal.*

Maga a szöveg pedig igy hangzik:

Kedveseink!

Férjeink,

Atyák!

Valahányszor az Anglusokról szó kerekedik egymás közt való beszélgetéstekben, mindenkor hallánk azt önnön ajkaitokból, hogy az Anglus, mind természeti tulajdonságaira, mind országlásának rendtartásaira nézve legközelebb esett a Magyarhoz.

Ti csudáltátok az ő mély elméjeket, boldog országlásoknak módját; mi pedig, az Asszonyi czifrálkodásban való különbféle, hamar, s jó izlésü találmányaikat; azért, mert titeket amaz, minket pedig ez gyönyörködtetett.

Ti, (a mint távolról értenünk lehete) hosszas tanácskozástok után e jelenlevő országgyülésében, csak nem utol fogjátok érni a boldog országlásnak módjában becses vezéreteket: Mi pedig, hogy fellépjünk azon hellyre, mellyen az Anglus Dámák állanak, egyenesen tőlletek várjuk a Segedelmet.

Nyujtsátok Férjeink! támogatás karjaitokat, mert a Természet minket gyengéknek alkotott; de a vidék szokás is már majd csak nem egész magyar erőnkből kivet.

Kérésünk, nem csak nem helytelen, nem csak nem illetlen, hanem hasznos, sőt szükséges is; igaz, hogy szokatlan, de haszna és szükséges mivólta bátorit bennünket a szokatlanság ellen.

Engedjétek meg, hogy az Országgyülési Ülésekben mi is jelen lehessünk; nem mint végezésteknek Itélő Birói, nem mint veletek egyenlő hatalmu Törvényszerzők, hanem mint bölcs végezésteknek csudálói; s mint önnön véreiteknek Kedves magzatainknak boldogságát igazán szomjuhozó Küldöttek: igaz Anyák.

Szabjatok ki az Haza boldogságának Templomában részünkre egy hellyet, de csak eléggé pólczosan, hogy magzataink boldogságának édesen hangzó szava szabadon harsoghasson ajkaitokról az Anyák füleibe.

Illyképpen Mi is eljutunk feltett tárgyunkhoz; Mi se lészünk alábbvalók az Anglus Dámáknál s Anyáknál.

Ha a Magyar Szabadságnak Lelke, ősi gyökeres Törvényeinkre nézve a Magyar Nemzetségnek tulajdona; ha ezen Szabadsággal kiki élhet az Hazában, (a ki abból világos Törvények által ki nem rekesztetik) ha egy Szabad országban, egy nemes Politicumi Testben, a Szabadságnak édes érzése, nem csak egy különös tagot, hanem öszveséggel minden tagokat illet; tehát nem csak a Köz Szabadsággal, hanem a Törvényekkel is ellenkező Dolog lenne azokat vagy a Szabadságnak Ju sától, vagy annak csak Jelétől is megfosztani, a kik Nemes létekre, világos Törvények által a Szabadságtól mind el nem tiltatnak, mind pedig fele részét teszik az Hazának. Mi, Kedves Férjeink! Szintolly Nemesi Jussal birunk, mint Ti, szintén ugy fele részét tésszük az Hazának, mint Ti; nincs is világos Törvény arról, hogy a Magyar nemes Asszonyságok szintolly szabadok ne légyenek, mint Ti; tehát miért nem engedhetnétek meg, hogy Szabad létünkre egy Szabad Hazának Szabad Országgyülésén az igaz Szabadságnak jelén meg ne jelenhetnénk; Főképpen, midőn ezen feltett czélunkra nézve nem kérünk egyebet, hanem csak azt, a mivel az Anglus Dámák kérkednek.

Akarjátok talám, hogy mi, a ti Feleségeitek, kik a nélkül is mind e koráig házainknak négy falaji közé zárt foglyok valénk, nagyobb rabjaitok legyünk, mint az Anglus Dámák az ő Férjeiké? Avagy nagyobb Dicsőségnek fogjátok-e tartani, hogy rab Feleségtek, mint pedig hogy Szabad létekre Szabad Asszonyaitok legyünk? Ha eddig kedves oldalaitok mellett nem vélltetek bennünket nagyobb Jussra méltóknak lenni, hanem csak arra, hogy midőn Ti, az Haza Boldogságának gyarapitásáról, Szerelmeseiteknek, Gyermekeiteknek szerencséltetéséről elmélkedtek, hogy mi Szent halgatással Szomjuhoznánk ugyan azon Boldogságot: De ellenben annak utólérésében nem részesülhetvén, Szomoruan nyögnénk házunk Szegletében meghiült ügyünket, s véletek együtt ne lenne Szabad az elrejtett, vagyis elveszett Kincset Keresnünk; most nyissatok nékünk tágosabb kaput a velünk Született Szabadságra, most nemesitsek meg jobban önnön magatokat, nemességünknek érzése által, s emeljétek fel Rabjaitokat a Dicsőségnek azon Pólczára, mellyen más vidék Nemzetének Aszszonysági már régen állanak.

Azt csak el nem tagadhattyátok tőllünk, hogy *a jó Feleség bőv tárháza a Férj gyönyörüségeinek;* Kötelessége is a Feleségnek, hogy Férjét fonnyasztó, s terhes fáradozási után karjai közé vévén s verejtékjeit, különbféle gondokkal terhes homlokáról lecsókolván, őtet minden kigondolható gyönyörüségek által elevenitse s gyámolitsa.

Igazán mondják azt a világ Bölcsei, hogy mennél tudatlanabb az ember, annál szükebb az ő gyönyörüségeinek határa, annál kevesebb gyönyörüségekre akadhat.

Ha tehát az Ország Dolgainak tudományából kizártok bennünket, ha elfogjátok ezen kutfejét a gyönyörüségeknek, önnként magatok fosztjátok meg magatokat ezen rendbeli gyönyörüségekkel való éléstől.

Ha ellenben bé vinnétek bennünket az Hazánk Dolgairól való Tudományban, ha utat nyitnátok az Ország Dolgaiban rejtekező temérdek gyönyörüségekre; azzal meggazdagitnátok mibennünk gyönyörüségteknek tárházát; Üres óráitokban veletek edjütt elmélkedhetnénk az Haza Dolgajiról; s ha egyéb nem találnátok is beszélgetéseinkben, legalább Szivetekből nevethetnétek az Ország Dolgairól talám néha hellytelen itélettételeinket s ebben is gyönyörködhetnétek.

Be mit szólltok arra, ha azt mondjuk, hogy a Magyar Szabadság majd nem minden tekintetre nézve az, mi hatalmunkban vagyon? Azt mondanátok «ez igen fenn héjozó gondolat, erre gyenge Teremtés az Asszony».

Kedveseink! az Honnyi Szabadságnak védelmezésére emelt erős kőfalnak ledöntése nem csak aczél keménységü csákányok, vasekék s pörölyök által eshetik meg, hanem apró s vékony varrótők, sőt merő simogató kézkoptatások által is. A Szabadság alá nem csak egy izmos Férjfi, hanem egy erőtlen Asszony is vermet áshat; csak azon különbséggel, hogy az erős vaseszközökkel hamarább, a gyengékkel pedig később menyen a Siralmas munka.

Tőllünk függ a Ti Szabadságtok, úgymint Asszonyoktól. Rendes, első tekintetre nézve nevetséges, de igaz mondás. Az Orvosi Tudományban világoson megmutatott Dolog az, hogy az Asszonynak elméje gyorsabb, virgonczabb, serényebb mindennemü Dolgoknak feltalálására, mint a Férjfié, azért főképpen hogy mivel a Férjfi már nevelésében is mély gondolatokhoz szoktatódván, azután is merő fontos elmebeli gyakorlásokban forog; tehát az húzamos elmerültség nem találhatja fel mindenekben olly könnyen magát, mint az Asszony.

Kedveseink! ez csak miveletlen természeti Készsége az Asszonyak; ha ezen Természeti Adományt az ország dolgának szerencséltetésére nézve kifényesititek, ha ezen készen várakozó természeti ajándéknak az köztárgyra igyekező arányát kiszabjátok, igen nagy előmenetelt várhattok belőlle.

Kifényesül pedig s elkészül az által, ha a Magyar nemes Asszonyságok jelen levén az országgyülésében, bele tanulnak mindazokba a miket Kedves Férjeik az ország boldogulására végeznek. Példánk lehet ebben Franczia Ország, mellynek Kormánnyát igazán szólván tovább kétszáz esztendőknél titokban vitt a Szép aszszonyi nem.

Nem is vethetitek itt azt ellen, hogy Franczia Ország az asszonyi Kormány miatt vesztegetődött volna meg; elannyira, hogy kéntelen vala most Országlásának egész megavasult épületét fenekéből felforgatni, s uj épületet tenni, mellyben előbbeni Dicsőségéhez juthatna. Mert ha XIV-ik Lajos alatt legboldogabb volt ez az Ország (a mint az is volt) azután is mindég az lehetett volna, ha azután is mindig azon mértékhez szabták volna a következendő Férjfi ministerek az Ország Kormányzását, mellyet Cardinal Richelieu a legfőbb Minister, az Asszonyoknak kénye szerint már egyszer kiszabott volt.

De bár ha igaz lenne is, hogy Franczia Ország megvesztegettetésének oka az asszonyi Ministerium volt; az nem csuda, mert annak inditó oka, nem az Haza Boldogságának Szeretetéből, hanem az akkori Országoknak megfeslettségéből származott. Azután ez csak egy Példa miellenünk. Ki nem tudja ellenben, mi szerencsés volt Anglia *Annának*, Magyar Hazánk Dicső *Mária Theréziának* s Muszka Országa még most is életben levő *Katalinnak* országlása alatt?

Tőllünk függ a Ti szabadságtok, nem csak mint Asszonyoktól, hanem mint Feleségektől is. A Sz. Irás mondja, magunk se ellenezzük, hogy a Férj Feje az Asszonynak; De ellenben, halljuk meg a Természetnek szavát is: a Természet oly szoros kötéllel kapcsolá a Férjfit az Asszonyhoz, hogy valamint az Asszony el nem lehet a Férjfi nélkül; ugy egyátaljában a Férjfi sem Asszony nélkül. Eme szoros, de édes Bilincs (mellyen az Asszonyi nem kötve hordozza a Férjfit) a Természetnek titka, melly szerént az Asszony vagy édes vagy keserü órákat szabhat a Férjfinek.

Ha igaz, hogy «a jó Feleség bőv tárháza a Férj gyönyörüségeinek», valamint igaz is, tehát tagadhatatlan dolog az, hogy némely édes környülállásokban találhat a Feleség oly kecsegtető szempillantásokat, mellyekben arra veheti Férjének szivét, a mire akarja. Visgáljátok meg bár magatokat Kedveseink! igaz valónak találjátok ezen Dolgot.

Látván immár belé is tanulván a Feleségek az országgyüléseiben az Haza boldogságára kivántató dolgokban, s onnét kitanulván azt a mi legsikeresebb, mind az ősi Szabadság-

50-ik szám 1882. BUDAPEST, DECZEMBER 10. XXIX. évfolyam.

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre 6 »
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre 4 »
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre 3 »
Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

YBL MIKLÓS

Ritka szép ünnep volt az, melyet e héten ült meg a magyar mérnökök és épitészek egyesülete. Egy félszázadon keresztül tartó szakadatlan alkotás ünnepe volt ez, alkotásé a szó legteljesebb értelmében, alkotásé, a melynek teste, markolható anyaga van, melyben eszményi művészet párosul a gyakorlati élet czéljaival, s mely minden nemzet által megérthető nyelven, századokig tisztán olvasható átalános alphabet jegyeivel hirdeti az alkotó kor vagy nemzet czivilizáczióját.

Az irott történelem jobbára a rombolások története. A história megörökité nevét a nagy rombolóknak s a világhősök magaslatára emelte föl, mig a nagy alkotók csak igen kis részének jegyezte föl nevét. De a teremtő ösztön, istennek e szikrája az emberben, lassanként kiköszörülé a rombolásokat, s a rettenetes pusztitások soha sem birták végkép eltörülni, a mi igazán nagyot, érdemeset az emberi kéz és elme előhozott. Nagy vigasztalás az, hogy az emberiség alkotása mindig hatalmasabbnak bizonyult az egyesek pusztitó tényeinél, az épités mindig nagyobbnak a rombolásnál. Egyiptom dicsősége elenyészett örökre, de piramisai negyven évszázad mulva is hirdetik eltünt nagyságát; Róma világontó hatalma nincs sehol, de csonkaságukban is nagyszerü épitményei ma is élő emlék abból az időből, mikor az egész ismert földnek ő volt az ura.

A kőre rakott kő az igazi könyve a kultura történetének. Időkkel, viszontagságokkal daczoló krónika, melyet végkép megsemmisiteni lehetetlen, mert *anyaga* van, a mi halhatatlan. Nem légvár az, a mit teremt, s a minek ideigóráig talán csillogó semmiségét eloszlatja egy széllebbenés, — de reális valami, mely sokszor túléli alkotóját, késő nemzedékekhez szóló közvetlen izenet lesz rég eltünt idők nemzedékeitől.

A művelődés nagy folyamában előkelő szerepe van azoknak, a kik lelket lehelnek a kőbe s azt oly alakba öntik, hogy megfeleljen a jelen szükségletnek, beszéljen a jövendőhöz és fejezze ki az örökszép eszmét. Művészet ez is, mely nem veszit azzal eszményi méltóságából, ha a prózai élet igényeinek is megfelel egyuttal. A szép ház, azért, hogy benne lakni is lehet, mindig lehet a maga nemében ép oly tökéletes művészi alkotás, mint a festmény, melynek nincs más czélja, mint tisztán a gyönyörködtetés.

Mi magyarokul nagyon hátra voltunk a művészet ez ágában a legujabb időkig. Ha ugy száz év előtt a balsors eltörülte volna nemzetünket, igazán alig lett volna a Duna-Tisza táján valami, a mi látható nyomául szolgálhatott volna itt létünknek. S ha valami vihar elsöpörne bennünket ma, — miből következtethetné az utánunk jövő idegen, hogy a magyar alföldön egy nép élt az előtt, a melynek volt kulturája is.

Most, e században fogtunk csak hozzá igazán pótolni a hiányt. Igaza van *Hieronymi* Károlynak, hogy «a sors nemzetünknek csak az utóbbi évtizedek alatt engedte meg, hogy kulturföladatainak is éljen».

«Nem mintha már a középkorban nem lettek volna nagy királyaink, a kik a tudományokat és művészeteket becsülve, azok művelőit magok köré ne gyüjtötték volna. De a Zsigmond- és Mátyás-korabeli műemlékeket idegen művészek: németek, olaszok és valószinüség szerint francziák emelték és ezeknek alkotásai nem a nemzet eszmekörének szüleményei vol-

YBL MIKLÓS.

tak, hanem idegen produktumok, a melyeknek a nemzet művelődésére visszahatása nem volt. A mai kornak, azon nemzedéknek, a melyből *Ybl* Miklós hatalmas alakja kimagaslik, volt fentartva, hogy a magyar nemzet középületeit magyar művészek emeljék. E nemzedék építészeinek uttörője, mestere: Ybl Miklós, a kinek lángesze egyaránt fényesen oldotta meg a legkülönbözőbb építészeti feladatokat, a ki ájtatosságra buzditja a ferenczvárosi templomba sereglő hiveket és merengésbe hozza a Margitsziget látogatóit keleti fényü fürdőházával, a ki átvarázsolta a budai Duna-partot várkerti épitkezéseivel és a kinek alkotásaival lépten-nyomon találkozunk Budapesten, mely oly sokat köszön fáradhatatlan munkásságának. És ha egy későbbi kor megirja a mai napok történetét, abba egy fényes lapot fog beilleszteni, melyre Ybl Miklós emlékét, lángesze alkotásaival előre bevéste.»

E szavakkal jellemezte a közmunka- és közlekedésügy államtitkára, a mérnök- és épitész-egylet alelnöke, ama férfi működését, kinek arczképét ma bemutatjuk, s kinek az építészet terén eltöltött ötven évi megünneplésére gyült össze e hó 5-én az a diszes társaság, melyről e sorok elején megemlékeztünk.

Ybl Miklósról, az ünnepeltről nem ez alkalommal emlékszik meg először a «Vasárnapi Ujság». Három éve csak, hogy bemutattuk olvasóinknak a legérdemesebbek sorában, mint a munka, a tett emberét, a ki a *kezével* beszél, s a kinél senkinek a hazában nincsen több emlékköve; *Ney* Béla méltatá akkor sokoldalu teremtő erejét, nemes izlését, roppant munkaképességét s azt a rendkivüli szakképzettségét, mely előtt oly őszinte tisztelettel emelnek kalapot pályatársai, elismervén őt mesterüknek, patriarkhájuknak, sőt uttörőnek, egy oly téren, mely ő előtte csaknem teljesen parlagon hevert.

Ybl Miklós 1814. ápr. 6-án született Székes-Fehérvárott, s ott végezé elemi tanulmányait, mire Bécsbe ment, hol az előkészitő reál- és a műszaki tanulmányokat a politechnikumon 1828-tól 1832-ig bevégezve, Budára jött, hogy valami alkalmazást nyerjen az országos épitészeti bizottságnál. Kisérlete nem sikerült s arra lőn utalva, hogy pályáját egyedül önerejére bizva, önállóan kezdje meg.

1832-ben kezdődik gyakorlati működése, mint kőmives inasé. Fölvetette magát a kőmives czéhbe s egész 1836-ig Pollák Mihály műépitész vezetése alatt dolgozott, különösen a Ludoviceum épitésénél s a muzeum-épület kezdeténél. 1836-tól 40-ig Koch Henrik műépitész mellett már mint önálló művezető dolgozott s a prágai altstädter Ringen ő készité a gróf Kinszky Rezső-féle palotát. 1840—42-ben Pollák Mihály megbizásából, ki fölismerte benne a kiváló tehetséget, a müncheni akadémiába ment, ott számos tanulmányokat téve, elkészité a többi közt a muzeum-teremnek freskókkal diszitése iránti tervezetét, továbbá a Jozefinum tervét s részt vett a városi német szinház terveinek készitésében is.

Tanulmányai fejlesztése végett 1842-ben tette meg első utját Olaszországba, honnan visszatérvén, mint már önálló műépitészt, a pesti kőműves és kőfaragó czéh fölvette a mesterek közé. Ez időben alakitá át a román stilben épült templomot s épité a gróf Károlyiak nagyszerü sirboltját Kaplonyban.

1846-ban gróf Károlyi István megbizásából másodszor is utra kelt Olaszországba, hogy az akkor épülő fóthi templom számára a szükséges szobrokat és oltárképet megrendelje. Visszatérve, egész 1851-ig dolgozott a fóthi templomon, mely az egyházi épitkezések között ma is a legsikerültebb művek egyike hazánkban.

Ez időtől kezdve sürün emelkedtek a szebbnél szebb épületek alkotó keze alatt. Budapesten alig is van jelentékenyebb utcza, mely egyik másik feltünőbb épületével ne viselné magán az ő keze nyomát. A nyilvános épületek és paloták közül, melyek az ő művei, csak a következőket emlitjük meg: a budai takarékpénztár, a lánczhid épülete Budán, a budai ráczfürdő, az első hazai takarékpénztár egyetem-utczai, valamint Kalvin-téri épülete, gróf Festetich György, gróf Károlyi Alajos, gróf Degenfeld Imre palotája a muzeum körül, a nemzeti lovarda ugyanott, az országház a Sándor-utczában, a gróf Pálffy-palota a József-utcza és Eszterházy-utcza sarkán, a gróf Széchenyi Béla palotája Budán, a Margit-sziget gyönyörü épületei, a nagyszerü vámház a pesti Duna-parton, a ferenczvárosi templom, a lipótvárosi bazilika, a várkert alatti épitkezések, a sugáruti dalműszinház.

Budapesten az ujabb magánépületek nagy része is az ő alkotása. Ilyen a többi közt az Unger Henrik országuti háza, mely a fóthi templom stiljében épült, a Geiszt-ház a kecskeméti-utcza sarkán, annak szomszédjában a muzeum-köruton Roth Zsigmond két bérháza, a Balassaház a váczi köruton, gr. Lónyay Menyhert nyaralója Budán, Sárkány kuriai biró bérháza az Eötvös-téren a Lloyd tőszomszédjában, két lakház a Mészáros-utczában (egyik sajátja), az akadémia bérháza, a Ganz-ház a felső Dunaparton, a Fölsinger és Kreische-ház, stb.

De nemcsak a főváros, a vidék is számos remekét birja Ybl művész alkotásainak. Templomok, középületek, főuri kastélyok, palotak részint egészen általa épitve, részint átalakitva, jelentékeny számmal vannak az országban. Csurgón ő fejezte be a gr. Károlyi-kastélyt, Kigyóson ő épité föl a gr. Wenckheim Frigyes kastélyát, melyet Magyarország legszebb főuri kastélyának tartanak (rajzát és leirását lásd mult heti számunkban), — e mellett átalakitá a nagy-károlyi és hódmezővásárhelyi nagy templomot, a malaczkai sirboltot, a gr. Szapáry István-féle kriptát Irsán, gr. Károlyi Alajos tótmegyeri és stomfai, gr. Berchtold surányi, gr. Apponyi högyészi, gr. Széchenyi marczali, Inkey Zsigmond lengyeltóti, gr. Waldstein veszprém-palotai, gr. Károlyi Tibor mácsai, gr. Wenckheim Rezső dobozi, gr. Wenckheim Károly gerlai, gr. Almássy kétegyházi kastélyát, a nagy-károlyi megyeházat, vendégfogadót és tánczteremet, s legujabban a gr. Károlyi-kastélyt Parádon, — épité Budán a Mattoni és Wille-féle «Erzsébet» sósfürdőt, gép- és lakóházat, készitett tervezetet a Margithid épitészeti dekorácziójához, s működött mint műszaki tanácsos az akadémia palotája épitésénél, nem is emlitve a számtalan csekélyebb épitkezéseket és tervezeteket.

A műépületeknek ez a sora valóban oly életrajz, melyhez hasonló nem sok embernek adatott. És a sor még befejezve nincs. A páratlan munkaerő Ybl Miklósban ama törhetetlen testi-lelki életerő kifolyása csak, mely még ma is ifjui elevenséggel lüktet a jubiláló művész agyában, ereiben. A zárkő az ő épületei sorozatában még messze van s a ki látja a hatalmas termetü, ruganyos öreget, — vigasztalást merithet, hogy az «épülő Magyarország» még sok éveken keresztül bizton számithat első épitő mesterére.

YBL MIKLÓSRA.

1882. deczember 5-én.

Hol a babér?.. Babért ide kezembe,
A zöldjiból, a frissiből szakitsatok!..
Avagy az én koszorumnak ne lenne
Helye ott, a hová ti annyit raktatok?
Ha nincsen hely már a fején — ám jó, legyen —
Én *ezt* adom, s ezt is — a lábához teszem.

Ne hajolj érte le, kérlek, ne vedd fel,
Bár erre azt magad méltónak tartanád;
Örökre össze ne kösd a neveddel,
Hadd elröppenni a költő szerény dalát.
Neved hir és dicsőség fényében ragyog,
Minek vetnének árnyékot rá e lapok?

Ha műveidet nézem elmerülve,
— Előttem a testté vált eszme, gondolat, —
Habár dalom az egekig repülne:
Szeretném akkor elhajítni lantomat!
Mi a költő dala?.. Szó, mit tett nem követ,
Te nem beszélsz, Te megszólatod a követ!

A mi előbb csak holt tömeg, halom volt,
Mivé nem lett lángihleted s kezed alatt?!
Sugár oszlop, dús mennyezet, komor bolt
S száz meg száz más gyönyörü szép idom, alak.
Nemes izléssel együvé illesztve, mind
Együtt dicső egész, dicső eszméd szerint.

S szól mindegyik — hol érthetőn felelve
Egy-egy kérdésre, mit hozzá intéz szemem,
Hol — mintha rejtett húrozat rezegne, —
Hogy értelmét homályosan csak sejthetem.
S oly szép, olyan bübájos néha zengzete
S oly andalító, mint — az álmodott zene!

De im mi ez, mi most cseng a fülembe,
Mint képzelet szárnyán zengő emlékezet?
Szórt hangzatok, miket közös ütembe
S csodálatos összhangba szed a képzelet.
Egész város lebeg szemem előtt! Idább,
Idább tündéri látmány, játszi délibáb!

Szerény hajlék, szerény vágyak tanyája,
Hol szorgalom ölén elégültség terem,
S mely élveit csak a dúsnak kinálja:
Palota, fénylő csarnok, oszlopos terem,
A Charisok, s szelid Muzsák báj otthona,
Egyház, hol Istenhez sohajt az orgona.

S megannyi alkotása ihletednek
E perczbe mind, mind itt szemem előtt lebeg.
A rózsaszin légben enyelgve lengnek
Zászlók, virágfüzérek, tarka szőnyegek;
S ezer kézből lobogva int kendő feléd...
Halljátok most a himnuszt, a büvös zenét?

E hangra áhitat száll a kebelbe;
Imára, hő imára gyúl az érzelem...
A költő lantja, önmagát feledve,
Gyönyörrel elmereng a dicső zengzeten.
El is vele. Dal most kinek is kellene?...
Az Ő művészete szól — a «fagyott zene»!

S látjátok-e a Géniuszt felette?...
Arczán szelid mosoly, kezében a babér...
A koszorút épen fejére tette:
Igy szép ez ünnep és méltó a pályabér.
Most verje az eget a társak «éljen»-e!
Igy, igy — ez a Mester bokréta-ünnepe!

AMBROZOVICS BÉLA.

ELHAGYTAM A FALUT.

Elhagytam a falut, a szülői házat,
Sirva hagytam benne jó édes anyámat.
Sirva hagytam ott a legjobb édes anyát,
Ki ha bút szereztem, ha megsirat is, áld.

Hiába kért sirva: ne hagyjam el őtet,
Künn a nagy világban tudj' isten, mi érhet.
Ott lappangott a vágy ifju kebelemben,
S a mint lángra gyúladt, mennem kelle, mennem.

Bármi mélyen volt is beoltva szivembe
A fiúi érzés s jó anyám szerelme,
Erős szélvész támadt, és az messze vitt el,
Hajh de mi megsebzett, megszaggatott szivvel

Mosolyogva mondtam az «isten hozzád»-ot,
Mig két szemem a bú könyeitől ázott.
Vissza sem tekinték, nehogy elárulja
Bánatom' a könnyek megáradt patakja...

Ifju reményekkel léptem a világba,
De hamar szétfoszlott lelkem tündérálma,
Mig fent merengtem a csillagos égbolton,
Lábam megbotlott már a legelső hanton!...

Ybl Miklós, épületei

MDK

Megemlíti az írót.

Kerentzy Dezső: Élő emlékkel!

6-7. l.

Népszabadság. Bp. 1968. nov. 23.

Ibl Miklós

és Feszler Leo Danubius kutjának pótlására ujat faragtak.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 20 l.

Ybl Miklós

és Fessler Leo „Donublus-kút" c. műve az 1944-45 és ostrom alatt súlyosan megrongálódott.

Gádor E.: Budapest romban, Budapest, 1955. 20 l.

Vol Miklós

Ganz Ábrahám sírboltját az általa életre hívott gyárak már újítják

Móra Gábor: „S a feledékenység ege bóritja nevök."

Magyar Nemzet, 1967. XI. 15. 5. o.

Tisztelt Szerkesztőség!

Ybl Miklós

Ybl-lépcső. 41. l. ~~[illegible]~~ Fényrép

Hajnsági Park az Y. lépcsőnél 42. l. fényrép

Danubius Kút 55 " "

A Danubius Kút egyik figurája az Kálvinteri házudvarán 68. l. "

Budapest. (Fotoalbum.)

Nőnej: Halán Zoltán

Bp. 1962.

~~41.~~ ~~42.~~

MDK

Ybl Miklós, építész

1891-ben, jan. 22-én halt meg.

— : Ésforduló

[417]
Hátró-belső-borító.

A KÖNYV, Bp. 1965. december

V/12

1.

Ybl Miklós

az 1870-es években néhány kisebb épít-
hezést hajtott végre a budai palota
várkertjének rendezésével kapcsola-
tosan. Megépítette a déli cortinafalon
a neoreneszánsz felvezető lépcsőt,
ennek ~~tetejére~~ tetejére egy tornyos épüle-
tet, az Öntőházutcai támfalat és lépcsőit.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György
téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

40.l.

2.

Ybl Miklós

a várkerti építhezések során építette az énaki csatinafal középkori kapujánál lévő lépcsőtornyot, a közelében fekvő hertiutat és lépcsőt, valamint a volt Fikló alsó állomása melletti támfalat.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

40. l.

3.

Ybl Miklós

1873-ban felmerült a Duna partján egy 3 emeletes ház építésének gondolata, ehhez szükségessé vált a part budai várkert előtti szakaszának rendezése. Reitter Ferenc hénitette az elő várlatot, de Ybl terveit fogadták el. Innen ered a Várhertbarár létrehozásának gondolata.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 214 kép.

40. l.

Ybl Miklós

1874-ben kapott tervezői megbízást a Várkert-bazárhoz. A bazársor épületeit 1875-82 között tervezte el Wechselmann Gyula építőmesterrel. A déli bejáratok 1880-ban már befejezhetők voltak.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

40-41. l.

5

Ybl Miklós

tervezte az 1877-ben elbontott régi vízvezetéki épület helyére a Várhegy-kiosszkot. Ez az új vízmüvet foglalta magában, mely 1881-től már az egész Várhegyet kinolgálta.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

41. l.

Ybl Miklós

1885-ben, Tina Kálmán megbízásából terveket hérnitett a budai palota gazdasági helyiségeiben (konyhák, kiserőnemélyzet elhelyezésére szolgáló épületek) - a krisztinabázosi nárnyon.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

Ybl Miklós

elképzelése nevint a további átalakítások során a barokk palota érintetlenül maradt volna, csak a Zeughaus helyén akart feleakkora „Testőrlakhár"-at építeni

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 214 kép.

41. l.

8.

Ybl Miklós

a Testőrlakhatat ives alaprajzú, oszlop-
díszes és nyugat felé zártfalú
holocnád közbeiktatásával kapcsolta
volna Mária Terézia épületéhez.
Tervein a krisztinavárosi számy ekkor
más a később megépült állapotot
mutatta

Czagány István: A budavári palota és a Szent György
téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 214 kép.

41. l.

9.

Ybl Miklós

Az általa tervezett krisztinavárosi
mármyből csak a tetejére tervezett
eklektikus kupola nem valósult meg.
A Testőrlakhoz nem bérült el, a
Szt György-téri traktusára kigondolt
másik kupolával együtt.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György
téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

41-43. i

Ybl Miklós

1891-ben bekövetkezett halála után Hauszmann Alojos hopott megbízást a budavári építkezések műveretésére és az Ybl-féle krisztinavárosi nárny áttervezésére.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Dp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

43. l.

11.

Ybl Miklós

„A királyi palota homlokzata a Duna felé" 1885. Előtérben az énaki csatinafal mellé tervezett loggiás lépcőtorony. (Orsz. Lvt. Tervtár: „A" nekr. 57/4 m.) (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 214 kép.

38. l.

Ybl Miklós

A budai vár északi kortinafala melletti loggiás lépnötorony, lebontottak 1945 után. (repr.)

A Várhert-barás középső pavillonja (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 214 kép.

39-41. l.

13.

Ybl Miklós

óriáslépcsője a budai vár déli cortinafalán, végében a neoreneszánsz lépcsőházi épülettel. Elkészült az 1870-es években. (Egykorú fénykép a Föv. Tört. Múz. Újkori Osztályán) (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

41. l.

14.

Ybl Miklós

„Ömehötő csarnok, királyi testőrlakhár" 1885. (Ozn. Lvt. Terv tár: „A" rekr. 57/4. sz.) (repr.)

„Királyi palota, királyi testőrlakhár", erdeki homlokzata, 1885. (Ozn. Lvt. Terv tár: „A" rekr. 57/1. sz.) (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

42. l.

15.

Ybl Miklós

„Királyi palota, királyi testőrlakhár" déli homlokzata, 1885. (Orsz. Szt. Tervtár: „A" nekr. 57/3 sz.) (repr.)

Az átépített Mária Terézia hozi palota képe az Ybl-féle tetőráépítés idején (egykorú fénykép, Föv. Tört. Mús. Újhozi Ont.) (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 214 kép.

42-43. l.

16.

Ybl Miklós

„Homlokzat a Gellérthegy felé", 1845.
A budai palota déli oldala (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

43. l.

Ybl Miklós

– Hauszmann Alajos: A ~~p~~ budai palota nyugati homlokzata a régi Tabánból nézve. Középen az mai „F" épület, jobb szélen az „E" épület. (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

69. l.

Ybl Miklós

építkezéseinek jelentősége a budai palota történetében, hogy minden téren feldúsmyalta a Mária Terézia kori épület méreteit. Haunmann az ő nyomdokain indult, de terveit a barokk palotához hangolta.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 214 kép.

60. l.

1.

Ybl Miklós

a bizantinavázosi zárány – más „F" épület megtervezésével nyugat felől lezárta a budai barokk palota nyitott nagyudvarát. Igy az „Ovulános nagyudvart olyan hatalmas trakten szegényeste nyugat felől, mely túlfutott a legfelnin peremén.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

59-60. l.

Ybl Miklós

A budai palotának a Naphegyre tekintő hátró homlokfalát óriási támfalra hellett állitani a krisztinavárosi sáncy megépítése következtében. Ezáltal ösmagassága megnövekedett.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép.

60. l.

Ybl Miklós

és Pollák Ágost 1842-43-ban a templom egységes nerkeretű fedél alá vétele kapcsán tettek javaslatot a ~~homlokzat újszerű kialakítására~~ debreceni Nagytemplom homlokzatának újszerű kialakítására.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmův. Alap k., 36 l., 2o kép. /Műemlékeink./

25.l.

1.

Ybl Miklós (1814-1891)

1845-1855 között Fóton épitette romantikus templomát /3 hajós, felemelt szentélyel amit hösüljáró över. Szentély alatt a kripta magasabb szentélye, a főhajó alatt a 2 hajója foglal helyet/. Bazilikális felépítés, famennyezet.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Műszaki k., 589 l., 388 kép.

220-221. l.

2.

Ybl Miklós

fóti templomának külső kiképzésén román elemek (falsávok, ívpárhányok, íves szimpla és iherablakok). A tornyok sisaknélküliek, áttört mellvédelel sarkaikon tornyocskákkal (gótika).

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocia-
Lizmust épitő társadalmak ééntészete. Bp. 1960.
Müszaki k., 589 l., 388 kép.

221.l.

3.

Ybl Miklós

fő ~~...~~ műve a Budapesti Opera 1873-1884/. Alapvajza: nézőtér és minpad magja köré tervezi a reprezentatív előcsarnokat és főlépcsőhárat egyesítő kiemelt főbejárati rért. Jóreút hétminkes homlokzatok, főhomlokzatnál árkád, emeleti loggia, szobránati díszt élénkítik.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak ééitészete. Bp. 1960. Müszaki k., 589 l., 388 kép.

221-223. l

Ybl Miklós

Fót, templom (1845-1855). (repr.)
Budapest, Opera (1878-1884). (repr.)

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Műszaki k., 589 l., 388 kép.

142-143. ábra, 222-223. l.

M.D.K.

Ybl Miklós

Tagja volt annak az Országos Bizottságnak, amely 1880-ban a két Ház részéről elfogadott LVIII.t.c. alapján a törvényhozás uj palotájának /Országháza/ felépitésére hozott határozatot.
A meghirdetett pályázatra beérkezett pályatervekre dijakat tüztek ki.

Magyar Salon, Bp. 1902. okt. hó.XXXVIII.kötet 17-19. lap

Ybl Miklós

Tervezte Huszár Adolf Petőfi Sándor pobrónak gránit talapzatát.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 33 l.

Ybl Miklós

2

tervezte Huszár Adolf Eötvös József bronzszobrának mauthauseni gránit talapzatát.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 33 l.

Ybl Miklós

tervezte a Kerepesi temetőben Gam Ábrahám mauzoleumát, amely épült 1868-69-ben.

Műemlékvédelem, 1968/3. 185. o.

Ybl Miklós

nem terveste a debreceni Csanak-házat, mert korábban megnokítatta kapcsolatait a várossal.

Sápi Lajos. A debreceni Csanak-ház Műemlékvédelem, 1968/2. 90.o.

Ybl

... Pest ... 1890 és 1914 között nyerte el mai arculatát. Ugyanekkor alakult ki a Dunapart két fő jellegzetessége, a budai oldalon a kiszáfi vár kupolája és hosszan elnyúló homlokzata, a pesti oldalon pedig a Parlament. Az egyik barokk jellegű, a másik pedig a londoni Parlament és a bécsi Városháza kesői neogótikus utódja. A Várat Ybl, a parlamentet Steindl építette, mindketten magyarok ... Bécsben tanultak, szerintem egyik sem európai jelentőségű építész.

Új Szás VI. évf. 1966. aug., 8. sz. 106. l.

Ybl Miklós, épitész
---- .

1860 körül terveket készitett a debreceni szinházhoz.
Nem valósult meg. 252.old

Balogh István: A soproni szinház és Debrecen. 250.ol

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XII. 1958. Sopron

Ill Miklós, épitész

YBL MIKLÓS /

a Vár királyi palotáját építtette újjá 1891-ben (Hauszman Alajos fejezte be a munkát)

A budai vár B p., 1958.

/40

YBL MIKLÓS /

1850 körül építette a pesti templomot „mely a magyarországi romantikus stílusnak legnagyobb, külföldön is ismert alkotása"

Pest Megyei Hírlap (Vasi Napló)
1968. aug. 8.

/4

M.D.K.

Ybl Miklós

"Az uj királyi lak" cimmel a Fővárosi Hirek c. rovat beszámol arról, hogy az uj királyi palotára készitett terveit jóváhagyták.

Képes Családi Lapok, Bp. 1883. május 27. 35. sz. 559. lap

M.D.K.

Ybl Miklós

A lipótvárosi templom belső diszitésének tervén dolgozik.
Minden egyes hajót, oldalhajót, mennyezetet, kupolát és boltozatot a müvész tervei szerint készitenek.
Irodalom és Müvészet c. rovatban.

Képes Családi Lapok. Bp. 1882. dec. 31.
14. sz. 224. lap

YBL LAJOS /

a szombathelyi gyermekmenhely
tervezője

Baronner János: Szombathely városa pitéstörténete a XX. század második felétől 1 az első világháborúig Bp. 1959. /az Építés- és közlekedéstud. közleményekből./

/170

Ybl Miklós

és Feszler Leo

„Donubius-kút" fekete-fehér

egész tábla fényképreprodukció

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 6 l.

MDK

Ybl Miklós, építész

Székesfehérvárott állandó kiállításon mutatják be Ybl Miklós, ill. az Ybl-család hagyatékát.

–. Ybl-hagyaték a Budenz-Lárban 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1969 máj. 20.

MDK

Ybl Miklós, építész

A Margitszigeti Ybl-építette fürdőt lebontották. A helyén maradt téren állítják fel Vilt Tibor egészalakos Madách-szobrát

Margitsziget

Gazdagodik a Művész-sétány 12

ESTI HIRLAP, Bp. 1969 máj. 7.

MDK

Ybl Miklós, építész

A 2. sz. jegyzetben szerepel neve a „Cipőtvárosi templom"-mal kapcsolatban. A „B-il" jelzetű cikk a Hétfői lap egy 1868-i számában jelent meg.

– : „A főváros könyvtára" 100 évvel ezelőtt

216

A könyvtáros, Bp. 1962. április XII/4.

Ybl Miklós

A Teleki-palota és a Hofstallgebäude Ybl átterintő vázpalotai, madártávlati képén. Készült 1890 körül. (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

171. l.

Ybl

Emlékre

Esztergomi László: Pusztulókincsek a bérkórek udvarán

Magyar Hirlap, Bp. 1969. szept 9.

Ybl Miklós

A szigeti Művészsétányra 1978-ig... a következő írók és művészek szobrait tervezik: Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Jókai Mór, József Attila, Irsó Miklós, Barabás Miklós, Szinyei-Merse Pál, Kernstok Károly, Ferenczy Béni, Pollák Mihály, Ybl Miklós és Lechner Ödön.

A főváros életéből.

Budapest VII. évf. 3. sz. 1969. márc., 45. l.

Ybl Miklós, épitész

Sopronban Az elpusztult Lónyai villát épitette, 1870-72.-ben a bécsi kadémikus eklektika bélyegét viseli. 242.old.37.jegyz.

Török László: A historizmusok korának épitészete Sopronban 230.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XXII.évf.1968 Sopron

Ybl Miklós, építész
---

18 6-184^{0} között Koch Henrik bécsi építésznél dolgozott é az volt mestere. 24^{0}.old

Török László: A historizmusok korának építészete Sopronban 23^{0}.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XXII. évf. 1968 Sopron

Ybl Miklós,építész

Valamennyi pályatársánál szélesebb tájékozttságú s önállóbb romantikus stilusban dolgozó építész.
235.old

Török László: A historizmusok korának építőszete Sopronban 239.old

Soproni Szemle.Helytört.Folyóirat.XXII.évf.1968 Sopron

Ybl Miklós,építész

1864-ben Schmerling osztr.államminiszter magyar építészeket is kért a bécsi parlament tervezéséhez.A Helytartótanács őt is ajánlotta. 237.old

Török László: A historizmusok korának építészete Sopronban 2[illegible].old

Soproni Szemle.Helytört.Folyóirat.XXII.[illegible] Évf. 1968. Sopron

M.D.

Ybl Miklós
épitész

Amevéhez fűrödik az Egyetem
épülete is.

Dezcsényi Dezső: Magyarország műemlékei
Műrizet, 1969. szeptember - 8 lap

M.D.Y

Ibl Miklós
épitész

Mértalás

Nemeth Erzsébet: Szellemi petélhedő az István keresztben
Fejér Megyei Szirlap, 1969. okt. 5.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

MDK

Ybl Miklós építészete

A Szabolcs megyei Tuzséron restaurálták azt a templomot, amelyet Ybl Miklós tervezett a múlt század végén.

—: Turzsi freskók

ESTI HIRLAP, Bp. 1969. nov. 3

Ybl Miklós, építész MDK

A székesfehérvári Ybl-múzeum most a Svájzból haraszállított Ybl Ervin hagyatékkal is gyarapszik

— : Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1969. nov. 29.

Ybl Miklós

1885. évi tervein az ablakkeretek archi-
tektúrája szonos a budai palota „D"
épületére 1830-40 közt ráépített 3.
emelet homlokzatának ablakkereteivel
(a kőkereteket újabban e helyszínen
feltárták).

Czagány István: A budavári palota és a Szent György
téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

120. l.

Ybl Miklós

A Szt. Zsigmond kápolna nyugati homlokzatával szemközt a neoreneszánsz „Ybl fedett lépcső" vezetett a „Csikós udvarba" a budai palotában.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

73. l.

MDK

Ybl Miklós, építész

„A tabáni kénes forrás vizének hiszol-gálására, ivókúrák céljára az Ybl-féle kupolás vészt rendezik majd be."
[Rácfürdő]

Pakots György: Fürdő a vén Tabánban

3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1969. szept. 13.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

MDK

Ybl Miklós, építész

„A közönség jólesően látja ....
Ybl Miklós palotájának nagy mű-
gonddal helyreállítot külső arculatát."

– : Indul a 87. évad Ybl palotájában
2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1969. szept. 13.

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Ibl Miklós

építette a Budapesti Operaházat.

Lexikon der Kunst, Leipzig, Vol. E. A.
Seemann Verlag. 1968. 775 l 376 l.

Ybl Miklós

1858-ban elkészítette a debreceni Csinkár terveit.

1859. jan-ban 301.529. Ft. ömeget kapott.

Ybl. végül nem fogadta el a megbízást.

Sápi Lajos: A Debreceni Csanak-ház Műemlékvédelem, 1968/2. 87.o.

Ybl Miklós

ő Pollack Ágost építészeket Debrecen városvezetősége 1842-ben felkérte a Naptemplom átépítésére.
3 tervet készítettek.

Sáfár Lajos: A debreceni Csonar-ház
Műemlékvédelem 1968/2. 87-o.

Ybl Miklós

Vay Ferdinánd építtette a Budakeszi út 36. sz. alatti romantikus villát. Fotó is.

Román András: Budai műemlékvédelem
Műemlékvédelem, 1967/4. 243.o.

M.D.K.

Ybl Miklós,épitész

2.kép.Ybl Miklós szinházterve,-homlokzat./debrecen/.
169.o. Fekete repr.

Sápi Lajos: A debreceni Csokonai Szinház 100 éves Tör-
ténete. 161.o.

A Debreceni Déri Múz.Evkönyve. 1965.Debrecen.1966
Alföldi Nyomda.Debrecen

M.D.K.

Ybl, Miklós, építész

---

4. kép. Ybl Miklós szinházterve, -alaprajz./Debrecen/ 171.o. Fekete repr.

Sápi Lajos: A debreceni Csokonai Szinház 100 éves története. 161.o.

A Debreceni Déri Múz. Evkönyve. 1965. Debrecen. 1966 Alföldi Nyomda. Debrecen

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

5.kép. Ybl Miklós szinházterve, -metszet /Debrecen/.
172.o. Fekete repr.

Sápi Lajos: A debreceni Csokonai Szinház 100 éves története. 161.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen. 1966
Alföldi Nyomda. Debrecen

M.D.K.

Ybl Miklós, épitész

3.kép. Ybl Miklós szinház terve, -oldalnézet./Debrecen/ 170.o. Fekete repr.

Sápi Lajos: A debreceni Csokonai Szinház 100 éves Története. 161.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen. 1966 Alföldi Nyomda. Debrecen

M.D.K.

Ybl Miklós, épitész

1858-ban a debreceni szinház épitésére, ott járván, egy harmadik tervet javasolt, a "Czegléd utca közepét", ma a Kossuth utcán a templom helye. 1859-ben megküldte a romantikus stilusu szinház terveket és költségvetést 800 forintért. 168.o.

Sápi Lajos: A Debreceni Csokonai szinház 100 éves története. 161.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen, 1966. Alföldi Nyomda. Debrecen

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

Simonffy Imre debreceni tanácstag 1861.márc.12-én levelében Debrecenbe hivta, színháztervei megbeszélésére, de Ybl visszalépett, mivel megtudta, hogy közben Szkalnitzky Antaltól is kért a város színház tervet. 172.o.

Sápi Lajos: A Debreceni Csokonai színház 100 éves története. 161.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen, 1966. Alföldi Nyomda. Debrecen

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

Debrecen város 1858-ban "Ybl Miklós építőmesterrel" 800 forintért tervet készittetett ~~xxxforintért~~ vele az állandó szinház épitésére. 168.o.

Sápi Lajos: A debreceni Csokonai Szinház 100 éves története. 161.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen. 1966 Alföldi Nyomda. Debrecen

M.D.K.

Ybl Miklós, épitész

1858-as debreceni szinház terve az első ilyen munkája. Igy a szinházi padi rész követelményei nincsenek biztositva. 170.o.

Sápi Lajos: A debreceni Csokonai Szinház 100 éves története. 161.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen. 1966 Alföldi Nyomda. Debrecen

M.D.K.

Ybl, Miklós, épitész

Amig első szinházterve/Debrecen, 1858/, még nem tökéletes, addig az 1873-ban tervezett Operaház megoldása tökéletes. 170.o.

Sápi Lajos: A debreceni Csokonai Szinház 100 éves története. 161.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen. 1966 Alföldi Nyomda. Debrecen

MDK

Ybl Miklós, építész

Kilenc színház van a
Terézvárosban. köztük:
az Ybl-tervezte Operaház is.

— : Terézváros és Zugló 6.

ESTI HIRLA

bp. 1969. jan. 24.

Ybl Miklós, építész

MDK

A XVIII. n-ban épült tusséri műemlékkastély oldalszárnyait Ybl Miklós építette.

– : Hír

8

Népszabadság Bp. 1969. jan. 15.

Ybl Miklós

Ő terverte a turséri kastély oldalszárnyait (eml.)

Nagyabadság 1969 I. 15

Ybl Miklós, építész

MDK

A margitnigeti Ybl-fürdőt lebontották. Helyén állítjás fel Madách Imre szobrát.

– : Új szobrokkal gyarapítják a margitnigeti Hüvénzétányt 13.

Népszabadság, Bp. 1969. jan. 19.

MDK

Ybl Miklós, építész

Szobrot kap.

– : Új szobrokkal gyarapítják a margitszigeti Művészsétányt 13.

Népszabadság. Bp. 1969. jan. 19.

Ybl Miklós

munkatársa volt Schikendanz Albert
építőmüvén.

Pertnegyei Hírlap, 1966. okt. 14. 5.o

M. D. K.

YBL Miklós építész

Budapest, várpalota, Krisztinaváros polgászárny 1891.

Gerő: Magyarországi várépítészet Bu. 1955.

280.

M. D. K.

YBL Miklós építész

1867. Gödöllő, Grassalkovich-kastély restaurálása

Gödöllő városképi és műemléki vizsgálata, Bp. 1851. MUMOK 2. l. 3.

vízírat gr.

MDK

Ybl Miklós rajzai

Magyar Mérnök és Építész Egylet rajzait akar állítani emlékének. 1891.

MDK-A-I- 1/2904.

 M. D. K.

építész
Székesfehérvár, megh. 1891.

... kir. Polytechnikai Intézet
...lójában tanul
...8. ban a Cs. Kir. Polytechnikai Intézet
...mint a vajzoktatási osztály hallgatója
...2. beáll Pollack Mihályhoz inasnak
...ebben az évben fölszabadul
1836-ig Pollácknál mint vajzoló műkő-
dik

./.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR HÍRLAP
1969 MÁJ 19

YBL MIKLÓS

Relavatták a székesfehérvári Ybl-múzeumot

Meredeken kaptató, kockakövekkel kirakott szűk utcácska Székesfehérváron az Arany János utca. Apró házaival, műemlék-épületeivel azt az illúziót kelti, mintha egy évszázaddal léptünk volna vissza a történelemben. A hangulatos utca 12. számú házában ritka eseményt ünnepeltek vasárnap: *új múzeumot kapott a város.*

A Budenz-ház — csak így emlegetik a helybeliek — jellegzetes copf stílusban épült, végleges formáját 1781-ben nyerte el. Nevezetessége, hogy itt élt és alkotott 1858—1860 között *Budenz József*, a magyar összehasonlító nyelvészet megteremtője, a kiváló finn-ugor kutató. S most ebben a házban kapott helyet a székesfehérvári származású *Ybl Ervin* hagyatéka.

Ybl Ervin művészettörténész volt, családjában régi hagyomány a művészetek ápolása. Édesapja, *Ybl Lajos*, unokaöccse volt *Ybl Miklósnak*, a hazai építőművészet büszkeségének, a neoreneszánsz-romantikus stílus legkiválóbb mesterének. Ybl Ervin 1965-ben hunyt el, s *végrendeletében Székesfehérvárra hagyta felbecsülhetetlen értékű családi és képzőművészeti gyűjteményét*, a híres Ybl-család XVIII—XIX. századi bútorait, családi képeit, használati és dísztárgyait.

Már jóval a hivatalos megnyitó előtt szépszámú közönség gyűlt össze. Az Ybl-család tagjainak jelenlétében *dr. Tilinger István*, a városi tanács végrehajtó bizottságának elnöke nyitotta meg a kiállítást.

A földszinti két szobában kapott helyet Ybl Ervin és Ybl Miklós dolgozószobája. Ybl Miklós szobájában látható az 1860-as években saját tervei szerint készült neoreneszánsz stílusú szekrény, a nagy építőművészről készült szobor — *Kallós Ede* munkája — s az Ybl szerint készült leghíresebb épületek fotográfiái.

Az emeleti szobákban az Ybl-család régi rokokó stílusú bútorait, XVIII. századi családi portréit, edényeket, dísztárgyakat és Ybl Ervin képző- és iparművészeti magángyűjteményét helyezték el. A többi között *Székely Bertalan, Csók István, Vaszary János, Rudnay Gyula, Bernáth Aurél, Szőnyi István, Aba-Novák Vilmos* képei és grafikái; *Vedres Márk, Fémes Beck Vilmos, Beck Ö. Fülöp, Medgyessy Ferenc, Pátzay Pál, Ferenczy Béni, Borsos Miklós* szobrai és érmei láthatók a gyűjteményben.

H. J.

előtt az üdülőtelep problemáiról ...
getek velük.

...ág újságíróihoz

...hajtó bizottságának ülése

fasiszta újságírók szövetségét, a Japán Újságíró Kongresszust és a Japán Újságíró Szövetséget. Odaítélték a NUSZ 1968. és 1969. évi nemzetközi újságíró díjait. *James Aldrige* (Nagy-Britannia), *Carnero Checa* (Peru), *Kim Tjkone Thee* (Dél-Korea), *José Ricardo Masetti* (Argentína), a Francia Rádió és Televízió, valamint *Monika Warnerska* (Lengyelország) kapta a díjakat.

A NUSZ legközelebbi kongresszusát — a Kubai Ujságíró Szövetség javaslatára — *1970-ben tartják Kubában.* A mostani ülésen a végrehajtó bizottság Vietnamra vonatkozó határozatot fogadott el és *felhívást intézett a világ minden újságírójához az európai biztonsággal és más fontos kérdésekkel kapcsolatban.* Magyar újságírók javaslatára elhatározták rádió- és televízió-újságírók nemzetközi szakmai klubjának létrehozását.

A ...
kap...
Ke...
is. ...
és ...
ny...
hiá...
A ...
Az ...
mi ...
láz ...
ez...
az ...
a megyei tanács kereskedelmi osztályától, hogy sürgősen intézkedjék! Szombat-vasárnaponként is nagyobb választékra van szükség az üzletekben és a nyitvatartási időt is úgy kell megállapítani, hogy az üdülőknek jobban kedvezzen. *Számos magánkézben levő vegyeskereskedés is megnyílt a tó partján,* de ezeket is zárva találjuk. Pedig a „maszek" kezdeményezések támogatása nem öncél!

Derűs, szép kirándulás ez a mai és nemcsak a napsütés miatt. Jókedvűek az emberek, s ezt a jókedvet még a jogos bosszúság sem törli le az arcukról.

Fahidy József

véd, így beszélt: ... Hangsúlyozom, arra kell törekedni, hogy a szocialista törvényesség, az állampolgári jogok védelme, szélesebb körben nyilvánuljon, továbbfejlődjön, megszilárduljon ...

M. D. K.

YBL Vidalós építész

1836-tól Koch Henrik bécsi építész pesti irodájában működik 4 évig

1836 Koch megbízásából a prágai Kinsky-palota (Smichow) építését vezeti főpallérként

1840-42 Münchenben a királyi Művészeti Akadémián véges tanulmányokat.

Nemzeti Lovarda

Pollack megbízásából a Magyar Nemzeti Múzeum nagytermének freskódíszítéséhez

 M. D. K.

YBL Miklós építész

és a pesti Nemzeti Szinház átalakitásá-
poz keszitett terveket (1. 2. kép)

1840-ben Poroszországba, Rómába, Hollan-
diába, Franciaországba és Olaszországba
szoló útlevelet állitanak ki a részére

1841. Társul Pollack Ágostonnal

Fóti Károlyi-kastély könyvtárának roman-
gyikus polcai

Mácsa (Arad vm.) Károlyi-kastély bebú-
torozása

./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Nemzeti Múzeum Széchenyi szobájának belső kialakítása

A debreceni Nagytemplom átépítésének terve Pollách Ágosttal

1847. Ikervári Batthiany-kastély átépítése Pollách Ágosttal (6. kép)

Romantikus diadalkapu a pesti Dunaparton (terv) 4. kép),

1847. Perger-villa (Svábhegy)

 M. D. K.

YBL Miklós építész

BPest Egyetem-utca Károlyi-palota, faragott ajtóheret tervei, üvegház (196. kép)

Tehérvár-csurgói kastély és a tótmegyeri kastély átépítésénél működik közre Koch Henrik mellett 1849.

Kaplonyi templom és sírbolt építése 1842-47 (7. kép)

1847. Nagykároly kastély (Károlyi) táncterem ~~1843~~

Nagykároly „Aranyszarvas" szálló táncterme (8. kép) 1845.

/.

M. D. K.

YBL Miklós építész

1847. uradalmi építész gróf Károlyi Istvánnál

1846 – 1855 Fóti templom (18 – 26. kép)

1845-49 Fóti kastély átépítése (11 – 15 kép)

Ebédlő és kiskönyvtárszerem belső

kialakítása Fót.

Fót, gazdasági épületek,

" pavilonok

" villaszerű ház

Rákospalota Orczy-kastély

M. D. K.

YBL Miklós építész

Fóti templom; kandellaber, főoltár, mellékoltár, képkeretek, szószék, terrakotta szobrocskák, gyónto-tó székek, főkagyúri ülések, imazsamolyok terve.

1860 Hódmezővásárhely templom lsibőnétése

1865 Pest, Zöldfa-utcai palota (Károlyi)

Alberti-Irsa, sírkápolna Szapáry Sstvánné számára

Bp. Múzeum krt. 7. - Magyar-u 8. sz. átjáróház (27-30 kép)

27-30

 M. D. K.

YBL Miklós építész

1875. Pallack Mihály séremlékre a tótfalusi temelőben

1857. Pest diadolkapuja a kir. pár látogatása alkalmával

Nemzeti Lovarda (31. 32. kép) 1857-58

1859 a debreceni színház terve

Balatonfüredi színház terve

Öskü (Veszprém m.) kerek toronyszerű rom-mauzoleummá való helyreállítására tervek (38. és 39. kép) (40. kép)

M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Bajcsy-Zsilinszky út 17 és Lázár u. l. sarkán bérház dr. Balassa János prof. részére 1862- (41. kép)

Bp. Budakeszi út 36. sz. Grabovszky-Balonyi villa (42. kép)

Nagycenk, Széchenyi István kegyúri temploma (43. kép) 1860-64. (44. kép)

1862. Kecskemét evangelikus t. (45. kép)

Kálos (Fejér m.) Zichy-kastély (48. kép)

./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Dobozi Wenckheim-birtokon istálló, magtár (49. kép)

1863. Felveszik az építőmesterek céhébe

1860-62 Budai Takarékpénztár (51.52. kép)

1863-64, Ganz-ház

Geist-ház (54. kép)

1861 Résztvesz a Magyar Tudományos Akadémia budapesti ~~[illegible]~~ palotája terv-pályázatán (56-58. kép)

1862-65 Stüler tervei szerint ~~az~~ Akadémia palotájá~~n~~ építésének vezetője

 M. D. K

YBL Miklós építész

1862-65 A Magyar Tud. Akadémia bérháza (59. és 62. kép)

1863. Kazinczy Ferenc-emlékmű, Szérhalom (61. kép) Fero (60. kép)

Festetics György palotája Bp. Puskin (Esterházy) u 9 (63-67. kép)

Károlyi Szajos palotája Bp. Puskin (Esterházy) u (68-73. kép)

Károlyi-palota belső részletek, (bútor-, tal-kikerzés-kályhavzero)

 M.D.K.

YBL Miklós építész

1867. Pálffy Pálné palotája Bp. Pudim u 44. és Reviczky u. sarok

Az 1860-i általános mű- és régiségkiállításra a Nemzeti Múzeum termeit díszíti

Nemzeti Múzeum Széchenyi-Terméner bútorzata (kivitelező: Szabó József asztalos

Bécsi felsőkár és kiviselőkár tervpályázatan vesz részt 1865-ben (76–78. kép)

~~YBL Erwin: YBL Miklós 40.~~

M. D. K.

YBL Miklós építész

1865. Régi képviselőház (kivitelező Diescher József építőmester) (81. kép) 79. 80. kép)

1864. Rácfürdő soldalélka, a pérti gőzfürdő forromedencéje és zuhanyozó terme (84. kép) 85. kép)

1870. Rácfürdő kibővítése, langyos medence épülete (86. kép)

1868. Pesti Hazai Első Takarékpénztár 3 lékháza Egyetem u 2. Réaltanoda u sarok 82 kép

./.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Lánczhid Részvény Társulat Fő-u 1. Ig. sarokháza (83 kép)

1867. Gödöllői Grassalkovich-kastély karbahozatala a királyi család számára

Ganz-mauzoleum a Kerepesi temetőben 1868-69? (88-90. kép)

Szónyay Menyhért villája Slunyadi János út (91. kép)

./.

 M.D.K.

YBL Miklós építész

Lipthay Béla palotája 1874. (Unger Emil építész rezdi) (92. kép)

1870. Budapest-Terézvárosi róm. kath. plébániatemplom vörösvérsisakjának kive

dr. Bókay János bérháza-múzeum u 9. sz. (96. kép)

Formágyi-ház Váci utca 7. sz (94) (95. kép)

1873. Dunapart felső vakpartjának öntöttvas vácsa (93 kép)

 M. D. K.

YBL Miklós építész

1863. Várpalota Waldstein-kastély átépítése

1869-70 Csitói kastély (Torontál m. Zsombolya mellett)

Tótmegyer, Stompa Károlyi Lajos kastélyain átalakítások

Surány Berchtold-kastély átalakítása

-17.- M. D. K.

YBL Miklós épitész

Pollack Ágosttal villát épít Perger számára a budai Svábhegyen 1847-ben

Frivaldszky-villa (Béla király út 20(?)

(47. kép)

Stahlyné földszintes házának renoválása a 40-es években (~~H~~ Víziváross)

Csurgó park portásházának terve

Nagykároly piarista t. átalakitását

Nagykároly megyeház " -/.

119.

 M. D. K

YBL Miklós építész

Faragott tükörkeret 1850 körül

Leányfalusi Gyulai Pál villa

Egyemeletes romantikus kastély terve a Károlyiaknak

Kóka röm. ko th. plébániatlakot

Csanád kegyúri templom átlakítása

Káposztásmegyer, Károlyi Istvánnak

Gazdasági épületek 1853.

Radványi kastély átépítése

 M.D.K

YBL biklós építész

Erdőhavcsa, kastély (Nógrád m.) sír-kápolna Ferv

Csitár (Nógrád m.) ~~mailáth~~ mailáth-gárdonyi Mailáth-kastély~~nak~~ helyén álló Torkos-kastély

Lovasberény Cziráky-kastély

1853. Bp. Zugliget Wranyi-villa újjá-építése

1862. Szob, temető ~~Lut~~ Lutzenbacher testvérek sírkápolnája (?) ./.

M. D. K.

Ybl Miklós építész

1852. Pest. Szinház-tér Winter Sámuel litografusnak műtermi-ház terve

Lovarda-terv

Birly-ház (Dob u 6. sz.) építése, vagy át-alakítása

Székesfehérvár számára szinházterv

Tervek a balatonfüredi telep kiépítésére

Balatonfüredi uszoda

Budai (Horváth-kert) arena

./.

 M. D. K.

Ybl Miklós építész

Romantikus mauzóleum-terv

Romantikus krépta terve Vlsz. Okiggyson

a Wenckheiméké

Bp. Szabadsághegy. Diana int templom

Romantikus csarnok terve

1859-1860 kétegyházi (Békéscsaba mellett)

Almásy-kastély átépítése

Tápiaság Keglevich Béla részére kastély

Szilvásvárad Keglevich-kastély (?)

 M. D. K.

Ybl Miklós építész

Fás (Körösladány mellett) Wenckheim Béla kastélyának átépítése

Gerla (Békés m.) Wenckheim-kastély 60-ás évek

Marcali (Somogy m.) Széchenyi-kastély romantikus átalakítása 1860 körül

Högész Apponyi-kastély átalakítása 1858-59

Kölesd kápolna az Apponyiak(?) Ozamás

Tiszabő (Fegyvernek mellett) Almásy kastély átalakítása 1865 körül

./.

 M.D.K.

Ybl Miklós építész

1860/61 Kalvin tér, Üllői út és Rádoy utca sarkán állott kétemeletes ház

Zichy Pál részére 1862.ben lakást épít és rendez be

Orczy György házában végez átalakításokat (Koronaherceg utca és Zsibárus utca sarok)

Keglevich Béla számára a Vácsi és Zsibárus utca sarkan átalakítás

(1869 a Várban a Zichy-palotát építi át Táncsics utca 21-25)

./.

 M. D. K.

Ybl Miklós építész

A Wenckheim-család részére főúri lakás

berendezése

Ismagóga-terve

1860. Székesfehérvár Say-téle ikerház

Székesfehérvár sétánya és az ujpesti sziget

parkja részére készített terveket

Lechner Jenő szerint számos romantikus

házat épített Szombathelyen

60-as évek~~ben~~ körül a debreceni otrany

János utca 1. rg. alatti Csanak-téle ház

/

 M. D. K.

Ybl Miklós építész

1865. a székesfehérvári katonaság egy huszárkapitánya részére készített lakást istallóval

1863. Dlauchy Károly Cahotosmerner a Mészáros utca 23 (Vámház, ma Tolbuchin krt. 15) és a Kétnyúl (Szinyai utca) sarkán kétemeletes bérház

Szentkirályi utcai bérház (a Károlyi-palota mögött

1869 Károlyi Alajos üvegházai

Zöldfa utca 26. sz. ház 1867.

 M. D. K

4 bl liklós építész

1864 Csekonicsné pesti palota-lakását a-
lakítja át és rendezi be

Régi állatkert épületeinek tervezése

Orczy György Zsibárus és Úri u. 10 sar-
kán (Petőfi és Párizsi-u) levő há-
zának átalakítása

Károlyi Istvánnak Zöldfa u 8 sz. alatt
levő házában elő szoba és üvegfolyosó

1867. Sándor-palota átalakítása

./.

 M. D. K.

Yhl Miklós építész

Pesti rakpartra a Nemzeti Casino terve 1863.

Ferenciek terére az új Kúria-épület 1864.

Jankovics Gyula számára ház terve

Pesti Megyeház nagtermének karbahozatala

Budai kizsébet sósfürdő átalakitások 1883-1884.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

A Vallás és Közoktatásügyi Minister 1869 máj. 22-én egy liceumi terv készítéséért 800 forint jutalomdíját engedeger részére

Plósz-villa Ménesi út

T. Országhaz utca 9. sz. alatti ház átalakítása (?)

1875 Bajczy-Zielinszky út 3. sz. alatti bérpáz átalakítása,

1869. Budapesti Épitő Társulatnak a Visegrádi utca 20-22-24 Sziget utca sarkán álló munkásház

XV

 M. D. K.

Ybl Miklós érétész

Zrínyi és Bálvány utca sarkán álló Nádasdy-ház udvarában falépcső 1880 Károlyi Tibor pesti-palotáján (Szentkirályi utca 22.-24) átalakítás 1869. Gyoma, dr Legeza Tibor háza, Hősök utja (?)

Bp. ferencvárosi plébánia templom (97) (99 rép)

A ferencvárosi t. otvostárgyalnak terve ciborium, kelely kivitelező: Herpka Károly. Szarmüvészeti tervek főpapi karosszék stb.

M. D. K.

Ybl Miklós építén

Margitszigeti gyógyfürdő (103.-107 kép) (~~106. kép~~) ~~107~~

Margitszigeti fürdőtelep terve (102. kép)

" bérvillák, vendéglő (108-109 kép)

" ivócsarnok

" főhercegi nyaraló átalakítása

Alcsat. Habsburg Józsefnek üvegház

Fonciére Biztosító Társaság terve

Stein kereskedő háza terve

Sugár úti épületek, hartóm terve (110 kép)

 M. D. K.

Ybl Miklós építész

Bittó István kastélya Drávafokon (Somogy m.) 119 kép

1870. Erzsébet téri kioszk terve

Bródy Sándor utca 14. sz. Degenfeld-palota (112 kép

Pesti Hazai Takarékpénztár Egyesület Kálvin tér 11. sz. alatti bérháza (113–115. kép)

Múzeum krt. 19. sz. Grimm-ház (116. kép)

1875. az Országos Kisdedovó Egyesületnek a Szegényház téri kérezdéjének terve

./.

 M.D.K.

Ybl Miklós építész

Múzeum körút 19. sz. Grimm-ház (116 rép) 1874

Múzeum körút 41. sz. Roth-ház (117. rép) (1877?)

Terv a városligeti tó korcsolyacsarnokához

„Nőképző" Egylet Zöldfa utcai háza

1874. Ferdinandy-ház (Eötvös tér) átalakítása

Nákó-palota átalakítása

Ujpesti rk. t. terve (118. rép)

Rákospalotai rk. t. terve

./.

 M. D. K

Ybl Miklós építész

Wenckheim-palota (József Attila utca) átalakítása

Bérház-terveh

Vízparti villa

Átjáró-bérház Krlische számára

Bérház Barkassy számára

Diana-fürdő (egyhori) hoz pórkánytagrajz

~~Jo~~. Kastély (a mostani József Attila utca és Roosvelt tér sarkán)

./.

 M. D. K.

Ybl Miklós építész

Sónyay Elemér bodrogalaszi (Zemplén m) kastélya a Vasárnapi Ujság (1899. XLVI. évf 754. o.) szerint

Vámház 1870 – (121 – 125. rép) (126 – 127)

Petőfi téri görög templom torony sisakja

Károlyi György palotája Ráday u 18. sz. alatti sarokház 126. rép

Budai Várkert Vasár 1875-82 (132 – 134. rép) 136. rép

~~Ybl Ervin Ybl Miklós 143.~~

./.

 M. D. K.

Ybl Miklós építész

Kajdacs (Tolna m.) 1875-1876 mauzóleum Sztankovanszkyék részére (135. kép) Ney Bélával

Ökiggyós Wenckheim-kastély (137-138. kép)

Gerliczy-sirbolt a vizivárosi temetőben

A Czeráky-palota (Kossuth L. u 5. sz.) átalakítása Nemzeti Kaszinóvá, berendezése 1875. Nagytemplom utca 8. sz. alatt Volcsöde

./.

Ybl Miklós építész — 36 — M. D. K.

Andrássy-palota (múzeum u. és Puskin u. sa rok) Kismarty-Lechner Jenő nevint

Békésgyula Arvaház 1874.,

Jura Schossberger-kastély 1883 (139-140. rép)

Lengyeltóti (Somogy m.) Inkey-kastély

Ugra (Bihar m.) Bölöny-kastély (?)

Várgede (Gömör m.) kastély Kubinyi Rudolf részére

Operaház 1875-1885 (141-160. rép)

./.

M. D. R.

Ybl Miklós építész

1885. évi Országos Kiállítás király pavilonja (Gerbaud-kioszk a Városligetben) (195 kép)

Vázlatok a Deák téri ev. templomhoz

Csákvári Esterházy-templom (?)

1890. A király az Operaház építése után Mismarisüenbőrendi ház tagjává nevezi ki.

Ybl Ervin: Ybl Miklós: 7 – 213. l.

Ybl Miklós építész M.D.K.

A most épülő uj lakóneg edet róla nevezik el

Ybl Miklós emlékünnepség Székesfehérvárott

Magyar Nemzet 1964. április 7. 4.1.

Ybl Miklós épitészv M.D .K.

Paleta a Károlyiak részére a mai Pollak Mihály

téren 1863-65/

utcában

Ujjáépitik az Ybl-épitette müemlék paletát a Puski

Magyar Szemle 1964. április március 4. 3.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

150 évvel ezelőtt 1814 ápr. 6-án született.
Bécsben végzi a Polytechnikumot, aztán beáll
Pollack Mihályhoz inasnak.
Felszabadulás után még hosszu ideig pollacknál,
majd egy bécsi irodában rajzéslegfeljebb pallé-
ri, főpallér munkákat kap.
Magyar Nemzet 1964. április 4. 13.l.

. / .

Ybl Miklós épitész M.D.V.

A müncheni Müvészeti Akadémián elnyeri az épitő-
m ateri jogot .

Fót, épitékezésnk a Károlyiaknak.

Bp. Unger-ház / Muzeum körut.

" N emzeti Levarda.

" paloták a Nemzeti Muzeum környékén.

Magyar Nemzet 1964. április 4. 13.1.

./ .

Ybl Miklós, építész MDK

150 éve, 1814. ápr. 6-án született

Az országos ünnepségek rendezésére most bizottság alakult.

— : Ybl Miklós - emlékbizottság alakult 8

NEPSZABADSÁG, Bp. 1964. márc. 26.

Jbl Miklós
építész

M.D.K.

Most az Engels téren, azelőtt a Kálvin téren állott dészkút is az ő műve.

Granasztói Pál: Jbl Miklós
Élet és Irodalom, 1964. április 4 - 7 lap

M.D.K

Ybl Miklós
építesz

Főművei: az Operaház, a Várbazár az egykori margitszigeti fürdő, a fóti templom és sok-sok köz és magán épület.

Granasztói Pál: Ybl Miklós
Élet és Irodalom, 1964. április 4-7 lap

MDK

Ybl Miklós

Lapunk ötvenéves jubileumi száma. Épitő Ipar-Épitő Müvészet. 1926. febr. 1. 28.l.

MDK

Ybl Miklós, szobr.m., Jungfer Gyula, műlakatosm.

48. A Budapest-Lipótvárosi Szt. István -templom sekrestye-kapuja.
Tervezte Ybl Miklós, készitette Jungfer Gyula.
Kép. 39.1.

Magyar Iparművészet. 1906 39. l.

Ybl Miklós, építész MDK

Máj. 17-én emlékséta keretében ismertetik művészetét.

–: A hét végi kulturális program-ból 10.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. máj. 16.

Ybl Miklós

Születésének 150. évfordulójára a szérespehérvári Csók István képtárban emlékkiállítása nyílik, ahol a képtár falán leleplezik emléktábláját is.

említve.

Népszava, 1964 március 15. 10. lap.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Danubius -kut / Feszlerrel

/ egyik női figurája meditáló nőalak a Kálvin

tér 9. sz. lakóépület udvarában felállitva.

restaurálta Győry Dezső

Pereházy Károly: Képzőművészetek alkalmazása a budapesti Müemlék-lakóépületek 1958. évi restaurálásánál

Müemlékvédelem 1961. / V./ 1. sz. 50. l.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Bélyegen látható alkotása

az Operaház

Bélyegsorozat a magyar várakról

Müemlékvédelem 1961. / V. / 1. sz. 65.l.

MDK

Ybl Miklós

Debreczenben magyar nemzeti szinház. Vasárnapi Ujság 1861. 581.l.

MDK

Ybl Miklós, szobrász m.

A Kálvin-téri kut. Repr.
/Danuvius-kut. 1880-83 közé esik Budapest legszebb
kutjának keletkezése.

Nádai Pál: Régi pesti kutszobrok.

? 12-1.

MDK

Ybl Miklós, szobr.m., Jungfer Gyula, műlakatos m.

48. A Budapest-Lipótvárosi Szt. István -templom sekrestye-kapuja.
Tervezte Ybl Miklós, készitette Jungfer Gyula.
Kép. 39.1.

Magyar Iparművészet. 1906 39. 1.

Ybl Miklós, építész

MDK

1814. április 6.-án született.

–: Évfordulók

Hátró-belső borító (113.-)

A KÖNYV. Bp. 1964. március

IV/3

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

Pesti Operaházát példa képpen emlegetik a Magyar Építőművészek Szövetségének abban a memorandumában, melyet a kultuszminiszterhez terjesztettek fel, abból az alkalomból, hogy a kolozsvári nemzeti szinkér terverését bécsi építészekre akarja bizni. „A mi Ibl Miklósunk sokasom csinált szinkérat, de Operaházunk első helyen áll a korabeli épületek körött."

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XV. évf.

jan. 27. sz. 3. old.

MDK

Ybl Miklós

L-r dr.: Schickedanz Albert † MMÉEKözl. 1915. jul. 15. 165.l.

MDK

Ybl Miklós

Magyar Iparmüvészet 1915. 244.l.

MDK

Ybl Miklós

Schmal Henrik. Müvészet 1915. 77.l.

MDK

Ybl Miklós

Révész S.: Schmal Henrik. Épitő Ipar. 1912.aug.18.
319.l.

MDK

Ybl Miklós

Vasárnapi Ujság 1888. 22. sz. 365.l.

MDK

Ybl Miklós

Schickedanz Albert. Művészet 1915. 317.l.

MDK

Ybl Miklós

Vasárnapi Ujság 1888. 22. sz. 365.l.

Ybl Miklós, építész MDk

Az Ybl-szobor környékét parkírozzák.

— : Hír 6.

ESTI HIRLAP, Bu. 1962. jan. 18.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Fő utcai saroképület.

Dr. Radnai Lóránt: A Lánchid Bp. 1963. 31.1.

MDK

Ybl Miklós, epitész

a XVIII.sz. végén Tallherr által tervezett és épített Petőfi-téri görögtemplom jelenlegi toronysisakja[illegible] Ybl M.-tól való.

E.C.II. 52á.l. /Tallherr J. budai származású ép./

MDK

Ney Béla és Ybl Miklós, építészek.

a kajdácsi emlék-kápolna. olna vm.
Közös tervük.

MMKE Közl. - 1876. 526.old. 24.t.

MDK

Ybl Miklós, építész

Az Ybl Miklós Építőipari Technikum dec. 18-án megünnepli az intézet fennállásának 85., névadója működésének 150. évfordulóját.

—: Közlemények 19.

NÉPSZABADSÁG

ua. 1964. dec. 13.

65

Ybl Miklós, építész

A budapesti Ybl Miklós Építőipari Technikum fennállásának 85. s Ybl Miklós születésének 150. évfordulója alkalmából ünnepélyt rendez

— Közlemények

10.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1964. dec. 6.

Ybl Miklós

a XIV. ker. Ybl Miklós Építőipari technikumban a névadó születésének 150. évfordulójára az ünnepséget rendezték.

említve.

Népszava, 1964 dec. 19. 4. l.

MDK

Ybl Miklós

A bazilika freskói. Ország-Világ 1894. 699.l.

mdk

Ybl Miklos

1878 ban elkészültek a kőműves munkák
1879 őszén a nyers épület fedő alá kerül.
Kilenc évi munka után 1884 szept 27 én
megtartották a felavató ünnepélyt. Költség:
3.337316 forint

Ybl Ervin: Az Operaház. Bp 1962. 10. l

mdk

Ybl Miklos

Tervrajza: Operaház

Bertalan V. A Kiscelli Muzeum
Bp. 1962

8,50 l.

Mák

Ybl Miklós

Operaházi tervét a bíráló bizottság
1874 febr. 14-i ülésén elfogadta.

2. kép

Ybl Ervin: Az Operaház Bp. 1962

S. L.

mdk

Ybl Miklos

végleges terve és a végleges terv egyik változata.

Költségvetés: 2.100000. frt.

3, 5. kép

Ybl Ervin: Az Operaház

Bp 1962

8. l.

MDK

Ybl Miklós

Honvédszobor Budavárban. Vas. Ujs. 1888. 809.1.

MDK

Ybl Miklós

Jajczy J. és Gyöngyösi N.dr.: Budapest szobrai az utolsó tiz évben. Képzőművészet 1931. 42. sz. 153.l.

MDK

Ybl Miklós

Munkássága és az általa emelt művek példaképei a magyar épitészet nagy kezdetének.

Jakab Dezső: Láng Adolf élete és művei.

Épitő Ipar - Épitő Művészet. 1917.máj.20.
123.lap

Ybl Miklós, építész

(1814–1891.)

Halálának 75. évfordulóján.

MDk

Merényi Ferenc: Ybl Miklós 7

NÉPSZABADSÁG, bp. 1966. jan. 22.

Ybl Miklós, építész MDK

Halálának 75. évfordulóján Székesfehérvárott koszorúzási ünnepséget rendeztek.

— : Hír 14

NÉPSZABADSÁG, bp. 1966. jan. 23.

MDK

Ybl Miklós

Pásztor M.: Pest-Budától Budapestig. Pesti Hirlap 1927 évi Kincsesháza. 396-402.l.

MDa

Ybl Miklós

Ligeti Pál: Helyünk a világban. Magyar Művészet 1926. 1. sz. 20.l.

Ujpesti PAC: Helyzete a világban. Kegyes mivészet
1940. I. 22. Jo.I.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

ferencvárosi templo-
mának tervei szerepelnek
a párizsi világkiállításon

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1878. VII.évf. 34. sz.

237. old.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

irányítása mellett
nagy helyreállítási munkák
folynak a Fürdő-utcai
gr. Waldstein házban.

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1878, VII.évf. 35. sz.
248. old.

Ybl Miklós, építész

M.D.K.

tervei szerint épülő ferencvárosi uj templom részére készülő hat harangot – melyek körül az elsőt maga Ybl terverte – a Serlick-féle vasöntöde udvarán kipróbáltár

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1878. VII.évf. 31. sz.

221. old.

Ybl Miklos.

Ybl. *Ybl* Miklós nem külföldről jött hozzánk; Székesfehérvárott. *Pollák* Mihálynak, a Nemzeti Múzeum építőjének tanítványa volt, mellette dolgozott a Múzeum és a Ludoviceum építésénél, 1891-ben halt meg. Hogy melyek a nevezetes alkotásai? Mindenekelőtt az Operaház s a Szent István-bazilika. Ő tervezte a királyi palotát, amelyet azonban már *Hauszmann* Alajos fejezett be. A Várkert-bazár az ő alkotása, s éppen ezért áll előtte a szobra is. Ő tervezte a margitszigeti fürdőt, a Nemzeti Lovardát, a régi országházat a Sándor uccában, a Budai Takarékpénztár épületét a Lánchídfőnél, a Rácfürdőt, az Esterházy uccában a Festetich- és Károlyi-palotákat (az utóbbiban van az olasz követség), a Pálfy-palotát az Esterházy- és Reviczky uccza sarkán, az Erzsébet-sósfürdőt, a Vámházpalotát a Ferenc József-hídnál. Építette a fóti, a kaplonyi és a hódmezővásárhelyi templomokat, a csurgói, fóti, kígyósi kastélyokat. Alkotóképességét így sok kitűnő épület hirdeti.

A

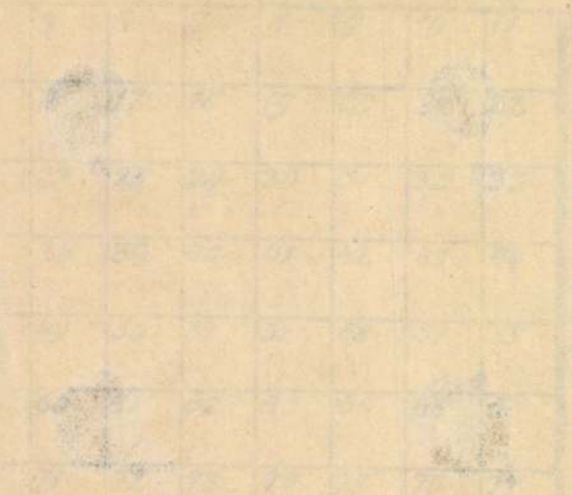

Ybl Miklós
építész

M.D.

Ybl vette vár bővítés nem vette
figyelembe az épület arányait.

Rózsa Gyula: Budavári elevélhedés
Élet és Irodalom, 1966. ápr. 16 - 3 lap

M.D.K.

Ibl bizlós, építész

Servei szerint Roth S. üveges mester részére az Ország-uton [ma Muzeum krt.] épült háromemeletes házat a Lipótvárosi Bank. árverésen 109.000 fl.-ért megvette.

Bauzeitung für Ungarn, 1878. VII.évf.Bp. 15. sz.
106. old.

.D.K.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Budapest Állatkert épülettervei (1863)

" Almásy-palota Puskin-u múzeum utca sarkán (1877-1878)

" Arany János síremlékének terve (1883)

" Ferencvárosi t. (Bakács tér

" Balassa egy. tanár bérháza Bajcsy-

" Ssilinszky út 17. sz. Lázár u sarok (1862-1864

" Barkassy-ház (?)

" Batthyány Lajos síremléke a Kerepesi temetőben (Schickedanz műve 1872-1873

-/.

M. D. K.

4BL Miklós építész

Budapest Bazilika (1867 – 1891)

" Bérházterv (1872 - körül)

" Birly - ház (?) átépítése a Dob utcaban (1860 körül)

" Bókay L. egy. tan. háza Muzeum utca 9. sz. (1870 - től)

" Bölcsöde a Nagy Templom és Nap utca sarkán 7. sz. (1875 - 1876 és 1879)

" Budai bölcsöde terve (1882)

Budai Takarékpénztár egykori háza Clark Á tér 1860 - 1862

./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Budai víztartály (1876)
Budai Epitő Társulat munkáiba a
Kiss J. u 20-22-24 és Sziget u sarkán (1869)
Falépcső a Bálvány utcai Nádasdy-házban
Csekonics-né palotájának berendezése (1864)
Cuhor utcai ház terve (1880 körül)
Curia palotájának tervei Ferenciek terére (1864
Cziráky-bérház átalakitási terve a Kos-
suth L és Petőfi S. u sarkán (?)
Danubius-rút a Kálvin téren (1879 - 1883)
Deák téri ev. t. terve (1887)

4 — M. D. K.

Y Bl. Miklós épitéz

Bp. Deák téri illemhely (1883 körül)

Bp. Degenfeld-Schomburg palota-bérház a Bródy S. u 14 sz. és Puskin u saskán (1872-1874

Diadalkapu a királyi pár 1857i látogatása alkalmából (1857)

Dlauchy-ház a Tolbuchin krt. 15. sz (1863-64

Dunaparti Alagút-kapu (1864)

Dunaparti diadalkapu terve (1864 körül)

Dunaparti kandeláber terve (1875 körül)

Dunaparti vasrács rajza (1873)

Elipsz-kert pavilonja és terve (1879-1881)

./.

R.D.K.

YBL Miklós építész

Op. Eötvös József szakrónar szalapsata (1877)

Erzsébet királyné tehénistállója (1880 körül)

Erzsébet téri kiaszk terve (1874 előtt)

Erzsébet sós fürdő telepének bővítése (1883-1884)

Evangelikusok Deák téri t. terve (1887)

Ferencvárosi (Bakács téri) t. (1865-1879)

Fest Vilmos egykori villája a budai begyoldalon (1868)

Festetics palota a Puskin u. 26. sz. (1862-1865)

./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Fonciére Biztosító bérházának terve (1872)

Formágyi Terencné Váci u 7. sz. háza (1870-től)

Fölsinger-ház az Andrássy út 18. sz. (1880–1881

Fővárosi Nyáre Szinház (Budai Szinkör módosítása ?)

Frivaldszky-villa a Béla király út 20. 12. a ? (1850 után)

Fröhlich Gusztáv bérháza a Lenin (Erzsébet) krt. 35. sz. alatt (1889–90)

M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Ganz Ábrahám egykori háza a Duna-
parton, Akadémia u. 8. sz. alatt (1862-1864.)
Ganz Ábrahám síremlike a Kerepesi
temetőben (1868-1869)
Gerliczy-síremlék a Kerepesi temetőben (1880?)
Gerliczy-síremlék a Visivárosi teme-
tőben (1877)
Geist Gáspár bérháza a Kálvin tér,
Kecskeméti és Magyar u sarkán (1863-1864)

./.

1-8,- M. D. V.

YBL Miklós építész

Bp. Görög templom toronysisakjai a Petőfi téren (1872 - 1874)

Grabovszky - (Rózsa -) villa a Budakeszi út 36. sz. alatt (1852 körül)

Grimm - (I. sz. Róth -) bérház a Múzeum krt. 19. sz. alatt (1872 - 1874.)

Haggenmacher Henrik bérháza az Andrássy (Sugár) út 44. sz. alatt (1872 - 1873) lenger Emil műve

Ismeretlen terve: Fdszintes, antik stílusu ház (1870 körül)

— 9 —

M. D. K.

YBL Miklós évitén

Ismeretlen kiállítási csarnok vagy tivrdő-kollonád (1860 körül)

Ismeretlen palota- és háztervek különböző időkből

Jankovich Gyula házának terve (1863 előtt)

Josephinum (1842 körül)

Kálvin tér, Üllői út és Ráday utca sarkán állott, egykori sarokház (1860 - 1862)

Károlyi Alajos (Lajos) palotája (volt olasz konetség) a Puskin utca 40. sz. alatt (1863-tól)

./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Károlyi Alajos egykori üvegháza a Chocolade téren (1869)

Károlyi György Egyetem utca palotájának művezetése, üvegháza, ajtói (1840-1841 és 1850 és

Károlyi György tillői út 17. (azelőtt 8. sz.) palotájának emeletráépítése és átalakítása (1859-1862 és 1868)

Károlyi György későbbi, majd Almásy Dénes bérház-palotája a Ráday és Erkel utca sarkán (1875-1876) ./.

YBL Miklós építész

Bp. Károlyi István egykori palotájának átalakítása a Veres Pálné (Zöldfa) utcában (1865)

Károlyi Tibornak a Szentkirályi utca 22/24. sz. bérház-átalakítása (1880 körül)

Képviselőház (régi) Bródy S u. 8. 4. (1865-1866

Keglevich Béla egykori házának átalakítása (1860 körül)

Királyi palota, építkezése tervei (1880-1891)

Kisdedovó a volt Valero utcában (1860 körül

./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Korcsolya - csarnok (Városliget) terve (1874)

Kovách László, Veres Pálné (Zöldfa) utca 26. sz. háza (1867 - 1868)

Kovács - ház terve a Károlyi utca 14. sz. alatt (1879 - 1884)

Kreische - bérház a Dalszínház utca 2. sz. és Paulay Ede utca sarkán (1882 - 1883)

Kreische - bérházak (2 és 3 emeletes) terve (?)

Kúria - palota terve a Ferenciek tereire (1864)

Lámpatartó ötkarú az 1878-i párizsi Világ-kiállításra (1878)

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Lánchid r.t. háza a Fő utca 1. sz. alatt a Dunaparton (1867-1869)

Leintner-ház (1868)

Liceum-terv (1869)

Lipthay-palota terve és belső befejezése a budai rakparton (1869-1874)

Szónyay Menyhért egykori villája a Hunyadi János utón (1870-1872)

Szónyay Menyhért Hunyadi János úti bér-házának terve 1869-1870 ./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Magyar Mérnök- és Építész Egylet ezüst
Csengője az osztrák társegylet számára (1886)
Margilhíd terve (1871)
Margitszigeti építkezések
Alsó vendiglő épületcsoportja (1868-1869)
Első tervek (1867 – 1868)
Gépház (1868 – 1869)
Illemhely (1867 – 1870)
Kertészház a Rózsaligetben (?)
Kiláló (1867 – 1870 ?)
Margit-fürdő (1868 – 1870) /.

-15- H. D. K.

- YBL Miklós építész

Bp. Margitszigeti építkezések:

Posta (1868-1875)

Szállo-dák (1868-1870)

Villák (1868-1870)

Vízesés és ivócsarnok (1868-1870)

Megyeház nagytermének karbobozása (?)

Miniszterelnökség átalakítása (1866-67) és

" vasverandája (1884)

Múzeum-kert vaskerítése (1865)

Nákó-ház (egykori) átalakítási terve (1870 u)

./.

 M. D. K

YBL Miklós építészi

Bp. Nemzeti Casino építkezésének tervei és átalakításai (1863, 1874-1884, 1888-1890)

Nemzeti Lovarda (egykori) a Puskin utcában (1857-1858, átalakítási terve (1872-1873)

Nemzeti Múzeum, belső munkák (nagy terem (1840-1841, majd 1865, 1873 és 1875)

Nemzeti Múzeum Széchenyi terme (1860-1865

Nemzeti Pantheon terve (1887 körül)

Német színház ~~terve~~ (Vörösmarty tér) átalakítási terve (1840-1841)

./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Br. Német színház terve az Erzsébet-sétányon, a mai Engels-téren (1863)

Nőképző Egylet házának terve (Veres Pálné) Zöldfa utca 34. sz. (1877)

Operaház az Andrássy uton (1873-1884)

Országház utca 9. sz. alatti ház átalakítása (1870 körül)

Országos Kiállítás (1885. évi) egykori királyi pavilonja (Gerbaud) a városligetben (1884-1885)

./.

 M. D. V.

YBL Miklós építész

Bp. Orsz. Kisdedovó Egyesület képezdéjének terve a Rózsák tere 6-7 sz. (1875)

Orczy György és Béláinak a Petőfi Sándor u 12. sz. alatt levő egyhori házának átalakítása (1864)

Pálffy Pálné palotája a Puskin u 44. sz. és Reviczky utca sarkán (1867-től)

Perger (Berger) villa, Pollack Ágostoa együtt (1847)

Pesti Hazai Első Tatarékpénztár ansamtézete az Egyetem u és Reáltanoda u sarkán (1866-1868 Továbbá 1880-1884)

YBL Miklós építész 19 – M. D. K.

Bp. Petőfi Sándor szobrának talalapzata (1881)

Plósz-villa a Gellérthegy déli lejtőjén Plósz Lajos utca 9. 1870 körül

Pesti Hazai Takarékpénztárnak, Kálvin tér, Múzeum és Baross u. sarkán állott bérháza (1872 – 1874.)

Pesti Hazai Takarékpénztárnak Bajcsy-Zsilinszky út 3. sz. alatt levő bérháza átalakítási terve (1875)

Rudas László (Podmanicky) u. 7. sz. bérház (? 1885 – 1890 között) ./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Pfeffer-ház (Diana-fürdő?) renoválása (?

Rác-fürdő gőzfürdője (1864-1865 és 1869-1870

Róth Zsigmond II. bérháza Múzeum kert. 41. sz. alatt (1877 körül)

Rudas-fürdő kiépítésének terve (1876)

Sárkány J. egykori házának átalakítása az Eötvös téren (1874)

Sennyey Pál Uri u. 43. sz. alatti palalája terve (1871) ./.

YBL Ervin építész — 21 — M. D. K.
1883

Bp. Stáció- (Baross) utcai ház átalakítása
Stáhlyné házának helyreállítása a
Vízivárosban (1845 körül)
Stein-ház terve az Andrássy út 1. 7a. (1872
Sugár (Andrássy) úti két házcsoport
terve a Nagymező u., Jókai, Liszt F.
tér között (1872)
Sugár (Andrássy) úti két diszkút (1885)
Szabadság-hegyi kápolna terve (1860)
Széchenyi Béla egykori palotája
a budai dunaparton (1883-1884) ./.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Széchenyi Béla istálló épülete a Lánchid utcában (1887 - 1888) Pacher Y. műve

Széchenyi-hegyi kilátó (előbb László-tartó a Sugar út végén, 1884)

Tavaszi-síremlék a Kerepesi temetőben (1883)

Terézvárosi r. k. t. toronysisakja (1870)

Tóth István (Karolyi László) bérháza a Baross u. 10. sz. alatt ? (1872 - 1873.)

✓.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Unger-ház a Múzeum krt. 7. sz. a. (1852-tól

Valero-utca kisdedovó (1860 körül)

Vámház (1870 - 1874)

Várkertbazár építkezései (1874 - 1882)

Wagner János építőmester Múzeum krt.

9. sz. alatti bérháza? (1876 - 1877)

Wechselmann Ignác villája (?)

Wenckheim-lakás a József A. u. 4. sz.

egykori Pollack házban (1860-körül)

Wenckheim-palota átlakítása (1878)

./.

24 — M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Winter Sámuel litografus favázas műterme az egykori Szinház (Vörösmarty) téren (1852

Wrányi-villa megujítása a Zugligetben (1853)

Ybl Miklós Hajós u 7/9 sz. bérházai (1886-1887

Ybl Miklós Tolbuchin (Vánház) körüli bérháza (1870 körül)

Zichy Antal házának átépítése a Szentkirályi utcában (1869)

Zichy Pál lakása a Szécheny házban (1862)

./.

1-25- M. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Zichy Pál palotaterve (1865)

Zichy-palota átalakítása, Nár, Tán-

csics utca 23-25. (1860 körül)

Zsinagóga terve (1860 körül)

Csanád R. k. templom átalakítása (1850 u)

Csákvár R. k. t. átépítése (?) (1852-1854)

Csitár (Nógrád m.) Egykori mailáthgárdo-

nyi Mailath-kastély (?)

Csitó (Zsombolya mellett): Csekonics-kastély

(1869-1870)

 M. D. K.

YBL hiklós építész

Csongrád: Elemi iskola terve (1858)

Csurgó: (Fehérvárcsurgó) Károlyi-kastély művezetése 1849-től, portaház 1850 után és a toldalék

Debrecen: Csanak-ház, Arany János u. 1. (1860 körül

" Ref. ~~te~~ nagytemplom átépítési terve

" Pollák Ágosttal (1842)

" Szinház terve (1858-1859)

Dég: Gazdasági épületek (?)

Doboz: Wenckheim-istálló (1854)

" Wenckheim-magtár (1863) /.

 M. D. K.

YBL Miklós epítész

Drávafok: (Somogy m.) Bittó S. kastélyának terve (1872 körül)

Ercsi: Eötvös József síremlike (1871 után)

Écska: Templom, poplak és kastély (1861-1862)

Erdőtarcsa: (Nógrád m.) Sírkápolna (1850. ?)

Fás: Wenckheim-kastély (1855 ~~körül~~ 1862)

Fegyvernek: Szapáry-kastély (1865 körül)

Fót: Károlyi-kastély át alakítása (1845-1849

Károlyi-téle gazdasági épületek 1845-1865

Károlyi-park pavilonjai (1845-1849?)

✓

M. D. K

YBL Miklós építész

Fát: R. k. templom (1845 – 1855)

Orczy-kastély (1881 után)

Ybl fáti otthona (1846 – 1851 között)

Gerla: Wenckheim-kastély (1860-as évek)

Gödöllő: Grassalkovich-kastély átalakítása (1867)

Gyoma: Legeza Tibor háza (?) (1860 körül)

Gyula: lásd Bérésgyula

Hódmező vásárhely: R. k. templom kibővítése (1860) ./.

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Hőgyész: Az egykori Apponyi-kastély átalakítása (1858-1859)

Ikervár: Batthyány-kastély átépítése Pollack Agostlal (1847)

Ismeretlen: Favázas villa terve tegyaldalra (1875 körül)

Fürdőcsarnok (kollonád) terve (1860 k.)

Hellenisztikus villa terve (1872 k.)

Kastély-tervek (1850 – 1875 között)

Lovarda-terv (1860 körül)

Mauzóleum terve (1860 körül)

/.

 cc. D.U.

YBL Miklós építész

Ismeretlen: Német reneszánsz villa terve
Vegyoldalra (1875 körül)
Vízparti villa terve (1870 körül)

Kajdacs: Sztankovánszky-mauzóleum
Ney Bélavol (1875-1876)

Kaplony: R.k. templom és Károlyi kripta 1842-1847

Káposztásmegyer: Gazdasági épületek (1853)

Kecskemét: Evangelikus t. (1862-től)

Kétegyháza: Almásy-kastély (1859-1860)

Kóka: R.k. plébániaepület (1845 után). /.

YBL Miklós építész

Kölcsd: Kápolna az Apponyiak(?) számára (1858 körül)

Környe: R. k. Templom terve Esterházy Miklós számára (1860)

Leányfalu: Gyulai Pál villája (1860 körül)

Lengyeltóti: Inkey-kastély (1870 után)

Lovasberény: Cziráky-kastély átalakítása (1850 u.)

Gazdasági épületek (1850 után)

Kápolna rendbehozása (1850. u.)

Mácsa (Arad m.) Károlyi Tibor kastélya (1864, 1880-1881) ./.

M. D. K.

YBL Miklós érítész

Malacka: Páffy sírbolt (?)

Marcali: Széchenyi-kastély (1860 körül)

Monok: Andrássy György kastélyának átalakítása (1869)

Nagycenk: R. k. templom (1860-1864)

Nagykároly: Arany szarvas szálló tonic-terme (1845)

Károlyi-kastély átalakítása (1847)

Megyeház átalakítása (1854)

R. k. templom megujítása (1843-1849 közöt és 1859-1861)

 M. D. K

YBL liklós epitkezés

Nagymágocs (Csongrád m.) A volt Károlyi-uradalom gazdasági épületei (1860 k.

Nagysurány: Berchtold-kastély (?)

Ókigyós: Wenckheim-kastély és gazdasági épületei (1875-1879)

Wenckheim-sírbolt (1874-1880 körül

Öskü: Mauzoleum (1850 után)

Paks: Szeniczey-kúria (?) (1880 körül)

Parád: Erzsébet szálló (1888 körül)

Forrás-épület (Csevice, 1880 körül)

 M. D. K.

YBL miklós építész

Parád: Fürdőház (1868 körül)
Istállóépület (1888 körül)
Károlyi-kastély (1862-1872-ig és 1885-1888
Kerti pavilon (1872 körül)
Sasvári Károlyi-kastély (1880-1882)
Ybl-szálló (1872 körül)

Praha (Prága) Kinsky Rezsőné palotájá-
nak művezetése (1836-1839)

Radvány: Károlyi-kastély (1857-1859)
Gyyár (1859 előtt)

M. D. K.

YBL kiállás építész

Rákospalota: R. k. templom terve (1870 körül)
Stomfa: Károlyi-kastély és kápolna (1880)
Szécsényi-vár: Say-ház (1860 körül)
" Sétány (1865 előtt)
" Színház terve (1860 körül)
" Tanti lakás és istálló (1865)
" Vörösmarty-téren levő házak (1860 körül)
Szépkalom: Kazinczy-emlék (1863-1873)
Szilvásvárad: Keglevich-kastély (?) (1860 körül)

 M. D. K.

YBL Miklós építész

Szob: Lutzenbacher sírkápolna (2 - 1862)

Szombathely: Lakóházak (1860 körül)

Tápióság: Keglevich-kastély (1850 után)

Tarjón: Tanyai épület a Tatai Esterházy Miklós számára (1860)

Tiszabő: Fegyvernek mellett, Almásy-kastély 1865 körül)

Tóttalu: Pollack mihály síremléke (1857)

Tótmegyer: Károlyi-kastély (1866?)

Turra: Schossberger-kastély (1883). /.

YBL Miklós építész

ugra: Bólony-kastély (az 1870-80. évekből, talán Ybl műve)

újpest: Clarisseum (1881-1882)

Hutter-fogadó? (1867)

Japáni kert 1865 előtt

R.k. templom terve (1879)

Várgede: Kubinyi-Stojkovics-kastély (1870-es évek)

Várpalota: Waldstein-kastély átépítése (1863)

Wien: Képviselőház és felsőház terve (1864-1865)

Ybl Ervin: Ybl Miklós 217-225. l.

M. D. K.

Ybl Miklós építész

1876. Vázlatok a Budas-fürdő kibővi-
tésére

1880. Fölsinger-ház (Sugar út 19.) (162. rép.)

1882. Kreische Antal féle ház (Dalszinház
és Szerecsen u tarok)

1883. Széchenyi-palota (Lánchid-u 10 sz.)

Hajós u 21, 23. sz. alatt saját házai

Eötvös József-szobor építészeti része 1877.

Petőfi-szobor talapzata 1881.,

M. D. K.

Ybl Miklós építeszeti

Danubius-kút (113. kép) (Peszler Leo-, Brestyánszky Béla, Marchenze Vilmos)

László rúdtartó kőemelvény (164. kép)

Újpest-Rákospalota, Clarisseum-gyer-mekmenhely 1881-82.

Parád-fürdő, Károlyi-kastély (165. kép)

" " Erzsébet-szálló, istálló, fürdőhely

Parád-Sasvár Károlyi-kastély 1880-82

1867-től a Hild által elkezdett Bazilika építkezése (177-

 M. D. K.

Ybl Miklós építkezés

Ercsi, (Fejér m.) Eötvös József síremléke

A Deák Ferenc- és Arany János-szobor bi-
váló bizottságának tagja

Mátyás-templom újjáépítése Steindl és We-
bertel közösen

Díszkúsak 1885 (?) (Horgony)

1883. Tavaszi-síremlék

1884. Károlyi u. 14. sz. ház átalakítása

Cukor utcai ház terve

./.

Ybl Miklós Építész – 40 – M. D. K.

Parád-fürdő fürdőház

Parád-csevicei forrás pavilon (?)

Neoreneszánsz díszcsengő (197. rép) terve a Magyar Mérnök és Építész Egyletnek 1886

1878. Ötkarú lámpatartó a párizsi világkiállítás számára (kivitelező: Oetl A. Lenin (Erzsébet) krt. 35. sz. Fröhlich Gusztáv részére

Paks. Szeniczey-kastély (?)

Budai Várpalota bibővítése, átalakítása Hauszmannal

./.

Ybl Miklós építész (+1891) M.D.K.

A lipótvárosi basilikát, a ferenczvárosi romain templomot s az Operaházat tervezte.

Czimer Károly: A művelődés és művészet története. Bp. 1897. 169-170.

Ybl Miklós építészet

M.D.K.

A budai kir. palota és Operaház építője.

Czimer Károly: A szegedi fogadalmi templom környékének rendezése és első ornamentizája. Szeged 1926 14

Ybl Miklós építész
monográfiája Ybl Ervintől

Népakarat 1957. 4.sz. I.6.
6. lap

M. D. K.

Ybl Miklós építész 1814-1891

Művei: A ferenc városi templom, a mai
gitnigeti fürdőház, az Opera

Czigler Ignác: Művelődéstörténet. Bp. 1902
190.

Ybl Miklós építén M.D.U.

A budai vár utolsó ujjáépítését kezdte meg.

Chateau Royal à Budapest. Pos. é.n. 4,

M.D.K.

Ybl Miklós épitei

A sáqi kastélyt gr. Keglevich Béla
épitette Y.M. tervei szerint.

Cegléd. terk: Kolofont József. Bp. 1931.
389.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

nevét Weber Antalé val és Steindl Imrével együtt elismerés-sel emliti a cikkiró, mint akik a mult hi merithetetlen forrásait helyesen használják fel. Érdekes megjegyzése, hogy uj fordulat az építöstilusban, építö művészetben ./.

Clemens: Die jetzige Baukienst und Architectur-Malerei

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1877. VI.évf. 41. sz.

322. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

... csak akkor következhetne be, ha egy egészen új vallás s az azzal összefüggő világnézet jutna hatalomra. De mivel erre nincs kilátás és sehelyem arad olyan, a civilizáció élén álló ország, mely a modern eszméket befogadná, ... addig a történelmi multhoz kell fordulnunk.

Bauzeitung für Ungarn. Bp.1877. VI.évf. 41. sz.

322. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építés

Agrvei szerint épülő lipótvárosi bazilika höltségvetésében erre az évre 4776 ft. 3 kr. deficit mutatkozik. Az építőbizottság feltarjasztésében kéri a kulttuszminisztert, hogy ezt az összeget az állami-vallásügyi alapból fedezze.

Bauzeitung für Ungarn. Bp. 1877. Vi.évf. 9. sz.

66. old.

M.D.K.

Hel Miklós, építész

nyert megbízást az Eötvös-emlékmű talapzati terveinek és költségvetésének elkészítésére

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1877. VI.évf. 14.sz

103. old

M.D.K.

Ibl Miklós, építés

tervei szerint építik át Kigós várát.

Bauzeitung für Ungarn. Bp.1877. VI.évf. 12. sz.

86. old.

x)

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

nyert megbízást a Zoldfa [ma Veres Pálné] utca 34. s. alatti lebontandó Eder-féle ház helyén felépülő Női Továbbképző Iskola, s az akkor tartozó tanári lakások megtervezésére.

x) A 13. s. 95. oldalán levő híradás szerint az építkezés elmarad.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1877. VI.évf. 4. sz.

28. old.

.K.

M.D.K.

Ibl Miklós. építés

tervei szerint épül a józsefvárosi Templomtéren a „Crèche-Verein" árvaháza.

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen,

Bp.1875. IV.évf. 50. sz. 313 old.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

felszólítást kapott,
hogy a Várhert építészeti
terveit dolgozza át.

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen,

Bp.1875. IV.évf. 33. sz. 235. old.

M.D.L.

Ibl Miklós x), épitész

M.D.K.

tervei szerint fog felépülni gr. Károlyi György Soroksári-utcai palotája

lesd Fesztynél

x) a 30. sz.-ban ezt mint Fesztyn A. tervét tüntettér fel. Itt helyesbítenek.

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen,

Bp.1875. IV.évf. 32. sz. 229.old.

M.D.R.

M.D.K.

Ybl Miklós, építés

terverte az Ország-at [Muzeum krt] 36. sz. alatti háromemeletes házat Roth. S. részére.

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen,

Bp.1875. IV.évf. 21. sz. 163.old.

M.D.K.

Jbl. Mikló, épités

Lemerle az Ormép-at [Hasenau hat] 36 m. elatt. há-
rom csatlatos hárat Rott. S.
rémére

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen.

Bp.1875. IV.évf. 21. sz. 163.old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

budai várkerti építészeti terveit ismerteti a lap nagy lelkesedéssel.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,

Bp. 1875, IV.évf. 4. sz. 25 old.

M.D.R.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,

Bp. 1879, IV.évf. 4. sz. 25 old.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

véglegesen megbízást nyert az Operaház terveire, melyeket jövő év elejére helyezett kilátásba.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs.Anzeiger,

Bp.1874. III. évf. 25. az. 177. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

tervei alapján a Mária Valéria utcában épült Sárkány ház átalakításával két fiatal építőmestert bíztak meg.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,

Bp.1874. III.évf. 17. sz. 127.old.

Jbl Miklós. építész

M.D.K.

a városi tanács felszólítására már régebben tervezett egy korcsolyapályai épületet a Városligeti tó mellé. Most Polatsek M. a tó bérlőjének a városhoz benyújtott kérelmére, hajlandónak nyilatkozott a kérdéses tervet egy hónapon belül, átdolgozva elkészíteni.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,

Bp.1874. III.évf. 20. sz. 147. old.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

Lipótvárosi bazilikájáról, még tero-formájában ti lelles cikkben emlékezik meg a lap.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,

Bp.1874. III.évf. 21. sz. 151. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

nyerte el a végleges terverre való megbírást az Operaház szürebbkőrü, nemzetközi teropályázatán, melyre a magyarok közül még Linzbauert, Skalnitzkyt és Steindlt szólitották fel.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,
Bp.1874. III.évf. 9. sz. 64 old.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

tervei szerint felépült a „Hazai Takarékpénztár" négyemeletes felelőjs („am Heuplatze") az egykori rosszhírű „Két Pisztoly" hoz címzett betérő fogadó helyén, 1873-ban.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger

Bp.1874. III.évf. 4.sz. 25. old.

MDK

Ybl Miklós

portré, festette Than

Tavaszi mütárlat. Pesti Hirlap 1879. márc. 16. 5.

MDK

Ybl Miklós építész

1867-ben építette a Sándor utcában a régi képviselőház épületét

101 kép a régi Pest-Budáról. Bp 1939 (Reka Dersö) 180.o.

MDK

Ybl Miklós - Fessler Leó

Kálvin téri Danubius-szökőkut

Hir. Magyar Nemzet 1949 VII,3o. 5.

MDK

Ybl Miklós, épitész

Képzőmüvészeti Szemle, 1879. 12. sz. 15o l.

Magyar Néprajzi Múzeum – 6000 db – 64.85783 Kö

parancsolatára
ből a beiratásra
ál ezen éjszakára
né az egeknek ura.

mostan a városba
iv szógám nékem bizonyosan.

om! olyan embert találtam ajtódon
országunkban
elvesz a hatalmunk

Ybl Miklós

Építész születésének 150. évfordulója

Ybl Ervin: Ybl Miklós születésének 150. évfordulójára

Műemlékvédelem 1964. 2 n. 88. l.

Kér

Név: . . . . . .

Születési év: . . . . . Hely: . . . . . .

Hol, mikor és kinél tanult: . . . . . .

Önálló kiállításai: . . . . . .

Mely kiállításokon vett részt: . . . . . .

Hol jelentek meg kritikák vagy méltatás

Ybl Miklós

Építész első romantikus alkotása a fóti templom.
Alkotása a pesti Unger ház

Perchány Károly: Romantikus épületek restaurálása a pesti belvárosban
Műemlékvédelem 1964. 2 sz. 921

K é

Név: . . . . . .

Születési év: . . . . . .Hely: . . . . .

Hol, mikor és kinél tanult: . . . . . .

Önálló kiállításai: . . . . . .

Mely kiállításokon vett részt: . . . . .

Hol jelentek meg kritikák vagy méltatá

Ybl Miklós

Építés alkotása a Múzeum kort

Bp-i Hírek: A Czétényi Piroska

Műemlékvédelem 1964. 3n. 1921.

rdőiv

ok művészetéről:

Milyen pályázatokon vett részt: . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen megbizásai voltak (vannak): . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Jelentősebb müvei: . . . . . .

. . . . . .

Ybl Miklós, építész

MTA

Tadeusz Iskierka lengyel
építész magyar értékeli Ybl
Miklós építészeti remekét."

— : Budapest — lengyel szemmel

2.

ESTI HÍRLAP lk. 1964. okt. 15.

Ybl Miklós, építész

MDK

Nyolcvan éve épült fel remekműve:
az Operaház.

– Nyolcvanadik évadját kezdi az Operaház

1

ESTI HIRLAP 1964. szept 5.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

3 tervet nyujt be.

Fából épitendő országháztervét amelynek épitési idejét 6 hétben jelölte megä a bizottság mint tüzveszélyest elveti ,

Másik terve: a Muzeumhoz kapcsolódó épület,

H armadik: a Levardának átlakitása.

Pereházy Károly: Egy 100 épitési tervpályázat

Magyar Epitőművészet 1962./1. 63.1.

A régi pesti képviselőház 1861. évi pályázata

Ybl Miklós, építész MDk

Remekművét, az Operaházat kezdetben csak néhány gázkandeláber világította meg.

(-ts): Sötétben az Opera 3.

ESTI HIRLAP Bp. 1962. febr. 10.

Ybl Miklós építész M.É.K.

1860-ban kezdi Széchenyi István nagycenki kegyüri templomának építését ,
ugyanebben az évben kap megbizást az Egyesült Budapesti Takarékpénztár Láchid téri palotájának ~~építésé~~ tervezésére.
1864-ben bécsi megkeresésre a helytartótanács i elnökséőt ajánlja a Bécsben épitendő parlament tervének és költségvetésének kidolgozására.

Magyar Építőművészet 1962 / 1. 64.1.

Ybl Mikló épitész M.D.K.

1865. a tervpályázaton nem szereplő ujabb terve alapján a Képviselőház épülete /VIII. Bródy Sándor U._. sz. / jelenlegi Olasz Kulturintézet.

repr.
Peteházy Károly:Egy 100 éves épitészeti tervpályázat /A régi pesti képviselőház 1861. évi pályázata

Magyar Épitőművészet 1962 /1. 64.1.

Ybl Miklós, építész MDK

Bontják a Ráckfürdőt, csupán az Ybl Miklós által tervezett kupoláját hagyják meg.

– : Hír 10.c

NÉPSZABADSÁG, Bu. 1963. júl. 31.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Mint a Károlyiak épitésze akkor már felépitette a fóti templomot /1845-1855 / ezzel egyidőben épiti áz a fóti kastélyt 1845 1849 között.

1958-ban épiti fül a 1948-ban lebonott Lobardát.

1850 körül Kálcz közelében hörcsögi pusztán épiti Zichy Pálnak Anna -vár nevü kastélyát ,

1857. Károlyi Ede számára a radványi kastélyt

1855. Az un.Unger ház / Muzeum Krt. 7. /

Magyar Epitőmüvészet 1962 / 1. 64.1. ./.

mak.

Ybl Miklos

a Duna felöli oldalon a déli kortinafal belsejébe helyezte el a Szent György téren lebontott egykori Fegyvertár barokk kapujának szobordíszes kőkeretét

Gerő László. A Budai Vár
Bp. 1962 19, 20 l.

MDK

Ybl Miklós, ép.

Az épitkezés vezetésére ö és Szkalniczky Antal /kit Stüler,Berlin/ választott ki/ - lettek megbizva. Ybl intézi vállalkozók, mesteremberek kiválasztását, különféle ügyletek felügyeletét, anyagbeszerzés, költségezés körüli ellenörzést.

A magyar Akadémia palotájának ügye.
Vas.Ujs. 1862. 45.1.

MDk

Ybl Miklós, építész

A régi Képviselőház rendkívüli elhanyagolt épületének és az olasz követség volt palotájának restaurálását kérik a fővárosi tanácstól. Mindkét épület Ybl Miklós alkotása.

— : A régi Képviselőház sorsa 1.

ESTI HIRLAP Bp. 1962. máj. 12.

Ybl Miklós, építész

Most restaurálják a székesfehérvári Csutora temetőben levő síremlékét.

A Vörösmarty téren levő két — Ybl által tervezett — házat emléktáblával jelölik meg.

— Hír

□. Ybl Miklós síremlékét... 6.

ESTI HIRLAP, Bp. 1962. máj. 10.

Ybl Miklós

vezetői tervrajza, amelyet a 1884-ben felépült Operaházhoz készített először lesz látható a Színháztudományi Intézet „Színház Pest-Budán" c. kiállításán.

Színház Pest-Budán (A nap hírei)

Magyar Hírlap, 1968 június 13. 8l.

Ybl Miklós

már az 1870-es években néhány
kisebb építkezéssel / a déli cortina fali neo-
renesszánsz lépcsőt, majd ennek felső befejeré-
sként ugyanilyen stílusú kis tornyos épít-
ményt, az Öntőház utca felől támfalat és
lépcsőt épít / megkezdi munkáit a palotában.

Gombos Zoltán: Budavári kertek
Bp. Natura 1969 148. old.

Ybl Miklós

A Várkert Dunapartra lenyuló szalárzánd
Zivitelé torvát Zérzíti el.

Gombos Zoltán: Budavári Zertek
Natura Bp. 1969 149. old.

Ybl Miklós – Hauszmann Alajos

Tervertek az 1944/45-ben megsemmisült I. Váralja u. 20. sz. házat itt szerelt a „Királyi Kertek Igazgatósága"

Gombos Zoltán: Budavári Kertek
Bp. Natura 1969
12 1 old.

Ybl - Hauptmann

terve: A Királyi Kastély Bejárata
a Alt. György tér felől
foto

Gombos Zoltán: Budavári kastély
Bp. Natura 1969
145. old

Ybl Miklós, építész

MDK

Halálának 75. évfordulója alkalmából az Eseménynaptár 1966/1. n. ismerteti az Operaházat.

— : „A negyedéves ....."

3 b.

KÖNYVTÁROS, Bp. 1966. január

XVI/1.

Ibl Miklós

Született Székesfehérvárott, 1814. április 6-án, meghalt Budapesten 1891. január 22-en; építész. Rendkívül gazdag és nagy jelentőségű munkássága során több ízben foglalkozott színháztervezéssel.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969.

4931

Ybl Miklós.

Terveket készített az 1847-ben leégett Pesti Német Színház újjáépítéséhez és pályázták az Erzsébet téri Nottheater tervezését is.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969.

493.

Ybl Miklós

A székesfehérvári, debreceni és balaton-
füredi zsinagógák építési, illetve átépíté-
si terveit a hivatalegés magas költségei
miatt nem valósították meg.

Horváth Ferenc - Staud Géza: Zsinagógái
kislexikon, Budapest, 1969

493 l.

Ibl Miklós

Hagyatékában megmaradtak a Budai Kinkör fából ácsolt épületének kivitelezetlen tervei is. Legjelentősebb alkotása a bp-i Operaház és a Kent István Bazilika. (Ibl E.: Ibl Miklós (1956) Az Operaház) (1962)

Hont Ferenc - Staud Géza: Kinházi kislexikon, Budapest, 1969.

4941.

Ibl Miklós

Debrecen állandó pinházának felépítésére vonatkozó tervét a magas építési költségek miatt nem fogadták el.

Hont Ferenc - Staud Géza: Szinházi kislexikon, Budapest, 1969.

981

Ibl Miklós

alkotómunkájának csak kis részét foglalta el a színházépítés.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969.

427 f.

Ybl Miklós

tervei alapján épült Budapesten 1884-ben az első magyar operaház.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969.

3261.

MDK

Ybl Miklós, épitén

A centenáriumi kiállításon
látható a miniszteri leirat, amely
a Dalmiházat (az Ybl-tervezte
Operaházat) helyét jelölte ki.

Palotás György: Ybl Miklós dalmaházai 4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. aug. 19.

YBL

A operaházon kívül és belül

Válmos Ferenc : Lajta Béla
Bp. 1970

334 cd.

Ybl Miklós

A Ferencvárosi plébánia templom és a Lipótvárosi plébánia templom épületeit tervezte, melyeket bemutat a lap a 612. és a 613. lapján. Mindkét rajzot Benczur Béla készitette.
Repr.-ók.
"Képeinkhez" c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1891. szept. 27.
XIII. évf. 39. sz. 623. lap

Jol Miklós
építész

Méltatás.

Czagány István: Halálba ítéltek?
Művészet, 1970. junius. — 18 lap.

MDK

Ybl Miklós, építész

A cikk ismerteti Ybl műveit, munkásságának jelentőségét, művészetének sokféle hatását.

Ybl portréja (rajz), továbbá az Operaház (fénykép) és Ybl nobra, meg az Orsz. Széchényi könyvtár egyik épületének vénlete — reprodukálva a cikkben.

164—167. l.

Lipták Gábor: Ybl Miklós alkotásai

A KÖNYVTÁROS, Bp. 1964. március

XIV/3

Ybl Miklós, építész

MDK

Hajdani műve, a margitszigeti rombadőlt Ybl-fürdő helyén építik fel az új gyógyfürdőt.

– : Gyógyszálló a Szigeten

1.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. okt. 29.

MDK

Ybl Miklós, építész

1814. ápr. 6-án született.

– : Életeseménynaptár

1831.

A KÖNYVTÁROS, Bp. 1964. március | XIV/3

Ybl Miklós
építész

M.D.K

150 éve működött Székesfehérvárott. Először Pollack Mihálynál volt, majd rajzoló lett majd 1836-ban Koch Henrik bécsi építőmester irodájában működik. A Egyetem utcai Károlyi palota építésénél működik, majd a prágai Smichowban a Kinsky palota építését végzi.

Peschány Károly: Ybl Miklós
Művészet, 1964. augusztus — 14 lap.

M.D.K.

Jbl Miklós
építész

Szamos épületet keleti motivumnal komponálja ilyen a Muzeum krt 7. sz. Unger ház, ez volt Jbl első nagyobb pesti épületterve. Épületein az olasz mesterek irányzata észlelhető, ez teljesedik az Operaház megformálásában.

Pescházy Károly: Jbl Miklós
Művészet, 1964. augusztus – 14 lap.

M.D.K.

Jbl Miklós
építész

1840-ben a királyi Művészeti Akadémián
véger tanulmányokat Münchenben. In-
nen Olaszországba megy. 1841-ben Pollack
Mihály fiával Ágostonnal társul, de ez
a társasviszony csupán 2-3 évig tarlhatott.
1845-ben Jbl a fóti templomot kezdi építe-
ni romantikus felfogogásban.

Perehaży Károly: Jbl Miklós
Művészet, 1964. augusztus - 14 lap

M.D.V.

Ibl Miklós
épitész

Az ő nevéhez fűződik a „Budai Takárek pénztár épülete (1860-62) a Giest ház (1864-65), a régi képviselőház (1865) meg alkotása. Szamos főnyi palotát, kastélyt épit és templomot és körépületet tervez.

Pesthaszy Károly: Ibl Miklós
Művészet, 1964. augusztus – 14 lap.

Jbl Miklós
építész

M.D.K.

Több mint 400 kisebb-nagyobb alkotása van. A vámhár (ma Közgazdaságtudományi Egyetem) a várkerti bazár, a Festetich, Degenfeld, Károlyi Lajos paloták, a csurgói Károlyi, a kigyósi Wenckheim kastély, az ő művei.

Pesehnány Kárdy: Jbl Miklós
Művészet, 1964. augusztus – 14 szám.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Vár-bazár. épitése 1875-ben kezdődött és 1881-ben fejeződött be.

Preisich Gábor: Bp. városépítésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964 72.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

A Közmunkatanács a Sugár ut és Nagykörut beépitésének megkezdése előtt tervázlat, tanulmányte v készitésére kéri fel

Preisich Gábor: Bp. városépitésének t rténete a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. 62.l.

Ybl Miklós, építész MDK

Ybl Miklós, majd Hauszmann Alajos újabb szárnnyal bővítette a Várat. (Királyi palotát.) 1905.

(kép – Repr.)

Fekete Gábor: A Vár 10-11

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. aug. 2.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

"Gloriett" a Széchenyi hegyre áthelyezve az Ezredév s Emlékmü épitésekör.

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.

127.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Vámház palota / 1871-74/

Várbazár /1872-79/

Operaház /1875-84/

Várpalota Krisztina városi szárnya /1880-91/

Számos bérház

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.

124.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

B ródy Sándor utc i régi képviselőház épülete

/ 1865/1866

Muzeum utca Károlyi -Festetich -palota /1868-70

Budai Taktrékpénztár épülete / Lánchidfő/

1867-69

Margitszigeti fürdő / 1868-706

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története

a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.

124.1.

.124.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

/1814-1891/

Pollack Mihálynál müködik, majd 2 évi tanulmány ut után Pollack fiával társul . / München/ 1860. résztvesz a Magyar Tud. Akadémiára kiirt pályáz ton.

Az Akadémia Épitő Bizottsága az épités vezezetésével bizza meg.

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.

124.1.

Ybl Miklós építész M.D.K.

/1814-1891/

Pollack Mihálynál működik, majd 2 évi tanulmány ut után Pollack fiával társul. / München/ 1860. résztvesz a Magyar Tud. Akadémiára kiirt pályaz ton.

Az Akadémia Épitő Bizottsága az építés vezezetésével bizza meg.

124.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Muzeum körut 7. sz bérház

B ajcsy Z silinszky ut 57. bérház

Nemzeti Lovarda / 1857/

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. 124.l.

Ybl Miklós építész M.D.K.

Bakáts téri templom

Fő utcai banképület

Preisich Gábor: Bp. városépítészetének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1954. 121.l.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Vázlat a Calvin téri Danubius kuthoz.

preisich Gábor: Bp városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 19 4. 103.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

A Bazlika továbbépitésére még a kiegyezést megelözően kap megbizást, aki Hild te vei szerint 1867-ig folytatja a munkát

Halála után Lau er József folytatja a munkát

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1954. 101.l.

Ybl Miklós építész M.D.K.

Pesti hazai Takarékpénztár székháza , Egyetem u.

Preisich Gábor: Bp. városépítésének története Bp. 1

a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig

101.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

argitsziget, fürdőépület. 1870 .

reisich Gábor: Bp. városépitésnek története a ki-
egyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964 I-II köt.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

A Ráczfürdő átépitése

reisich Gábor: Bp. városépitésének története a ki-
-ig a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. 100.1.

Koch Henrik ép. - Ybl Miklós

Ybl M. tervei szerint Koch építész építette a fehérvárcsurgói Károlyi-kastélyt 1844-ben.

DerBalcony. 64.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

margitszigeti fürdőépület

Preisich Gábor: Bp. várcsépitésnek története a kiegyezé észől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964 81.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Résztvett az Operaház tervezésére kiirt zártkörü pályázaton / 1874/

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.

99.1.

Ybl Miklós épitész M.é.K.

Ferencváfosi plébániatemplom / 1867-78/

Preisich Gábor: Bp. városépitészetének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. 101.l.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Előzetes vázlatterv az Operaházhoz, ennek alapján zártkörü tervpályázat. /1874/

Preisich Gábor: Bp. Városépitésnek története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. 99.1.

Freisich Gábor: Bp. városépítésnek [illegible] 21

Ybl MMiklós épitész M.D.K.

Fővárosi Takarékpénztár épülete / budai Lánchidfő-
nél. 1869-71

Preisich Gábor: Bp. városépitésnek története Bp. 1964
a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig 100.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

"z 1874-ben kiirt tervpályázat alpján megbizást kap az Operaház teveinek kidolgozására

"reisich Gábor: Bp. Városépitésnek története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig "p. 1964. 99.1.

Freisich Gábor: Bp. városépítésnek története ki

Ybl Miklós épitész M.D.K.

4 alternativ terv a várpalota továbbépitésére , 1882

1891-ben bekövetkezett halála után Hauszmann folytatja a munkát

Preisich Gábor: Bp. városépitész története xxxxxxxxx
Városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. 97.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Dalszínház- mai Operaház

reisich Gábor: Bp. városépitészetének tö története a ki-
gyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 19[illegible]. 98.1.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Fővámház / 1870-1877/ mai Közgazdasági Egyetem

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. 98.1.

Preisich Gábor: Bp. városépítésének története a ki-
egyezést l a Tanácsköztársaságig. Bp. 1964.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

Születésének 100 éves évfordulója alkalmából, verés cikkben emlékszik meg a lap a nagy mester művéről, életéről, arról a nagy életműről, aminek nem lezet folytatása, amivel a historizáló stilusoknak le kellett zárulniok.

Vállalkozók Lapja, 1914. XXXV. évf.

ápr. 8. sz. 5-6. old.

MDK

Ybl Miklós,

a képek fölött itélő bizottmány ez idén a következő egyleti tagokból álland ill.helyettese:Ybl Miklós.

Tárház.-A műegylet ez idei első választmányi ülése Vas.Ujs. 1859. 309.1.

MDK

Ybl Miklós

Magyar V.: XII. Nemzetközi épitész kongresszusról.
Épitő Ipar - Épitő Müvészet 1931. jan. 15. 13.1.

Ybl Miklós, építész

MDh

A Székesfehérvári Tanács Ybl Miklós szobrának felállítását határozta el.

— : Hír

8

ESTI HIRLAP

Bp. 1963. jún. 22

Ybl Miklós, építész

MDK

Az érdeklődők megismerkedhetnek
az Ybl-tervezte épületekkel.

— : Séták a múltban s a mában —
Látogatások műtermekben 9.

NÉPSZABADSÁG Gyp. 1964. okt. 11.

Ybl Miklós, építész

M.D.K.

szülelésének 100 éves évfordulója alkalmából ismeretlen cikkíró Ybl emlék-kiállítást javasol — sőt hivatkozik müncheni példára, ahol heti kiállításokat rendernek nagy sikerrel tisztán építészeti tervekből.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

ápr. 22. sz. 7. old.

MDK

Lovag Ybl Miklós, müépitész

35 éves korában autóbalesetből kifolyólag aug. 29.-én meghalt. 1928.

ÉpIp.-ÉPMüv. 1928. szept. 1. 134.l.

mdk

Ybl Miklos

árkádos tervét fogadta el a város a dunaparti rész rendezésére 1873 ban amikor a parton egy 3 emeletes lazát akartak építeni

Gerő László. A Budai Vár
Bp. 1962

31. l.

MDK

Ybl Miklós

Lauser, Dr. Wilhelm: Die Kunst in Oesterreich-Ungarn. II. Jahrg. Wien, é.n. 12.1.

Ybl Miklós, építén

MDK

Egyik Operaház - terve. (1875.)

Repr.

Gerő László: A XIX. század végi későeklektikus építészet jelentősége Budapesten 162 - 175. 1.

Műemlékvédelem, bp. 1960. 3. n. IV. évf.

Ybl [Miklós], építész 7 Dk

Megemlíti a cikk: mert nem valószínű, hogy ő, az Operaház alkotója és a Nemzeti Múzeum mögött lévő számos palota tervezője jelentéktelenebb volt a kor képzőművészeinél.

Gerő László: A XIX. sz. végi későeklektikus építészet jelentősége Budapesten 162-175. l

MÜEMLÉKvédelem

Bn. 1960. 3. sz.

Ybl [Miklós, építész]

MDk

Az Ybl=Feszler féle Danubius kút egyik női figurá=
ját (meditáló nőalak, eredeti felállításban a Ráday
u. felé nézett) György Dezső szobrászművész restaurálta.
Ezt a szobrot a Kálvin tér 9. sz. ház udvarán helyez=
ték el. A volt Kálvin téri kútnak tehát nemcsak
az Engels téren rekonstruált értékei maradnak
meg.

Pereházy Károly: Képzőművészetek alkalmazása a
budapesti műemlék=lakóépületek 1958. évi
restaurálásánál 45–50. l

MŰEMLÉKvédelem, bn. 1961. 1. sz.

MŰEMI ÉKvédelem

Ybl Miklós, építész

MOK

Az Operaház a Repülősor 1 forintos bélyegén látható.

Tájékoztató

– : Bélyegsorozat

64-65. 1.

MŰEMLÉKvédelem, Bp. 1961.

1. sz.

Ybl Miklós, építész MDk

A recenzens megemlíti Ybl Lovin 1956-ban megjelent Ybl Miklós monográfiáját.

Tájékoztató

P. B.: Radvánszky: Hild József 124-125. l

MŰEMLÉKvédelem, Bp. 1961. 2. k.

Ybl Miklós

MK

Rózsák tere 6-7.
Iskola

Ybl Miklós előzetes terve szerint, tervezte Pucher József 1875-ben.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 155.1.

Ybl Miklós

MDK

Terézvárosi r.k. plébániatemplom, homlokzati körfolyosós tüzoltótoronnyal.//Alatta szoborfülkében Dunaiszky Lőrinc Szt. Teréz kőszobra./
Épitette Kasselik Fidél 1801-11 között.
Toronysisakja Ybl Miklóstól. 1871.
Renoválták 1887-ben /Barcza Elek , tetőbalusztrád/ és 1938-ban.
Helyreállitva 1945-48.

Repr. 241. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

141.1.

MDK

Ybl Miklós

Szt. István plébániatemplom. Bazilika.
Szt. István tér.
Hild József kezdte épiteni. első tervei 1845-47.
1851-67 között ő vezette a munkát.
1868-ban Hild halála után a kupola összeomlott!
1867-89 között Ybl Miklós folytatta az épitkezést főképen saját tervei alapján.
Ybl halála/1891/ után az épitkezést befejezte és a belső kiképzést készitette Kauser József.
1905-ben szentelték fel.
Kupolája 1947-ben leégett. 1948-49-ben ~~Csonka~~ Csonka Pál, id. és ifj. Kismarty-Lechner Jenő helyreállitotta.
Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp.1961. 124.l.
Repr.225. kép.

Ybl Miklós MDK

Gör.kel. görög templom /Petőfi S. tér 2/b. /
Mestere Jung József /1791-1794/
Felszentelték 1801-ben.
1872-74 homlokzatát átalakitották és torony-
sisakjait elkészitették Ybl Miklós tervei szerint.

Belül helyreállitotta Fennesz László és
Weichinger Károly, 1949.
Homlokzatát helyreállitották 1953-ban.
Repr. 216. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest.Bp. 1961.
119-120.l.

Ybl Miklós MDK

Magyar Tudományos Akadémia. Roosevelt tér 9.

Tervezte F.A. Stüler1862-64.
Építésvezető: Szkalniczky Antal és Ybl Miklós.
Szobordísze E Wolf és Izsó Miklós/Révai Miklós/.
Megnyilt 1865. dec. 11.
Belsőleg helyreállitották 1948-49/Lux Kálmán/
A disztermet 1950-ben, freskóit 1954.ben.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

122.1.

Kpr: 220. kép.

Ybl Miklós MDK

Ferencvárosi r.k plébániatemplom. Bakáts tér.

Tervezte Ybl Miklós, épült 1867-79.
Helyreállitotta Gerő László, a freskókat /Lotz és Than/ Kákai Szabó György. 1949.

Repr. 265. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
168-69.l.

Ybl Miklós

MMK

Fővámház. Dimitrov tér 8 .

Ybl Miklós müve. 1871-74.
Szobordisz Sommer Ágostontól, helyreállitva, illetve ujrafaragva Donó károly és Farsang György vezetésével.
Aközgazdasági Egyetem céljaira helyreállitva
Halászy Jenő és Müller Miksa tervei szerint.

Repr. 267. kép.

Zakariás G.Sándor: Budapest. Bp. 1961.

170-171.1.

Ybl Miklós építész

MDK

Ungvári Lajos szobrán elkészítette

Ybl Miklós szobrportréját.

(fénykép)

— (: — fénykép — szöveg —) 2.

ESTI HIRLAP

Dn. 1964. nov. 30.

Ybl Miklós épitész

MDK

Bauzeitung für Ungarn, 1884. 2o8 l.

Montoyer, Louis Jose
5./: holland épitész.
gazdag épitészeti tevé
ben Bécsbe ment, 1807-
lett. A késő klasszici
sabb munkái: College d
sur-Caudenberg templom
te /Baden bei Wien, 17
Albertina /Bécs, 1801-
Burgban /1804--07/.

Montreuil: 13. sz.-i
Tagjai közül 1. Pierr
Dame épitőmestere volt
sz. első felében/.

Ybl Miklós.

A Kálvin téri szökőkutat Feszler Leó-
val közösen alkották.

Magyar Nemzet, 1952. Márc. 7.

Mr. Nicholas.

Ybl Miklós, építész

Húsz éve várja a helyreállítást a Pollack Mihály tér és a Múzeum utca sarkán álló ház, Ybl Miklós remeke.

Pakots György: Nem minden műemlék 2 ami régi

ESTI HIRLAP

Bp. 1964. aug. 22.

Ybl Miklós, építész MDK

Az év végéig elkészítik Ybl Miklós „gyönyörű alkotásának", az Operaháznak díszkivilágítását.

Pakots György: Megóvott ál-műemlékek, Kincsek — sötétben 3.

ESTI HIRLAP bp. 1964, aug. 11.

Ybl Miklós, építész MDG

A város egyhozi vezetői Ybl Miklós Bazilikáját is körül=építették, erre sincs válatás."

Pakots György: Miért zárták börtönbe az invalidusok palotáját 3

ESTI HIRLAP 1964. aug. 1

Ybl Miklós MDK

Tolbuchin körut 15.

Ybl Miklós 1862-63-ban épitette Dlauchy Károly lakatosmesternek, aki a fóti templom lakatosmunkáit végezte.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
172.1.

Ybl Miklós MK

BP. IX. Ráday u. 18.

Tervezte Károlyi Tibor számára. 1875.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 171.l.

YBL Miklós építész

operaház (tervpályázat győztese-
ként 1873) 1873-82. repr.

Nagyszámú bérház, villa, kastély

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 284. 285.

m.V.K.

YBL Miklós építész

Br. egyhori Vámház (ma közgazdasági Egyetem) 1872-74.

Budai Várkertbazár (repr)

A kir. várgyalota kiépítéseket készitett tervsorozata

282.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 284.

m. G.K.

YBL Miklós építész

Budai Takarékpénztár

" Rácfürdő épülete

Bp. régi Országház

" Neumeli Lovarda

" Festetich-Degenfeld- és Karolyi

palota, Margitsziget, Fürdőépület (1869

Rev.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 284.

282.

YBL Miklós építész
(1814 – 1891)

Bécsi és münchenni tanulmányai után Pollack irodájában kezdte meg szakorlatát

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Ep. 1961.
8, 208, 257, 269, 270, 271, 272, 282, 283, 284, 285, 292, 298, 303.

M.D.K.

M.D.K.

YBL diklós építész

Gödöllő, v. Grassalkovich-kastély

restaurálása

A Pest-Lipótvárosi Bazilika építésé-

nek befejezése (Hild halála után)

Fát, templom (1845–55) repr.

Fát, plibonia

208,

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 257.

271. 269.

r. C.K.

YBL Miklós építész

Szikesfehérvár, lakóházak

Bp. Múzeum körút 7. sz. egykori lenger-

ház

Tótfalu, Pollack Mihály sír emléke (1857)

Bp. Bakács téri templom (1867)

" Nemzeti Lovarda (1858) /.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 272

MDK

Ybl Miklós épitész

Bp. épitési történetének fejlődése. Magyarság, 1925. I. 20.
8.1.

Ybl Miklós

Darvas István dr. cikke. Új Élet, 1960. aug. 5. 12. l.

MDK

Ybl Miklós

Építészet. Szt.István temploma.Irta Csányi Károly. Müvészi Ipar, 1906. jan.

MDK

Ybl Miklós

A bpi Szt.István tpl. ÉI, 1905. nov. 19. 383-386 l.

Kepér

Darvas István cikke. Uj Élet, 1948.aug.5. 12.l.

MDK

Ybl Miklós

a templom terve, repr.

Éber L: A bpi Szt. István tpl. Müvészet, 1906.
képekkel

MDK

Ybl Miklós épitőművész

Fieber H: A Szt.István tpl.müv. méltatása. Kath. Szle 1906. I.

43 l.

MDK

Ybl Miklós

Vámos Fe Feszl Frigyes... M.Müvészet, 1925.

409-416. o.

MDK

YBL Miklós épitész

Laurisin L: A m. Operaház. 1941. 30. l.

MDK

Ybl Miklós

Fábián Gáspár dr. cikke. Városkultura, 1935. 354-356. o.

MDK

Ybl Miklós épitész

Mücsarnok. 1900. 9.sz. ~~113~~ A Szent István terem.

118. l.

MDK

Ybl Miklós

1867-től 1891-ig épitette

A szt.István tpl megnyitása. Vállalkozók Közl. 19o5. XI. 22. 3-5 l.

Ybl Miklós

MDK

Zsolnay épületkerámiai munkálatai:

Pécs, Rákóczy ut 39. lapburkolat, erkélyrácsok 1936-37 /Hoffmann L./; Eizer-féle bérház, plutonit, 1940 /Köszeghy/. Bp. Erzsébetvárosi templom /Steindl/ kőpárkányzata/1939/; a Bazilika /Ybl/ külső oszlopfejei 1938; és a nagykupola alatti dobtest dombormüvei kicserélve pyrogranitra 1941; A Galyatetői üdülő kerámiái 1939 / Puskás és Uray/

51.o.

A kivitelezést Nikelszky Géza Végezte.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete. Pécs. 1959.

MDK

Ybl Miklós

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye.
1925.195-196.o.

MDK

Ybl Miklós

Laurisin L: A m. Operaház. 1941. 29. l.

MDK

Ybl Miklós

Épitőipar Épitőmüvészet 1925. 49.évf.

Ybl Miklós MDK

Bajó Gyula: Budapest ujabbkori épületszobrászata.
Bp. 1942. 25-36.o.

Ybl Miklós

MDK

195.o.

Beck Ö. Fülöp: Emlékezései Bp. 1957.

Ybl Miklós MDK

Az uj királyi palota épitése.
Vas. Ujs. 1891. 129.o.

Ybl Miklós MDK

épitész

A budai kir. palota tovább épitése.
Vas. Ujs. 1891. 146.o.

Ybl Miklós MDK

épitész

A királyi palota ujjáépitésex.
Vas. Ujs. 19oo. 25.sz.419-41o.o.

Ybl Miklós

MDK

épitész

Kőris: Az uj királyi vár.
Uj Idők 1901. VII. 35.sz.

Ybl Miklós MDK

épitész

A királyi palota uj része.
Vas. Ujság 1898.21-22.o. 2.sz.

MDk

Ybl Miklós, építész

A Budapesti Történelmi Múzeumban látható Ybl Operaház tervei, ill. a terv=variánsok.

László Miklós: Háromszáz év emlékekben 5.l

ESTI HIRLAP

Bp. 1960. júl. 13.

MDK

Ybl Miklós

A Bp.i lipótvárosi Szt.István templom.
Magyar Iparmüvészet, 1906. 31 l.

M.D.K.

YBL liklós építész

A budai Várpalota épitői

Ruffy Péter: Budapest épitői /1/
A főépitész - Egy utburkoló

Magyar Nemzet 1962. február 11. 7.1.

MDK

Ybl Miklós
neve emlitve

d.m: Két rajzalbum. Magy.Nemz. 1952. okt.3o.4.l.

MDK

Ybl Miklós építész

1872-74. Dimitrov tér 7-8. Fővámházat épitette.

GenZak Bpest.

Ybl Miklós, építész M.D.K.

a királyi vár bővítésére vonatkozó terveit bemutatta a királynak. A hocsi utak iránya okoz sok nehézséget, se kérdéssel a főváros tanácsa külön foglalkoriz. A palotában lesz külön kis kári szinpad. valamint nagy lovarda „főleg a királyné számára..."

Vállalkozók Lapja. Bp. 1886. VII. évf.

márc. 10. sz. 3. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész (1814-1891)

Elhunyta alkalmából emkiró kegeléttel és hosszasan méltatja Ibl érdemeit, felsorolja életének fontosabb adatait, legjelentősebb épületeit és a temetési szertartás részleteit.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1891. XII. évf.

Jan. 27. sz. 4. old.

Ybl Miklós, építész

M.D.K.

„a lipótvárosi basilika ... építésének ... évi költségére ... 3303 frt. ot kapott."

Vállalkozók Lapja.

~~Építőipar - Építőművészet, Bp. 19 évf. sz.~~

Bp. 1880. I. évf. márc. 14. sz.

Ibl Miklós, építész M.D.K.

„részére a ferencz városi templom művezetéséért 20,000 frtnyi díjat szavartak meg."

Vállalkozók Lapja,

~~Építőipar - Építőművészet, Bp. 19 évf. sz.~~

Bp. 1880. I. évf. márc. 7. szám.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

Steindl Imrével és Weber Antallal együttesen, megbízást kapott a minisztériumtól a Mátyás templom meglevő tornyának közbiztonság szempont jából való megvizsgalására.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1884. V. évf.

aug. 20 sz.

M.D.K.

Ybl Miklós: építész

által bemutatott „geniális tervek alapján" a Pesti építési iparosok f.h. 6-án tartott értekezletükön elhatározták, hogy az ország kiállítására „a király ő felsége saját használatára, saját költségükön Királypavilont építenek."

Vállalkozók Lapja, Bp. 1884. V. évf.

márc. 12. sz.

M.D.K.

Ybl Miklós, építés

átalakítási terveit a királyi palotára vonatkozólag a király részletesen is jóváhagyta. Az építési költségek 6,500.000 frt. -ban vannak előirányozva.

Vállkozók Lapja, Bp. 1885. VI. évf. aug. 12. sz.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

nevét szerző az önhényes és lélek nélkül stílus-ismétlő kör hovés kimagasló személyisége körött emliti, azi „bár életében mindig a korszellemhez simul alkotásaiban, mégis a saját maga nagy képességét vetíti valósággá."

Müller Pál: A XIX. század építészeti öröksége

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1930. 64. köt.: Havi füzeter, VII. évf. 3-6. sz. 27. old

M.D.K.

Hel Miklós, építész

művészi és emberi mivoltáról jó, s a rajjongó tanítvány keggeletes szavaival kifejezett, jellemzést ad visszaemlékezéseiben Ney Béla, melyet Ney Ákos ismertetett a „Hungária" nagygyűlésén.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1921 évf.29-30.sz.
104-105. old.

MDK

Ybl Miklós építész

Mü...építési szakoszt. müködése 1927... MMÉEKözl
1927.X.23. 267 l.

Ybl Miklós építész

Mű...építési szakoszt. működése 1927... MMGKözl
1927.X.23. 267 l.

MDK

Ybl Miklós

MMÉEKözl. 1919. nov. 21. 29-38.sz.
194.l.

MDK

Ybl Miklós

A főváros és a képzőművészetek. Vas.Ujs. 1892. 9. sz. 161.l.

MDK

Ybl Miklós

A fóti templom, repr.

Uj Idők 1931. dec. 2o. 745,746,747.l.

Uj Idők

MDK

Ybl Miklós

Rados Jenő dr.: A neoklasszicizmus nagy magyar templomai. Bpest 1937. 38.l.

MDK

Ybl Miklós

KismLechn. 57-62. képekkel.

MDK

Ybl Miklós

2000 szobor Budapest utcáin. Az Est 1938. dec. 21.

MDK

Ybl Miklós

Arany szobra. Vas. Ujs. 1888. 678.l.

MDK

Ybl Miklós

Pásztor Mihály: Pest-Budától Budapestig. Pesti Hirlap 1927 évi Kincsesháza. 396-403.l.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

1964-ben lesz születésének 100. évfordulója.

Tisztelt Szerkesztőség!

Környei ELek: Szobrot Ybl Miklósnak szülővárosában

Magyar Nemzet 1963. szeptember 8. 10.l.

MDK

Ibl Miklós épitész

Tagja az Orszg.Bizottsagnak, mely 1883.apr.22.-én döntött a palyadijak odaitélésében, az uj Országháza pályázatara beérkezett művek fölött.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház.Bpest. 1937.Képekkel. 19.l.

MDK

Ibl Miklós épitész

Az állnadó Országház épitésére alakult Bizottság / 1881.márc.20./ tagja.

Cikk: Az Országház és alkotója: Steindl Imre

Fábnagymagyép 12-14.1.

MDK

Ybl Miklós

Az Arany-szobor bizottság. Vas. Ujs. 1883. 360.l.

MDK

Ybl Miklós

Az uj Budapest. GentBpestmüv. 69,72.l.

Ybl Miklós
épített

M.D.K.

A kecskeméti evangélikus templom
Ybl műve.

Lovász Erzsa: A kecskeméti Református Kollégium
Művészet 1963. december - 17 lap

Ybl Miklós, építész MD4

Újjáépítik a műemlék – Imre fürdőt.

Külső és belső homlokzatát, valamint az Ybl-kupolát eredeti formájában állítják helyre.

– : Hír 10.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. jan. 25.

Ybl Miklós

A korai Történelmi Eklekticizmus (1865-1885) legkiválóbb építésze.

Tervezője: az Opera, a Vámház épületek, a Budai Palota, a ~~Ke~~ Ligeti Bazár, a Buda Kioszk és még néhány száz lakóépület és vidéki kastélynak.

Gerő László: „Magyar Építészet"
THE NEW HUNGARIAN QUARTERLY, Vol. IV. No. 10. 1963
166 l.

MDK

Ybl Miklós

Fábián G.dr.: Magyarország iparoktatásának története az utolsó száz évben. Épitő Ipar - Épitő Mivészet. 1932. dec. 1. 23-24. sz. 9o.l.

Ybl Milós épitész M.D.K.

Fót, templom, 1845-től. repr.

Bp. Unger -ház. / Muzeum körut 7. és Magyar utca

8. sz. közötti átjáróház/

Kampis Antal: A képzőművészetek története 683.1
A Kultura Világa Bp. 1963.

M.D.K.

Ybl Miklós, épitész

tervezte, romantikus felfogásban, Pollack Mihálynak a tótfalusi temetőben lévő siremlékét, melynek megemlitését Rados prof. a doktori értekezés vitájában hiányolt

Zádor Anna: Pollack Mihály c. doktori értekezésének vitája. Müvészettörténeti Értesitő, Bp. 1962. XI.évf. 4. sz. 295. old.

M.D.K.

Ybl Miklós, épitész

tervezte, romantikus felfogásban, Pollack Mihálynak a tótfalusi temetőben lévő sírem-lékét, melynek megemlítését Rados prof. a doktori értekezés vitájában hiányolt

Zádor Anna: Pollack Mihály c. doktori értekezésének vitája. Művészettörténeti Értesítő, Bp. 1962. XI.évf. 4 sz. 295. old.

MDK

Ybl Miklós, épitész.

1853 körül Y.M. terve szerint a Muzeum -körut 7. alatti Unger-Schmidt-féle bérház, XXXXXXXXXXXXX a fiatal de még romantikus tervezö szerint. Kér,h. romantikus korszaka oly rövid ideig tartott.

Vámos Ferenc: ?
Magyar Müvészet.1925. 357.l.

MDK

Ybl Miklós, müép.

Még a fóti templom nagyon szép oromkiképzése is a fiatal, romantikus Ybl invenciógazdagságát mutatja. Yblnél is, Feszlnél is látható a romanticizmus problémafelvetö jelentösége.

Vámos Ferenc: ?
Magyar Müvészet. 1925. 357.1.

Ybl Miklós, müép.

128. Falikar-gyertyatartó. Kov.vas.
11 ábu. Tervezta:Y.M. Kész.: Jungfer Gy.

152. Ajtóvasalás. A Szent István templom
sekrestyeajtójáról. Fénykép.
Tervezte: Y.M.
Készitette: Jungfer Gy.

Iparmüv. Társ. egyházmüvészeti kiáll. Kat. 1908.

MDK

Ybl Miklós

MMÉEKözl. 1914. III. 29.

MDK

Ybl Miklós,ép.

A kir.várpalota homlokzata.
480. A budai várbazár homlokzata.
481. A budai várbazár homlokzata.

KMTárs. 1899. Tavaszi nemzetközi kiáll. Kat. 59.1.

Ybl Miklós,ép. MDK

A budai kir.várpalota metszetvázlata.

A budai kir.várpalota perspektivképe.

A m.kir.operaház pályaterve. Metszet.

KMTárs. 1899. Tavaszi nemeztk.kiáll. Kat.59.l.

MDK

Ybl Miklós, ép.

A m.kir.operaház ablakvázlata.

A m.kir.operaház pályaterve. Félemeleti alaprajz.

KMTárs. 1899. Tavaszi nemeztk.kiáll. Kat. 59.1.

MDK

Ybl Miklós, ép.

A m.kir. operaház pályaterve. Perspektiva.

A m.kir. operaház pályaterve. Oldalhomlokzat.

A m.kir. operaház pályaterve. Metszet.

KMTárs. 1899. Tavaszi nemzetk. kiáll. Kat. 59. l.

MDK

Ybl Miklós, ép.

A m.kir.operaház pályaterve. Hosszmetszet.

A m.kir.operaház alaprajzvázlata.

A m.kir.operaház pályaterve. Homlokzat.

KMTárs. 1899. Tavaszi nemeztk.kiáll. Kat.59.l.

Ybl Miklós építész M.D.K.

1814-ben született Székesfehérvárott.

Bécsben és Münchenben tanult.

Pesten vállalt állást Pollack Mihály irodájában.

1839-40-ben Olaszországba ment tanulmányutra.

1841-ben hiába kisérelte meg a pesti céhbe való felvételt , Pollacknak már céhtag fiával Ágostonnal társult.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 685.1

A Kultura Világa Bp. 1963.

/.

Ybl Miklós építész M.D.K.

Pollack Ágostonnal közös terve: ikervári kastély, debreceni Nagytemplom átépitése. stb.

1844-től a Károlyi grófok szolgálatába szegődött. mint uradalmi építész

Az egykori Sugárut /ma Népköztársaság utja / több palotája.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 685.1

A Kultura Világa Bp. 1963.

/.

Ybl Milós épitész M.D.K.

Egykori Fővámpalota / Dimitrov téren /

Budai Várkert bazársora .

A királyi vár vizmüveit magában rejtő Kioszk.

Bazilika, Operaház. , repr.

Terveket készitett a budai Vár kiépitésére is.

1891-ben halt me .

Kampis Antal:A képzőmüvészetek története 686.l.

A Kultura Világa Bp. 1963.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

Eredeti , esetleg meg nem valósult tervei a muzeumba kerülnének

Balog János:Uj lakó költözik a "Kiscelli kastélyba" az épitészeti muzeum

Magyar Nemzet 1964. február 9. 11.1.

Ybl Miklós, építék

MDK

Ybl Ervin művészettörténén a
székesfehérvári István-múzeumnak
ajándékozta Ybl Miklós fervnek-
zényét.

—: Hír

6

ESTI HIRLAP, bn. 1962. nov. 16.

Ybl Miklós, építész MDK

Születésének 150. évfordulója lesz ápr. 6-án. Székesfehérvárott, szülővárosában, nagy ünnepségeket rendeznek emlékezetére.

— : Hír 8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. febr. 28.

Ybl Miklós, építész

MDK

A bemutató kiemelkedő darabja Ybl Miklós mellszobra, Sommer Ágoston műve.

—: Márciusban nyitják meg a Szépművészeti Múzeum átrendezett modern szobrkiállítását 9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. febr. 14.

Ybl Miklós, építén 1 MDK

1814. ápr. 6-án született Székesfehérvárott. A bécsi műegyetem bizonyítványát 20 éves korára szerzi meg. Pollack Mihály keze alatt szabadul fel. Külföldi tanulmányútja után néhány évre Pollack Ágostonnal Pollack Mihály fiával társul.

Gerő László: Ybl Miklós 8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. ápr. 2.

Ybl Miklós, építész (2 MDk

Első önálló munkája fóton épül. Átalakítja Károlyi István megbízásából a kastélyt, megépíti a templomot, plébániát, iskolát. (1845-49). Kisebb alkotása a Múzeum körút 7. n. alatti ú.n. „Unger-ház" (1851-52.) Neoreneszánsz nellemben építi 1860 őszén a fő u. 2 n. alatti házat. I műve a háború alatt nagy részében elpusztult.

Gerő László: Ybl Miklós 8

NÉPSZABADSÁG, bp. 1964. ápr. 2.

Ybl Miklós, építész MDK

Születésének 150. évfordulója alkalmából a Dimitrov-szobortól kiindulva emlékséta rendeznek.

— : A hét végi kulturális programból 10.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. ápr. 18.

Ybl Miklós, építész

MDK

Ybl Miklós tervezte a kenthelyi lovardát. Most ott rendezik be az első magyar kocsi- és hintó-múzeumot.

– : Röviden

6.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. ápr. 15.

Ybl Miklós, emlék

MDK

Ápr. 4-én, születésének 150. évfordulója alkalmából Ybl Miklós-emlékkiállítás nyílt meg Szekszárdon. Ápr. 5-én pedig leleplezték a Vörösmarty megyei könyvtár falán elhelyezett Ybl Miklóst ábrázoló bronzreliefet.

— : Ybl Miklós emlékműemlékek Szekszárdon 10.

NÉPSZABADSÁG, ápr. 1964. ápr. 7. [Vidéki]

Ybl Miklós, építész MDK

Születésének 150. évfordulója alkalmából 97 építész – az Ybl-díjasok, visszamenőleg is – megkapta az Ybl-emlékplakettet. Megnyílt a Kamarakiállítás is Ybl műveiből.

–: Emlékplakettet kaptak az Ybl-díjas építének 7.

NÉPSZABADSÁG; Bp. 1964. ápr. 4.

Ybl Miklós, építész MDh

Nagy értékük van a Tőmárosi levéltár birtokában lévő Ybl iratoknak és terveknek.

(—As): Költözik a levéltár 3.

ESTI HIRLAP, bp. 1963. jan. 28.

Ybl Miklós építész

Születésének 150 évfordulójára emlékünnepséget, emlékkiállítást rendeznek kékes fehér várott, s emléktáblát leplezünk le.

Népszava, 1964 szám 15, 15 oldal

Ybl Miklós, építész MDh

Az Ybl-féle Várbazár déli végén lévő bérházépület (volt testőrségi épület) helyén, az egykori Novorovszky (v. Novorolszky) telken álló házban lakott Clark Ádám, családjával, 1862 v. 63 óta.

A Várbazárnak és Ybl szobrának kultúrtörténeti értéke nagy.

Dr. Darvas István: Semmelweis Ignác, Clark Ádám és Ybl Miklós 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1963. jan. 4.

Ybl Miklós, építén

07 Dk

Társadalmi munkával helyrehozták
kékesfehérvárott a háboni alatt súlyosan
megrongált Ybl Miklós – ~~[illegible]~~ bronz-
reliefet.

8

– : Hír

NÉPSZABADSÁG, Gy. 1964. ápr. 3. [vidéki

Ybl Miklós, építész (4) MDK

1870-ben kezdi építeni a Vámházat.
1875-82-ben a Várkert Bazár kéréti el.
1876-84 között épül meg főműve, az Operaház.
A Lipót városi Bazilika Hild-féle koncep-
ciójának kijavítása és megvalósítása is az
ő műve. Sok város – így Szeged is – őrzi
munkásságának emlékét.

Gerő László – Ybl Miklós 8.1.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1964. ápr. 2.

Ybl Miklós, építész

TDK

Mintegy 40 képből és rajzból kamarakiállítást rendezett az Építőművészek Szövetsége.

—: Ybl-emlékkiállítás az Építőművészek Szövetségében 9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. ápr. 3.

Ybl Miklós, építész (3) MDK

A második világháború alatt elpusztult alkotásai: Ganz vasgyárosnak épített ház a Széchényi rakparton, a Kálvin téri Geist-ház, a Nemzeti Lovarda, stb.

1862-64 között építi meg a Festetich-, a Károlyi-, a Pálffy-á a Degenfeld-palotákat. 1865-ben 90 nap alatt megépíti a Bródy Sándor u.-i képviselőházat

Gerő László: Ybl Miklós 8.l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. ápr. 2

Ybl Miklós építész M.D.K.

Bp. - Bródy Sándor utcai volt képviselőház.

" Vámház / jelenleg Közgazdasági Egyetem. /

" Várkert bazársora.

" Bazilika,

Számos pénzintézeti székház, templom, belvárosi lakóház, villa, a királyi palota Krisztinavárosi szárnya, Operaház.

Magyar Nemzet 1964. április 4. 13.1.

./.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

A Sugár uti Dalszinház / my Operaház / 9 évig épült.

a Sándor utcai képviselőház 90 nap alatt készült el.

Városrendezései tervek : Sugár ut, Muzeum környék Duna-part egyes szakaszai.

B alog János: Ybl Miklós müve

Magyar Nemzet 1964. április 4. 13.1.

M.D.K.

Jbl Miklós
építész

1866-ban épitette a régi képviselőházat, ennek befejezése után a Ferencz-József rendet kapta. 1882-ben a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntették ki. 1885-ben főrendi házi tag lett. — „Károlyi Lajos palotája" (Puskin utca) repro

Pescháry Károly: Jbl Miklós
Művészet, 1964. augusztus - 14 kep.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

... a lipótvárosi templom és a királyi vár újjáépítése. [Cikkíró az Operát nem említi!] „Nagyszabásu tehetsége és szilárd jellemé megbecsülést és tiszteletet biztosított számára és általában az építészek számára." ... „Sajátkezű rajzait ... a kiállításon, meghatottsággal szemlélték a látogatók."

A MMÉE. építészettörténeti kiállítása

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesitője, Bp. 1899. XVIII. évf: 85. és 99. old.

MDK

Ybl Miklós

A régi Nemzeti Szinház.
Uj Idők 1913. I. 16-18.l.

Ybl Miklós, építész

MDK

Ápr. 6-án, születésének 150. évfordulóján ünnepségek lesznek szülővárosában, Székesfehérvárott.

–: Ybl Miklós ünnepségek Székesfehérvárott 6.

ESTI HIRLAP, Bp. 1964. febr. 27.

M.D.K.

Ybl Miklós

Ybl Ervin ir "Ybl Miklós" cimmel az Operaház tervezőjéről abból az alkalomból, hogy "ötven éve annak, hogy ... elköltözött az élők sorából."
Ybl Miklós és Ybl Ervin fényképét bemutatja a lap.

Szinházi Magazin, Bp. 1941. febr. 2. IV. évf. 6. sz. 12. lap

MOK

Ybl Miklós, építész

Az újjáépítésre kerülő gödöllői vasútállomás épületét tervezte.

—:Királyi váróból modern vasútállomás

3.

ESTI HIRLAP, 1964. febr. 1.

Ybl Miklós

MDK

A Nemzeti Muzeum Széchényi-terem butorzatát tervezi 1860-ban.

392.o. 30. jegyzet.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Ybl Miklós, építén

MDK

A parádi és parádrasnári kastély egyaránt építéneti hiresség. Mindkettőt Ybl Miklós tervezte.

Czerhalmi Imre = Szabó Lázló:
-: Bemutjuk a Mátrát

7-l

Népszabadság. Bp. 1960. júl. 20.

Ybl Miklós, építész

A múlt század végén Ybl tervei szerint bővítették a várpalotát a hatalmas Krisztina-szárnnyal.

Kocsis Sándor: Meggyorsult a Vár helyre=állítása

9. l

Népszabadság. Bp. 1960. júl. 24.

Ybl Miklós, építész

MTA

A Várban neoreneszánsz stílusú épületcsoportját Ybl tervezte. Most folyik a helyreállítása.

Kiss Sándor: Megszépült a Vár helyreállítása

Népszabadság. Bp. 1960. júl. 24. 9.1

Ybl Miklós

MDK

Pollack Mihály fiát, Ágostot, 1830-ban olaszországi tanulmányutra küldi. Ágost 1833-ban elnyeri mesterlevelét előbb az apánál, majd Ybl miklóssal társulva dolgozik. 1841-ben önnállósul és számos munkát kivitelez.

Pollack Mihály megértéssel viseltetett a fiatalabbak másféle ízlése és felfogása iránt.

/Pl. A Pollack Ágost neve alatt szereplő, de talán Ybl Miklós közreműködésével kidolgozott Josephinum terveinél./.

404.o.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

MDK

Ybl Miklós épitész

Cárdonyi J: Az Épitőművészek Szöv. Ossz munkaterve.
Magyar Nemzet, 1955. szept. 14. 5.l.

5+5 tengelyes, négy párososzlopos közép-
s timpanonnal. Épült a XVIII. század-
nelete eklektikusan átépitve. Később az

M.D.K.

Ybl Miklós
épitész

Az Operaház, Közgazdasági Egyetem,
a Bazilika, a budai királyi palota
egyes részeinek alkotója.

Lyka Károly: Ybl Miklós, 119 old.
Élet és Tudomány, 1959, január 25, 4 oldal.

M.D.K

Ybl Miklós
építész

Méltatás — Operaház építésze

Lyka Károly: A legutobbi évszázad építészete. 307 lap.
Élet és Tudomány: 1959. márc 4, 10 szám.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Várkert-bazár

(a Közti tervei szerint újjáépi-

tik

Magyar Nemzet 1960 (XVI.) 89. sz. 5. e.

Ybl Miklós

Népköztársaság uti palotasor

180.o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

építész

A Várkert bazár 1881 évi befejezése után kapott megbizást a Várpalota Bővitására.

205.o.

Borsos - Soós - Zádor : Budapest. Bp. 1950.

Ybl Miklós

építész

A volt Zichy palota /Táncsics M. u. 21-23-25/ belső átalakitásait végezte. /1868 után/.

208-209.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

építész

A Rácfürdő 1860-ban doktor Heinrich Nep. János birtokába került , aki azt részben Ybl tervei szerint épitette ki.

212.o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1958.

Ybl Miklós

A Petőfi téri görög -macedon templom 1791-1801 közt épült Jung József tervei szerint.
1872-73-ban Ybl Miklós két homlokzati tornyot épitett rá és a homlokzatot is átalakitotta.
245.o.

Repr. 246.o. 252.kép.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1930.

Ybl Miklós

Rózsa villa / Ferenchalom és Zugliget között/

1843-44.

248.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

MDK

Ybl Miklós

Fábnagymagyép. 34.l.

MDK

Ybl Miklós

Milegyhalál. 1o4.l.

Ybl Miklós

A volt Károlyi-palota.

Fotó.

Valóság. 1964. 5. sz. 84-l.

Ybl Miklós

Sz. 1814. Székesfehérvárom. Bécsi politechnikum után német, majd olasz földön gyakorolt, Gyakorlati működését Pollack Mihály mellett kezdte. A Károlyi család jóvoltából kerül először jelentős feladatokhoz. 1845-55: a fóti templom, a Károlyiak temetkezőhelye. 1852: Múzeum krt. 7. 1860-62: Budai Takarékpénztár. 1862-65: Festetics-palota; 1863-: Károlyi Lajos palota.

mdk.

Ybl Miklos

müvei: a foti templom 1845–1855. 27. kép
| romantikus pelda |
Unger-Ház 1851–1852 Bp. Muzeum krt 7.
a lebontott Nemzeti Lovarda 28. kép
Opera Ház.
Kovács Eva: Magyar Müvészet. Az Ulyomatás
Bp. 1962. 33, 34, 35 Korában

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

1874-ben nyert megbízást a királyi palota átépítésére. Első terveit a mostoka viszonyok bizonyos fokig kivetkőztették eredeti elgondolásukból. A Várbazár sora igarában bolthelységek céljaira épült - jövedelmezőség céljából - de a környék gyér forgalma miatt ennek semmirép sem felelt meg.

Hauszmann A.: A királyi vár építés története

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1900. 34. kötet. 245. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

a Várbazár 1881-ben történt befejezése után ujabb megbirást kapott a palota átépitésére, melynek munkálatai azonban csak 1890-ben kezdődtek meg. Ibl Miklós 1891-ben meghalt, minek utána Hauszmannt biztár meg a tervek átdolgozásával.

Hauszmann A.: A királyi vár építéstörténete. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1900. 34. köt. 248. old.

Ybl Miklós, építész M.D.K.

Várkert alatti épületeinek három homlokzati nézete: szárny épület, középrészlet, csarnok épület

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1878. 12. köt. VII. l.

Ibl Miklós, építész

mag. kir. fővámház épületét [ma Közgazdasági Egetem] ismerteti

Ney Béla: A mag. kir. fővámház Budapesten. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Korlónye. Budapest, 1880. XIV. köt. 448-450. old. XI, XII, XIII, XIV, XV. és XVI. táblák

Ybl [Miklós], építész

M Dh

A volt Királyi palota homlokzatai újjáépítésénél érvényesítik Ybl terveit is.
Egyébként: a Krisztinaváros felé eső szint Ybl 1883-ban elfogadott tervei alapján építettél meg 13½ millió Korona költséggel.

Hevesi Endre: Mi hol lesz?

A kulturális intézmények elhelyezése a budavári Palotában 11. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. júl. 22.

Ibl Miklós, építész M.D.K

Fóti templomának homlok-zati terve. Rézkarc; metszette Haske F.

A Magyar Mérnök-Egesület Közlönye Pest, 1867. I. kötet. 1. év. III. lap. (14. mellékleg

M.O.K

Ibl Miklós, építés

fóti templomának főalap-
rajza. Rézharc: melszette Hasha F.

A Magyar Mérnök-Egesület Körlönye.
Pest, 1867. I. hát. 1. év. I. lap. (15. melléklet)

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

marcitszigeti építkezéseinek programját ismerteti:

Ney Béla: Marcit-Szigeti építkezések.
A Magyar Mérnök- Egyesület Körlönye.
Pest, 1868. II. köt. 244-246. old. Helyszínrajz:
4.o. X. lap. Részletes program: 411-422. old.

Ybl Miklós, építész

M.D.K.

... margitszigeti fürdő épületeinek ismertetése:

Ney Béla: A „Margit-fürdő".
Tervezte Ybl Miklós
A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. ~~Bp.~~ Pest
1871. V. köt. 439. old. XXVII. tábla
és 472-473. old. XXVIII. és XXIX. tábla

M.D.K.

Ybl Miklós építése

tervei szerint épült a buda-pest-ferenczvárosi templom.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1877. 11. köt. 151. old. X. XV. és XIX. t.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

pesti dalmüszinházát ismerteti:

Ney Béla: A Magyar Mérnök és Építész-Egylet Körlönye, Bp. 1876. 10. köt. 68. old.
Távlati kép: II. tábla
Alaprajzok: IX. és X. tábla

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

tervezte, Ney Bélával együttesen, a tolnamegyei Kajdács községben a Sztankovánszky család emlékképolnáját

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1876. 10. Köt. 526. o.
XXIV. t.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

„Lipót-templomhoz készült tervet ismertetni:

Ney Béla: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1876. X. köt. 68. old. - A főhomlokzat terve rajza a III. tábla mellékletben.
Alaprajzok: IX. X. XI. tábla, Váci-uti homl. XIII. tábl. Metszet: XII. t.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

Készítette Fehetéhány mérnök
marcitszigeti hidjának pályatervé-
hez az építészeti diszítményeket.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. ~~Bp.~~ Pest.
1871. V. köt. 444. old.

Ybl Miklós, építész

M.D.K.

neve a budapesti lipótvárosi templom alapításának 100-ik évfordulója alkalmából közölt terjedelmes alapítási okmány szövegében fordul elő, mint aki Hild József helyreállítási munkáit 1867 után folytatta, azonban a kupola bedőlésének előre megjósolt katasztrófáját, mely 1868 jan. 22-én következett be, megakadályozni már nem tudta. Ugyanezen a napon halt meg Ybl Miklós.

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1917. évf. 43. sz.
264. old.

YBL MIKLóS
épitész

Fóth Templom XIX. sz második fele

Budapest, Múzeum körút 7. bérhad Unger-ház
Operatér, Budapest; Barnács-téri templom
Szépmüvészeti Múzeum

Pogány Frigyes: Belső terek müvészete
Bpest, 1955. Müsszaki kiadó 310. 1

MDG

Ybl Miklós, építész

A Ráckürdő romos részeit, az Ybl-kupolát is, lebontják, majd májusban megkezdik a felújítást.

– : Hír

13. C.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1963. márc. 24.

MDK

Ybl Miklós

A budavári kir.palota krisztinavárosi szarnyat Ybl Miklós eredeti konceptusa alapjan épiti fel Hauszmann Alajos dr. épitőművész.
Petschacher, Schmahl, Schickedanz Hauszmann kiváló munkatársai, valamennyien Ybl mesteri légkörében érnek önálló egyéniségekké.

Kism Lechn 71-78.Képekkel.

Ybl Miklós, építész

M Dh

Tisztogatják szobrát, amely a Vár alatt áll a Duna partján.

—: Sok szobrot felújítanak az idén 3. l.

ESTI HIRLAP, bp. 1961. szept. 7.

Ybl Miklós, építész

M.D.K.

feleslegesen lebontott „újreneszansz" margitszigeti gőgfürdéjét, mely 1869-ben épült, s az 1882-ben befejezett Operáját, hozzászóló az 1867-1919 körött meghatározott eklektika korszakának jellegzetes példái körött emliti.

- Major Máté hozzászólása a MTA ankétján "Az ujkori magyar müvészet periodizációjának problémái"-ról
- Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI,évf. 1.sz. 12old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építés

nevét a Feszltől Leczner Gdónon át a fiatal Lajtáig és Kós Károlyig ívelő vonallal kapcsolatban említi a szerző ahová „Korma Lajos grafikai munkássága – mai szemleletünk szerint – szintén beletartozik."

— Szij Rezső: A Kner nyomda és kiadó könyvmüvészeti törekvései

— Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf. 2.sz. 109. old.

Ybl Miklós épitén M.D.K.

Fővámpalota
A budai Várkert bazársor
Kiosk,
margitszigeti Margit fürdő
Bazilika
Operaház (repr. 475)
A budai vár kiépítése.
Meghalt 1891-ben.

Kampis, Magy. műv. Bp. 1960 474

Ybl Miklós építési M.D.K.

romantikus alkotásai:

Fóti templom (1845 –), plébánia-
ház és iskola

Bpest, Lenger-ház

Lovarda (1945 ben elpusztult) s
nehány terv pl a dunaparti diadalka-
pu, mely nem valósult meg.

Kampis, Magy. művt. Bp. 1960 472

M. D. K.

Ybl Miklós építész

szül. 1814 Bézesfehérvárott. Bécsben és München tanult. Pesten Pollack Mihály irodájában dolgozott. 1839-40 Itália.

1844 ig Pollack Ágostonnal készített terves: ikervári kastély, debreceni nagytplom átépítése

1844 - a Károlyi grófok kolgálatába szegődött

Kanyis, Magy. mův. Bp. 1960 474

Ybl Miklós épitén M. D. K.

Budai Takarékpénztár (Ybl)

az egykori Lugárut s Pest námos palo tája, Bródy S. u 14 n. Puskin u. 26 n, Ráday és Erkel u. sarok, Puskin u 40 n, Veres Pálné u 26 n, Fő u 1 n, Fest villa, Fridvalszky villa, Rózsa villa

Kampis, hagy. műv. Bp. 1960 474

Ybl Miklós MDK

Repr: Az Operaház fölépcsőháza.

260.o. 265. kép.

A "királyi" lépcsőház.
261.o. 266. kép-

Borsos-Sódor-Zádor:Budapest. Bp. 1959.

K. P. K.

YBL Miklós építész

Buda, várpalota, Várbazár

Gerő: Magyarországi várépítészet Bn. 1955.

157. e.

Ybl Miklós

Hild József munkássága nyomán csak az egri főszékesegyház tartotta meg klasszicista tisztaságát, mert a lipotvárosi bazilikát, különösen a részletképzésben az épitkezést befejező Ybl Miklós és Kauser József teljesen átalakitották.

251.o.

Borsos - Sóder - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Ybl Miklós

MAGYAR NEMZET

1964 ÁPR 7.

1021

Kedd, 1964. április 7.

Ybl Miklós emlékünnepség Székesfehérvárott

Székesfehérvárott, Ybl Miklós szülővárosában szombaton emlékkiállítás nyílt a nagy építőművész születésének 150. évfordulója alkalmából a Csók István Képtárban. Vasárnap folytatódtak az ünnepségek. Délelőtt leplezték le a Vörösmarty Megyei Könyvtár épületének falára elhelyezett, Ybl Miklóst ábrázoló bronzrelifet. Az avató beszédet *Háder* István építészmérnök, a Székesfehérvári Földmérési Technikum docense, a Hazafias Népfront városi bizottságának elnöke mondta. Ezután hangversennyel egybekötött emlékünnepséget tartottak a Vörösmarty Színházban. Az emlékünnepségen dr. *Major* Máté Kossuth-díjas akadémikus, egyetemi tanár, a Magyar Építőművészek Szövetségének elnöke mondott ünnepi beszédet és méltatta Ybl Miklós életművének jelentőségét, majd átadta dr. *Tilinger* Istvánnak, Székesfehérvár városi tanács végrehajtó bizottsága elnökének az Ybl Miklós-plakettet. Ezután dr. Tilinger István zárószavában bejelentette, hogy Székesfehérvár továbbra is ápolni kívánja nagy művészfia emlékét, s éppen ezért a város egyik legmodernebb, most épülő lakónegyedében, amelyet Ybl Miklósról neveztek el, felállítják a nagy építőművész bronzszobrát. A szobor megalkotására Székesfehérvár város tanácsának végrehajtó bizottsága a közeljövőben a Képzőművészeti Alap útján tervpályázatot hirdet meg.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-298, 188-307

MAGYAR NEMZET

A tízéves

A Bükk felől kora reggel már szürke esőfellegeket kergetett a szél Miskolc fölé, de a hűvös, szeles idő és a szemerkélő eső nem gátolta meg a miskolciak tíz- és tízezreit abban, hogy felsorakozva az utcák járdáin, lelkes szeretettel köszöntsék a kedves vendégeket, a Nyikita Szergejevics Hruscsov vezetése alatt álló szovjet párt- és kormányküldöttség Borsod megyében tartózkodó tagjait.

Hétfőn a vendégek 9 óra után indultak Lillafüredről, ahol az éjszakát töltötték, a várossá alakulásának tizedik évfordulóját ünneplő Kazincbarcikára, a Borsodi Vegyikombinátba. A vendégek némi késéssel érkeztek az üzembe, mert útközben a sajószentpéteri dolgozók bányászlámpát nyújtottak át ajándékként Nyikita Hruscsovnak. A Borsodi Vegyikombinátban dr. Lévárdi Ferenc nehézipari miniszter fogadta a vendégeket.

A szovjet miniszterelnök látogatásának jellemző vonása, hogy a beszélgetések a szóban forgó üzem, termelőszövetkezet, vagy állami gazdaság vezetőivel rövidesen komoly munkatanácskozássá változnak át. Ez történt Kazincbarcikán is, amikor Hruscsov hamarosan rátért a szovjet vegyipart is élénken foglalkoztató egyik fő kérdésre, a folyékony nitrogénműtrágya ügyére. Behatő eszmecsere fejlődött ki a szovjet miniszterelnök, a vegyikombinát igazgatója és a trösz igazgatója között.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG
1964 OKT 11

Séták a múltban és a mában — Látogatások műtermekben

A Hazafias Népfront és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat közös programot készített a felszabadulás 20. évfordulójára készülő Budapest múltjának és jelenének ismertetésére. Az előadások és városnéző séták a római kortól napjainkig kalauzolják majd az érdeklődőket. A *Budapest története* című sorozatban az Aquincumról és Óbudáról szóló előadás nyitja meg a sort, majd a középkori Budáról és Pestről, a török világról, Budavár 1686-os felszabadulásáról, a város barokk emlékeiről, a Nagykörút történetéről, a Terézváros kialakulásáról hallhatnak majd egyebek között sok érdekességet Budapest mai lakói. A sorozat *a főváros felszabadulásának a történetével* és Budapest, a szocialista világváros bemutatásával zárul.

Gazdag választékot kínálnak az őszi, téli, tavaszi hónapokban sorra kerülő *budapesti séták* is. Részvevőik egyebek között ellátogatnak majd Aquincumba és Óbudára a római katonai táborváros maradványaihoz, valamint a barokk Óbuda történeti és művészeti emlékei közé. Elmennek a Várkerületbe, a Halászbástyára, Gül Baba sírjához, a Gellérthegyre, a Tabánba, a Vérmezőre és a Városmajorba is. A Váci kaputól a Kecskeméti kapuig végigkísérik, merre haladt a régi pesti városfal, felkeresik a Margitszigetet és megtekintik a régi és a legújabb ásatások eredményeit.

Lesz olyan séta, amely a Népstadiont, mint művészeti alkotást mutatja majd be az érdeklődőknek, s lesz olyan is, amely a Királyi Pál utca emléktábláin kíséri majd végig Pest város történetét. Az érdeklődők ezenkívül megismerkedhetnek azokkal az épületekkel, amelyeket Ybl Miklós tervezett, s szakemberek kalauzolásával megnézhetik Pest és Buda legszebb szobrait.

A főváros új arcát az Üllői úti, a lágymányosi, az óbudai és az újpesti új lakótelepek „tükrében" mutatják be.

Több séta Budapest műtermeibe vezet majd, s megismertetik az érdeklődőkkel Dési Huber István és Medgyessy Ferenc hagyatékát is.

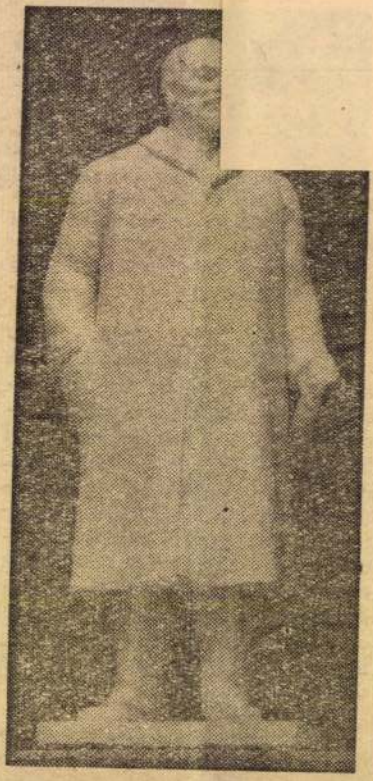

jobb kezét zsebében tartja, bal kezében prémes sapkáját fogja. Arcán érdeklődés, intellektuális feszültség tükröződik; a szemek körüli apró ráncocskákban derű s némi irónia. Az egész alaknak dinamikus lendülete van, noha a gesztusai első látásra nem dinamikusak.

— A feladat művészi érdekessége és nehézsége számomra abban rejlett, hogy egy minden pátosz, póz, külsőleges heroizmus nélküli Lenin-alakot akartam megformálni —, de úgy, hogy mégis monumentális legyen (hiszen egy nagy tér impozáns emlékművének szánjuk). Formailag is monumentálisnak kell lennie, de még inkább tartalmában, kifejezőerejében. Sok emberrel beszélgettem mostanában is, korábban is, akik ismerték Lenint, akik látták őt különböző alkalmakkor; gyűléseken, kongresszusokon, emberek között, szűkebb körű tanácskozá-

---

Irodalomtörténet, Természettudományi Lexikon az Ak

Magya
SAJTÓFI
Budapest, V., Petőfi
Telefon: 188-296, 1

Ybl Miklós

FEJÉR MEGYEI HIRLAP

1964 MÁK 17.

1021

Az Ybl Miklós ünnepségek programja

Április 6-án lesz százötvenedik évfordulója Ybl Miklós, a nagy magyar építőművész születésének. Az évforduló ünneplésére a szülővárosában, Székesfehérváron néhány héttel ezelőtt Ybl Miklós Emlékbizottság alakult. Az ünnepségek beleilleszkednek az országos Ybl Miklós Emlékbizottság által kidolgozott programba.

Április 4-én, szombaton délután Székesfehérváron a Csók István Képtárban építészeti kiállítás nyílik. A kiállítás tárgya az Ybl Miklós emlékanyag, valamint az Építésügyi Minisztérium Általános Épülettervező Vállalat munkáinak bemutatása. A kiállítást dr. Gerő László Ybl-díjas építőművész nyitja meg.

Április 5-én, vasárnap délelőtt tíz órakor Ybl Miklós emléktáblát lepleznek le a Csók István Képtár falán. Az emléktábla-avató beszédet Haáder István építészmérnök, főiskolai docens, a Hazafias Népfront városi elnöke mondja. Ezt követően emlékünnepség lesz a székesfehérvári Vörösmarty Színházban, hangversennyel egybekötve.

Az ünnepség bevezetőjét dr. Tilinger István, Székesfehérvár Városi Tanácsának vb-elnöke mondja, majd dr. Major Máté, Kossuth-díjas akadémikus, egyetemi tanár, a Magyar Építőművészek Szövetségének elnöke tart ünnepi megemlékezést Ybl Miklós életműveről. Az emlékünnepség után a budapesti MÁV szimfonikusok zenekara Lukács Miklós karnagy vezetésével és a Magyar Állami Operaház magánénekeseinek közreműködésével ünnepi hangversenyt ad.

gesnek minősítette azokat a híreket, hogy Robert Kennedy igazságügyminiszter és közte éles viták lennének. Hozzáfűzte azonban, ha őszinte akar lenni, akkor meg kell mondania, a mostani időpont nem alkalmas arra, hogy kampányt folytassanak a demokrata párt alelnökjelöltségi tisztéért. (MTI)

„Nyugat

Az NDK felett lelőtt amerikai kémrepülőgép ügye ismét ráirányította a figyelmet a titkosnak szánt hidegháborús „zavarórepülések" műfajára. Annál is inkább, mert alig néhány nappal az RB—66-os típusú gép akciója előtt a moszkvai Izvesztyija erélyes hangú kommentárban foglalkozott egy szuper kémrepülőgép, az amerikai A—11 körüli propagandahadjárattal. Az óránkénti 3200 kilométeres sebesség kifejtésére képes gép magassági pla-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
1965 DEC 31
MAGYAR NEMZET

Új lakótelepek épülnek Székesfehérvárott

1966-ban megkezdik az 1600 lakásos Velinszky László-negyed építését

Az utóbbi években jelentős lakásépítkezési program valósult meg Székesfehérvárott. A harmadik ötéves tervben tovább folytatják a nagyarányú lakásépítkezési program megvalósítását.

Már elkészültek a város új lakótelepének beépítési tervei. Az új lakótelepet *Velinszky* Lászlóról, a Tanácsköztársaság bukása után mártírhalált halt székesfehérvári pedagógusról nevezik el. Ez a lakótelep a Rákóczi út, a Mancz János utca, az Engels Frigyes utca és a Köztársaság út által határolt, tizenkét és fél hektárnyi területen épül meg, és *közvetlenül a belvárossal, a történelmi városmaggal lesz szomszédos.* Az új lakótelep megépítéséhez azonban előbb több romos földszintes házat kell lebontani, mintegy háromszázharminc lakás és néhány ideiglenes jellegű ipari telep megszüntetése válik szükségessé.

A magas szanálási költségek, a kedvezőtlen talaj- és talajvíz-viszonyok, valamint a terület központi fekvése szükségessé tették, hogy a beépítési változatok gazdasági összehasonlításával behatóbban foglalkozzanak. A terület felhasználására négy beépítési terv készült, az összehasonlító számítások eredményeképpen megállapíthatták, hogy a nagyobb átlagos szintmagasságú beépítés feltétlenül kedvezőbbnek mutatkozik. Általában középmagas lakóházakat építenek itt, de *az épületek között lesz egy tizenhat emeletes irodaház is.* Ezen a területen építi meg a Belkereskedelmi Minisztérium Székesfehérvár *új, korszerű Állami Áruház* kombinátját. A pedagógusmártírról elnevezett új lakótelepen természetesen korszerű általános iskolát is építenek.

A Velinszky László lakótelepen *megközelítőleg ezerhatszáz lakást adnak át majd folyamatosan rendeltetésének.* Az új lakótelep építése 1966-ban kezdődik.

A város több területén folytatják a már megkezdett új lakótelepek építését. *A jövő évben befejezik a József Attila úti lakótelep és a Horvát István lakótelep építését.* A Schönherz Zoltán utcában nyolctantermes új általános iskola épül, amely szervesen hozzátartozik a József Attila úti lakótelephez.

Az 1965-ben befejezett Ybl Miklós lakótelep szomszédságában, *a Vidám Park melletti térségben folytatják a Szeder utcai lakóház-építkezéseket.* Itt a jövő évben kétszázhatvan lakás épül meg.

Mindinkább kibontakozik a *Május 1. téri lakásépítkezés* programja. Ezen a területen *most fejezték be az ötödik kilencemeletes lakóház építését.* Most már a városban összesen hat kilencemeletes lakóépület van. Az első kilencemeletes lakóház építése Székesfehérvárott még »szenzáció« volt, a meglehetősen ingoványos talajra épült városban, hiszen mocsaras lápterület volt hajdan Székesfehérvár vidéke.

Az új lakótelepek környékét csakhamar parkosítják, képzőművészeti alkotásokkal díszítik. Az Ybl Miklós lakónegyedben épült új gimnázium előtt, amelyet a város világhírű építőművész-fiáról neveztek el, *ott áll már Ybl Miklós kőbe faragott mellszobra — Ungvári* Lajos szobrászművész jól sikerült alkotása —, hirdetve már azt is, hogy az épülő-szépülő Székesfehérvár városa megbecsüli nagy szülöttének emlékét.

(k—n)

története, s ennek
mindinkább un
társadalom szimbó
társadalomé, amel
dékú, egészséges
és ösztönökkel m
tal nevelőt csak a
be, amikor: »Nen
irtja maga, Mert
minden kínja, nyomora.« Olyan társadalomé tehát, ahol a jövő nemzedékért felelős nevelő csak eunuchként érvényesülhet.

Szatirikus játék, mely természetesen nem nélkülözi a komoly gondolatokat. Egy életképtelen társadalom egyéniség nélküli figuráinak és a mindenáron beilleszkedni akaró nevelőnek a kigúnyolása. Megnevettető komédia, amelynek végén a néző arcára fagy a mosoly; »a német nyomorúság ábécéje«, tanulságos történet minden időkre, »példázat, mely túlnő az életen«.

Brecht körbejáratja nézőit az egyéniségüket vesztett figurák élő panoktikumában. Megismerjük Von Berg őrnagy személyében a tipikus porosz junkert, aki állandóan szikrázik a káromkodástól, s az arisztokrata gőgöt és a krajcáros zsugoriságot egyaránt magában hordozza; az őrnagynét, aki egész nap zongorázik, s leghőbb vágya, hogy a leánya kezéért esedező, a divatnak, a külsőségeknek hódoló sznob Wermuth grófot — a XVIII. század végi arisztokrata ifjúság prototípusát — meghódítsa.

Jót nevettünk Gustchenen, az őrnagyék érzelmes, ábrándozó, unokatestvéréért rajongó leányzóján, s az unokatestvéren is, aki végül boldogan veszi feleségül a nevelő által megejtett Gustchent és fogadja fiává a nevelő gyermekét. Izelítőt kapunk a Kant eszméin nevelkedő hallei diákok és a korabeli pedagógus-karrier csúcsára ért falusi tanító szürke, magányos életéből. Itt talál tartós menedéket az őrnagyéktól elkergetett címszereplő, Läuffer, de itt is csak akkor, amikor már »veszélytelen«. A darab végén, az epi-

A tanulságra figyelmeztető brechti elidegenítés lehetőségei tehát a darabból adódnak; a szerepeket jórészt »kívülről« kell játszani, így nem az egyes színészi alakítások a döntők — noha a címszereplő *Kristóf* Tibor mellett *Hetényi* Pál, *Szabó* Ákos, *Szilágyi* Maya és *Kelemen* József nevét érdemes megjegyezni — hanem az összhang, a légkör; nem az egyes embereken, hanem az együttesen van hát a hangsúly. Az előadás sikere a helyes választást és az együttes fejlett stílusérzékét bizonyítja.

A jelzett díszleteknél is jobban tetszettek a »jelzett jelmezek«. A főiskolás *Csikós* Attila értő tehetségét bizonyítják ismét, akit nyugodtan nevezhetünk az Egyetemi Színpad házi díszlet- és jelmeztervezőjének. A testszínű zsákvászon-ruhák, amelyekre igen kevés egyéni szín (az őrnagyén piros vállpánt, a feleségén piros rózsák és lila szalagok stb.) került, érzékeltetve ezzel is a lelkek uniformizálódását. A jelenetek közötti jól sikerült összekötő zene *Baross* Gábor munkája. A kétrészes darabot *Fáy* Árpád, a verseket *Hajnal* Gábor fordította.

Heimann Ildikó

A statisztika szerint nagyon kevés francia látogatja a képkiállításokat és múzeumokat. A nézők és a vevők 80—85 százaléka külföldi. Néha azonban akadnak kivételek, ilyen a Moszkva és Leningrád múzeumaiból kölcsönzött és a Louvreban látható Francia Festészeti Kiállítás, amelynek már eddig több mint kétszázezer látogatója volt — a magas belépti díjak ellenére is.

Ybl Miklós
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1958 JAN 7.
ESTI HIRLAP

Helyreállítják az Ybl-kioszkot és a várbazárt

Folyamatosan rendbehozzák, tatarozzák, javítják a Szebeny Antal tér épületeit és megkezdődik a várbazár-sor és az Ybl-kioszk újjáépítése. A bazársor helyiségeiben jelenleg szobrászok, kőfaragók vannak, akik „illegális" módon tartózkodnak ott, bért sem fizetnek és a nehéz kőtömbökkel tönkreteszik a műemléket. A Fővárosi Tanács városrendezési és építési osztálya már kiadta a megbizatást a tervek elkészítésére. Az újjáépítés során a bazársor visszakapja eredeti formáját. Ugyanakkor a környező üres telkeket parkosítják. Gondolnok arra is, hogy a Duna budai felső rakpartján szintén rendet teremtsenek. (MTI)

Szalay Lás
ökölvívó
vezetője. —
eredmény
tes csapat
a fiatalo
küzdőszell
gyűrte a
MTK-verseny
érettségét.

Igazán mondjuk, hogy ez a nyilatkozat nem az MTK valamelyik őszi labdarúgómérkőzéséről maradt jegyzetfüzetünkben... **(Maros)**

ORT

arra, miért késett a vízum. Különböző reakciós magyar szervezetek, amikor megtudták, hogy Szabó László is részt vesz a dallasi versenyen, mindent követ megmozgattak, hogy ezt megakadályozzák és az Amerikába disszidált Benkő Pál képviselje a tornán a „szabad

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Ybl Miklós

ZALAI HIRLAP
1964 MÁR 26

tartásában és intézkedéseiben

Ágoston László

Ybl Miklós emlékbizottság alakult

150 évvel ezelőtt, 1814 április 6-án született Ybl Miklós, a magyar építőművészet kiemelkedő egyénisége. A nevezetes évforduló országos ünnepségeinek vezetésére most emlékbizottság alakult. Az elnök dr. Trautmann Rezső építésügyi miniszter, s a bizottság tagjai dr: Ortutay Gyula, a Hazafias Népfront alelnöke, Sarlós István, a fővárosi tanács végrehajtó bizottságának elnöke, dr. Major Máté, a Magyar Építőművészek Szövetségének elnöke, dr. Tillinger István, a székesfehérvári tanács végrehajtó bizottságának elnöke és Ybl Ervin művészettörténész.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

Ybl Miklós

1963 SZEP 8

Magyar Nemzet

Tisztelt Szerkesztőség!

Szobrot Ybl Miklósnak szülővárosában!

Székesfehérvárott az újjáépített Vörösmarty Színház mögötti térségben, a volt Dózsa-sportpálya környékén új lakónegyed épületei magasodnak. Itt épül *a történelmi város eddig legmodernebb városrésze:* az Ybl Miklós lakónegyed. A mind nagyobb területet elfoglaló új lakónegyed építkezései miatt az elmúlt napokban néhány földszintes háznak csákány alá kellett kerülnie. Ezeket a roskatag, nagyon régi házakat, éppen az Ybl Miklós utcában — volt Fazekas utcában — kellett lebontani. Szeszélyes játéka a véletlennek, hogy az Ybl Miklós lakónegyed építkezései miatt lebontották a város nagy építészfia szüleinek egykori lakóházát is — az Ybl Miklós utca 10. számú házat.

A jövő évben, 1964-ben lesz Ybl Miklós *születésének százötvenedik évfordulója.* Ez a dátum Székesfehérvár városának nagy alkalmat ad arra, hogy érdeme szerint megünnepelje világhírű építészfiának emlékét a jövő évben rendezésre kerülő nagyszabású *Alba Regia-napok* ünnepi eseménysorozatában. Addigra már erőteljesen kibontakozik a történelmi város új, modern lakónegyede: az Ybl Miklós lakónegyed. A város vezetőségének szép terv megvalósítását segíti elő egy adottság. Tudvalevően az állami építkezésekből a beruházott összegnek bizonyos meghatározott százalékát arra kell fordítania, hogy képzőművészeti alkotásokkal díszítse az épületeket, közte reket. Az Ybl Miklós lakónegyed építkezéseinél ez a százalék igen jelentős összegre rúg, ami *lehetővé teszi, hogy szobrot emeljenek itt Ybl Miklósnak.* A Képzőművészeti Alap gondoskodjék arról, hogy a Székesfehérvárott felállítandó Ybl Miklós-szobor alkotására kapjon megbízást valamelyik tehetséges szobrászművészünk.

Környei Elek

Magyar Nemzet

NAPLÓ

Szeptember 8

A szombathelyi Iseum ünnepélyes megnyitása ma délután fél négykor lesz. A hiteles Isis-szentély előtt játszódó Varázsfuvola előadása Huszár Klára rendezésében, Pless László vezényletével négy órakor kezdődik.

⊙

Lipcsében, az őszi könyvvásáron ünnepélyesen átnyújtották a világ legszebb könyvei című kiállítás díjait. Az aranyérmet Az építkezés acélból című svájci műszaki könyv nyerte. Ezüstéremmel díjazták a Goszlitizdat szovjet kiadó illusztrált Kuprin-kiadványát. A Helikon Könyvkiadó Magyarországi Corvinák című kiadványát bronzéremmel tüntették ki. A mű iránt, amely rövidesen német, angol, francia, olasz és lengyel nyelven is megjelenik, nagy az érdeklődés a lipcsei könyvvásáron.

⊕

Új kiadásban jelent meg a Kossuth Könyvkiadónál A marxista filozófia alapjai című könyv, a Korunk világnézeti kérdései és a Világgazdasági ismeretek sorozatokban pedig M. Csalin: A pesszimizmus filozófiája és Vági Fe-

Tudósítónk telefonjelenté

Kiosztot

A zsüri

Velence, szeptember 7.

A FESZTIVÁL MÁSODIK HETÉBEN — amint ez várható is volt — jelentősen emelkedett a színvonal. Az első film, amelyik felrázta a közönséget, kegyetlen humorú spanyol tragikomédia, *A hóhér* volt. Elsősorban a rendező Luis Garcia *Berlanga* bátorsága figyelemre méltó, kettős értelemben is. Arra vállalkozott, hogy bemutassa; a mai Spanyolországban az adott társadalmi körülmények miként kényszerítenek rá egy szelíd, békés fiatalembert arra, hogy hóhérnak szegődjék. Ahhoz is a rendező bátorsága kellett, hogy e mélyen tragikus mondanivalót kacagtató vígjáték formájában fejezze ki. Nagyokat nevettünk, de csak a vetítés alatt. A film megrázó drámai hatása azonban még sokáig emlékezetünkben fog maradni.

HÁROM OLASZ FILMET

Ybl Miklós

MEK

építész

A Budai Kioszk./1874-79/
Várkert - bazár

287.o.

Repr.: A Budai Kioszk látképe.

287.o. 299. kép.

Borsos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1950.

Ybl Miklós

építész MDK

Ybl Várkert bazár architekturáját Feszler Leo /kapuőrző oroszlánok/ és Huszár Adolf szobrai/ /a négy évszak, gyermekgéniuszok, terrakotta medeilonok/, Than Mór freskói /a fülkepavilonok szegleteiben lebegő alakok/ és Scholtz Robert groteszk falfestményei diszitik.

287.o.

Borsos-Sódor-Zádor:Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

MDK

építész

Margitszigeti gyógyfürdő.

287.o.

Repr. a gyógyfürdő alaprajza.
uo. 300. kép.

Borsos-Sódor-Zádor:Budapest. Bp. 1959.

MDK

Ybl Miklós épitész

Vegyesek. Épitő Ipar, 1905. okt. 29. 361-362 l.

MDK

Ybl Lajos épitész

a szegedi fogadalmi templom-tervpályázata

Épitő Ipar, 1905. okt. 29. 362 l.

MDK

Ybl Lajos épitész

épitési engedély

Vállalkozók Közl. 1909. aug. 11. 3 l.

MIK

Ybl, épitész

Kauser- el a Szent-István bazilika épitésének továbbfolytatója. A Hild-féle eredeti terv zártságát ritmikus tömegmozgásba oldották fel.

Ybl Miklós székesfehérvári származásu, müveiben nemzetközi jellegübb, mint a külföldröl ide származott elözö generáció./Pollack-Hild-Zitterbarth -triasz/.

Cikk a magyar épitészet kialakulásáról.
MIKE Közl. havi füzetei. 1925. II.évf. 4-6 sz.
37-41.l.

MDK

Ybl Miklós épitész

a balatonfüredi nyári szinház terve
fóti templom terve

Vas. Ujs. 1858. 514 l.

Ybl Miklós

MDK

Az igazságügyi palota tervezésével 1864-ben Ybl Miklóst bizták meg. A kiegyezés után Szkalnitzky és Koch épitészekkel készittetik a megoldási terveket. Irodáikban részt vett a tervezésben Hauszmann Alajos is, de az épitkezés elmaradt.

5.o.

1891 nov. 7.-én Hauszmann kap megbizást a tervek elkészitésére.

6.o.

YBL ERVIN: A Magyar Nemzeti Galéria palotája.
Bp. 1960.

MDK

Ybl Miklós

1831-32-ben Pollack Mihálynál dolgozik és itt szabadul fel. Utána 1836-ig Pollacknál dolgozik mint rajzoló.

324.o. 134. jegyzet.

Zádor Anna: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Ybl MikLós

MDK

A Hársfa utcai, eredetileg "kereskedelmi nyugpénz és betegápolo intézetnek épietett" korház épületét helytelenül emlegetik Pollack Mihály müveként. ~~Itt~~ Engländerné / Orvosok és korházak Pest-Budán. Bp. 193o. 114. lap/ Pollack Mihály müveként emliti az 1846-47-ben Pollack Agosttól és ~~A~~ Ybl Miklóstól épült házat.

321.o. 103. jegyzet.

ZÁDOR ANNA:Pollack Mihály. Bp. 1960.

Ybl Miklós MDK

A Ludoviceum építésével kapcsolatban itt ott felmerült Ybl Miklós és Paur Miksa neve, mint akik Pollack irodájában dolgoztak. De mindketten csak 1831 után kerültek pollackhoz, mikor a Ludoviceum szinte már tető alatt állt.

/32416/ 324.o. 132. kép.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Ybl Miklós

MDK

Josephinum /ma Vasvári Pál fiuotthon/.

Pollack Mihály 1840 jun 14-én nyujtja be tervét. Az épitès vezetését tiszteletdij nélkül vállalja. De a a tagolás-elrendezés fő vonásain tul nem az ő müve, talán azért ajánláltatta a tervet fiával Ágosttal, aki ez időben Ybl Miklóssal dolgozott együtt.

alapkőletétel 1841-jan 19.
az intézmény megnyitása 1843 márc 19.

297-300. o.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Ybl Miklós

MDK

I. Ferenc gyászkatafalkjának tervezésére Pollack Mihály kap megbizást. A kivitelező - az asztalos, kárpitos és aranyozó munkával egyetemben - Vogel Sebestyén volt. 1835.

Nem valószinü hogy Pollack e müvén jelentkező "egyiptizálás" az ő irodájában dolgozó Ybl Miklóstól származna.

296-297.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Ybl. Miklós

MDK

Repr:

A Josephinum homlokzatának terve.

298.o. 233. kép.

A Josephinum emeleti alaprajza.

299. o. 234. kép.

A Josephinum képe a Vasárnapi Ujságban.

299.o. 235. kép.

Ybl Miklós

MDk

Az ikervári Batthyány -kastély /1846-47/ nem Pollyck miálynak, hanem Ybl Miklósnak müve.

312.o.

Zádor Anna: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Ybl Miklós

MIK

Pollack Mihály, mikor fia 1841-ben Ybl Miklóssal társulva irodát nyit, látszolag minden munkát igyekszik nekik átadni.

313.o.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Gbl Miklós, építész M.D.K.

Valószínűleg 5 tervezte a
Győr vasutállomás épületét.
Romantikára jellemző arányok.
1894-ben átépítik. (Pfaff Ferenc)

Kubinszky Mihály: Romantikus
magyar vasuti épületek.

Műemlékvédelem, 1959. III. év / 3. sz.
152 l.

Ybl Miklós, építész M.D.K.

A tuzséri Lónyai kastélyt (XVIII sz.) átépíti Lónyai Menyhért megrendelésére a XIX sz. végén, 2 oldalszárnyat épít a barokk kastélyhoz - ezzel teljesen megválhoztatta.

Keszeghné Krámer Mária: A tuzséri volt Lónyai kastély.

Műemlék védelem, 1959. III évf. 2. sz. 121. l.

Gbl Miklós MDK.

és Feszler Leó műve a Kálvin téri kút 1883-ból. A II. világháborúban megsérült, Danibius és egy nő alak elpusztult, a felső medence leruhant.

Most az Engels téren kapott helyet – az elpusztult alakokat ujramintázták.

Műemlékvédelem, 1958. II. évf.
4. sz. 238

M.D.K.

Ybl Miklós
építész

Unger terveit kivitelezte.

Ybl Ersin: Petschacher Gusztáv építészete
M.M.M. Évkönyve 1952. 190 l.

Ybl Miklós
építész

M.D.K.

A reneszánsz szabad formakincsét használja fel.

Ybl Ervin: Pelzhacker Gusztáv építészete.
M.M.M. Évkönyve 1952, 189 l.

MDK

Ybl Miklós épitész

Gönczi-Szabó:Az 1956.évi magyar müvészettörténeti irodalom bibliografiája Müvért 1957.VI.évf.4.sz. 338.l.

MDK

Ybl Miklós épitész

Könyvszemle. Sedelmayr,Hans:Johann Bernhard Fischer von Erlach Müvért 1957.VI.évf.4.sz.331.l.

Ybl Miklós épitésű

Magyar Nemzet VII. 1951 okt. 25.

Ybl Miklós épitén

Korunk II. 2 sz. 1958 febr. 279 – 284
Vámos Ferenc: A Vigadó vitájakor.

Ybl Miklós épitén

Magyar Nemzet X. 1954 okt. 21. 5.

MDK

Ybl Miklós

és Mátrai Lajos közös műve volt a Rákóczi téri díszkút. A háború során teljesen megsemmisült. (más adat nincs.)

Díszkút a Rákóczi térem.

Érdekes Ujság, Bp. 1957. augusztus 10. 21.l.

MDK

Ybl Miklós

tervei szerint készült 1883-ban a Danubius szökőkút. A kút a Calvin téren állott; Budapest ostroma során tönkrement. Most helyreállítják az Engels téren.

G. J.: Szökőkút egyelőre Danubius nélkül.
Érdekes Ujság, Bp. 1958. május 24. 15. l.

Ybl Miklós épitett M.D.K.

A debreceni minházhoz készitett tervét tul költségesnek találták.

1860.

Egy debreceni nagyszerűsedő 2 emeletes házát vele terveztette meg

Borbíró Virgil: Debrecen Bp. 1954. 38, 39.

MDK

Ybl Miklós építész

Fő-u.1-2.
Lánchid-u.10,12.

Borsos László:Müemlékhelyreállitások a fővárosi közületi tatarozások keretében Magyar Epitőművészet 1955.IV.évf.9-10.sz. 279.l.

Ybl Miklós építőmester

Balassa János dr 3 em. sarokhár

Kréér. Waitznérstr 59/1444. u. Lazarusg. 1/1296.

1862. - I. Homlokzat

II - VI. Ömes alaprajzok.

Az eng. Gottgeb Antal nevére szól

MDK-A-II-1/479.

MDK.

Ybl Miklós

Ferencvárosi templom tervei nemint készült.

1861.

MDK-A-II-1/202.

Ybl Miklós építőmester

Ganz Ábrahám 4 em. ház

Lipótv. Akademia - Donau - Széchenyi u. sarok.

1862. - I. Homlokrat, metszet

II-VII. ömes alapr.

MDK-A-II-1/667.

MDK

Ybl Miklós

Budapest. Lipótvárosi Szt.István-tpl. sekrestye-kapuja

Magy. Iparmüvészet, 1906. képe 39 l.

Ybl Miklós

építész MDK

A kaplonyi templom lebontása. Felvételi rajzok.

M/ Magy.Müv.Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 44.o.

MDK

Ybl Miklós

Román stílusban építette a fóti templomot, reneszánszban az Operaházat

Dombi: Mův. tört.

278

MDK

néh.lovag Ybl Miklós és Misley Sándor

okl.épitészek.

VIII.ker. Rendőrkapitányság, Vig-u. 26.

Modern épitőművészet. Pesti Hirlap nagy naptára.
193o. 99 l. és képek.

MDK

Ybl Miklós

Puskin-utca 26. Ház.
" " 3o. népközt.eln.tan. elnöki palota
" " 4o. v. Károlyi-palota

GenZakBpest, 68 l.

MDK

Ybl Miklós

Kauser József: Az Operaház kibővitésének...

Építőipar, 24.sz. 191o. jun.12. 245 l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Várkerti bazár

(repr.)

Bp. építményei. Szerk. Rozinay István

Bp. – Eperjes 1880 – 1884.

11. 12. t

H. D. K.

YBL Miklós építész

A kir várpalota vízvezetéki ~~[illegible]~~ épülete (repr.)

Bp. építményei (Szerk. Rozinay István

Bp. – Eperjes 1880–1884 –

13. t.

M. D. R.

YBL ikikkös épílész

Calvin-téri szökőkút

(repr.)

Bp. építményei (Szerk. Rozinay István)

Bp. – Eperjes 1880 – 1884: 49. t.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Margitszigeti fürdőház

(repr.)

Bp. építmenyei (Szerk. Rozinay István)

Bp. – Eperjes 1880 – 1884. 39. 40. b

M. D. K.

YBL diklós építész

Lakóház; Sugárút 28.

(repr.)

Bp. építményei (Szerk. Rozinay István

Bp. – Eperjes 1880 – 1884. 24., 25. l.

~~24. 25.~~

M. D. K.

YBL Miklós építész

M. kir. fővámhár

repr.

Bp. építmenyei (Szerk. Rozinay István

Bp. – Eperjes 1880–1884. 16. 17. 18. 19. t.

M. D. K.

Ybl Miklós építész

magyar kir. testőrségi épületei

repr.

Bp. építtetései. Szerk. Rozinay István

Bp. – Eperjes 1880 – 1884.

9. 10. t.

M. D. K.

YBL Miklós.

Lakóház, Múzeum-krt 19.

~~Fotó~~ (repr.)

Osp. építmérnyés (herk. Rozinay

2. t. 3. t.

MDK

Ybl Miklós

régi Fővámházát
~~H/alac~~ Halászi Jenő tervei szerint
Restaurálták /Ma Közgazdaságtudományi
Egyetem/.

Gerő: ÉpMüe 408.o.

M. D. K.

YBL liklós építész

Kir: dalszínház
(repr.)

Bp. építményei (Szerk. Rozinay István)

Bp. – Eperjes 1880 – 1884. 93 – 99. II.

MDK

Ybl Miklós építén

A József nádor nobor bizottság válant-
mányának tagja. 1847.

József nádor nobrának leírása és tört. herk:
Buday József. Bp. 1895, 5, 21,

MDK

Ybl Miklós

1867 ben felkérik, hogy a Lichenyi nobor-
talapzatának terorajzát kénitse el.

Lichenyi István gr. nobrának lívása és tört.
kutk: Budai József 1845 36. 49,

MDK

Ybl Miklós építén

A Deák nobrapályázat juryjének tagja.

Deák Ferenc nobrának leírása és tört.
Lerk: Buday József. Bp. 1897. 20, 47, 53, 61, 64, 67, 70, 88, 90-91, 112,

MDK

Ybl Miklós építém

A Petőfi nobor talapzatának tervezője:

Petőfi Sándor nobrának leírása és története.
Szerk: Amtman G. Bp. 1892 11 p. 17, 18, 19, 23

MDK

Ybl Miklós építén

Az Eötvös nobor Halapzatának terve-
zője

1874-től a noborbizottság tagja.

Eötvös József br. nobrának leírása és tört.
kerk: Buday József. Bp. 1895 2, 19, 20, 24-25,

Ybl Miklós épitész

Izsó Miklós küzködései.
Literatura VI. évf. 1931. 5.sz. 185 l.

Ybl Miklós MDK

XXX

Ybl Ervin: Ybl Miklós (1814-1891)
Természet-Társadalom CXIII/6 (1954) 360-364.

Ism.:Müv. Ért. 1955. IV. évf. 2. sz. 322.o.

M.D.K.

Ybl Miklós

Sz. T.: "A mi Operaházunk" c. beszámolójában beszél azokról a kiváló képzőművészekről, akiknek kezemunkája disziti az épületet és itt emlékezik meg Ybl „genialitásáról" is, amikor részletesen leirja az egész épületet.

Magyar Salon, Bp. 1884. nov. 1. II. kötet. 157-163. lap

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

A várkerti bazár átalakitása, a Történetlmi Képcsarnok számára.

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956. 29.1.

M.D.K.

Ybl Miklós

1842-43-ban a debreceni Nagytemplom egységes szerkezetü fedél alá vétele kapcsán tett javaslatot Pollack Ágosttal a homlokzat ujszerü kialakitására.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom.Bp.1962.
25.l. /Müemlékeink/

Ybl Miklós, építész

tervezte Eötvös József

Ezcsiben álló emlékmüvének obeliszkjét, a domborművet szász Gyula elkotta: 1879-ben avattát tel. Eötvös 1813-ban egyenmerkorát az ezcsii anyai birtokon töltötte és itt temettét el 1871-ben.

Szombathy Viktor: Budapest - Dunaújváros - Mohács

Bp. /1961./ Panoráma /Magyarország irásban és képben 15. köt./ 15-16. old.

Hl. Miklós, épitész

M.D.K.

folytatta a Hild József által megkezdett Lipótvárosi templom munkálatait, de alapos vizsgálat után már 1867. júliusában jelentette a templom építési bizottságának, hogy a vegyes falazatu pillérek a kupola terhét nem fogják elbirni. Szakértő.

Seenger Ervin: A Bazilika kupolájának 1868-i beomlása

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 11. sz. 38. old.

-3-

Ibl hirlös, építés

M.D.K.

aggályosnak tartja. A 21-ről 22-re virradó éjszakán dühöngő szélvihar meg csak fokozta a veszélyt s a kupolu jan. 22-én d.u. 3 óra után beomlott. Ibl előre látásának volt köszönhető, hogy emberélet-ben nem csak kár. Ő már nem érhette meg uj terveinek elkészültét, mert 1891. jan. 22-én meghalt

Seenger Ervin: A Bazilika kupolájának 1868-i beomlása

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 11. sz. 38 old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

sürgős kiküldését kérte. A bizottság a kupola további építését leállította és Ibl-t új tervek kisütésével bízta meg. Ibl javaslatára 1868. jan. 21-én a szakértő bizottság (szerző felsorolja neveiket) ujabb szemlét tart, s a helyzetet ./.

Seenger Ervin: A Bazilika kupolájának 1868-i beomlása

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 11. sz. 38. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

műve Kazinczy Ferenc egyhori széphalmi kúriájának helyén 1859-ben felépült oszlopos, görög stílusu mauzoleum, benne Kazinczy emlékmuzeummal.

Aba Iván: Budapest - Tokajhegyalja - Sárospatak

Bp. /1961/, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 6.köt./

122. old.

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Debrecen, Arany János u. 1. sz. lakóház,

Balogh István: Debrecen, Bp. 1962. 38.1.

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Margitszigeti Nagyszálló,

lehet hogy tervei szerint épült 1878-ban

Magyar Épitőművészet 1968/2, 21-25.l.

MDK

Ybl Miklós épülete

Az 1838-as árvíz után 1 millió 200 ezer váltóforint költséggel restaurálta a Károlyi Palotát.
(A mai Petőfi Irodalmi Múzeum.)

– : Károlyi Palota C.

ESTI HIRLAP B.n. 1968. okt. 25.

Ybl Miklós
épitén

Operaházunk következetes díszítő
elem rendszerével világraszóló
alkotás.

Kiss Ákos: A hisztorizmus . . .
Műviszet, 1970. junius - 13 lap.

Jól Miklós
építész

A Haas palota tervezője volt, a
Dégenfeld palota megtervezője.

Kiss Ákos: A historizmus . .
Műveszet, 1970. junius - 13 lap

Ybl Miklós
épített

Opera. előtér és igazgatói
páholy. (Repro)

Kiss Alkos: A kistorzsmus ...
Művészet, 1970. június - 13 lap

MDK

Ybl Miklós, építész

Fóti temploma megemlítve.

Veres Sándor: Máltás mester rejtélye

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. júl. 22.

M.D.K.

Ibl Miklós, építés

Margit szigeti fürdő épületének lebontását sajnálhozva helyteleníti a szerző.

László Gerő: Conserving Monuments

BUDAPEST, 1968. Bp. VI. évf. ápr. ~~sz.~~ külön sz. aug. aug. 14. old

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

tervei szerint 1870-ben épült fel a második világháború alatt tönkrement s az 50-es évek végén lebontott Margit-fürdő.

Kiácz György: Margitsziget.

BUDAPEST, 1968.VI.évf. 5. sz, 6. old.

MDK

Ybl Miklós, építész

Helyreállítják a háboré alatt kiégett egykori Károlyi Lajos-féle palotát, Ybl Miklós alkotását,

P. Sy.: Régi házak — új köntösben 8

ESTI HIRLAP Bp. 1968. ápr. 5.

MDK

Ybl Miklós, építén

A volt Nemzeti Szinház víztornyát is Ybl Miklós tervezte. A torony megmaradt, hivatása most már nincs.

Békés Attila: Vízfakasztó galambdúc 3

ESTI HIRLAP, Bp. 1968. jún. 8.

MDK

Ybl Miklós, építén

A szinháztudományi Intézet kiállitásán bemutatják Ybl Miklós eredeti terveit az Operaházról.

– : A Kályhaszempe bohócfigurája, Pest-Buda szinházai 2

ESTI HIRLAP

Bu. 1968. jún. 12.

Ybl Miklós, építén

MDK

A Margitszigeten az Ybl Miklós építette volt fürdő helyére helyezik el többez között Wilt Tibor Madách szobrát.

2

— : Madách-szobor

ESTI HIRLAP Bp. 1968. jún. 21.

MDK

Ybl Miklós, építész

A szigeti nagyszállót és
Casinót tervezte.

Piatér István: Szigeti jubileum 11

Népszabadság, Bp. 1968. jún. 22.

Ybl Miklós

Hagyatékából emlékkiállítás nyílik a nőkos fehérvári Budenz házban

Nagymaros 1968 fb. 24 Sold

Ybl Miklós
szobrász

M.D.Y

A Fővárosi Vízművek palotájának
az épitője.

Frank János: Szállási Endréniel
Élet és Irodalom, 1967. ápr. 1-8 kap.

Ybl Miklós, építész MDk

Ybl M. tervezte a Hoyos grófok Bélmegyer-Fárpusztán lévő egykori vadánkastélyát. A csonkatornyú épületben most gyermek-otthon nyílt meg.

– : Hír 8.l

NÉPSZABADSÁG Bp. 1962. márc. 16. [Vidéki]

M.D.K.

Ybl Miklós
építész

Az Engels téren van elhelyezve
a Calvin térről idelebegyitett
Neptun kút.

Rácz György: Hol épitsünk fel az új Szalont?
Élet és Irodalom, 1968. márc. 30 - 4 lap

Ybl Miklós

A h-i Gagarin-ház 1. sz. ház
építője is – feltehetőleg, a Karl-
harón (Bossa György ház 4) is Ybl
motivumot ismerhetőt fel, de
lehetséges, h. egy ismeretlen építész
kénitette őket, Y. követője.
(117 kép)

Dr. Fitz Jenő – Gánás László –
Pappzsuzsa, Szerzsfehérvár, Bp. 1966.

103 e
51.

Ybl Miklós

vörösmarty – 6 latónárat valóminüleg ő kerveste.

Dr. Fitz Kurt – Gánás László, Rapp Imre, Szétesfehérvár, Bp. 1966.

148

Ybl Miklós

1814-ben mil. az egy Zori Farkas utcá-
ban Sz-on (ma Ybl Miklós-u)
1860-65-között helyi ép. munkáin és
dolgozott. Leggyőbbi talán a Say-ház
(Vörösmarty-tér 8). 1860 szüli Szinkés-
ve, a zaját a Nemz. Gal. évzi. 1865-ben
a vázszi sétánnyon dolgozott, ielénünk a
budain. A hagyonány neki kelejdonilotte a
Vörösmarty-és Piac tér sarkán álló romanti-
zus emelettes más at, amit más lebontottak
(180 rép) 60 l.

Dr Fitz-Csaszas, Szétes/ehérvás, 1966. 148, 51.

YBL, Miklós

A régi képviselőházat a Sándor utcában
építette fel, 1867-ben, 3 hónap alatt

REXA: 101 kép a régi Pest-Budáról
Helikon 1959 18g 180

MDK

Ybl Miklós, építész

Sanz Ábrahám mauzóleumát,
– Ybl művét – helyreállítják.

– : Itt a budapestiek beszélnek

4

ESTI HIRLAP, Bp. 1967. jan. 24.

MDK

Ybl Miklós, építén

A Sándor utcai ornágházat

építette. (1865-IV-1866 II.-ig)

— : Ornágház

6.

ESTI HIRLAP Bp. 1967. ápr. 14

MDK

Ybl Miklós, építész

A Margitszigeten helyreállítják az Ybl-fürdőt.

Dolecskó Kornélia: Építkezni akar? 3

. . . .

ESTI HIRLAP Bp, 1967, máj. 27

MDK

Ybl Miklós, építén

A Váchert Kiosk épületét Ybl eredeti tervei alapján hozzák rendbe.

K. J.: Jazdag étterem – és szállodafejlesztési programot ..... 16.

Népszabadság Bp, 1967 ápr. 3.

MDK

Ybl Miklós, építész

Neve szerepel a humoreszkben.

Piatér István: A 13-as csatorna

10.

Népszabadság Bp. 1967 ápr. 8.

MDK

Ybl Miklós és Fessler Leó

Danubius szökőkut

Uj helet kapott több bpesti szobor. Magyar Nemzet, 1949. jul. 30.

Ybl,épitész MDK

a régen épülö lipótvárosi bazilika külseje m
már egészen kész a nemes, szép arányaival néhai Yb
épitész legmüvészibb alkotásai közé tartozik.
Most belsö diszitésén dolgoznak, a föhamlokzat szá
mára Than Mór elkészitette az elhelyezendö mozai
ik-kép terrajzát. Krisztus alakját tünteti föl.
2 m. magas és 4 m. széles. -A képet Velencében
fogják átviñni mozaikba, náluk elkészittetni lehe-
tetlenség.

Mozaik-kép a lipótvárosi bazilikán.

Vas.Ujs. 1892. 525.l.

MDK

Ybl

A gróf Károlyi-palotából muzeummá átalakitott épület belső diszitésének egyik tervezője.

Cikk: Budapest szfőv.képtára.

Képzőművészet, 1933. 227-228.lap

Ybl-Hauszmann -

féle nagyszabásu kiépitéssel nyerte el a királyi vár mai neobarok alakját. Az uj,nagyobb palotát Fr.A.Hillebrandt épitette Jean Nicolas Jadot tervei szerint 1766-tól. Alapkövét 1749-ben tették le.

Gen Zak Bpest. 9.1.

MDK

Ybl és Székely

A Munkácsy szobor tervpályázatán...
Vállalkozók Közlönye, 1907. szept. 11. 6.l.

MDK

Klein Ödön miskolci épitömester
Ybl tervei alapján

épitette a bodrogolaszi Lonyai kastélyt a 70-es években.

Képpel.

A bodrogolaszi kastély és a Lónyai család.
Vas.Ujs. 1899. 754-5.l.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

1875 körül valószinüleg tervei alapján alakitották át eklektikus stilusban az Országház u. 9. sz. budavári házat.

Czagány István: Müemlékhelyreállitásunk.....

Magyar müemlékvédelem 1961-1962. Bp. 1966 37.1.

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Bp. V., Muzeum krt. 7. sz. egykori Unger-ház.

Müemlékvédelem 1966/4. 252.1.

Ybl Miklós épitész

M.D.K.

Fót, rk. plébánia,iskola és templom , a Károlyi család megbizásából, 1845-1852.

Müemlékvédelem 1966-/1. 43. 1.

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Fót, volt Károlyi-kastály átépitése,

Müemlékvédelem 1966-/1. 43.1.

Ibl Miklós

Emléket állítanak neki a szegedi Nemzeti Emlékcsarnokban

P. H. 1930. X. 26.

M.D.K.

Jbl Miklós, építész

volt Drechsler palota (ma Állami Balett Intézet a Népköztársaság-utján) egy részletét körli:

Pille György: Terézváros

BUDAPEST, 1968. VI. évf. 3. sz. 19. old.

M.D.K.

Ybl Miklós Épitész

Katalógus.57.-"A magyar ideigl.képviselőház, Ybl Miklós terve szerint/Fénykép után rajzolta Kelety Gusztáv/A N.M.parkjából tekintve"Fametszet.Rusz Károly Vas.Ujs..1865.okt.1.304.o.-221.o.

Fejős Imre: A Nemzeti Múzeum ábrázolásai. 213.o.

Folia Archaeologica.VII.1955.Bp."Művelt Nép"tudományos és ismeretterjesztő Kiadó.Bp.1955

Ybl Miklós, építész

MDK

A Sugár út kiépítésének
egyik tervező művésze.

Fekete Gábor: Pest-Budától Budapestig 7

Népszabadság, Bp. 1968. máj. 4

Ybl Miklós

neve is szerepel azon beadvány aláirói között, melyet a Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet intézett a szegedi városi tanácshoz, kérve a szegedi színház tervezési pályázatának ujbóli kiirását, mivel először két bécsi épitésznek /Fellner és Hellmer/ akarták juttatni a megbizást.

Vámos Ferenc: A szegedi városháza épitésének történetéről. Müvtört.Ért. 1969.4.sz. 317-322. l.

317. l.

MDK

Ybl Miklós, építész

A Várban kiállították
Ybl eredeti terveit.

— : A budapesti palota építéstörténete 6

Népszabadság, Bp. 1967. dec. 29.

Jbl hiklós, építés

M.D.K.

a budavári erőditmény keleti hőzéphori varfalan helyezte el az 1870-es éverben épült „Oriás lépcsőjét, mely 1945-ben alig sérült meg. Ezt a műemléki értékű lépcsőt és szép bábos korlátait nem egészítettér ki, hanem lebontották. Helyettük semleges modern lépcső és tömör oldalfalak épültek.

Czagány István: Műemlékhelyreállitási kérdések a Budavári palota ujjáépitésénél

Művészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf.3.sz.

181. old.

M.D.K.

Ybl Miklós, építés

„hangulatos és jól sikerült fedett lépcsőjét" az „Oroszlános-kapu" közelében lebontásra ítéltér. A krisztinavárosi stárnyépületnek Nemzeti Könyvtárra történő átlervezése során az „Oroszlános-kapu lebontásával is foglalkoztak, de ez nem valósult meg.

Czagány István: Müemlék-helyreállitási kérdések a Budaváris palota ujjáépitésénél

Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf.3.sz.

197. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építés

tervei szerint épült Várbazárt, melynek északi fele nem került lebontásra az ulópados dunai erődfal és tornyainak szabad, zavartalan bemutatása, valamint a Vizi rondella nejanily elvek alapján történő felépítése, szerző szerint a helyes műemlékvédelmi helyreállítás szellemében történt.

— Czagány István: Müemlékhelyreállitási kérdések a Budavári palota ujjáépitésénél

— Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf.3.sz.

196-197. old.

Jbl Miklós, építész

M.D.K.

Palota-uti támfalát, melyet Hauszmann is megtartott, a legujabb helyreállítás során „egy hőréphori erődrendszer élményszerű bemutatása" érdekében lebontottár. Ennek áldokatánt esett Szunyi K. egy szobor-csoportorata is.

Czagány István: Műemlékhelyreállitási kérdések a Budavári palota ujjáépitésénél

Művészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf. 3.sz.

194-195 old.

Ybl Miklós
épitész

M.D.K

A Danubiuskut terveretét
Ybl Miklós készítette

N. Pénzes Éva: Györi Dezső
Művészet 1968. január – 14 lap

Ybl Miklós

A debreceni tárgyaltak vele 1842-ben a kollégium újjáépítése kapcsán.

A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecen 29.l

Ybl Miklós

Debrecen a szinháztervet /2 vált./ nem fogadta el, mert az építési költséget magasnak találták és Ybb a Kossuth u. öblösödő keleti részébe tervezte

A képzőmüvészetek Debrecenben 1961. Debrecen.

37.C

Ybl Miklós

Bizonytalan, hogy Csanak József debreceni kereskedő bérházai monumentális építési terve tőle v. Skalnitzkytól származott.
/Vörös Hadsereg útja és Arany János u. sarok/

A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecen

38.C

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

A mai Bródy Sándor utcában Országház , 1865. ápr. 1866 februárjáig tartott az épitkezés,

Egry-Komjáthy: Az Országház, Bp. 1967. 8.1.

Ybl Miklós

1874-ben kap megbízást a palota kibővítésére, munkáját haldla után (1891) Hauszmann Alajos veni át. Az első bővítési munkálatok 1890-ben indulnak meg, miután a várhazdr 1881-ben befejeződik. Az Ybl által terrezett, Kriztina-városra néző szárnyat és a két összekötő szárnyat is átdolgozta Hauszmann 1893.-ban

Gerő Lánló: A budai várpalota rövid építéstörténete.
MTA. II. Társ.-tört. Tud. Oszt. Közl. II. köt. 1. sz. (1951) 60. l.

M.D.K.

Jol Miklós, építés

Tervei szerint épült fel a Dalszínház 1875-től 1885-ig. Eredetileg hatalmas téren állott volna – a Hermina téren, de végül sűrű utcák közé szorították

Pille Nóra: Terérváros

BUDAPEST, 1968. VI. évf. 3 sz. 18. old.

Ybl [Miklós], építés

M.D.K.

Diescrer, Szkalnicky és Wieser építeszerrel együk hapok megbírást az ideiglenes országháznak terveire és költségvetésére. Az épület az egyrosi Sándor főherceg, ma Brody Sándor utcában állok laktanya helyén végül Ybl tervei szerint épült fel az 1865. decemberi döntés alapján.

Perehárv Károly: A régi Ház

BUDAPEST, 1968. VI. évf. 6. sz. 40 old.

+ 2 egyhorn rajz.

MDK

Ybl Miklós

Népköztársaság utja 32-44. Hét házból álló házcsoport.

Tervezte ~~Unge~~ Unger Emil. Halála után átvette az épitést Ybl Miklós.

Épült 1872-1886 között.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

144.l.

Ybl Miklós MDK

Bp. IX. Tolbuchin körut 12.

épület az ő tulajdonában volt.
Épült 1880 körül.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961

172.

Ybl Miklós MDK

Bp. IX. Üllői ut 17.

Pollack Mihály épitette 1840-ben Károlyi György számára.
Ybl Miklós épitette rá a II. emeletet 1870-ben.
Itt lakott 1951-71-ig.
Borsos Béla irányitásával helyreállitva 1956-ban.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

172-73.l.

Ybl Miklós

MDK

Váci ut 201.
A Föv. Közlekedési K.V. forgalmi épülete.

Épitette Wagner János , talán Ybl Miklós közreműködésével 1867-ben pesti halászcsárda céljaira.

Itt volt az 1866-ban megindult lóvasut végállomása.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

184.l.

Ybl Miklós MDK

Bp. XII. Diana ut. 4. R.k. templom

1854-ben J.J. Romano von Ringe bécsi épitész kezdte, 1860-ban Ybl Miklós befejezte.
Átépitette Pfaff Ferenc 1886-ban
Oltárképe Szt. László Stettka Gyulától.

Zakariás G. Sándor: Budapest. B. 1961.
179.1.

MDK

Magyarnym Ybl Miklós

Bp. XII. Budakeszi ut 36. Villa.

1850 körül Rózsa Lajosnak

Repr.: 279. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 179.l.

MDK

Ybl Miklós

Volt Erzsébet sósfürdő.
Bp. XI. Tétényi ut 12.

1855-ben épült Magyar /Unger/ Ferenc részére, később Mattonié.
Átalakitotta és a szárnyakat épitette Gerster és Frey, bővitette Ybl Miklós 1883-84-ben.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
177.1.

Ybl Miklós

Az Országos Széchenyi Könyvtár

1846-ban költözött a Nemzeti Muzeum épületé
be. Széchenyi termét Ybl Miklós tervezte, 1860-
1865. Kivitelezte Szabó József.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

163.1.

Mrs. Hall

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Ybl Miklós

MAGYAR NEMZET

1962 MÁJ 11

102

— Helyreállítják Ybl Miklós síremlékét szülővárosában, Székesfehérvárott.

MIK

Ybl. Miklós

VIII. Puskin u. 28. Volt Pálffy-ház

Tervezte 1867-ben.

Zakariás G. Sándor: Budapest. B. 1961.

165.1.

Ybl Miklós

MDK

VIII. Pollack Mihály tér 3.
Volt Károlyi -palota.

Freskóját Lotz Károly festette, Szobrászati diszét Schaffer Károly faragta.

Tervezte Ybl Miklós Károlyi Lajos számára 1863-65 közt.

Romos

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
164.l.

Ybl Miklós MDK

VIII. Pollack Mihály tér 10.

Festetich György számára tervezte 1862-ben

Repr. 254. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

165.1.

Ybl Miklós

Bródy Sándor u. 8.

MDK

Régi képviselőház.

Ybl Miklós müve, Épitőmester Diescher József.

1865 szept. 11-én kezdődött a munka
1866 ápr. 16-án már itt ülésezett a
képviselőhá z.

Repr. 251. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

157.1.

Ybl Miklós

MDK

Operaház. /Népköztársaság utja 22/.

Épült 1875-84.

Repr. 242. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

143.1.

Ybl Miklós

1891-ben Hauszmann Alajosnak ajánlt
építette át a Vár-palotáját.

A Budai Vár, Fővárosi Idegenforgalmi Kirakat
Bp 1958

40 o.

Rudnay Gyula

M.D.K.

Ibl Miklós, építés

„1846-ban kezdett fáti temploma... nem a klasszicizmus, hanem a korai romantika formáit mutatja."

Zádor Anna vitaindító előadása a MTA enkétján "Az ujkori magyar müvészet periodizációjának problémái"-ról

Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967. XVI.évf. 1.sz.

3. old.

YBL MIKLÓS

A Margit-hid egy mederpillérjének terve.
A ferenczieк terén tervezett uj Curia-épület homlokzatterve.
A lipótvárosi temlplom első homlokzatterve.
" " régi terve.

Képzőm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiáll.kat. 58.oldal

YBL MIKLÓS

A Margit-hid egy mederpillérének terve.
A lipótvárosi templom kupolarészletei.
Részletek a lipótvárosi templom kupolájáról
A lipótvárosi templom régi terve

Képzőm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiáll.kat. 58.oldal

YBL MIKLÓS

A lipótvárosi tömőtérre tervezett vámház távlati képe.

A lipótvárosi templom régi terve.
" " I. alaprajz terve.
" " I. hátsó homlokzatterve.

Képzőm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiáll.kat. 58.oldal

YBL MIKLÓS

Részletek a lipótvárosi templomról.
A kir.várpalota alaprajzvázlatai.
" " alaprajza.
A kir. várpalota. /Alaprajzvázlatok/
" " egy homlokzat részlete.

Képzőm.Társ.1899.tav.nezetk.kiáll.kat. 58.oldal

Ybl Miklós. építész M.D.K.

a XIX. sz. beli neoreneszansz legszeniálisabb mesterének egyetlen műve, korai romantikus idejéből a Muzeum-körút 7. sz. ház, mely restaurálása során áldozatául esett az utóbbi évek fröcskölési dűrének.

Vámos F.: Budapest városképének átalakulása József vádor, kórától nap. jainkig.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1926. 60. köt. Havi Füzetek, III. évf. 9-12. sz. 146. old.

Hel Miklós, építész

M.D.K.

munkáját a lipótvárosi Szt. István templom befejezése és tuldisztése körül, szerző-művészettörténetünk szemszögéből sulyosan elítéli, mert ő és később Kauser is, a klasszikus, illetve renaissance építeszetből csak részleteket utánoztak és szem elől tévesztették a magyar klasszicizmus legjellemzőbb tulajdonságát: a komoly mértékletességet.

V. Rados Jenő: A neoklasszicizmus nagy magyar templomai.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1936. 70. kót. Havi Füzetek, IX. évf. 7-12. sz.

38-39. old.

M.D.K.

Ybl Miklós épitőművész

Hild által tervelt lipótvarosi templom átépitése.

A táblabiró-világ művészete.IV. 82.l.

MDK

Ybl Miklós

Alapitók... ÉIÉM 1925.

MDK

Ybl Miklós épitész

Egyetem u.2. v.Pesti Hazai Takarékpénztár háza épitője, 186o.

GenZakBpest. Kézirat. 35.l.

Ybl Miklós

MEK

Budai királyi paleta renoválása
/Ybl-Hauszman Alajos/

Mirovi Lyukovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. 1906. Bp.

29.1.

-1- M.D.K.

YBL Miklós építész

Fáti Templom

Múzeum krt. 7. sz. ház

Osp. Puskin utca Károlyi-palota

" Margitszigeti fürdőház (1868-70)

" Operaház (repr.)

./.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magy r müvészet 1800-1945.

Bp. 1962. 48. 151, 194-196, 198, 265, 266,

332.

-Végvári-Zádor:Magyar művészet 1800-1945.

- 2 - M. D. K.

YBL Miklós építész

Lejótvárosi Basilika (melyet máp

Heild József rezdett el)

Operaház (repr.)

Királyi vár átépítése

Egykori Vámház (repr.)

./.

enthon-Németh-'égvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945.
hp. 1962. 195, 196. l.

- 3 -

M. D. K.

YBL Miklós építész

várbazár és Ilioszk

enthon-Németh-égvári-Zádor:Magyar müvészet 1800-1945.
p. 1962. 196.c.

Ibl Miklós, építész M.D.K.

nevét az 1870-ben, a Kőrmunka-Sanács felállításával, megindult hatalmas produktív építőmunka legkiválóbbjai között emliti:

Lechner Jenő dr.: Kauser ~~Gyula~~ József emlékezete

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1921. 55. kőt. 123. old.

Jak Miklós, építés

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1921. 55. kot. / 123. old.

M.D.K.

Ybl Miklos, építész

tervei szerint épült 1868-ban a Pesti Hazai Első Takarékpénztár palotája az Egyetem utca és Reáltanoda utca sarkán. [Ma a Vízművek székháza.]

Vámos F.: Budapest városképének átalakulása József nádor korától napjainkig

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1926. 60. köt. Havi füzetek, IV. füz. 9-12. o. 135. old.

7Dk

Ybl [Miklós], építész

A milleniumi emlékmű helyén volt Ybl monumentális zászlórúdja, melyet Cánstóher-nek hívtak. Tréfásan maga Ybl nevezte el alkotását így, a német Zahn=socherből fordítva.

(Kőbányai): Babuska, cidibum, cérnakorzó

G.-l.

ESTI HIRLAP

Bp. 1961. jan. 28.

Ybl Miklós

MIK

Bp. lipotvárosi Szt István plébániatemplom, Hild József terve szerint kezdték. A kupola beomlása után Ybl Miklós emelte fel. A belső átalakitást Kauser József oldotta meg.

Mirowi Ryskovszky Ernő: A magyar képaőnivészet története. Bp. 1906.

33.1.

mak.

Ibl Miklos építőművész

Azt a két házat amelyet Ibl Miklos tervezett és a Vörösmarty téren áll emléktáblával jelölik meg. Ibl Miklos székesfehérvári siremlékét is helyre-állítják

Mozaik

Népszava, 90. évf. 108. sz. 1962 máj 11.

Ybl Miklós MDK

épitész

Czobor B.: Egyházi szerelvények a Budapest-ferencvárosi r.kath.plébánia templomból. Magyar Iparmüvészet 1902 1.sz.1-7.o.

Ybl Miklós MDK

épitész

A Kamara uj tagja

Magyar Mérnök és Épitész Egylet Közlönye.1925. 87.o.

Ybl Miklós MDK

épitész

Budapest gyógyuló sebei.
Haladás 1949. máj. 19.

Ybl Miklós, építész MDG

Két s' félmilliós Költséggel restaurálják a bélmegyeri (Békés m.) Weinckheim-kastélyt, melynek remek formját Ybl Miklós épí=tette.

— : Hír 10.-

NÉPSZABADSÁG Bp. 1962. máj. 26.

Ybl Miklós, építész ↗ Dk

Rendbehozzák a várbazárt díszítő Ybl-szobrot is.

-: Egymillió-kétszázezer forint szobrok, szökőkutak megóvására 2. l

ESTI HIRLAP Bp. 1960. szept. 11.

Ybl Miklós, építész

M Dk

Székesfehérvári síremlékét
helyreállítják.

– : Hír

8. 1

NÉPSZABADSÁG (bp. 1962. máj. 11. [Vidéki]

MDK

Ybl Miklós épitész

dr. Lechner Jenő: Dr. velencei Hauszmann Alajos.

1952. X. 1.

M.D.K

Ybl Miklós
építész

Wildstein János restaurálta
Ybl művére tervei szerint a Vár-
pokotai kastélyt, mintán ez
1860-ban leégett.

Szíj Rezső: Képzőművészet Vaipakotán
Művészet, 1962. december — 24 lap

MDK

Ybl Miklós

Andrássy ut 22. Operaház, épitője, 1878-84.

GenZakBpest. Bp. müeml.jell. épületeinek jegyz.
1949. 57 l. kézirat

MDK

Ybl Miklós ép.

Nagymező utca. Terézvárosi r.k.pléb.templom sisakja, 1871

GenZakBpest. Bp. müeml.jellegü ép. jegyz.
1949. 59. l.

Ybl Miklós MDK

Az operaház pályaterve. Rajz repr.

Képzőm. társ. 1899. terv. nemzetk. kiáll. 488 ábra.

M D4

Ybl Miklós, építész

Alkotását, a súlyosan megsérült Vár-
bazárt, újjáépítve rövidesen megnyitják.

–: Megnyitják a Vár-bazárt 6. l.

ESTI HIRLAP, Bp. 1961. jún. 16.

YBL MIKLÓS

A budapesti fővámház.
A rudasfürdő homlokzatterve.
Budapesti fővámház. /Udvar/
A budapesti fővámház.
" " Homlokzat részlet.

Képzőm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiáll.kat. 58.oldal

YBL MIKLÓS

Budapesti fővámház. /Vestibule/
" vámház. /Udvar/
A városligeti artézikut fölé tervezett zászlórud.
A Józseftérre tervezett egy kioszk terve.
A budapesti fővámház.

Képzőm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiáll.kat. 57.oldal

YBL MIKLÓS

Margitszigeti fürdőház.
A budapesti fővámház alaprajza.
A kir.várbazár homlokzata.
A rudasfürdő alaprajzterve.

Képzőm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiáll. 57.oldal

~~1885.orsz.kiáll.kat. 56.oldal~~

M.D.K.

Hal Miklós, építész

tervezte a Hollán család tímapusztai sírboltját, ahol a falfestményeket Lotz Károly Karton jai után Kölber Dezső készítette el. Ugyanitt 1903. okt. 31-én leplezték le Hollán Ernő síremlékét, melyet Czigler Győ. ző építész tervezett: a mellszobrot Szécsi Antal mintázta.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Évkönyve, Bp. 1934. XV. évf. 25. old.

M.D.K.

Jbl. Miklós, építész

Weber Antallal és Steindl Imrével körösen javaslatot tettek a kátyástemplom tornyának lebontására, mely javaslatot Schmidt Friges bécsi építész is jóváhagott. Az átalakítási terveken addig mindig két torony szerepelt. Trefort megbízásából Schulek Friges dolgozta ki az uj helyreállítási tervezet.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesitője,

Bp. 1885. IV. évf. 49. old.

Ybl Miklós, építész MDK

A fehérvár – Csurgói nevelőotthon épületének műemléki helyre állítása befejeződött.
A kastélyt Ybl Miklós tervezte.

–: Hír 15.l.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1962. nov. 22.

Ybl Miklós, építész

MDL

Operája megbecsülésünket érdemli ki.

Artner Tivadar: A magyar építészet útja 8. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. nov. 29.

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

A Pollack Mihály tér és Muzeum u. s arkán álló palota , melyet a rádió céljára át- és ujjáépitenek.

Gárdonyi Jenő: Megépül a Magyar Rádió uj székháza

Magyar Nemzet 1966. ápr. 3. 4.l.

Ybl Miklós épitész

A Pollack Mihály tér és Muzeum u. s arkán álló palota , melyet a rádió céljára át- és ujjáépitenek.

Ybl Miklós
építész

Várpalotán a lichy-szalónd parolek
kastélyát részben átalakította

Dr. Radnai Lóránt: Várpalota
Élet és Tud. XXIV. 1969. I. 3. 1. a.

Ybl Miklós
szpitész

A Festetich palota terve 1859-ből való.
Ybl ez uj stilusban készült egyik leg-
első alkotása formaproblemái a histo-
rizmus egészére jellemző.

Kiss Ákos: A hisztorizmus ...
Művészet, 1970. junius - 13 lap.

Ybl Miklós
építész

Budapest is az ország mecenatusz
épilészetének sorsát Ybl kseinye magyban
határozza meg.

Kiss Ákos: A hisztorizmus . . .
Művészet, 1970. junius – 13 lap.

Ybl Miklós
építész

Pállfy palotája még a
Schmerling időszakra ésik,
de a neoreneszansz java idejé-
ből való a Wenckheim palota (1887)

Kiss Ákos: A hisztorizmus . . .
Művészet, 1970. junius – 13 lap.

Ybl Miklós
építész

A Legfelsőbb Bíróság palotájanál
civeingesellek lisztaságukba a
reneszánsz formák. A terv 1865
ben készült.

Kiss Ákos: A lisztoreznius...
Művészet, 1970. junius - 13 lap.

Ybl Miklós
építész

A Vámpalota, a mai Körgyárdasági Egyetem fővárosunk és európai viszonylatban is egyik legnagyszerűbb alkotás. Terve 1870-ből való.

Kiss Ákos: A hisztorizmus . . .
Műviszet, 1970. junius - 13 lap.

!

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

1814-ben a. Székesfehérvárott, Bécsben, majd Münchenben tanult. Pollack irodájában részt vett a Nemzeti Muzeum és a Ludovicemu építési munkálatai ban. Később mint a Károlyi grófok építésze, épitette a fóti templomot és kastélyt. További művei: a vámház [ma Közgazd. Egy.], a ferencvárosi templom ./.

A M.M.E.E. építészettörténeti kiállitása

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesitője, Bp. 1899. XVIII. évf. 85. és 99. old.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

rajzai körök szerepelt
két meder pillér terv, me-
lyeket a Margitkid részére
tervezett. További művei: a mar-
gitszigeti fürdőház, a Ferencier-tezére
tervezett Curia-épület, a József-térre
tervezett, de meg nem épült kiosk.
Említés történik az operaház és a királyi
vár építkezésének és alapelgondolásáros
több rajzáról.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesitője, Bp.
1899. XVIII. évf. 113. old.

M.D.K.

Hl hirlös, építész

szobrának leleplezésekor Ney Béla hosszan méltatta „a legnagyobb magyar építőművész" érdemeit és felsorolta leghivalóbb alkotásait; a fóti templomot, az Operaházat, a lipót városi templom, a királyi várpalota átépítését, stb.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesitője, Bp.

1896. XV. évf. 157. old.

II.

Az Országház építésének történeti előzményei

Bár hazánk előljárt a parlamentarizmus gondolatának kialakításában, a törvényhozás számára állandó hajlékra sok századon keresztül nem volt szükség. A váltakozó királyi székhelyek és más történelmi adottságok hozták ezt magukkal. A Habsburg-monarchia megszilárdulásával jobban állandósul az országgyűlések színhelye, de viszont tudjuk, hogy a centralizáló törekvésekkel ellenkezett az önkormányzatot képviselő országgyűlés. Csak a XVIII. század elejétől alakult ki Pozsonyban az országgyűlések székhelye, ahol több helyen tartott a két rendi tábla gyűléseket. Sőt időközönként Budán, a Hillebrand építette fényes hajlékban is ülésezett az országgyűlés. A mai Belügyminisztériumnak Országház-utcai frontjában a XVIII. századvégi »copf« stílű építészetnek e kiváló alkotásában tartotta üléseit az 1790., 1792. és az 1807. évi országgyűlés.

A nemzeti öntudat újjáébredésével azonban a Rendek is felismerték annak a gondolatnak a jelentőségét, hogy az ország összes gazdasági, kulturális és nemzeti erőforrásai egyetlen központba, az ország fővárosába egyesíttessenek. Ez a főváros, ha egyelőre hivatalosan nem is, de fekvésénél és a Dunához vezető utak találkozásánál fogva csak Pest lehetett. Itt a pesti Duna révénél futottak össze azok az ősi karaván-utak, amelyek Itáliából, Boszniából, a Havas-alföldről, Moldvából, Lengyel- és Orosz-

hatalmas téren elhelyezett japán Parlament épületének. A 900-as évek elején kiírt pályázat után japán építészek látogatják az európai és amerikai fővárosokat, szorgalmasan jegyezgetve s leírásokat, tervrajzokat, alaprajzokat gyüjtve az imént felépült, vagy épülőben levő törvényhozási épületekről s ezek hatását meg is találjuk ezen a sem alaprajzában, sem díszítésében nem a régi japán művészeten alapuló, hanem a XIX—XX. századi európai történeti stílusokból kompilált épületen és belső díszítésén. Alaprajzi elrendezésében, a szimmetrikusan elhelyezett üléstermek, valamint a középső épületrésznek s a szárnyaknak lezárásánál mindkét homlokzaton kiugró, belső térrel bíró rizalitnak hangsúlyozása a magyar Országházára emlékeztet. Míg külsejében láthatólag a modern canberra-i és a klasszicizáló washington-i parlamentek voltak hatással a tervező építészre.

Áttekintve a világ legnevezetesebb parlament-épületeinek alaprajzát, belső és külső megjelenési formáját, nem találunk bennük egységet. A tervező készen kapta a többnyire azonos utasítást az épület beosztására nézve. Ehhez kellett azután a kor szelleme által megkívánt történelmi stílus külső formáit és belső díszítést alkalmaznia. E feladatot különböző módon igyekeztek megoldani, jobbrosszabb eredménnyel, a kor legkiválóbb építőművészei. Steindl Imrének, a magyar Parlament építőjének sem sikerült megtalálnia a külső megjelenési forma által megkívánt, de a belső célszerűségnek mégis megfelelő stílusegységet. Sikerült azonban finom művészi érzéssel létrehoznia a kettő közötti összhangot.

3. Ybl Miklós : Sándor-utcai Országház.
Nicolas Ybl : Le Parlement de la Sándor-utca.

De ha nem is valósul[illegible]jászületett nemzeti öntudatnak az a nagyszerű al[illegible], hogy az országgyűlés az ország szívében, állandó hajlékában ülésezzék, 1848 július 5-én István főherceg nádor a király nevében mégis Pesten, a mai Vigadó helyén álló Redout termében nyitja meg az első népképviseleti országgyűlést. 1849-ben azonban Hentzi tábornok Pest bombázásakor elsősorban az országgyűlés színhelyét löveti össze. Ekkor az ülések színhelyét a pesti Egyetemi templomba teszik át. [13]

Az abszolutizmus bukása után ismét felmerül a szükség: gondoskodni a remélhetőleg mihamarabb összeülő országgyűlés elhelyezéséről. 1861-ben az első gyűlést a már említett Országház-utcai, Hillebrand-féle épületben akarták tartani s a termeket e célra rendbe is hozták.

Az 1865-ös országgyűlés összehívása után az akkori kir. tárnokmester, báró Sennyey Pál, a gyűlések tartására alkalmas helyiség kiszemelésére bizottságot küldött ki. Ez a bizottság választotta ki a Sándor-utcai Országház telkét, amelyet Pest városától ideiglenes »de kőfalból építendő és tökéletes biztosságot és állandóságot igérő«

15. l.

Teljes pompájában a Bazilika

Hiller István kulturális miniszter tegnap személyesen vezette végig a felújított Szent István-bazilikán az újságírókat, miután köszönetet mondott mindazoknak, akik a húsz év alatt részt vettek a főtemplom megújításában. Mint történész emlékezett az egykori tervezőkre, Hild Józsefre, Ybl Miklósra és Kauser Józsefre, és történelmi párhuzamként említette, hogy mind az 1851-től 1905-ig húzódó építkezés, mind az 1983-tól 2003-ig tartó felújítás rendszereken átívelő feladat volt. A Bazilika tulajdonképpen szebb, mint újkorában. Ez annak is köszönhető, hogy csak most készültek el az oldalhajók Róth Miksa által tervezett üvegablakai, amelyek eddig kizárólag tervekben léteztek. Most lett kész a főtemplom körüli terek mintás kőburkolata is, amelyet *Török Péter* tervezett itáliai minták alapján.

A húsz év alatt teljesen kicserélték a kupola és a tető vörösréz fedését, a használaton kívüli kéményüregekbe lifteket szereltek, és új harangokat is kapott a templom. A felújítás 1999-ben gyorsult fel, amikor 1,89 milliárd forintos állami támogatással felújították a Bazilika főpárkány fölötti külső részeit, a teljes főhomlokzatot, és restaurálták a nagykupola belső mozaikjait. A 2002-ben indult utolsó ütemben, melynek költsége 1,77 milliárd forint volt, a külső falfelületek főpárkány alatti része, a főbejárat, a jobb és bal oldali templomhajó, valamint a szentély és az altemplom került sorra. A munkákat az Architekton Rt., a Középület-építő Rt. és a Reneszánsz Rt. végezte. Elhangzott, hogy a munkák során felhasználtak 280 ezer darab aranyfüstlapot – ez négy-öt kilogramm színaranynak felel meg –, tíz kilogramm hematit féldrágakövet, ezer kilogramm kenyeret a polírozáshoz, ezer kilogramm festéket, 20 tonna kőpótlót a külső kőhiányok eltüntetésére, restauráltak 750 négyzetméter fafelületet. Az összköltség csaknem négymilliárd forint volt.

CS. L.

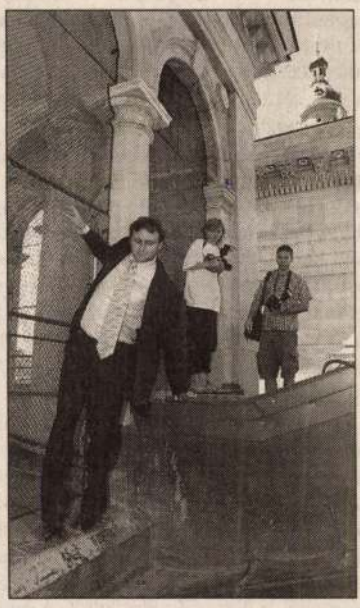

FOTÓ: MÓRICZ SIMON

A miniszter a Bazilikában

A Levegő Munkacsoport hétszázmilliárdja

A súlyosan szennyező és egészségkárosító tevékenységek nyílt és rejtett támogatásainak csökkentése révén akár 700 milliárd forint többletbevételre is szert tehet az állami költségvetés 2004-ben – erre a következtetésre jutott a Levegő Munkacsoport a Pénzügyminisztérium előzetes költségvetési javaslatainak elemzése nyomán. Szerintük a szaktárca egyes elképzeléseinek megvalósulása esetén csak átmenetileg javulhatna a pénzügyi egyensúly, viszont romlana a gazdaság versenyképessége, növekednének a társadalmi feszültségek, és fokozódnának a környezeti ártalmak. A zöldek szerint a Pénzügyminisztérium a törvényi kötelezettségei ellenére ismételten elmulasztotta a szükséges társadalmi, gazdasági és környezetvédelmi elemzések elvégzését, és kizárólag a szűk fiskális szempontok alapján döntött. A Levegő Munkacsoport levelet küldött *Medgyessy Péter* miniszterelnöknek, amelyben felhívja a figyelmet a veszélyekre, és egyúttal konkrét javaslatokat tett a megoldásra. A zöldek szerint csupán az autópálya-építések visszafogásából 180, a személygépkocsi-használat szigorításából 200, a gépjárműadók emeléséből 25 milliárd forint bevételhez juthatna a központi büdzsé. Ha valamennyi javaslatukat elfogadják, összesen 700 milliárd forinttal több jutna más, fontosabb célokra.

Ö. Z.

Díszvilágítást kap a Hősök tere

Méltatlanul kevés pénzt, a szükséges másfél-kétmilliárd forint helyett mindössze százhetvenmillió forintot szán a városvezetés idén is – akárcsak évek óta már – a fővárosi közlekedés fejlesztésének tervezésére – derült ki a Fővárosi Közgyűlés városüzemeltetési bizottságának tegnapi ülésén. Mivel a pénzügyi keretet a bizottság minden tagja kifogásolta, egyhangúlag felhatalmazták a grémium elnökét *Lakos Imrét* és *Szálka Miklós* alelnököt, hogy egyeztető tárgyalást kezdeményezzen *Atkári Jánossal*, a gazdasági ügyekért felelős főpolgármester-helyettessel. A párbeszédnek azonban nem csupán az évek óta változatlan nagyságú forrás, hanem a közlekedési beruházások tervezésének folyamata lenne a tárgya. Szálka szerint a főváros a közlekedésfejlesztési tervek engedélyeztetése terén egyébként is késésben van. Ahhoz, ugyanis, hogy EU-s támogatásért lehessen majd pályázni, engedélyezett tervek tucatjaival kéne rendelkeznie a városnak. Ehhez viszont már régen meg kellett volna változtatni a beruházási rendeletet, amely egyelőre előírja: csak a szükséges pénzügyi forrás megléte után lehet egy-egy tervet jóváhagyatni. Uniós támogatásért viszont a beruházás pénzügyi hátterének biztosítása nélkül is lehet folyamodni, a lényeg, hogy jóváhagyott tervet nyújtson be a város. Szálka szerint a városvezetés nincs tisztában ezzel a lehetőséggel, ezért súlyos, többéves elmaradásban vannak. Egy engedélyeztetési folyamat a fővárosban legalább két évet vesz igénybe. A bizottság határozatban kéri a fővárosi közlekedési szakértőket, hogy legkésőbb októberre készítsék el a fejlesztési igények listáját.

Új villamosjáratot indítana a BKV a Szilágyi Erzsébet fasoron, a János kórház és Budagyöngye között. A fejlesztési javaslatot is tegnap tárgyalta a városüzemeltetési bizottság. Mivel a grémium jóváhagyta a tervet – s nem kell a Fővárosi Közgyűlés elé terjeszteni – várhatóan szeptembertől, de mindenképpen a Bocskai úti aluljáró befejezése után, a reggeli csúcsidőszakban megkezdődik a 18-as és az 56-os járat mellett, a 118-as üzemeltetése. A fejlesztéssel a szakemberek elsősorban a Budagyöngye térségében lakóknak kínálnak a jelenleginél jobb tömegközlekedési lehetőséget, de elképzelhető, hogy a Budakeszi felől érkezők is ezen kerülik majd ki a közúti torlódásokat. A 118-as a reggeli csúcsidőszakban háromnegyed hét és fél kilenc között jár majd. Az új járat ugyancsak a térségben közlekedő 18-assal felváltva 15-15 percenként indul, 7-8 perces követéssel.

Abban is egyetértettek a tegnapi ülésen, hogy a Hősök tere szobrainak rekonstrukciójára a főváros és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által biztosított pénzből megmaradt, mintegy százmillió forintot a tér díszvilágításának kialakítására fordítsák – tudtuk meg *Lakos Imrétől*, a bizottság elnökétől. A pénzt még ebben az évben fel kell használni. A tervek szerint azonban a térre is az Andrássy úton látható, az 1900-as évek elejének hangulatát idéző fényforrásokat telepítenek majd.

N. H. E.

Baleset után favágás a Bartók Béla úton

Tegnap kora délután egy teherautó szorult a Bartók Béla út egyik, útra hajló fája alá. A balesetben személyi sérülés nem történt, de a gépkocsiforgalmat el kellett terelni. A Budapesti Rendőr-főkapitányság sajtóügyeletének tegnap délutáni tájékoztatása szerint a szakemberek a baleset elhárítását, a közterület megtisztítását kora estére ígérték. A terelés egyébként a Móricz Zsigmond körtérről a Gellért tér felé haladó autókat érintette, ők a Műegyetem rakpart felé tudtak közlekedni.

Az eseménnyel kapcsolatban olvasóink jelezték: a tűzoltók hozzákezdtek a – környékbeli lakók szerint – a Bartók Béla út egyik legmagasabb fájának kivágásához. A Fővárosi Tűzoltó-parancsnokság szóvivője, *Molnár Péter* érdeklődésünkre hangsúlyozta: ilyenkor, a közérdekre való tekintettel minden estben el kell végezniük a baleset-elhárítást, a forgalmi akadály megszüntetését. Következésképp sem a faágak eltávolításához, sem az esetleges kivágáshoz nem kell engedélyt kérniük. A beavatkozás mértéke természetesen csak a valóban sérült, a veszélyt, akadályt jelentő részekre vonatkozik.

K. A. I.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAN HÍRMONDÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 133-065, 337-748, 340-724

DÉLMAGYARORSZÁG
Szeged

Szeged szobrai

1021

Ybl Miklós

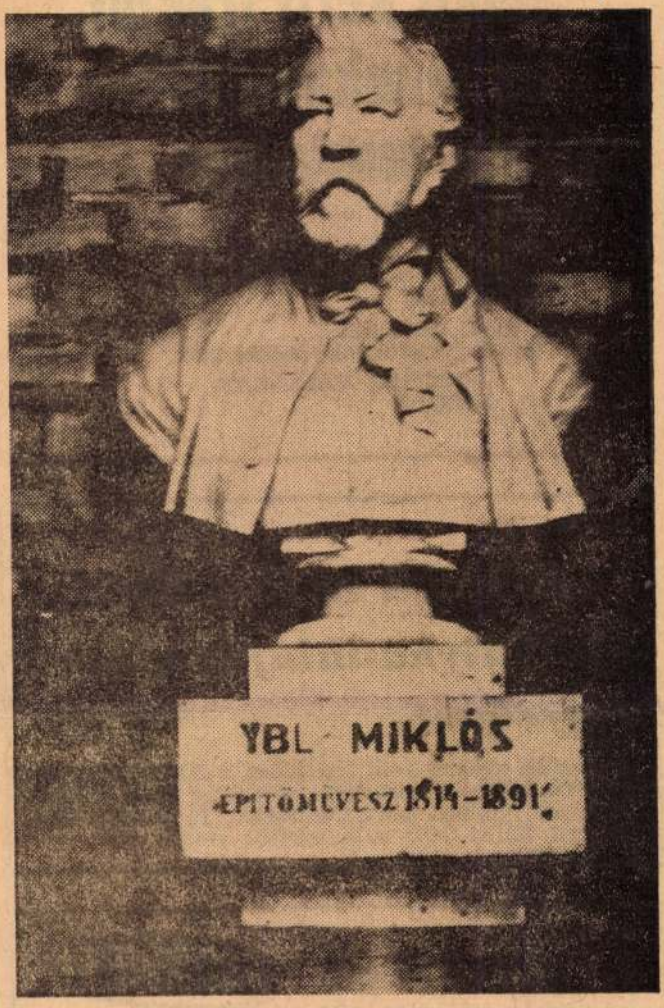

Ybl Miklós (1814—1891)

(62.) Műépítészként, építőművészként tiszteljük annyi maradandó épület megálmodóját, aki korszakos jelentőségű egyénisége volt a múlt század magyar építészetének. A szegedi panteonban látható Ybl-szobor készítője — sajnos — ismeretlen.

gyakorlati bemutatójára

A bemutató

október 3-án 10 órakor kezdődik a szatymazi Béke Termelőszövetkezet központjában.

A gépek árusítását szegedi raktárunkban megkezdtük.

AGROKER VÁLLALAT, SZEGED

HK 496

ÉRTESÍTÉS!

Felhívjuk az igen tisztelt olajkályha-tulajdonosok figyelmét,

hogy 1969. október 1-től kezdődően a „MEKALOR" típusú olajkályhák garanciális javítását a Szegedi Fémfeldolgozó Vállalat helyett, a Szegedi Elektromos Ktsz (Szeged, Kállai Ödön u. 6., telefon: 14-007) végzi.

ÉRTESÍTJÜK ELADÓINKAT ÉS VEVŐINKET, HOGY VALAMENNYI HÁLÓZATI EGYSÉGÜNKNÉL

MÉH

áruforgalmazásunk

zavartalanul folyik.

Csongrád—Békés megyei MÉH Vállalat

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

terverte Ganz Abrahám mauzoleumát a Kerepesi temetőben, melynek szomorú állapotáról számol be és körli:

Móra Sébor: Hol sírjaink domborulnak

BUDAPEST, Bp.1966. IV.évf. 8. sz. 27. old.

M.D.K.

Jbl Miklós, építész

tervei alapján készült és 1943-ig a Kálvin-téren állott Dannbius-kutat és vizaros történetét ismerteti a szerző. A háboru alatt erősen megsérült szép kút, helyreállítása után az Engels-térre került.

Dr. Seenger Ervin: A Dannbius-kút.

BUDAPEST, Bp.1966. IV.évf. 7. sz. 26-27 old.

2 képpel

+ 1 nagy szines képpel a borítólapon

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

A várpalotai Zichy kastély ujjáépitése

1863.

Szij Rezső: Várpalota, Bp. 1960 426. l.

Ybl Miklós, ép. MDK

elötti és

A hazai müvészetnek két kiváló mester hozta meg a kiegyezés utáni években az ujjászületést. Az elsöm tagadhatatlanul Ybl Miklós, a másik Weber Antal.

Jakabffy Ferenc: Weber Antal és müvei.
Magyar Épitömüvészet. 1907. 11. sz. 1-4.l. Pantheon.

Ybl Miklós, építész

MDK

Megnyitás előtt az Ybl-emlék-kiállítás. Erre a Puskin utcai építőművén-székházban kerül sor.

(fencsik): Képviselőház – 90 nap alatt

12

Bp. 1964. ápr. 3.

ESTI TÜKLAP

Ybl Miklós. ép. MDK

13.	Az Operaház királylépcsője.	Kép.	150.1.
14.	Az Operaház hosszmetszete	"	152.1.

Müvészeti Élet. -
Magyar Müvészet.1925. 3.sz.

Ybl Miklós, építész

MDK

4 Műemlékeket Ybl tervezett:

Schickedanz Albert terveste.

H. Gy.: Milyen lesz a Műemlékek

2

ESTI HIRLAP

[Gy. 1964. ápr. 7.

M.D.K.

Ybl Miklós, épitész

Terve szerint készitette Herpka Károly azt az elnöki csengettyüt, melyet a M.M.É.E, a bécsi mérnök és épitész-egyesületnek ajándékba küldött.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Heti Értesitője. Bp. 1887. VI. évf. 100. old.

M.D.V

YBL Miklós építész.

A romantikát követő évtizedek a város építészeti arculatának kialakításában övé a vezérszerep

Gerő László. Magyar építészet a XIX. sz. második felében

Bp 1955. 12. l.

M. D. K

YBL Miklós építész

Felhívást kap, hogy az Szigaret egyes pártomlyeire készítsen tervvázlatot

Operaház

Gerő László: Magyar építészet a XIX. sz. 2. felében

Bn. 1955. 22. l.
23, 24. l

Ybl Miklós, építész MTSh

Ápr. 3-án az Ybl-díjak kiosztásával egyidejűleg kiállítás nyílik Ybl Miklós műveiből.

Székesfehérvárott emlékünnepséget rendeznek.

— Ybl-évforduló 6

ESTI HIRLAP, bp. 1964. márc. 25.

Ybl Miklós épülete

MDK

A Szépművészeti Múzeumban kiállítják

Sommer Ágost német művész
Ybl Miklósról készült bronz-
mellszobrát.

(ff): Újra láthatjuk

2

ESTI HIRLAP, 1964. márc. 9.

MDK

Ybl Miklós épitész

Laurisin: A m. Operaház. 1941. 38 l.

35,37.

M. D. K.

4 Bl. Miklós építész
(1814 – 1891)
Fát, Templom
Bp. Operaház (1884) repr.

Dombi József: Müvészettörténet Bp. 1960. 079,281.C.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Irodájának Lapjai:

Petschacher Gusztáv

Schmahl Henrik

Schickedanz Albert

Gerő László: Magyar építészet a XIX. sz. második felében Bp. 1955. 26. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Fát, templom, iskola, paplak (1845-55)

Bp. v. Muzeum kert. 7. (1852)

" Lovarda (1860)

Vidéki lakóházak, így Szécsfehérvárt

Gerő László: Magyar építészet a XIX. sz.

a. telében

Bp. 1955. 15. l.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

terve szerint készült az egyszeri kalvin-téri szökőkút, [ma az Engels-téren], melynek szobrászi részét Fessler Leó készítette:

Építőipar - Építőművészet, Bp.1915.39.évf.

32.sz.190.o.1.a

M.D.K.

Ibl Miklós, építész tervei szerint

1868-ban, az Egyetem utca és Reáltanoda utca sarkára épitett Pesti Hazai Takarékpénztár első önálló épületéről, a kester iránti hegyeletes szavakkal emlékezik meg Alpár Ignác, az általa tervezett uj palota ismertetése során.

Épitőipar - Épitőmüvészet, Bp.1915.39.évf.

26.sz.153.o.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

emlékének szánja cikkét a szerző, de a tőle megszokott túlhangszerelt, túlfűtött írásából végül is vádaskodás és nagyhangú kijelentések halmaza lesz.

Magyar Vilmos: Húsvéti krónika

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 15.sz.

151-153. old.

Ibl Miklós, építész M.D.K.

terverett egy díszes rászlótartót az Andrássy-út városligeti végének megjelölésére.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1885. 19. kötet. 239-240. old.

a. D. U

YBL Miklós építész
(1814 – 91)

Bp. Operaház (1884) (1873–84)

1845–55. Fát, templom

Müvészettörténeti Á B C Bp. 1961. 262, 308, 303,
517, 519, 565. l.

M.D.K.

Ybl [Miklós], építész

budapesti Operaháza képviseli a magyarországi „neorenais-sance" stílust.

Hettyey Aranka: Művelődéstörténeti jegyzetek.
Bp. 1932. 24.old.

M.D.K.

MDK

Ybl Miklós

Sándor utcai Országház, xxxxx fénykép

Zámborszky Ilona: A magyar Országház. Bp. 1937,
kép. 16. l.

MDK

Ybl Miklós épitész

Vasárnapi Ujság 21.sz. 1906.
A kir.várpalota évfordulója. 338-339 l.

Ybl Miklós MDK

Major Máté: Építészetünk utja. Építés-Építészet, 1949. I.évf. 6-7.sz. 5-6, 7 l.

M.D.K.

Ybl Miklós építész

Pollack Mihály és Koch Henrik taniványa,
Fót, templom /1845-1855/

Bp. Festetics-palota /1862-65/

Bp. Károlyi Lajos-palota /1859-től/

Ybl Ervin: Ybl Miklós születésének 150. évfordulójára
Müemlékvédelem, 1964. 2. sz. 88-91. l.

./.

Ybl Miklós

Neve említve.

N. ú. 1927. III. 24.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

nevét emliti a könyv "Szépmüvészet" c. fejezetének szerzője [Németh Lajos], mint a XIX. sz. második felében feltörő, történetmi stilusokból merítő, eklektikus irányzat legkiválóbb képviselőjét, aki számos egyéb középületen kívül a pesti Operaházat tervezte.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Gárdos, Miklós.
Ed.: Pannónia 131. old.

Y B L Miklós/1814-1891/

Bécsben tanult, kezdetben romantikus. Ő tervezte a következő épületeket: Fő u.2.sz. ház/Fővárosi Takarékpénztár épülete, 1868, sérülései miatt lebontották 1848-ban/, Egyetem u.2./1862/, Vámház, Margitszigeti fürdőpavilon/1868/, Puskin u.-i Festetich palota, Szt.István bazilika, Károlyi Alajos palota, Brody S. u.14., a budai királyi várpalota krisztinavárosi szárnyépülete, budai bazár és Kioszk pavilon, Brody S. u.81./Képviselőház/, Lánchid u.8, lo., Fő u. 1., Operaház. Ybl Ervin kutatásai szerint 103 alkotása van.

Gerő László: Magyar építészet a XIX. század második felében, Bp. 1955. 4o. 1. TIT Utmutató 37.

Y B L Miklos

Korai müvei romantikusak igy a fóti templom es iskola valamint paplak együttese/1845-1855/,Bp.V.Muzeum krt. 7./1852/,Lovarda/1860/és több vidéki lakóház igy Székesfefévárt stb.

Gerő László:Magyar épitészet a 19.század második elében,Bp.1955.40.l. TIT Útmutató 37.

Ybl Miklós

A vásparolai Zichy kastély ablakait ő foglalta 3-as egyszerbe.
– Az ösküi Zerettemplom mauzoleumá való átalakítására ő kapott megbízást – a tervezet el is részletre, azonban kivitelezésüzre nem került sor.

Szij. Rezső, Műemlékeink és műalkotásai Vásparolán, Bp. 1965

48 l

Ybl Miklós

A Várparlotai Zichy kastély
ujjáépítési terveit Zsigmondy
nagyban ami ma látható, lényegé-
ben az ő műve. 1913 óta a hon-
védzinszkai birtokolja a kastélyt,
- 1945 után ugyanezt nagy műjoudal,
Y. M. Zsengyomának tisztelettel
tartásával állítottahelye.

Szij Rezső, Műemlékek és mű-
alkotásai Várparlotán, Bpe 1965

44l

MDK

Ybl Miklós, építész

Művét, a 90 éves Váchert kionkot
részletesen átvizsgálják, hogy
megállapítsák: melyik részét, részletét
kell renoválni vagy rekonstruálni.
— :Hír

6.

ESTI HIRLAP, Bp, 1967, okt. 10.

Y B L Miklós

nyerte meg az 1874-ben kiirt Operaház tervpályázat
tát.Az Opera épitkezése lo évig tartott.

Gerő László:Magyar épitészet a XlX.század
második felében,Bp.1955.4o.l.TIT Utmutató 37.

Ybl Miklós

Az Operaház.1878-1884/repr./

Végvári Lajos:Munkácsy és kora
B.1962.551./A TIT Szabadegyetemének előad.51./

Y B L Miklós/1814-1891/

épitette a Fővám/mai Közgazdasági Egyetem /
épületét a Duna partján 1870-1872 között.

Gerő László:Magyar épitészet a XIX. század másodi
felében,Bp.1955.4o.1.TIT Utmutato 37.

YBL MIKLOS

Valamint Linczbauer István építészek felhivást kaptak arra, hogy az uj Sugárut egyes háztömbjeire mutassanak be tervvázlatokat. 1872-ben megindult a Sugárut építése a mai Lenin-krt és Nagymező utca közötti szakaszon, ahol 7 uj-3-4 emeletes házakat építettek. 1873-ban megépült a Nyolc-szögtér 4 egységes hatásra tervezett épülete. 1875-ben a Bajcsy-Zsilinszky ut és Nagymező utca közötti részben az épületek lebontása utánegységes stilusu épületeket emeltek.

Gerő László: Magyar építészet a XIX. század másfelében, Bp. 1955. 4o. 1. TIT Utmutató 37.

_YBL_Miklós

Müveszetének tetőpontja a budapesti Operaház épülete/1875-1885/.Ybl elképzeléseibe egyedül Stróbl Alajos Lisztet és Erkelt ábrázoló homlokzati fülkeszobra/1882/és Lotz hatalmas mennyezetfestménye illeszkedik be.Ybl M.egyengette a korszak legkiválobb szobrászának,Stróbl Alajosnak utját.

Végváry Lajos:Munkácsy és kora
Bp.1962. 55 l./A TIT József A. szabadegyetemének előadásai 51./

YBL MIKLÓS /1814-1889/

Romantikus stilusának fő emléke a fóti templom 1845-től./Itáliai utazása során megismerkedett a reneszánsz épitészet emlékeivel, különösen döntő hatása volt müködéséreANDREA PALLADIONAK, a vicenzai épitésznek, de ismerte és felhasználta Ybl a francia reneszánsz és barokk klasszicizmus tanulságait.

Véváry Lajos:Munkácsy és kora,Bp-1962.

TIT.József A. szabadegyetének előadásai 51.

YBL Miklós

vette át Hild halála után abbamaradt pesti Bazilika/1880-as évek/épitését,a régi pesti Vámház/ma Közgazdasági Egyetem,1880-as évek/ épülettömbje szervesen illeszkedett be a pesti Duna-part klasszicizáló palotasorába,a nemregiben lebontott margitszigeti Gyógyfürdő /1868-1870/ épületét arányos szépség jellemezte.

Végvári Lajos:Munkácsy és kora
Bp.1962.155./A TIT Szabadegyetemének előad.51/

Ybl Miklós

A Vámház.1872-1874/repr./

Végvári Lajos:Munkácsy és kora
B.1962.55l./A TIT Szabadegyetemének előad.51./

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Bazilika épitése Hild József halála után /1867-91/

Várpalota , krisztinavárosi szárny

Ybl Ervin: Ybl Miklós születésének 150. évfordulójára
Müemlékvédelem, 1964. 2. sz. 88-91. l.

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Bp. Margit-fürdő / lebontva/ 1868-70

Bp. Vámház / jelenleg Közgazd. Egyetem/ 1870-74/

Várkertbazár és Kioszk /1874-82/

Operaház /1873-84/

Ybl Ervin: Ybl Miklós születésének 150. évfordulójára
Müemlékvédelem, 1964. 2. sz. 88-91. l.

. /.

M.D.K.

Nagykállóban építkezéseken dolgozott a XVIII. szben

Kuroknay Gyula: A nagykállói megyhéz elsz építészeinek munkássága

Műemlékvédel m. 1964. 2.sz. 86. 1.

M.D.K.

Ybl Milós épitész

A romantikus épitészet egyik jelentős alakja

1832-ben végzi a poitechnikumot

Petneházy Károly: Romantikus épületek restaurálása a pesti Belvároston

Müemlékvédelem, 1964/2. 92.l.

Ybl Milós épitész

M.D.K.

Bp. Muzeum krt. 7. sz. lakóház, /Unger -ház /
1852. repr,

Restaurálva 1963.

Az Unger-ház tervét Wagner János irta laá Ybl te
terve

Petneházy Károly: Romantikus épületek restau -
rálása a pesti Belvárosban

Müemlékvédlem, 1964/2. 92. l.

Ybl Miklós épitész M.D.K.

A romantikus épitészet / 1845-től/ egyik jelentős alakja

Pereházy Károly: Romantikus épületek restaurálása a pesti Belvárosban

Müemlékvédlem, 1964. ~~XX~~. 2. sz. 92. l.

M.S.K.

M.D.E.

Ybl Miklós épitész

Muzeum krt. 7. sz. alatt álló un. Unger-ház

Budapesti hirek

Miemlékvédelem 1964/3. 192. l.

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Neki tulajdonitva Bajcsy Zilinszky u. 17. sz. há:

Muzeum krt. 7. sz. ház / tervet Wagner János kiv.
épitömester irta alá

Vámos Ferenc: A magyar romantika épitészetéröl
Müemlékvédelem, 1965/1. 36-39. l.

.-.-.

Ybl Miklós épített

Székesfehérvárott megnyitották az Ybl-hagyaték képzőművészeti anyagának kiállítását.

—: Magyar aktivitások

2

ESTI HIRLAP, 3/X. 1965. okt. 5.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész (1814-1891)

munkásságáról is rövid áttekintést dr. Radnai Lóránt, megjegyzve, hogy „ha csupán a Várkert-bazár, a Bari-lika, az Opera és a budai Várpalota nyugati szárnya maradt volna meg belőle ... más méltó volna a megemlékezésre. De Ybl sokrétségét csaknem 300 alkotása bizonyítja." Szerző körli Ybl fény kép portréját, a déli templomot, a lebontásra itélt Margit-szigeti fürdőházat, a volt Károlyi palotát./.

ÉLET és TUDOMÁNY, Bp.1964. XIX. évf. ápr. 17. sz.

743-749. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

... a Pustein utcában, a budapesti Unger-ház egy részletét, a Kálvin-téren az egyhori Geist-házat a Harai Tárarár-pénztár bérházát középen a Tanubius-kúttal (jelenleg az Engels-téren), a volt Vámház [ma Körgazdasági Egyetem] egy elő-csarnok-részletét, az Operaház „Király"-lép-csőjét és a Bazilika nyugati homlokzatát. A cikk Ibl születésének 150-ik évfordulója al-kalmából íródott és röviden felsorolja életrajzi adatait és főbb műveit.

ÉLET és TUDOMÁNY, Bp.1964 . XIX.évf. ápr. 17 sz.

743-749.old.

M.D.K.

Ybl Miklós, építén

terwezte a tahitótfalu-
si temetőben eltemetett
Pollack Mihály sírcsulóját,
romantikus stílusban.

ÉLET és TUDOMÁNY, Bp.1964. XIX évf. Jan. 17-i 3. sz.
123 old.

Ybl Miklós, építész MDK

A fóti templomot építette.

Vekerdy Tamás: Falu a város közelében

4-7

CSALÁD és ISKOLA, bp. 1966. Június XVII/6.

M.D.K.

[Ibl Miklós]. építés

fóti templomát körli Antalffy Gyula „A gödöllői dombvidék"-ről írt cikkében. Rohbock metszete alapján.

ÉLET és TUDOMÁNY, Bp.1965 .XX évf. márc. 12. sz.

455 old.

Vbl Miklós - nobra. h. Mg. 19. 2.

1894 pályázat, de a nobrazok nagy véne helytelenek tartatta a feltételeket, s ezért csak 7 pályázat.
1. díj Mayer Ede. (Mg. III. 89.)

Anyakvi sz.: .....

Név: ..... *Vallás:* .....

Lakcim: .....

Szaktárgyak: .....

Évfolyam: ..... *Szül. év:* .....

Szaktárgyain kivül tud .....

.....

Tanitást vállal: h e l y b e n - v i d é k e n. .....

(tétel, érték): .....

.....

M.D.K.

Ybl Miklós, épitész/1814-1891/

Az operaházat épitette1878-1884 között.296.o.4.kép

M.Kiss Pál: Müvészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

M.D.K.

Ybl Miklós,épitész

A budapesti Operaház.Nagy tábla A XIX.sz.második fele sorban az első rajz.Fekete repr.

M.Kiss Pál: Müvészetről mindenkinek,Corvina,Budapest,1966

Ybl Miklós MDK

hatása az épitőiparra. Szabó László 113.o.

Épitő Ipar Épitő Művészet 1926.

M. D. U.

YBL Miklós építész

Nemcsak az astrom, de a pesti levegő savai és gőzei is megrongáltak, ti-martak lövéit

Gárdonyi Jenő: Megtiatolodik a 80 éves Operaház

Magyar Nemzet 1961. aug. ~~19~~ 18. 4. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Danubius Rút —

(Restaurálva feláltatva az Engels tér 1960-ban.)

Dutka-Teknős: Szebb lett Budapest városképe

Magyar Nemzet 1961. (XVII.) jan. 3. 4. l.

Ybl Miklós, építész

MDK

A Tabán ban is alkotott Ybl,
Kosztolányi, Virág Benedek ...

Harangozó Márta: Az ifjú Tabán

3

STI HIRLAP, Bp. 1966. jún. 25.

 M. D. K

YBL Miklós epilész
(1814 – 1891)

Pécsben tanult.

Kezdetben még romantikus stílusban épít – ez csakham kovachlektikus épületek váltják fel

Pollack irodájában dolgozott

Gerő László: Magyar évilenet a XIX. sz. 2. felében Bn. 1955. 20-21. ./.

 M. D. K.

YBL Miklós építőn

Bp. Fő u. 2. Fő. Takarékpénztár

épülete (1860) sérülési miatt be bon-

tatták (1948.)

Egyetem u. 2. 1862.

bánhás

Margitszigeti fürdőpavillon 1868.

Gerő László: Magyar épitészet a XIX. sz.

2. felében Bp. 1955. 20–21. l.

M. D. V.

YBL Miklós építész

Puskin u. Festetich palota

szt. István bazilika

Károlyi Alagós palota

Bródy Sándor u. 14. sz.

Budai Várpalota krisztinavárosi szárny

./.

Gerő László: Magyar építészet XIX. sz. 2.

Lelebin Bp. 1955. 20–21. l.

M. D. K

-4-

YBL Miklós építész

Budai Várbazár és Kioszk

Bródy S. u. 8. (v. Képviselőház)

Lánchid u. 8. 10.

Fő u. 1.

Sugárúte Operaház stb

/.

Gerő László: Magyar epítészet a XIX. sz

2. felében Bu. 1955. 20-21. e.

R. D. K

— 5 —

YBL chiklós építész

Ybl Ervin kutatásai alapján
műveinek száma eléri a 103-at

Gerő László: magyar építészet a XIX. sz.
2. felében

Bp. 1955. 20-21. e

M.D.K.

Ybl Miklós müépitész

Az Operaház eredeti tervrajza 1879-ből.
Fényképrepr.
"..pályadijnyertes terve került kivitelre...
a zseniális müépitész személyes irányitása
mellett...kilenc évig folyt épitése."
Ybl Miklós, az Operaház alkotójának fényképét
hozza a lap a közlemény mellett.

Péterfi István: Hetven éve nyitották meg az Ope
raházat.
Szinház és Mozi. Bp. 1954. szept. 24. VII. évf.
39/ lap.
sz. 4-5./

MDh

Ybl Miklós, építész

A város szülöttéről: Ybl Miklósról nevezik el Székesfehérvár most épülő városnegyedét.

—: Hír

10.-

NÉPSZABADSÁG, bp. 1962. jún. 7.

M. A. K.

YBL Miklós építész

Siremlikét helyreállítják szülő-
városában Szekesfehervárott

Mai krónika

Magyar Nemzet 1962. május 11. 6. l.

M. D. V.

YBL Miklós építész

újlaki plibániatemplom Torony-

sisakja (1877.)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 146. l.

M.-D. K.

YBL Miklós építész

Az újlaki plébániatemplom mai torony-sisakja (1877)

(repr)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 161. e

MDK

Ybl Miklós müépitész

A budapest-ferencvárosi templom...
Egyházmüvészeti Lap, 188o. 223. l.

MDK

Ybl Miklós

Horváth Henrik: Árpádházi Szent Margit síremléke és egyéb tanulmányok. Bp. 1944. 184–199 l.

MDK

Ybl Miklós

Müvészeti hirek. Mücsarnok, 1898, nov.2o. 16.sz.

14 B l

MDK

Ybl Miklós

érempályázat /Ybl/

Művészeti hírek. Műcsarnok, 1898, nov. 20. 16.sz.

☆ 151 l.

Ybl Miklós MDK

A legjelesebb magyar épitész emlékszobra.

Vasárnapi Ujság 1892. 555.o.

Ybl Miklós MDK

Zsigray J.: A Sugár-uti palota. Bp.1957.
277,37o-72,376,378-87, 4oo, 519-2o, 524.o.

MDK

Ybl Miklós építész

xcxcxgxcxdxcxcxdxcxcxexcxcxgxcx

Gerő László: A bazilika kupolája. Budapest 1947. 288-289 l. képpel

Ybl Miklós építész M.D.K.

A 19. század közepén dolgozott Fejér megjében.

Somogyi Árpád: Neuere Beiträge zu der Geschichte der Goldschmiedekunst in der Komitat Fejér. 136. old

Alba Regia. István Király Múz. Közleményei 4-5. köt. 1963-64. Székesfehérvár. 1965

~~Hild Jürsch~~, ep

MDK

Ybl Miklós

A Deák szob. pályázó mintái... Vas. Ujs. 1878.
8oo. l.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307.

1983 MAJ 24

NÉPSZAVA

Kultúránk nagyjainak arcképcsarnoka

A *Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatnak* újszerű vállalkozása, az *Arcképek* című sorozat újabb három albummal gyarapodott. Mint korábban már hírt adtunk róla, a kiadó néhány hónappal ezelőtt bocsátotta útjára — a *történelem*, az *irodalom*, a *tudomány*, a *színészet*, valamint a *képzőművészet* témakörében — azokat az egyenként 18—18 portrét magukba foglaló dossziékat, amelyek összegyűjtve *a magyar kultúra nagyjainak arcképcsarnokát* adják majd számunkra. A levelezőlap alakú reprodukciók hátlapján vázlatos ismertetőt kapunk a különböző művészeti s tudományágak kiváló képviselőinek munkásságáról.

Az irodalmi gyűjtemény most megjelent *harmadik* kollekciója *Tompa Mihálytól Tömörkény Istvánig* vezeti az érdeklődőt, míg a képzőművészeti sorozat *második* gyűjteménye *Ybl Miklóssal* indul és *Fadrusz Jánossal* zárul. A már említett öt témakört a kiadóvállalat tovább gazdagította: a *magyar zeneművészet* első 18 kiválóságának sorát *Tinódi Sebestyén* nyitja, közte találjuk *Erkel, Liszt, Bartók* és *Kodály* portréját is. (k)

illetve színes tv
vábbítására alka
s, hogy azonos i
dául más műsor
ható *Budapestr*
vába és megint
sor *Moszkvából*
re. Egy nagy ipari központban felállított számítógép a betáplált adatok millióit rövid idő alatt feldolgozza, és kódolt formában a Druzsbán továbbítja, esetleg 10 000 kilométer távolságra levő másik ipari központ számítógépének. Az veszi, nyugtázza és közli a címzettel.

Ezt a rendkívül komplikált átviteltechnikai feladatot tudósaink a szovjet postai kutatóintézettel együttműködve fejlesztették ki és a berendezés műszaki mutatói a nemzetközi szabványoknak, ajánlásoknak megfelelnek, sőt,

elágazásoknak a fejlesztésével foglalkoznak, amelyek mint hajszálerek, az egész Földet behálózhatják egy hatalmas hírközlő organizmus keretében. Az óceánok sem állhatják útját a Druzsbának — a hírközlés imént ismertetett módjának —, mert ez esetben hírközlő műbolygókat lőnek fel. Az így egységes mikrohullámú hálózat pontról pontig 16 000—24 csatornával rendelkezik, s így szinte beláthatatlan perspektívát nyújt a híradástechnika számára.

Szentiványi György

Ybl Miklós építész M.D.K.

Az európai eklektika kiemelkedő építőművészet

Gramsztói Pál:A budapesti eklektikus városépitészet néhány problémája

Magyar Építőművészet 1962/2. 30-31.l.

Ybl Miklós épitész M.Đ.K.

Az ideiglenes képviselőház / Sándor utca/ 1866.

Ruffy Péter: Az Országház

Magyar Nemzet 1963. február 24. 3.1.

Ybl Miklós, építész

MDh

Az Ybl-bazárt [Vár-bazár] restaurálják. Ybl 1872-ben tervezte ezt a művét.

—: Barangolás
1 (kép-szöveg)

5.

ESTI HIRLAP, Bp. 1961. aug. 6.

MDK

Ybl Miklós

emlékérme Beck Ö. Fülöptől

Gombosi Gy.: Beck Ö. Fülöp. Ars Hungarica 15. Bp. 1938. 22.l.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

is segédkezett, Szkalniczky Antallal együtt, a Mag. Tud. Akadémia terverőjének, Stüber Ágost Friges berlini építésznek.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1915.39.évf. 20.n.

120.o.

M.D.K

Ybl Miklós, építész

a lipótvárosi bazilika építésének folytatását, Hild József halála után, 1867. márcinsában vette át. A főpillérekben mutatnozó repedéseket rövidesen jelentette és elvinte betöméserkel igyekezett azok tekerbirását biztositatni. Amikor azonban a repedéser mind fenyegetőbbé vállak, 1868. jan. 18-i jelentésében az elhezdett kupoladob lebontását sürgette. Az c hó 21-én tartott szakértő-birottság Ybl teljhatalommel rukázta fel a baj elhezülésére. ./.

A Magyar Mérnök-Egyesület Körlönye, Pest, 1868. II. köt. 19-24. old. Ybl Miklós: Felolvasás a pest-lipótvárosi főtemplom beomlásáról.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

... Azonban addigra már nem lehetett a kupola lekordását megakadályozni, a bedőlés elkerülhetetlen volt, csak arra vonatkozólag kellett rendőri intézkedést kérni, hogy emberéletben ne essék kár. 1868. jan. 22-én, d.u. 3 óra után a lipótvárosi bazilika kupolatobja bedőlt.

Ybl Miklós: Felolvasás a pest-lipótvárosi főtemplom beomlásáról. A Magyar Mérnök-Egylet Közlönye, Pest, 1868. II. köt. 18-24. oldal.
U. erről a témáról lásd még: Kherndl Antal cikkét: U.o. 307-310. old.

1865-66: volt Kép- (Ybl Miklós folyt).
viselőház, ma Olasz Intézet;
Pálffy-palota. Múzeum könnéti bér-
házak. 1870-74: volt Vámház. 1874-82:
Várkert-bazár. 1873-84: Operaház;
1867-1891: Szt István-bazilika;
1880-91: Királyi palota kriesztinanános;
szárnya.

említve.
Kathy Imre: Ybl Miklós.
Valóság, 1964 5. sz. 85-87-l.

Ybl Miklós, épülő

704

Nagyon szép a helyreállított
Rácz fürdő Ybl által tervezett
része, a kupolás medence.

–: Ma nyílik meg az újjáépített 11.
Rácz fürdő

NÉPSZABADSÁG
Bp. 1965. febr. 6.

MDK

Ybl Miklós

Vámos F.: Budapest városképének átalakulása József nádor korától napjainkig. MMKSKözl.Havi Füzetei 1926. III.évf.9-12.sz. 127-150.l.

M.D.K.

Ybl Miklós

Tolnay Pál: "Szalónok, diszpáholyok" cimmel fényképes riportban számol be az Operaház épitkezéséről és berendezéséről. Itt emliti meg Ybl Miklós nevét, aki "Az udvari részek kiképzésében gazdag tehetsége legjavát adta."

Tiz fényképfelvétel.

Szinházi Magazin, Bp. 1939. január 8. II. évf. 2. sz. 29-32. lap.

. . .

Ybl Miklós, építész MDK

Születésének évfordulóján
Székesfehérvárott megkoszorúzták
a megyei könyvtár falán
lévő emléktábláját.

–: Hír 10.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1965. ápr. 7.

Ybl Miklós, építész

M.D.K.

nevét Budapest építészetéről írt cikkének II. folytatásában említi a névtelen cikkíró, mint aki szakított a klasszicista irányzattal; egyedül az 1867-1878-ig épült ferencvárosi templomát említi ki, mint a román stílus szerencsés alkalmazását, minden utánzástól mentesen.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII évf.

jan. 5. sz. 3. old.

Ybl Miklós, építész

M.D.K.

Legérettebb alkotását, a Budapest építeszéteről írt folytatásos cikksorozat névtelen írója, a lipótvárosi bazilikában látja, melynek „legnemesebb renaissance stílusban épült kupolás épülete nagy hasonlatosságot mutat a római Szent Péter templomhoz."

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.

jan. 12. sz. 4. old.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

Két jelentős művét említi a néotelen cikkíró nagy elismerészel: a Vámházpalota nyers tégla épületét és az Operát, „mely kitünő vegyüléke a flórenci homolyságnak a római eszmegazdagsággal."

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.

Jan. 26. sz. 5. old.

Ybl Miklós

Nemes épitőstilus.
Magyar Iparmüvészet, 1922. 64. l.

KDK

Heller S: Az Ipm. Törs. karácsonyi kiáll.
Magyar Iparművészet, 1901. 6.sz. dec.

Ibl Miklos

ismeretségbe került Róth Miksa üveg-
festővel.

Koós Judith: The effect and works
of L. C. Tiffany in Hungary. Acta His-
toriae Artium, Budapest, 1969.
1-2 sz.

2081.

Ybl Miklós
épületen

Az új irányzat működik az építészetben Ybl Miklós első példáival kezdődött.

Kiss Ákos: A historizmus budapesti emlékei
Művészet, 1970. június – 13 lap.

Ybl Miklós építész

Sok épületet terveztek a XIX. sz. végén Bp-en

A. G.: Folyóiratcikk

Magyar Hírlap 1970 VIII. 14. 4 old.

MDK

Ybl Miklós, építész

„Ybl remeke": az Operaház.

Kőhányai György: Hárentendős Sugárút 4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. ápr. 30.

180

185

Ybl Miklós, építész

MDK

Kiállították Ybl Miklósnak
külföldről nemrég hazatért
hagyatékát is.

–: Megkezdődtek a székesfehérvári
Alba Regia napok. 8.

Népszabadság, Bp. 1970. május 19. [Vidéki]

Ybl Miklós

A budai vársalota Ybl-féle nyugati szárnyát ~~említi~~ az Ybl-Hauszmann-féle átépítést említi:

Zolnay László: Városépítés, város-szépítés Budán.
Művtört.Ért. 1970. 1.sz. 2-23. l.

21-22 l.

Ybl Miklós, építész

MDK

Székesfehérvárott diákoskodott.

— : „Uralkodó" város

6.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. máj. 8.

MDK

Ybl Miklós, építész

Újra rendezik a székesfehérvári Ybl-Múzeumot. Kiállítják a Svájcban őrzött anyagot is.
A teljes hagyaték márciustól lesz megtekinthető"

— : Ybl-hagyaték 12

ESTI HIRLAP Bp. 1970. febr. 20.

Ybl

Emlétre

-jén- Pillantás a múltba
Könnü és szolgáltatás, 1969. okt. 24.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész (1814-1891)

neo-román stilusban épült fóti plébánia temploma volt az egyetlen jelentős épület, mely a Fesl által megrendelt irányt folytatta (épült 1845-55 körök), de körben változott a kor ízlése, s a 70-es 80-as éverben az eklektika érdekődése inkább a neo-reneszánsz felé fordult. Így születtek meg Ybl legfőbb műve, az Operaház (1875), Ybl legkiválóbb alkotása. Emellett sok középületet tervezett neo-reneszánsz stilusban: az egyrozi Vámbázat (ma Közgazdasági Egyetem), magán palotát sorát és a Szt. István szárcsegyházat Pesten.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp.1968. 917-918. old.

Operáról nincs kép! Fóti templom: 916. "

M.D.K.

Hel Miklós, építész

tejérte be 1890 után a Hild József által megrendelt Szt. István szeresegházat.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp.1968. th. 916. old.

MDK

Ybl Miklós, építész

A Margitszigeti „volt Ybl füvdő helyén" fogják felállítani Madách Imre szobrát.

— A Margitszigetre kerül Madách Imre kénülő szobra 6.

Népszabadság, Bp. 1968. márc. 12.

MDK

Ybl Miklós, építén

A királyi palotát a XIX. n. végén Ybl Miklós és Hauszmann Alajos tervei alapján átépítették.

Lánló Miklós: Három király Budavárban

4

ESTI HIRLAP, Bp. 1968. ápr. 30.

Ybl Miklós

hagyatékát bemutatja a

fehérvári múzeum.

Magyar Nemzet, 1967. febr. 26. 4.

Ybl Miklós

Beck Ö. Fülöp ismet mintázott róla
(bronz, cv. rev. átm. 73 mm. —
kiállítva)
(A Gók J. Képtár Ybl-gyűjteményében.)

Magyar szobrászat 1920-1945. Kiállítás, Székesfehérvár. Kat. bev.: Kovács Péter, K. Kovalovszky Márta. Székesfehérvár, 1966. 34 l., 7 t. / A huszadik század magyar művészete,/

21. l

Ybl Miklós épitész

/ 1814- 1891/

Főmüve az Operaháá, Bp.

Lyka: A müvészek története, Bp. 1965. 195.kép 1.

Ybl Miklós építész

M.D.A.

Operaház, Bp. rerp.

Lyka: A müvészetek története, Bp. 1965 . 213. kép

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Fót, rk. templom

Lyka: A müvészetek története Bp. 1965. 180.1.

Ibl Miklós

a budai Várpalota eredeti tervegője

Pevsner, ~~Miklós~~ Nicolaus: Impression of Hungarian Building
The New Hungarian Quarterly, Bpest, 1966. 21 p.

50 f

M.D.K.

Hel [Miklós], építés

már 1852-ben középkori elemekkel díszítve, építi meg a Muzeumkörúti Unger-házat, és 1859-ben a Nemzeti Muzeum mögött a Lovarda épületet.

Vörös Károly: Egy világváros születése II.

BUDAPEST, 1968. VI. évf. 8. sz. 18. old.

M.D.K.

Hel [Miklós], építész

következő épületeit sorolja fel a szerző: Balassa orvosprofesszor háromemeletes bérháza a Bajcsy-Zsilinszky és Lázár utca sarkán; a Budai Tabarék Clark Ádám téri palotája; a Tolbuchin körút 15 sz. alatti Dlauchy-ház; a Puskin utca 26 sz. alatti gróf Festetics palota, Ganz Abrahám Duna-parti háza, a Kálvin téri Geist ház, ./.

Vörös Károly: Egy világváros születése II.

BUDAPEST, 1968. VI. évf. 8. sz. 18. old.

M.D.K.

Ybl [Miklós], épületei

gróf Károlyi Lajos Paskin utcai palotája, a Rácz-fürdő gőzfürdője. A hatvanas évek második felében épül Budán a Lánchíd Társaság palotája (ma Legfelsőbb Bíróság) és a Bródy Sándor utcai képviselőház; Kovách László Veres Pálné utca 26. sz. alatti háza; gróf Pálffy Pálné Puskin utca 44. sz. palotája és Ybl egyik főműve: a Vámház, a mai Közgazdasági Egyetem.

BUDAPEST, 1968. VI. évf. 8. sz. 18. old.

Vörös Károly: Egy világváros születése II.

M.D.K.

Hel [Miklós]. építés

a Vár lejtőjéner (jórészt a fémgyűjtés áldoratául esett) diszrácsát neoreneszánsz stílusban terveri meg.

Vörös Károly: Egy világváros születése

BUDAPEST, 1968. VI.évf. 8. sz. 18. old.

M.D.K.

Ybl Miklós,építész

Simonyi Antal,festő,fényképész utolsó műtermét a Sebestyén tér és a Zöldfa u.sarkén ő tervezte, 214.o.

Fejős Imre: Fényképészetünk első virágkora,1855-1885. 209.o.

Folia Archaeologica.A.1958.Bp.Képzőmüv.Alap Kiadóváll.Bp.1958

Ybl Miklós

nellemi irányítása alatt működött
Jungfer Gyula kovácsművén

Bieber Károly: Kovácsművének. Bp. 1963.
161 o.

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

~~YbxlxxMiklós~~ Oparaháá.

Henszlmann Lilla: Strobl Alajos, Bp. 1955. 20.1.

MDK

Ybl Miklós

Réti I.: Tájékoztató. Nyugat 1928. jun. 1.
79o.l.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész (1814-1891)

a romantika szellemetől áthatott új építésgeneráció legtehetségesebb képviselője, tanulmányait Bécsben végezte, Pestre visszatérve Pollack Mihály mellett dolgozok. Később a neo-renészansz historizáló irányzata felé fordul, melyet aronban tehetségének egyéni felényével kezel. Romantikus periodusából legnevezetesebb műve a tóti ./.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

220. old.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

... templom a hozzátartozó plébánia- és iskola-épülettel és a Múzeum tert. 7. sz. alatti Unger-ház. (1845-1860). Mivel a pesti építőmesterek céhe 20 éven át halogatta a céhbe való felvételét, társult Pollack Mihály fiával Ágostonnal: közös művük az ikervári kastély, a debreceni Nagytemplom átépítése, stb.). A pesti céh makacsága folytán Ybl a Károlyi grófok szolgálatába állott, akik teljes szabad kezet adtak építészeti elgondolásainak. 1860 után a neo-reneszánsz stílus elemei-

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina 222-223. old. 1/.

A fóti épületcsoport képe a 216. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

...töl ihlesett, de saját teremtő képzeletével és eredetiségével megoldott épületek egész sora épült tervei szerint: így a Népkörtársaság utjának számtalan palotája, az egykori Fővámház (ma Közgazdasági Egyetem), a Várbazár ez előtte álló kioszkkal, a Szt. István templom és az Állami Operaház. A királyi vár átépítési terveivel is megbízták, melyek azonban csak később és jelentős változtatásokkal kerültek kivitelre.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina 223. old.

Az Operaház (1880-1886) képe a 218. " -ön

1.)

M.D.K.

Ybl Miklós, építész, 1814-1891

Székesfehérvárott szül. Bécs, Münchenben tanult. Pesten Pollack Mihálynál dolgozott, majd Olaszországban járt. 1841-ben Pesten Pollack fiával társult. Több közös terv./Ikervári kastély, Debrecehi nagytemplom átépitése 1844-től a Károlyi grófok szolgálatában. A romantikát követő építészek legtehetségesebb tagja, majd a historizmut, végül a reneszánsz építészetét követi. 472-74.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a színház és a film. Minerva. 1960

2.)

M.D.K.

Ybl Miklós,építész,1814-1891

Önálló romantikus alkotásai az 1845-benépitett fóti templom,a plébániaház és iskola.Bpesten az Unger-ház / Múz.körút 7.a Lovarda,1860 után az érett reneszánszban dolgozik./A Budai Takarékpénztár,Az egykori Sugárút sok reneszánsz palotája,Bródy Sándor-u.14;Puskin-u. 26;Ráday-Erkel-u.sarok;Puskin-u.40;Veres Pálné-u.26. 472-74.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa.III.köt.A képzőművészetek,a zene, a színház és a film.Minerva.1960

3.)

M.D.K.

Ybl Miklós,építész,1814-1891

Reneszánsz épületei még villák a hegyvidéken:Festvilla;Fridvalszky-villa;Rózsa-villa.A Fővámpalota;a budai Várkert bazársor;a Kioszk;a margitszigeti Margitfürdő,a Bazilika;az Operaház.Tervek a budai Vár kiépitésére . 472-74.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa.III.köt.A képzőművészetek,a zene, a szinház és a film.Minerva.1960

MDK

Ybl Miklós, építén

Bölöni gondosan elemezte
művénetét.

T. Á.: Bölöni György: Képek között
7.

NÉPSZABADSÁG 1967 máj. 31

Ybl Miklós

Budapesti Bazilika. (fénykép)
Budapesti Opera. (fénykép)

Artner Tivadar: Évezredek művészete. Bp. 1965.
Gondolat k., 605 l., ill.

380-384. l.

Ybl Miklós

az eklektika legnagyobb hazai mestere. Pályája kezdetén romantikus stílusban épiti a kéttornyú fóti templomot. A reneszánsz formáit követi az Operaháznál s újbarokk stílusban fejezte be a budai várpalotát.

Artner Tivadar: Évezredek művészete. Bp. 1965. Gondolat k., 605 l., ill.

383. l.

Ybl Miklós

[redacted]

...ök hódolat...

...ÁRI PALOTÁRÓL

... és tervrajzok, homlokzati ...k, terembelsőkről készült ...telek. Eredetiben láthat- ...látogatók *Ybl Miklós* ter- ...s *Lotz Károly* munkáját, a *Habsburg-terem* mennyezetének festménytervét.

...mel.

A bemutató rendkívül gazdag, két termet és egy folyosót töltenek meg az Országos Levéltár, az ÉVM Középülettervező Vállalat és a Kiscelli úti Múzeum gyűjteményéből származó dokumentumok és tárgyak. Ezek között fellelhetők a várpalotáról *1715-től* napjainkig készült rajzok, festmények nagyításai, az egykorú

Bemutatják *Nadler Róbert* vízfestményét is, amelyen a *Hauszmann Alajos* tervei szerint épült palota látható. A kép érdekessége, hogy azt — a hátlapján talált jegyzet szerint — alkotója a bécsi VIII. nemzetközi építész kongresszussal egyidejűleg rendezett építőművész-kiállításra készítette, *1900-ban.*

M.D.K.

Ilel Miklós, építész

a margitsiget Nagyszálló eredeti terveit a mult század végén. Azóta az épületet 1911-1923. és 1934-ben bővítették és átalakították.

Róna Tibor: Budapesti kirándulóhelyek

Bp. /1960/. Panoráma, /Magyarország irásban és képben 1.köt./

223.old.

M.D.K.

Ybl Miklós, építés

tervezte a margitsügeti vízcsés szikláit.

Róna Tibor: Budapesti kirándulóhelyek

Bp. /1960/. Panoráma, /Magyarország írásban és képben 1.köt./

220. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

tervei szerint épült fel a margitszigeti Casino régi épülete, melynek alapozása során 1868-1870 körök a régi Johannita vár alapfalai kerültek elő. A romok az épitkezés során teljesen eltűntek. A körel száz éves épület is többször átalakult.

Róna Tibor: Budapesti kirándulóhelyek

Bp. 1/1960/. Panoráma, /Magyarország irásban és képben 1.köt./

203.old.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

műve a szabadsághegyi.
Szecrényiről elnevezett kilátó,
mely credetileg a városligeti artézi
forrás fölött állott, a Erzedeics emlét-
mű helyén. 1898-ban került fel a
Szabadsághegyre.

Róna Tibor: Budapesti kirándulóhelyek
Bp./1960/. Panoráma, /Magyarország irásban éa képben
1.köt./

131. old.
+ 1 kép 132. "

M.D.K.

Jbl Miklós, építés

alakította át 1867-ben az egy-
kori gödöllői Grassalkovics kastélyt
királyi nyaralás céljaira. Eredetileg
Mayerhoffer András tervei szerint
épült 1744-1747 között.

Aba Iván: Budapest - Gyöngyös - Mátra
Bp./1960./, Panoráma, /Magyarország irásban és képben
3.köt./

10 old.

M.D.K.

Hel Miklós, építész

tervezte 1845-ben a fóti katolikus templomot, mely a magyarországi romantikus építészet egyik legszebb példája

Szombathy Viktor: Budapest • Börzsöny - Cserhát
Bp. /1960./ Panoráma kiad. /Magyarország írásban és képben 2.köt./ 146. old.

2b. Chartres. Részlet a székesegyház déli kapujáról

Az épület szemléleti feldolgozása, teljes átélése még bonyolultabb folyamat. A szabadon álló épületeknél talán kissé hasonló, mint a szobroknál, de a szobor belsejébe nem megyünk be. Az épületet belül is végig kell járni, szinte fel kell lapozni, el kell olvasni, mint egy könyvet. Ez alapvetően időbeli folyamat. Egyrészt a feltáruló képek szépsége, másrészt az elemi képek időbeli változásában rejlő szépség biztosítja az építészeti alkotás végső esztétikai hatását.

Ezt a fontos tényt sokszor mi építészek sem vettük kellően figyelembe, amikor egy épületet pusztán képszerű, optikai feltárulásában vettünk csak tekintetbe. De még ebben a vetületszerű, statikus, képszerű feltárulásban is felszínesek voltunk. Még ennek a közvetlen látványnak a mondanivalóját is csak felszínesen ragadtuk meg. Megnéztük az arányokat, a szobor és környezetének léptékét, a ritmust, amely a homlokzaton végigfutott. Megakadt szemünk a felületen s nem hatoltunk az alkotás gyökeréig. Oly sokszor tesszük ezt más műalkotással is, holott a művészetben éppen a kifejezés teljessége, maradéktalansága a lényeges. Az indulás sokszor helyes, de a feltárásban félúton megtorpanunk. Csábítást érzünk a megállásra, hiszen az elmélyedés néha fáradtságot is jelent s a veszély éppen abban rejlik, hogy már a felszín is nyújt valamit: a szép arányok, ritmusok és színek felületesebb szépségét, a mélyebben rejtőzködő lényegnek felületét.

Egy tudományos tételt, matematikai képletet vagy teljesen megérthetünk, vagy semmitmondó marad számunkra. Sajnos a művészet alkotásainál igen gyakran a „műértő" beállítottsága, szellemi szintje és irányulása szabja meg, meddig hatol a művek mélységébe, vagy önkényesen mit fölöz le róluk, milyen felszínes, tetsző hatásokkal éri be. Az esztétikai nevelés egyik alapvető feladata a teljes mélységbehatolás igényének fejlesztése. Hozzá kell szoktatni magunkat, hogy átéljük, szinte felszívjuk az egész alkotást teljes mélységében. Egy épületet is külső-belső világával, teljességében kell felfognunk, hiszen a mondanivalóból minden kiveszi a részét, az épület befoglaló formájától a belső helyiségeken át egy ablakig, ajtóig sőt kilincsig. Egészen természetes, hogy egy épület esztétikai átélésének alapját főként a térbeli viszonylatok képezik. De az egyes pillanatokban látott dolgok külön nyomot hagynak bennünk. *Az egyes képek szépsége e képek változásának szépségével párosul.* Az épületet körüljárva, majd belsejében szemlélődve a benyomások — mint már említettük — végső élményben összegeződnek.

3. Párizs. Porte Saint-Denise részlete (Francois Blondel—Anguier testvérek)

De egyszerűsítsük most magának a szemlélésnek ezt a bonyolult, összetett folyamatát is. Daraboljuk szét, hogy kissé megfoghatóbbá váljék, térjünk vissza a képszerű látszat problémájára, de abban a tudatban, hogy a gondolatsor végén összekapcsoljuk az elemeket és életrehívjuk a feltárás teljes folyamatát.

A teljes folyamatnak kétségtelenül egyik alapvető tényezője az első benyomás, az épület külsejének összképe, látványa. De már a homlokzat sem pusztán a formák és arányok elvont rendszere. Élő tektonikus organizmus. Az erők játékával át meg át szőtt szervezet. Az erők játéka pedig nemcsak puszta szükséglet, szerkezeti funkció, hanem egyúttal kifejező eszköz is. Hiszen az építészetben mindig minden egyúttal kifejezési eszköz.

A tektonikus erők játékának szimbolikus érzékeltetése, kifejezése minden építészeti stílusban sajátos jelleget öltött s hol hangsúlyozottabb, hol kevésbé jelentős szerepet kapott az építészeti tartalom kifejezésében. A tektonikus rendszert, az ebben élő építészeti elemeket és a képzőművészeti alkotásokat összhangba kell hozni, hogy valóban kiegészítsék egymást. A kiváló alkotásoknál a szobor a környezetében levő építészeti elemek tektonikus jellegéhez, aktivitásához mindig helyesen illeszkedik.

Mindenekelőtt a *tektonikus rendszer* és a szobrászati mű kapcsolatát vizsgáljuk meg.

Legszorosabb a kapcsolat, ha a szobrászati alkotás aktív szerepet játszik a tektonikus erők működésében. Oszlopok, pillérek, támaszok architektonikus megformálásában mindig kifejezésre szokott jutni a bennük végbemenő erőműködés. Az architektonika formanyelve igen gyakran antropomorf alapokra vezethető vissza. Ez az antropomorf jellegű metaforikus kifejező mód a statikai erőjáték teljes perszonifikációjáig emelkedhet, amikor párkányok, boltozatok súlyát kariatidák, atlantok hordják. Kétségtelen, hogy a szobor tartalmilag ilyenkor a legkötöttebb. Az erőáramlás, amely átfolyik rajta, a szobor tartalmát egyértelműen meghatározza. Ez a kötöttség azonban a megformálás tekintetében már nem követel feltétlen nyugalmat, merevséget. Ez stílus kérdése. A barokk szemlélete mozgalmas, dinamikus figurákkal személyesíti meg az anyagban működő erőket (1. ábra).

S most fokozatosan távolodjunk az épület tektonikus életétől. Lehet, hogy a szobor már nem vesz aktív részt a statikai funkcióban, de továbbra is köze van az építészeti erők áramlásához (oszlopok, pillérek elé állított szobrok, 2. ábra). Ilyenkor az architektonika jellege aláhúzhatja, hangsúlyozhatja a szobor művészi tartalmát, érzelmi jellegét. A hatás természetesen ekkor is kölcsönös. A szobrászati mű is visszahat az architektonikára, hangsúlyát, dinamikáját növeli, fokozza. A szobor tartalmilag már általában kevésbé kötött, mint az előbbi esetben.

Gyakran előfordul, hogy az építészeti tagozatokat átszövő tektonikus élet olyan intenzív, hogy a tektonikus rendszer, az erőáramlás mintegy magával sodorja a szobrászatot is. A szobrok e tektonikus jelleghez hasonulnak, plasztika és építészet elválaszthatatlanul frigyre lépnek.

A szobor már-már el is veszti egyéni életét, az architektonika lehel lelket ezekbe a művekbe. Erőszakosan leszakítva az épületről, torzzá válnának. A gotikus katedrálisok szobrai az építészeti áramlások vonalára felfűződnek, mint a gyöngysorok. Nagy gazdagság, de szigorú rend jellemzi e kompozíciókat. A szobrok azt mondják el, amit az építészeti formák már nem tudnak kifejezni. A katedrális lényegét, a középkori ember egész életkörére kiterjedő jelentőségét. De ugyanakkor aláhúzzák, felfokozzák az architektonika kifejező erejét is. Az architektúra kivirágzik a szobrászatban. A társművészet elválaszthatatlan az épülettől, miként a fa lombozata a törzstől. Törzs és lomb együtt fa.

De a szobor másként is résztvehet az erők szimbolikus áramlásában. A feltörő erők gyakran csengenek ki szobrokban. Mozgalmas emberi alakokba torkollik a függőleges áramlás. Az oszlopokon felsiklik a szem, hogy a szoborban megpihenjen. Az építészeti áramlás vonalaiban kel életre a társművészeti alkotás. Természetes oldódása ez a képzőművészeti formanyelvnek.

Nemcsak a függőleges irány szabhatja meg a szobor jellegét. Íves vonalú áramlásokat is kísérhetik, aláhúzhatják a plasztika alkotásai (boltívek vonalához simuló szárnyas géniuszok stb. 3. ábra).

A frizek, reliefszalagok viszont a vízszintes vonalakat, áramlásokat hangsúlyozzák, másrészt egyben éppen ilyen jellegű áramlások keltik őket életre. Igen gyakran párkányokon, esetleg azok alatt, fontos erőütközések helyén hangsúlyozzák az építészeti kompozíciót. A görög virágzás reliefművészete érintetlenül megőrizte a fal tektonikus szerepét. A Parthenon frize nem metszette át optikailag a cella falát. Ezért a föléje nehezedő menynyezet nem bizonytalanul feloldódó illuzionisztikus szobrászati légtérre támaszkodik. Ha a frizt az architektura egységében szemléljük, az ábrázolás alapsíkja valódi fal, tektonikus szerepét tökéletesen betöltő épületrész, mely terhét hordani is képes. Ha azonban a friz sajátos, egyedi

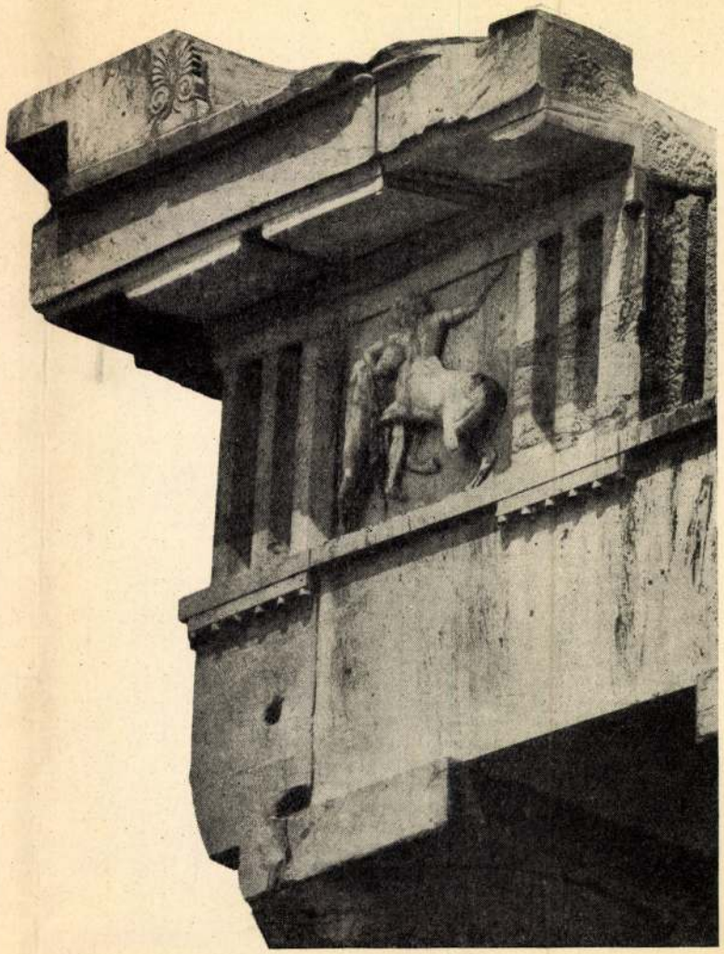

5. Athén, Parthenon. Párkányrészlet

4. Athén, Parthenon. A cellafalon végigfutó friz

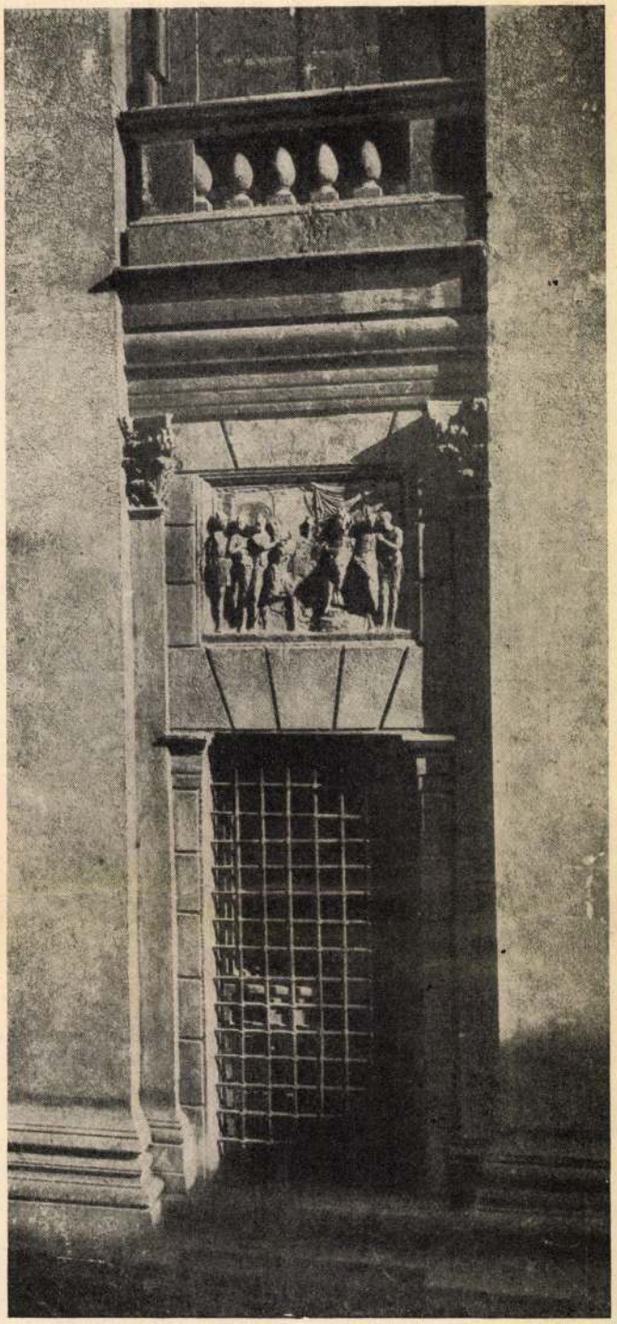

6. Palazzo Valmarana. Ablak (Andrea Palladio)

világába elmerülünk, ez a fal egyidejűleg tökéletes háttere, légtere a benne gyönyörű ritmikával kibontakozó alakos kompozíciónak.

S most fokozatosan távolodjunk tovább az épület architektonikus áramvonalaitól.

A tektonikus vázon belül a falazat gyakran kitöltő, semleges jellegű. Az építészeti tagozatok mintegy kiváltják a falak egyes részeit. Ezeket a felületeket az erők nem járják át. Ezen belül már önmagában kiegyensúlyozott kompozíciók keletkezhetnek. Ilyenkor viszonylag legönállóbbak a társművészeti alkotások (5, 6. ábra). A beillesztés itt is, mint mindig organikus, de nem a tektonikus életbe való beszövés tekintetében. A plasztika szigetet alkot. De ezek nem holt pontok. Formaritmusban, texturában, folthatásban s természetesen tartalmi mondanivalóban kapcsolódnak az építészeti organizmushoz.

Ha a felületeket behálózó *architektonikus váz háttérbe szorul* s nagyobb tömegek, vagy sík felületek jellemzik az építészeti kompozíciót, a dombormű, vagy más síkábrázolás is szétterjedhet e nagyobb felületeken. Építészet és társművészet benső, szerves kapcsolódásának most is számos lehetősége és feltétele van. Lehet keret nélkül, szinte szövedékszerűen motiválni a felületeket (7. ábra). Az egyiptomi dombormű ilyen szövedékszerűen fonja be a faltömegeket, oszlopokat. S a szerves összetartozás, az építészeti mondanivalóból fakadó formai megoldás meglepően magas színvonalon valósul meg : a lapos dombormű életet lehel az egyébként sivár, hatalmas falfelületekre, anélkül, hogy az épület súlyát, tömeghatását, monumentalitását megbontaná. Sőt, a finom részletezés léptéket ad s a befoglaló formák méretét is felfokozza.

Sokszor éppen a dombormű erőteljes dinamikája feszíti szét a keretet, követel szabad kifutást az épülettömegen (Párizs : Arc de Triomphe domborművei, 8. ábra).

Hasonlóképpen független a tektonikától, de jellegében eltérő szerepet játszik a fülkébe állított szobor (9. ábra). Nem véletlen hogy a barokk művészet karolja fel ezt a megoldást. A fülke mélységében, harmadik dimenziójában, tömegében is érzékelteti a faltestet, s ezt a mélységet kontrasztosan fokozza a benne elhelyezett plasztika. A homorú és domború formák kölcsönhatása a térbeliség

9. A budapesti Operaház részlete (Ybl Miklós—Fessler Leo)

élményét fokozza. Ez a gondolat épületek egész homlokzati kialakításánál is fellelhető.

Már Michelangelonál kiömlik a Medici-sírok fülkéiből a plasztikai kompozíció a térbe, s tanulságos megfigyelni, hogyan alkalmazkodik a szobor az ezáltal önként adódó 180°-os szemléleti lehetőségekhez. A barokk művészet idején néha már szinte áradássá fokozódik a fülkéből kiömlő plasztika (pl. Fontana di Trevi).

A szobor teljesen *el is szakadhat az épület tömegétől.* Tudjuk, hogy a művészi egység nem a szorosan vett fizikai összetartozástól függ, ezért szobor és épület ebben az esetben is magasabbrendű, összetett művészi együttest alkothat. Elképzelhető, hogy szobor és épület egységes terv szerint, egyidejűleg létesül, de az is előfordul, hogy utólag elhelyezett szobrok szerves egységbe forrnak az épülettel, azzal művészi együttest alkotnak. A szerves kapcsolat, az esztétikai összetartozás problémái sajátosan jelentkezhetnek, de e problémák körével ilyen szűk keretben még vázlatosan sem foglalkozhatunk.

A szobor azonban *kiléphet az egyes épület esztétikai vonzóköréből,* architektonikus világából is, amikor már nem egy épület, hanem épületek rendszerének, városi térnek, utcának válik szerves részévé. A szobor ilyenkor különböző szerepet tölthet be: rendezheti a térformát (pl. Colleoni szobra Veneziában), esetleg térfal szerepét is játszhatja, anélkül, hogy nagyobb távlatok látképi hatását kirekesztené a térből (Róma, Piazza del Campidoglio; Venezia, Piazzetta). Tengelyt jelölhet és fokozhatja a mélység, a távolság hatását (Róma, Piazza del Campidoglio, Piazza di San Pietro, egyiptomi dromoszok stb.).

Amikor épület és társművészeti alkotás szerves kapcsolatának változatait az alárendelt tektonikus szereptől a városképi szerepig röviden felvázoltuk, csak egy-egy fontosabb problémát ragadtunk ki a rendkívül gazdag témakörből s nem beszéltünk például a *léptékhelyességről,* amely az egységbekapcsolás egyik legfontosabb optikai feltétele. A részletezés azonos foka, mértéke, ezen belül az egyenrangú részletek viszonylag azonos nagyságrendje szokta biztosítani általában két objektum léptékrokonságát. Ez vonatkozik természetesen az építészeti elemek és a szomszédságukban levő társművészeti alkotások léptékhelyességére is. Igen gyakran szerepet játszik azonban a megszokott formákhoz önkéntelenül fűződő konvencionális méretbecslés is. E probléma külön tanulmányt érdemelne, lényegére csupán néhány megjegyzéssel utaltam e mondatokban.

*

Az építészeti főtömegtől elszakított szobrászati alkotás helyes aránylépcső esetén előkészítő jellegű. Amikor szemünk a szobor kisebb tömegéről átsiklik a főtömegre, az átlépés jellegében, a méretek feszültségében kontrasztható is jelentkezhetik. A szobornak ilyen felfokozó, előkészítő jellege azonban nemcsak térbeli viszonylatban, hanem a közeledés, *a végigjárás időbeli folyamatában* is érvényesülhet (pl. dromoszoknál).

7. Edfu. Egyiptomi templomrom

8. Párizs. Az Arc de Triomphe részlete (G. Fr. Chalgrin—Fr. Rude)

Az építészeti kompozíciót — s ebbe beleszőve a társművészeti alkotásokat is — eddig egyoldalúan, szinte egyidejű látszatnak, spontán feltáruló képnek tekintettük s főként térbeli viszonylatok szerint vizsgáltuk. A kifejező eszközöket azonban nemcsak térbelien, hanem időbe tagolva is kompozícióvá kell fejleszteni. Előfordul tehát, hogy az alkotások a szemlélés különböző fázisában eltérő szerepet töltenek be. Vannak művek, amelyek mindig csak nagyobb távolságból jelennek meg, s vannak, amelyek a feltárás időbeli folyamatában közvetlen közelünkbe kerülnek. Minden nézőpont más-más szerepet ró az alkotásra is. Ezek néha egyeduralkodókká válnak, egyéni szavuk a döntő. A társművészeti alkotás két lényeges szerepe: az együtthatás és a mű külön, egyedi, elszigetelt hatása.

A szerepek azonban igen gyakran tovább differenciálódnak. A közeledés folyamán a következő szerepekben jelenhetik meg az alkotás: texturát biztosít, dekorál, kifejező jellegű, kifejező jellegében uralkodó jelentőségű. Más kapcsolatot követelhet a szemlélővel

…bolikus, allegorikus tárgyú mű, mint pl. egy …et személyiséget ábrázoló alkotás.

Az elmondottakat ismét szépen illusztrálják a múlt kiváló alkotásai. A gotikus katedrális távolabbi, viszonylag összefogó látványában a homlokzatot szoborsor — királygaléria — zárja, koronázza. Szobrokba torkollik a homlokzat magasbatörő lendülete s fölöttük már csak a tornyok emelkednek. Így viselte homlokán a görög templom is eszmei mondanivalóját szobrokban megfogalmazva. A gotika azonban differenciáltabb, szobrászati díszében gazdagabb. A kapuzatokban is szobrokkal fogadja az érkezőt. A tölcséresen kitáruló kapuzat az időbe tagolódó művészi élménynek, a hatások tervszerű egymásutánjának egyik csuklópontja. A kapukkal szinte feloldott főhomlokzat beszívja az érkezőt. A szobrok emberközelbe kerülnek, szavuk fokozódik. A kapuzatok félinterieurjeiben az építészeti hatás már elhalványul, ebben az intimebb környezetben a szobrászat uralkodik. Ez az a pont, ahol a külső átvált a belsőbe. S ha a művészi élmény kifejlődésének e lényeges pontján áthaladunk s belépünk a katedrális terébe, sajátos építészeti világába, itt a társművészeteknek ismét alapvető jelentőségük van. Nem egyszerűen díszítő, hanem *téralakító*, tehát építészeti szerepet töltenek be. Az üvegfestmények nélkül a gotikus építmény túlságosan áttörtté, a természeti térrel összemosódóvá, szinte drótvázzá válnék. A teret valójában a színes üvegfelületek s a föléjük boruló boltozatok határolják el. A festett üvegablakok telítik a belső teret azzal a ragyogással, amelyben a középkor túlvilági eszmeisége ismét mint építészeti gondolat valósul meg, amely nélkül a gotikus katedrális sajátos világa elképzelhetetlen. A színes ablak tehát nem egyszerű dekoráció. Az építészet téralakító elemeivel egyenrangú szerepet tölt be.

Miként a tagozatok, felületek nem holtak, hanem aktívak, szinte élők, ugyanúgy elevenek maguk a terek is. Áramlásuk, nyomasztó vagy felemelő hatásuk, marasztaló intimitásuk, továbblendítő erejük szükségszerűen kapcsolja őket össze teljes épületté. Nem elvont formulák, merev anfiládok szabályai szervezik a rendszereket, hanem a művészi élmény kifejlődésének törvényszerűségei, amelyekben végsőfokon maga az ember tükröződik. Így például a terek alapformájának nyújtottságában, vagy központos jellegében, az oldalfalak kiképzésének módjában, megállásra, vagy haladásra késztető ritmusában s számos más jellegzetességében juthat kifejezésre minden építészeti tér egyéni élete, átvezető, előkészítő, elosztó, gyűjtő, kapcsoló, irányító, céltjelölő szerepe, mely szerves része az egész épületorganizmus egységes világának. A tereknek ezt a jellegét húzzák alá, kísérik, domborítják ki a társművészeti alkotások is.

A síkábrázolás műfajaival kapcsolatban hasonló gondolatmenetet követhetnénk, mint amit a szobrászatnál is követtünk. Számos analóg megállapítás mellett azonban a síkábrázolás ágazatainak sajátos jellege folytán igen sok eltérő megállapítás és tanulság is leszűrhető volna. Rövid előadásomban sajnos ezekre már nem térhetek ki. A következőkben tehát csak felszínesen emlékeztetek a történelmi stíluskorszakok főbb tanulságaira.

A román kor falfestészete minden ízében a tektonikus jelleghez igazodott, sőt azt aláhúzta, kidomborította. A belső tér egységének építészeti megfogalmazását is támogatta.

Az olasz gotikában Giotto életműve mindmáig egyik mintaképe a monumentális falfestészetnek. Szűkszavú, de ezért is drámai és epikai erejű kompozíciói szinte architektonikus ritmusúak.

A renaissance már más igényeket támaszt a festészettel szemben. Perspektivikus hatásokra is törekszik anélkül, hogy az építészeti tér egységét széttördelné. A terek erőteljesen kirajzolódó architektonikus rendszere, váza biztosítja az egységes térhatást. Ilyen tekintetben értékes tanulságokat rejtenek Raffael falképei a Vatikánban. A teljes falfelületre kiterjednek, de a sarokba is lenyúló erőteljes tektonikus rendszerű boltozatfelület összefogja,

10. Róma, Vatikán
Sala Regia
(If . Antonio da
Sangallo)

11. Róma. Il Gesu. Mennyezetrészlet (Vignola)

egységbe szervezi az egész építészeti teret. Ugyancsak tanulságos az említett falképek kompozíciója a beállítás, a feszített áttekintés szempontjából is (a Stanzákban csak igen tág látószög alatt lehet áttekinteni a falképeket, de ezek ritmusa, általában szimmetrikus kompozíciója a szemlélést megkönnyíti).

Nyújtottabb tereknél már a felületek több képmezőre osztásának szüksége lép fel (pl. a Vatikánban a renaissance művészet egyik legszebb termében, a Sala Regiaban, 10. ábra).

Még a barokkban is gyakran sűrű tektonikus és optikai váz biztosítja a tér vizuális egységét, de a váz közeiben már *illuzionisztikus térhatások* kelnek életre. Tervszerűen nyílnak fel a falak, szinte színpadszerűen. Néha csak egy-egy nyíláson át, de gyakran már egész mennyezeteket metszenek le a festők. A barokkban fejlődik ki a terek szervezetének nagyszabású összetett egysége, amelyben minden tér, minden részlet az átfogó organikus élet működő szerve. A terek sodrásának, vagy elosztó, gyűjtő, átvezető, marasztaló szerepének aláhúzására, rítására át meg átszövődik az építészeti organi… társművészetek nagyszerű alkotásaival. Ahol az egyirányú rátekintés adva van, zárt kompozíció foglalkoztatja a szemet, ahol pedig fordul a térrendszer, kerek szobrok kísérik a szemlélő mozdulatait. Az előkészítés, fokozás elve a társművészeteknél is érvényesül. A barokk atlantok is jobban görnyednek egy előtér boltozatainak súlya alatt (1. ábra), hogy a következő pillanatban a lépcsőtér felszabaduló tere annál hatásosabb legyen. Kerek szobrok lendítenek a fordulókban s fokozzák a lépcsőkarok természetes dinamikáját (12. ábra).

* * *

Amikor a művészeti alkotásokat tanulmányozzuk és bíráljuk, megfelelő alázattal forduljunk témánk felé. Minden műalkotás külön harc, küzdelem. Amikor könnyedén mondunk véleményt szobrokról, alkotásokról, nefeledjük: ezek születéséhez sokszor elképzelhetetlen erőfeszítések, sőt szenvedések tapadnak. A kész művek mindig a könnyedség hatását keltik. Sokszor azt hitetik el, hogy a spontán művészi gesztus, a boldog ihlettség szülöttei. Ez legtöbbször csak látszat. Nehéz alkotó munka teremti, kelti életre sokszor szenvedések árán a műveket. Spontán pattan ki bár az alkotó kezéből a teremtő szikra a Sixtina mennyezetén Ádám életreébredő alakja felé, de nem ilyen könnyedén született a nagy mű, a művészettörténelem legjelentősebb mennyezetkompozíciója. A művészi munka kínja, gyötrődése a legnagyobb zsenit is lesújthatja mindaddig, amíg végre sikerül meghódítania a formát, melyben otthonra találnak lelkének rejtett élményei. A Sixtina mennyezetfreskójáról mondotta maga Michelangelo: „A kép, mit öngondom szült csak, magán viseli felhős homlokom jelét".

* A cikk szövege a Műcsarnokban elhangzott és vetített képekkel bőségesen illusztrált előadás alapján készült: Tanulmány formájában a a szerző megítélése szerint — időhiány folytán — nem tekinthető teljesen kiérleltnek.

12. Würzburg. Az érseki palota lépcsőházának részlete (Balthasar Neumann)

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

tervei szerint építettér át 1847-ben Károlyi István fóti kastélyát romantikus villa szerű stílusban. Az épület eredetileg 1823-1827 körök Kocz Henrik x) tervei szerint épült.

[x) Kocz Henrik a XIX. sz. második felében Skalnitzky Antal tarsa vols. Pone]

Szombathy Viktor: Budapest - Börzsöny - Cserhát Bp. /1960/, Panoráma kiad. /Magyarország irásban és képben 2.köt./

143. old.

Hel Miklós, építész -1- M.D.K.

tervei szerint épült a margitszigeti fürdő finom arányú neo-reneszánsz épülete 1867-1879 között, mely a háboru alatt igen sulyosan megrongálódott. Ugyancsak ő terverte ./.

Róna Tibor: Budapesti kirándulóhelyek

Bp. /1960/. Panoráma, /Magyarország irásban és képben 1.köt./

222. old.
+ 1 kép 223. "

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

születésének 100 éves fordulója alkalmából az elismerés legszebb kifejezéseivel is róla a szerző. „...ő volt Budapest első nagy építésze... palotái messze kivirítanak a pesti kártyavárból..." Felsorolja ismert műveit, de „... az a kár hogy az ő utolsó éveiben, és halála után kezdődött meg Budapest fejlődése... a királyi várnak a város tölött uralkodó méltóságosságát ./

Bölöni György: Képek között, Bp. 1967. 422-423. o.

/a cikk megj.: „Világ" 1914. ápr. 5. /

M.D.K.

Ybl Miklós, építés

... ami terveiben benne volt, más nem érhette meg... azokat átdolgozták átváltoztatták és megrontottak." „A mai Budapest lelke távol áll tőle ... Budapestet újra kellene építeni a semmiből!

Bölöni György: Képek között, Bp. 1967. 422-423.

/a cikk megj.: „Világ" 1914. ápr. 5. /

mdk

Ybl

féle palotabővítés idején 1891–93 között lebontottak három városkaput és a várfalak egy zakaszát

Gerő László A Budai Vár
1962 Bp.

10. l.

mdk

Ybl

a palota bővítésére 1881ben kapott megbízást s olyan tömböt tervez a Krisztina városi völgy felé, mely a Maria Terezia féle épületlez kapcsolodva, közös zárt udvart alkot, de tömegével áttöri a várfalakat.

Gerő László. A Budai Vár

Bp 1962.

31. L

mdk.

Ybl

által épített várbazár eltakarta a lépcsőtornyot mely a várat a Dunaparthal kötötte össze s a királyi flottálok vezetett, mely a fal előtt horgonyzott. A régészeti feltáráskor ismét bemutatható lett.

Gerő László. A Budai Vár 1962 Bp

12. L

Ybl M.D.K.

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története
a kigyezéstől a Tanácsköztársaságig. Bp. 1964.

M.D.Y

Ybl Miklós
épitész

Méltatás.

— : Nikolsky Géza, országos kiírú pécsi . .
Dunantúli Napló, 1955. rájmlis 30 - 4 lap

Ybl-Feyler

Danubius-Zsitjánek egyik
női figurája a Bp. IX. Calvin tér 9. sz.
műemlék lakóépület negyméretű udvarán
nyert elhelyezést

Régi házak Pest-Budán. Főszerkesztő: Pereházy Károly
Műszaki Kiadó Bp. 1976.

M.D.K.

Jbl Miklós, építész

A liberalizmus fénykorát ostororva, szerző elitéli a hamis anyagokkal, harug pompát mimelő, egyénieskedő építészeti felfogást, mely megalkotta a reneszansz alaphangulatu Andrássy-utat, „melynek igazi gyöngyszeme: Jbl mester remekbe készült Operaháza.

Gallina Frigyes: Utcáink esztétikája.
Városi Szemle, XVII.évf. 1931. 683.old.

MOL

Ybl Miklós, építész

Bródy Sándor u. 8 n. alatt a Régi Képviselőház Ybl Miklós alkotása. Pusztulással rövid idő alatt készült el: - 1865 IX. 11 - XII. 9.-ig)
Bródy S. u. 14. n. alatt az egykori Dégenfeld palota is Ybl műve. (1872 - 1874.)

Hatolkay Árpád: A Nemzeti Múzeum körül kialakult palotanegyed története 153 - 161.

Műemlékvédelem, évf. 1960. 3. sz.

Ybl Miklós, építész

A Puskin u.-ban épült palotáik körül Ybl alkotásai: a Nemzeti Lovarda. (1858) A megrongálódott épület áldozatul esett egy szerencsétlen városrendezési tervnek. További: A festetich s'a Károlyi Alajos féle palota. Egyetlen Múzeum utcai műve a 9.n. alatti dr. Bókay János féle bérház. (1870)

Hatolkay Árpád: A Nemzeti Múzeum körül kialakult palotanegyed története 153-161

Műemlékvédelem, Bp. 1960. 3.sz.

01

Ybl Miklós, építész

MDk

Az eklektika egyik nagy alakja.

A volt Festetich palota (1862). Repr.
A " Károlyi palota (1863-65). Repr.
A " Pálffy palota (1867). Repr.

Hatolkay Alpárról: A Nemzeti Múzeum körül kialakult palota negyed története
153-161

Műemlékvédelem, évf. 1960. 3. sz. (IV. évf.)

Ybl Miklós, építész

Dok

1874-ben bízták meg a Várpalota át-
építésével. Haláláig (1891) csak részben
tudott eleget tenni a megbízatásnak.
Ybl tervezte a díszes feljáró lépcsőzetet.

Csorna Antal: Budavári-kétek (I.)
144–151.

Műemlékvédelem, bp. 1960. 3. szám. (IV/3)

Ybl Miklós, építész

Hatalmas műhely dolgozik az egykori királyi ~~vár~~palota Ybl Miklós-féle (nyugati) szárnya sérült köveinek újrafaragásán és más munkákon.

–: Séta a budai vár műemlékei körött

8-9. l

Család i Iskola, Bp. 1954. április

V/4. k

MDK

Ybl Miklós

építész

Munkáinak kerámiai kivitelezésével /ill. kikisérletezésével/ kapcsolatban dolgozott a Zsolnay-gyárban.

48.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

MDK

Ybl /Miklós/

1890-ben a budapesti Nemzeti Lovardán az épitészeti kerámia-munkálatokat a Zsolnay gyár végzi.

36.o.

NIKELSZKY GÉZA: A ZSOLNAY-GYÁR MŰVÉSZETE.
Pécs. 1959.

Ybl Miklós

MDK

Talán az ő műve volt az Országház u. 9. sz. háznak 1875 körüli átalakitása.

Zakariás G.Sándor: Budapest. Bp. 1961.
36.1.

X Ybl Miklós

Zichy -ház /Táncsics Mihály u. 23/

1869-ben Ybl Miklós alakitotta át a Zichy család részére, majd 1909-ben Aigner Sándor neobarokk stilusban.

Repr. 88. képl

52.1.

Zekard és G. Sándor: Budapest. Ny. 1961.

Ybl Miklós MDK

Egyetem utca 16. /Károlyi-palota/

1832-ben a bécsi Anton Pius Riegl átépitette, Hofrichter kivitelezte, 1834-ben a bécsi Koch Henrik befejezte.
Ybl Miklós tervezte az első emeleti faburkolatu átjárót.

Repr. 181. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
100.l.

/ Ybl Miklós

Bp. V. Beloiannisz u. 7 és 9. ikerházat
épitette 1872-ben Dietl Lipot részére.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

97.1.

MDK

Ybl Miklós

Egyetem u. 12. /volt Pesti Hazai Takarékpénztár székháza/.

Ybl Miklós tervezte 1860-ban kétemeletesre. Építőmestere Gottgeb Antal volt . Elkészült 1867-ben.
1884-ben Ybl harmadik emeletet tervezett rá.
Repr. 180. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961

100.1.

Ybl Miklós

MLK

Unger-ház /Muzeum krt 7./

Tervezte Ybl Miklós/1852/.
Épitette Wagner János.
a Muzeum krti homlokzatát a földszint kivéé
telével helyreállitotta Borsos László 1951-ben.

Repr. 204. kép.

Zekariás G. Sándor: Budapest. B. 1961.
114.l.

Ybl Miklós

Muzeum krt 19.

Tervezte 1874-ben Róth Zsigmond számára.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
114-115.l.

Ybl Miklós

MDK

Petőfi -. bronzszobra.
/Bp. V. Petőfi Sándor tér./

Izsó Miklós kismintája/1874/ után
készitette Huszár Adolf /1881/
Talpazat Ybl Miklós terve.
Leleplezték 1882 okt. 15.

Zakariás G.Sándor: Budapest. Bp. 1961.

119.l.

Ybl Miklós

MDK

Huszár Adolf: Eötvös József szobrának
talpazata. 1877.
Leleplezték 1879.

Talpazat helyreállitva 1961.

Zoltai Dezső: Budapest. Bp. 1961. 103.1.

M.D.K.

Ybl Miklós építész

nevét azok között a mesterek között említi a szerző, akik a romantikának történelmi stílusokat feltámasztó áramlatából merítették ihletüket és alkottak kiváló müveket.

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936. 8.old.

Ybl Miklós

MDK

Az 1885 ös világkiállitás idejében Az Andrássy végén állott az általa tervezett gloriett, amely egy diszes lépesős emelvényen álló zászlórud volt.

THALY TIBOR: A 200 éves Városliget. Bp. 1958.

106.1.

Hol kirlós, műépítész

M.D.K.
466

nevét az idegenszármazásu, de Pesten meghonosodott kiváló mesterek között említi:

Belitzky János: A pest-budai polgár születése.
Városi Szemle, 33.évf. 1947. 7.8.sz. 466.old.

HDK

Ybl Miklós [építész]

(Róla szóló cikk:) Ybl Ervin: Ybl Miklós művészete. Budapesti Hirlap. [redacted] 1929. jan. 25.

Budapest irodalma.
Városi Szemle, [redacted] Budapest 1929.
441. l.

Ybl Miklós

MDK

Sándor-palota. /Szt György tér 1-2./

A feltevések szerint ? Anca János épitette Pollack Mihály közreműködésével 1806-ban. 1867-től miniszterelnökség, ekkor Ybl Miklós alakitotta át.

Helyreállitása Pásmándi István tervei szerint folyamatban van.

Repr. 69.kép.

Zakariás G. Sándor. Budapest. 1961. 44-45.l.

Ybl Miklós MDK

Ybl Miklós tér. Ybl Miklós álló bronz szobra , Mayer Ede alkotása. Talpazata mészkő tervezte Czigler Győző: készült 1894-ben lelepleztek 1896. szept. 8. án.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

65.1.

Ybl Miklós MDK

Várkertbazár. Ybl Miklós 1872.

A várbazárt / Ybl Miklós tér 2-6/ 1959-60-ban Kacziba Ferenc állitotta helyre.
Az ásatás folyamán a várbazár mögött előkerült középkori várfalrészek és lépcsőtorony maradványait Helyreállitotta Gerő László 1959-1960-ban.

Repr. 126. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

67

65.1.

M.D.K.

Ybl Miklós építész

tiszteletére rendezett jubiláris ünnepséget alkalmából a lap szerkesztője, Kornhoffer Eduard, két és fél oldalt szentel Ybl építészetének elismerésére. [A lap többi oldalai és a jelzett rajzportré hiányzik]. Részletes életrajzi adatokkal együtt felsorolja összes munkáit.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1882. XI. évf.

dec. 3. sz. 227-29. old.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

Tervezte a Huszár Adolf-féle Petőfi szobor talapzatát.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1882. XI. évf.

okt. 15. sz. 201. old.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

Tervei szerint a borzéta-ünnepélyhez közeledik a Rákospalotai Germanenkely- és földmüves iskola.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1882. XI. évf.

okt. 8. sz. 199. old.

.K.D.

M.D.K.

Hel Miklós, építész

tervei szerint felépült
Erzsébet Sósfürdőt ismerteti
a lap részletesen, az összes részt-
vevőr felsorolásával.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1882, XI. évf.

máj. 28. sz. 115. old.

M.D.K.

Ybl Miklóy épitész

Tervet készitett a Tud. Akadémia palotájához még a tervek elbirálása elött visszakérte pályázatát

Később az akadémiai épitkezés vezetője

Fráter Jánosné: Százéves az Akadémia palotája

Magyar Nemzet 1965. dec. 4 8.l.

M.D.K.

Ybl Miklóy épitész

Tervet készitett a Tud. Akadémia palotájához
még a tervek elbirálása előtt visszakérte
pályázatát
Később az akadémiai épitkezés vezetője

Práter Jánosné: Százéves az Akadémia palotája

Magyar Nemzet 1965. dec. 8.1.

M.D.K.

Ibl Miklós, építés

tervei szerint felépült Ferencvárosi templom felavatási ünnepséggeire megtörténtek az előkészületek. Az alapkőletétel még a koronázás évében, a királynő jelenletében történt meg.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1879. VIII.évf.

Jan. 19. sz. 28. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, epitéz

Felszólítást nyert gr. Károlyi István részéről, hogy az újpesti új róm. kath. templom tervezet készítse el.

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1879. VIII.évf.

márc. 2. sz. 79. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

tervei szerint felépült ferencvárosi templomot ápr. 24-én fogják ünnepélyesen felavatni. ./.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1879. VIII.évf.

ápr. 20 sz. 139. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építés

terérvárosi templomát, a felavatás után, A. Hell aláírással hossran ismerteti a lap és hörli a templom egész építéstörténetét.

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1879. VIII.évf.

ápr. 27. sz.143-45.old.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

Lipólvárosi bazilikájának tervei szerepeltek az 1878 évi párizsi világkiállításon, mely erről egy Breslau-Wien-i szaklapban, J. Stübben beszámolója alapján, dicsérettel emlékezik meg a lap.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1879. VIII.évf.

maj. 4. sz. 151. old.

Hl Miklós, építész

M.D.K.

tervei szerint épül a józsefvárosi Germanmanhely.

Bauzeitung für Unagrn, Bp. 1879. VIII.évf.

jun. 18. sz. 181. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

Benyujtotta a Kálvin téri szökőkút terveit a városi hatóságoknak, melyek ezt jóváhagyták. [A pályázaton Czigler Viktor szerepel mint első díjas]

Bauzeitung für Unagrn, Bp. 1879. VIII.évf.

ort. 26. sz. 337.old.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

1890-ből származó budai Várpalota helyreállítási tervének dunai, homlokzati nézetét közli szerző, citkének illusztrációjaként.

Gerő László: A budavári palota-együttes helyreállítása

"BUDAPEST", Bp. 1966. IV.évf. jun.sz.

19. old.

M.D.K.

Hl Miklós, építés

1891. jan 22. én 77 éves
korában rövid szenvedés után
elhunyt. A lap első oldalon he-
gyelettel emlékezik meg róla. Rés-
létes eletrajzi és működési felso-
rolást, nem ad, mivel azt már az
1882 évi jubileumi ünnepségek el-
nehmával megtette.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1891. XX.évf.

febr. 1. sz, 25 old.

Ybl Miklós

Ő építette többek között a fóti templomot is.

Család és iskola 1966. jún. ?

YBL Miklós, pesti építész

Nicolaus Ybl, Architect in Pest. — Pollack Ágoston pesti Baubureau-ját hirdeti, mint Baumeister. Ueber alatt Ybl-i szerepel, mint Architect. (1841, 377, 390, 396 l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

M.D.K.

[Hel Miklós]. építés

tervei szerint épült és a Margitsziget északi végében nem regén lebontott fürdő épületet könyomatos ábrázolásban közli:

Budapester Ausstellungs-Zeitung, Bp. 1885.

VI. 30. sz. 178. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

tervei szerint az ~~Erzsébet~~ Erzsébet
kiállításra épülő „Király-pavillon"t
egy alaprajzzal, s az összes résztvevő
művészek és iparosok felsorolásá-
val hosszan ismerteti!

Budapester Ausstellungs-Zeitung, Bp. 1885.

10. sz. 77-78 old.

M.D.K.

Ibl Miklós. építés

Az Országos ~~Erzsébet~~ kiállításra tervezett „Király-Pavillon"-jának távlati képét közli a lap, Sermolka V. könyomata alapján

Budapester Ausstellungs-Zeitung
Bp. 1884. dec. 1-2. sz. 4. old.
[Szerk.: Ráth Károly, megjelenik 1885. márc. végéig havonta kétszer, azután minden héten]

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

tervei szerint három-emeletes uj ház épül a Sugár-ut [Népköztársaság-utja] 19. sz. alatt Fölsinger Rudolf részére.

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1880. IX.évf.

jul. 11. sz. 273.old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

részére a fővárosi bizottság legutóbbi ülésén, a ferencvárosi templom építési és műveretési munkálatáiért 20.000 ft-ot szavazott meg.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1880. IX.évf.

febr. 29. sz. 79. old.

M.D.K.

Ibl Miklós, építés

Teroei szerint épülő
Lipótvárosi Bazilika kupola-
építését, sok szerkezeti adattal,
hosszan ismerteti a lap. A
jelzett 2 rajz melléklet hiány-
zik. Aláírás: Dr. A. Hell.

Bauzeitung für Ungarn, Bp, 1890. XIX. évf.

ort. 20. sz. 233-235 old.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

Servei szerint épült fóti templomban a f. hó 14-i rendkívül erős vizár nagy károkat okozott. Ybl Miklós hozzáfogott a helyreállítási tervekhez.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1889. XVIII. évf.

jul. 20. sz. 169 old.

Ybl Miklós, építén

M.D.K.

teroei szerint az Operahár körelében egy új épület épül, melynek figuralis mükő-frizét Fessler prof. mintárta. A lap egy későbbi számában szerepel Ybl-nek egy Hajós-u. 23. sz. hárára (4-emeletes) kiadott engedély.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1886. XV. évf.

ápr. 25. 99
+ jul. 11 szl. 144 old.
+ jul. 18. 154

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

tervei szerint 1875-1884 között felépült Opesti Operaházról a lap körli a berlini „Baugewerks-Zeitung" rendkívül elismerő kritikáját a részletes ismertetését.

Bauzeitung für Ungarn. Bp. 1885. XIV. évf.

jun. 7. sz. 122-123 old.
+ jun. 14. " 129.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész

Servei szerint épült Királypavillont közli a lap az Eros. kiállításról egy kis könyomatos látképpel és hosszú leírással.

Bauzeitung für Ungarn. Bp. 1885. XIV. évf.

máj. 17. sz. 101-102 old.
+ máj. 24. " 109-110. "

Ibl Miklós, építész

M.D.K.

átépítési tervét a budai Királyi várról igen értelmesen ismerteti J. B. aláírásu cikkíró. Rámutat a stiluskevezedésez nehezen megoldható problémeira, melyezet még a legfelsőbb helyről jök kirötéset is nehezítenek. Közli az ujjáépítési terv távlati képét.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1886. XV. évf.

Jan. 1. sz. 4-5-6 old.
+ Febr. 14. 42.

M.D.K.

Ybl Miklós
építész

A nagy építész pályája és hatása
sal volt Ybl Európai művészi kialakulására.

Farkas Zoltán: Ybl Európai
Művészet, 1965. szept - 28 lap.

Ybl Miklós építész M.D.K.

1814. ápr. 6-án született Székesfehérvárt,
Müszaki tanulmányait a bécsi Politechnikumon végezte.
1832-ben beállt Pollack Mihályhoz, hogy a falazást
boltozást gyakorlatilag is elsajátitsa. 4 évet tölt
nála,
majd ugyanannyi ideig Kochnál, akinek a volt
Károlyi palotánál / Bp. Egyetem u / utóbb Kinszky
villa-palotánál /Prága/ segédkezik.
1940-42 között Münchenben dolgozik, innen
Olaszországi tanu mányut /Velence,Vicenza,Genova/
Hazatérve Pollack Ágostonnal társul és vele együtt
tervezi a debreceni templom tetőzetét /1842/
építi át az ikervári Battyány kastélyt /1847/

Magyar Építömüvészet 1964/3. 48.l. */ .

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Koch Henrik révén került Károly Istvánhoz, akinek fóti kastélyát kibővíti /1845-49/
1845-49 között fóti templom,
Károlyi István támogatásával ujabb olaszországi tanulmányut
Nagycenk, kat. templom Széchenyi részére,
Kecskemét, ev. templom,
Gerlai magtár,
Budai Takarékpénztár épülete /Clark Ádám tér/ a második világháboruban elpusztult.
1860 után a Nemzeti Muzeumot körülvevő palotasor.
1965-66 ideiglenes képviselőház
1857. Nemzeti Lovarda
Magyar Építőművészet 1964/2. 48.1. · / ·

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Festetics-palota / Puskin és Bródy S. utca sarok/
1862-65,
Károlyi Lajos-palota Puskin és Muzeum utca sarok
1863-65
Résztvesz a Tudományos akadémi, bécsi Főrendiház,valamint a képviselőház pályázatán,
Az Akadémia mögött 4 emeletes bérház,
Hazai Takarékpénztár palotája , Egyetem/ Károlyi / u.
1866-68.
Degenfeld -palota, Bródy S. u . /1822/
Rácz Fürdő tusoló csarnok,
Ganz -mauzóleum / Kerepesi temető/ 1868,

Magyar Épitőművészet 1964/3. 48. l. */ .

M.D.K.

Ybl Miklós épitész

Ferencvárosi templom /1865-79/
Margit fürdő / Margit sziget/
Vámház / 1870-74/ most Közgazdasági Egyetem,
Várkertbazár /1874-82/
Wenckheim kastély, Ókigyós /1875-79/
Schossberger kastély, Tura, /1883-/
Operaház /1873-1884/ repr.
Bazilika, Hild József halála tán,
Danubius-kut /1879-83/
Várpalota, Krisztinavárosi -szány
Ybl Ervin: Ybl Miklós /1814-1964/ szül 100. évf.

Magyar Épitömüvészet 1964/3. 48-51.l.

Ybl Miklós, építész

MDK

Ungvári László nobrásznak Ybl Miklós-ról készült nobrát székesfehérvárott állítják fel.

— : Kis Híradó

2.

ESTI HIRLAP, bp. 1965. jan. 22.

Ybl Miklós

Építész alkotása a Margit gyógyfürdő

Szalatnai Rezső: A Margitsziget

Élet és Tudomány 1962 jan 50. l.

Ybl Miklós

Építész terverte a palota krisztina-
városi szárnyát

Dr. Radnai L: A budavári palotat

Élet és Tudomány 1962 aug. 975 l.

Ybl Miklós

Építési tervei szerint épült a Sándor u.-i palota

Hannip Miklós: 60 éves a magyar Országház

Élet és Tudomány 1962 szept. 1262. l.

Ybl Miklós

Épitész, tervei nincsi épült a Sándor
s. u.-i palota

Hannig Miklós: 60 éves a magyar Országház
Élet és Tudomány 1962 szept. 1262. l.

Ybl Miklós, építész

MDK

Művét, az Operát renováljuk.

-: Bővítik az Erkel Színház színpadát

2.

ESTI HIRLAP, bp. 1965. jan. 7.

Ybl Miklós, építész MDK

A kiscelli múzeum új szerzeményei
között eredeti Ybl-tervezések is
vannak.

— (: — szöveg — fénykép — 2

ESTI HIRLAP, bp. 1965. máj. 31.

Ybl Miklós, építész MDK

Az Ybl-család gazdag hagyatékát székesfehérvárott az Arany János u. 12. sz. alatti műemlékházban helyezik el.

— : Kulturális hírek 8

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. máj. 12.

Ybl Miklós MIK

Várkertkioszk /Ybl.M. tér 9-11/ Scholtz Roberttől kivitelezett sgrafittófestésü loggiával. Eredetileg a várpalota szivattyutelepe volt. Tervezte Ybl. Miklós. Épült 1874-79. között.

Repr. 127. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 65.l.

Ybl Miklós

MDK

Ujlaki r.k. Plébániatemplom. Bécsi ut.
A templomot régebbi helyén 1746-ban H a m o m Kristóf kezdte épiteni, 1748-ban N e p a u e r Máté folytatta és fejezte be/1759/. Toronysisak 1877 Y b l Miklóstól.
Oszlopos barokk főoltár H i c k i s c h Kristóf és Held Frigyes műve 1799. Rajta Cranach Madonnaképének másolata Falconer Ferenc műve.

Repr: Bécsi uti r.k. templom.
128. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
66.l.

MDK

Ybl Miklós

1869-ben tervezte a Rác /Volt Szt. Imre/- fürdő jobboldali, ma is részben álló kétemeletes szárnyát és két kupolás fürdőcsarnokát is.

Zakariás G. Sándor : Budapest. Bp. 1961.

27-28.l.

Ybl /Miklós/ MDK

Szent György tér. Királyi palota.

Az ötvenes években /1850-6 helyreállitották és bővitették Joseph Weiss és C. Weinwirth bécsi udvari épitészek tervei szerint.
1896-1903 között az Ybl- Hauszmann féle nagyszabásu kiépitéssel kapta mai neobarokk alakját.

Repr. 76. kép.

Zakariás G. Sándor. Budapest. Bp. 1961.
42.l.

Ybl Miklós MDK

Fő utca 1. sz. - Clark Ádám tér - Bem József rakpart háromhomlokzatos házat tervezte 1867-69-ben.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

24.1.

Ybl Miklós

Bp. VI. Hajós utca 7.

Ybl Miklós épitette magának 1866-ban az 1844-ben leégett födlszintes ház helyett. A harmadik emelet anlakai felett ~~Sommer~~ Sommer Ágost dombormüfrize.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

137.1.

MDK

Ybl Miklós

Bp. VI. Hajos utca 9.

Ybl Miklós épitette magának.1886.

A harmadik emelet ablakai felett medaillandombormüvek Sommer Ágosttól.

Zakariás G. Sándor : Budapest. BP.1961.
137.1.

MNK

Ybl Miklós

Bp. VI. Bajcsy Zs. u. 17.

Hild Károly 1850-ben Hohlfeld ignác részére
építette háromemeletesre.
Diescher József 1840-ben épitette a másik házat
Diescher János részére egyemeletesre.
A kér ház összeépitése és mai alakja YBL Miké
lóstól Balassa János részére, 1862.

Repr. 247.kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp.1961.

135.l.

Ybl Miklós

MDK

Danubius -kut./Engels tér/.

Tervezte Ybl Miklós, a szobrokat mintázta Feszler Leó, felnagyitotta és faragta Brestyánszky Béla. 1880-83.
1944é45-ben a Calvin téren megsérült.
1959- re a kut az eredeti mintájára elkészült. a szobrokat Győri Dezső faragta ujra.

Repr.: 178. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
101.l.

MDK

Ybl Miklós

Népköztársaság utja 18.

Épitette 1880 körül Fölsinger részére.
kissé átalakitva.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

142.1.

M.D.K.

Ybl Miklós, építész

is meghívták a krakkói színház pályatervének bíráló bizottságába.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1889. X. évf.
febr. 19. sz. 3. old.

Ybl. Miklós, építész

M.D.K.

a lipótvárosi bazilika teljes befejezéséhez szükséges terveket bemutatta az építési bizottságnak. Ezek szerint még 320.000 frt-ra lenne szükség, amivel a templom 2 1/2 év alatt befejezhető volna. Az építkezés eddig 3 millió frt-ba került.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1889. X. évf.

okt. 8. sz. 2. ld.

YBL MIKLÓS

Kampfl József szobor portréja róla

Losonci Miklós: K.J. szobrai.Monor,Szoborpark

UJ TÜKÖR 1981/XVIII/ 1.sz.4.o.

nachten, war ſtark. Das Dombaukomitee beſchloß, hören. Profeſſor Freiherr von Schmidt (in München) as er ſpäter (30. März 1892) noch ergänzte (Gut- nen alles über die Urſachen der Schäden im zweiten kte die dort gegebenen Darlegungen noch durch glichkeit einer Heilung optimiſtiſcher an, als Propſt ufhören des Verbandes im Steinwerk könne nicht ücke gebe es im konſtruktiven Gerüſt nicht; eine ſo nicht. Demgemäß brauche man den Chor weder n könne den ganzen Beſtand erhalten, auch die

wechſelung der Fundamente nichts helfe, ſolange lle man im Boden um die Fundamente des Chor- affen, dies werde einer weiteren Bewegung in den lle Zerklüftungen im Mauerwerk ſorgfältig auszu- nd Wänden wiederherzuſtellen. Weiter ſei die Ver- beſondere müſſen die weſtlichen Vorderchorpfeiler

YBL MIKLÓS

repr. portréja
említve

FÉSZEK
UJ TÜKÖR 1981/XVIII/ 29.sz.36.o.

ni majd látni fogunk
Jónás költői leckéje,
–, és bizonyára azon

iből, többé-kevésbé
nondja, amit akkor
ett megváltoztatnia,
tta alaposan. A ma-
hez, hogy a legtöbb
dalmi igénye, amely
sban táncdalt vagy
nolyat", amelyekből
zhatunk ezen. Nem
razenére való hajla-
A baj ott kezdődik,
- bármi oknál fogva

1859

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Miklós Ybl
1814–1891

DAILY NEWS
1984 SEP 19

1021

A theatre collection and the Opera House

PHOTO MTI — IMRE FÖLDI

REHEARSALS have begun at the restored Opera House for Erkel's "Bánk bán". The scaffolding has now been removed from the façade of the building, which has reappeared in its original splendour. Finishing touches are being put to the carriage drive and the ornamental ceiling of the auditorium, where the cleaners are busy at night, some suspended in the air with vacuum cleaners to get the dust off the frescos and plasterwork. The dress rehearsal takes place on Saturday for the grand opening performance on September 27. Meanwhile on the 25th, the company will give a special performance for those who have worked on the reconstruction

Hardly a year before the Budapest Opera House was closed for reconstruction, a library came into being to look after and build upon the materials in Hungary to do with the technical side of the theatre.

The Specialized Library of Theatre Technology was set up with assistance from the Ministry of Culture by mechanical engineer Iván Szabó-Jilek, who for some years had chaired the Publications and Information Exchange Committee of the International Organization of Scenographers and Theatre Technicians. The bulk of the material consists of books and periodicals published abroad, but many translations of articles have been made into Hungarian to assist theatre people here.

Apart from details on theatre building and equipment and catalogues from manufacturers, most of the Hungarian source materials in the library are historical. Shortly after its foundation the library began collecting photos and slides as well. And the slide collection came to play an important part in the reconstruction of the Opera House, now about to celebrate its centenary with a grand reopening.

The library managed to preserve a full record of the old hydraulic stage machinery at the Opera House, before it was dismantled and removed in August 1981. It had been the first of its kind to be built at a theatre anywhere in the world. Built is certainly no exaggeration, as the system extended over a full three storeys. Later a series of four half-hour programmes of slides with commentary were made about the history of this magnificent building from the time when construction was first mooted in 1866, through the opening in 1884 and the major alterations in 1912, to its rebirth in the present.

Among the treasures which have come to light among the material the library has gathered are original drawings for the interior made by the Opera House architect Miklós Ybl, born 170 years ago. Let this one stand as a centenary tribute to a great Hungarian architect.

Mihály Vargha

ORIGINAL DRAWING for the "Royal Hungarian Opera House" by architect Miklós Ybl

DAILY NEWS

of the Hungarian News Agency MTI
BUDAPEST

Neueste Nachrichten

Wednesday, 19. 9. 1984
Vol. 18. No. 183 6,50 Ft

UN General Assembly session opens

with large number of arms issues on agenda

Chernenko presents award to Florakis

Moscow, Sept 18 (TASS) — President and CPSU General Secretary Konstantin Chernenko presented an award on Tuesday to the head of the Greek Communist Party. Chernenko presented Harilaos Florakis with the Order of Lenin, the Soviet Union's highest award. Chernenko said the medal honoured Florakis' great revolutionary services. The award has been conferred on Florakis on the occasion of his 70th birthday.

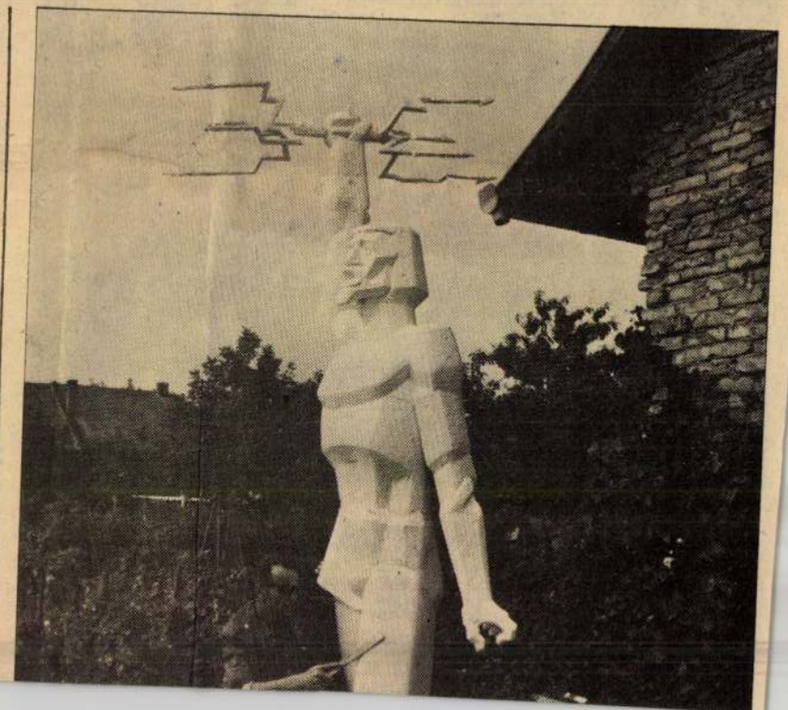

Union leaders

Ybl Miklós építész (1814–1891.)

Egykori mennyezetfestések a Nemzeti Múzeum termeiben.

1. Így ír erről a korabeli sajtó:

„A nemzeti múzeum dísztermei ügyében a ‚középponti tanácskormány' végrehajtó bizottságának titkára, Pompéri János a végrehajtó bizottmány rendeletéből jelentést tesz a nemes gyűjtő és adományozó hölgyeknek a felől, hogy áldozataikat a bizottmány mily módon igyekezett azon célra fordítani, mely e lelkes adományokra alkalmul, ösztönül szolgált... a bizottmány a könyvtári termek kettejének szekrényekkel ellátását elvállalá és azon erős hitben, hogy határozata a nemes adományozók helyeslésével fog találkozni, elhatározá, hogy az elvállalt termek egyike, (a szegletterem) a magyar hölgyek lelkesedésének méltó emlékéül díszterem legyen, melyben a magyar történet- és államismeretre vonatkozó kéziratok, incunabulák s a könyvtár legértékesebb magyar művei őriztessenek s abban a nemzeti múzeum dicső emlékű alapítója, Széchényi Ferenc gróf arcképe foglaljon helyet. A nemzeti múzeum alapítójának nevét viselendő terem e névhez és a magyar hölgyekhez méltó dísszel fog elkészíttetni s a nemzeti múzeum építészetével összhangzó tölgyfaszekrényekkel és ékítménnyel elláttatni. E díszterem ékes, valamint a szomszéd terem egyszerűbb szekrényei... tervrajzának elkészítésével, valamint a kivitellel Ybl Miklós építész, s Szabó József asztalos urak bizattak meg"

1. A könyvszekrény és a falfestés kapcsolata. A könyvszekrény felett a boltozaton látható a meszelés alatt rejtőző régi festés

1

2. Egy első emeleti teknőboltozatú terem sarokrészlete századvégi fotóról. (repr.)

3. Második emeleti terem gerendás mennyezetének festése századvégi fényképről. (repr.)

Magyar Építőművészet, 1986, 2., 60-old.

Ybl Miklós, építész (1814–1891) 2.) Folytatás
Sisa József: Gottfried Semper és Magyarország.

2. A nagyhörcsöki kastély földszinti alaprajza

Palais Zichy

GRUNDPLAN DES SCHLOSSES

IM JETZIGEN ZUSTANDE

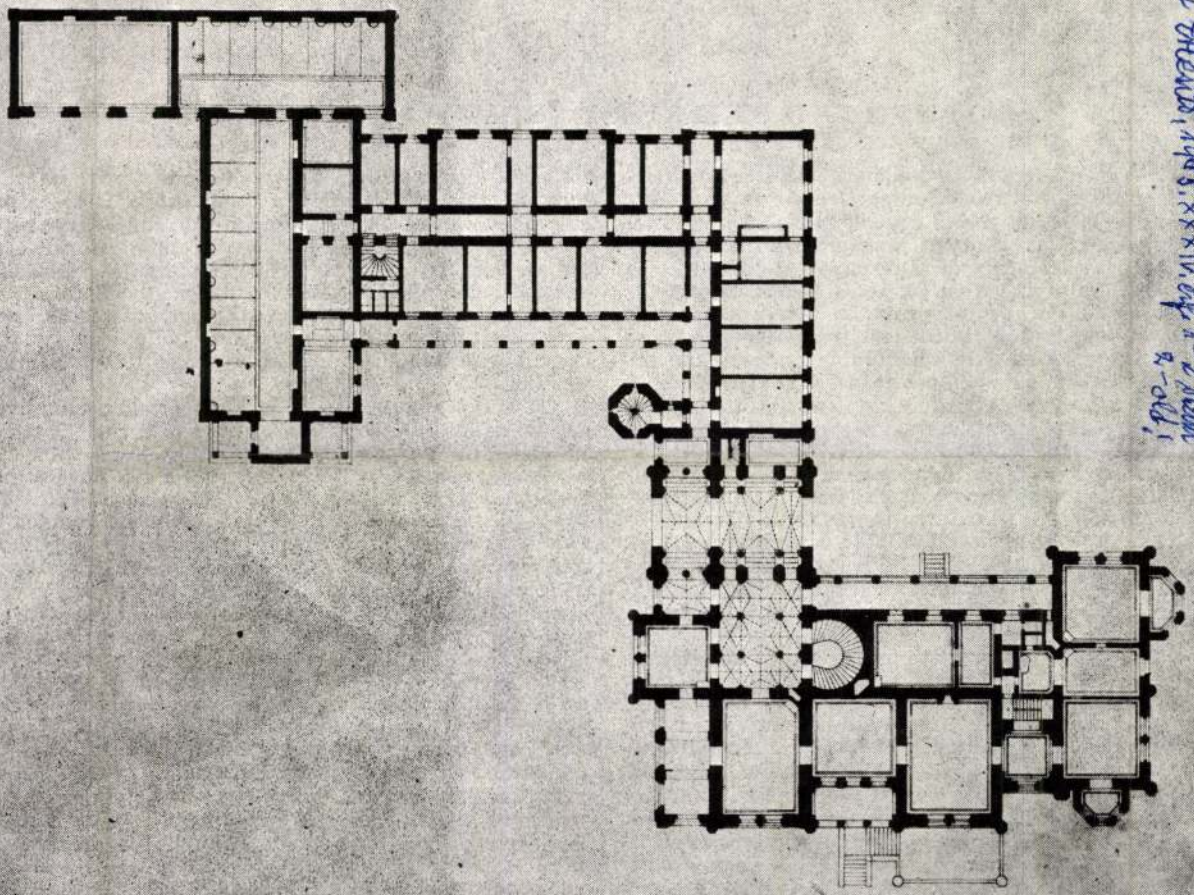

Műrégészettörténeti Értesítő, 1985. XXXIV. évf. 1–2 szám 2-old!

TANULMÁNYOK

GOTTFRIED SEMPER ÉS MAGYARORSZÁG

A 19. század középső harmadának művészeti teoretisa és építésze, Gottfried Semper (1803—1879) a korak szellemi életének vezető egyéniségei közé számított. évékenysége nemcsak átvitt, hanem földrajzi értelemn is széles teret ölelt föl: Drezdában, Londonban és irichben több mint három évtizeden keresztül professzorként működött, s mint gyakorló építész a historizus egyik legjelentősebb mestere volt Európában.[1] agyarországgal nem állt különösebben szoros kapcsotban. Zürichben, ahol Semper 1855-től. 1871-ig élt és az teni Polytechnikum igazgatói tisztségét töltötte be, volk magyar tanítványai, ám saját tervei alapján emelt ület hazánkban nem hirdeti nevét.

Magyarországra szánt, de meg nem valósult terve viont van, s ez a nagyhörcsöki Zichy-kastély átalakításoz készült 1870—71-ben.[2] Az egykor Fejér megyéen, Káloz község mellett található kastély építésének latai jól ismertek.[3] Ybl Miklós korai műve, 1852—-ben épült gótizáló-romantikus stílusban. (A II. világborúban vagy azt követően rommá lett.) Építtetője óf Zichy Pál császári-királyi kamarás volt.[4] A főmes 1854. július 15-én vette feleségül gróf Kornis Ant (1836—1901), akiről később úgy emlékeznek meg, gy Erzsébet királyné udvarhölgye volt Bécsben.[5] inden bizonnyal Kornis Anna után nevezték el az épüet Annavárnak, ilyen néven történő említésével 1858n találkozunk először.[6] A grófnő különösen szívén selhette a kastély sorsát — talán már a kivitelezéskor leszólt a dolgok alakulásába —, hiszen az elkészülést vetően alig másfél évtizeddel újbóli kicsinosítását-átítését fontolgatja, s mindent megtesz, hogy ehhez Gotted Sempertől szerezzen terveket. A hatvanas évek mádik felében Bécsben, de már Pesten is láthatta az új

zik a helyszínre az épület megtekintésére, vagy ha mást nem, Bécsben mindenképpen találkoznak. Hogy szavainak nagyobb súlyt adjon, nyilvánvaló túlzással azt írja, hogy „az építkezést szüneteltetí", amíg Semper véleményt nem ad. A következő hónapokban a grófnő táviratokkal ostromolja a professzort egy bécsi találkozót kérve, majd 1870 tavaszán vagy kora nyarán elküldi neki az említett tervmásolatokat. Ez év júliusában tudatja, hogy megint Svájcba készül és szeretné őt Zürichben felkeresni.

Minthogy mind ez ideig vagy egyáltalán semmilyen, vagy legalábbis érdemi válasz nem érkezett Gottfried Sempertől, Zichy grófnő kérésére a zürichi Mathilde Wesendonck, a Semper család ismerőse jár közben a professzornál. 1870. augusztus 29-i datálású levelében tudakozódik, remélheti-e Zichy grófnő, hogy kastélyának kiépítési terveit elkészíti. A magyar hölgy attól tart, hogy nincs kedve a „gótikus-mór" stílusú épülettel foglalkozni, de legalább azt szeretné tudni, túl költséges lenne-e valamennyi homlokzat reneszánsz stílusúvá történő átépítése. Még mindig abban bízik, hogy a zürichi professzor eljön és a helyszínen megtekinti az átalakítandó épületet. A levélíró — sürgetésnek szánt nyilvánvaló túlzással — azt is hozzáteszi, hogy a Zichy család szeretné megkezdeni az építkezést, mivel a kastély jelenlegi állapotában „lakhatatlan". Ha Semper nem tudna a szóban forgó épülettel foglalkozni, vagy akár csak a terveket megrajzolni, legalább egy rátermett építészt ajánljon.

Ennyi kérlelésnek végül van foganatja, és Gottfried Semper elkészíti a nagyhörcsöki kastély átalakítási terveit. Ezeket Manfred Semper küldi el Zichy Pálnénak 1871 januárjában egy levél kíséretében — e másodrendű fontosságú ügyben a professzor a fiát bízta meg a további

Ybl Miklós (1814–1891).

építészmohrámúvén

„Danubius-kút"-ja a Kálvin téren 1883–1945 kö-
zött állt. (említve).

Budapest
1983 ott.

Wehner Tibor: Új szobraink.

YBL MIKLÓS

emlitve, hogy tervei szerint épitik a belvárosi görög-keleti templom tornyait

Rédey Pál:Belvárosi csonka torony

UJ TÜKÖR 1982.XIX.évf.51.sz.11.o.

SZERZŐDÉS

munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesitéséhez

nely létrejött egyrészről a MTA Müvészettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri . 62.), másrészről

év:

őállásu munkahelye:

illandó lakcime:

szem.ig.száma:

megbizott között az alábbi feltételekkel:

1. Az elvégzendő feladat részletesen:

Ybl Miklós, építész (1814–1891).

1984. szept. 27-én nyitja meg újra kapuit a magyarépítészet Operaháza. A látogatók megcsodálhatják majd a néző tér helyére állított mennyezetképét, Lotz Károly alkotását is. Lotz Károly alkotása tökéletes kiegészítője az építész, Ybl Miklós műveinek, a nagyszabású neoreneszánsz terem stílusos „lezárása".

Körképek a Lotz-freskóról.

Budapest, 1984. ápr. 16–17. old.

Ybl Miklós

Még a kiegyezés előtt felvetődött a gondolat, hogy az országiak igazságügyi palotára volna szüksége. A tervezésre még 1864.-ben, – a hely pontos kijelölése nélkül – a művész kapott megbízást. Majd a kiegyezés utan Szkalnitzky és Koch építészeket kérték fel a tervek kidolgozására.

Gábor István: Egy régi épület új élete.

Budapest, 1974. jún. 13. old.

Ybl Miklós, építész

A Régi képviselőházat Ybl tervei szerint építette föl Diescher József.

Perchány Károly: Kedves Élet és Tudomány! 1874.

Élet és Tudomány, Bp. 1974. okt. 4. XXIX/40.

Ybl Miklós MDK

épitész

G.:Térey Zechig Jahre. Kunst PLL.1913.dec.25.

YBL Mikló épitész M.d.K.

Székesfehérvári születésü.
1831-ben Bécsben a müegyetemen szerezte szakmai képzett
ségét, ekkor már 20 éve müködött Pesten, ezért jogo-
san kérte , hogy a "remekmü" elkészitésétől tekintse-
nek el a céhbe való felvételénél
1863-ban felvették az épitőmesterek céhébe.

Szülővárosa a most épülő uj városrészt " Ybl Miklós
lakónegyednek nevezi el.
1814-ben született, 1914-ben a gimnázium falán emléktáb
lát helyeztek el, amely azonban évek mulva elkerült
onnan, s nevét csupán szüleinek sirja őrizte Székesfehé
várt. Édesapja kereskedő volt.
Szülővárosában tervezett két házat, szinháztervet is ké
szitett /1860 körül/
Környei Elek: Ybl M. lakónegyed Székesfhérvárott....
Magyar Nemzet 1962. november 13. 5.l.

M.D.K.

Ibl Miklós, építész (1814-1891)

születésének 100 éves évfordulóján lelkes szavakkal és szobrának részletfelvételével emlékszik meg a lap első oldalán, a nagy mesterről:

Pártos Gyula:

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 14.sz. 139.old.

Ybl Miklós, építész MDK

Az Akadémia felépítését
Ybl Miklósra és Skalnitzky
Antalra hívták.

(sirokmány): Szárévs a tudomány
háza 8.

ESTI HIRLAP

bn. 1965. dec. 11.

MDK

Ybl Miklós épitész

dr.F.G: Szakirodalom. Épitő Ipar - Épitő Müvészet.
1927. jan. 1. 5. l.

MDK

Ybl Miklós építész

Bierbauer: A palatinus stilus viszonya az aurópai klasszicizmushoz. MMÉEKözl havi füz. 1925, ápr. 39 l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Feltehető, hogy ő a tervezője a Budakeszi út 36. sz. villának

(esetleg: Ferzl Frigyes)

(rev.)

Budapest műemlékei II. Bp. 1962. 544. l.

541. l.

le. D. U

YBL leírásának építése

Tervrajza a Budapesti Történeti Muzeumban

Budapest műemlékei II. kp. 1962. 395.1.

Budapest müemlékei II. kp. 1962.

Ybl Miklós, építész

Kegemlítve: a modern magyar szabványosítás egyik úttörője volt.

Dr. Mérő Éva: Ami az MSZ mögött rejlik

1932 - 1935.

Élet és Tudomány, Dp. 1974. okt. 11

XXIX
41.

az Ybl család

Nagyatékának eddig Svájcban
őrzött anyagával gazdagodva nyílt
meg márcinsban az új állandó Ybl
kiállítás a szekesfehérvári Ybl Múzeumban.

Magyar Nemzet 1970 február 21.
Ecold.

-Nagyló-

Ybl Miklós

A Múzeum ut. 7. s alatti
„Unger" ház tervezőjelent neve
emlitve

Műemlékvédelem 1972/3
172. old.

Ybl Miklós, építész

A cenki templomot tervezte

Széchenyi meglicázából.

Németh Gerenc: „Cenk, hazánk véghatárán"

1744–1803.

Élet és Tudomány, Bp. 1973. szept. 21.

XXVIII

38.

Ybl Miklós

Műveként tartják számon a
Bp. VI. Bajcsy Zs. út 17. sz alatti
házat

Műemlékvédelem
1972/3
177. old.

Ybl Miklós

Neozenerjány Zastolyt fervezett

Szabad Ujgyóson (1875)

Műemlékvédelem 1971/4

217. old.

Ybl Miklós, építész

Székesfehérvárral kapcsolatban megemlítve.

Mesterházi Lajos: Visszontlátás

6-7.

Népszabadság, Bp 1973. március 31.

Ybl Miklós, építész

Ybl-emléktáblát avattak
Székesfehérvárott. (A Y.M.
ált. isk.-ban.)

— : Hír

8.

Népszabadság, Bp 1973. jan. 21.

Ybl Miklós, építész

Az egyik karikatúra (rajz.: Mészáros András) „szenvedő hőse".

— : Ki mit tudna?

27.

Nérszabadság, Bp 1972. dec. 24.

Ybl Miklós, építész

Megemlítve.

Széky Péter: Ferencváros bemutatkozik

3.

ESTI HIRLAP, Bp 1972. dec. 4.

Ybl Miklós

A Szent István-bazilika 1868.-i összeomlása után vette át a templom épitését, s ő tervezte rá "az apszis külsejét támogató, olasz izléső, félkörü oszlopsort és a hátsó kisebb tornyokat, amelyek szintén olaszos és reneszánsz gondolkodás szülöttei. 1891-ben, a müvész halála után vette át a templom épitését Kauser József.
"Szent István temploma" c. cikk a Bazilika épitéséről.
A HÉT, Bp. 1905. nov. 19. XVI. évf.
47. sz. 770-772. lap.

YBL MIKLÓS, építész

Amit ő csinált, az meg van minden európai nagyvárosban. De hogy Pesten ez jobb, mint Berlinben, az a magyarazata, hogy ő legény volt a talpán és Berlinben akkor nem volt olyan egyéniség egy se, mint ő volt, -irta levelében Kner Imre tipológus. Mata János grafikusnak. 506. old.

SZIJ MsZ80: Kner Imre levelei Mata Janoshoz 495.old

A Debreceni Déri Muz. Évkönyve, 1971. Debrecen, 1972

Ybl Miklós
építész

Ybl Miklós emléktábláját január 21-én
avatták az Ybl váltalános iskolában.
Az emléktáblát Meszlényi János székes-
fehérvári szobrász készítette.

-. - Hirek
Müvészet, 1973.február - 45.oldal

Ibl Miklos

Béesben és Münchenben folytatott tanulmányokat, majd Budapestre tért vissza, ahol számos művet alkotott. 1891-ben hunyt el

-lm-: Miklós Ibl – Schöpfer der ungarischen Eklektik. Neueste Nachrichten, Budapest. 1974. 4. 7.

Ybl Miklós

tervei alapján épült az I-II. Fő u. 1. p. a.
lakóépület /1867-69./

Bezsa László, Bernáth György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973

1335 Ft

350 Ft

Ibl Miklós

alakította át (1872-74) az V. Petőfi Sándor téri görögkeleti templom homlokzatát.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

3901

Ybl Miklós

a maga számára épitette (1886) a VI. Hajos u. 7. sz. házat; ő alkotta a 9. sz. épületet is.

Bezza László, Bernáth György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

417 l

Ibl Miklós

alkotása a Kálvin téri volt Danubius kút (1883).

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 1335 l

5151

Ibl Miklós

tervei alapján épült az V. Károlyi Mihály u. volt Pesti Hazai Takarékpénztár épülete.

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973

13351

5241

Ibl Miklós

végzett munkálatokat az V. Károlyi Mihály

u. 16. sz. épület I. emeleti lakásban.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest

1973. 13351

5241

Ibl Miklós

alkotása a Ganz Ábrahám mauzoleum a Kerepesi temetőben.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

5441

Ibl Miklós

és Fessler Leo közös műve:
„Donubius kút," 1883. V. Engels tér,
4. sz. reprodukció.

Székely András: A százéves Budapest
szobrai ből, Budapest, 1972. 47 l

27 l

Ybl Miklós, épülén

1864-ben tervei alapján épült
a nagycenki templom.

Szerkalmi Imre: Nagycenk, Széchenyi —
és a mai látogató 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. jún. 19.

Ybl Miklós

hagyatékának egyik rajzát közli

Ságvári Ágnes: Fővárosunk levéltára

Budapest, 1972.10.sz. 9-11.l.

Ybl Miklós

Fővámhár-ának egyhorú kritikáit említi

Gábor István: Egy régi épület új élete; az Ujvárosháza. - Budapest,1972.5.sz.22-25.1.

Ybl Miklós

A Hild József tervezte Nákó-házban létesült Scheibl-féle gőzfürdőt, az ugyancsak Hild tervezte Diana-fürdőt, a helyén később /1908/ Quittner Zsigmond által épitett bankpalotát, Ybl margitszigeti fürdőpalotáját s az Ágoston Emil tervezte Hungária-fürdőt említi, ill. ismerteti

Barkoczi Péter: Elfelejtett fürdők.

36-38.l.

Budapest, 1972. 2.sz.

Ybl Miklós

Nem Ybl Miklós, hanem Szkalniczky Antal tervezte Csanak József debreceni házát, melyet Vecsey Imre kivitelezett.

Zsiás Anikó: Vecsey Imre vándorútja és munkássága /1820-1878/. - Építud, 1971 /III/, 4.sz.419-437.l.

436.l.

Ybl Miklós

rodaverelője volt Bukovics Gyula, s nála dolgozott Medek Vince

Komárik Dénes: építészképzés és mesterfelvétel a XIX.században.Pesti mesterek és mesterjelültek. Eptud. 1971 /III/. 4.sz. 379-418.1.

407.l.

1.Fol.

Ybl Miklós

nevét a Vigadóval kapcsolatban (kisebb munkái az épület elkészülte után) említi és ismerteti

Czegány István: A pesti Vigadó épülettömbje. Éptud. 197o. /II.köt./ 1-2-sz-173-268.l.

211.l.

Ybl Miklós

"Ybl Miklós, Schikedanz, Szkolnicsky, Wéber, Potschacher, Schnick, Steindl, a Storzák működése a legszorosabban függ Ercsey a kor diszitőművészetével."

Kiss Ákos: A Misztérizmus a magyar igazművészetben.
Művtört.Ért.1972.2.sz.104-119.l.
105.l.

Ybl Miklós

műhelyében dolgozott Schickedanz Albert. Említi:

Rónai György: Gondolatok művészneveléseink intézményesítésének centenáriumán.
Művtört. Ért. 1971. 3. sz. 204-212. l.

210. l.

Ybl Miklós

fia, Ervin 1965-ben Székesfehérvárra hozta a család híres hímzéseit és képzőművészeti gyűjteményét. A hagyatékból a székesfehérvári Budenz házban Ybl Múzeumot rendeztek be.

Földszinten: Ybl Miklós és Ervin dolgozószobája, emeleten: a gyűjtemény látható.

Vasárnap volt az avatás.

Felavatták a székesfehérvári Ybl-múzeumot.

Magyar Hírlap, 1969. május 19. 6. l.

Ybl Miklós

épitész, az elkövetkező években, a
fővárosi Tanács döntése alapján szobrot
kap a margitszigeti művésztelepen.

Új szobrokat állítanak a Margitszigeten.

Magyar Hírlap, 1969. január 11. 9. l.

Ibl Miklós

a pesti görögkeleti templom végső kiolakitósót végzi el.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970.

2041.

Ybl Miklós

első tanulmányait a bécsi műegyetemen folytatta.

Merényi Ferenc: A magyar építész

1867–1967. Budapest 1970.

181

Ibl Miklós

tervezte a bpesti az egykori Károlyi palotát. (1863-65) 9. p. reprodukció

Merényi Ferenc A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

251

Ibl Miklós

Tervezte a bp-i Operaházat (1875-1884)

5. p. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar épitészet

1867-1967 Budapest, 1970.

Ybl Miklós

a bp-i Operaház alap. rajza. 6. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

Ibl Miklós

épitette a Bpesti Bazilikát. 1867–1889.
10. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867–
1967. Budapest, 1970.

261

Ybl Miklós, építész

Az ország első kocsimúzeumát nyitották meg Pomázon, a helyreállított Cifra-istállóban, melyet már évvel ezelőtt Ybl tervei nyomán építettek fel.

— : Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1971. aug. 26.

Ybl Miklós, építész

Ybl tervei alapján készült a most végi népségében helyreállított Cifra-istálló.

— : Helyreállították a parádi Cifra-istállót

9.

Népszabadság, Bp. 1971. júl. 30.

Ybl Miklós építész

157 éve született

Nápszava 1971 április 6
9. old

Ybl Miklós építész

80 éve halt meg

Népszava 1971 január 22

4. old.

Ybl Miklós

terverte az egykori Fővámházat. Részletes ismertetés:

Gábor István: Egy régi épület új ~~xxxx~~ élete.
Budapest, 1971. 1..sz. 16-19. 1.

Ybl Miklós

tervei nerit épült a Pesti Hazai Első Takarékpénztár épülete a Calvin Téren.

Bogyiska Emil: Külvárosból-világvárosi nagyvá

Budapest, 1971. 1o. sz.

34-36. l.

Ybl Miklós, építész

Művészeti séta keretében, mint „Budapest népítőjével" ismerkedhetnek meg vele a résztvevők.

— : A hét végi kulturális programból

9.

Népszabadság, Bp 1973. máj. 26.

Ybl Miklós, építész

A TIT rendezésében sétával egybekötött előadásokon ismerkednek a résztvevők.

— : Budapest a téma 2.

ESTI HIRLAP, Bn 1973. máj. 24.

Ybl Miklós, építész

A százéves Budapest egyik nevezetességének: a Danubius-kútnak alkotója
[társa: Fenler Leó]

Szécsy Péter: Költészet, körekből 4.

ESTI HIRLAP, Bn 1973 máj. 24.

Ybl Miklós, építész

1884-re kérült el Ybl Miklós többször
"átdolgozott, fejlesztett terve" alapján –
a Sugár úti palota: az Operaház.

Széky Péter: Költészet, Kövek Lőf 4.

ESTI HIRLAP, Bn 1973. máj. 24.

Ybl Miklós, építész

A TIT máj. 26-án Ybl Miklósról tart előadást. Ezt egybekötik az általa emelt épületek megtekintésével.

— : Séták Budapesten 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1973 ápr. 11

Ybl Miklós

LYka Károly: "Y bl Miklós" cimmel ir az épitőmüvészről: ő alakitotta át a magyar fővárost. "Utakat tört, tereket metszett ki, uj közlekedő csatornákat nyitott a modern fővárosi é életnek, uj képet adott a Duna partjainak, hatalmas utrendszert tervelt a budai várhegyre" végül megállapitja, hogy nem tulzás, ha azt állitja, hogy ő az ujjá alapitója a magyar fővárosnak. Felsorolja néhány kimagasló müvét is.
A HÉT, Bp. 1896. szept. 13.
VII. évf. 37. sz. 647-648. lap.

Ybl Miklós, építész

Székesfehérvár gimnáziumában
nevelődött Ybl Miklós.

Antalffy Gyula: Székesfehérvár millenniuma
839-845.

Élet és Tudomány, Bp. 1972. V. 5.

XXVII
18.

Ybl Miklós, építész

Károlyi István meghizásából megtervezte s megépíttette a fóti templomot

Ybl néhány évig fóton is lakott.

A fóti templom: Rep

Vámbéri Gusztáv: Fót

1908-1911.

Élet és Tudomány, Bp. 1972. okt. 6. XXVII/40.

Ybl Miklós

ifjúkorából való alkotásai: a fő-ti templom (1845-55) és a bp-i Unger ház (1852.); további műveci a nagycenki és bp-i Bakáts téri rk. templom.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

241

Ybl Miklós

1867-ben átvette a bp-i Bazilika épitését; 1862-ben épitette az un. Festetich palotát és a Károlyit, majd a régi képviselőházat.

Merényi Ferenc: A nagyor épitészet 1867-1967. Budapest 1970.

241

Ybl Miklós

További építkezései: az egykori Fővámhoz, és a Margitszigetet északi csúcsára épített „fürdő" épületi majd a Várkertbazár oszlopsora. és a kioszk.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

2 l.

Ibl Miklós

1883-ban kezdte el a királyi palota krisztinavárosi szárnyának építését: az építkezést Hauszmann Alajos folytatta. Legkiemelhedőbb alkotása az Operaház.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1907. Budapest 1970.

261

Ybl Miklós

1800 körül építette az oldalszár-
nyalat a XVIII. sz-ban épült tuzséri
kastélyhoz

Pestmegyei Hírlap 1969 január 15
3. old.

Ybl Miklós

mellszobra a művészeti

pantcouba Zerül

Pestmegyei Hírlap 1969 január 11

Miklós

tervezte a Bródy Sándor utcai

Lépriselőházat (akkor főherceg Sándor utca)

Pintér István: Palota a Duna partján

Keletmagyarország 1971 II. 14

Ybl Miklós, építész

aláírás: Clark Ádám. Miért tanulságos a ma már nem létező Hermina tér térképe? Mert a következő lépés: *a Dalműház tervrajza.* Rajta vékony piros tintával a dátum és a kézjegy: 1875. február 20. *Ybl Miklós* építész. Buda és Pest szabad királyi városok alap- és vízhelyzeti térképe *utcanevek eredetéről is árulkodik.*

M. Szabó Judit: Vonalak Ybl Budapest 3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. szept. 1.

Ybl Miklós, ejtőt

Ismerkedés Budapest

lomban

ondoni buszoké — számot
iselnek és útirányt közlő
ablát.

A londoni közlekedési
állalat rendes körülmé-
yek között hatezer buszt
zemeltet naponta, de az
többi időben ...

zési okokból is szinte lehe-
tetlen lenne az újraforga-
tás, a maradékokból való
összeállítás pedig elképzel-
hetetlen.

Mivel az anyagot semmi-
lyen célra nem lehet fel-
használni,

**feltételezik, hogy a rab-
lás, zsarolás céljából tör-
tént.**

Az is elképzelhető, hogy a
...

— : Ismerkedés . . . . . 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. aug. 27.

C8

Ybl Miklós építőművész

A Kecskeméti evangélikus templom alkotásai köze tartozik, melyet 1862-63-ban építettek fel román keresztalaprajzú. Az 1873-ban épített takarékpénztár épülete szinte teljesen kirekesztette a városképből a templom épületét.

Utikalauz üdülőknek.

1973. VII. 27. Petőfi 11.45 | 11 | Kj

Ybl Miklós, építész

L: Hild József

— : A bankóprás ... 3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976 márc. 5.

Ybl Miklóst

hivták meg 1860-ban az Akadémia épületének megépítésére vonatkozó tervpályázatra.

Budapest Enciklopédia: Tóth Endréné. Budapest, 1970. 463l

8l.

Ibl Miklós

újból felkarolta a elhanyagolt magyar kovácsművészetet; 1875-ben a várkerti bazár kerítésrácsának készítésével Jungfer Gyulát bízta meg.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970 239 l

47 l.

MDK

Ybl Miklós, építész

Parádsasvár nevének második felét a Mátra erdejében épített Károlyi kastélyról: Sasvárról kapta. Ezt Ybl terveszte.

(K. Gy.): Ólomkristályt küld az erdő

4.

ESTI HIRLAP, Bp., 1971. jan. 25.

például, hogy egy tizenhét éves lányt eltiltunk az ivástól, vagy azt is mondjuk neki, hogy a szexuális bűncselekmény áldozatává válás esélye növekszik az alkoholfogyasztással. Az unióban már vannak törekvések az üvegek feliratozására is, hasonlóan a cigarettásdobozokhoz, de nem hiszem, hogy Magyarország lesz az első, ahol ezt bevezetik. Fontosabb kérdés jelenleg a reklámszabályozás betartatása. Hiába van benne a törvényben, hogy szexuális tartalmú üzenetekkel tilos alkoholt reklámozni, nem tartják be. A reklámok üzeneteiben a szexuális siker, a magabiztosság gyakran együtt jár az alkohollal, pedig nem biztos, hogy a kamaszok gátlásainak oldását alkohollal kell elősegíteni – mert szer nélkül ugyanott fognak tartani, nem múlnak el a problémáik.

MN: A korai kezelésbevétel fontosságáról is szó van a tervben. Hogyan valósulhat ez meg ideális esetben?

KT: A megelőzés egyik fontos eleme, hogy a még nem alkoholfüggő, de problémás ivót ki lehessen szűrni. A fiatal felnőttkor alkalmas erre. Munkahelyi hiányzás, teljesítmény-visszaesés, családi problémák esetén érdemes az alkoholt keresni a háttérben. Aki társadalmi hátrányt szenved, az egyébként kevésbé védett a fogyasztás kockázataival szemben, az egészségtudatossága alacsonyabb, az alkoholfogyasztás nagyobb eséllyel konzerválja a munkanélküliségét. Ezért lenne fontos rendszerszinten a korai kezelésbevétel alkalmazása, és ez a háziorvossal kezdődik.

MN: Én még egyetlen háziorvosról sem hallottam, aki ezzel foglalkozott volna. Hogyan lehet érdekeltté tenni bárkit, aki a „rendszerben" dolgozik?

KT: Arra kell törekedni, hogy részt vegyenek ebben a munkában, mert nekik a legkönnyebb kiszűrni az alkoholproblémásokat. Magyarországon nem történnek tömegesen ilyen beavatkozások, de azért vannak jó kezdeményezések. Tovább lehet küldeni a pácienst akár az egészségügyi, akár a közösségi, szociális ellátóhoz, ahol az állapotának megfelelő kezeléseket kaphatja. Itt a finanszírozás, a hozzáférhetőség, az érdekeltté tétel az első számú probléma. A 95 százalékos teljesítményvolumen-korlát, vagyis hogy minden intézmény az előző évi kifizetéseinek a kilencvenöt százalékát kaphatja meg, ellenérdekeltté teheti a gondozókat a korai kezelésbevételben, az esetleges gondozói vizitdíj pedig a meglévő betegeket is távol tarthatja. Tönkremehet a teljes addiktológiai ellátás, márpedig a jelenlegi 700 ezerre becsült magyar alkoholfüggőből 33 ezer van kezelésben. Ez rettentő rossz arány. Tudni kell, hogy az ellátatlan alkoholbeteg legalább három-négy másik embernek okoz gondot.

MN: A kiterjedt problémák miatt hogyan fogják össze a különböző ellátási területeket?

KT: Törvény írja elő, hogy milyen kötelezettségei vannak az adott területen például a gyermekvédelemnek, az ellátóknak, és milyen koordinációs mechanizmusoknak kellene működniük. Amelyek persze nem mindig működnek, és van, ahol formálisak. Most írt ki az OAI a maradványpénzeiből egy 80 milliós keretösszegű pályázatot, hogy segítse a szociális és egészségügyi, valamint a helyi civil szervezetek együttműködését. Elég nagy az érdeklődés. Pont a lokális koordinációk segítésére volna szükség, e rendszerek együttműködési intelligenciájának a fejlesztésére, hogy a problémák ténylegesen megoldódjanak. Addig mindenki csak a saját problémáját látja. A pedagógus vagy az orvos a bántalmazott gyereket, a háziorvos a gyomorvérzéses apukát vagy az anyukát, aki nyugtatót szed, és ezek a szeletek ritkán állnak össze egy adott család alkoholügyi portréjává, hogy a változtatás érdekében aztán koordinált együttműködés bontakozzék ki a helyi intézmények között.

Fotó: Sióréti Gábor

MN: Milyen az alkoholfogyasztási habitusunk?

KT: Két nagy „fogyasztási" csoportot különböztettünk meg: az északit és mediterránt. A mediterránra mondják azt, hogy rendszeresen iszik, de keveset, és jóformán sosem részegedik le. Az északi a száraz kultúra: nem iszik rendszeresen, de akkor nagy mennyiséget, és elsősorban töményet. Ránk e két típus szerencsétlen kombinációja jellemző, és rajtunk kívül talán Szlovákiára és a volt szovjet tagállamokra. Ez a kelet-európai, azaz C mintázat a WHO szerint, aminek nagy a kockázata: a balesetek, mérgezések magas szintje és a hosszú távú, belszervi eltéréseket okozó problémák kombinálódnak egymással. Minél korábban kezd el valaki rendszeresen inni, annál nagyobb a valószínűsége, hogy alkoholfüggő lesz. Ez minden szernél így van. Nálunk nem olyan drámai a fiatalok körében a helyzet, mint például az Egyesült Királyságban vagy a skandináv és a balti államokban. A különböző alkoholfogyasztással összefüggő rákmegbetegedésekben viszont vezetők vagyunk az unió tagállamai között. Az összes bűnelkövető húsz százalékánál játszik szerepet az alkohol, és itt nyilván nem a CD-hamisításra, hanem az erőszakos és a közlekedési bűncselekményekre kell gondolni.

MN: A közfinanszírozott ellátók tehát nem túl hatékonyak. De miért lehetnek jobbak a civil szervezetek?

KT: Mert rendkívül mobilisak, mindenhova eljuthatnak, jó a problémaérzékenységük, és nincsen rajtuk szájkosár. Egy állami intézmény vezetője nem mondhatja mindig azt, amit gondol. Az Európai Bizottság is azt az utat választotta, hogy az EuroCare nevű szervezetet bízta meg az alkoholjelentés összeállításával. Az persze kérdés, hogy mi van a szakszerűséggel, a professzionalizmussal, ami nem jelent formalizáltságot, de kellő szakmai színvonalat biztosít.

MN: Mit vár?

KT: Szeretnénk, ha lenne alkoholpolitikánk, mert Magyarországot az alkoholprobléma különösen sújtja, és jelentős alkohol-előállító is. A politikai elitnek szembe kellene néznie azzal, hogy a mértéktelen alkoholfogyasztás súlyos versenyképességi gonddá vált, mert egy problémás ivóval nehéz minőségi termékeket előállíttatni, és nem lehet az ország jelentős része segédmunkás, akit részben alkohollal fizetnek. Ezek az emberek képezhetetlenek lesznek, rengeteg selejt és baleset kíséri a munkájukat. A gazdasági érvekre – sajnos – talán fogékonyabbak a törvényhozók, mint a morális érvekre, a szülő alkoholfüggősége miatt az iskolából kimaradó elhanyagolt, éhező gyerekek problémáira. Itt lehet jelentős szerepük a társadalmi szervezeteknek és a médiumoknak a politika érzékennyé tételében. Csodára nem számítok, de remélem, teszünk lépéseket a hatékony megelőzés megalapozására. Szívós, kitartó munkával el kellene mozdulni ebbe az irányba, ha már 2002-ben elkezdtük. Nem fogjuk bírni a költségeket, ha mindig csak a már betegeket akarjuk kezelni. Ebben nem tudok optimista lenni.

Szilágyi Szilvia Sisso

Egy meg nem kezdett rekonstrukció krónikája

Állva vár a Várbazár

Lassan tíz éve, hogy a Narancs lelkes cikkben üdvözölte a romjaiban heverő Várbazár felújításának hírét és azt a szinte példa nélküli, pártok feletti konszenzust, ami ezt megelőzte (lásd: Világörökösök, 1997. január 23.). Azóta a konszenzusnak híre-hamva sincs, holott a rekonstrukció sürgetőbb, mint valaha. A bazár jó ideje bizonytalan hátterű ingatlanfejlesztők és bonyolult pártpolitikai érdekek prédája.

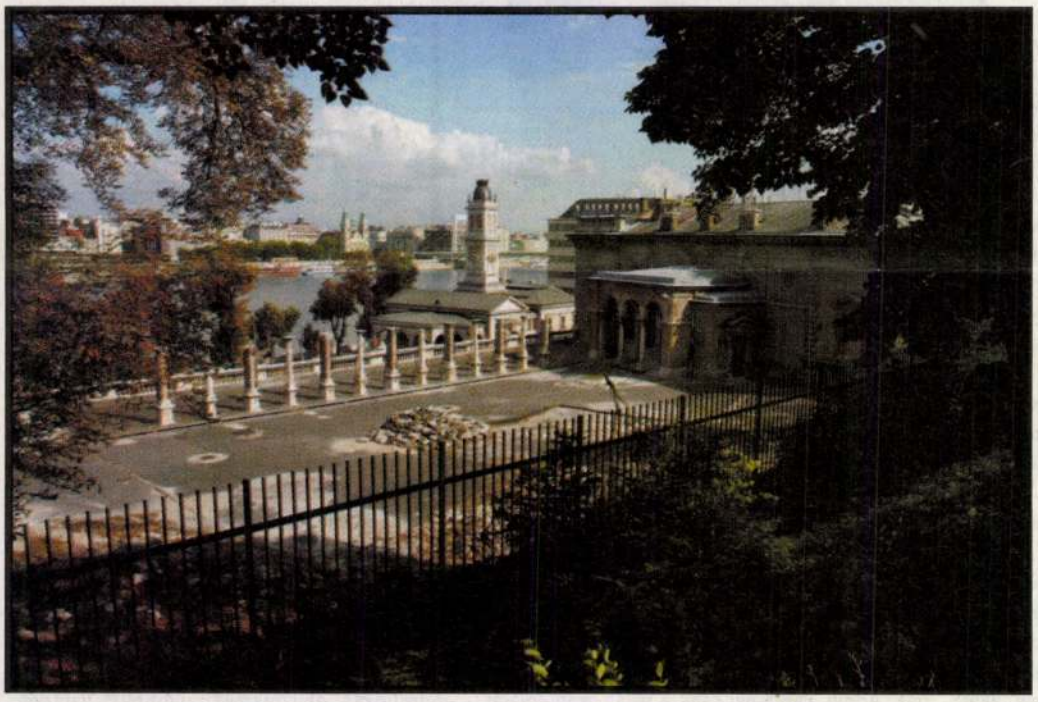

Fotó: Narancs

ITT JÁRT RADICS BÉLA

„A Várbazár ügye mindig kirakatfeladat volt" – mondja Szamkó Katalin, a Budavári Vagyonkezelő Kht. igazgatója. Így volt ez már a tervezése idején, az 1870-es években is, amikor a Közmunkatanács tagjai az Ybl-tervvariációk felett huzakodtak, míg aztán a bécsi udvar el nem döntötte a vitát, és kilenc év áttervezést-átépítést követően 1883-ra el nem készült. Ekkor kezdhette volna teljesíteni abbéli küldetését, hogy a királynő méltó pihenőhelyeként szolgáljon – már ha a királyi pár valaha is felköltözik a Várba. A bazár a 123 év alatt mindössze egy rövid időszakban kapott funkciót is a foszladozó esztétikum mellé: amikor a szocialista ifjúság kordában tartott szabadtéri szórakoztatását szolgálta, míg egy 1980-as Edda-koncerten egy baleset fel nem gyorsította a hely bezárását. A bazár ügye a demokratikus időkben is kirakatfeladat maradt, de lassan nem lesz több, mint az éppen kormányon illetve ellenzékben levő pártok vetekedésének tükre: ki tudhatja végül magáénak azt a hőstettet, hogy helyreállította a világörökség egy részét, és levett egy tételt a világ száz legveszélyeztetettebb műemléke, a World Monuments Watch listájáról?

A '96-os reményteli konszenzusos időre – ami Baja Ferenc környezetvédelmi miniszter, Demszky Gábor főpolgármester, Katona Tamás kerületi polgármester kézrázásával köszöntött be – a bazár a Kincstári Vagyoni Igazgatóság (KVI) kezelésébe került, és az

állami kézből ki nem adható

műemlékek között szerepelt (ahogyan ma is). Az állami költségvetésből elkülönített összegből elkészültek az első felmérések, hasznosítási tanulmánytervek. Az akkori dilemma valójában sosem veszített aktualitásából: tisztán közpénzből újítsák-e fel (és ebben az esetben miből tartsák fenn), vagy üzleti hasznosítás mellett, ami viszont komolyabb beavatkozással járna a világörökségi területen. 1997 végére a várbeli állami ingatlanok kezelésére megalapították a Budavári Vagyonkezelő elődjét (Budai Várgondnokság Kht.), amely 85 százalékban a kulturális minisztérium, 15-ben az I. kerületi önkormányzat tulajdonába került – azaz furcsa, de a fővárosi önkormányzat nem került a tulajdonosok körébe. A következő komoly lépést az Orbán-kormány 1999-es kormányhatározata hozta volt a Sándor-palota, a volt honvéd-főparancsnokság Szent György téri épülete és a Várbazár rekonstrukciójáról, amely a bazárnál üzleti szereplő bevonása mellett döntött. Ennek szellemében írta ki a vagyonkezelő 2000-ben a hasznosítási pályázatot, majd kötött hasznosítási előszerződést 2002-ben a Foundation Kft.-vel.

Ha tavaly nyáron biztosak lehettünk volna abban, hogy a regnáló kormány megéri második ciklusát is, akkor a Várbazár rekonstrukcióját szocialista győzelemnek jósolhattuk volna – de ilyentájt holtpontra jutott az ügy. Ekkor nemcsak a fideszes viharjelzés kapcsolt piros fokozatra, hanem a korábban egységesnek tűnő kormányzati támogatás is megroppant. 2005 szeptemberében a budavári közgyűlés eljutott az előszerződéstől való elállás kezdeményezéséig, mert – a határozat szerint – az üz-

POLITIKAI ZÖNGE

Idén augusztus elején Vaskor László MDF-es alpolgármester éppen a Várbazár ürügyén kezdeményezett fegyelmi eljárást Nagy Gábor Tamás polgármester ellen. A fegyelmit – aminek körülményeit a napokban egyébként törvénysértőnek ítélte a Közigazgatási Hivatal – kiváltó okok között szerepelt, hogy a polgármester támogatta a „nagy valószínűséggel törvénytelen" úton kiválasztott Foundationnel kötött előszerződést. A szerződés létrejöttéről és a hasznosítás körülményeiről Nagy – Vaskor állítása szerint – nem tájékoztatta a képviselő-testületet. Noha az ügy tekinthető Katona Kálmán, az MDF főpolgármester-jelöltje kampánynyitó akciójaként is (aki még július elején Vaskorral közös közleményben hívta fel a figyelmet a Várbazár elleni „merényletre"), inkább Nagy és két alpolgármester – Vaskor, illetve a Fideszből nemrég kilépett Görög Tibor – régi keletű torzsalkodásáról, de akár Nagy pártbeli pozíciójának megingásáról is lehet szó. Ennek tulajdoníthatók az eltérő retrospektívek is.

Nagy Gábor Tamás lapunknak elmondta: az előszerződést a kerület tagi képviselőjeként a testület teljes körű felhatalmazásával szavazta meg. Az önkormányzat képben volt a projektet illetően: egy 2002. szeptemberi, Szamkó Katalinnak címzett dokumentum, amit Görög Tibor írt alá, például úgy szól, hogy az előszerződés tervezetének megtekintése után „a Várkert bazárt és a csatlakozó lakóépületeket magában foglaló hasznosítási elképzelésekkel maximálisan egyetértünk". A 2003-as határozattal, amikor a testület nem engedte a szintterületi mutató emelését, Nagy a maga elutasító hozzáállását bizonygatja, míg Görög szerint éppen hogy ő kezdeményezte a beruházó számára előnyös módosítást.

A beruházás környékén több szereplő egybehangzóan úgy tartja, hogy Nagy kezdetben határozottan, később egyre elbizonytalanodva volt a projekt mellett. A polgármester elmondása szerint 2005 elején döbbenten hallotta azt a hírt, hogy a Foundationnel aláírás előtt áll a végleges szerződés, holott annak szerinte nem ismert a funkciója, és az építési engedélye sem teljes. Azóta a „plázás" beruházás elodázásáért bármit megtenne. Tavaly vele egyetértésben Görög Tibor kezdeményezte a jogi szakvélemény beszerzését a szerződésről (ez szolgált később a fegyelmi alapjaként), majd a Városvédő Közalapítványnál közösen elérték egy kereset indítását. Nagy ma a Várkert rekonstrukcióját csak állami pénzek felhasználásával tudja elképzelni.

Görög szerint a pálfordulás okát a pártelnöknél kell keresni. A két alpolgármester – mint Görög lapunkat tájékoztatta – 2005 őszén Orbán Viktortól írásos felhatalmazást kapott arra, hogy „mindent tegyenek meg a Várbazár üzleti célú hasznosításának megelőzése érdekében" – amire pedig, tegyük hozzá, maga a Fidesz ütötte rá a pecsétet hét évvel ezelőtt. Görög szerint Orbán állásfoglalásából az is kiderült, hogy Nagyot több alkalommal kérte, ne kerüljön sor erre.

leti szempontokat a történelmi értékek rovására látta érvényesülni *(az I. kerületi eseményekről lásd keretes írásunkat)*. A szerződést elvileg kétharmados döntéssel, Nagy Gábor Tamás, Budavár tagi képviselőjének hozzájárulása nélkül is tető alá lehetett volna hozni. Csakhogy addigra a KVI is felülbírálta saját korábbi álláspontját, és aggályosnak találta a Foundation üzleti tervét, így elnapolta a döntést. (Azóta is napolja.) Bozóki András akkori kulturális miniszter kockázatosnak és túlméretezettnek tartotta a hasznosítási koncepciót, így ő sem támogatta a kőbe vésését – eltérően a tárca azt megelőző, következetesen támogató hozzáállásától, amit Ács Tamás (immár csak volt) helyettes államtitkár képviselt a kht.-ban. Mi történt öt év alatt?

Maga a préda

távolról sem volt olyan vonzó. A hasznosítás feltétele volt, hogy az új beépítés megfeleljen a Kerületi Építési Szabályzat (KÉSZ) mutatóinak, de kívülről láthatatlan legyen. Hasznosítható adottság volt a Duna felőli szobrászműtermek során kívül az északi és a két déli épület, amelyekben a legutóbbi időkig önkormányzati lakások voltak. A többi neoreneszánsz pompa és dísz: középen a gloriett és a felvezető rámparendszer, két pavilon, a várba vezető vízhordólépcső és az öntőházudvar, amit, lévén régészeti kincsesbánya, később fejlesztési tabunak nyilvánítottak. A Várgondnokság az ingatlan felújítására és üzemeltetésére közbeszerzésen kívüli nyílt, nemzetközi tender keretében várt előzetes ajánlatokat.

A pályázaton nem tolongtak, mert a projekt nem kecsegtetett rövid távú megtérüléssel, csak nagy kockázattal. Komplett programmal egyetlen jelentkező sem állt elő, a pályázatot ezért 2001 márciusában eredménytelennek nyilvánították, majd a kht. a tulajdonosok felhatalmazása mellett néhány indulóval és az időközben felbukkant Foundationnel tárgyalásba kezdett a részletekről – manapság ennek az eljárásnak a jogszerűségét vitatják az I. kerületben. Farshad Khazei, a befutó fejlesztő ek-

(Folytatás a következő oldalon)

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

Exkluzív oktatók
Exkluzív hallgatói kör
Exkluzív diploma

Jelentkezési határidő:
2006. augusztus 31.

MBA
PROGRAM

Részletes információ:
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Üzleti Tudományok Intézet
Részidős és Továbbképzési Központ
1111 Budapest, Műegyetem rakpart 9.
T. épület III. emelet 39.
Telefon: 463-20-20, (20) 463-20-20,
Telefax: 463-17-40
www.mba.bme.hu

(Folytatás az előző oldalról)

kor még szállodaként szerette volna viszontlátni a felújított bazárt, de az ehhez szükséges emeletráépítés szóba sem jöhetett. A program részletes kidolgozására az előszerződés aláírását követően kerülhetett sor.

Khazei iráni származású, kanadai állampolgárságú tervezőmérnök, aki a kilencvenes évek elején jött Magyarországra, és a SOTE elvégzése után tért vissza az ingatlanbizniszbe. Üzleti tevékenysége Magyarországon 2000-től követhető, amikor megalapította a Habitat Nemzetközi Tanácsadó Kft.-t. Egy évre rá hozta létre a Foundationt, közösen Benjamin Jason Leborral (a belvárosban tényekedő MPI Ingatlan Kft. tulajdonosával). A 2002 vége óta 70 millió forint törzstőkével bíró cégben 2003 során 50 százalékos tulajdonos lett az orosz érdekeltségű Canafound Investments, majd egy egyesült államokbeli cég is beszállt. A Foundation alapításával egy időben megvásároltak egy izraeli, majd ciprusi bejegyzésű cég által tulajdonolt ingatlanfejlesztési vállalkozást, a Dash '97-et is. A londoni illetőségű Leborral – akinek felesége magyar, testvére, Adam LeBor pedig az Independent és a The Times közép-európai tudósítójaként szintén kötődik ide – gyakorlatilag komolyabb ingatlanfejlesztési, műemlék-felújítási referenciák nélkül jutottak a Várbazárhoz, bár Khazei lapunknak a kanadai Brookwest Propertiesnél szerzett tapasztalataira hivatkozott. Hogy a négy tarka érdekeltségű cég az évek alatt mivel foglalkozott, nem derül ki; maga a Foundation a mérlegadatai szerint viszont 2004-ig rendre veszteséges éveket zárt és

százmilliós kötelezettségeket gyűjtött

A Foundation előszerződéses ajánlatában még meglehetősen kevés közfunkció szerepelt. A Bánáti-Hartvig Építésziroda készítette koncepciótervben a három lakóházba irodák és egy étterem, a föld alá wellnesslétesítmények, a bazársorra üzletek, a teraszra kávézók kerültek. A Vár környéki parkolóhiányt egy háromszintes, 430 férőhelyes mélygarázs pótolta, ahová az Ybl Miklós térről egy rámpán lehetett lehajtani. A vízhordólépcső újra összekapcsolta volna a bazárt a Károly-kapun keresztül a Várral. A felújításért cserébe a cég 60 évre ingyen kapta volna meg a haszonélvezeti jogot, amit 30 évvel hosszabbíthatott volna meg bérleti díj fejében. Az ingatlan árát akkor 1,8 milliárd forintra becsülték, a Foundation a ráfordításait ennek tízszeresére, amiből a műemléki felújítás 4-5 millárdra rúgott. A beruházás összesen 16 ezer hasznosítható négyzetmétert hozott volna (ebből 10 ezer iroda) – és megtérülést tizenöt év alatt.

A Foundation akkoriban meglehetősen biztos lehetett a dolgában, hiszen az engedélyezési eljárás során, 2003 nyarán egy tisztességesen kibővített föld alatti létesítménnyel próbálkozott. Khazei verziója szerint időközben kétségessé vált a projekt megtérülése a kerületi mutatókon belül (a szintterületi mutató – a beépített terület és a telekméret aránya – az övezetben 1,15, a terv 2,038-at hozott), ezért a mutató emelését a KÉSZ készítője, Nagy Béla révén próbálta elérni, aki szerint kerületi gyakorlat a műemléki helyreállítás érdekében engedményt tenni. Az önkormányzat némi alkudozást követően mégsem állt kötélnek, ehelyett további tervvariációkat kért, sőt az új feltételek mellett egy új pályázat kiírását javasolta. A mélygarázshoz vezető lehajtó engedélyezése időközben szintén megfeneklett.

Ezzel párhuzamosan az építészek vitték a terv engedélyeztetését. A megnövelt programban már nem szerepelt a wellnessrészleg, de a bazársor mögé bekerült egy konferenciaterem és egy föld alatti, utcára felfűzött vendéglátó- és kereskedelmi terület, amit egy elliptikus felülvilágító jelzett a külvilág felé – innen ragadt rá a „plázás" jelző. Az üzletekben nívós ékszer- és régiségkereskedőket, galériákat láttak volna bérlőkként, a teraszra egy jégpálya is került, a vízhordólépcső mellett pedig egy mozgólépcső is biztosította a feljutást. Schneller István a központi tervtanácson a program csökkentése és több közfunkció érdekében továbbgondolásra visszaadta a tervet. Mivel terjedt az a hír, hogy az engedélyező hatóság, a KÖH viszont át szeretné engedni, Arnóth Ádám, a műemléki tervtanács elnöke is behívta az építészeket; ott szintén a beépítés eltúlzását és a funkciók tisztázatlanságát (de nem a terv színvonalát) érte kifogás. Mindkét grémium több átjárási lehetőség kialakítását javasolta a Duna irányában, a folyóval párhuzamos bevásárlóutca kompenzálásaként – amihez legalábbis a föld alá kellett volna vinni a Lánchíd utcát. A szakma azzal sem szívesen egyezett ki, hogy a mélygarázsok építéséhez a rámpát, az egyik pavilont és a gloriettet le kellett volna bontani, majd újból összerakni. A szakmai kritika ellenére a hivatal 2005 elején egy csonka, viszont a kerületi mutatókba lazán beleférő programra kiadta az építési engedélyt – vagyis lecsapta róla az üzletközpontot. A terv átdolgozásával a Foundation így elvileg még 3500 négyzetmétert tudna engedélyeztetni.

Khazei nyilván továbbra is bízott abban, hogy a hasznosítási programja nem fog kimerülni egy állami tulajdonú műemlék rekonstrukciójában és egy lehajtó nélküli mélygarázs kivájásában – különben 2005 márciusában nem hozott volna létre egy projektcéget a beruházásra. Alig egy hónappal a Várkert Bazár Kft. alapítása után a cégben megjelent a történet első fizetőképes szereplője, a delaware-i bejegyzésű Starwood Capital a luxemburgi, SOFI névre hallgató pénzalapján keresztül. Az mindenképp elgondolkodtató, hogy miért ilyen

nyakatekert módon került

a bazáron belülre az olyan nagy szállodaláncok tulajdonosa, mint a Sheraton vagy a Le Meridien. Annyi mindenesetre tudható, hogy a végleges hasznosítási szerződés megkötéséhez a Foundationnek vagy projektcégének egy első osztályú bank ötmillió eurós fedezetét kellene felmutatnia. Megbízható értesüléseink szerint azonban a cégnek akkor rendelkezésére álló igazolások a ciprusi ASB banktól származtak, ami nem éppen ebbe a kategóriába esik. A ténylegesen „A" kategóriás Bank of America fedezetigazolását pedig nem a projektcégnek, hanem újsütetű résztulajdonosának állították ki, ami viszont a szerződés kikötéseinek mond ellent. A beruházás finanszírozására – ami az eddig emlegetettnél jóval alacsonyabb összegre, tízmilliárd forintra rúg – pedig tavaly tavasszal egy levél formájában érkezett ígéret. E szerint a CIB Bank kész lenne hitelt folyósítani, amit ifjabb Horn Gyula ügyvezető igazgatóhelyettes az aláírásával igazolt.

Időrendben nagyjából tavaly tavasszal – ezektől az eseményektől akár tökéletesen függetlenül – merült fel a Várbazár privatizálásának ötlete. A tavaly júliusban elfogadott örökségvédelmi törvénymódosítás előkészítésekor ugyanis kezdeményezték (a KVI? a KÖH? – mindkettő cáfolja) a Várkertbazár törlését az állami kézből ki nem adható műemlékek listájáról, a következő lábjegyzettel: „A törlés a befektetői érdeklődés miatt indokolt." A javaslat végül nem jutott el az Országgyűlésig.

A céggel kapcsolatos, csekély bizalomra feljogosító tényanyag tükrében nem meglepő, hogy tavaly nyár végére a tulajdonos államot képviselő KVI újragondolta korábbi álláspontját, és elhalasztotta a döntést. Szamkó Katalin a kialakult helyzet ellenére bízik abban, hogy hamarosan az ügy végére érnek, és nem hagyják a Várbazárt lakatlanul tönkremenni. „Számunkra az a terv létezik, amire építési engedély van." A kht. máig 1,2 milliárd forintot fordított a bérlők kiköltöztetésére, hármukkal még most is perben állnak. Závecz Ferenctől, az Oktatási és Kulturális Minisztérium gazdasági szakállamtitkárától viszont tudjuk, hogy a kht. többségi tulajdonosa nem ragaszkodik körömszakadtáig a meglévő konstrukcióhoz. „A helyzet a jelenlegi bonyolult jogi, tartalmi és politikai metszeteivel sokáig nem tartható, nem látszik benne a Várkert számára előnyös tartalmi előrelépés. Ha nem alakul tovább, keresnünk kell más módokat, akár a beruházóval együtt is."

Somlyódy Nóra

Ybl Miklós épülén

— KÉT KASTÉLYPARKOT nyilvánítottak védettnek Fejér megyében: Fehérvárcsurgón az Ybl Miklós által tervezett műemlék jellegű kastélyt 45 hektáros parkjával, Dégen pedig a Pollack Mihály tervezte épületet, amelyhez 27 hektáros arborétum jellegű park tartozik.

— : Hír

9.

Népszabadság, Bp. 1976. júl. 23.

[[illegible] II.] Ybl Miklós, építész
Amerikában él.

L.: Ybl Miklós

Szöllősi Ferenc: Ybl Jókönyvelőnő 3,

ESTI HIRLAP Bp. 1976. júl. 23.

Ybl Miklós, épület

RÉGI HÁZAK PEST-BUDÁN

Budapesten hétszáz a védett műemlék épület. Ebből 469 lakóház. A mai főváros 50 ősi épületének históriája és helyreállításának története olvasható a Műszaki Könyvkiadó gondozásában most megjelent Régi házak Pest-Budán képeslapbumban. Három példa.

Ybl és a céh?

— Múzeum körút 7. Az egykori Hatvani (ma Kossuth Lajos) utca közelében emelt Unger-ház egyike volt a pesti Belváros annak idején legtöbbet emlegetett romantikus épületeinek. Tervezője Ybl Miklós, 1852—1853-ban épült. Az engedélyezési okiratot a kivitelező Wagner János pesti építőmester írta alá. A Károlyi grófok uradalmi építészeként működő Yblnek ugyanis ekkor még nem volt céhes mesterjoga. A házat a Múzeum körút és a Magyar utca közt átmenő szabálytalan telken emelték, a Múzeum körút felé két-, a Magyar utca felé tizenhárom tengelyes homlokzattal. Belső udvara árkádos.

Liszt Ferenc otthona?

— Münnich Ferenc utca 20. A régi Nádor és a Fő (ma Arany János) utca sarkán levő négyemeletes bérházat közvetlenül a szabadságharc után, 1850—1852-ben építették. Tulajdonosa ifj. Zitterbarth Mátyás, a régi Nemzeti Színház és a pesti Vármegyeháza építője. A terveket Máltás Hugó készítette. Máltás a bécsi Képzőművészeti Akadémián tanult. Az ő munkája volt később a mai napig is lakott, V. kerület, Bajcsy-Zsilinszky út 22. számú bérház. A mai Münnich utcai épületben az 1870-es években Liszt Ferenc is lakott.

Kőbányai csősztorony?

— Valamikor Harmat utca 31. A kőbányai Ohegy és Újhegy domboldalain szőlőt termesztettek. Sok volt itt a présház. A szőlőkre csőszök vigyáztak. Kis őrkunyhókban laktak. A terület legmagasabb pontján, az Ohegy tetején magasodott a főcsőszház, a mai úgynevezett csősztorony elődje. Épülete már a múlt század 40-es éveiben düledezett, ezért 1843-ban a városi tanács újjáépítette. A munkát Brein Ferenc kapta. Az 1844-ben átadott csősztorony Budapest egyik legrégibb gótizáló romantikus emléke.

azonban keresztülhú
számításait. A volt kalif
niai kormányzó keserű
jegyezte meg, hogy az ü
már inkább gátolja
mint segíti. Callaway m
nesztése után ugyanis ne
tud többé a botrányb
profitálni. Ezért a meg
gyelők egy része az úgy
bizonyos mértékig el
nyösnek ítéli meg Fo
számára. Callaway kinev
zése idején ugyanis az
nököt sokan bírált
amiatt, hogy választa
hadjáratát kifejezett
dúsgazdag személyek
bízza. (Callaway helyette
például *Packard*, az ismé
nagyiparos volt.) Az elnö
nek most alkalma nyíl
arra, hogy a tehertől me
szabaduljon. Ford válas
tási hadjáratának irányít
sát most *Stuart Spencer*
Bill Roberts vették át.
két szakember pedig Re
gan számára már két ko
mányzóválasztást nyc
Kaliforniában. Ha vala
hát ők ismerhetik az elle
tábor taktikáját.

rosszemlékű Watergate-f
után az új elnök minde
megtett, hogy feddhetetle
személyekkel vegye mag
körül, *Rockefeller alelnö
előéletét például olyan
mértékben lenyomozta
hogy még a család fűszer
sének véleményét is me
kérdezték.* (Mindez pers
nem zárta ki azt, hogy
szenátus előtt az alelnöki
löltnek olyan kérdésekre
válaszolni kellett: etiku
volt-e, hogy a New York
kormányzóválasztás elő
testvére éppen olyan köny
vet finanszírozott, mel
Nelson ellenfelét tüntett
fel kellemetlen fényben
Az elnök és kísérete a vá
dakról Chicago repülőtér
szerzett tudomást, a külön
gép éppen felszállni készü
az elnökválasztási hadjár
következő állomása,
*észak-karolinai Greensbo
ro* felé. A vita Callaway
vel a gépen is folytatódo
végül az elnök rövid me

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068. 337-748, 340-726

KELET MAGYARORSZÁG

1971 JUL 30

Megyénk szépségei, érdekességei

1021

Felső-Szabolcs (3.)

Kisvárdától nem messze van Mándok. A mai iskola kéző barokk kori épülete műemlék. Görög katolikus fatemplomát a szentendrei skanzenbe szállították. Tiszaszentmártonban a toronytalan templomon kívül érdekesség a vár. Gazdája az egykori hős temesi várkapitány, Losonczi István volt. Zsurkon ismét a fatorony kelti fel az érkező figyelmét, majd innen nem messze van Záhony.

Az ország keleti kapujának is nevezik. Hazánk egyetlen vasúti és közúti átkelőhelye a Szovjetunió felé. Innen indul a négyes út, így Záhony az átkelő turisták fontos állomása is.

Tiszabezdéd építészeti érdekességei után Tuzsér érdemel figyelmet. Barokk kastélya műemlék. Építője Ybl Miklós. Egy korábbi szerény épületet bővített ki. Az épület freskóját egy híres kassai mester, Wurzinger Mihály készítette. Az allegorikus freskókat és az épületet a közelmúltban restaurálták.

Tuzsér jelentős ipari központ: itt működik az ország legnagyobb fatelepe. A község közelében folyik a Tisza, kiváló fürdőhely található itt a partján.

ELTŰNT. Merészl András 22 éves Porcsalmai lakos július 20-án Szamosujlaknál a Szamosba fulladt. (Csikos fürdőnadrág volt rajta). Megtalálója értesítse szüleit: Merészl Mihályt, Porcsalma. Bem u. 75. alatt. (4110)

VOLÁN 5. SZ. VÁLLALAT

VOLÁN

felvételre keres előadói munkakörbe

GYORS-GÉPIRNI TUDÓ DOLGOZOT

Jelentkezni lehet a vállalat

ANYAG-GAZDÁLKODÁSI OSZTÁLYÁN

Nyíregyháza, Korányi Frigyes u. 12. (267297)

850-es Fiat Coupé eladó. Érdeklődni Tiszakanyár, tszelnök. Telefon: 3. (4134)

Gimnazista fiam számára jó fizetésért teljes ellátást és korrepetálást keresek értelmiségi családnál. Válaszokat "Orvos" jelígére a Kiadóba. (4131)

T. 5-ös Pannónia eladó. Megtekinthető egész nap. Engels u. 44. (4154)

Sűten
ket ke
portvez
kakörb
üzemür
kás bi
cád me
ri Vál
tarján.
146, sz

M
Pan
Budape
(Ujpest
30.

FE
15 élet
tött

LA
SZÓ
CE
VÉ
LÓ

Szállás

Jelen
mélyes
vélben
kaügyi

Elves
kulcscs
bérház,
Vasgyá
ki kör
Kérem
megtalá
Lapkiad

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAPTÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ESTI HÍRLAP

1971 MÁR 25

1021

YBL MIKLÓS

KODÁLY KÖRÖND

Kodály Zoltánról nevezték el a VI. kerületi Köröndöt. A zeneszerző a tér sarkán álló Népköztársaság útja 89. számú ház lakója volt.

●

Ybl terve?

— A 2,5 kilométer hosszú sugárút (ma Népköztársaság útja) Budapest talán legtöbbet emlegetett, legszebb útvonala. Egységes építészeti elvek szerint, jórészt Ybl Miklós elgondolásai alapján építették ki a főváros múlt század végi, nagyarányú fejlődése idején, 1872—76 között. Az Ybl köréhez tartozó Petschacher Gusztáv osztrák építész négy hatalmas palotát képzelt a térre. Azonban csak egyet készített el. A másik hármat — megteremtve a tér harmóniáját — erről mintázták. Az egyik palotán Székely Bertalan és Rauscher Lajos sgrafittói láthatók.

●

Szobrok?

— A Kodály köröndöt díszítő négy szobor: Zrínyi Miklós (Róna József munkája), Szondy György (Marton László szobra), Vak Bottyán (alkotója: Kis-Kovács Gyula) és Balassi Bálint (Pátzay Pál műve). Az utóbbi hármat 1958-ban helyezték el a Köröndön, három régebbi szobor helyébe. Eredetileg ugyanis Bethlen Gábor, Bocskay István és Pálffy János szobra állt ott. 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején, a május 1-i felvonuláskor, négy földgömböt helyeztek el a tér négy kis parkjában.

●

Párizsi mintára?

— A tér a párizsi Rond-Point mintájára lett Körönd. A Horthy-fasizmus alatt, 1940-ben a „führer" iránti hódolat jeléül Hitler térnek keresztelték. Bartók Béla 1940-ben így végrendelkezett: „Mindaddig, amíg a budapesti volt Oktogon tér és a volt Körönd azoknak az embereknek a nevéről van elnevezve, akikéről jelenleg van, nálam ez országban ne nevezzenek el sem teret, sem utcát..." Bartók Mussolinire és Hitlerre utalt végakaratában. Most a barát, a küzdőtárs nevét viseli a tér...

Rómába

Tito elnök Saragattal, Tepavac külügyminiszter Moróval folytat eszmecserét.

Este a Quirinale-ban Saragat fogadást ad a jugoszláv államfő tiszteletére. Holnap folytatódnak a megbeszélések, mindenekelőtt a kétoldalú kapcsolatokról, a Földközi-tenger térségéről, az európai biztonságról. A jugoszláv vendégek a hét végén előrelátható an Észak-Olaszországban tesznek kisebb körutat. Hétfőn — látogatásának utolsó napján — Tito elnököt fogadja *VI. Pál* pápa.

MOSZKVAI JELENTÉS:

Kongresszusi előkészületek

(Folytatás az 1. oldalról)

lentős egyéniségei, mint *Csingiz Ajtmatov, Mihail Solohov, Konsztantyin Szimonov* vagy *Kornyejcsuk, Kocsetov, Kozsevnyikov, Szurkov, Csakovszkij, Goncsar.* A kongresszus küldöttei között van *Keldis* akadémikus és a tudományok több más rangos művelője: *Vucsetics,* a neves szobrászművész; *Hrennyikov* és *Tulikov,* a szovjet zeneköltészet két kiválósága; *Visnyevszkij,* az ismert sebészprofesszor és mások.

A moszkvai pártszervezettől kapott mandátummal vesz részt a tanácskozáson az SZKP és a szovjet állam több magas rangú vezetője:

Brezsnyev, Koszigin, Podgornij, Voronov, Kirilenko, Mazurov, Pelse, Poljanszkij, Szuszlov, Seljepin és Grisin.

A részvevők több ezres seregével kapcsolatban érdekes momentumra hívják fel a figyelmet: a korábbihoz viszonyítva *ezúttal több fizikai munkás, a termelés közvetlen irányításának több elismert szakembere — vállalati igazgató, mérnök, művezető — került a küldöttek közé.* Ez nyilvánvalóan azt mutatja, hogy a kongresszuson az előrejelzéseknek megfelelően igen mélyrehatóan kívánják elemezni az ország gazdasági tevékenységét.

Ma estére várják Moszkvába — ha csak az időjárás nem szól közbe, ugyanis az Urál vidékén és Szibériában ma délelőtt még heves hóvihar tombolt —

az első külföldi pártküldöttséget, a Mongol Népi Forradalmi Párt delegációját hozó repülőgépet.

A mongol testvérpárt küldöttségét — jelezték — *Cedenbal,* a Központi Bizottság első titkára vezeti.

...s 20-án
...nyílt az
Étterem

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

IGAZSÁG
Győr

Királyi lakhelyből kultúrközpont

Séta az épülő Budai Várpalotában

Harminc esztendővel ezelőtt, ugyancsak egy májusi délelőtt jártam ezen a helyen utoljára. Ott, balra, a piros téglákból épült, ma még romos palota első emeleti hálószobájában, amely valaha *Sándor Móric* grófé, az „ördöglovasé" volt, már eldördült a fegyver *Teleki Pál* kezében. Levelét már elolvasta a Tabánra néző palota lakója: *„Főméltóságú úr! Szószegők lettünk. A gazemberek oldalára álltunk."*

Tizenháromszor pusztult el

Jól emlékszem, séta közben láttam az udvarlaki őrséget tisztelegni: a nemzetvesztő lovastengerész lépett ki egy fekete Mercedesből. Kakastollas csendőrök kísérték. Pár év múlva ugyancsak egy fekete Mercedesen — német diplomáciai rendszáma volt — érkezett ide, a Várpalotába az őrült, Szálasi, aki betetőzte a „főméltóságú úr" negyedszázados országlását. Rövid, gyilkos uralmának eredményeként teljesen elpusztult a Budai Vár, amelynek alapjait 1246-ban rakta le *IV. Béla*, és 1945-ig 13 alkalommal égették fel vagy rombolták le. A mai barokk palotát 1714-ben *Hölbling Fortunato de Prati* tervei szerint kezdték építeni.

Grassalkovich Antal kezdeményezésére épült rá a régi, úgynevezett „manzard" kupola. A palota egy része az 1849. évi ostrom idején leégett, s 1881-ben *Ybl Miklós* kapott megbízást átépítésére és bővítésére. Tíz év múlva bekövetkezett halála után *Hauszmann Alajos*, nagy elődje tervei szerint fejezte be a várpalota építését. Ő alakította ki az *oroszlános udvart*, melyet az ott levő négy oroszlán szobráról neveztek el.

A palota berendezése és díszítése fényűző volt. Vagyonokat érő gobelinek, évszázados intarziás bútorok...

Pénteken délben a Magyar Újságírók Országos Szövetségének idegenforgalmi szakosztálya sétára hívta az újságírókat a várba. *Keresztessy István*, a Fővárosi Tanács főmérnöke kalauzolta a sajtó képviselőit.

Csak külsőleg barokk

A palotát először kívülről állították helyre a felszabadulás után, hogy a Vár fenséges panorámájában gyönyörködhessenek a látogatók. Aki a pesti Duna-partról szemléli a várat, talán nem is gondolja, hogy milyen serény munka folyik odafenn. A dunai szárnyban, tehát a *Nemzeti Galéria* leendő otthonában folynak most teljes erővel az építkezések. Az újonnan épített kupola alatt már látni azt az óriási csarnokot, amely az ünnepi fogadások megtartására is alkalmas lesz. Az épület belseje teljesen beállványozott. A volt Habsburg-teremben csodálkozva láttam, hogy egyik részében már befejezték a modern kiállítócsarnok építését.

A palota csak külsejében kapta vissza barokk pompáját, belső kiképzése a lehető legkorszerűbb lesz. A volt trónterembe szorgos munkáskezek hordták a szigetelőanyagot. A kiállítási helyiségeken kívül épül számos, reprezentatív célokat szolgáló helyiség is.

A volt várkert, ahol Horthy a garden partykat adta, már kezd kialakulni. Díszes kőlapokkal rakták ki a *Savoyai-szobor* környékét; *Róna József* világhíres alkotása helyén marad. Néhány nappal ezelőtt szállították vissza a restauráló műhelyből. Ezer és ezer apró lyuk éktelenkedett rajta. Géppisztolysorozatok nyomai.

Az oroszlános udvar akusztikája a világon egyedülálló. Nagyzenekari hangversenyeket tartanak ott, ahol a Horthyék cifra komédiája, a zenés őrségváltás zajlott le valaha. Újjáépítve áll már *Stróbl Alajos* gyönyörű alkotása, *Mátyás kútja* is: a nagy királyt Szép Ilonkával és egy sólymárral együtt öntötték bronzba. Az egyik mellékalak az alkotó szobrászművészt ábrázolja.

Kormányfői fogadás

József főherceg otromba, szecessziós palotáját már lebontották. Helyén park épül. A Sándor-palota újjáépítése után kormányfői fogadó lesz. A Duna-parti szárny és a Sándor-palota építését előreláthatólag a mostani ötéves terv végére fejezik be. Az *új sikló* tervdokumentációja is elkészült, azonban csak 1973—74-re készül el. Erre az időpontra hozzák rendbe a *Szent György teret*, a sikló várbeli állomását. A *Várszínház* beállványozva áll, most kezdődött meg a külső építése.

A tabáni szárny, ahol Horthy lakott, a *Nemzeti Könyvtárnak* ad otthont. Ötmillió kötet könyvnek lesz helye. Olvasótermek, kölcsönzők és korszerű katalógusterem is létesül.

Hangsúlyozta a főmérnök, hogy a várpalota építése nem kiemelt beruházás. A népgazdaság lehetőségeitől függően készül.

Ahová valaha a nép csak különleges alkalmakkor tehette be a lábát, ott a magyar kultúra fellegvára épül. A várpalotai kultúrközpont egyedülálló lesz Európában.

Imre Béla

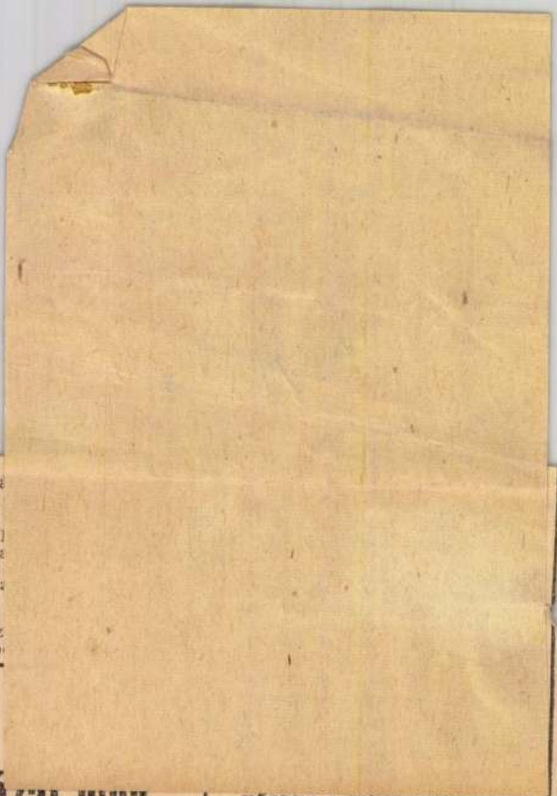

...már szinte biztosra vehető, hogy az újvárosiaknak osztályt kell ismételniük jövőre is.

A HETI EREDMÉNYEK:

Pécsi Ércbányász—Ajka 4:0 (2:0). — Szekszárd—Z. Dózsa 3:1 (2:0). — Savaria Cipőgyár—Táncsics SE 0:0, PBTC—K. Rákóczi 3:2 (2:1). — Bauxitbányász—Mázai-Szászvár 4:1 (1:1). — Almásfüzitő

5. Savaria
6. Bauxitb
7. Bakony
8. Ajka
P. Textil
10. Z. Dózsa
11. Táncsics
12. Almásfü
13. Füzfő
14. PBTC
15. M.-Szász
16. K. Rákó

Új éllovas az NB III-ban:

A MOTIM TE áll a táblázat élén

Kettős rangadót játszottak vasárnap az NB III. északnyugati csoportjában: a harmadik helyezett az elsőt, a második a negyediket látta vendégül. Mind a két találkozó a hazai csapat győzelmével ért véget, s így került sor az első és második helyen a **MOTIM TE—KOMÉP** helycserére.

A vasárnapig játszott huszonhárom fordulóban három éllovasa volt a mezőnynek; hat héten át Győr-Szentiván vezetett, majd öt hétre a Gy. Elektromos került az élre. A győri villanyosoktól a KOMÉP vette át a vezetést s tizenkét héten át, (tehát tovább, mint az első kettő), állt az első helyen. A MOTIM TE-nek elég lenne hét hét vezetés is ahhoz, hogy elérje célját!

A rangadókon a várakozásnak megfelelően alakultak az eredmények, a továbbiakban azonban akadt néhány meglepetés. Elsősorban a **Győr-Szentiván** nagyarányú győzelme számít annak, de kevesen gondolták azt is, hogy az **SVSE** pontot rabol a tavasszal nagyszerűen játszó **Alba Regia** otthonában.

A táblázat alsó rágiójában érdekesen alakul a helyzet: a hetedik helyezett **SVSE** és a kieső helyen álló Alba Regia között mindössze négy pont a különbség. Nagy felfordulás várható tehát még e két hely között álló nyolc csapat sorrendjében. A **Fertőszentmiklós** sorsa egyre inkább megpecsételődik, egy hosszáros hajrá azonban még megmentheti az együttest. Erősen visszaesett a **MOFÉM Hubertusz** is: az utolsó öt fordulóban mindössze egyetlen pontot szerzett a mosonmagyaróvári csapat!

A heti fordulóban megyei csapatunk két mérkőzésen nem volt érdekelt: a **Pápa—Siófok** találkozó gól nélküli döntetlennel ért véget, a **Rákóczi SE** pedig 3:1-re nyerte **Pusztavám-Mór** elleni mérkőzését.

A BAJNOKSÁG ÁLLÁSA:

1. MOTIM TE	24	41:22	37
2. KOMÉP	24	39:13	36
3. Gy. Elektromos	24	43:24	33
4. Komárom	24	44:30	29
5. Fertőd	24	42:41	28
6. Siófok	24	33:32	24
7. SVSE	24	30:23	23
8. Győr-Szentiván	24	26:25	22
9. MOFÉM Hub.	24	26:25	22
10. Rákóczi SE	24	31:31	21
11. Bábolna	24	21:29	21
12. Pusztavám-Mór	24	32:39	20
13. Pápa	24	19:30	20
14. Alba Regia	24	21:35	19
15. Fertőszentmiklós	24	23:38	16
16. Nyergesújfalu	24	19:56	12

FŐSPED Szállítók—ZTE 1:0 (0:0). — Zalaegerszeg, 4000 néző. Vezette: Félix. — Mind a két csapat több helyzetet kihagyott. A hajrában nyert a vendégcsapat. — Gólszerző: Turai.

Bp. Spartacus—Békéscsaba 0:0 — Budapest, 500 néző. Vezette: Vadas Gy. — Helyzetei alapján a vendégcsapat állt közelebb a győzelemhez.

Kecskemét—BVSC 1:0 (1:0). — Budapest, 500 néző. Vezette: Vízhányó. — Kecskemét akár több góllal is győzhetett volna a nagyon gyenge napi[illegible] rosiak ellen. — Gólszerző: Kiss II.

A BAJNOKI SORREND:

1. VM Egyetértés	28	38:13	47
2. Eger	28	37:19	42
3. Kecskemét	28	29:2[illegible]	[illegible]
Oroszlány	28	38:31	39
5. Békéscsaba	28	24:29	37
6. MÁVDAC	28	23:30	3[illegible]
7. Pécsi Bányász	28	26:37	3[illegible]
8. Debrecen	28	34:26	3[illegible]
9. ZTE	28	31:27	33
10. Bp. Spartacus	28	23:[illegible]	[illegible]

YBL MIKLÓS

ADÁS-VÉTEL

Zsztava 750-es személygépkocsi kitűnő állapotban eladó. Győr, Bacsó Béla u. 78., délután.

Modern, sportkocsira átszerelhető gyermekkocsi eladó. Győr, Rába u. 20.

Új CZ—175 sport JAWA sürgősen eladó. Győr, Kossuth Lajos tér 2.

Háromtonnás, gumis kocsi, ugyanott nyolc köbméter fundamentumbeton-törmelék eladó. Takács Gábor, Győr, Honleány utca 11.

CR-es Wartburg 34 000 kilométerrel eladó. Győr, Táncsics u. 52., I., 3. Megtekinthető: mindennap este 6 órától vagy szombat, vasárnap egész nap. Takács.

Wartburg de Luxe, kis kerekű, garázsban tartott; Lehel 70. hűtőszekrény garanciális, 100-as sikkötőgép garanciális olcsón eladók. Győr, Csaba u. 13. szám. Varga.

MZ 150 köbcentiméteres motorkerékpár eladó. Megtekinthető: Győr, Kálvária u. 9/a., III., 2. Mindennap 17 óra után.

Tizenhat hónapos, tbc-mentes tenyészüsző eladó. Kimle II., Hunyadi út 8. szám.

Kisipari, összecsukható, sport gyermekkocsi ernyővel eladó. Győr, Tompa u. 3., Horváth.

Négylángos gáztűzhely palackkal együtt, ugyanott nagyméretű fürdőkád sürgősen eladó. Győr, Dózsa György rakpart 129., Csáki.

Jó állapotban lévő 500-as Trabant sürgősen 23 ezerért eladó. Megtekinthető: Mosonmagyaróvár, Lenin út 230.

Rábapatona, Imre u. 27. szám alatt egy üsző és egy bikaborjú eladó.

Légkompresszor tartálya, alig használt szőlőprés darálóval eladó. Megtekinthető: délután 3 órától. Győr, Rozgonyi u. 16.

Jó állapotban lévő fekete Danuvia motorkerékpár olcsón eladó. Nyúl, Rákóczi telep 97.

Nagy Boczonádi-kaptárak eladók. Győr-Szentiván, Kossuth u. 16.

Háromajtós szekrény új állapotban eladó. Győr, Szabolcska u. 9., Gyebnár.

MZ 250-es motorkerékpár eladó. Győr, Szabadhegy, Venyige u. 17.

150 kilogrammos tizedes mázsa, használt zsákok, üstház réz üsttel eladó. Győr, III. Judith Ferenc u. 11.

Mély gyermekkocsi olcsó áron eladó. Török, Győr, Hunyadi u. 5/b., telefon: H—366.

Kombinált szekrény, rekamié, hálószobabútor, íróasztal, ágybetétek eladók. Győr, Kisfaludy u. 13., Szabó.

Moszkvics 403-as személygépkocsi eladó. Megtekinthető: egész nap, Győr, Kisbácsa, Gát u. 1.

Japán Nacional riportermagnó eladó. Győr, Zichy Ottó u. 48.

Barokk stílusú ebédlőbútor eladó. Győr, Lenin u. 60., félemelet.

Skoda Octávia Super, most vizsgázott, sürgősen eladó. Győr, Téglavető u. 17., fszt. 3.

Kifogástalan állapotban lévő kombinált bútor eladó. Győr, Sport u. 5/a., I. emelet 3. ajtó. Megtekinthető: délután 16 óra után.

Moder gyermek Győr, u. 21/b mellett.)

Új t burg 3 tervel Ady E délután.

Traba adó. G Zs. u.

1965-ö Record-Szomba fon: 13-

Nagy cia Cha palánta ben ka bonként Toronyi Békéscs u. 27.

Garáz jó álla CN ren bant sz csi elad hető: kon a úti hízl

Garazs Moszkvi szemé megkíme ban igé adó. Győr, J 17., III. Gacs.

CS re razsírozo 403-as eladó. P nizsi u.

MDK

Ybl Miklós, építész

Vele is foglalkozott
Gerő Ödön.

Dévényi Iván: Egy elfeledett művészeti író
558-561.

JELENKOR, Pécs. 1970. június XIII/6.

1021

Ybl Miklós

1971.I.22. 7.00 N.

Reggeli krónika II.

- Évordulónaptárunkból:

- 80 esztendejen, ezen a napon halt meg Ybl Miklós épitész, a neoreneszánsz épitészet egyik legnevesebb európai mestere. A bécsi politechnikumban és a müncheni akadémián tanult, mégis 20 évig kellett várnia, még első munkája után felvették az ~~[illegible]~~. Épitő céhbe. Első két fontos müve, a fóti templom és a Muzeum körut 7 szám ház még romantikus stilusu, később tért át az ujreneszánszra. Fő alkotása az Operaház, ő épitette a Királyi Palota krsiztinavárosi szárnyát, ő fejezte be a Bazilika épitését. Több pompás palotát emelt a Nemzeti Muzeum környékén. Ybl müve a Károlyi palota, amely most az Irodalmi Muzeum otthona és az ideiglenes képviselőház, ma az Olasz Intézet épülete a Bródy Sándor utcában. Ybl Miklósról nevezték el azt a dijat, amellyel népköztársaságunk a legkiválóbb épitőmüvészeket jualmazza.

1971.I.22. 7.00 N.

Reggeli krónika II.

1971.I.22. 7.00 N.

Reggeli krónika II.

- Évordulónaptórunkból:

- 80 esztendejen, ezen a napon halt meg Ybl Miklós építész, neoreneszánsz építészet egyik legnevesebb európai mestere. A bécsi politechnikumban és a müncheni akadémián tanult, mégis 20 évig kellett várnia, mégi első munkája után felvették az ~~[illegible]~~. Építő céhbe. Első két fontos műve, a fóti templom és a Muzeum körúv 7 szám ház még romantikus stílusu, később tért át az ujreneszánszra. Fő alkotása az Operaház, ő építette a Királyi Palota krsiztinavárosi szárnyát, ő fejezte be a Bazilika építését. Több pompás palotát emelt a Hemzeti Muzeum környékén. Ybl műve a Károlyi palota, amely most az Irodalmi Muzeum otthona és az ideiglenes képviselőház, ma az Olasz Intézet épülete a Bródy Sándor utcában. Ybl Miklósról nevezték el azt a díjat, amellyel népköztársaságunk a legkiválóbb építőművészeket jualmazza.

1971.I.22. 7.00 N.

Reggeli krónika II.

Ybl Miklós, építész, (1814-1891). 3.) Folytatás.

3. Egy lóvonatú vasút váróterme vasból. Főhomlokzat (pályázati terv. 1888)

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KIS PÁLYÁZATÁNAK PÁLYATERVEI

VII.

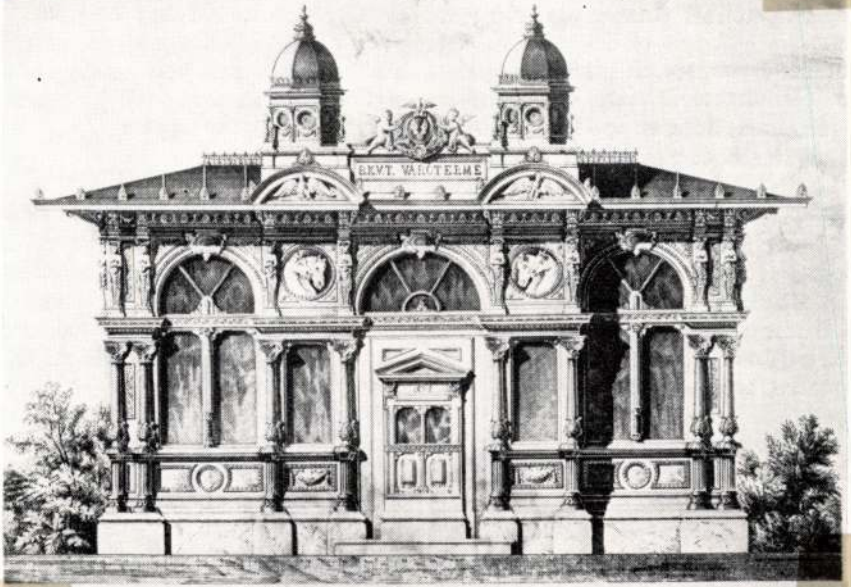

EGY LÓVONATÚ VASÚT VÁRÓTERME VASBÓL.

FŐHOMLOKZAT.

Jelige: ELŐRE.

Magyar Építőművészek, 1984. 6., 15-old.

Ybl Miklós, építész (1814-1891). 2/ Folytatás

4 4—5. Katona-rendszerű lakóbarakk az első világháborúban

5.

Magyar Építőművészek, 1984. 6., 15-old.

Ybl Miklós, építész (1814–1891). 1) Folytatás

2

2. A budapesti Bazilika kupolájának állványzata építés közben

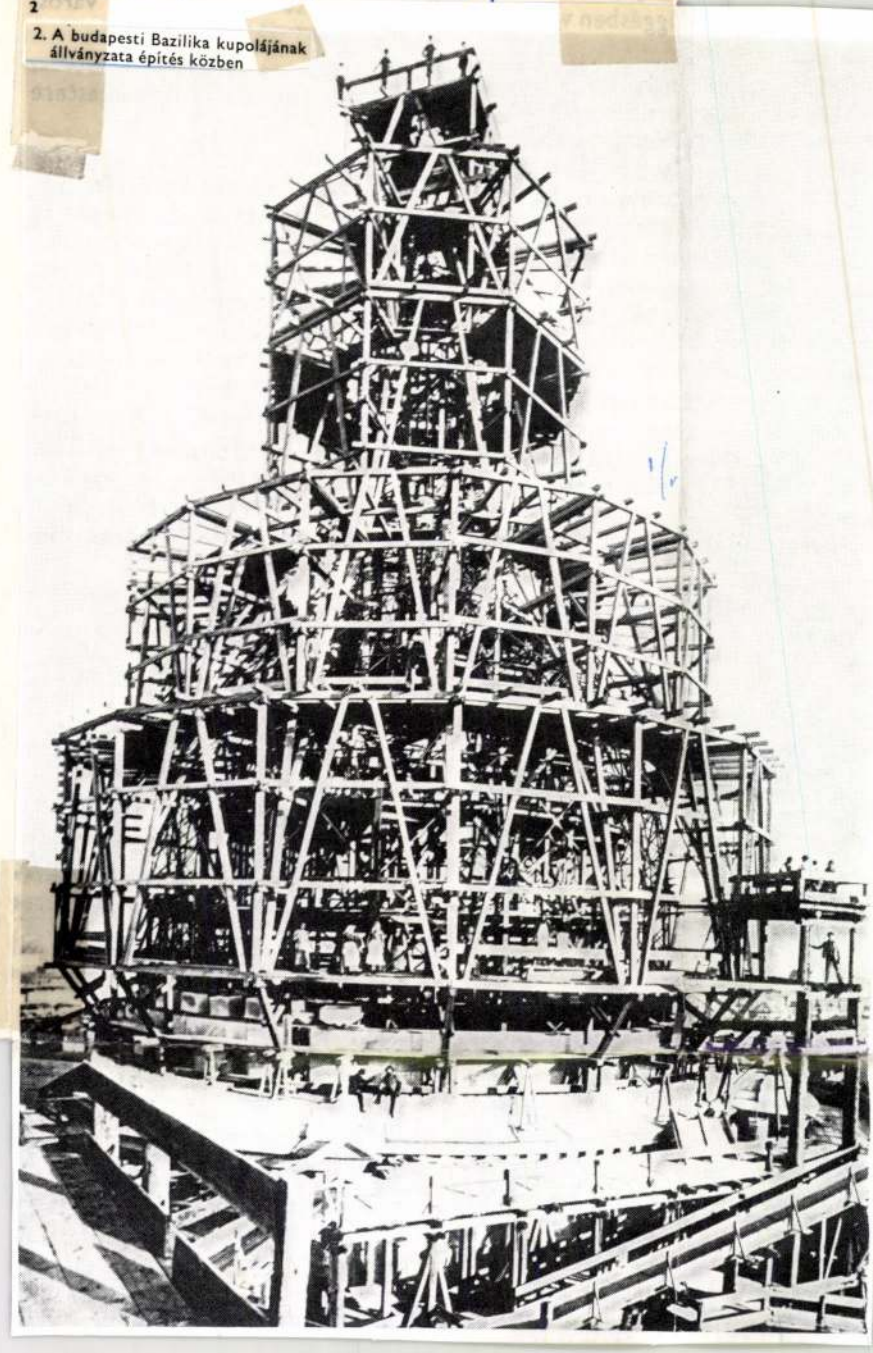

Magyar Építőművészet, 1984. 6., 15-old.

változásával összefi
hetővé.[1]

A 15. századi Eu
koribb városi épül
alapterületű, egy-
volt. A tartó faváz
a kitöltő falszerk
az építtető készít
A 16. század elejé
teket három-négy
és céhházak vált
megépítéséhez tö
lett. A céhekber
kézművesek, kőf
az építési folyam
különülő szakasz
s az építtetőnek
szerep.

Míg a polgárság

3

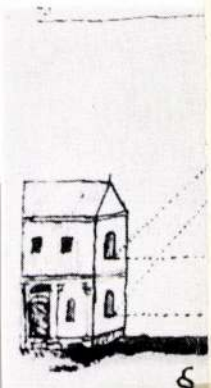

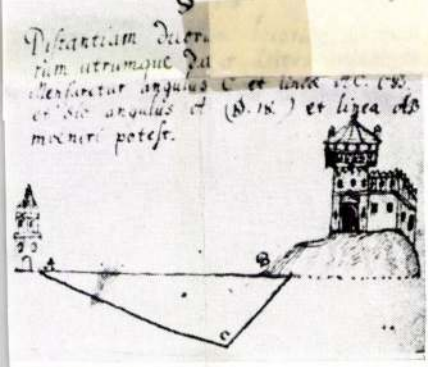

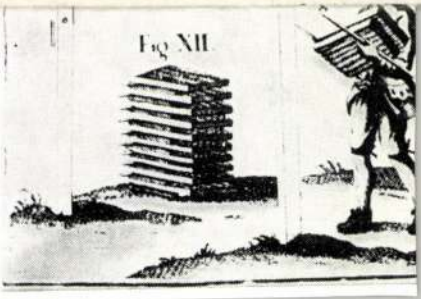

Ybl Miklós építész (1814–1891). 1.) Folytatás.

Sisa József: Gottfried Semper és Magyarország.

Zichy grófnő.

a grófnő mindenesetre másolatot készíttet a nagyhörcsöki kastély Ybl-féle tervlapjairól, hogy ezt elküldje az átalakítási tervek megrajzolásához.

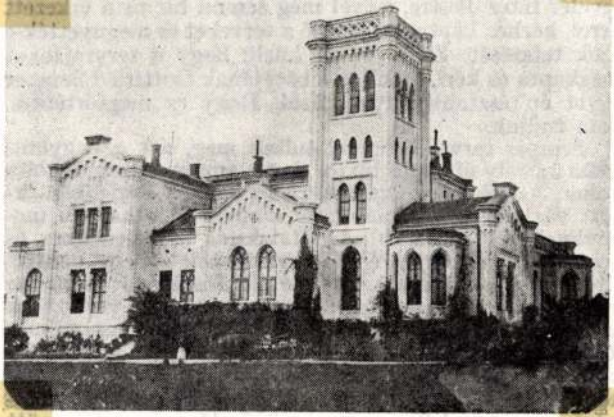

1. A nagyhörcsöki kastély

Művészettörténeti Értesítő, 1985. XXXIV. évf. 1–2 szám. 1. old.

Ybl Miklós, építész

Változást hozott a könyvtár történetében, amikor *1862—65-ben Stüler* berlini építész tervei alapján,

Ybl Miklós és *Szkalnitzky Antal* vezetésével felépült az Akadémia palotája a Duna-parton. Végre tehát *saját otthona lett az Akadémiának és a könyvtárnak.* F

Halán Julia: Kincsek a páncélteremben

3.

EST I HIRLAP, Bp. 1975 jún. 30.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1973 MÁJ 24.
Esti Hírlap

A SZÁZÉVES BUDAPEST ÉPÍTÉSZETE

Költészet, kövekből

1021

Régi Tabán
•
Költöző kút
•
Színházak, városrészek

A százéves Budapest építészete: mindennapjaink kulisszája. Beletartozik a *ház*, amelyben élünk, a *középület*, ahol ügyes-bajos dolgaink után járunk; beletartoznak a *terek*; elválaszthatatlan tőle a Nagykörút, a hidak ívelése. *Csupa ismerős.*

Lehet-e kiállítást rendezni a mindennapokból?

KÉT VILÁG

A Magyar Építőművészek Szövetsége bebizonyította: *lehet.* A Műcsarnokban megrendezett kiállítás — *A százéves Budapest építészete* — mindnyájunk által jól ismert mozaikokból rakja ki az ismerős és mégis ünnepi városképet. Ami a múltból érték, a jelenből korszerű eredmény.

A kiállítás kapuja. Két kezére könyökölve néz le a gellérthegyi pásztor a Várra, a Tabánra, Pestre. Kisvárosokra néz. A száz évvel későbbi fotóriporter valahol az ő helyén állt, innen készítette el a felvételt. A két kép egymás mellett: két világ. Csak a Duna, a hegykoszorú nem változott. A város túlnyúlik a horizonton, peremét hasztalan keresi a szem. *Két képben elmesélve egy évszázad története.*

Szűkszavú kiállítás. Nem szöveggel, hanem *látványnyal mesél.* Kilenc egyforma „kockából" összerakott hatalmas tablók: a Sugár útról, a Duna-partról, a Belváros rendezéséről, a Tabán lebontásáról, a modern lakótelepekről. Egy-egy tétel. Szoros időrend helyett az építészeti gondolat indulását, fejlődését mutatja meg, néha a városrendezés műhelytitkait.

KÁLVIN TÉR

Régen a múlté az Alagútból kigördülő ekhós szekér, a Kirakodó téri postakocsi, az Alsó-Duna-sor hajósélete. Korunk embere a mai Alagútról, a Roosevelt térről, a Belváros forgalmát némileg enyhítő rakpartról beszél. Eltűnt a többivel együtt a földalatti Gizella téri lejáróépülete, az Országház vagy a Műegyetem helyén volt árterület, a Tabán mesés nyomorúsága. 1850 körül még vásártér a Nemzeti Múzeumtól a Duna felé eső terület, ahol legfeljebb a Két pisztolyhoz címzett vendéglő örvendett nagy látogatottságnak. Alig több, mint harminc év múlva nagyvárosi tér: itt állítják fel Ybl Miklós és Feszler Leó Dunabusz-kútját. Az 1900-as években már villamosok metszik át a teret. A második világháború után a kút elköltözik: *ma az Engels téren áll.* Az új Kálvin tér pedig napjainkban kezd formálódni.

Sokarcú város. A szecesszió adta Budapestnek az Iparművészeti Múzeumot, a Földtani Intézetet, a Gresham-palotát. A népi irányzat a városmajori iskolát, az állatkerti madárházat, a fasori református templomot. Az eklektika a Keleti pályaudvart, a Bazilikát, a Földművelésügyi Minisztérium épületét. 1884-re készült el — Ybl Miklós többször átdolgozott, fejlesztett tervei alapján — a Sugár úti palota: az *Operaház.*

ÉS A JÖVŐ

Egy tabló színháztörténet. A mai Engels téren állt a múlt században a német színház. 1911-ben készült el a Népopera, a mai Erkel Színház. A Városligeti Színkör volt a könnyű műfaj egyik első otthona. Szinte az egész város részt vett a Nemzeti Színház épületének építésében. Igy készült el rekordidő, két esztendő alatt: 1837-re. 1908-ban a Népszínházba költözött át a „Nemzeti". Ideiglenesen — mondták akkor. Ott maradt — a Blaha Lujza téren — 1964-ig. 1966-tól pedig az átépített Magyar Színház az otthona.

Budapest veszteségeit külön tabló mutatja be. A hajdani Kirakodó tér Hildféle épületsorát, a Lloyd-palotát, a háborúban rommá lett dísztermét. A margitszigeti fürdőépületet. A volt királyi palotát, amely szebb, harmonikusabb formában éledt újjá.

Furcsa, de igaz. Felszabadulás utáni építészetünk nyitánya — a második teremben — a Várpalotát bemutató tablók sora. Ezek a középkori falak, tornyok, bástyák, gótikus termek, reneszánsz párkányok évszázadokkal ezelőtt láttak utoljára napvilágot. Most a régen elhunyt mesterek munkája és a modern belső tér harmonikus egységbe simul össze.

Sokat vitatott, mégis megszokott, megszeretett darabja városképünknek a Budapest Szálló, a Duna Intercontinental. A Volga Szálló viszonylag olcsón és gyorsan készült el: *nemzetközi elismerést vivott ki.* Modern ipari-technikai irányító központ a KGM Mártírok útjai irodaháza, a Pozsonyi úti ALUTERV. Célszerű és esztétikus belső tér: *a Kőbánya mozi.*

A harmadik terem — szinte teljesen — *a lakónegyedeké.* Körben Óbuda és Kelenföld. Az Árpád-hídfői, az újpalotai házak. A Mária-Valéria ellenpontjaként az Üllői úti új városrész. A terem középpontja hatalmas térkép: Budapest és környéke városrendezési terve.

A jövő fényképeinek ígérete.

Széky Péter

ifjúsági találkozóra. Az úttörőktől a felnőtt nemzedékig érdeklődéssel várják a világ ifjúságának nagy nemzetközi demonstrációját, amely az előkészületekből ítélve gazdag seregszemle lesz, tükrözi majd a haladó ifjúság békéért vívott harcát.

— Amerre jártunk — a berlini pártbizottságon, a kerületekben, a gyárakban, az üzemekben — mindenütt arra kértek német barátaink, hogy *adjuk át szívélyes üdvözletüket és jó-*

budapes-

ne a vá
túrájá

LASSA

Ha

Hirtelen időszerűvé vált témáról, a hagyma- és a zöldségellátás várható alakulásáról érdeklődött a Zöldség és Gyümölcs Kereskedelmi Egyesülés központjánál az MTI munkatársa.

Egyebek közt elmondták: **a múlt év őszén a lakosság becsült igényeit meghaladó mennyiségű hagymát hordtak a tárolóhelyekre,**

a vöröshagyma minősége azonban tavaly rosszabb volt a megszokottnál, s a váratlanul enyhe tél, a hirtelen tavaszi fölmelegedések miatt sok áru ment veszendőbe.

Ha lassan is, de napról napra növekszik a zöldhagyma felhozatala. Főként a huzamos hűvös április miatt lassan testesedett a tavaszi ültetésű hagyma. A zöldhagyma forgalmán bolgár importtal próbáltak segíteni, a bolgár hagyma azonban nem tisztítva érkezik: külleme miatt nem volt kelendő, s ezért leálltak az importtal. Zöldhagymából egyébként szerdán 38 000 csomó érkezett a nagyvásártelepre, s

az elkövetkező napokban már ennél lényegesen többet várnak.

A főzőhagyma megjelenéséig, július elejéig mintegy 5 és fél millió csomó zöldhagyma felvásárlásával számolnak.

Csapdában az iszap

A Keszthelyi-öbölben rakódik le a Zala Balatonba ömlő hordalékának nagy része. Az áramlás más területekről is nagy mennyiségű iszapot szállít ide. A lerakódó réteg egy részének eltávolítása minden évben gondot okoz a balatoni vízügyi kirendeltségnek, mert az öbölnek legalább 20—30 négyzekilométeres körzetében erős a hordalék lerakódás. Ilyen nagy területen néhány kotrógéppel nem lehet összegyűjteni az iszapot. Ezen a gondon úgy enyhítenek, hogy a keszthelyi partot követő kanyarulatban, a fürdőterület határán kívül, árkokat, úgynevezett iszapcsapdákat mélyítettek, és itt gyűjtik össze a lebegő hordalékot. A csapdák zsákmányát kotrógépekkel szedik ki, és terítik szét a part lápos, zsombékos területein. (MTI)

— Na, ugye? Komisz kis reggelre virradtunk!

— Tud vele csinálni valamit?

Hogyne tudnék. Látom, hogy a szögek épek, a sarkat úgy állítom, hogy minden szög szembe legyen a helyével, a tenyeremmel megnyomkodom egy kicsit, majd a korlát vasán visszaverem az egészet. A kislány érte nyúl, de még nem adom oda.

— Várjon!

Véletlenül celux is van nálam, a postán egy csomagot akarok leragasztani vele. Előveszem, s magyarázni kezdek:

— Itt a talpbélés fölött két csíkot ráragasztok. Átlátszó, alig lehet észrevenni. Egy darabig kibírja.

Perc sem telik el, már kész a mű. Átadom, ő felhúzza a lábára, s előbb óvatosan, majd teljes súlyával ránehezedik.

— Hát ez nagyszerű! Maga nagyon ügyes. Köszönöm.

— Nincs mit — motyogom, s oldalról nézem őt, amint haladunk egymás mellett az aluljáró lépcsője felé.

— Ugye, hogy komisz kis reggel van?

— Igen — mondja vidáman. — Csuda mókás nap ez a mai. Idáig még minden sikerült.

Demény Ottó

25 ÉVES A CENTRUM ●● 100 ÉVE

Ragyo
mint a n
a Centrum
nyári aj

VÁLAS
NYÁRI R

25

25 ÉVES A CENTRUM ●● 100 ÉVE

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

VENDÉGLÁTÁS
Budapest
Ybl Miklós
1973 SEP

A margitszigeti Nagyszálló és a Margit fürdő 1873-ban

100 éves a Nagyszálló

A Margitszigeti Nagyszálló rangját, sok más előnye mellett, ma egyedülállóan csodálatos fekvése és gazdag múltja adja meg. A ritka ősfák, az üdítő pázsit, a hömpölygő folyam, a romantikus, regélő romok, a zuhatag és alatta a szivárványos tavirózsás és ezervirágos sziklakert utolérhetetlen környezet. Különleges légkörét pedig immár évszázados hagyományai ihletik, ezekről szeretnék néhány szót szólni.

1873-ban nyitotta meg kapuit a gyógyszálló, hiszen a Margitsziget jelentőségét, de különösen az északi rész jellegét abban az időben fürdőhely volta adta meg. Az első (1866-ban Zsigmondy Vilmos fúrta) gyógyforrás adta a hetvenes évek legmodernebb fürdőjének: a *Margitfürdőnek* vizét. A Margitfürdő *Ybl Miklós* egyik legharmonikusabb és legszebb alkotása volt. Az eredeti tervek szerint a Sziget felső része az ország gyógyfürdő-bázisa lett volna, Ybl mind a két partra hatalmas szállodát és még sok épületet tervezett. Csak a pesti oldali szálló — a mai őse — valósult meg, az is szerényebb formában. Az eredeti épület a fürdőhöz illő neoreneszánsz stílusú volt. A kétemeletes, 162 szobás szálló az akkori idők minden kényelmét nyújtotta: a szobák pompás berendezése, a fürdőszobákba bevezetett gyógyvíz, a földszinten a ragyogó „társalgó-terem" (Kursalon), a könyvtár, az orvosi rendelő, a szállóhoz csatlakozó Nagyvendéglő, egységet alkotott. A gasztronómia terén már akkor is és azóta is mindig kiválót nyújtott. Telt ház is volt mindig, pedig akkor csak hajóval lehetett megközelíteni. A Szigeten belül a kedves kocogó lóvasút szolgálta a közlekedést. A világvárossá fejlődött Budapest kellős közepén, mégis távol annak zajától, porától — pihenést, üdülést, gyógyulást jelentett a Nagyszálló. Csendes, *gyógyfürdő jellegét* még sokáig megőrizte, — a hangosabb szórakozás színhelye a Sziget alsó déli része, az akkori Nagyvendéglő (mai Kaszinó) volt, a sportövezet is csak a századforduló után kezdte fejlődését. A „tündérsziget" sűrű látogatottsága pedig csak az 1900-as években (a szárnyhíd megépítése után, majd amikor a Szigetet a fővárosi Közmunkatanács vette birtokába) következett be.

Vendégkönyv nem maradt a száz év folyamán, de a lapok sok *híres névről* tudósítanak. Saját folyóirata is volt a Szigetnek kétszer — 1894-ben a *Margitsziget*, 1921-ben a *Krúdy* szerkesztette *Szigeti séták* című egy-egy idényen át.

Arany Jánosnak a szállóban töltött nyarait megörökítik életrajzai, a „tölgyek alatt" írt sok költeménye, az esős napokon szobájában szerzett és gitárján pengetett dalai — nemsokára pedig méltó bronztábla a hallban. A Nagyszállóhoz tartozó ósdibb Kisszálló, valóságos irodalmi tanya: *Bródy Sándor, Szép Ernő, Kárpáti Aurél, Molnár Ferenc, Hunyady Sándor* és még sok író lakója egy-egy versben, vagy kötetben örökítette meg. *Krúdy* is volt vendége, mielőtt a Sziget évtizedes állandó otthona lett. A Nagyszállót egy századon át a szellemi élet, irodalom, művészetek, politika nagyjai mindig kedvelték. Csak néhány név: *Fraknói Vilmos, Lechner Ödön, Gyulai Pál, Zichy Mihály, Lotz Károly, Kubelik Jan, Ábrányi Kornél, Prielle Kornélia, Jászai Mari, Blaha Lujza* és ki győzné felsorolni?

A Nagyszálló épülete átélt már öt nagy átépítést, több kisebb átalakítást. A szanatóriumi szárnyat a húszas években építették hozzá a gyógyulóknak, mert a szálló szórakozóhely jellege előtérbe került. A II. világháború előtt egy évtizedig Palatinus volt a neve — a háború pusztításai után újjáépítve ismét Margitsziget Nagyszálló néven nyitották meg. De azóta gyógyszálló jellege háttérbe szorult, szálloda és klimatikus pihenőhely, de a Margitfürdőt szétbombázták, helyét gyep fedi. Reméljük hamarosan megindul a tervezett gyógyüdülő szálló építése.

A centenáriumot a *Danubius Szálloda és Gyógyüdülő Vállalat* novemberi ünnepségsorozattal fogja emlékezetessé tenni.

Konrádyné, dr. Gálos Magda

B
füszért

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Magyar Nemzet

Ybl Miklós

Péntek, 1973. október 26. Magyar

Az Operaház és az Erkel Színház rekonstrukciós tervei

1021

Jövőre lesz 90 éves a budapesti *Állami Operaház, Ybl* Miklós remekbe készült alkotása, amely lényegében ma is eredeti formájában működik. Az annak idején Európa egyik legkorszerűbb színházának számító művészeti létesítmény azonban ma már nem tudja kielégíteni a korszerű színház iránt támasztott követelményeket. Tíz évvel ezelőtt, 1964 elején az épület *külső rekonstrukcióját kezdték meg, felújították, illetve újból faragták az épületet díszítő szobrokat.*

Most kerül majd sor a rekonstrukció *második szakaszának* végrehajtásra és ennek előkészületei már folynak. Az Operaház korszerűsítése azonban nemcsak ennek a műemléki épületnek belső átalakítására szorítkozik, hanem még két nagyobb építkezéssel kapcsolatos.

A most küszöbön álló belső modernizálás tartamára *az előadások szünetelnek.* Budapest közönségét és a magyar főváros zenét kedvelő vendégeit hosszú időre nem lehet elzárni az operaadások élvezetétől, ezért az a döntés született, hogy amíg az Opera belső átalakítása folyik, *az Erkel Színház veszi át feladatát.*

Az Erkel Színház tulajdonképpen ma is Budapest második operaháza, de csupán kisegítő szerepet tölt be. Mai felszerelésével, adottságaival nem képes az Operaházat pótolni. Ezért, mielőtt az Operaház belső átépítési munkálatai megkezdődnek, az Erkel Színházat alkalmassá kell tenni a teljes értékű operaelőadások rendezésére. Ennek előfeltétele, hogy az Erkel Színházban is *átépítéseket hajtsanak végre és ha ezzel elkészülnek, akkor kerül majd sor az Operaház bezárására.*

E két rekonstrukciós jellegű építkezéshez *egy harmadik beruházás is járult.* Az Operaháznak, az Erkel Színháznak kevés az olyan jellegű helyisége, amely kényelmesebbé teszi a művészeti személyzet munkáját. Kevés az öltöző, a próbaterem, igen sok helyiséget foglalnak el a különböző műhelyek, raktárak, nehézkes a közlekedés. *Mindez gyakran zavaróan hat az előadásokra.* Régóta felújításra szorul mindkét színházi gépi és világítási berendezése, amely *nem tartott lépést a modern színpadi technika követelményeivel.* Mindezeknek a hátrányoknak a kiküszöbölésére és a zavarmentes, korszerű előadások tartására *egy önálló üzemházat építenek,* ebben összpontosítják mindazokat a funkciókat, amelyeknek működése nem kívánatos a színház épületén belül. A felszabaduló helyiségeket pedig a művészeti igények kielégítésére használják majd fel.

A három előbb említett építkezés: az Operaház rekonstrukciója, az Erkel Színház toldaléképítkezéssel történő bővítése és az önálló üzemépület létrehozása megfelelő sorrendiséget tesz szükségessé. Először az üzemházat kell felépíteni. Nem vitás, hogy ennek az épületnek az Operaház közvetlen közelében kell letesülnie. A sűrűn beépített területen nem volt könnyű feladat kiszemelni és megszerezni az erre alkalmas telket. Végül is kellő megfontolással *a Hajós utca 11. számú kétemeletes lakóépület igénybevétele mellett döntöttek az illetékesek.* Ez az épület szemben van az Operaház művészbejárójával, aránylag kevés benne a lakás, tehát könnyű a szanálása. *Helyén hétemeletes épületet emelnek,* amelyet alagúttal kötnek össze az Operaházzal. A több mint 36 méter mélységű, de az utcai fronton csak alig 14 méter széles telek átnyúlik a Nagymező utcai Thália Színházig, amely egyes épületrészeket a maga számára már igénybe is vett műhelyek céljára. Az üzemház felépítése után is megtartja majd a Thália a szükséges műhelyeket. Az új épületben kapnak helyet az adminisztrációs irodákon kívül a műszaki öltözők, a karbantartó részlegek, az Operaház házi nyomdája, a jelmezraktárak, a cipész-, paróka-, jelmezkészítő műhelyek, zenekari próbatermek, hangszer- és kottatárolók. Ezek a létesítmények mind az Operaház, mind az Erkel Színház szükségleteit elégítik majd ki.

Amikor ez az üzemépület elkészül — ez körülbelül másfél évet vesz igénybe —, kezdenek hozzá az Erkel Színház bővítéséhez. *Ez előreláthatóan 1975-re kezdődik és két évig tart.* De ez idő alatt is tart majd előadást az Erkel Színház, miután az új építkezések a színpad mögötti területen folynak. A jelenlegi színpad mögött levő díszletraktárt és egyéb toldaléképítményeket, amelyeket mintegy húsz évvel ezelőtt létesítettek, lebontják. Az új építkezésekhez 20 méter mély és 60 méter széles közterületet vesznek majd igénybe, amelyhez *az illetékes hatóságok hozzájárultak.* Itt nyolcecetfát kénytelenek kivágni, amelyeket természetesen újabb ültetéssel pótolnak. A toldalék épületrészekben öltözőket, színpadüzemi helyiségeket helyeznek el, hogy a művészi személyzet minél közelebb kerüljön a színpadhoz.

Felújítják és megerősítik a közművezetékeket és berendezéseket. Az új toldaléképület négyszintes lesz. Az első emeleten lesznek a korrepetítorok szobái, az igazgatóság irodái, a második emeleten a művészeti öltözők, a harmadik emeleten a balettkar öltözői, a jelmez- és kelléktár. Több próbaterem, házi színpad is létesül az új épületrészben.

Egy későbbi terv szerint az Erkel Színház színpadát is szélesítik majd, ezzel azonban a jelenlegi program nem foglalkozik.

Az Erkel Színház bővítésének elkészültével zárja be körülbelül három évre, de lehet, hogy csak két szezonra kapuit az Állami Operaház. A rekonstrukciós tervek elkészültek és magukban foglaljak *a teljes belső átalakítást.*

A színpadi munkával közvetlenül kapcsolatban működő műszaki dolgozók számára is gondoskodnak megfelelő helyiségekről. A díszlet- és jelmeztervezők a *főépületben* maradnak. Külön nagy tervezői feladat a színpadi díszletek tárolása és mozgatása. Ehhez különleges berendezésekre van szükség és a modern színpadtechnikai gépek beszerzésére, szállítására valószínűleg igénybe veszik külföldi cégek közreműködését. Egyébként az Operaház belső átalakítására *alternatív tervek is készültek.* Restaurálják a nézőtér menynyezetének művészi seccóit, amelyeknek alkotásában többek között *Székely* Bertalan, *Lotz* Károly, *Than* Mór, *Feszty* Árpád, *Vastagh* György vett részt.

Az Operaház korszerűsítésének tervezési munkálatait a KÖZTI műemlék-helyreállítási irodája *Siklós* Mária irányításával, az Erkel Színház bővítésének tervezését *P. Mueller* Éva és munkatársai végezték.

Gárdonyi Jenő

emzet

K A

— **Varsóba utazott** csütörtökön, küldöttség élén Szurdi István belkereskedelmi miniszter, a KGST belkereskedelmi tanácskozó testületének ötödik ülésszakára. A tanácskozás napirendjén a belkereskedelmi együttműködés és a szocialista munkamegosztás kérdései szerepelnek.

— **Budapestre érkezett** az MHSZ országos központjának meghívására W. Jagello vezérőrnagy, a Lengyel Repülőklub elnöke és T. Majewski ezredes, osztályvezető. Itt-tartózkodásuk során az MHSZ vezetőivel megtárgyalják az 1974—75 évekre szóló együttműködési programot.

— **A Tvorba,** a CSKP KB politikai, tudományos és kulturális hetilapja közli Dobozy Imrének, a Magyar Írók Szövetsége főtitkárának nyilatkozatát a magyar—csehszlovák irodalmi együttműködésről.

— **75 éve,** hogy a Tatabányai Hőerőmű, az ország akkori egyik legjelentősebb üzeme, megkezdte a villamos energia fejlesztését. Az évforduló alkalmából a vállalatnál csütörtökön ünnepséget rendeztek, amelyen Szili Géza nehézipari miniszterhelyettes mondott beszédet, majd kitüntetéseket adott át azoknak, akik több évtizede az erőmű munkásai.

— **A Mathiász János-díjat** és emlékérmet kiadták Kecskeméten. Az idén dr. Kiss Árpád, a Zöldségtermesztési Kutató Intézet igazgatóhelyettese, Fazekas Bálint, a tompai Kossuth Tsz elnöke és Borsodi

A hétvégi horgász

Arra, Lágymányos felé, az alsó rakpart nem avval a szigorúsággal fogja közre a Dunát, mint a város legközepén. A kőfal nem merőlegesen állja útját a víznek, hanem lejtősen eléje lép. A lejtőn kis csomókban kapaszkodik valami sárgás gyom, s ha hullámot ver a hajó, a fodrok felszaladnak lábára.

Bizonyos távolságra egymástól, lépcső vezet le a folyóhoz, itt megy le a horgász. Így ősz tájon is kibújnak még a horgászok ezen a lejtőn, mikor már a kurta fű is elfekszik rajta, s csak a szél borzolja még olykor hegyüket. Szombati öltözetben bújnak ki a horgászok, mert a pecázás itt hétvégi szórakozás.

De ez a horgász, akit a legfelső lépcsőfokról nézek, nem szombati öltözetben jött. Valahol építésnél dolgozhat, mert a kék vászonnadrágon malterfoltok fehérlenek. Valahol a közelben, ahonnét csak idesietett.

Talán ő messzebb lakik, nehezebb volna ruhát váltania, vagy talán mert sietősebb neki ez a dolog. Kicsit tömzsi ember, úgy ötven körüli; aligha megérkezett, már illeszti is a nagy gilisztát a horogra, és veti be a vízbe. Látszólag semmi átmenet nincs a két munka közt, az egyiket befejezte, a másikat elkezdte. De az is lehet, hogy ő nem kíván semmi átmenetet, mint ahogy az éhes ember mielőbb enni kíván, a szomjas ember mielőbb inni, s akinek melege van, beveti magát a friss vízbe. Talán így veti magát ő is a heti élet után a csöndbe, a suhanó víz áramába.

tetők, tornyok, hanem a repedezett kő, a zöld moszat a lépcső alján, a fehér malterfoltok a kék nadrágon. Szunyókál a gondolat, csak a szem figyeli a pálcikát, amint úszik lefelé a sodrásban, a szem figyeli, hogy nem billen-e meg.

Ha megbillen, az azt jelenti, hogy lent halak vonulnak, s valamelyik belekapott a giliszta-tába. De valahányszor kirántja a horgot, hal csak nem akad rája, a giliszta viszont mindig fogy.

Néha elmegy fönt a rakparton valami tarisznyás öreg, s elkurjantja magát: „Nagy giliszta!... Nagy giliszta!...” Ezek a tarisznyások végigjárják a partot, és árujukat kínálják a horgászoknak. De az én emberem oda se hederint, ő maga keresi meg a gilisztáját is. Egy kis pléhdobozban hozza őket, s úgy illeszti fel egyiket a másik után.

Egyszer arra jön egy ember. Ő már tiszta, rendes ruhában, alkalmasint a kőművessel dolgozik.

— Itt szenved?... Itt szenved?...

A horgász felnéz rá a sipkája alól, s mosolyog a képe. Bizony, vagy két órája jár már fel s alá a lépcsőn, mindhiába, de mosolyog. És látni az arcán, hogy nem szenved. Azt mondja:

— Nincs most haljárás...

— Nincs ám! — feleli visszza a másik. — De a gilisztájából már alig van valami!

Nevetnek. Igaz is. Haljárás nincs, de annyi mégis akad, hogy a gilisztát megegye.

A horgász mosolyog. Mert ha annyi van, akkor épp annyi akad a horogra is, több pedig nem kell.

És újra beveti a horgot, a pálcika úszik a vízen, újra kirántja és újra beveti. Bizonyos, hogy eszében jár, jó volna hazavinni valami potykát vacsorára. De ez csak átvillan agyán, mert a pálcikára kell figyelni. „Most fogom ki... most fogom ki...”

Minden pillanat reménykedés. Barázdás arcán talán azért nem látszik a türelmetlenség; az arc, mely nekem inkább tűnik sok mindent átélt ember arcának, mint keménynek, talán azért olyan nyugodt most is, hogy a nap már továbbállott, s árnyék fut át a vízen.

Örvös Lajos

sztó árudavezetőt társait

tak, s ennek költségeit Kocsis fedezte. Háromezer forintot kölcsön is adott az ellenőrnek, amit az nem fizetett vissza. Az anyagi függőség folytán *Gombos nem jelentette kellő időben és mértékben az árudában tapasztalt visszaéléseket.*

A bíróság *Kocsist* 4 évi szabadságvesztésre ítélte és 310 ezer forint kártérítésre kötelezte. Gombos János büntetése másfél évi szabadságvesztés, azonkívül köteles 12 500 forint elkobzást pótló egyenértéket megfizetni. A hamis számlát kiállító kiskereskedőt ötezer forint kártérítésre ítélte a bíróság.

i járatok

Október 29-én, 30-án, 31-én 8.30 órától 18 óráig:

Autóbusz-közlekedés: 18/a jelzéssel: Óbuda, Árpád-híd—Óbudai temető; 53/a jelzéssel: Móricz Zsigmond körtér—Farkasréti temető; 95/a jelzéssel: Baross tér—Új köztemető főbejárata között közlekedik; a 68-as jelzésű busz Kispest, Vörös Október útja—Városszéli sorompó között közlekedik, a 108-as jelzésű gyors autóbusz üzemkezdettől üzemzárásig folyamatosan közlekedik, a Március 15. tér—Farkasréti temető főbejárata között.

Villamosközlekedés:

59/a jelzéssel: Moszkva tér—Farkasréti temető főbejárata között, a 37 jelzésű villamos üzemkezdettől 18 óráig a József körút—Új köztemető között közlekedik, az R/1, R/2. jelzésű autóbuszokon a viteldíj 3 forint, a bérletek és az utazási igazolványok nem érvényesek.

— **A Dolgozók Bánki Donát gépipari technikuma és szakközépiskolája** (Bp, XIII., Váci u. 21) (Tel: 208—464) számjegyvezérlésű szerszámgép (NC) tanfolyamot, kezdő és haladó műszaki rajztanfolyamot, technikus minősítésre előkészítő tanfolyamot hirdet. Jelentkezés naponta 3—6 óra között az iskola irodájában. Igazgatóság. ×

Ybl Miklós (1814-1891)

Páratlan felkészültségű építészként a korszak európai nagyjai közt említve, a neoreneszánsz nemzetközileg rangos képviselője.

Németh Lajos: A XIX. sz. művészete Corvina Bp. 1974 17. old.

Ybl Miklós, építész

Elkészült a Művészsétányra tervezett mellszobra.

Havas Ervin: Alkotók – szobrok – mecénások 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. márc. 1.

Ybl Miklós, építész

Megemlítve,

Miklai Júlia: Van Pesten egy liget...

4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. ápr. 30.

Ybl Miklós
építész

Miltalics

Balog János: Budavára
Tükör 1975 apr. 15 - 16 oldal.

Ybl Miklós, építész

Megemlítve. (Az Ybl-tervezte kastélyt szemlézem gondozva.)

Fekete Gábor: A turai kastély, 4-5.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. aug. 20.

Ybl Miklós

F. B. művei a budapesti Operaház, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem és a Bazilika.

Népszava, 1974. ápr. 4. 102 dg. 79 m. 14 p.

Ybl Miklós

1814. ápr. 4-én vízkeletett.

Népszava, 1974. ápr. 4. 102 erf. 79 x. 14 p.

Ybl Miklós építész

A Kossuth Könyvkiadó gondozásában megjelent az „Utcák, terek, emberek" c. kiadvány, melyben megemlítik Ybl Miklós által tervezett alapzaton ma is ott álló Huszár Adolf által mintázott szobor, Eötvös József szobra, az Eötvös-téren. (említve)

Puruczki Béla: Tűnődés egy könyv felett.

Magyar Nemzet, 1973. okt. 9.

Ybl Miklós, építész

Megemlítve.

Nagy Tibor: Hajdúböszörmény főtere 944–950.

Élet s Tudomány, br. 1473. máj. 18. XXVIII/20.

Ybl Miklós, építész

Megemlítve.

Granasztói Pál: Városok, álmok, zene

896-904.

XV
10.

JELENKOR, Pécs, 1972, október

Ybl Miklós, építész

Megemlítve: „az általam talán legszeretettebb magyar építész."

Granasztói Pál: Városok, álmok, zene 829-836.

JELENKOR, Pécs, 1972. szeptember XV/9.

Ybl Miklós, építész

Fülep Lajos könyveinek ismertetésében.

↓

Dévényi Iván: Képzőművészeti könyvszemle
692-695.

JELENKOR, Pécs, 1972. júl.-aug. XV/7-8.

Ybl Miklós, építész

Pollack Mihály síremlékét
Ybl, a hűséges tanítvány építette.
(Tahitótfalu.)

Szücs Gábor: Áll a régi présház 4.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. júl. 5.

Ybl Miklós, építén

A Margitsigeti szállót, fürdőt s' a „vízesést" tervezte.

Kép a szállóról s' fürdőről (kb. 1900) : Repr

György István : A százéves szálloda s' vendégei M. 9.

Népszabadság, Bp 1973. júl. 15.

9b

Vbl Mátlós

Korábban Pollack Mihálynál
is dolgozott - emlékve

Művészettörténeti Értesítő
1973/1 29. old.

Ygl Miklós

neve emlitve

Müvészettörténeti Értesitő 1972

105, 107, 118, 129. old.

Ybl Miklós

Állítólag az ő terveci alapján épült a margitszigeti Nagyszálló mint uralkodói nyaraló.

Fekete Endrét: Király József belsőépítész; Ipari Művészet, 1973/3. sz. 15. l.

Ybl Miklós - Fessler Leo

„Danubius-Zirt" (1883)

– V. Engels tér – fotó

A yazéves Budapest yobraibol
Corvina Bp. 1972 4. Zép

Ybl Miklós

A Magyar utca és a Múzeum körút között van az Unger-ház, melynek építője volt, mely a korai romantika korábál való.

Budapest titkai.
1972. X. 19. Kossuth 16.05 /11/T.

YBL MIKLÓS
(+1)

Százéves a Szent István-bazilika

„A vallástalanság férge rágja át ezt a modern kort" · Ybl Miklós hiába figyelmeztetett, hogy a kupola pillérei nem elég erősek…

Kő András

A Budapesti Hírlap írta 1905. november 18-án: „Holnap délelőtt nyitják meg nagy ünnepséggel a Szent István-templomot. A tanács jogügyi osztálya, amely az ünnepet rendezi, csütörtök óta nem dolgozik mást, mint a holnapi ünnepre adja ki a belépőjegyeket. Ezren és ezren ostromolták az ügyosztályt jegyért, s olyan nagy volt a tolongás, hogy a városi szolgák már alig tudták a rendet fönntartani. Tegnapelőtt és tegnap valamennyi jegyet kiadtak, s ma reggel az ügyosztály ajtaján nagy plakát hirdette, hogy minden jegy elfogyott. De azért még százan és százan próbáltak szerencsét ajánlólevelekkel és nagy protekcióval. Egy úrinő ötven koronát akart adni a jegyért, s mikor nem kapott, többet ígért, de természetesen eredmény nélkül. Jegy nélkül holnap délelőtt senkit sem ereszteneks be a templomba."

A Népszava 1905. november 21-i számában a következőket olvashattuk: „Tehát készen van a Bazilika. Az esti újság azt vezércikkezi róla, hogy azért csináltuk, mert az Úristennek tartoztunk vele. Ugyan kérem, az Úristen sohse rója azt a fokos nyelére, hogy melyik város hány templommal tartozik neki. Az Úristen, ha egyszer követel valamit, az a valami bizonyosan nem építkezési műremek, nem Bazilika. Legalább úgy tanítják, hogy egy tiszta lélek, egy ártatlan szív szentebb, drágább, kedvesebb portéka az Úristen előtt minden csillogó-billogó földi kincsnél. Egy bűnbánó remete odvas-penészes barlangja Istennek tetszőbb portéka lehet, mint a tobzódó, művészi remekekkel hivalkodó templom, ahol operaénekesnők trilláznak és virtuózok dicsértetik önmagukat."

A fenntartott ülőhelyek elhelyezési terve a jegy hátoldalán látható. S ha elhelyezkedünk a templom XXIII. sorában, talán azt is meghalljuk, amit a százéves jegy mesél.

– Több évtizedes fáradozás eredménye a nagy mű – kezdte. – 1805-ben a Lipótváros még rendezetlen, gyéren lakott külvárosa volt Pestnek. Ahol ma (1905-ben – *a szerk.*) a nagy bankok, iparvállalatok palotái s az új országház állanak, ott beépítetlen telkek, mocsaras, vizenyős területek közt, ütött-kopott házikókban a világtól elmaradt nyárspolgárok laktak. Annyian azonban mégis voltak, hogy érezték egy templom hiányát. 1817-ben, a lipótvárosiak kérelmére, építettek is egy ideiglenes kis templomot. A falusias külsejű, idomtalan, manzárdos födelű épület puszta létével figyelmeztetett, hogy mielőbb el kell távolítani onnan, s a helyébe a fejlődő városhoz méltó templomot kell emelni. A tervek elkészítésével egy *Schwarz József* nevű rajztanárt bíztak meg, aki 1822-ben be is nyújtotta két elképzelését, de tovább nem jutottak.

Meghívót tartok a kezemben. Meghívót is, jegyet is, belépőkártyát a Szent István-bazilika felszentelése alkalmából tartandó szentmisére. A jegy 2005. november 19-én százéves. Átaludt tíz évtizedet. Hogy milyen volt az álma, nem tudom. De valószínűleg sokszor felriadt a körülötte tomboló vihar miatt. Fiókok aljáról, pincék szegletéből, öreg bőröndökből vánszorgott elő, mert élni akart. Megmaradni. Egy jegy, ami az Isten házába szólt. Oda hívott tegnap, és oda hív ma is.

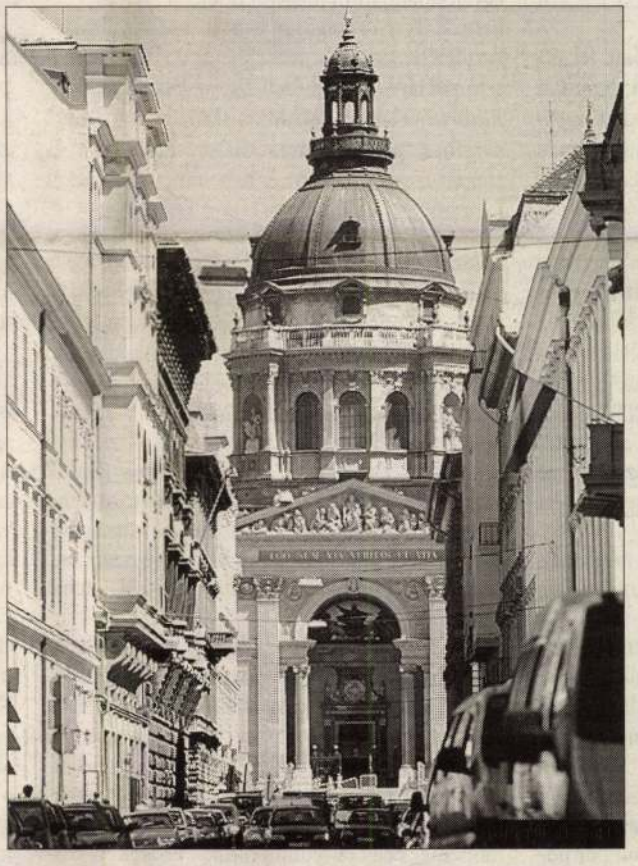

1851-ben jött *Hild*, és 1867-ben felépült a kupola, de az építész ugyanebben az évben meghalt. 1868. január 21-én éjjel erős vihar rázkódtatta meg az építményt, másnap pedig bedőltek a falak. *Ybl Miklós* hiába figyelmeztetett, hogy a kupola pillérei nem elég erősek… Egyszeriben romhalmazzá vált az, amire addig már 600 ezer koronát költöttek.

Az építkezés elhúzódásának oka az állandó pénzhiány volt. Az újabb lendület 1873-ban következett be. Bazilika-sorsjátékot is engedélyeztek, csak hogy pénzt szerezzenek. 1889-re elkészült az épület külseje. Ybl 1891-ben meghalt, munkáját *Kauser József* építész folytatta. Neki a belső kiképzés jutott.

A Népszava 1905. november 21-i kiadásában az állt: „Isten hozta, kedves Bazilika! Nagyon sok ember van, aki a budapesti legnagyobb templom tegnapi megnyitása alkalmával így üdvözölte a derék Lipótváros monumentális építkezésének legújabb remekét, amelynek elkészültére jó fél századon át várakozott. De mennyire várakozott! Hiszen a színházi, orfeumi kuplék a Bazilika-templom felépüléséhez kötötték az ígéretek, a kívánságok teljesülését. A kuplénekes úr egy időben belerekedt ebbe a nótába: Várjon addig hát, míg felépítik a Bazilikát." A jegy úgy folytatta, mintha az 1905-ös ünnepségről tudósítana:

– A lipótvárosi Szent István-templomot, Magyarország legszebb plébániatemplomát ma adják át végleg rendeltetésének egy ünnepi, pontifikációs misével, amelyet a gyöngélkedő hercegprímás helyett *Várossy Gyula* dr. kalocsai érsek mond. (A meghívón még az szerepelt, hogy *Vaszary Kolos* bíbornok-hercegprímás, esztergomi érsek tartja a szentmisét! – Meglepetésszámba ment az is, hogy őfelsége, az osztrák császár és magyar király, *I. Ferenc József* nem jelent meg az ünnepségen. Ez már hosszabb magyarázatra szorulna, ha nem tudnánk, hogy 1906. december 8-án, a zárókő elhelyezésének ceremóniáján aztán mégis itt volt, és tisztelgett neki az egész Wekerle-kormány. Ferenc József 1905-ös távolmaradásának okát különben sokan abban látták, hogy elnehezült a viszonya Vaszary Kolos prímással, aki 1912-ben le is mondott megbízatásáról. – *a szerk.*) A hercegprímás adja az áldást. A templomba csak belépőjeggyel lehet bejutni. A környék, a templom külseje, kupolája virág-, szőnyeg- és zászlódíszben pompázik. A rendőrség nagy négyszöget alkot a templom körül, amelyben álló és ülő közönség foglal helyet. Mi ülünk. Mellettem a szép emlékű *Lotz Károly* özvegye foglal helyet, Kornélia lányával. Az első sorokban a templomot építő és díszítő művészek, iparosok hada. Kívül, a Váci körúti oldalon (1879-től 1914-ig, majd 1919-től 1926-ig nevezték annak, ma Bajcsy-Zsilinszky út – *a szerk.*) vagy húsz mézeskalácsosbódé körül tolong a nép, némi irigységgel tekintvén a belépőjegyes urakra és hölgyekre, akik kényelmesen jutottak a helyükhöz. A nagy számban és változatos toalettekben megjelent hölgyek között alig-alig hogy feltűnik egy-egy pompás díszmagyar öltözetű úr, főtiszt vagy főpap."

A Budapesti Hírlap november 18-án ítéletet is mondott: „A vallástalanság férge rágja át ezt a modern kort. Társadalmának nincsen szilárd pontja; vannak, akik egy kevés jobblétért a hazát is odaadják… A kor erkölcse ingatag, s nincsen más menedékünk, mint a tiszta, keresztény erkölcs, ha nem akarunk az egyetemes víz- és tűzözönben alámerülni…

Az új templom nem csak ennek a hajléka lesz; erőt és megtisztulást fognak keresni benne a templom mellett és előtt elrohanó emberek ezrei, akikre némi nyugalom és megnyugvás, úgyszólván csak az Isten házában vár, s akiknek lelkébe a kupoláról, az előcsarnokból, a szentélyről, a falakról a haza szentjei fogják hirdetni a hazafiságot."

A jegy nem szűnt meg tovább vallani:

Népszava, november 21.: „A vallási kultusz éppen úgy konkurál, mint a rőfös- vagy a rövidkereskedők. A szegedi zsidók rettenetesen büszkék arra, hogy nincs az országban olyan templom, mint az övéké. Ennyi és annyi millióba került. Ha nem volna olyan templomuk, mire lennének büszkék?

Bécsnek, Párizsnak Rómának, Berlinnek, Londonnak van Bazilikája, a katolikusok ott tudnak bazilikázni, hát miért ne bazilikázzunk mi is?! Ezt a nemes versenyt nevezik aztán az Isten dicséretének. Az-e vajon?"

Budapesti Hírlap, november 21.: „A mise alatt zúgott végig először a hatalmas orgona a görögkeresztalakú, s friss pompájában ragyogó templomon, s mintha a zúgása nagyobb méreteket követelne ettől a templomtól.

(…) A főméltóságok és a meghívott közönség eltávozása után a Szent István-templomba szabad bemenetele volt mindenkinek; tódult is bele a nagyközönség. A mentőknek a nagymise alatt akadt dolguk, mert tizenegy elájult úrinőnek nyújtottak segítséget."

Elindulok a százéves jeggyel a Szent István-bazilikába, s a XXIII. sor mellett megtorpanok. Arra gondolok: az ünnep minden mélységet átjár, és minden magasságot.

Gyurcsány hibái és a népszerűségi mutatók

A gazdaságpolitika az a terület, ahol az MSZP–SZDSZ-kormány a legkevesebb sikerélményre és elismerésre számíthat

TIHANYI ÖRS

Az októberi közvélemény-kutatásokban jelzett időszakos MSZP-erősödés óta több politikai elemzés vetítette előre a Fidesz közeledő vereségét, kiemelve, hogy az erőteljes kommunikációs offenzívába kezdő, naponta új kezdeményezésekkel előrukkoló, a lap- és tévéinterjúk tucatjait adó *Gyurcsány* árnyékában csupán a reagálás és a védekezés maradt a Fidesz egyetlen fegyvere. Vajon tényleg ilyen eredményes volt az idő előtti, harsány bulvárelemekkel tarkított szocialista pártkampány? Ennyire nem befolyásolták a közhangulatot a növekvő pénzügyi viharfelhők, az egyre gyakoribb brüsszeli és egyéb külföldi fórumokról érkező intők? Kárba veszett az elmúlt évek nem kevés fáradsággal kidolgozott és az európai parlamenti választáson fényes sikert arató ellenzéki stratégia?

Nehéz lenne egyértelmű választ megfogalmazni, főleg azért, mert a miniszterelnök-váltás óta másodízben tapasztalt Gyurcsány-megugrás a 2002-ben egyszer már jócskán mellétrafált közvélemény-kutatási cégek nyár végi adatain alapult. Kettő közülük (a Gallup és a Medián) a héten egyébként újra jelentős Fidesz-előnyt mért, s időközben a kormányfő – miközben a látszat és a baloldali cselédsajtó szerint diadalt diadalra halmoz – önkéntelenül is elkövetett néhány súlyos taktikai hibát. Ilyen elhibázott lépés volt pár hónappal a választások előtt a választójogi törvény módosítására váratlanul megtett javaslata. Tény, hogy a kis pártok Országgyűlésbe való bejutását elősegíteni akaró, megmosolyogtató érvekkel alátámasztott ötlet joggal idézte fel *Medgyessy Péter* másfél évvel ezelőtti, elhíresült közjogi csomagját.

A jelenlegi választójogi rendszerben igen nehéz három egyéni mandátumot begyűjteni. Pontosabban anélkül, hogy a két nagy párt valamelyikének szavazótábora ne támogatná a győzelemre esélyes jelöltet, gyakorlatilag lehetetlen. Nem nehéz kitalálni, hogy az MDF és az SZDSZ csekélynek tűnő esélyeit növelte volna a választójogi törvény módosítása. Mindkét párt (még) tagja a törvényhozásnak, és jelen állás szerint nem érdemes túl nagy összeggel fogadni egyikük sikeres 2006-os szereplésére sem. Van azonban néhány olyan politikusuk, akik adott esetben egyéni mandátum megszerzésére is esélyesek lehetnek. Ilyen országosan ismert és saját választókerületében komoly presztízsnek örvendő képviselő például az MDF-ben *Dávid Ibolya, Herényi Károly* és *Csapody Miklós*, a szabad demokraták soraiban pedig *Kuncze Gábor, Pető Iván* és *Hankó Faragó Miklós*. A hebehurgyán előadott gyurcsányi gondolatmenet ugyan napokon át témát adott a sajtónak és a közvéleménynek, ám hosszabb távon mégis inkább öngólnak minősíthető. A szabad demokraták azonnal visszautasították. Komolyabb vitát ugyan nem okozott a két párt között a kormányfő gondolatfuvallata, ám ne feledjük, hogy a koalíción belüli közjogi nézeteltérésekből és „Medgyessy húzzon el!" színvonalú veszekedésekből még soha nem jöttek ki jól a szocialisták. Másfél évtizedes tapasztalatok alapján kijelenthető, hogy az alkotmányos rend kereteinek aktuálpolitikai feszegetése mindig barométerként jelezte előre az MSZP népszerűségi indexének lejtmenetét. Egy ilyen javaslat tehát eleve rossz ómen.

Az MDF elnöke – komoly hibát vétve – belesétált Gyurcsány csapdájába, mivel azonnal támogatásáról biztosította a miniszterelnököt. A kisebbik ellenzéki párt vezetése ezzel elárulta gyengeségét, lényegében elismerve, hogy a jelenleg érvényben lévő szabályok szerint nincs is reális esélye az ötszázalékos küszöb átlépésére. Azzal pedig, hogy egyedüli politikai erőként a kormányfő mellé álltak, újabb táptalajt adtak azoknak a gyanúsítgatásoknak, melyek szerint jövőre az MDF kész lenne együttműködni az MSZP-vel. Mindezt egy olyan szituációban cselekedték, amikor a felmérések szerint igen sok ellenzéki szavazó elbizonytalanodott. Bölcsebb lépés lett volna Dávid Ibolya részéről, ha mindenki másnál élesebb hangon utasítja vissza az ilyesféle segítséget, és eközben azon gondolkodik inkább, hogy a kormányt leváltani akaró, ám *Orbán Viktorral* és a Fidesszel valamilyen okból nem szimpatizáló választói célcsoportot hogyan lehetne a saját pártja mögött felsorakoztatni.

Tetézte ezt azzal a hibával, hogy néhány nappal később a nagy hirtelen összeseregló pártelnöki találkozón nem állt a Fidesz elnökének az ötpontos nemzeti garanciára vonatkozó törvényjavaslata mögé. Arra hivatkozott, hogy az alkotmányos rendszerrel összeférhetetlen, hogy bizonyos szociális, az emberek számára biztonságot nyújtó garanciákat kétharmados törvénnyé emeljenek. Az egykori igazságügy-miniszter sajátos álláspontja tehát úgy foglalható össze, hogy ha a hatalom tortájából való részesedésről van szó, akkor nyugodtan hozzá lehet nyúlni a kéthármados törvényekhez, ha viszont több millió választópolgárt érintő problémák alkotmányos körülbástyázása kerülne napirendre, akkor hirtelen szentté és sérthetetlenné válnak a tizenöt éves közjogi rendszer elemei. Ez lenne a „normális Magyarország" felelős és alkotmányos programja?

Az orbáni garanciatörvényre adott válasz az MSZP hétpontos nemzeti minimuma; de ez csupán általánosságok és közhelyek gyűjteménye, amely formáját tekintve nem több, mint a Fidesz másfél éve sikerre vitt Nemzeti petíciójának utánzása. Örvendetes, hogy ennyire érzékennyé váltak nemzeti és szociális ügyekben a nagyobbik kormánypárt prominensei. Ráadásul tanulékonyak is, hiszen a korábban oly sokszor ostorozott fideszes módszereket (aláírásgyűjtés, konzultáció, intenzív utcai jelenlét) immár nem hogy nem utasítják el, de szemrebbenés nélkül plagizálják. Nem árt felidézni, hogy a kilencvenes évek közepén, a Horn-kormány idején azért bukott meg az akkor már finisébe forduló új alkotmányjavaslat a Tisztelt Ház előtt, mert több akkori szocialista képviselő, sőt miniszter leszavazta a saját kormányuk által összeállított alkotmánytervezetet. Azzal az indokolással tették ezt, hogy az nem tartalmaz megfelelő garanciákat a szociális jogok érvényesítése terén. Jelenleg természetesen nincs szó az alaptörvény módosításáról – főleg nem új alkotmány megalkotásáról –, azonban ne feledjük, hogy a Fidesz garanciatörvény-javaslata éppen ezen az egykoron a baloldali politikusok által is hiányolt téren tenne öt nagy lépést előre (száz gyerekesen apró toporgás helyett). A Fidesz által napirendre tűzetett öt pont szinkronban van a klasszikus szociáldemokrata értékekkel, és a jelenlegi költségvetési állapotokhoz képest többletforrásokat sem igényelne. Legfeljebb azért lehet kellemetlen a mindenkor hatalmon lévő kormánynak, mert ha például kétharmados törvény írná elő, hogy a vállalkozók által visszaigényelhető forgalmi adót mindig a törvények által megszabott időben ki kell fizetni, akkor nem lenne még egyszer lehetőség olyan törvénytelen áfavisszatartásra, mint amire *Draskovics Tibor* pénzügyminisztersége idején volt példa. Hiba volt tehát Gyurcsánynak „disznóságot" emlegetve átlépni rajta, sőt gyűlöletes módon úgy nyilatkozni róla, hogy „törjön le a kezem, ha megszavazom" (*Lendvai Ildikó*).

További komoly hibája a kormányfőnek a fokozódó Orbán-mániája. Azzal, hogy igyekszik minél többször, ám annál indulatosabb és megosztóbb stílusban, hangnemben provokálni, minősíteni, mi több folyamatos vitára ingerelni Orbán Viktort – mintegy visszavezetve őt a parlamenti politika terepére –, sikerült éppen a választások előttre maximálisan felértékelni az ellenzék vezetőjének személyét és képességeit. Gyurcsány – szándékával ellentétben – ezzel azt éri el, hogy minden egyes támadása alkalmával csak megerősíti azt a vélekedést, hogy kormányának igenis létezik valódi és komolyan veendő ellenzéki alternatívája, s létezik egy olyan ellenfele, akihez akarva-akaratlanul, de állandóan hozzáméri saját magát. S bár az MSZP egyetlen reménységét jelentő miniszterelnöknek épp az a célja, hogy a kampányt egy olyan Gyurcsány–Orbán-párharccá redukálja, amelyből a hatalmas baloldali médiahátszéllel ő jönne ki győztesen, néhány dologgal mégsem számol. Alábecsüli a társadalom egyre szélesebb köreiben erősödő szociális elégedetlenséget, azt gondolván, hogy egy amerikai stílusú, show-elemekkel körített rohamkampánnyal mindent és mindenkit elsöpörhet az útjából. Figyelmen kívül hagyja a nagyobbik ellenzéki párt elnökének találékonyságát, és a Gyurcsányénál aligha rosszabb reagálóképességét; Orbán – megújult külsővel – az ősszel kétszázezres nagyságrendű, sikeres tömeggyűlésen mondott beszédet, felszólalt pártja szövetségi gyűlésén, és kétszer az Országgyűlésben is. Az pedig már csak egy sokszor elkoptatott közhely, hogy egy kormánykoalíció sikeres választási szerepléséhez impozánsan csillogó makrogazdasági mutatók is szükségeltetnek, brüsszeli vállon veregetésekkel.

A gazdaságpolitikai eredményesség és sikeresség viszont már huzamosabb ideje hiányzik a koalíció politikájából, és elnézve a jövő évi költségvetés tervezetét, továbbra is ezen a téren számíthat az MSZP–SZDSZ-kormány a legkevesebb sikerélményre és elismerésre.

Csontzene

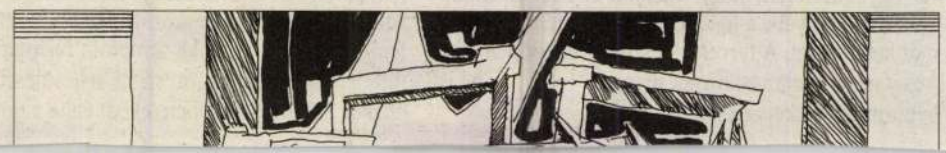

Gál Miklós

Séta a 100 éves Budapesten

Újpalotától a szántóföldig

Az elmúlt vasárnapon, hajnali 4 óra 8 perckor diszkrét, a kopácsoláshoz hasonlatos zaj vert föl. Talán valamelyik fölsőbb emeletről jöttek az áloműző hangsorozatok, esetleg alant támadt ilyen korai kedve valamely buzgó háziasszonynak a húsklopfoláshoz, netán egy gondos családfőnek most van ideje a megvetemedett ajtó helyreigazításához? — ezt nemigen lehet megállapítani a tízemeletes panelépületekben. Szelíd ébresztő volt, de mindenki szívesen eltekintene az ilyen hajnali keltegetéstől.

Nevelés dolga tehát sok minden — akad ennél vaskosabb közhely? *Pataki Bélának*, a XV. kerületi Tanács elnökének a lakótelepi életformáról bőséges tapasztalatai vannak.

— Újpalotán meglehetősen vegyes összetételű a lakosság — mondja a tanácselnök. — Mégis, az együttélés gondjai nem nagyobbak, mint más lakótelepen. Én a Kacsóh Pongrác útin lakom, ahol végigéltem a beilleszkedés folyamatát, s ennek alapján úgy becsülöm, hogy öt esztendő kell az összerázódáshoz. Tévé, rádió bömböl, ráadásul az emberek is ingerlékenyebbek. Előfordult már, hogy pénzbüntetéssel kellett rendet teremtenünk, de maximális türelmet igyekszünk tanúsítani: ameddig van remény a meggyőzésre, elkerüljük az adminisztratív megoldásokat.

Létkérdés a két felüljáró

Rákospalotán 1920-ban 36 ezren laktak, a legutóbbi népszámlálás 61 ezer embert összesített, de Újpalotán már vagy 28—30 ezren élnek, tehát mára 90 ezerre szökkent fel a lakosság száma. 1975 végéig, az újabb beköltözésekkel, *120—130 ezres lesz a XV. kerület lélekszáma.* Pataki Béla hivatali szobája mellett, a tanácsterem falán jókora modell terül szét: a kerület mása. Nyílegyenes határai: a budapest—váci vasútvonal s a Cegléd irányába futó körvasút. Egyszersmind afféle hermetikus elzártság, sőt — paradox módon — közlekedési akadály mindkettő, amit *a már épülő két fölüljáró* tud csak föloldani. Pillanatnyilag Újpalotáról ugyan — csúcsidőben — szinte percenként kifut egy-egy 73-as busz, ám a zsúfoltság ekkortájt állandó, s a Bosnyák térre roppant kacskaringós utakon érkezik a jármű.

A laikusban óhatatlanul fölmerül tehát, hogy vajon az egész hatalmas építkezést miért nem a fölüljáróval kezdték? Mindenesetre épül, épülget már a körvasutat átívelő, Frankovics Mihály úti átjáró, amely — miként a FŐBER vezető mérnöke, *Siklósi Miklós* tájékoztat — 1974 derekára, vagyis egy év múltán készül el teljesen, s akkortól a Keleti pályaudvarig meg sem áll majd a busz. Érthető módon ennél is hosszabb időt igényel a másik vasútvonal „áttörése": az Árpád úti, négy nyomsávos, 250 méter hosszú felüljáróé, amely Újpest gyáraihoz nyit akadálytalan ösvényt. Miként Pataki Béla hangsúlyozza: *közlekedési létkérdése a kerületnek mindkét felüljáró!*

Addig is azonban: az esztendő végére megindul a 69-es villamosjárat, amely Újpalotát a földalatti új végállomásával köti egybe. A mai buszjáratok közül az egyik, a 24-es, ezzel a fölirattal szeli a palotai utcákat: *„Bosnyák tér—Szántóföld u."* Tehát ez a fölirat önmagában pelzi, hogy itt már csakugyan *a végeken járunk*, ott, ahol az autóbusz — legalábbis képletesen — ráfut a szántóföldekre, amelyek megműveléséről az itt lakó parasztság mindig elismert volt.

Ma is az: *Váncsa Jenő* mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszterhelyettes egy közelmúltbeli szarvasmarha-tenyésztési tanácskozáson *első helyen* említette a XV. kerületi Béke Termelőszövetkezet tejhozamát. E szerint a szövetkezet magyartarka tehenei évi 4310 liter tejet produkálnak, *országosan a legtöbbet;* a miniszterhelyettes listáján ezután nyolc állami gazdaság következett, s majd csak a tizedik helyen szerepelt ismét egy téesz. *Dóra Mihályt*, a Béke Téesz elnökét vagy másfél évtizede ismerem; akkortájt a fővárosi tanács szövetkezetpolitikai csoportját vezette, s midőn megkezdődtek a téeszszervezések, szaván fogták a palotaiak. Valószínűleg meghökkent néhány napra, de belevágott az új életformába. Valahányszor — a TOT ülésein, egyebütt — összetalálkoztunk, mind magabiztosabb, mondhatni, derűsebb emberrel volt alkalmam szót váltani, ami, gondolom, sokféle változásnak a tükre. Ma Dóra Mihály a budapesti téeszszövetség elnöke is, legutóbb átfogó elemzését hallgathattam e 14 termelőszövetkezetről a szövetség küldöttgyűlésén.

Melyek a palotai gazdaság keretei? *Tréfás Istvántól*, az Erdélyből ideszármazott főmezőgazdásztól megtudom, hogy 860 szarvasmarhájuk van, ebből 350 a tehén. (1895-ben 991, 1935-ben 569 szarvasmarhát írtak össze a számlálóbiztosok Rákospalotán, vagyis örvendetes a mai állomány.) Van 5 lova is a gazdaságnak — 1935-ben még 593 lovat találtak a kerületben. (A kerülethez azonban szinte hozzátartozik a buszok tülkölésétől meg nem riadó, edzett lelkinyugalmú lovak és kocsisok látványa, miként a nyíregyházi vasútállomáshoz a lyukas ernyőjű konflisok képe.) Aratnak is a Béke Tészben: 862 hektáron kezdik meg a napokban 6 kombájn segítségével ezt a munkát. A zöldség: hagyomány; termesztenek is 104 hektár burgonyát, 42 hektár paradicsomot, 2 hektárnyi paprikát. Az üvegházakban sem virággal, hanem zöldséggel foglalkoznak, erre azonban ráfizet a szövetkezet. Hogy mégis miért csinálják, ez már egyéb megfontolások függvénye lehet. Így vagy úgy, a nyugdíjasokkal egyetemben 860 tagú, mindössze 1640 hektár közös szántóval rendelkező gazdaság tavaly 130 millió, az idén — várhatóan — *146 millió forintos termelési értéket produkál*, amiben a többi között jócskán része van az idevágó kormányhatározat alapján gazdaságossá vált szarvasmarhatenyésztésnek is.

Rövid ideig volt Palotán agrárszakoktatás is, továbbá a község, „mint erkölcsi testület", az 1880-as években alapító tagként lép be a megyei állattenyésztési egyesületbe, még korábban a magyar kertészeti társulatba. Ezt már egy tanulmánygyűjteményben olvasom — a főváros centenáriuma alkalmából jelenteti meg őszre a kerületi tanács. A szerzők történészek, régészek, szakmájuk kiváló művelői. Hogyisne lennék kíváncsi a voltaképpeni eredetre, a mai fővárosi kerület, korábban megyei jogú város, 1923 előtti község kezdeteire? „Rákospalota és környéke a Szentendrei-sziget déli csúcsánál, a Dunába ömlő Szilas-patak mentén helyezkedik el, Káposztásmegyer közvetlen szomszédjaként" — másolom ki az egyik dolgozat precíz mondatát; rögvest tegyük hozzá, hogy Nagy-Budapest megalakítása előtt Káposztásmegyer is Rákospalotához tartozott, sőt a Dunában „saját" szigete volt, amelynek ma is ez a neve: *Palota-sziget*. A *Nemzeti Múzeumban* e tájról való vas- és bronzkori leleteket is őriznek, s Anonymus krónikája szerint Árpád magyarjai, midőn a Dunántúl meghódítására indultak, a megyeri révnél keltek át a Dunán. A Szilas-patak torkolatánál volt a középkori *Megyer* község, a Rákos-patakénál, attól valamelyest délre a később Szentlászlónak átkeresztelt *Besenyő* nevű falu, s magának Palotának sem ez volt eredeti neve: *Nyír* volt a korábbi elnevezés — „csupán" 1346-ban merül föl először, egy pör kapcsán Palotaként.

Egy kis történelem

Ha már most eljátszadozunk azzal, miként lett a Nyírből Palota, akkor *Győrffy György* föltevése a legvalószínűbb: palota épült Nyír falucskában...

S most ugorjunk át egyetlen lendülettel a XIX. századba, amikor kibontakozása már jól megfigyelhető. 1870-ben még csak 47 iparost tartanak nyilván az akkor 3548 lakosú faluban, ahol azonban 1877-ben már szépítő bizottság működik, figyelvén az építkezések csinosságát. Ybl *Miklós is* föllelhető a tervezők között, a *gróf Károlyi Sándor* földbirtokos alapította árvaházat és a hozzátartozó templomot tervezi. Új lakótelepek is emeltetnek, így 1897-ben kezdik el az akkor még Palotához tartozó, tőle csak 1909-ben elszakadó, majd 1950-ben visszatérő *Pestújhely* területének parcellázását. Itt nő ki a *Széchenyi-telep*, a MÁV-telep. Így aztán nem csoda, hogy a községi képviselő-testület 1898-ban megállapítja: „Rákospalota község lakosságának zöme már nem földművelő... *a 12 éves gyerekek kevés kivétellel már az újpesti és budapesti gyárakban keresnek foglalkozást."* A századfordulón amolyan borozó, nyaralóhely is Palota, ahová Újpesten át, a lóvasúttal lehet kibaktatni. 1902-ben megkezdik az Istvántelki főműhely építését, ezernél több munkás költözik Palotára. 1905 augusztusából jegyzik föl az első sztrájkot: a még 1840-ben alapított *Hutter és Lever Olajgyár* 51 munkása 20 fillér napszámbér-növelést követel. 1919-ben a *Landler Jenő* parancsnoksága — innen a főműhely mai elnevezése — alatt álló 3. hadtesthez tartozó ezred alakul az istvántelki üzemben, de a Tanácsköztársasághoz fűződik Palota első várossá alakulása is. Igaz, formális e rang elnyerése, mégis érv lesz belőle egypár év múltán, amikor — 1923-ban — *véglegesen várossá lesz.* Az akkori tanácsházát elcserélik egy régi szállodáért, a Vigadóért — a kerületi tanács ma is itt működik.

Egységes kerületet?

Egyszersmind ez az óváros központja. Van itt, az igencsak szűk terecskén presszó kettő is, aztán étterem, élelembolt, újságpavilon, buszmegálló, néhány méternyire a rendőrkapitányság, ahová szintén érdemes lenne bekopogni, mennyivel növelte dolgát a 30 ezres újpalotai jövevénysereg? Mert ma is van *Vigadó*, sőt egy hajnalig nyitva tartó presszó, az *Iris*, aztán megannyi kocsma, sajátságos elnevezéssel: a *„Lépcsős"*, a *„Cigány"*, a Cservenka úti *„Polónyi"*, azaz a csengődi szakszövetkezet borozója s ki tudná elsorolni valamennyit? (Ha viszont ebédelni akar a palotai új honpolgár, átbuszozik a Zuglói étterembe, az *Erzsébet királyné útjára*, legalábbis, ha tájékozott az étkek minőségéről.) Nem mintha ez a világ óhatatlan összefüggésben lenne holmi rendőri tennivalókkal, sőt: hiányzó ismeretségek, olykor barátságok is köttetnek ezeken a menhelyeken, amire kétségkívül szükség van, s amire másutt — legalábbis Újpalotán — egyelőre nincs is lehetőség. Megkérdi például az egyik öregúr a másikat: „Hát te honnan jöttél, gyémántkomám?" „A nyolcból..." Amiből már tudni illik, hogy a VIII. kerületből költözött ide az illető, mások meg Óbudáról — de ne is próbálkozzunk a föltérképezéssel.

— *Budapest minden kerületéből verbuválódnak az újpalotaiak, még Ópalotáról is* — mondja Pataki Béla tanácselnök, aki 1971 óta áll mai posztján, azelőtt a járműjavítóban volt termelési osztályvezető. Nem őshonos palotai, Verőcéről származik, de már a fölszabadulás előtt (ennek a napja Palotán és Pestújhelyen: 1945. január 10-e) a Landlerben dolgozott, nincs híján tehát a kapcsolatoknak ezzel a városrésszel. — Beszéltünk már a beilleszkedés gondjairól, de van egyéb feszültség is: a modern s kényelmes lakások és a harmadrészben még csatornázatlan óváros között. A régi lakosság sokat tett — társadalmi munkában —, például az ivóvízellátás megjavításáért, míg Újpalota érthetően heterogén lakosságú, mindenfajta lokálpatriotizmus nélkül. Szeretnénk elérni, hogy *a két városrész egységessé alakuljon*, a mai száztagú tanácsban 18 az újpalotai, s ha befejeződik az építkezés, fele-fele lesz az arány.

... Az ám, mikorra fejeződik be? *Trapp János*, a 43. Építőipari Vállalat újpalotai főépítésvezetője, aki 43 éves létére 23 esztendeje dolgozik ennél a vállalatnál, így válaszol:

— 1975 a befejezés határideje, s az előírt 14 500 lakás megépítésének most hozzávetőleg a felénél tartunk. A főépítésvezetőséghez 934-en tartoznak, előfordult már, hogy társadalmi munkában tataroztunk — segítvén a tanácsnak — régi iskolát is. Ha a szakipar, a csőszerelők s más cégek embereit is megszámítom, úgy vagy háromezren építik ma Újpalotát, s az utóbbi időben meggyorsult a járulékos építkezések üteme. Kell is ez, mert ma elékteleníti a telepet a sok fabódé: fapresszó s egyéb árusítók.

Siklósi Miklós, a FŐBER egy helyütt már megemlített vezető mérnöke ezt a rögtönzött helyzetképet azzal egészíti ki, hogy a programot átalakítják, keresvén a gazdaságosabb megoldásokat. Mivel a beruházást 1968-as árakra tervezték, ma senki nem tudná megmondani, vajon 1975-ig, tehát a hatvanezredik új lakó ideköltöztéig mennyibe kerül majd ez a látványos („egyforma házat itt keveset látni" — említette Trapp János) építkezés.

A gondnok gondjai

Előzőleg beszéltem *Holl Józsefnével*, az egyik gondnokkal, akinek tisztét valóban stílusosan nevezték el; nos, én is a gondokról kérdeztem. Két tízemeletes épület, 255 lakás, 950 ember ügyes-bajos dolgait átlátni, ez bizony éjt nappallá tevő tevékenység, hiszen *közepes faluban férnének csak el ennyien.*

— Ebben a két házban — foglalja összse kétesztendős tapasztalatait Holl Józsefné — eléggé stabilak a lakók, csere alig volt. Nem tudják azonban megszokni, hogy a zaj áthallatszik, s magam nem tudom mire vélni azt a közömbösséget, ahogyan például négyen beszállnak a liftbe, s még csak azt sem mondják, jó napot. S mivel ezekbe a falakba szöget beverni nem lehet, csupán fúrással, amit a tíz emeleten végig hallani, érthetően vitákkal járó művelet ez is. Gyakori panasz, hogy — mivel a fürdőszobákban nincs lefolyó — egy-egy kiadósabb pancsolás után a víz az alsó lakót „szerencsélteti".

Az építészek szerint ilyen hagyományos lefolyót az előre gyártott elemekbe képtelenség elhelyezni, marad tehát — ismét, sokadszor — a lakók önfegyelme. Trapp János szerint ennél is több a panasz az ajtók, ablakok nyitására. Most hozzákezdtek — erre hároméves szavatosság van — a javításokhoz. Hároméves szavatosság? Siklósi Miklós szerint az *újpalotaiak vajmi kevéssé ismerik jogaikat.* Óránként 10 percre be kéne például kapcsolni a fürdőszoba-ventillátorokat — az újabb házakban ez már automatikusan történik —, ám az IKV ezt elmulasztja. A motorok mindenütt megvannak, amennyiben elromlottak volna, ki kéne javítani őket. Vagyis tájékoztatás dolgában is akadna némi tennivaló — ez még a jövendő dolga.

— Újpalota nekünk jó iskola ahhoz — vallja Pataki Béla —, hogy a következő ötéves tervben kezdődő, *még nagyobb építkezésekre fölkészüljünk.* Ezekre már az óvárosban kerül sor, az új tanácsházát is ott kívánjuk fölépíttetni.

... Palota—Pestújhely, s benne mindenekfölött az új lakótelep, a permanens mozgás állapotát tükrözi, s miként a tanácselnök szavaiból is kitetszik, e változások nemhogy csökkennének, de még inkább nekilendülnek a jövőben. Valószínű, hogy ez a szántóföldek további apadásával jár, ám a Béke Téesz így is megőrizheti mai rangját, főként a belterjesség, a mezei munka termelékenységének fokozásával.

Ami szinte állandósult alfejezetnek mondható: az ipar szívesebben települt a kommunális ellátottság színvonalában előkelőbb helyezésű Újpestre, mintsem Palotára. Az itt élők zöme így ma is a főváros más kerületében dolgozik; amennyiben valahol elhatározzák, hogy valamit „kiköltöztetnek" Rákospalotára, úgy többnyire raktárakról esik szó. Nemcsak a *Domus* nevű bútoráruházra gondolok; a minap a *MEGÉV*, a Mezőgazdasági Alkatrész Ellátó Vállalat székháza előtt az akasztói szakszövetkezet gépkocsivezetőjével futottam össze. (Az egész ország mezőgazdászai tudják, hogy ez a cég Palotán lelhető meg, a Cservenka úton, szemben Újpalotával.) A kerületen belüli két városrész csakugyan roppant mód heterogén lakosságának együvé kovácsolása, persze, nem megy máról holnapra, sőt egyik évről a másikra sem. Mondhatni azonban: olyan, a gyors ütemű fejlődésből következett adottság ez, amelyet lehet, s amelyet — úgy tapasztaltam — szívós türelemmel máris formálni tudnak a kerület irányítói.

KERESZTÉNYI NÁNDOR

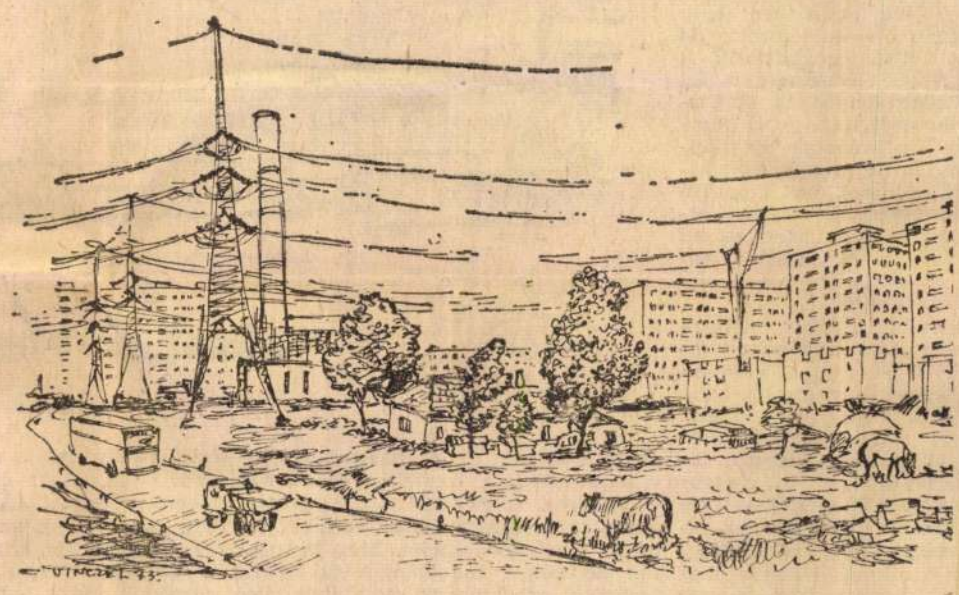

(Vincze Lajos rajza)

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-148, 340-728
Magyar Hírlap
1973 JUL 13

Európa Helsinkibe indul

Július 3-án nyílik az európai biztonsági és együttműködési értekezlet

Az első világháború végét követő huszonnyolcadik évben már befejeződött — a második világháború is. A második világháború után huszonnyolc esztendővel, tehát *ma*, nemcsak hogy a háború felhői nem tornyosulnak Európa fölött, hanem jó úton haladunk afelé is, hogy egyszer s mindenkorra kiküszöböljük az államok közötti vitákból a fegyveres leszámolás módszerét és a földrész közös megállapodással, szerződésekben biztosított békének nézhessen elébe.

Az a nagy — használjuk most bátran ezt a szót: történelmi — értekezlet, amely holnapután ül össze Helsinkiben — remélj:jük —, ezt a célt szolgálja majd, és létrehoz egy Európa Chartát, amely a jövőt biztosítja. Harmincöt ország külügyminiszterét várja a finn főváros. Volt-e már hasonló esemény Európa életében? Ki az 1815-ös bécsi kongresszusra emlékezik, ki más nagyobb konferenciákra. Egy biztos: ahhoz a helyzethez, amelyben vagyunk, és amelyben az európai biztonsági és együttműködési értekezlet összeül, hasonló még nem volt Európa történetében.

1969-ben megindultak a szovjet—nyugatnémet tárgyalások és elhangzott a Varsói Szerződés államainak budapesti felhívása egy európai értekezlet megtartására. Azóta létrejött a szovjet—nyugatnémet és a lengyel—nyugatnémet szerződés, a Nyugat-Berlinről szóló megállapodás, a két német állam alapszerződése, a csehszlovák—nyugatnémet egyezmény; tavaly Moszkvában és az idén Washingtonban felmérhetetlen jelentőségű, Európa szempontjából is rendkívül fontos szovjet—amerikai csúcstalálkozók zajlottak le; a szovjet és a francia vezetők rendszeresen találkoznak, és Leonyid Brezsnyev Bonnban is járt. Nem európai esemény volt, de földrészünk életére is kihatott, a világpolitikában pedig fordulatot jelentett a Vietnammal kapcsolatos megállapodások aláírása. Mind eközben megindultak az európai biztonsági és együttműködési értekezletet előkészítő diplomáciai tapogatózások, majd 1972. november 22-től 1973. június 8-ig előkészítő konzultációt tartottak Helsinkiben. Itt állapodtak meg abban, hogy július 3-án maga az értekezlet is megkezdődik. Mint látjuk, a szocialista országok kezdeményezései lendületbe hozták Európát.

Mi lesz tehát most Helsinkiben?

Harmincöt állam küldi el külügyminiszterét Helsinkibe, harminchárom európai, valamint az Egyesült Államok és Kanada kormánya. A munka alapja az az okmány, amelyet a nagykövetek félesztendős munkával kidolgoztak: terjedelmes, de egyelőre még nem kötelező erejű, még csak irányelvek, ajánlások gyűjteményét tartalmazó tervezet. A miniszterek néhány napig maradnak együtt, meghatározzák az értekezlet munkarendjét, kifejtik kormányuk álláspontját a tervezetről, esetleg új javaslatokat is tesznek. Ezzel lezárul az értekezlet első szakasza s a munka áthelyeződik Genfbe. Itt különböző szakbizottságok és albizottságok veszik át a főszerepet és ugyancsak az eddigi tervezet alapján kidolgozzák azoknak az okmányoknak teljes szövegét, amely a résztvevő államok biztonságának és együttműködésének mintegy a chartája, alapvető szerződése lesz.

Nem tudjuk, mennyi ideig tart e második szakasz, valószínűleg hosszabb időt igényel majd. Befejezése után következik az értekezlet harmadik, zárószakasza, ismét Helsinkiben és magas vezetői szinten. Jóváhagyják az okmányokat, életbe léptetik Európa első kollektív biztonsági rendszerét.

A kiindulópont tehát az a mintegy harminc gépelt oldalon összefoglalt tervezet, amelyet 1972. november 22-étől 1973. június 8-áig harminckét európai, valamint az amerikai és kanadai nagykövet — gyakran igen élénk viták között — kidolgozott, de végül is teljes egyetértéssel a kormányok elé terjesztett. E fél esztendő alatt keményen dolgoztak s a tervezet igen jó. E munka során kirajzolódtak az alapvető álláspontok, a kompromisszumos megoldások, sok alapvető kérdésben megmutatkozott, illetve létrejött az egyetértés. Ez ad reményt arra, hogy (ha talán több hónapos munkával is) de papírra kerül az Európa Charta.

Egy szovjet újságíró kolléga szellemesen *startpályának* nevezte a nagykövetek által kidolgozott tervezetet. Nevezhetjük *váznak* is, amelyet ki kell tölteni. A tervezet négy napirendi pontot javasol az értekezletnek. Az első címe így hangzik: *„Az európai biztonsággal kapcsolatos kérdések."* Ennek a témakörnek lényege: elérni, hogy a földrész valamennyi állama békében, biztonságban, minden fenyegetéstől mentesen élhessen. E pontban foglalták azoknak az alapelveknek vázlatát, amelyek az államok viszonyát szabályoznák és amelyeket mindenkinek tiszteletben kell tartania. Nevezetesen:

a határok sérthetetlenségének elismerése;

a szuverén egyenlőség és a vele járó jogok tiszteletben tartása;

tartózkodás az erőszaktól és az erőszakkal való fenyegetéstől;

az államok területi épségének tiszteletben tartása;

a viták békés rendezése és a belügybe való be nem avatkozás;

az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása, beleértve a gondolati, a lelkiismereti és a vallásszabadságot s a meggyőződés szabadságát;

a népek egyenjogúsága és önrendelkezési joga;

az államok közötti együttműködés, a nemzetközi jogi kötelezettségek jóhiszemű teljesítése.

Valamennyi felsorolt alapelv nagyon fontos, hadd emeljük ki azonban közülük a határok sérthetetlenségét. Ha valaki visszagondol a két világháború, de különösen a második előzményeire, beláthatja, hogy ez az elv az európai biztonság egyik kuleskérdése. Az első napirendi ponthoz csatlakozik még a kölcsönös bizalom erősítésére hivatott katonai jellegű ajánlás: a felek nagyobb szabású hadgyakorlatok esetén értesítsék egymást (tehát például a NATO a Varsói Szerződés államait) hívjanak meg megfigyelőket, esetleg a nagyobb csapatmozdulatokról is kölcsönösen értesítsék egymást.

Íme, a békés egymás mellett élés alapelvei. De mindez még csak valami passzív dolog: *nem... ne... nem... ne.* Ez az alap, ez a biztosíték a békéhez, de nemcsak azt akarjuk, hogy ne bántsuk egymást, hanem azt is, hogy működjünk együtt. A fenti elvek megtartása növeli a politikai bizalmat, s így könnyebb kifejleszteni az együttműködést a legkülönbözőbb területeken. Jobbára ezzel foglalkozik a két következő napirendi pont, amelyet a nagykövetek az értekezletre ajánlanak.

A második napirendi pont címe: *„Együttműködés a gazdaság, a tudomány, a technika és a környezetvédelem területén."* A gazdasági kapcsolatok hagyományosan egy-egy ország között alakulnak ki, az európai értekezletnek az lesz a feladata, hogy irányelveket és javaslatokat dolgozzon ki, amelyek ösztönzik e kapcsolatok nagyarányú bővülését. Ennek megfelelően a szakbizottságok és az albizottságok megvizsgálják azokat a feltételeket, amelyek között fejleszteni lehet a nemzetközi kereskedelmet és a szolgáltatásokat, de magasabb szintre lépve: a termelési és az értékesítési kooperációt, az ezzel kapcsolatos információk cseréjét és az ipari kooperációt. Meg lehet javítani a tudományos és a technikai eredmények cseréjének mechanizmusát, hozzájárulni olyan közös problémák megoldásához, (említsük például a energiaellátást, a rákkut amely javítja az emberi lé tételeit.

Mindebből kiderül, hogy oldalú kapcsolatokon túl, dasági, a tudományos és az ipari együttműködés számára egyre szűkebb egy-két ország határa, mind több olyan feladat adódik, amelyet több ország vagy éppen *a földrész egésze* tud csak jól megoldani. Az Európát behálózó, összefüggő vízi közlekedési rendszer megteremtése, vagy a környezetvédelem ugyancsak jellegzetesen olyan probléma, amelyet egy-egy ország maga aligha oldhat meg, részben a hatalmas költségek miatt, részben azért, mert a folyó és a levegő nem ismer országhatárokat.

Hadd jegyezzünk itt meg még valamit: a gazdasági kapcsolatok, a kereskedelem és a kooperáció fejlesztését akadályozza minden korlátozó intézkedés, minden hátrányos megkülönböztetés. A szocialista országok ezért nagy jelentőséget tulajdonítanak a helsinki tervezetben olvasható megállapításnak: meg kellene vizsgálni azokat az intézkedéseket, amelyek a kereskedelemfejlesztés mindennemű akadályainak csökkentésére, vagy fokozatos kiküszöbölésére irányulnak.

A harmadik napirendi pont címe így hangzik: *„Együttműködés humanitárius és egyéb területeken."* Ezzel kapcsolatban azt vizsgálják meg, hogy a népek közötti béke és a jobb megértés erősítése céljából milyen új lehetőségeket találhatnak a kulturális és az oktatásügyi kapcsolatok fejlesztésére, az információk szélesebb körű elterjesztésére, az emberek közötti érintkezés lehetőségének növelésére és az emberiességi problémák megoldására.

Nagy jelentősége van az oktatásügyi és a tudományos együttműködésnek. Ami például az iskolaügyet illeti, a szocialista országok igen értékes tapasztalatokat kínálhatnak nyugati partnereiknek. Ezen belül az eddiginél élénkebb kapcsolatokat lehet teremteni állami intézmények között, diákcseréket szervezni. E napirendi ponthoz tartozik az a témakör is, amelyet így fogalmaztak meg: a szabadabb mozgás, és érintkezés megkönnyítése egyéni vagy kollektív nem hivatalos, vagy hivatalos alapon a résztvevő államok polgárai, intézményei és szervezetei között.

S ezzel eljutottunk a negyedik napirendi pontig: *„Az értekezletet követő lépések."* A Varsói Szerződés államainak az a véleményük, hogy Európa közös ügyei még a legjobb záróhatározattal sem oldódnak majd meg véglegesen, lehetnek és lesznek is a jövőben újabb problémák, új feltételteremtések néhány fő téma köré csoportosultak.

Voltak kormányok, amelyek nem akarták, hogy a határok sérthetetlensége sokoldalú konferencián elfogadott, tehát általános érvényű nemzetközi okmányba kerüljön. Nyilván nem háborút tervező kormányokról van szó, hanem olyanokról, amelyek remélik, hogy mégiscsak korrigálható lesz egyszer egyik, vagy másik államhatár. Legalább azt szeretnék kimondani, hogy két ország békés tárgyalások útján megváltoztathatja a kettőjük között húzódó határvonalat. Tény azonban — és ez a döntő —, hogy az eddigi jelek szerint a határok sérthetetlensége közös megegyezéssel bekerül — először a történelem folyamán — egy széles hatókörű nemzetközi okmányba.

Egyes nyugati kormányok arra akarták felhasználni a kulturális csere kiszélesítését — és ez is vitát robbantott ki —, hogy a szocialista országokkal kaput nyittassanak a szocializmussal ellenséges ideológiák számára. Végül is azonban az ajánlásokba — ismét csak közös megállapodással — olyan megfogalmazások kerültek, amelyek abból indulnak ki, hogy a felek tiszteletben tartják e téren is a másik ország szuverenitását, hagyományait, belügyeit, társadalmi berendezkedését és kulturális életének kialakult rendjét.

Nem kis nehézséget okozott az előkészületek során az a javaslat, hogy szélesítsék ki a résztvevők körét, más, nem európai országok képviselőit is hívják meg, elsősorban a Földközi-tenger partjának mentéről. A szocialista országok természetesen a legnagyobb megértéssel viseltetnek Afrika és Ázsia problémái iránt és messzemenő segítséget nyújtanak nekik, mint azt a Közel-Kelet példája is mutatja. Helsinkiben azonban Európáról lesz szó, a *megérett* európai kérdésekről, s ha ide bekerülne valamilyen más megoldatlan probléma (például a Közel-Kelet ügye), a végtelenségig elhúzódna az európai biztonság megoldása, sem a vendégprobléma nem jutna előre, sem a miénk. Ha viszont Európa rendezi dolgait, ez üdvös kihatással lesz más földrészek helyzetére is. Ennek az ésszerű gondolatmenetnek megfelelően a fenti javaslat sem került be az ajánlások közé.

Helsinkiben tehát harmincnégy nagykövet közös egyetértésével olyan terv került papírra, amelyet mindenki jó lélekkel elfogadhat. Lesznek még viták? Valószínűleg lesznek, hiszen a vázat ki kell tölteni, s az európai biztonságnak még vannak ellenfelei, sőt, ellenségei is. A sikerre azonban megvan minden *remény*, a nemzetközi fejlemények szinte mind ebbe az irányba mutatnak.

Július 3-án a helsinki Finlandia Talóban, a gyönyörű új koncertépületben, a vendéglátó ország külügyminisztere megnyitja az európai biztonsági és együttműködési értekezletet. A dátumot érdemes megjegyezni.

TATÁR IMRE

A biztonsági értekezlet napirendje

1. **AZ EURÓPAI BIZTONSÁGGAL KAPCSOLATOS KÉRDÉSEK.**
2. **EGYÜTTMŰKÖDÉS A GAZDASÁG, A TUDOMÁNY, A TECHNIKA ÉS A KÖRNYEZETVÉDELEM TERÜLETÉN.**
3. **EGYÜTTMŰKÖDÉS HUMANITÁRIUS ÉS EGYÉB TERÜLETEKEN.**
4. **AZ ÉRTEKEZLETET KÖVETŐ LÉPÉSEK.**

Az európai enyhülés eseménynaptára

1969. március 17.	A Varsói Szerződés államainak budapesti felhívása egy európai biztonsági értekezlet szervezésére.
1969. október 30—31.	A Varsói Szerződés külügyminiszterei tovább fejlesztik a szocialista javaslatokat.
1970. június 21—22.	A Varsói Szerződés külügyminiszterei bővítik napirendi javaslataikat.
1970. augusztus 12.	Aláírják a szovjet—nyugatnémet szerződést.
1970. október 13.	Közlemény a francia elnök moszkvai látogatásáról.
1970. december 7.	Aláírják a lengyel—nyugatnémet szerződést.
1971. március 30.	Az SZKP XXIV. kongresszusán meghirdetik az új nagy békeprogramot.
1971. szeptember 3.	Aláírják a Nyugat-Berlinről szóló négyhatalmi megállapodást.
1971. szeptember 16—18.	Leonyid Brezsnyev és Willy Brandt találkozója a Krím-félszigeten.
1971. október 25—30.	Leonyid Brezsnyev párizsi tárgyalásai Georges Pompidouval.
1971. december 17.	Aláírják az NDK és az NSZK tranzitmegállapodását.
1971. december 20.	Az NDK kormánya és a nyugat-berlini szenátus közötti egyezmény aláírása.
1972. január 25—26.	A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének ülésén írásba foglalják a békés egymás mellett élés alapelveit.
1972. május 26.	Aláírják az NDK és az NSZK általános közlekedési szerződését.
1972. május 20—29.	Nixon elnök Moszkvába látogat.
1972. november 22.	Összeül az európai biztonsági és együttműködési értekezletet előkészítő nagykövet konferencia Helsinkiben.
1972. december 21.	Aláírják az NDK és az NSZK kapcsolatainak alapjairól szóló szerződést.
1973. május 18—22.	Bonnba látogat az SZKP főtitkára.
1973. június 8.	Egyetértéssel lezárul az európai biztonsági és együttműködési értekezlet előkészítése.
1973. június 20.	A csehszlovák—nyugatnémet szerződés parafálása.
1973. június 22.	A Biztonsági Tanács ajánlja a két német állam felvételét az ENSZ-be.
1973. június 18—25.	Leonyid Brezsnyev látogatása az Egyesült Államokban.
1973. június 26—27.	Leonyid Brezsnyev találkozik Párizs mellett a francia köztársasági elnökkel.

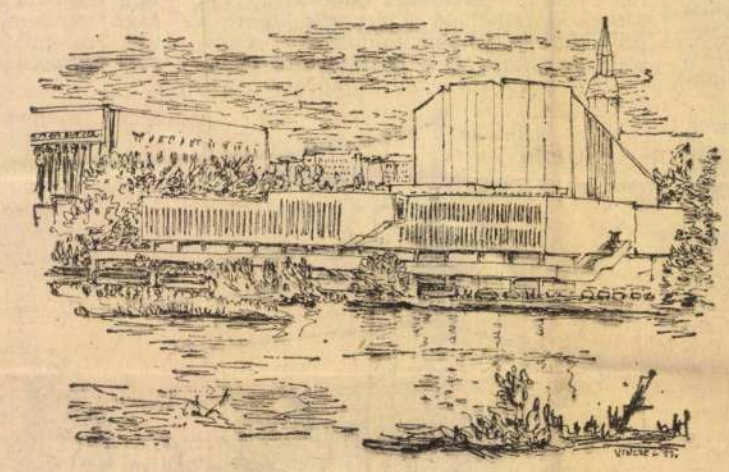

(Vincze Lajos rajza)

MAGYAR HÍRMondó SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

FÜLES
Budapest

1021

13. Az Engels téri parkban, az autóbusz-pályaudvar előtt áll a főváros legszebb díszkútja, a Danubius-kút, Ybl Miklós alkotása. Hol volt a díszkút régebben?

14. „Minél nagyobb valaki, annál mélyebben gyökerezik saját korának talajában. Csak így szívhatja fel mindazt, ami a kor tudási és cselekvési rendjének megváltoztatásához szükséges." Egy nagy angol fizikus vallomásából idéztük ezeket a sorokat. Ki a tudós?

Ybl Miklós

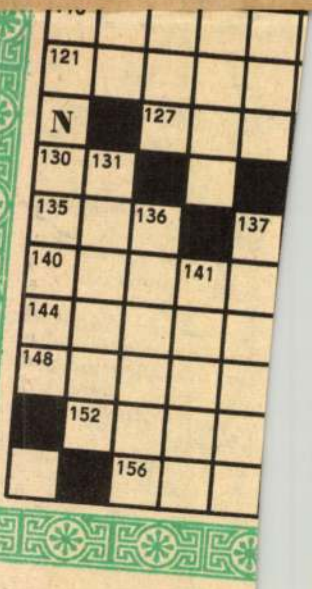

Ybl Miklós építén

Váci utcán, Váci utcán...

Stílusokban: történelem

Híres-neves épületek

A Belváros: paloták, templomok, sétálóutcák, üzletek, kirakatok. Ha a régi Pest városáról beszélünk a római kortól a XVIII. századig —, *a mai Belvárosra gondolunk.* A Deák Ferenc utca, a kiskörút és a Duna által határolt városrész azonos az egykori, városfallal védett területtel. A régi Pest és a mai Belváros közötti különbség: az utóbbihoz most a Lipótváros is hozzátartozik.

A KAPUK

Járjuk be ezt a történelmi emlékekben gazdag, ősi városrészt.

— A régmúlt?

— *Diocletianus császár uralkodása idején épült a pesti oldal első jelentős települése* — mondja *Zeenger Ervin* muzeológus —, a Contra Aquincum ott, ahol a mai Március 15-e tér van. 1897-ben találták meg a római erődítmény maradványait, a régi Erzsébet-híd építésekor. Római eredetű a Rókus templom lóhere alakú kápolnája is. Pest legrégibb épületét, *a belvárosi plébániatemplomot római falak köveiből kezdték építeni.*

— A Belváros keletkezése?

— A régi Pest térképein jól látható a városrész 1789-től kezdődő formálódásának természetes folyamata. A városfalon három kapu volt: a Váci, a Hatvani és a Kecskeméti. *Mindhármat megtalálták, kiásták a régészek.* A kapuknak megfelelően vezették a régi város főbb utcáit, amelyek két főtenlyokból épített igen könnyű pályán. *Sok ló hibázott már az egyméteres akadályokon is.* Az eredmény: a vevők — nem voltak sokan, csak ketten — kiválasztottak néhány lovat. Mondták, megvennék a többit is, mindet, de átlagosan csak 40 ezer forintot fizetnek.

Hobbyló tehát nem kell — jó ló viszont nincs. A törökül: *mikrábd.* A régi Városháza helyén egykor volt mecsetet *csak rajzokról ismerjük.* A belvárosi templom azért különlegesen becses, mert a római időktől kezdve szinte minden kor rajta hagyta nyomát: *a román, a gót, reneszánsz, a barokk, a klaszszicista, a copf,* s végül *Molnár Pál* szárnyasoltára, *a modern.* Stílusjegyekben sűrítve a történelem.

RÉGI KÖZPONT

— A régi Pest központja?

— *A belvárosi templom körül volt.* Ide futottak a kereskedővárosba tartó országutak. Mögötte állott az egykori városháza, környékén volt a piac. Ma már ez a rész nem hasonlít középkori vagy újkori elődjére. A teret azelőtt Eskü tér néven ismerték. 1948-ban, a szabadságharc 100. évfordulóján kapta mai nevét: *Március 15. tér.* Ehhez a térhez kapcsolódik a Petőfi tér. Itt áll a költő szobra. Megalkotására 1860-ban indult társadalmi gyűjtés. A szükséges összeg alapja *Reményi Ede* hangversenyeinek jövedelme volt. *Jung József* tervei szerint épült a téren álló görögkeleti templom 1791—1801 között. Az egykori empirestílusú templom azóta megváltozott, *Ybl Miklós* is átépítette. Belső faragványai — *Jankovics Miklós* Vigadó Világhírű művészek — *Liszt Ferenc, Brahms, Gigli, Bartók Béla és Kodály Zoltán* — adtak itt hangversenyeket. Külső részét már helyreállították.

— A fogalommá vált Váci utca?

— A pesti Belváros egyik legrégibb útvonala. Kereskedelmi hagyományai igen régiek, neve összeforrott a divattal. *Mindössze négy háza számít műemléknek,* ezek az épületek a múlt század első felének klaszszicista ízlését őrzik. A 3-as számú ház helyén volt a Váci kapu. A Hét választófejedelemhez címzett vendéglő és szálloda emlékét a 9. számú ház őrzi. Dísztermében hangversenyt adott *Liszt Ferenc.* Hosszabb ideig lakott itt *Mikszáth Kálmán.* A 19. számú épület a háború alatt romba dőlt; *e házban hunyt el Kisfaludy Károly és Vörösmarty Mihály.* A lakás a XIX. század első felében sok nevezetes irodalmi összejövetel színhelye volt. A Váci utca Budapest életében ugyanaz, mint sok híres külföldi utca és tér: a Gorkij utca, a Vencel tér, a Kärtnerstrasse vagy a Bond Street... *sétálóutca.* Egymást érik itt az üzletek. A Váci utca és közvetlen környezete adja meg a Belváros e részének színét, hangulatát.

Sziklai Júlia

Különleges természeti é[illegible] lálhatnak a Rácalmást körn[illegible] legzetes fái, ritka növényzet[illegible] gyobb élmény a madárvilág [illegible] kócsag, a bakcsó és — a ri[illegible] a verébnél alig nagyobb — [illegible] nek 125 fajtájából Európában [illegible] egy él. Tollazata hivalkodó[illegible] zöldes-fekete, világoskék sá[illegible] is felismerhető: feje aránytalan vid.

országra az [illegible] rei. Egyszerű feladatnak tűnt: száz pejlovat összeszedni az országban. Nem fontos, hogy ugrani is tudjon a ló, csak pej és magas legyen. A lovakat tartó-tenyésztő tsz-eknek kezdetben mégsem sikerült a megoldás: *nem akadt száz magas pej.* Megjegyzendő, hogy ez a leggyakoribb szín, az állomány több mint 50 százaléka pej.

Manapság általánosan ismert fogalom a sportsárga és az exportszürke — függetlenül a ló képességétől.

A FELLENDÜLÉS

Az irániak ja[illegible]rban jöttek, februárban elmentek, májusban ismét visszajöttek, s úgy tűnik, most végre összeállhatott a transzport, a száz ló. A tsz-ek segítségére siettek az állami gazdaságok, sokat tett az üzletet lebonyolító Pegazus Lóértékesítő Iroda. Ám e história pontos képet fest a hazai lovak minőségéről, s bizonyos ér-

körülbelül 20 ezerrel csökkent; remélhető volt, hogy az apadás megáll.

MAGAS VOLT

Ám a nyugati világot sújtó infláció hatott a lókereskedelemre is. A ló elsőszámú luxuscikk, a magyar ló különösen az. Igaz, hogy olcsó, de *néhány környező országban még olcsóbban kapható.* S úgynevezett hobbylovat ma már csak az igen gazdagok tarthatnak. Az NSZK-ban 25 százalékos védővámot vetettek ki a külföldi lovakra, a luxusadó megközelíti az évi ezer márkát.

A másik lehetőség: *nem hobbylovakat kínálni, hanem sportlovakat.* Valójában itt a gond magva: sportló ugyanis nincs. A nyugat-európai országok lovasszövetségei védik a hazai tenyésztést, ezért *az idegenben vásárolt jószágok csak a legmagasabban kvalifikált számokban indulhatnak: ez a 160 centiméteres magasságot jelöli.* Ilyen képességű ló Magyarországon alig akad, s ha mégis van, arra lecsapnak a sportklubok. A nyugatnémet vagy olasz kereskedő vonakodik megvenni olyan lovat, amely bizonytalanul közlekedik a 110 centiméteres akadályok fölött. A minap Nagyvázsonyban sportló-bemutatót tartott a Pegazus, egy méter 1,10 és 1,30-as akadá-

az állomány [illegible] tovább apad. A tsz-ek lovaikat eladni nem tudják, a tartás pedig igen költséges. Kínálkozna megoldás, amelyet jó példával illusztrálhatunk. A Budapesti Honvéd lovas szakosztálya jó ideje arról panaszkodik, hogy nincs riválisa. Ám az idei magyar lovasbajnokság első fordulójában *a Mezőhegyesi Állami Gazdaság alaposan föladta a leckét, a jelentősebb számokban jobbára megverte a nagy budapesti klubot. Saját tenyésztésű lovaival.*

A MEGOLDÁS

A törzsalapító Ramses Junior vonalat nagy gonddal, szakértelemmel — s ez igen fontos — határtalan türelemmel továbbtenyésztették, az ivadékok már képesek a magas sportkövetelmények teljesítésére. A lehetőség kínálkozik: a következő esztendőkben a tenyésztők valóban *a minőségre* törekedjenek. A múlt esztendőkben sok mént importáltak Angliából, van hazai jó ló is. S bizonyos: *a tehetséges ugró lovakért eljön a külföldi vevő.*

Schiffer Ferenc

HIVALKODÓ TOLLAZA

Tarka fei

YBL MIKLÓS

Sőrés Mária: A megfiatalodott Sugár-téri Palota = Szfórum, 11, 1984, 2. 17-18

Pálfy Lajos: Deus ex machina. Adalékok a magyarországi színházak történetéhez. = Szf. 11, 1984, 3. 20-22.

1982 (9.)
1981 8

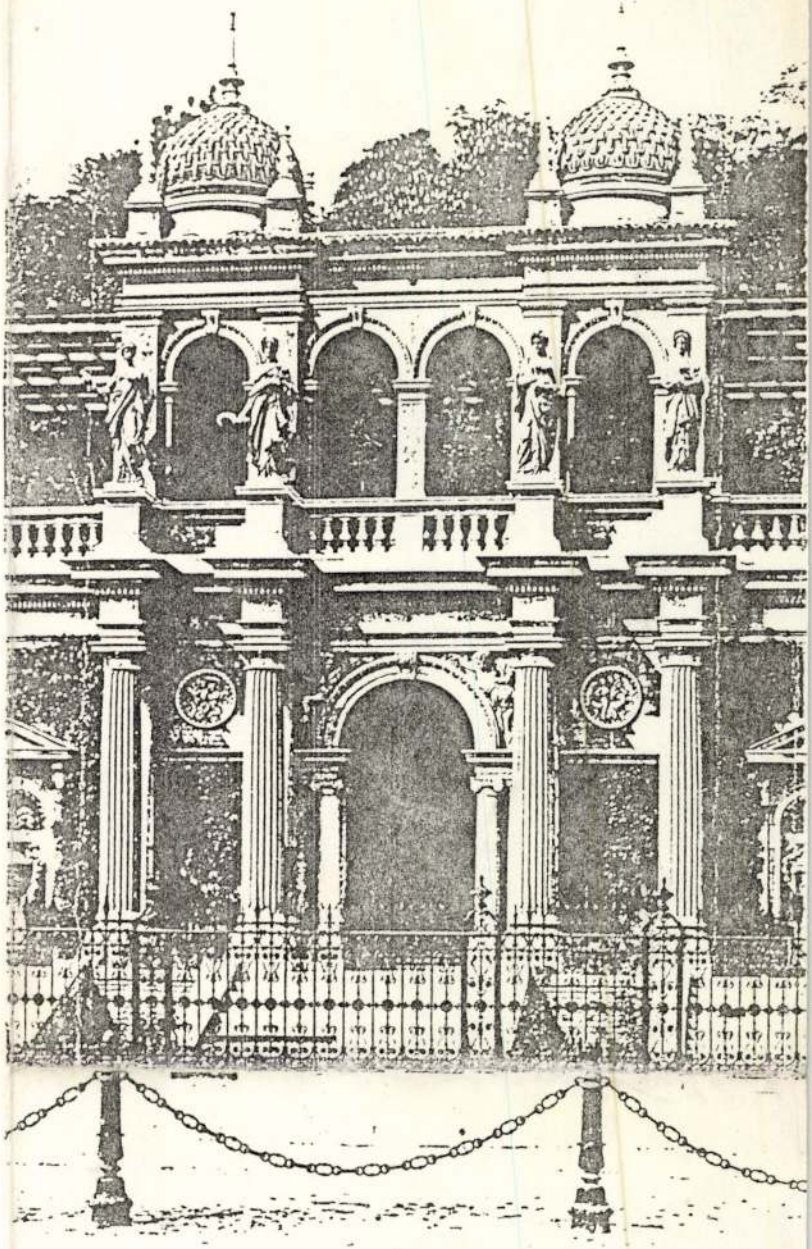

YBL MIKLÓS

138-2344

Felete Géráni

A Hild-Ybl Alapítvány,
az MTA Művészettörténeti Kutató Intézete
és a Budapesti Osztrák Kulturális Intézet

tisztelettel meghívja

1992. január 22-én
a Budapesti Történeti Múzeum (Budavári Palota E épület)
Királypincéjében rendezendő

YBL MIKLÓS-KONFERENCIÁRA

Program

9 óra: Délelőtti ülésszak

Elnök: Horler Miklós
A konferenciát megnyitja: Komárik Dénes
prof. Walter Krause (Bécs)

Előadások:

Walter Krause: Ybl und Wien
Szentesi Edit: Néhány megjegyzés az 1840-50-es évek építészeti ornamentikájához
Szvoboda Dománszky Gabriella: A ferencvárosi plébániatemplom falképei
Komárik Dénes: A historizmus problémája
Hadházy Aba: A védett Ybl épületek gyakorlati problémaköre Budapesten
Déry Attila: Ybl Miklós munkatársai és szellemi köre

14. óra: Délutáni ülésszak

Elnök: Dávid Ferenc

Dieter Klein (München): Ybl im internationalen Vergleich
Gábor Eszter: Ugyanaz másképp (a Wechselmann-villáról)
Mányi István: A Fővámház rekonstrukciója
Klaniczay Péter: Ybl-emlékek állapota Pest megyében
Czétényi Piroska: Vas- és fémszerkezetek Ybl épületein
Szebeni Nándor: Az Operaház díszítőfestésének helyreállítása
Makai Gábor: Az Ybl-mauzóleumok sorsa Magyarországon
Vadas Ferenc: A Királypavilon

Borossay Katalin

A TURAI SCHOSSBERGER-KASTÉLY

> Férfi- és női hangok zsibongó és dörgő összevisszasága, kézszorítás, hajlongás, tréfálkozás és hangos, kényelmes kacagás, mely felcsap a lépcsőház oszlopai közt, és a mennyezetről, a „beeső fény" nagy üveglapjáról verődik vissza."
>
> *(Thomas Mann: A Buddenbrook-ház)*

> „Qu' un client lui impose pour un hôtel le style Louis XIII ou le Louis XIV, qu' un autre veuille une villa en style Pompadour ou un pavillon Louis XVI, il faut toujours que l'architecte soit prêt á les satisfaire."
>
> *(César Daly)*

A turai kastély története az 1880-as évek elején kezdődött, ekkortájt kezdte az építtetést Tornyai-Schossberger Zsigmond. Hogy pontosan mikor, nem ismeretes, az azonban bizonyos, hogy az óratorony szélzászlóján az 1883-as évszám látható, és a kastély alaprajza egy 1884-ben készült térképen (1. ábra) már szerepel[1].

Az építéstől 1947-ig a kastély egyazon család – az építtető Schossbergerek – tulajdonában volt. A háborús események a kastélyt nem nagyon érintették; egyetlen találat érte, az sem okozott nagyobb kárt benne. Súlyosabbak voltak a katonai beszállásolások következményei: ezekkel kezdődött bútorzatának, berendezésének széthordása és megsemmisítése[2].

A háború után a – már lakatlan – kastélyt nem kímélte a sors; előbb a berendezés megmaradt darabjainak kélt lába, majd 1947-ben állami tulajdonba került. Kezelője, a turai tanács 1973-ig általános iskolát működtetett benne. 1973-tól 1981-ig a kastély használatlanul állt. 1981-ben a turai tanács eladta, azóta több vállalat illetve kft. kezén megfordult[3].

Az elmúlt kb. 45 év alatt az épület hasznosítására többféle terv is született, de a megvalósításig egyik sem jutott el[4]. Úgy tűnik, hogy az épülethez megépítése óta lényegében nem nyúltak hozzá, ami egyfelől szomorú, mert emiatt a teljes pusztulás fenyegeti, másrészről viszont mai állapota mint eredeti tanulmányozható[5].

Az építtető és családja

Azon kisszámú írás, ami a turai kastéllyal foglalkozik, építőjének Ybl Miklóst, építtetőjének Tornyai-Schossberger Zsigmondot nevezi meg. A Schossberger-család története azonban egy nemzedékkel előbbről kezdődik: a család vagyoni és társadalmi helyzetét Zsigmond apja, Schossberger Simon Vilmos (1796–1874) alapozta meg.

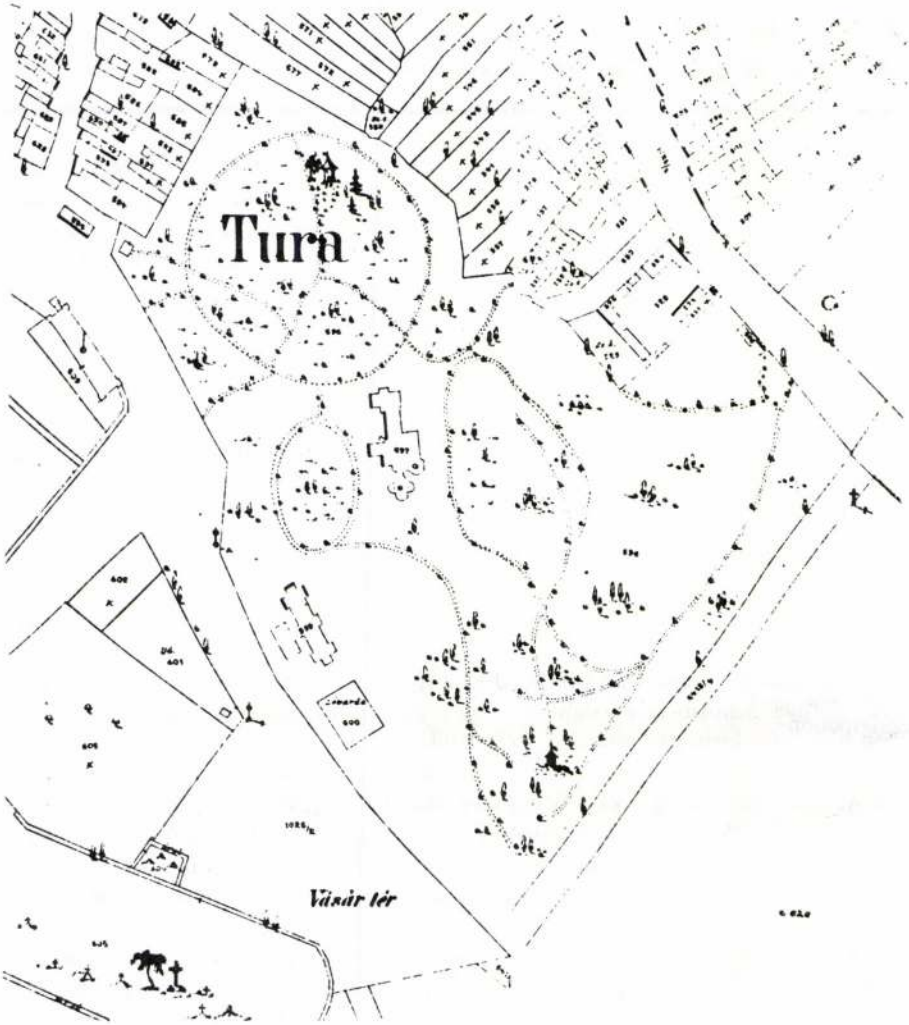

1. ábra. A turai kastély és parkja, 1884.

Schossberger Simon Vilmos a múlt század közepének–második felének legjelentősebb nagykereskedői közé tartozott, a millenáris kiállítás kereskedelmi csarnokában arcképe a modern magyar kereskedelem megalapítóinak sorában függött[6]. A dohánytermesztés és -művelés, a repceművelés és olajgyártás területén kifejtett tevékenységéért, azaz a magyar ipar és kereskedelem előmozdításában tanúsított érdemeiért 1863-ban nemesi címet kapott és engedélyt a „tornyai" előnév (később családnév) használatára[7]. Ebben az időben voltak már földbirtokai is; a „tornyai" előnév az orosházi járásban fekvő Puszta-Szent-Tornyán levő birtokra utalt[8]. Képviselő testületek, bizottságok tagjaként, elnökeként jelentős társadalmi állásokat is betöltött[9].

Két fia és öt lánya közül az 1827-ben született Zsigmond apjának méltó utódja volt mind tehetség, mind ambíció tekintetében. A nagykereskedők és nagyiparosok társulatának előbb megbízottja, aztán alelnöke, majd 1887-től elnöke lett. Tagja volt

a budapesti kereskedelmi akadémia és a budapesti kereskedők menháza vezérlő-bizottságának, igazgatósági tagja több pénzügyi vállalkozásnak és mint pártfogó, állandó tagja az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat választmányának[10].

Apjuk halála után az őt tiszte lett intézni a hagyatéki ügyeket és lánytestvérei számára kiadni örökségüket: a Nádor u. 19. alatti házból, az iregi (Tolna megye) birtokból és kastélyból, a Schossberger Simon Vilmos és Fia cégből és egyéb, kisebb értékű ingatlanokból és ingóságokból álló összvagyonból mindegyik örökös 209.245 Ft-tal részesült[11].

Saját nagyobb földbirtoktestét 1869-től kezdve Turán és környékén alakította ki. A birtok öt falut foglalt magában: Turát, Vácszentlászlót, Galgahévízt, Tápiószecsőt és Valkót. E falvak annakelőtte Eszterházy Pál bujáki uradalmához tartoztak[12].

A társadalmilag és anyagilag folyamatosan felfelé ívelő pályának nyilván fontos pontja volt ez, de nem a csúcspont. Követte a saját, új turai kastély építtetése[13] a kor legjobb építészével, Ybl Miklóssal az 1880-as évek első felében, majd a bárói cím elnyerése 1890-ben[14].

Báró Tornyai-Schossberger Zsigmond halála után a kastélyt három gyermeke a következőképpen örökölte: kétnyegyed részben fia, Viktor, egynegyed-egynegyed részben lányai, Anna és Jenny. Később Viktor megvásárolta testvéreitől az ő részüket, így teljes jogú tulajdonosa és gazdája lett a kastélynak és parkjának[15].

Báró Tornyai-Schossberger Viktor hamburgi lányt vett feleségül. A turai kastély mellett Bécsben volt fő lakhelyük. A gyermekek – Clarisse és öccse, Viktor – iskoláikat is ott végezték. Ha Budapesten tartózkodtak, a nagymama, Tornyai-Schossberger Zsigmondné Nádor utcai házában laktak. Az idősebbik Viktor báró azonban nagyon szerette Turát, az év jó részét – főleg idősebb korában – ott töltötte, gondját viselte a parknak és a birtoknak és fejlesztette azokat[16]. Gondoskodása a falura is kiterjedt: felújíttatta a templomot és az 1849-es honvédsírok körül levő területet fákkal telepíttette be[17].

1938-as, váratlan halála idején lánya, Clarisse már régóta Angliában volt férjnél, csak nyaranta látogatott haza családjával Turára. Viktor báró örökébe fia, az ifjabbik Viktor lépett, de nem sokáig, mert zsidó származása miatt a háború áldozata lett: munkaszolgálat következtében vesztette életét.

A kastély építéstörténete. Források és előzmények

A kastély építéséről eredeti dokumentum – levelezés, terv, rajz, leírás, fotó – nem maradt fenn. Hasonlóképpen a korabeli sajtó sem foglalkozott az épülettel. Ennek oka többféle lehet: vagy az építtető nem akarta magát előtérbe tolni, vagy az épület – nem lévén olyan impozáns méretű, mint pl. az ókígyósi Wenckheim-kastély – nem keltett akkora feltűnést, vagy Ybl akkortájt épülő más, fontosabb építményei (pl. az Operaház) foglalták le a mesternek kijáró közfigyelmet; vagy talán Schossberger Zsigmond számított túlságosan „homo novus"-nak alig húsz éves nemességével (az építkezés idején még nem volt báró).

Ybl Miklós neve a kastéllyal csak Ybl Ervin monográfiájában kapcsolódik össze[18]. Ennél későbbi írások, amelyek egyáltalán megemlítik Turát, bizonyíthatóan erre vezethetőek vissza. Ybl Ervin azonban sem a szövegben, sem a jegyzetapparátusban nem

utal rá, hogy milyen alapon tulajdonítja Ybl Miklósnak az épületet. Nyilván a pályatársak, családtagok, szemtanúk emlékezetére támaszkodott.

A turai birtokot Schossberger Zsigmond 1869-ben vásárolta meg Eszterházy Páltól, egy forrás szerint „az e községet ékesítő nagyterjedelmű kastéllyal együtt"[19]. Így hát Turán nem az új tulajdonos építtette volna az első kastélyt?

A Turára vonatkozó 1883 előtti térképek egyikén sincs jelölve kastélyként azonosítható épület[20].

Az 1883-ból származó térképen[21] elvileg már láthatnánk a mai kastély alaprajzát, hiszen annak szélzászlóján is ez az évszám szerepel. De a kastély helyén fehér folt van a fákat jelző kis körök közepette. Látjuk továbbá az állítólag 1808-ban épült magtárat[22] és a birtok egyik határánál egy (eddig ismeretlen) viszonylag nagy, tagolt alaprajzú épületet. A birtok mellett „Schl." rövidítés jelzi, hogy kastély is tartozott hozzá. Ha a felmérők logikáját követjük – az 1883-ban ezek szerint még nem teljesen kész, de már biztosan elkezdett új kastélyt mint „nem kész" épületet nem jelzik – elképzelhető, hogy ez a megjelölés az ismeretlen épületre vonatkozik.

Egy 1884-es felmérés alapján készült térkép (1. ábra) a mostani kastély alaprajzán kívül már feltünteti az azt körülvevő park útrendszerét, jelzi a növényzetet, a kerti építményeket, egy kisebb házat, a lovardát és a magtárat. Ezek közül helyrajzi számmal jelzett és szerepel a birtoklapon a park (596), a kastély (597), a ház (598), a lovarda (600) és a magtár (609). 599-es szám alatt írnak egy másik „lakház"-at, megfelelője a térképen az előbbiekben említett ismeretlen eredetű és rendeltetésű épület. Nagysága kb. 3/4-e a mai kastélyának (248 □öl : 334 □öl).

Egy másik 1884-ből származó térképvázlaton[23] is látható ez az építmény; körülötte fák, úthálózat – mindez az előzőről hiányzik. Mindkét épület – az ismeretlen és az új kastély – mellett ott vannak az ölben megadott méretek. A park úthálózatát itt is jelölik, de nem azonos az előzőével.

Kidolgozottságukat, pontosságukat is figyelembe véve a két térkép viszonyát egymáshoz és az építéshez–épületekhez a következőképpen látom: 1884-es felmérés alapján elsőként készült az utóbb említett. Részletesen jelöli a méreteket, helyrajzi számokat nem tartalmaz. A park úthálózatát csak részleteiben tünteti fel, ezen belül megkülönböztető jelzéseket használ, talán az elkészültség fokának jelölésére. Az elsőként említett térkép (1887-ben adták ki) alapja valószínűleg ugyanaz a felmérés, de figyelembe veszi az egy-két év alatt bekövetkezett változásokat, és a parkot már ezek szerint rajzolja meg. Természetesen használja a birtoklap helyrajzi számait.

Térjünk vissza eredeti kérdésünkhöz: volt-e, és ha igen, hol volt az a bizonyos, 1877-ben említett „nagyterjedelmű kastély"?

Klasszikus értelemben vett kastély létezéséről Schossberger Zsigmondé előtt Turán azt hiszem, nyugodtan lemondhatunk: térkép nem jelöli, írás nem említi az egy Galgóczyn kívül. A szó kiterjesztett értelmű használata inkább elképzelhető: Sisa József írja, hogy a 19. sz. 2. felében olykor kastélynak hívtak olyan épületeket is, amelyeket mi már csak kúriának neveznénk[24]. Így – kizárólag nyelvi szempontokra támaszkodva – talán megfeleltethetjük a „nagyterjedelmű kastély"-t az 599-es helyrajzi számú, valóban nagyterjedelmű „lakház"-nak.

A kastélyról magáról

Az eddigiekből kiderül, hogy a kastély építéstörténetében egyetlen biztos pont van: a szélzászló 1883-as évszáma.

Ybl életművén belül a turai kastélynak legközelebbi rokona alaprajzi elrendezés és társadalmi állás tekintetében gróf Wenckheim Frigyes ókígyósi kastélya. 1875-79 között épült, 1882-ben a Vasárnapi Újság cikket közöl „megnyitása" alkalmából[25]. Építése tehát legkevesebb négy évet vett igénybe.

A turai kastély az 1883-as térképen még nem szerepel, csak az építkezés helye látszik. Ebből csak annyi következik, hogy 1883 tavaszi–nyári hónapjaiban (a felmérési munkálatok idején) még nem volt készen, őszre–télre viszont elkészülhetett; tehát 1883 lehet az építkezés vége, de a kezdetére nincs semmiféle támpontunk. Ybl többi kastélya méretének és építési idejének összehasonlításából következtethetünk arra, hogy a turai építkezés két-három évig tarthatott.

Láttuk, hogy a családnak Pesten lakása, Iregen kastélya volt; miért építtetett Schossberger Zsigmond mégis egy vadonatúj kastélyt Turán? A Tura körüli birtoktest kialakítása szükségessé tehette valamiféle központ létrehozását is. Azonkívül Schossberger Zsigmondnak mint fontos társadalmi állásokat betöltő embernek, mint földbirtokosnak és családfőnek is szüksége lehetett arra, hogy mindezeket kifejezze és hangsúlyozza egy saját kastély építtetésével.

A kastély építésének eme gazdasági–presztizs szemléletű indoklásával szemben a családi hagyomány azt állítja, hogy a feleség, Mayer Terézia számára épült. Ő télen Pesten lakott (a Nádor utcai házban, Jenny lányával és annak családjával egyetemben), tavasszal Meránban, nyáron Bad Ischlben; kellett egy hely, ahol az őszöket töltse. Ez a hely Tura lett.

A kastély alaprajza

A turaihoz hasonló, a téregységek viszonylag kötetlen csoportosításán szerveződő alaprajzzal leginkább angol területen találkozunk[26].

A kocsialáhajtón keresztül jutunk a főbejárathoz. Belépve néhány lépcsőn és a folyosó kezdetén át – ezt a térrészt négy pillér által tartott ívek különítik el a lépcsőháztól ill. a felülvilágítós csarnoktól – érünk a felülvilágítós csarnokba. A térsort a nagy szalon zárja, kertre néző ablakai a főbejárat tengelyében helyezkednek el. A négy pillér által határolt résztől balra induló folyosóra további helyiségek fűződnek fel, az egészet egy rá merőleges szárny zárja le, ahol a kívül vezetett lépcsőkarokkal ellátott oldalbejárat nyílik.

A bejárati tömbnek két középpontja van. A közlekedésé a négy pillér által határolt tér, a szimmetriáé a felülvilágítós csarnok. A szimmetriacentrum egy görögkereszt alakú egység középpontja, amit azonban az építész kisebb–nagyobb mértékben módosított. Szárai közt további helyiségeket helyezett el, olykor „eltolva" a kereszt körvonalait, azaz a termek falait. Két szár közé került a lépcsőtorony, az átellenes terem sarkára megfelelője, az óratorony. Ezt az egész központi tömböt ismétli meg kicsiben, csodálatos részletgazdagsággal a pálmaház, ellensúlyozván az L alakú szárny hatását a másik oldalon. Az L hajlatának élességét egy kis kiszolgáló helyiség beékelődő négyzete szelídíti meg: válasz a lépcsőtorony kör alaprajzára.

Ybl Ervin monográfiájának megjelenése óta hagyománnyá vált a szakirodalomban annak megemlítése, hogy a turai kastély „reneszánsz belsején megérzik, hogy tervezője az Operaház mestere"[27]. Az alaprajzon ezt a kocsialáhajtó, az előcsarnok és a lépcsőház tereinek kialakításában és összefűzésében érzékelhetjük.

Az Operaház esetében a kocsialáhajtón és egy szűk, folyosószerű kis előtéren át lépünk be a fiókos dongás fedésű előcsarnokba. Ebből kétoldalt indulnak a lépcsők, két pihenő után középütt egy szakaszra egyesülnek, hogy utána megint szétválva érkezzenek meg az első emeletre.

Ennek a reprezentatív térsornak Turán az aláhajtó–lépcsőház–felülvilágítós csarnok hármassága felel meg. A térsort a nagy szalon zárja, ahogy az Operáét a nézőtér, a színpad és a díszletező helyiségek ugyanarra a tengelyre felfűzött sora. Ahogy az Operában a hármas egység, de különösen a lépcsőház nem egyszerűen a közlekedés helye, hanem a társasági életé is, mint afféle belső térben elhelyezett korzó, úgy a turai lépcsőház és főleg a felülvilágítós csarnok egyrészről a reprezentációt szolgálta (a pálmaházon kívül egyedül az itteni mennyezeteket díszítették freskókkal és festett kazettákkal, mesterük ráadásul talán ugyanaz a Scholtz Róbert, aki Ybl számos építkezésének, így az Operaháznak díszítő festését is készítette[28], valamint az innen nyíló szobák bejáratát dór pilaszterek emelik ki), másrészről – nyilván kvalitásainál fogva – kedvelt tartózkodási hely volt, foteleket helyeztek el benne.

A kastély belseje

A kastély belső tereinek meghatározásánál – mivel eredeti tervek, amelyek a különböző funkciókat jelölték volna, nem maradtak fenn és az elmúlt ötven év alatt mind a bútorok, mind a berendezés olyan részei (tapéták, lakástextíliák), amelyek a helyiségek rendeltetésére utaltak volna, elpusztultak vagy lappanganak[29] – a kastély egykori lakóinak és más szemtanúknak emlékeire támaszkodhatunk.

A főbejáraton belépve néhány lépcső vezet fel a magasföldszint (2. ábra) fölülről

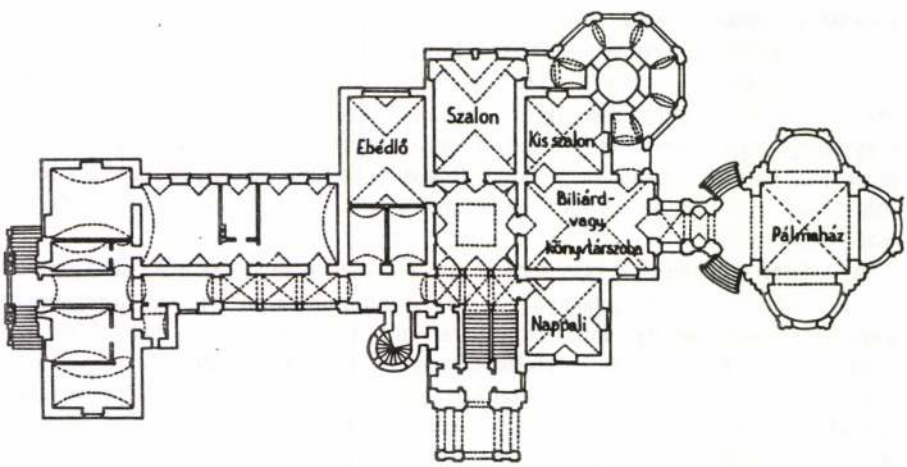

2. ábra. A kastély földszinti alaprajza (Réti Mária)

megvilágított központi terébe (15. kép). E körül szerveződtek a társasági élet terei: a főbejárattal szemben a szalon (16–17. kép), mellette jobbra a sárga – vagy kis szalon (18. kép), ettől jobbra a biliárd – és könyvtárszoba (19. kép) volt. A kis szalont a központi térből nem, csak a könyvtárszobán át lehetett megközelíteni. A könyvtárszobától jobbra, a lépcsőház mellett nyílt a nappali (21. kép). Ugyancsak a lépcsőház közvetlen szomszédságában volt egy inasszoba és az étellift. A pálmaházat a kert felől két bejáraton, házon belül pedig a könyvtárszoba felől lehetett elérni. A nagy szalontól balra az ebédlő (20. kép) helyezkedett el.

A központi csarnok köré szerveződő helyiségek csoportjához bal felé L alakú térsor kapcsolódik. Itt volt Mayer Terézia és társalkodónője lakosztálya. Az L hajlatában levő kis szobácska a különböző piszkos munkák (pl. cipőtisztítás) elvégzésére szolgált.

A földszinten és az emeleten egy-egy cselédszoba volt. Fürdőszoba és WC minden szinthez tartozott, de helyük jelenleg meghatározhatatlan.

Az első emeleten a család szobái voltak. A nagy szalon fölött a szülők hálószobája, jobbra haladva a két gyermek hálószobái és valahol ezek közelében az emeleti fürdőszoba.A lépcsőház mellett volt az inasok szobája. A szülői hálótól balra volt egy öltözőszoba, közelében varrószobával. Mayer Terézia lakosztálya fölött voltak a vendégszobák: öt egyszemélyes és két kétszemélyes. A második emelet szobájában lakott a házitanító.

Az alagsorban voltak a kiszolgáló helyiségek, vagyis a konyha, mosókonyha, vasalószoba, zöldségtárolók,. élés- és szeneskamrák és a személyzet szobái. Ugyanitt működött a központi fűzés kazánja – merthogy az volt, öntöttvas radiátorokkal minden szobában. Sok szobába építettek kiegészítésképpen kandallót; a karcsú, magas kémények, amik a tető festőiségéhez nem kis mértékben járulnak hozzá, ezekhez tartoztak (14. kép). A vízellátás biztosítására az intézői lak melletti gépházban levő szivattyú szolgált: felnyomta a park artézi vizét a padlás nagy tartályába, ahonnan aztán a vezetékekbe került.

A kastélyban villanyvilágítás volt, a személyzet szólítására elektromos csengőrendszert alkalmaztak, a külvilággal telefonon tartották a kapcsolatot.

A bútorokról, berendezésről csak annyit lehet elmondani, amennyi a fényképekről leolvasható. A bemutatott képek a szobák 1920-as évekbeli állapotát illusztrálják.

A mennyezetet a felülvilágítós csarnokban díszfestés borította (12. kép), falain vadásztrófeák függtek. Állítólag az idősebbik Viktor bárónak szokása volt, hogy itt uzsonnázzon. A reggeli és az uszonna megszokott helye egyébként a pálmaház volt.

A pálmaház

A turain (22. kép) és az ókígyósin kívül Ybl Miklósnak még további három üvegházáról tudunk: az alcsutiról[30], Károlyi György palotájáéról[31] és a Lónyai Menyhért villájához tartozóról[32].

Az alcsuti üvegház timpanonos bejáratú, kőből épült középrésze a szalont foglalta magában, ehhez csatlakoztak jobbról és balról a vas–üveg konstrukciójú, téglalap alakú szárnyak. Hasonló lehetett Lónyai Menyhérté, mert az is timpanos volt. Ezeknél Ybl azt a korai építészeti gyakorlatot követte, amelyik megpróbálta a lehetetlent: összebékíteni az építészet klasszikus formáit, rendszerét az új anyagokkal, vagyis az

oszloprendeket a fém–üveg vázépítészettel[33]. A kísérlet nemcsak neki nem sikerült, és amint a többiek, ő is túllépett ezen a kezdeti szakaszon.

A következő lépés az ókígyósi első és második változat volt (az egyszerűség kedvéért nevezem így Ybl Ervin nyomán[34] a később részletesebben tárgyalandó rajzokat). Az első terven a pálmaház kör alaprajzú, a klasszikus kőelemek eltűntek, az egész kizárólag fém és üveg. A megvalósult üvegház alaprajzában eltért ettől, mert négyzetes volt és a négyzet oldalaihoz téglalap alakú bővítmények csatlakoztak. A ma is álló főépülethez ez az alaprajz a körnél kétségkívül jobban illett, mégis, furcsán festhetett mellette az átlátszó, modern építmény. Lakóépülethez közvetlenül hozzáillesztett üvegház esetében az építészek Európa-szerte küzdöttek a problémával és az ilyen felemás megoldás a lehető legáltalánosabb volt[35].

Úgy látszik, Ybl Miklóst ez nem elégítette ki. A turai pálmaház tervezésekor felhagyott a mondott gyakorlattal, és valami egészen mást csinált: épített egy centrális kápolnát, és a falait megnyitotta olyan óriási méretű ablakokkal, hogy az azokon beáramló fény elegendő kellett, hogy legyen a legfényigényesebb egzotikus növények számára is. De hogyan válhatott pálmaházzá a reneszánsz kápolna–forma[36]?

Ybl életművében a centrális tér a sírépítményeknek és a reprezentatív épületeknek volt fenntartva[37]. (Végső soron a sírépítményeket nyugodtan sorolhatjuk a reprezentatívak körébe.) Reprezentatív tér meg nemcsak önmagában állhat, képezheti részét egy nagyobb egységnek, és akkor mint központi csarnok vagy tömb funkcionál, mint Károlyi Lajos palotájában[38] vagy Turán. Turán, ahol belül mint felülvilágítós csarnok, kívül mint pálmaház jelenik meg.

A pálmaházhoz sok szimbolikus tartalom kapcsolódott kialakulásától fogva. Természetesség a műviséggel szemben, a táj beengedése a lakótérbe, egyszersmind zavaró légkörti jelenségeinek (hideg, hó stb.) kiküszöbölése, védekezés, a Paradicsomkert illúziója a bűnbeesés utáni világ körülményei közepette, elvágyódás a közönségesből az egzotikumba stb.[39]. Olyan épülettípus a pálmaház, amely ki tudta fejezni a 19. sz. nagyon sok meghatározó gondolatát, arról nem is szólva, hogy a régi és a modern harcát is szimbolizálta az építészet nyelvén.

Reprezentatív tehát abban az értelemben, hogy megjeleníti a század eszméit. És megjeleníti építtetőjének pénzügyi helyzetét, mert pálmaházat fenntartani nem volt olcsó mulatság. A legkorszerűbb fűtést kellett alkalmazni, a trópusi növényeket messzi földről beszerezni, szakemberrel neveltetni, gondoztatni. A pálmaház, a növénygyűjtemény éppen ezért státusszimbólum is volt.

A pálmaház és a reprezentáció még szorosabb összekapcsolódását mutatja, hogy idővel elkezdte átvenni a szalon szerepét[40]. Általában a könyvtárral, nappalival, rajzszobával állott közvetlen összeköttetésben, „berendezése" immáron díványokkal, fotelekkel, szobrokkal, olykor festményekkel bővült. Sőt, a szalon–pálmaház mellé sokszor a kertben építettek olyan különálló üvegházat, ami tényleg az eredeti funkció ellátására, a növények nevelésére szolgált. (Turán és Alcsuton is.)

A park

Az 1884-es felmérés alapján 1887-ben kiadott térképen (1. ábra) szabálytalan alaprajzú parkot látunk, amit kígyózó, fákkal szegélyezett utak hálóznak be; olykor körré vagy ellipszissé záródva visszatérnek önmagukba. A területet valószínűleg gyep borí-

totta, benne elszórtan álltak a két–öt fából álló csoportok. Az utak mentén vagy végén kis kerti építmények voltak, ezek azonban lehet, hogy már az 1920-as években sem léteztek, legalábbis fénykép, emlék abból az időből már nincs róluk. A park domborzatára nézve a térkép semmilyen támpontot nem ad.

Nem tudni, hogy az 1920-as évekig mennyit változott a park, de az biztos, hogy az idősebbik Viktor báró nagyon a szívén viselte a sorsát[41]. Mivel a háború után a park területét megszabdalták, növényzetét részben kipusztították, részben elöregedett és magától kipusztult, megintcsak régi fényképekre és a visszaemlékezőkre vagyunk utalva, meg arra a felmérésre, ami az 1980-as évek elején készült, és csekély terjedelemben foglalkozik a park állapotával is[42].

Eszerint a kastély főhomlokzata előtt parterre-t alakítottak ki, a geodéziai vizsgálatok pedig íves, facsoportokkal körülvett dombok maradványait mutatták ki. Ez egybecsenghet azzal a hagyománnyal, hogy a kastély parkját Magyarország domborzatának mintájára formálták meg[43].

A fényképek szerint a kastély főhomlokzata előtt széles, sóderrel felhintett utat hagytak a kocsiközlekedés számára, az L alakú rész és a kocsialáhajtó közötti területet élősövény hidalta át. A kocsiút másik oldalán volt a parterre: gyepes rész, szélein növényekkel beültetve. A kastély kerti homlokzatát csepp alakúra nyírt bukszusok szegélyezték (13., 10. kép). Hogy Viktor báró mennyire törődött a kertjével, mutatja az is, hogy ősszel és tavasszal az állandó kertészek mellé rendszeresen tíz–húsz fiatal lányt fogadott a faluból, akiknek gereblyézés, gyomlálás, a kert tisztogatása volt a dolguk.

Fából sok és sokféle volt a parkban: platán, tulipánfa, szerecsendiófa, fenyőfélék, gesztenye, szentjánoskenyérfa stb. A pálmaház elé rózsafákat ültettek.

Természetesen ahogy a kastély, úgy a park és a területén lévő épületek mind közművesítve voltak. Aszály idején a ritka növények vízszükségletét öntözéssel elégítették ki. Ez tette lehetővé, hogy a kastély egy név szerint ismert főkertésze, Pokorny József egészen nagy fenyőket hozathatott az ország északi részéből, és hála szakértelmének és a bőséges öntözésnek, azok a park földjébe ültetve meg is maradtak. A fenyves az intézői lak – a mai óvoda – felé volt.

A pálmaházban tartották a pálmákat és más egzotikus szobanövényeket. A melegházi és tavasszal kiültetendő növények előnevelése nem itt, hanem a kastélytól teljesen független, nagyméretű üvegházban történt, ami az intézői lak környékén helyezkedett el. Közvetlenül mellette volt a fényképek tanúsága szerint a strand, vagyis egy úszómedence kis öltözőépületekkel ellátva. Ezt már az idősebbik Viktor báró alakíttatta ki. Amíg nem volt, az Alsórétre jártak fürödni, ahol szintén voltak öltözők.

Mint említettem, az egykori intézői lak ma óvoda. Mellette voltak az igásistállók és a cselédségi lakok, környékén a gépház (szivattyúház), ahol a gőzmotoros szivattyú működött.

A gesztenyés táján volt a teniszpálya. Ma ezen a területen orvosi rendelő van.

A parknak a főhomlokzat felőli részén volt a parádés lovak istállója: vöröstégla épület, sarkai armírozott vakolással kiemelve[44].

A mai Kossuth Lajos utca (a régi Cifra-kert) területén feküdtek a konyhakertek, a kastély zöldségellátást biztosítandó. A birtoklap mint kerteket említi őket, nem tartoznak a park területéhez, a kastély közvetlen környezetétől út választja el őket.

A parkot kerítés vette körül. Főkapujának tengelye a kastély főbejáratához képest balra tolódik el. A kovácsoltvas kapu már nincs eredeti helyén, darabjai utoljára a falu régi, romos malmának udvarán hányódtak. Maga a kerítés erős dróthálóból készült.

Úgy tűnik tehát, hogy a park az 1920-as évekre is megtartotta 1884-es körvonalait és alapvető beosztását, ám az idők folyamán az építkezések következményeként egyre sokrétűbbé, egyre több igényt kielégítővé vált. A tisztán esztétikai kialakítási szempontok mellett megjelentek a hasznosságiak, kényelmiek, gondolok itt a fürdőmedencére és az üvegházra.

A turai kastély és a kortárs elméleti írások

A kastély külsejéről már első ránézésre meg lehet állapítani, hogy mintájául franciaországi épületek szolgáltak (3. ábra, 11. kép). Adódik ebből a kérdés, hogy a „francia

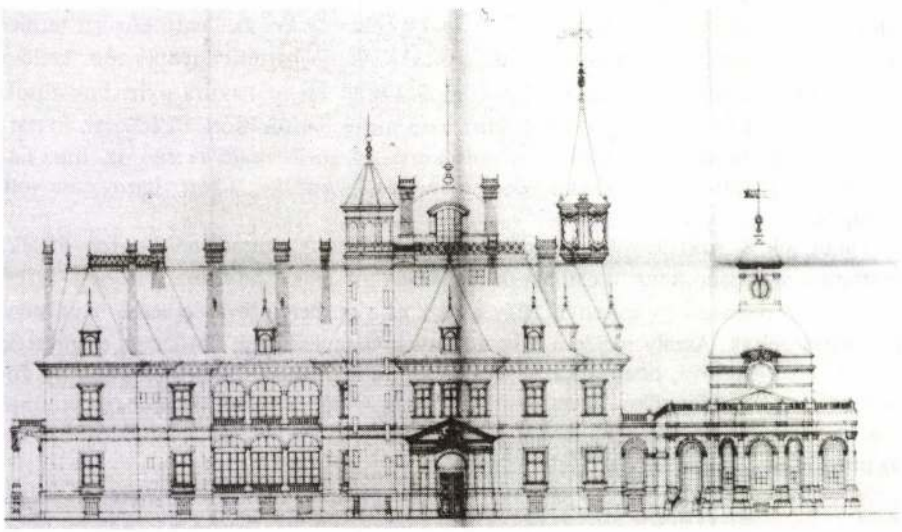

3. ábra. A kastély főhomlokzata

kapcsolat" hogyan illeszthető be Ybl Miklós életművébe és a turai kastély hogyan kapcsolható (egyelőre a formai elemektől eltekintve) a francia kastélyépítészet egykori és egykorú gyakorlatába.

Hogy Ybl maga járt-e Franciaországban, a rendelkezésre álló adatokból és utalásokból egészen egyértelműen nem tudjuk eldönteni. Útlevele kettő maradt fenn, csak itáliai utazásait dokumentálók[45]. 1882-es önéletrajzában, a Ney Béla által publikált életrajzokban és Komárik Dénes cikkében csak ezek vannak megemlítve[46].

A Divatcsarnok című újság 1862-ben közölt egy apróhírt, mely szerint „Mint a lapok írják, gróf Károlyi Lajos Ybl építészt Párisba küldte, hogy a Faubourg st. Germain egyik palotája szerint készíttesse el azon tervet, mely szerint a gróf a múzeum háta megett építendő palotáját készítetni szándékozik."[47]. A palota elkészülvén valóban erősen franciás jellegű, több részletmegoldása Turán is felbukkan majd.

Ybl Ervin monográfiájában tényként közli, hogy az 1860-as évek közepén nyugat-európai utat tett: „1864 szeptemberében Londonban időzik, de bizonyára Párizsba is ellátogat."[48]. Forrását nem jelöli meg.

Ugyanő a turai kastélyról szóló néhány oldalának jegyzetében írja, hogy „Hevesy Andor közlése szerint Ybl Miklós a turai kastély építése előtt nyáron helyszínen tanulmányozta a Loire-menti kastélyokat."[49]. Az építtető, Schossberger Zsigmond egyik lányának, Jennynek a férje Hevesy Lajos volt – Hevesy Andor talán a családnak ehhez az ágához tartozott, így közlését megbízhatónak fogadhatjuk el.

A tanulmányúton kívül a kurrens szaksajtó lehetett Ybl segítségére abban, hogy a francia reneszánsz formanyelvet elsajátítsa, majd alkalmazza. Építésztársának és barátjának, Weber Antalnak könyvtáráról fennmaradt egy rövid ismertetés, ami a fontosnak, értékesnek ítélt könyvekről és folyóiratokról hoz listát[50]. A felsorolt 46 műnek durván egynegyede, 12 db francia nyelvű. Ez az arány mindenesetre azt látszik bizonyítani, hogy a német nyelvű munkák mellett fölöttébb megbecsült helyen álltak a franciák.

Alátámasztja ezt a Budapesti Műszaki Egyetem központi könyvtárának 1860-70-80-as években megjelent francia szakkönyvekből és folyóiratokból álló gazdag gyűjteménye. A név, amivel legtöbbször találkozunk ezek szerzője-, szerkesztőjeként: César Daly.

César Daly építész volt egy sor metszetalbum összeállítója, előszavának, magyarázó szövegeinek írója, több lap főszerkesztője. Elismertségét hazájában a címekben feltüntetett rangok és tudományos fokozatok jelzik, Magyarországon pedig egyértelműen ő lehetett „a" francia elméleti szakember.

Daly a kastélyokról (ő „villá"-nak nevezi őket, mert véleménye szerint a „kastély" elnevezés nevetséges egy olyan demokratikus országban, mint Franciaország) 1864-ben azt írja, hogy a régi kastélyok, paloták a nemesek számára épültek, céljuk főként a reprezentáció volt. A maiak gyárosok, kereskedők, pénzemberek számára – nekik fontosabb a kényelem. Általános igény a polgárság részéről, hogy idejét megossza a nagyváros és a csendes vidék között, és ezt az utazás egyre fejlődő technikai színvonala mind könnyebbé teszi. A városi palota, az „hôtel" kétfunkciós: a magánélet mellett helyet kell adnia az üzleti élet ügyeinek is. Természetesen a két funkció jól elkülönül, lehetőség szerint más-más szintre kerül. A vidéki kastély, a „villa" inkább a magánélet és a társas szórakozás színtere. Ennek megfelelően az „hôtel" a szigorú férfi –, a „villa" az oldott női principium világa.

Az épületen ez úgy fejeződik ki, hogy az „hôtel"-nek illeszkednie kell az őt a városban körülvevő építészeti környezethez és a társadalmi konvenciókhoz, ezért a megbízói és az építészi fantáziának nem nyílik túl tág tere. Nem is beszélve a teljesen materiális jellegű akadályokról, mint pl. a szűk telkekről és a magas telekárakról. Amiknek következménye, hogy az „hôtel" többnyire csak egy nézetből tud érvényesülni.

Vidéken a telekárak alacsonyak, nincsenek közvetlen szomszédok, az épület arra és addig terjeszkedhet, amerre és ameddig akar. Több nézetre lehet, sőt, kell is komponálni, hogy mindenhonnan jól mutasson, a kép változatos legyen. A megbízót és az építészt szinte semmi sem köti meg, fantáziájuk szabadon szárnyalhat, válogathatnak az elmúlt korok stílustárából tetszésük szerint. Nem kell másik épülethez vagy bármiféle elváráshoz alkalmazkodni, az egyéniség szabadon érvényesülhet. Nemcsak

hogy érvényesülhet, egyenesen meg kell mutatnia a villának lakója egyéniségét annak a stílusnak a segítségével, amit magához közelállónak érez. Szabadabb alaprajzi, dekoratív megoldásainak, szokatlan tömegkapcsolásainak a „vidéki mulatságok" hangulatát is éreztetnie kell.

A „villa" beosztásának általános sémája a következő: alagsor, magasföldszint, első emelet, tetőtér (étage mansardé). Az alagsorban van a konyha és az egyéb kiszolgáló helyiségek, a magasföldszinten a társasélet színterei, az első emeleten a család, a tetőtérben a vendégek vagy a belső személyzet szobái[51].

Kevés olyan leírás vagy követelményrendszer van, aminek a turai kastély jobban megfelelne, mint ennek, és kevés olyan kastély, amelyik jobban megfelelne e leírásnak, mint a turai.

A családi hagyomány szerint Schossberger Zsigmond vidéki kastélyát egyértelműen felesége számára építtette. A turai kastély tehát valóban a női principium uralma alatt állt.

Az építész(?), a megbízó(?) fantáziája szabadon szárnyalt, hiszen egész Magyarországon nem volt még egy ilyen, Loire-menti stílusban épült kastély. A választás valóban teljesen egyéni volt. Az alaprajz, a tömegek elosztása aszimmetrikus, a homlokzatokat ki- és beugró épületrészek tagolják. A tornyok, magas tetők és kémények messziről felhívják magukra a figyelmet, lehetetlen észre nem venni őket. Ami pedig a „vidéki mulatság", a várositól elütő életmód légkörét illeti, ez a kastély a kastély ideájának tökéletes kifejeződése, tornyokkal, erkélyekkel, teraszokkal, padlás- és toronyszobákkal és a csodálatos pálmaházzal, ami már önmagában is valami más világba tett kirándulásnak a metaforája[52].

A szintek beosztása a francia mintát követi, amennyiben a kiszolgáló egységeket nem külön épületben helyezik el, hanem az alagsorba süllyesztik le, a „piano nobilé"-nek kinevezett magasföldszint a recepció szintje, a fölötte levő a családé. Mindazonáltal az aszimmetria turai változata eléggé szokatlan a francia építési gyakorlatban; eredete – mint az alaprajz tárgyalásánál említettem – az angol építészetben keresendő.

A turai kastély és az ókígyósi Wenckheim-kastély

Ybl életművében a turai kastélynak legközelebbi rokona az ókígyósi (szabadkígyósi) Wenckheim-kastély. Ybl Ervin a kastély tervváltozataként hivatkozik arra a néhány rajzra, ami az Ybl-katalógusban már csak mint azonosítatlan kastélyterv jelenik meg[53].

A megvalósult épület alaprajza[54] az ezeken láthatókénál valamivel tagoltabb. Homlokzata ki- és beugrásokkal élesebben szabdalt, cinquecento tagozatok helyett a német reneszánsz formavilága az uralkodó. A tető egységes, de fölé két torony nyúlik, közülük a négyszögletes beljebb és beljebb ugró teraszokkal van ellátva. A kápolna és a pálmaház egymás mellé kerültek az épület jobb oldalán. Ez utóbbi nem kör alaprajzú, hanem a kápolnához hasonlóan itáliai reneszánsz centrális tereket követ. A tornyok franciás kiképzése, a főépület itáliai elemekkel tűzdelt német reneszánsza, a kápolna és a pálmaház cinquecentója kissé furcsa összképet ad.

Az ókígyósi alaprajz nem különösebben érdekfeszítő. Két azonos nagyságú tömb egymás mellé rendelése: a bejáratiba az előcsarnokok (a kisebbik körben galériás, mint

a turai) tengelyének eltolása és a többi helyiségnek (szalon, könyvtár, ebédlő, pipázó, dolgozószoba) elhelyezése ezek köré visz mozgalmasságot. A bejárat közelében ugyanúgy a publikus élet helyiségei vannak, mint Turán – de persze ez nemcsak a két kastély jellemzője. A másik tömb a grófi család lakószobáit, az emeleten a vendégszobákat fogadja be. A főbejárat oldalán levő teremsor enfilade-os elrendezésű. Turán a szobák elosztása hasonló, amennyiben a magasföldszinten Mayer Terézia lakosztálya, az emeleten a vendégszobák voltak.

A mellékbejárat az Ybl által olyannyira kedvelt oszlopos–íves–baluszteres megoldás sokadszori repetíciója. Ilyet alkalmazott az Operaház bejáratainál és az ókígyósi kastélyon. A három szakaszos, kosáríves galéria félköríves változatban látható Ókígyóson.

Ókígyóson a víztartályt a nagyobbik torony rejtette, Turán a padláson helyezték el. Kilátóhelyül Ókígyóson a torony teraszai, Turán tetőzete körül futó körüljáró szolgált.

A kiszolgáló helyiségek Turán az alagsorba kerültek. Ókígyós is végig alá van pincézve, de a konyhák és az élelmiszer-raktárak külön épületben voltak. Az ilyen éles elkülönítés inkább az angol építészetre jellemző[55], jelen esetben a kastély mérete tehette szükségessé ezt a megoldást.

A turai kastély kisebb méreténél fogva eleve összefogottabb hatást tesz a szemlélőre. Egy központ köré csoportosuló tereinek összekapcsolása a befoglaló forma egységessége és a középpontos szimmetria szerinti megfelelések következtében szoros és logikus. A pálmaház különálló épülete a variációt képviseli mind alaprajzában, mind részletformáiban. Enfilade egyik szinten sincs, az efféle reprezentációt valószínűleg nem igényelte a megbízó. Otthonosabb is a kastély. Úgy látszik, César Daly fejtegetései a régi és új kastélyépítésről, a régi és új megbízókról a gyakorlatban is igazolódnak: a 200 éve nemes Wenckheim-család sokkalta nagyobb hangsúlyt helyezett a reprezentációra, mint a kereskedőből nemrég nemessé lett Schossbergerek.

A homlokzatok rendkívül mozgalmasak, a különböző épületrészek külön-külön síkokat határoznak meg rajtuk. Az azonos magasságú tetőzet itt is az egységesítés egyik eszköze. A másik a tagozatok és a falsík egyszerű kiképzése és a részletek megfeleltetése egymásnak (pl. a folyosó üvegezett ívei és a pálmaház nagy ablakai stb.).

A vertikális téregységesítés különösen jelentős Turán. A kastély egész magasságát átfogó világítást a központi csarnok a tető fölé emelkedő manzárdos lezárásának négy ablakából és a legfelső szint nyolc fénycsatornás ablakából kapja (4. ábra). Bizonyos mértékig ismétli ezt a pálmaház kör alakú ablakokkal négy oldalán megnyitott lanternája.

A mondottakra támaszkodva tehát vitába szállnék Ybl Ervinnel: van hasonlóság Tura és Ókígyós között, de hogy „édestestvérek" lennének[56], azt tagadom. A turai kastély sokkal harmonikusabb alkotás, itáliai alaprajzi koncepció és francia formák igen sikerült ötvözése. Kortárs stílusmegjelölésekkel élve a turai kastély egyfelől a konszolidált IV. Henrik-stílus jellemzőit mutatja: a sarkok armírozását, a nyílászárók erőteljes keretelését, a szemöldökök egyszerű kialakítását; a tetők a főpárkány fölött kis szögben indulnak, majd megtörve meredeken futnak fel a magasba; a manzárdablakokat a törésvonalra helyezik. Másrészről találunk olyan részletformákat, amelyeknek itáliai eredete nyilvánvaló: az oldalbejárat, a földszinti és emeleti árkádos folyosó.

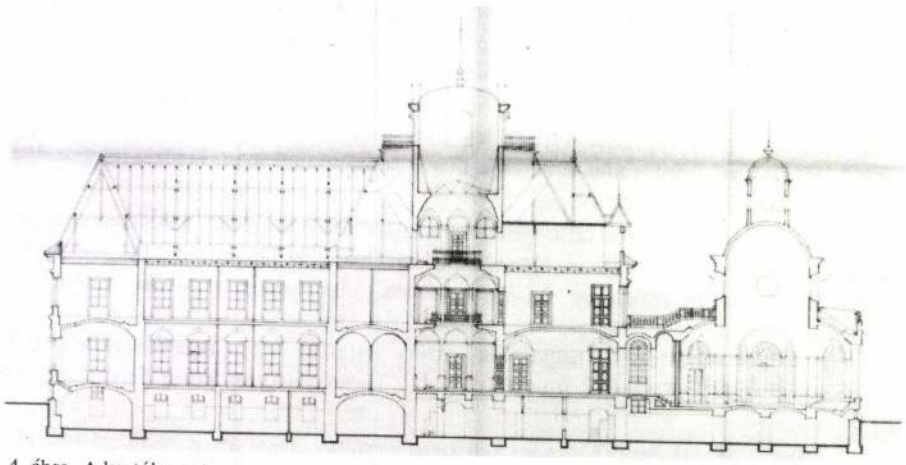

4. ábra. A kastély metszete

Ez a közvetlen visszautalás az itáliai reneszánszra az I. Ferenc-stílus sajátossága. A főbejáraton alkalmazott, a mantovai Sant' Andrea főbejáratát idéző megoldás hátterében pedig valószínűleg Ybl személyes vonzódását kell keresnünk: hasonlót látunk a Bazilika és a Várkertbazár főbejáratánál.

Meggyőződésem, hogy Ybl Ervin nem megfelelően értékelte a turai kastélyt, amikor a kevésbé sikerült művek közé sorolta[57].

A turai kastély és pálmaház Ybl életművében fontos állomás. Benne van ragaszkodása az itáliai reneszánszhoz, bámulatos érzéke a részletek megformálásához és ugyanakkor az egész átlátásához, igénye a harmónia iránt, biztos eligazodása a legkülönfélébb építészeti stílusok között.

Rövidítések jegyzéke:

Ybl 1956.: YBL E.: Ybl Miklós. Bp. 1956.
Ykat.: Ybl Miklós építész 1814–1891. A Hild–Ybl Alapítvány kiállítása a Budapesti Történeti Múzeumban 1991 december–1992 március. Katalógus.
VÚ: Vasárnapi Újság

JEGYZETEK

1. OSzK Térképtár. Pest–Pilis–Solt–Kiskun megye, Tura nagyközség, Haraszt pusztával együtt. 1884. A m. k. államnyomda Budapesten, 1887.

2. A kastély és a birtok történetére vonatkozó szóbeli közlésekért a következő személyeknek tartozom köszönettel: Lady Basil Tangye szül. báró Tornyai-Schossberger Clarisse, az építtető unokája. 1993 decemberében, 96 éves korában bekövetkezett haláláig az angliai Birminghamben élt. Utoljára 1938-ban járt a kastélyban. Gitta Tangye, a lánya; 9 éves korában látta a kastélyt utoljára. Chikán Ernő turai tanító, 94 éves. Amikor a kastélyt iskolává alakították, ott kapott szolgálati lakást. Tusor János turai gazda, 60 éves. A háború előtt gyermekként járt a kastélyban, később polgári iskoláit végezte ott. Kangyal Józsefné turai lakos, 74 éves, a kastély szakácsnőjének és főkertészének, Pokorny Józsefnek unokája, Clarisse bárónő keresztlánya.

3. A kastély tulajdonviszonyairól az építéstől napjainkig: Városi Földhivatal, Gödöllő. A turai kastélyra és birtokra vonatkozó tulajdoni betétlapok alapján.

4. Egy időben a bővítés gondolatával is foglalkoztak: 1954-ben a pálmaházhoz a kastély tömegére merőlegesen tornatermet akartak illeszteni. (OMvH Tervtár, Tura 7845.) KELÉNYI Gy.: Kastélyok, kúriák, villák. Bp. 1974. c. könyvének 24. oldalán látható a kastély alaprajza. A pálmaházhoz kapcsolódó téglalap alakú helyiség ez a bizonyos tervezett tornaterem, vagyis nem tartozik az eredeti alaprajzhoz.

5. A pusztulás erőszakosabb neme is fenyegette a kastélyt: 1983-ban Takács Gyula, Tura akkori tanácselnöke úgy vélte, hogy legjobb volna lebontani, összeomlását megelőzendő. (ÉZSIÁS A.–SZAKÁLY I.: Pusztuló műemlékeink nyomában. Bp. 1983. 13.)

6. VENETIANER L.: A magyar zsidóság története különös tekintettel gazdasági és művelődési fejlődésére a XIX. században. (A szerző 1922-es kötetének bevezető fejezettel ellátott kiadása.) Bp. 1986. 392.

7. MOL Libri regii 1206/863.

8. A magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája II. Gazdacímtár. Bp. 1897. 328.

9. BÜCKLER S.: A zsidók története Budapesten a legrégibb időktől 1867-ig. Bp. 1901. 489, 493. PÓLYA J.: A Pesti Polg. Ker. Testület és a Budapesti Nagykereskedők és Nagyiparosok Társulata története. Bp. 1896. 513.

10. PÓLYA J.: i. m. 522. Magyarország név- és címtára 1886–1898.

11. BFL IV. 1411/b 833/1879. Tornyai-Schossberger Simon Vilmos hagyatéka. Földhivatal, Tamási. A felsőiregi (iregszemcsei) birtokra vonatkozó tulajdoni betétlapok. alapján.

12. BFL IV. 1411/b 833/1879. Tornyai-Schossberger Simon Vilmos hagyatéka. GALGÓCZY K.: Pest–Pilis–Solt–Kiskun megye monographiája III. Bp. 1877. 178.

13. (BOROVSZKY S.:) Magyarország vármegyéi és városai. Pest–Pilis–Solt–Kiskun megye I. Bp. 1910. 154.

14. MOL Libri regii 97 ex 1890. Mint „tornyai Schossberger Zsigmond birtokos és nagykereskedő" szerepel.

15. Ld. 3. jegyz.

16. BOROVSZKY S.: i. m. 61.

17. BOROVSZKY S.: i. m. 114.

18. Ybl 1956. 74–75.

19. GALGÓCZY K.: i. m. 178.

20. Hadtörténeti Intézet Térképtára XVI. 19. 1783. Magyarország első katonai felmérése 1782–85. Pest Megyei Levéltár IV. 165/d PmU Tura 1811. Hadtörténeti Intézet Térképtára XXXIV. 49. Magyarország második katonai felmérése 1852–55.

21. Hadtörténeti Intézet Térképtára 4963/4. Magyarország harmadik katonai felmérése 1872–84. (1883.)

22. TOMBOR I.: Tura. In: (Dercsényi D.:) Pest megye műemlékei II. Bp. 1958. 229.

23. Városi Földhivatal, Gödöllő. Térképtár. Tura.

24. SISA J.: Kastélyépítészet Magyarországon Ybl Miklós korában. In: Ykat. 141.

25. VÚ 1882/49. 778–79, 782.

26. Jelentős példája a Chester melleti Eaton Hall. A The Builderben megjelent alaprajzát és távlati képét (1880. 696–97, 700–1.) átvette a Deutsche Bauzeitung is (1881. 488. oldalt követő illusztrált lap).

27. Ybl 1956. 74., majd Tombor I.: i. m. 229., Sisa J.: i. m. 141., Farbaky P.: Tura (Pest megye), Schossberger-kastély, 1883. In: YKat. 226.

28. Ybl 1956. 75.

29. A turai Park úti iskola tanárijában levő kanapé állítólag a kastélyból származik, és a Kaszinó épületében levő iskola tanárijában is volt onnan egy asztalka.

30. Ybl 1956. 57. Örsi K.: Az alcsuti park építéstörténete. Műemlékvédelem 1992/4. 208–222.

31. Ybl 1956. 15.

32. Ybl 1956. 48.

33. KOHLMAYER,G.–SARTORY,B. VON: Das Glashaus. Eine Bautypus des XIX. Jahrhunderts. München, 1981. 607–12. kép: Syon House (1820–27).

34. Ybl 1956. 73. BFL XV. 331/144/1-4.

35. Daly lapjain számtalan esetben masszív kőépület mellett fém–üveg pálmaházat. A The Builderben úgyszintén.

36. Egyébként a háború után a pálmaházat kápolnává akarták átalakítani, hogy ott tartsák a diákmiséket.

37. Vadas F.: A királypavilon. Ars Hungarica 1992/2. 47–59.

38. Ybl 1956. 40.

39. KOHLMAYER,G.–SARTORY,B. VON: i. m. 45–64.

40. KOHLMAYER,G.–SARTORY,B. VON: i. m. 59–62.

41. Ld. 16. jegyz.

42. OMvH Tervtár, Tura 20805.

43. Ha ez igaz, akkor ennek az átalakításnak már az idősebbik Viktor báró idején kellett bekövetkeznie.

44. Az általam ismert térképek, helyszínrajzok nem jelölik.

45. 1840-ből, Ykat. A.3.5. MNG Adattár, 1687/1922. 1845-ből, Ykat. A.3.5. MNG Adattár, 1688/1922.

46. MOL A Közmunkák Tanácsának fölterjesztése a miniszterelnökhöz Ybl Miklós Lipótrenddel való kitüntetése érdekében 1844/1882. Ney B.: Ybl Miklós. VÚ 1879. 811. Ney B.: Ybl Miklós. Magyar Építőművészet 1907/7. 8. Komárik D.: Építészképzés és mesterfelvétel a XIX. században. Pesti mesterek és mesterjelöltek. Építés–Építészettudomány 1971/4. 416.

47. Divatcsarnok 1862/50. 802. (Erre az adatra Sisa József hívta fel a figyelmemet.)

48. Ybl 1956. 38.

49. Ybl 1956. 146. 31. jegyz.

50. GYÖRGY A.: Magyarország köz- és magánkönyvtárai. Bp. 1886. 458–60. (Erre az adatra Sisa József hívta fel a figyelmemet.)

51. DALY, C.: Architecture privée au XIX. siècle sous Napoléon III. Nouvelles maisons de Paris et des environs I–III. Paris, 1864. 2, 14–22.

52. Sisa J.: i. m. 143.

53. Ld. 34. jegyz.

54. OMvH Tervtár, Szabadkígyós 954. 5–2, 5–3. Nem volt alkalmam megállapítani, hogy az eredeti állapothoz képest 1957-ig történtek-e átépítések.

55. GIROUARD, M.: Life in the English Country House. A Social and Architectural History. New York–London 1979. 245–297.

56. Ybl 1956. 74.

57. Ybl 1956. 111.

Köszönettel tartozom Sisa Józsefnek észrevételeiért és tanácsaiért Lady Clarisse Tangyenek és Gitta Tangye-nak vendégszeretetükért és értékes információikért, valamint mindazoknak, akik munkámat bármilyen módon segítették. Köszönöm ezen kívül Lady Clarisse Tangye-nek, hogy a 10., 13., 16–21. számú és Sisa Józsefnek, hogy a 11–12., 14–15., 22. számú fotókat (saját felvételeit) rendelkezésemre bocsátotta.

Katalin Borossay: **Das Schossberger–Schloß**

Das Herrschaftsgut von Tura begann im dritten Quartal des vorigen Jahrhunderts aufzublühen, als das Dorf mit einigen umliegenden Gemeinden in den Besitz von Zsigmond Tornyai-Schossberger kam. Der neue Eigentümer bestimmte Tura zum Zentrum das Gutskörpers und ließ dort sein Schloß in der ersten Hälfte der 80er Jahre des 19. Jahrhunderts von Miklós Ybl bauen.

Das Bauwerk gehört nicht zu den bekannten und gefeierten Werken von Ybl. Seine Bearbeitung wurde nämlich bedeutend dadurch erschwert, daß keine Quellen für das Schloß erhalten sind. Daß es bisher ignoriert wurde, ist also keinesfalls auf die Qualitäten des Bauwerks zurückzuführen, denn seine Harmonie, sein Formenreichtum und seine Proportionalität sowie die Anwendung feiner Parallelen machen es zu einem der hervorragendsten Werke von Ybl. Beim Grundriß wird den Vorstellungen von César Daly, dem zeitgenössischen französischen Theoretiker, gefolgt, in der Gestaltung dominieren – außer den bei Ybl üblichen Formen der italienischen Renaissance – englische und französische Elemente.

Die schönsten Teile des Gebäudes sind die Halle mit Oberlicht und das Palmenhaus. Die zentralen Räume, bei denen Ybl bravourös die modernsten architektonischen Lösungen mit den klassischen Stilen legiert, werden den Bedürfnissen des Verkehrs, des gesellschaftlichen Lebens und der Repräsentation gleichermaßen gerecht.

Der Platz dieses Bauwerkes ist innerhalb des Lebenswerkes von Ybl zwischen dem Budapester Opernhaus und dem Wenckheim-Schloß in Ókígyós zu bestimmen.

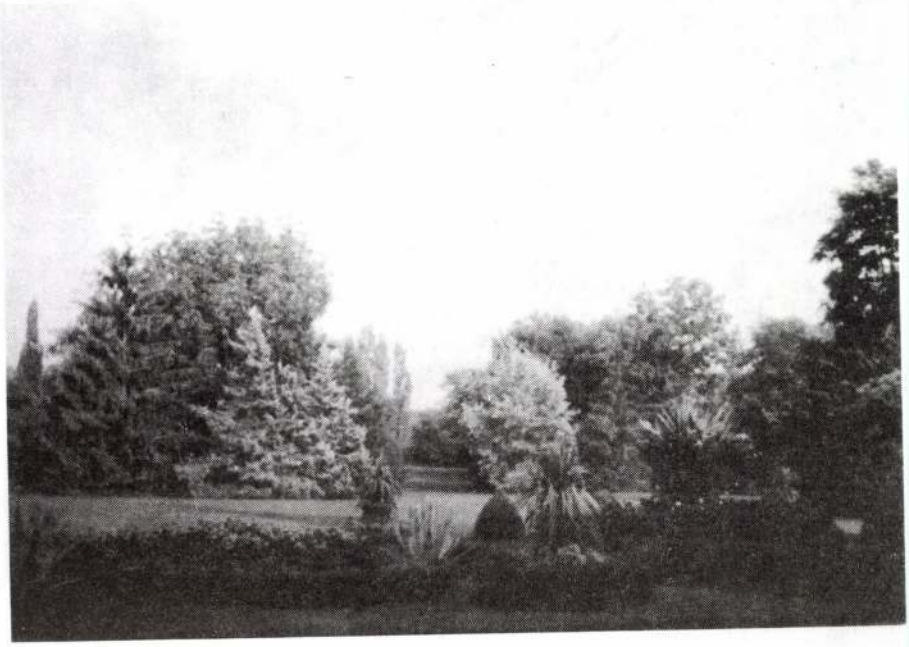

10. Parkrészlet a kastély kerti homlokzata előtt. 1920-as évek

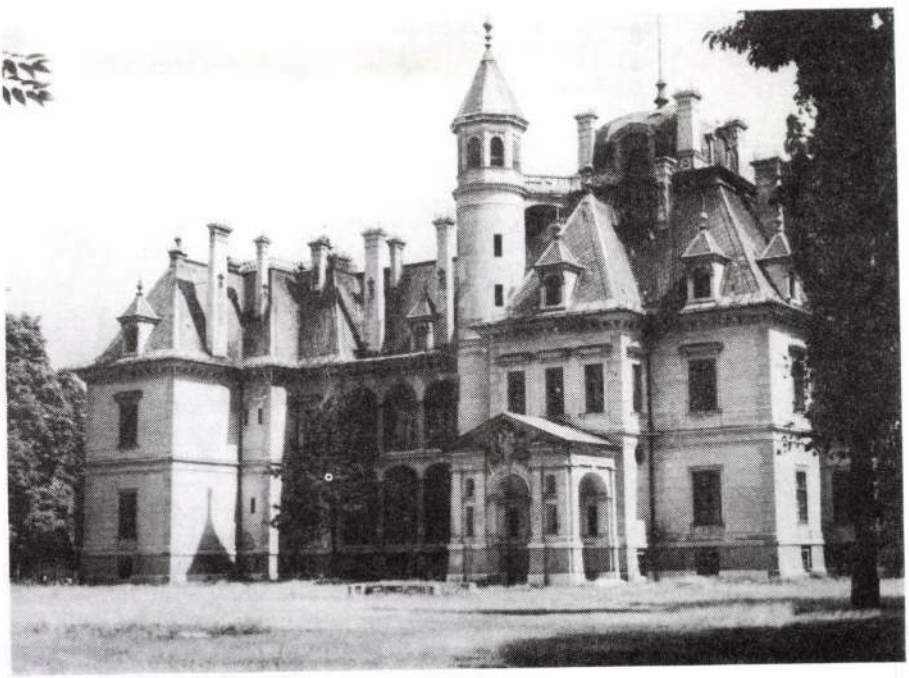

11. A kastély főhomlokzata

12. A felülvilágítós csarnok díszfestése

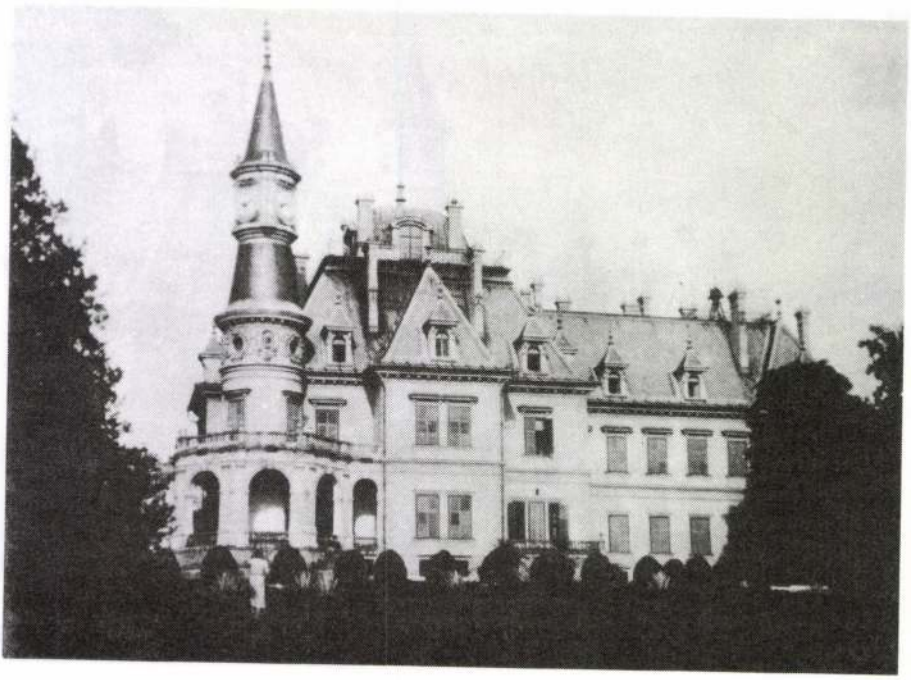

13. A kastély kerti homlokzata. 1920-as évek

14. A tető

15. A felülvilágítós csarnok

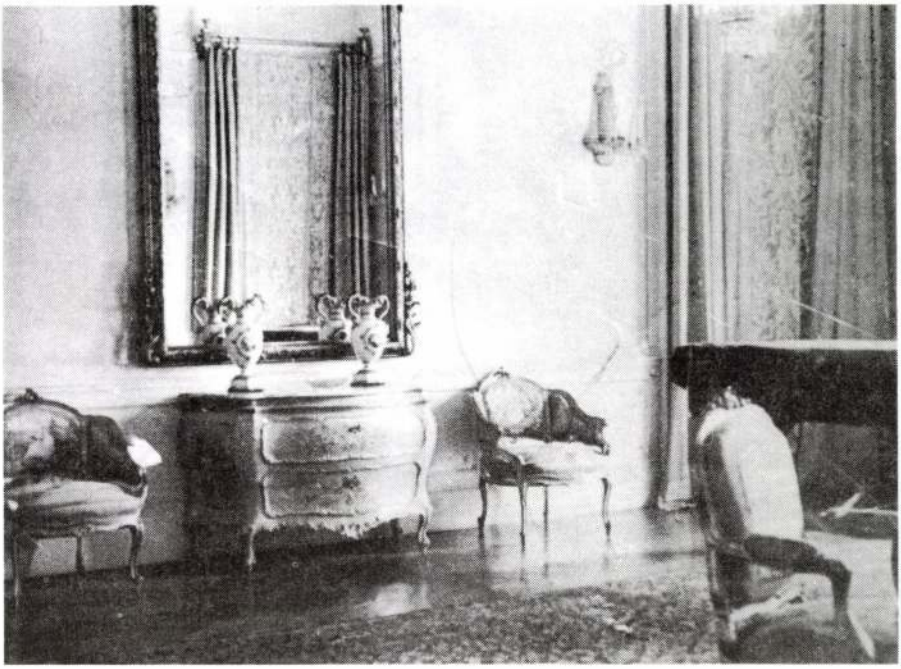

16. A szalon. 1920-as évek

17. A szalon. 1920-as évek

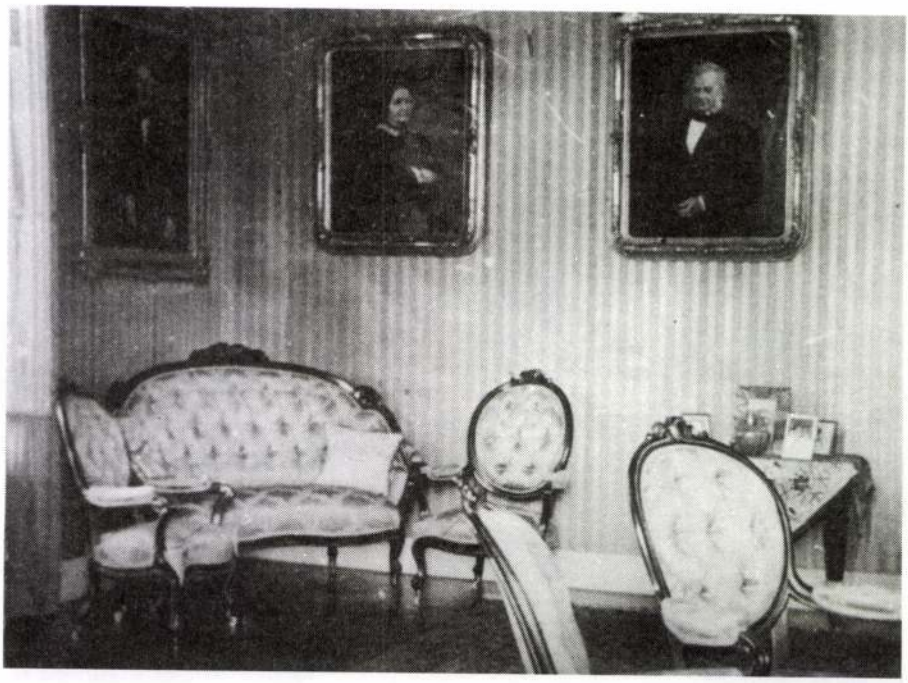

18. A kis szalon (sárga szalon). 1920-as évek

19. A biliárd- és könyvtárszoba. 1920-as évek

20. Az ebédlő, 1920-as évek

21. A nappali. 1920-as évek

22. A pálmaház az óratoronnyal

YBL Miklós

Doleoskó Kornélia: A kiskatonák templomba járnak [a Bazilika felújítása] = ~~Baranyai~~ ~~A~~ Heti Bp. 1989. ápr. 6. p. 10

(oszlop): Szárévés ujjászületés = Heti Bp. 1989. júl. 15. 8. 10

Kiss Dezső Péter: Gombatámadás a Bazilika ellen = Heti Bp. 1989. szept. 23. 5. 10

Ybl Miklós

Miltatás.

K. Kovalovszky Márta: Fehérvári gyűjtemények.
Művészet, 1978. október 12 lap.

Ybl Miklós, építész

Ybl-szobor és környéke

Miért áll olyan elhanyagolt környezetben Ybl Miklós szobra?

Valamikor zenés szórakozóhely volt a Kioszk, de most nagyon elhanyagolt. Ha várostörténeti jelentősége van az épületnek, miért nem hozzák rendbe? Sok idegen fordul meg szép fővárosunkban, de a Kioszk előtt, a szépen helyreállított budai vár tőszomszédságában sokan értetlenül állnak meg az elhanyagolt épület láttán. Még az öreg gesztenyefák is megértőbbek, igyekeznek eltakarni csúfságát.

M. I.

M. I.: Ybl-szobor és környé

6.

Esti Hírlap, Bp. 1978. aug. 4.

Puskás Bernadett
A KÁRPÁTI IKONFESTŐ ISKOLÁRÓL (XIV–XIX. SZÁZAD). EGY KIÁLLÍTÁS TANULSÁGAI

1992. március 11.

VEZETÉS A HILD–YBL ALAPÍTVÁNY YBL MIKLÓS EMKÉKKIÁLLÍTÁSÁN

Farbaky Péter
BESZÁMOLÓ AZ YBL MIKLÓS EMLÉKKIÁLLÍTÁSON TARTOTT VEZETÉSRŐL

Az 1990 végén a magyar építészettörténet kutatására alakult Hild–Ybl Alapítvány első jelntős vállakozása az Ybl Miklós halálának századik évfordulója alkalmából rendezett kiállítás volt. A mintegy 700 m^2 alapterületű tárlat 1991. decemben 18. és 1992. ábrplis 12. között tartott nyitva, a Budapesti Történeti Múzeum I. emeletén.
a kiállítás tudományos eredményeit a mintegy húsz tanulmányt és a tárgyak leírását talrtlmazó katalógus foglalja össze, és sok új eredményt hozott az 1992. január 22-én ugyancsak a múzeumban megrendezett Ybl-konferencia is. (Néhány előadást az Ars Hungarica folyóirat publikálja.)
1992. várcius 11-én az Alapítvány munkatársai tartottak vezetést a Társulat tagjai számára. Ybl életművének egyes alkotásait, periódusait így mindig az ismertette, aki a témával korábban (a katalógusban) már foglalkozott. Az Ybl-kutatás első nagy mérföldköve Ybl Ervin 1956-ban megjelent Ybl Miklós monográfája volt, amely kiindulóponjául szolgált a kiállítás tudományos előkészítő munkájának is. Az Ybl Ervin által feltárt Ybl-dokumentumokon kívül a kiállítás sok, eddig nem ismert Ybl-tervet, illetve épületeiről készült fotót is felsorakoztat.
A vezetés bevezetéseként e sorok írója köszöntötte a Társulat tagjait, s beszámolt a akiállítás előkészítéséről. A szokásostól eltérően a Budapesti Történeti Múzeum csak befogadta a tárlatot, a kiállítást a mintegy ötven szponzor támogatásával az Alapítvány szervezte. Az anyag válogatásában fontos szerepe volt az installációt, a kiállítás architektúráját tervező Gerle Jánosnak.
A kiállítótér elején az Ybl Miklósra vonatkozó személyes dokumentumok láthatók, a többnyire a Nemzeti Galéria Adattárából származó tárgyak mellett a család tagajit bemutató portrékat állítottunk ki, köztük Donáth János magángyűjteményben lévő két szép festményét Ybl nagybátyjáról és nagynénjéről.
A kiállítótér további részei kronológikus sorban mutatják be az életművet. Ybl első alkotói korszaka (nagyjából 1860-ig) a romantikus historizmus idejére esett, azon belül is főként a Rundbogenstil irányzata határozza meg ekkori műveit. A debreceni Kistemplom és Színház eddig nagyrészt ismeretlen terveit az azokat a helyi gyűjteményekben felfedező Sisa József (MTA Művészettörténeti Kutató Intézet) ismertette. Ybl ifjúkori főművét, a főti templomot Farbaky Péter mutatta be. Ybl többi romantikus alkotásáról (köztük a pesti Unger-házról és a Káloz-Horcsökpusztai Zichy kastély átépítséről) a korszak építészetének monográfiáját megíró Komárik Dénes beszélt. Vadas Ferenc mutatta be a kor két fontos Lovarda-épületét, a pestit és a keszthelyit, Bor Ferenc pedig az öskü romániori rotunda átépítési terveiről szólt.
Az 1860-as évektől Ybl stílusa a neoreneszánsz felé fordul, amelynek nemcsak hazai elindítója (a Budai Takarékpénztár egykori épületével), de legkiválóbb magyar építésze is. Kemény MÁria és Bor Ferenc számolt be Ybl ekkori két siktertelen pályatervéről, amelyeket a Magyar Tudományos Akadémia és a bécsi Képviselőház- és Felsőház meghívásos pályázataira nyújtott be. Ugyancsak Kemény Mária ismertette Ybl ma is álló Károlyi Alajos palotáját is, amely a Nemzeti Múzeum körül kialakuló arisztokrata negyed egyik legfontosabb épülete. Bor Ferenc a másik fontos arisztokrata-palotát mutatta be e negyedből, amelyet Festetics György építtetett.
Ybl egyre szaporodó, elsősorban a bécsi Ringstasse bérházak hatását mutató bérházait Ritoók Pál ismetette, aki a katalógusban átfogó tanulmányban dolgozta fel az épülettípus Ybl akoktta műveit.
Az építész legnagyobb szabású épületegyüttese lett volna a Margitszigeti fürdőtelep terve, amely csak lényegesen redukált formában valósulhatott meg. Az egyes épületekről – köztük a legfontosabb Margifürdőről – Vadas Ferenc beszélt.
A kormásik fontos építésze, Szkalnitzky Antal pályája több ponton találkozott Ybl Miklóséval. A debreceni Színház, vagy a Tudományos Akadémia mellett a széphlami Kazinczy-mauzóleum esetében is. E kapcsolatról a katalógusban Sisa József írt, s a vezetésen is ő mutatta be az utóbbi épületet is.
Ybl egyik legfontosabb budapesti középülete a Vámház (ezt Vadas Ferenc ismertette), amely szimmetrikus, jól szervezett alaprjzi elrendezése mellett tömegében és részletformáiban a kortárs bécsi neoreneszánsz erős hatását mutatja.
Ybl néhány 70-es, 80-as években született bérházáról (a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Kálvin téri elpusztult bérházáról, a Fölsinger-házról és Kreische Antal bérházáról) Ritoók Pál beszélt. Kvaitásos neoreneszánsz Ybl-alkotások a Pesti Első Hazai Takarékpénztár Székháza, valamint a Várkert-bazár és Kioszk épülete is, amelyeket Bor Ferenc ismertetett.
Ybl főműve, az európai neoreneszánsz kiemelkedő szépségű remeke az Operaház. A kiállítás nemcsak Ybl számtalan főhomlokzat-variációját, de a megvalósult épület homlokzati, alaprajzi és részletterveit is dokumentálta, valamint a társművészeti alkotásokat is. (Lotz Károly, Than Mór vázlatai a nézőtéri kupolafreskóhoz).
Miközben Ybl a legfontosabb budapesti középületeket, bérházakat tervezi, a kastély-megbízások sem maradnak el: a külön térrészben kiállított ókígyósi Wenckheim kastély, a turai Schossberger kastély vagy a zsombolyai, elpusztult Csekonics kasztély tervei érzékeltetik, hogy a megbízó igénye szerint Ybl a német, itáliai, vagy a francia reneszánsz modorában tervezte szabad tömegkialakítású kastélyait (ismertető: Sisa József).
Az utolsó előtti téregységben a alipótvárosi Bazilika dokumentumai láthatók, köztük a kiállítás maketjei között az egyetlen makett, amely a templomot jeleníti meg. A csaknem teljesen tönkrement gipszmodellt (Dittmann Kelemen és Marchenke Vilmos művét) szinte morzsákból kellett Máté Márta restaurátornak összeraknia. A Bazilikát még Hid József kezdte el építeni és Ybl halála után Kauser József építész fejezte be, 1905-ben. A tervek alapján a

templom építéstörténetét monográfusa, Kemény Mária ismertette.
A kiállítás utolsó egysége már a neobarokk Ybl-t mutatja be. Az 1885-ös országos kiállításra épült Királypavilonról Vadas Ferenc beszélt (ugyanő tartott az épületről egy kiváló előadást az Ybl-konferencián is). Ybl posztumusz, Hauszmann Alajos által felépített műve a Királyi palota Kisztinavárosi szárnya. E megvalósult épületszárny mellett csak terv maradt a testőrségi palota dunai oldali, négyzet alaprajzú épülete, amelyet a barokk királyi palotával egy íves alaprajzú kolonnád kötött volna össze (ismertette: Farbaky Péter).
Az Ybl Miklós életműkiállítást megelőzően már sok építészeti kiállítást rendeztek – az Országos Műemléki Felügyelőség Építészeti Múzeumának kiállításai, illetve Komárik Dénes 1984-es Feszl Frigyes kiállítása –, de ilyen nagyméretűt még nem. Jó lenne külföldön is bemutatni, hiszen Ybl még nem kapta meg a méltó elismerést a XIX. század európai építészettörténetében, amelynek fontos alkja volt.

1992. március 19.

Alföldy Géza
ÁLDOZATOK ÉS MISZTÉRIUMBEAVATÁS
EGY ÉSZAK-PORTUGÁLIAI SZENTÉLYKÖRZETBEN

1992. március 23.

Hans Ulrich Nuber
DIE AUSGRABUNGEN IN EINER RÖMISCHEN
STRASSENSTATION AN DER OBEREN DONAU

1992. április 8.

A GÖDÖLLŐI GRASSALKOVICH KASTÉLY
MEGTEKINTÉSE

Dávid Ferenc
A GÖDÖLLŐI KASTÉLY KUTATÁSÁRÓL

A gödöllői kastély évek óta folyó tatarozása – az a munka, amely remélhetőleg a közeljövőben igazi helyreállítássá változik – alkalmat adott arra, hogy alapos műemléki feltárást folytatssunk ebben a 18. századi magyar építészet számára oly fontos épületben Gödöllő a magyar művészettörténetben leggyakrabban emlegetett kastély, persze Eszterháza mellett. Ismertsége nem csupán szakkörökre kiterjedő, s nem is a művészettörténeti kutatások eredménye. A 18. században építtetője, a század legnagyobb ívű karrierjét befutó Grassalkovich Antal tette híressé, valamint Mária Terézia itteni látogatása. E szimbolikussá emelkedő fejedelmi gesztus híre átívelte az építtető halálát követő századot. Akkor, 1867-ben a magyar korona birtokába és nemzeti ajánkékként az uralkodó pár használatába került az épület. Az ajándék Erzsébetnek a kiegyezés létrehozása közötti érdemeit viszonozta. Az Ausztriához és Bécshez való viszonyításban élő következő fél század számára Gödöllő volt a magyar Schönbrunn, a Burg magyar párjaként működő budai vár királyi méltóságát kieégszítő családias nayraló-kastély. A kormányzói tsztség mibenlétét világította meg ez az épületpár a két világháború között is.
E történeti jelentőség magyarázza, hogy Gödöllő az első pozitívan értékelt barokk épület Magyarországon a 19. század vége felé, olyan korszakban, amelynek esztétái még nem találtak szavakat e stílus megértésére. Gödöllő tetőkupoláinak képe a királyi családot bemutató Katzler litográfia hátterében vált a monarchia egész közönségének ismerősévé, s amikor aztán, a nyolcvanas években egyes barokk formák a historizmus építészetébe is bevonultak, mindenki természetesnek találta, hogy a fejedelmi méltóságot az effajta formák fejezik ki leginkább. (A nyolcvanötös budapesti iparkiállítás Ybl építette királyi pavilonnja és a gödöllői kastély kuplái közti összefüggést Vadas Ferenc mutatta ki nemrég.) Az építészet ragált előbb tehát, s azt követte a művészettörténeti érdeklődés, amely hamarosan léthrehozta a magyar rokokó művelődéstörténeti fogalmát és a Grassalkovich stílus elnevezést. Kastélyok egy fontos csoportját illették ezzel a névvel. (Ma sem tudom, ki, s mikor használta először ezt a nevet: a Grassalkovichról szóló első valódi művészettörténeti tanulmány, Kapossy Jánosé 1924-ben már megváltoztatni javasolja a jólismertnek mondott terminust.) Gazdag s bonyodalmas a gödöllői kastéllyal foglalkozó művészettörténeti irodalom, az épület jelntőségének megfelően. Datálási kérdések, amelyek a fejlődéstörténeti folyamatban jelentősek, mesterkérdések, amelyek a magyarországi építészetnek a birodalom építészetéhez való viszonyításával függenek össze, formai kérdések, amelyek a kastély egykori képével kapcsolatosak, ezeknek megoldása volta feladatunk amikor lehetőséget kaptunk a kastély feltárására, azaz olyan objektív tényanyag megismerésére,amelyhez az leőttünk járók nem jutottak hozzá. A falak, vakolatok és festések, kőműves-, ács-, épületasztalos-, épületlakatos-szerkezetek vizsgálata elsősorban az építéstörténet megismerésére alkalmas, annak megismerésére, mi épült előbb, s mi később, s milyen fázisokban készült a ma látható épület. S persze arra is, hogy előtűnjön egy része azoknaka szerkezeteknek és díszítéseknek, amelyek az idők során elavultak, vagy fölöslegessé váltak, s ezért ebontották, vagy elfedték őket. Az építéstörténetet aztán önálló értelmezés alakítja építészettörténetté, az összefüggő formák értékelése és a relatív kronológiának abszolút kronnológiává való átalkítása útján.
A gödöllői kastély nagykiterjedésű, többudvaros épületegyüttes. Legnagyobb részét Grassalkovich I. Antal építtette, csaknem negyven évig. Az építés fázisainak elkülönítése nem volt egyszerű: a túlnyomórészt téglából készített falak könnyedén alakíthatók át úgy, hogy az átépítésnek alig maradjon nyoma, az azonos képzettségű, szinte azonos szerkezeti megoldásokat használó mesterek munkája csak olykor volt megkülönböztethető, az egységes épülethatást megcélzó építtető azonos formák használatára késztette a mestereket évtizedeken keresztül, s mert takarékos volt, az átépítések során fölöslegessé vált építőelemek újbóli hasznlatát is előírta.
Ahhoz aztán, hogy egyes építési fázisokat önálló épületként értelmezzünk, más forrásokat is fel kellett használnunk. Ezek egy részét, írásos és rajzi forrásokat a korábbi kutatás feltárta már, de épp, mert a bennük tükröződő építési fázis a ma látható épületen nem volt követhető, nem értékelhette helyesen. (A kastély egy fontos és szignált bővítési tervét meg nem valósult változatnak tekintette Voit Pál például, s a saroktornyos főhomlokzat 1931 óta ismert

YBL Mürki

1944

Ybl Miklós, építész

L: Csók István

(farchas): Fáh, freskók – földalatti

3.

Esti Hirlap, Bp. 1978. szept 22

Ybl Miklós, építész

L. Pari József

dr. Nagy Károly: Tévedések a M.o. útikönyvben 6.

Esti Hirlap, Bp. 1978 szept. 19.

Ybl Miklós, építész

L.: Hild János

Szöllősi Ferenc: Ez itt a Belváros 7.

Esti Hírlap, Bp. 1978. nov. 5

-Autótura utvonal Vác irányába.Budapest-Vácrátót-Vác-Verőce-Zebegény-Szob.Kellemes egynapos ut,két-két óra az odavissza ut,csak helyünk legyen kényelmesen elegendő,kocsitipustól függően 12-18 literes a benzinfogyasztás.Ami érdekes a programban,Fót,az Ybl Miklós által tervezett romantikus stilusu templom,freskókkal,Károlyi kripta van az altemplomban.Az altemplomban ugyanott firenzei márványmozaik disziti az oltárt. Vácrátót botanikuskert,itt látható Európa egyik legnagyobb sziklakertje,romantikus csónakázótó,vizesés,talán meg is szakitható az ut félnapot is ellehet tölteni.Vác klasszikus látnivaló a szép székesegyház a Március 15-e tér a barokk terek egyik legszebb hazai példája.Verőce az üdülőhely nevezetessége Borka Géza keramikus müvész emlékmuzeuma egykori lakóházában.Zebegény ez a Duna menti üdülőhely Szőnyi István nevével forrt össze,Hajdani otthona,parkja,lakóháza ma muzeum.A muzeum vetitőjében Kollányi Ágoston Szőnyiről ésGorkáról készitett filmjeit láthatják.Végállomás Szob,érdemes felkeresni a Börzsöny Muzeumot, a dunakanyari települések gazdag résgészeti anyagát látjuk itt és persze a Börzsöny állatvilágát is bemutatják a látogatóknak.Étkezési javaslat a váci Kőkapu vendéglőben ebéd,vacsora esetleg a zebegényi Kulacs borozóban.

-Kedves hallgatóink a müsort a hirek után folytatjuk.

1978. VI. 23. Petőfi 14.00 /Ilné/

Jó utat.

Ybl Miklós, épitész

Ybl Miklós, építész

A múlt század 60-as éveiben szélesskörű társadalmi mozgalom teremtette meg az ásvány akat, az óvárló akadémiai palota felépítéséhez. — A tervezők között volt Ybl Miklós, aki reneszánsz tervet nyújtott be, a magyar Skalnitzky Antal önként bevnyújtott egy tervet. (említve)

Művészeti Magazin

1977. III. 17. 21.25 D. TV.

Ybl Miklós, építész

L: Hild József

dr. Nagy Károly: Haydan nem volt kandeláberek 6

Esti Hírlap, Bp. 1977. jún. 17

Ibl Miklós

„Eötvös József emlékoszlop"
(repro)

Csulák Mihály: Emlékmű, ahol a part szakad.
Tükör, 1977. július 24 – 35. oldal.

Ybl Miklós

Eresi és Szászhalombatta határá-
ban 1879-ben avatták fel az
Ybl Miklós által tervezett Eötvös
József emlékjelet.

Csulák Mihály: Emlékmű ahol a part szakad.
Tükör, 1974 júlio 24-35. oldal.

Ybl Miklós

A Lipotvárosi "Bazilika" tervezőjének Hild Józsefnek halálakor 1867-ben Ybl Miklós folytatta az épitkezést. a kupola dobjának 1868-ban történt beomlása után 1873-ban Ybl ujratervezésre kapott megbizást. Schmidt Frigyes és Hansen Teofil bécsi mesterek módositó ajánlatait Ybl örömmel tette magáévá .
Ybl Halála után /1891 jan 22/ Kauser József folytatta az épitkezést.
A templom ünnepélyes megnyitása 1905 nov. 19.

251-253.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

Gróf Károlyi Lajos palota /Puskin utca/

margitszigeti fürdőház /1868/

255.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1969.

Ybl Miklós

MDK

Az Operaházra 1873-ban meghirdetett zártkörü pályázaton négy hazai / Ybl, Steindl, Szkalnitzky és Linzbauer/ és két külföldi épitész /Fellner Ferdinánd és Bohnstedt Lajos/ versenyéből Ybl Miklós került ki győztesen. ő kapta a megbizást a végleges tervek kidolgozására.

Borsos- Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

MDK

Ybl Miklós

Pesti Nemzeti Lovarda. 1858. /Puskin utca/

1948-ban lebontották.

254.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

MEK

Ybl Miklós

Operaház 1875 okt - 1884 szept.

257.o.

Repr: Az Operaház alaprajza
258-p. 263. kép.
Az Operaház Népköztársaság uti homlokzata
259.o. 264. kép.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós /1814-1891/

MK

építész

Operaház, Szt István templom /Bazilika/ a pesti Bakáts téri plébánia templom. az un. Ungerház /Muzeum kőrut 7/, és a volt L varda épülete /A Puskin utcában állt/.

279.o.

Pollack irodájából került gróf Károlyi szolgálatába: Fő/ fóti Plébánia templom, iskola paplak. szülővárosában Székesfehérvárott és Szombathelyen is épitett lakóházakat.

u.o

Borsos-Gádor- Záder: Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

építész

az 1852-ben tervezett Unger-ház.
A régi képviselő ház /Bródi sándor utca/
Ma az olasz követség kulturális intézményeinek székháza.
281.o.

Repr: Bródy Sándor utca, előtérben a volt képviselő ház.
280.o. 289. kép.
A volt képviselőház alaprajza
280.o. 290. kép.

Boreos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

MK

Építész

Dégenfeld palota /Bródy Sándor utca/
Melső-Roth ház/ Muzeum körut/
Károlyi György palotája /Ráday utca/
Bókay János háza /Muzeum utca/
Pálffy palota /Puskin utca-Rovicky utca sarkán/
Az egyköri Fővámpalota: ma Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem./Tolbuchin körut 15 ésDimitrov tér.

282.o.

Borsos-Gádor-Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós MDK

építész

a Festetich-/Puskin utca-BródySándor utca sarok/ és Károlyi Lajos-palota /Puskin utca Muzeum utca sarok; később olasz követség épülete, amásodik világháburóban kiégett/ 1862-64-ben készült.

282.o.

Borsos-Sódor- Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

MK

Építész

Az egykori Geist ház és a Pesti Hazai Takarékpénztár bérháza a Kálvin téren állt. A II. világháborúban pusztultak el. Ma üres telkek.

Az Üllői ut Ráday utca sarkán álló kétemeletes Ybl-bérház helyét később Hültl Dezső ötemeletes bérpalotája foglalta el.

A Danubius kut /Kálvin tér/ épitészeti foglalata Ybl munkája volt. A kut most Győri Dezső szobrász müvész keze alatt uj életre kelt az Engels téren.

282.o.

Borsos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1950.

Ybl Miklós

Repr:

A volt Fővámház /Közgazdasági Egyetem/ Dunára néző homlokzata.
284.o. 294 kép.

A volt Fővámház alaprajza.
284.o. 296. kép.

épült 1872-74 -ben
283.o.

Ybl Miklós

MDK

Építész

Várkert bazár
Opera
Bazilika
284.o.

Borsos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Ybl Miklós

MDK

építész

az egykori Budai Takarékpénztár épülete 186062-ben épült. A Lánchidfő uj kialakitásánál el kellett távolitani.

288.o.

Borsos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1960.

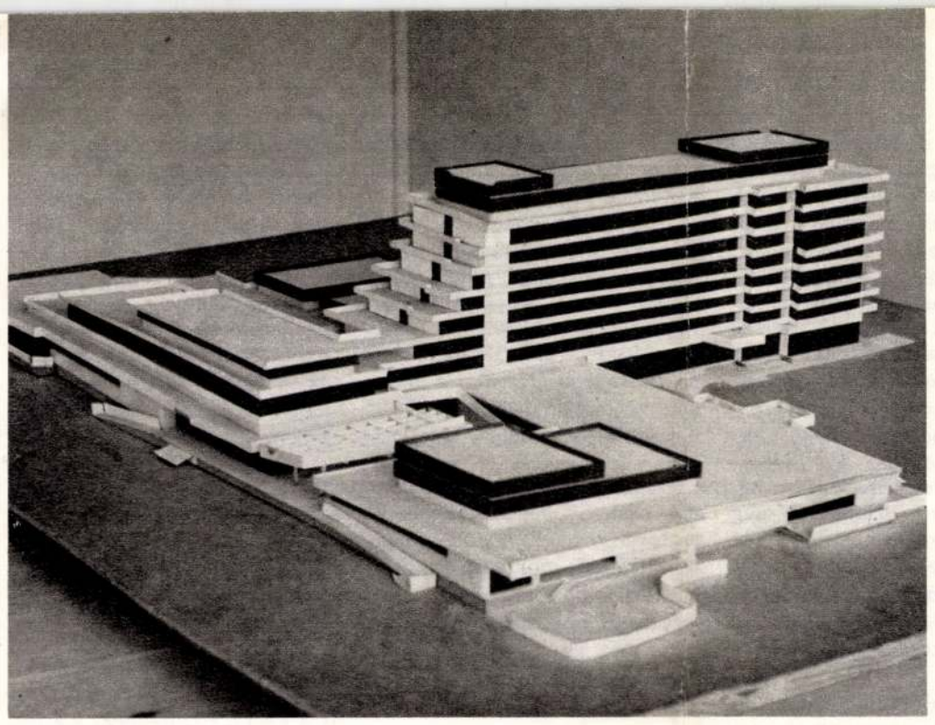

A gyógyszálló makettja

Dr. Radnai Lóránt

GYÓGYSZÁLLÓ ÉPÜL A MARGITSZIGETEN

Aki látta már nagyobb télvizek idején a befagyott Dunát, láthatta, hogy a sziget és a Lukács meg Császár fürdő közötti jégmezőn be nem fagyott „tavak" sötétlenek, bizonyítva, hogy a Duna-mederből is törnek fel hőforrások.

1866-ban József főherceg megbízásából *Zsigmondy Vilmos* végzett itt fúrásokat, vizsgálatokat. A jónevű, széles látókörű, kulturált mérnök kutatásai annyira biztató eredményeket hoztak, hogy érdemes volt egy nagy gyógyfürdő-központ építésének gondolatával foglalkozni.

A források vizeinek vegyi összetétele is kitűnő „bizonyítványt" kapott. Az egymáshoz közel eső forrásokban oldott vegyi anyagok összetétele olyan változatos és egymástól eltérő volt, hogy a legkülönbözőbb gyógyítási módszerek alkalmazását tette lehetővé!

A vízhozam is bőségesnek bizonyult. 1963-ban, a budapesti fürdők részletes vizsgálatakor, a Margitsziget északi forrásainak napi vízhozama 6 244 992 liter volt. Ezt csak a Császár, a Lukács és a Széchenyi fürdő kútjainak vízhozama előzte meg.

*

A margitszigeti gyógyfürdő tervezésével *Ybl Miklóst*, akkori legnevesebb építészünket bízták meg. Terve olyan nagyvonalú volt, hogy megvalósítására aligha lehetett gondolni. Ybl a szigetcsúcsot fürdőkkel, ivócsarnokokkal és gyógyszállókkal kívánta körülépíteni. Ebből a nagyszabású tervből csak kevés valósult meg. 1869-re megépült a kisszálló és egy gyönyörű gyógyfürdő, amely sajnos elpusztult a II. világháborúban.

E gyógyfürdő központi előcsarnokához három fürdőszárny csatlakozott, amelynek a berendezése a legnagyobb kényelmet szolgálta.

A Nagyszálló 1873-ban készült el 162 gazdagon berendezett szobával. Az előkelő és nagypénzű vendégek száma egyre szaporodott, a világhírnév növekedett.

A múlt század második felétől itt üdült *Arany János*, *Blaha Lujza*, *Jászai Mari*, *Krúdy Gyula*, *Szomory Dezső;* a külföldiek közül *Francois Coppée*, *Jules Massenet*, *Léo Delibes*, *Ferdinand Lesseps*, a szuezi csatorna tervezője.

A századforduló évében megépítik az 1876-ban elkészült Margit-híd szigetre bevezető szárnyhídját, ezzel a város lakói könnyebben juthatnak a szigetre, mint korábban, amikor csak hajóval vagy csónakkal volt ez lehetséges.

A sziget 1905-ben ifj. József főherceg tulajdona lesz, akitől az 1908. évi XLVIII. törvény alapján az állam veszi meg, és a Fővárosi Közmunkák Tanácsa kezelésébe adja.

Ettől kezdve meggyorsul a parti gátak építése, és a sziget déli részén kialakul a sportközpont, amelyet a sétaúttal párhuzamosan vezetett lóvasút köt össze az északi gyógyközponttal. Játszóterek, csónakházak, strandfürdők, teniszpályák, lovaspóló- és golfpálya, a teniszjátékok Center Courtja, majd a fedett uszoda és a szabadtéri színpad valóban nagyszerű környezetben épülnek fel.

Közülük a leglátogatottabb a Palatinus termál strandfürdő, amely egyszerre húszezer vendéget is tud fogadni.

*

A második világháború margitszigeti pusztításai közül a legsúlyosabb kárt a híres Ybl-féle gyógyfürdő épülete szenvedte. Helyreállítását sajnos nem engedélyezték, mert annak költségei meghaladták az ország akkori anyagi erejét. Helyére ma egy új gyógyfürdő-szálloda épül. Jószerével a Gellért szálló és fürdő is hasonló célra épült, de azóta a balneoterápia (fürdőgyógyászat) már olyan tudományos eredményeket ért el, hogy a korábbi Kneipp- és Priesnitz-kúrák csak bevezetőnek tekinthetők a mai ásványi és gyógyvizekkel történő gyógymódokhoz. Persze a Hippokratesz-mondás „Ariston men Hydor" (mert legjobb a víz) elsősorban a természetes gyógymódra utalt. Ma a beteg testrészeknek a gyógyvizekben történő előírásszerű mozgatása a *mechanikus hatást* is felhasználja a gyógyításra. A gyógyvíz hőmérséklete a vérkeringésre és a fájdalmak enyhítésére hat jótékonyan, ezért a vizek *hőhatása* is lényeges. A *vegyi hatás* a különböző forrásokban oldott más-más vegyi anyagok révén az egyes betegségek gyógyításában jelentkezik.

A Margitsziget forrásai ezeknek a hatásoknak hatalmas skáláját foglalják magukban viszonylag szűk területen. Gyógyfürdő építése tehát itt mindenképpen indokolt.

A gyógyulást keresőknek hosszabb ideig,

Budapest 1978. augusztus.

tapasztaltam, hogy régtől fogva városi életformához szokott lakosok most kezdik „feltalálni" a falut, a falunak kissé torz és nevetséges változatát, a *campingfalut*. A campingek eredetileg azt a célt szolgálták, hogy az autós világjáróknak legyen hol felütni egy-két éjszakára a sátrukat, civilizált körülmények közt, tehát mosdóház közelében. Újabban azonban az autós világjárók nagyon sok campingbe egyáltalán nem mehetnek be, vagy csak az árokparton verhetik fel sátrukat, mert a közeli városok polgárai kibérelték vagy megvásárolták a tábor apró parcelláit, ezekben felállították lakókocsijukat, előtte kis kertet alakítanak ki maguknak, virággal, kerti törpével, faragott totemtárgyakkal és persze kerítéssel — nyaranta aztán ebben az újmódi faluban élik nomád életüket. Nagyon kedves szokás, csak épp a faluvá alakult camping elveszti korábbi értelmét, s a világjárás egyre nehezebben megoldhatóvá válik. A civilizáció belső törvénye ez: mindig kitalál valamit önmaga ellen, bízva az emberi leleményességben, amely újat talál ki, ez ellen a civilizáció ismét valamit... és így tovább a végtelenségig.

A betonóriások kétségbeejtően egyforma kolosszusainak apró kalitkáiba pedig beköltözik a falu népe. Gémeskút helyett a vízvezeték csapjából kényelmesen kapják a vizet, fürdőszobájuk van meg frizsiderjük, és persze távfűtésük. Modern falu lehetne minden ilyen tömbház, megvan hozzá a közeli ABC-áruház, a gyógyszertár meg az orvosi rendelő, a gyermekjátszótér meg az iskola, bölcsőde is lehetne, de többnyire még nincs; modern falu lehetne, és mégsem az, mert valami hiányzik belőle: a főutca. A függőlegessé tett faluban ugyanis liften közlekednek az emberek, ezáltal nem találkoznak, nem is igen ismerik egymást. Közös múltjuk sincs, közös hagyományrendszerük és persze a munkakörük sem közös, így aztán, ha már ismerik is egymást, miről beszélgetnének? Se irigyelni, se megszólni nem érdemes egymást, pletykázni sincs miről, marad az időjárás, a férfiaknak az előző napi sportszenzáció, a háziasszonyoknak az áremelkedés. Idegenné válnak és közönyössé.

Jó ez? Rossz ez? Isten tudja.

A falut, mint életformát, megszoktuk sok ezer év alatt, de nem biztos, hogy ideális életforma. Sok bája és hagyományos értéke mellett könnyű felsorolni az átkait is: a titkos kasztszellemét, a hagyományokkal babonák rögzülését, a látszólag egészséges falusi életmód oly sok egészségtelen, egészségre káros hatását, a szellemi betokozódást, visszamaradást, a szűk látókört és annyi más évezredes maradványt. Most, amikor pár évtized alatt a falvak szemünk láttára ugrottak a fejlődés skáláján ezer évet, nem csodálkozunk azon, de nem is örülünk annak, hogy az ugrás döntően külsőséges: ruhát cseréltek, de kultúra helyett a motor babonázta meg a falut. Lényeget nem lehet oly gyorsan cserélni, mint ruhát váltani; évezredes hagyományt elfelejteni könnyebb, mint a kultúra évezredes fejlődését bepótolni.

Szerettem a falusi életet; de könnyű a városi embernek szeretni, aki csak látogatóba tér be, s ha elunta, menekülhet belőle. Mit szerettem benne? Mindazt, ami korszerűtlen, egészségtelen, primitív. A nádtetejű viskókat piciny ablakaikban muskátlival — de a dohos szobákban egyetlen éjszakát sem töltenék szívesen. A népviseletet, ami — valljuk meg — flanc és „státuszszimbólum", mindenesetre a gyári konfekciónál szebb, de nem biztos, hogy praktikusabb és egészségesebb. A baromfiudvart, az istállót, a csordát — messziről, ahová a szaga nem ér el. A gémeskutat, amelynek poshadt vizéből nem innék. A szántás, vetés, aratás, cséplés hangulatát — holott akik egy életen át ezt végzik, idő előtt megrokkannak, beleöregszenek, mint Trézsi, akinél csak öt évvel voltam fiatalabb, aztán hirtelen harminc évvel lett öregebb nálam.

Szeretem mindazt, amit az etnográfia most hamarjában igyekszik összegyűjteni az ezeréves múltból, s a józan paraszti ész sajnálkozás nélkül dob el magától, mert ezer évig a sárba ragasztotta.

Szerettem még valamit a faluban: a munka tisztességét, becsülését. Lehet, azt mondják erre: hála istennek, a paraszt nem szorul már rá, hogy becsülje a munkát. Felszabadult, lophatja a napot, akár az urak. Házai nem zsindelyes tanyák zsalugáterrel meg döngölt földpadlóval, hanem pallér-ízléssel felhúzott egyforma épületek, cserép- vagy palatetejük van meg rolettájuk, de színük, ízük és illatuk nincs, csak benzinbűzük, a bennük lakók traktorjától meg motorjától. Értik a csíziót, hogyan lehet munka nélkül magasabbra jutni. Ne irigyeljem tőle, ezer évig ág is húzta, most végre eszpresszóba járhat szórakozni, mit fáj ez nekem?

Csak vállat vonok az ilyen beszédre, mert a napiopót úrban sem állottam soha. Ez kell nekik, ez kell nektek, legyetek boldogok vele, nem irigylem a hájat senki hasáról, csak azt ne kívánják, tiszteljem érte. Azt a másikat, megfeszülő inaival, tenyerének kérgével, bőrének ráncaival elmaradottságában is szeretni, tisztelni, becsülni tudtam. Annak sorsa volt meg múltja, ennek motorja van meg jövője; majd ha a jövőből múlt lesz, elválik, megérdemli-e a tiszteletet. Előlegezzem? Engedjék meg, hogy ezen még gondolkozzam, neki úgyis mindegy.

*

Szóval, itt a Sas-hegyen a mi kis városunkban minden ház kertes. A kertet művelni nem könnyű mesterség, tapasztalásból tudom. Ahogy szolgálót, takarítónőt, bejárónőt nem lehet kapni, úgy kertészt sem, de még amolyan kerti munkást is nehezen, aki egy-egy alkalommal segít felásni a földet, kivágni egy elöregedett fát, javítani a kerítést. Lassan beletanul az ember mindenbe, így abba is, hogy gyep, rózsa és muskátli legyen a kert fő dísze, a falakat repkény meg borostyán borítsa (mesebeszéd, hogy nedves lesz tőle a fal, épp ellenkezőleg: összetartja a hulló vakolatot, még a kibillenő téglákat is), itt-ott valami évelő virág megtűrhető, de arról a pompázó virágoskertről, amelyet reggeltől estig gondozni kell, máskülönben elgazosodik — a dolgos ember eleve mondjon le. A dolgos, mondom, mert a dologtalan, akinek más gondja nincs, elbíbelődhetik szebbnél szebb virágokkal; ám ahogy a madárnyelvű utcákon sétálok, úgy tapasztalom, a többiek is sorra beadták a derekukat, egyre inkább az évelőkre, a zöldelő fákra meg a gyepre fordítják erejüket-idejüket.

A híres angol gyepről mondják: nem kell azzal semmi mást csinálni, csak sokáig öntözni — úgy ötszáz évig... Tréfának jó, de bizonyos egyebet is kell csinálni vele: kaszálni vagy nyírni. Szégyenszemre áttértem magam is a nyírógépre, bár zaját és bűzét utálom — de a kaszát kiverni már nem tudom, és közel-távol nem is akadtam senkire, aki ennek az ősi mesterségnek értője volna. Pedig milyen egyszerű... csak fiatalabb gerinc kell hozzá. De akinek fiatalabb a dereka, az már nem ver kaszát.

No mindegy, így is szép a kert, az enyém is, a szomszédságé is. Elvétve ha akad elgazosodott telek; annak rendszerint több gazdája van, s ha már több a tulajdonos, egyik sem gondozza a kertet. Annyian nincsenek, hogy házmestert vagy kertészt tarthatnának; eleinte fogadkoznak, hogy közösen rendben tartják a közöst, aztán előbb az egyik marad el, utána a másik, akkor már megmérgesednek a többiek is, más helyett nem dolgozom — s felveri mindnyájukét a gaz.

Nem értek a közgazdaságtanhoz, de azt hiszem, alapvető tanulság ez.

Kutyája is van minden háznak, csak a közösöknek nem. Kell itt a kutya, házőrzőnek, s a mi kis városunkban nem dúl ádáz harc a kutyabarátok meg az emberbarátok közt, mint bent a nagyvárosban. Ha a kettő közt választani kell, inkább az emberek, mint a kutyák pártján állok: emeletes bérházakban, kőrengetegben nem engednék kutyát tartani. Emberkínzás és állatkínzás egyszerre. Más a helyzet mifelénk, itt szabadon élnek a kutyák, nem szobában, nem erkélyen, sétáltatni se okvetlen kell őket, kifutkossák magukat a kertben, és ha mégis kisétálunk velük az utcára, a gyerekek sem félnek tőlük, hisz kölcsönösen jól ismerik egymást. Csak persze azt minden kertes-kutyás gazdának tudni kell, hogy a gyep meg a virág nem tűri a kutyát: kipusztul, ha rajta rajcsúroznak. Külön kell választani a kert egy részét; elkereszteltük ezt ebek harmincadjának — itt se virág, se fű, szabad a vásár.

Rigók is tartoznak a kerthez, meg vadgerlék. Sajnos, egyre kevesebben. Vagy a sűrűn beépülő telkek miatt költöztek távolabbra, vagy a gyomirtószerek pusztították gyom helyett a madárvilágot, ezt nem tudom, de sajnálom, hogy fogynak. Szép hangjuk ellensúlyozza a motorzajt, a küzdelemben azonban alulmaradtak.

Szép és nyugalmas az élet a mi kis városunkban. A szomszédsághoz nem fűz olyan szoros kapcsolat, amilyen a falusiakat egymáshoz, ezért ritka a torzsalkodás; de nem is élünk olyan idegenül egymás mellett, mint a betonvárakban. Hiszek abban, hogy a jövő lakó-létformája a kisváros. A falu idejét múlja, a nagyváros elviselhetetlenné válik, ipari és hivatali központtá alakul; perifériáján kialakulnak vagy újjáélednek a kisvárosok, amelyekben élni is lehet.

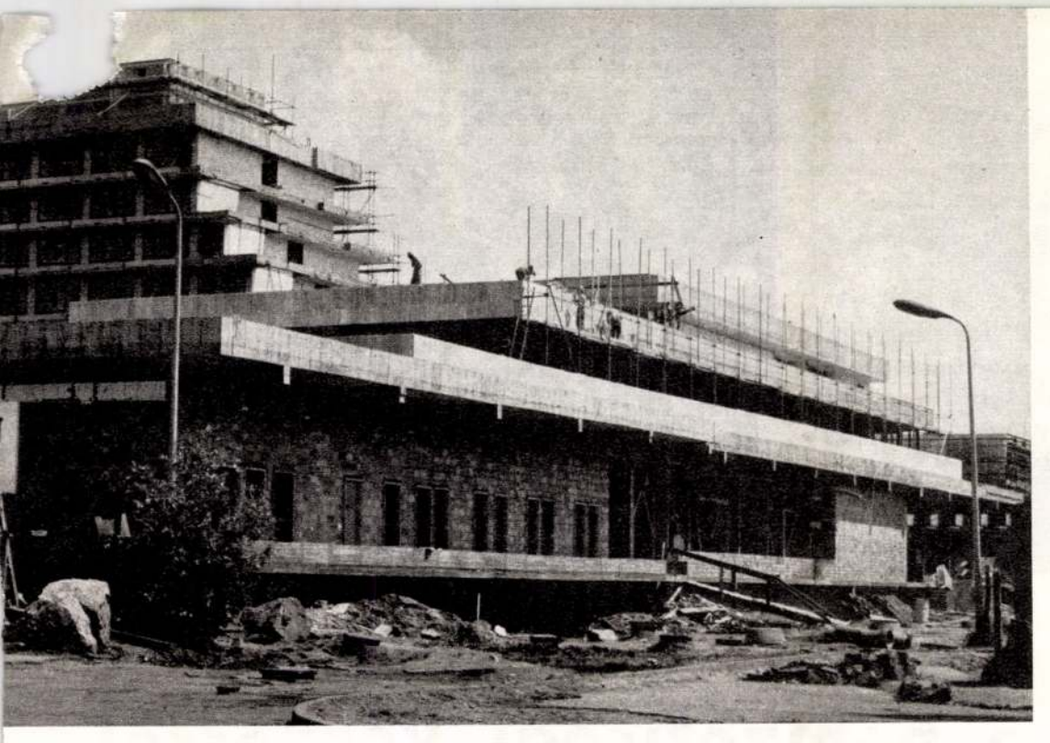

Siklós Péter felvételei

hetekig, esetleg hónapokig tartó kúrán kell részt venniük, ezért szükséges, hogy elsősorban a mozgásszervi betegek, a közelben lakhassanak, teljes kényelemben és megfelelő gondozásban részesüljenek. Indokolt a „gyógyfürdő-szálló" megoldása is.

*

Ezekhez a feladatokhoz igazodtak az új gyógyfürdő-szálló épületének tervezői *Kéri Gyula* és *Petrilla Péter* építészmérnökök, akik megbízásukat egy tervpályázatban elért sikerüknek köszönhetik.

Tervük alaprajzi formájában a régi Ybl-fürdő formáját követi. Az épület nyugati szárnyában a gyógyfürdő, északra nyúló részében a szálloda, keleti szárnyában pedig az étterem, valamint a kiszolgáló gépház helyezkedik el.

A gyógyfürdő-szárnyban a termálfürdő, gyógymedencék, kádfürdők, terápiás osztályok, iszapkezelők helyezkednek el, a szükséges öltözőkkel, orvosi rendelőkkel, röntgen és rutinvizsgálati laboratóriumokkal. A termálfürdő lazítómedencét, súlyfürdőt, jártató medencét foglal magában, valamint masszázs, pihenő és pedikűr helyiségeket.

Az észak felé nyúló szárnyban 202 variálható berendezésű, fürdőszobás, kétágyas szoba, 6 db. kétszobás lakosztály és egy elnöki lakosztály foglal helyet. Azoknak a vendégeknek, akik nem gyógykezelés céljából keresik fel a szállodát, uszodát és napozóteraszt építenek.

A kelet felé nyúló épületszárnyban 600 adagos étterem, ennek megfelelő konyha és tartozékai foglalnak helyet, no meg a személyzeti öltözők, étterem és a gépház.

Az épület körüli utak vezetése és a gyógyulást kereső mozgásszervi betegek közlekedése megnyugtatóan oldódott meg.

A tervezők figyelemmel voltak az épület környezetének olyan kialakítására, amely alkalmazkodik a sziget csodálatos flórájához. Egyetlen ősfa szükségszerű kivágását is nagy vita előzte meg.

Már Ybl Miklósnak is komoly gondjai voltak ugyanitt épített fürdőházának alapozásával. A magas talajvíz ellen akkor több deciméter vastag szigetelést kellett alkalmaznia. Ma az új szigetelőanyagok segítségével, könnyebb volt a mélyebben fekvő helyiségek (garázsok, medencék) szigetelése.

Mindez persze sok gondot okozott a vasbetonváz és alap az ún. „vasbetonlepény" statikus-tervezőjének, *Falus Ferenc* mérnöknek és a kivitelező Középület Építő Vállalat munkásainak. A szálloda 7 emeletes szárnya „Out in ord" alagútzsaluzással készült. A szétterülő „lepény" épületrésznél *Darvas Tibor* tervező a „Scanform" szisztémát alkalmazta. Reméljük, hogy a KERBER mint beruházó, a DANUBIUS mint üzemeltető egyaránt elégedettek lesznek a tervezők és a nehéz feladatot elvégző dolgozók munkájával.

Ma még nem mondhatunk bírálatot az építmény belső kiképzéséről, mivel a képző- és iparművészek csak az év elején kaptak megbízást alkotásaik elkészítésére.

A gyógyüdülő-szálló elsősorban a külföldiek fogadására épült. Reméljük, hogy a régi világhírű Ybl-fürdőépülethez méltó, de korszerűbb épület születik, amely növelni fogja fővárosunk gyógyfürdőinek hírnevét.

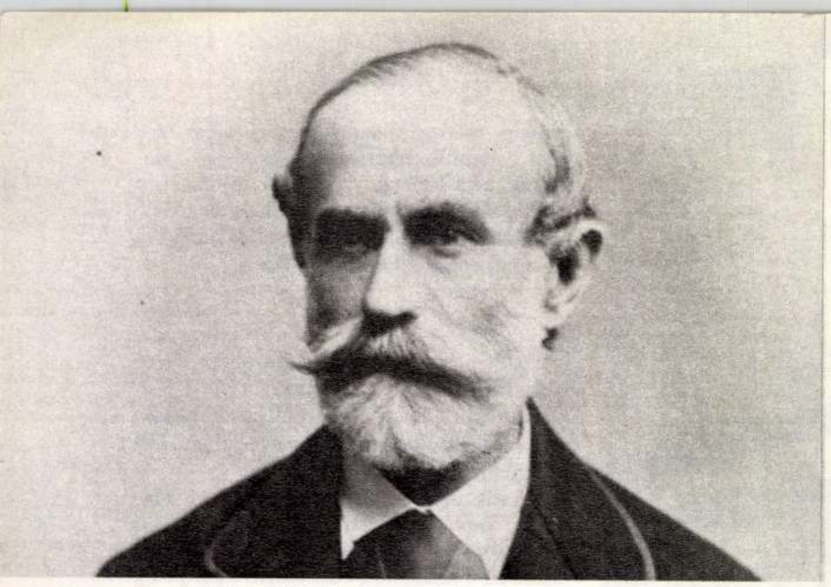

Mocsáry Lajos (Tahin Gyula reprodukciója)

Jászi Oszkár (Flesch Bálint reprodukciója)

Levélváltás a nemzetiségi kérdésről

Az itt következő három levél Jászi Oszkárnak a New York-i Columbia Egyetem Butler Könyvtárában őrzött hagyatékában maradt fenn. Jászi az itthoni politikai levelezésének csak kis hányadát vitte magával 1919-ben kezdődő s végül élete fogytáig tartó emigrációjába. Mocsáry két levelét és a maga válasz-tervezetét azonban gondosan megőrizte, bizonyára, mert különösen büszke volt rájuk. Nem is ok nélkül. Mocsáry levelei azt jelezték, hogy a magyar függetlenségi gondolat és mozgalom ekkorra már elfonnyadt, de meg nem alkuvó, kossuthi áramlatának egyik „*utolsó mohikánja*" kezet nyújt, sőt mintegy átadja a „*stafétabotot*" a századelő radikális reformpolitikusának, akit az egész hivatalos Magyarország, s az akkori Függetlenségi Párt vezetőinek többsége is, nemzetellenesnek, hazaárulónak kiáltott ki, nem utolsó sorban éppen e levelekben is emlegetett könyve miatt.

Jászi e munkájában — „*A nemzeti államok kialakulása és a nemzetiségi kérdés*" — sok év történelmi tanulmányainak, a felvidéki és erdélyi nemzetiségi viszonyok helyszíni tanulmányozásának eredményeit foglalta össze. A mű 1912 tavaszán jelent meg, s azonnal nagy és szenvedélyes visszhangot keltett: Ady a legnagyobb elragadtatással, a konzervatív sajtó viszont fogcsikorgató gyűlölettel írt róla. A könyv széles történelmi távlatban, nemzetközi összehasonlítások alapján tárja fel az erőszakos beolvasztási — magyarosítási — törekvések bűnös hiábavalóságát, és sürgeti, amíg nem késő, a nemzetiségi kérdésnek az egyenjogúság és az autonómia alapján történő demokratikus megoldását.

Jászi elküldte könyvét a magyar politikai élet minden olyan vezető alakjának — így például Justh Gyulának, később Károlyi Mihálynak —, akit jóhiszeműnek tartott, s meg akart győzni a kérdés fontosságáról és halaszthatatlanságáról. Tudjuk azonban, hogy lényegében visszautasító válaszokat kapott, még olyan haladó személyiségektől is, amilyen a kolozsvári Apáthy István professzor volt. Annál nagyobb jelentőségű, hogy az öreg, akkor már 86 esztendős Mocsáry felismerte a könyvnek és szerzőjének igazát.

Senki nem lehetett nála ebben illetékesebb. Hiszen Mocsáry Lajos (1826—1916) a Függetlenségi Párt egyik alapítója s egy ideig elnöke volt, s éppen a nemzetiségi kérdésben került szembe saját pártjával, az öreg Kossuth szelleméhez hűséges állásfoglalása miatt, s szorult ki a magyar politikai életből. A „*Néhány szó a nemzetiségi kérdésről*" című, 1886-ban megjelent munkája magányos és, sajnos, pusztába kiáltott szó maradt a kor önelégült magyar közéletében. Így lett belőle, már a századforduló idején az „andornaki remete", aki azonban hű maradt meggyőződéséhez. Két évvel e levélváltás után, 1914-ben a Galilei Kör által kiadott „Szabadgondolat"-ban írt cikket a nemzetiségekről.

Mocsáry természetesen nem mindenben értett egyet Jásziék felfogásával. Paradox módon ugyanis, miközben a nemzetiségi kérdésben a viszonylag leghaladóbb álláspontot képviselte, a 19. századi magyar nemességnek és utódának, a magyar dzsentrinek politikai szerepét határozottan konzervatívan ítélte meg. Első levelében maga is utal Grünwald Bélával folytatott polémiájára. Grünwald ugyanis, akinek munkájából a századforduló radikális és szocialista történeti publicisztikája (így Jászié és Szabó Erviné is) igen sokat merített, Mocsáryval éppen ellentétesen, keményen ostorozta a magyar nemességet, viszont soviniszta volt a nemzetiségi kérdésben. Jászi és társai voltak az elsők, akik feloldották ezt az ellentmondást, és mindkét örökséget — mindkettőnek a pozitív részét — vállalni merték.

Litván György

Mocsáry Lajos — Jászi Oszkárhoz

Andornak, 1912. május 18.

Tisztelt barátom!

Mindenek előtt engedd meg, hogy azt a barátságos érintkezési módot initiáljam, mellyel éltem jó hosszú időn át a közélet napszámosaival. Bocsáss meg levelemnek szokatlan külalakjáért, hozzá vagyok szokva, így irkálom naplómat, margónak pedig gyakran érezem szükségét. Említettem múltkori köszönő levelemben a nálam fennforgó olvasási nehézségeket, ehhez járul most még az is, hogy 3—4 héten át gyakori vendéglátás által leszek igénybe véve, nagyon sokára haladhatna, ha nem sietnék most mindjárt, habár breviter et confuse, megtenni igénytelen észrevételeimet munkád bevezetésében kifejezett kívánságod szerint.

Le kellett arról mondanom, hogy a mély és széles betonalapozást (egyelőre legalább) átolvassam. A 265-ik lapig. A múlt század első felében rendkívül érdekelte a közönséget „a magyarok eredete". Ez az érdeklődés vitte Tibetbe Kőrösi Csoma Sándort, Siberiába Reguly Antalt, olvastatott el Horvát Istvánnal ötvenezer okmányt, aminthogy ki is sütötte azt, hogy Ádám apánk magyar ember volt. Széchenyi István mindezekre azt a megjegyzést tette: hol tanyáztunk, magunk jószántából jöttünk-e ki Ázsiából vagy kikergettettünk, utóvégre nem túlságosan releváns, elég az, hogy itt vagyunk, s az a kérdés, hogy a tényleges állapot és fennforgó körülmények közt mit csináljunk. Az 50-es évek vége felé magam is foglalkoztam Eötvös „Uralkodó eszmék" munkája kapcsán a nemzetiségi kérdés elméleti részével, azonban mindig csak mint actuális és égető kérdéssel. E szempontból voltam tehát első sorban kíváncsi, midőn impozáns művedet kezembe vettem. Azután, ismét szemkímélésből, brennoltam (?) a terjedelmes statisztikai részt, azt gondolván, hogy egypár százezer lélek vagy egykét értelmiségi százalék ideoda! A köztünk és a nemzetiségek közti viszonyon nem változtat. Kiolvastam, mit a XVII. századról és a Rákóczi forradalomról, szintén még a betonírozás keretében írtál, kíváncsi voltam rá különösen a Courrier Européenben régebben megjelent cikked (Imbroglio) után,[1] ezekre még visszatérek.

Ami most már a tényleges helyzet constatálását és annak sanálását illeti, egy hajóban evezünk, elvtársak vagyunk, részletek miatt való perbenállás helyett csak örömömet fejezhetem ki a felett, hogy isten mégis „rendel időre férfiakat", hogy egy ilyen caliberű ember, ilyen apparátussal újította fel ismét az innenonnan száz éves ügyet, melyről csakugyan el lehet mondani: 's ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie ewig neu[2]. Helyesen tetted azt is, hogy a nemzetiségi sérelmek rengeteg halmazában való vájkálástól tartózkodtál, nem hiszem, hogy lett volna például Marco Jánosnak olyan olvasója, ki a vidéki jakobinusok viselt dolgainak enumeratióját elolvasta volna. Az a helyes módszer, mely szerint a kényszer-magyarosítást és az oktalan Trefort- és Apponyi-féle népoktatási politikát megróttad; amíg a spontán magyarosodással való megelégedés helyett a magyarosítás lehetőségének és szükséges voltának inputatiója tart, kiapadhatatlan forrása az úton-útfélen elkövetett sérelmeknek. Ennek kárhoztatásában én náladnál tovább mentem, 1886-ban egy külön röpiratban támadtam meg az úgynevezett Közművelődési Egyletek körül támadt mozgalmat.

Jó iskola, jó közigazgatás és igazságszolgáltatás és nagyszabású, átgondolt gazdasági politika — ezekben fejezed ki minimális programodat, de különös súlyt helyezel az iskolára, és csakis népiskoláról beszélsz. Óhajtottam volna, hogy követeljed pur et simple a Trefort- és Apponyi-féle törvényeknek eltörlését, követeljed azt, hogy állíttassanak nemzetiségi állami népiskolák is, éspedig nemzetiségi nyelvű, az „állami" kifejezést marquírozó feliratokkal. De állíttassanak az

1974. III. 3. 15.40 TV. 140/V.

Vendégségben a Margitszigeti Nagyszállóban

1021

és a Margitsziget. Nagyon sok neve volt. A római korban, Dunaszigetének, az Árpádházi királyok ideje alatt, Nyulak-szigetének hivták, mint emlitettem, majd a későbbiekben Urak-szigetének, amikora már kezdett fejlődni a Margitsziget, majd Szent Margit -szigetnek,, a török hódoltság ideje alatt Lányok-szigete, a Nádor-sziget, Palatinus-sziget, és a mai neve a Margitsziget.

- A gyógyitó Margitszigetről mit tudunk elmondani ?

- 1866-ban, Zsigmondi Vilmos, feltárásokat végzett, a Margitsziget hőforrásai kutatásában, három hőforrásunk van, amit részben ki is használtak, és szeretnénk most is majd a későbbi idegenforgalom szolgálatára bocsájtani. Zsigmondi Vilmos kutatásai alapján, Ybl Miklós dolgozott ki a Margitsziget gyógyászatával, gyógytörténetével egy tervet, az elgondolása az volt, hogy a pesti oldal, tehát a mai, Margitszigeti Nagyszálló helyén, a budai oldalt egy hasonló zsánerü szállodával, a Margit-fürdővel, az ivókuttal, a vizeséssel, és az egész északi sziget beépitésével, egy komoly, pihenő jellegü gyógy üdülőközponttá fejleszteni. Ebből a Margitszigeti Nagyszálló valósult meg, Törs Kálmán ,1872-ben, könyvében jelzi, hogy öntik már a Margitszigeti NAgyszálló alapjait, és 1873-ban a hirdetések között tallózva, már meg is találhatjuk, hogy 166 szobával, megnyilt a Margitszigeti Gyógyszálló.

Ybl Miklós

- Ezt az épületrészt, valamivel később emelték, és később festette, csodálatos pannóját, Kondor Béla is. De most már nemcsak a pannót láthatjuk itt, hanem egy egész kis kamarakiállitást, egy egész kis tárlatot, amely a Margitsziget a képzőmüvészetben cimet viseli, és egyik szervezője, Bráda Tibor. Hát hogyan lehet ezt egyáltalán kiirni, hogy a Margitsziget a képzőmüvészetben, most a festők akarták ezt, vagy volt a pályázat, és utána nevettek a festők ?

- A Margitszigeti Nagyszálló ez évv tavaszán keresett meg bennünket, egy kéréssel. A kérés az volt, hogy a 100 éves születésnapjukat, egy kiállitással szeretnék megünnepelni többek között. Természetesen mi nagyon örültünk a megkivásnak, vállaltuk a kiállitás megrendezését.

- Nagyon örültünk a kiállitásnak, .

- Miért örült egy fiatal festő, vagy a sok fiatal festő ?

- Hát tulajdonképpen ez bonyolult, de onnan kezdeném, hogy mit jelent egy nagyvárosi embernek a Margitsziget ? Hát elsősorban a pihenést, megnyugvást, szórakozást, a sportot. Hát ugyanezt jelenti egy festőnek is, vagy egy szobrásznak, vagy egy grafikus-

nak.

- Volt-e valami megkötöttség, a témát illetően ?

- Tulajdonképpen nem, a cime is azt mondja a kiállitásnak, Margitsziget a képzőművészetben. Tehát valójában a Margitszigettel kapcsolatos dolgokat kérték tőlünk.

- Fiatalokról van szó csak, vagy idősebbekről is, volt-e korhatár ?

- Nem, hát a Fiatal Képzőművészek, Stúdiója, az 35 éves korig stúdiótag valaki ahogy a 35 éves kort elhagyja, utána automatikusan kilép a stúdióból.

- Mondja, Önnek, személy szerint, mit jelentett ez a sziget, milyen inditékot adott, aminek hatására aztán az ecsetet, a kezébe vette ?

- Megint egy kicsit előlről kezdeném, hogy a Képzőművészeti Főiskolát végzettek, azok nagyon jól ismerik a szigetet, ugyanis hetenként egyszer, a testnevelési órákat, mindig a Sportuszodában tartották, ugyhogy innen is a közelebbi kapcsolat, de én Ősz cimü képemet állitottam itt ki, tulajdonképpen a legcsodálatosabb évszak a szigeten, és azt hiszem, nyugodtan mondhatom, hogy az egész városban, itt a legszebb a z ősz.

- Igaz ugyan, hogy század eleji asztalnál találkoztunk dr. Bolgár Andrással, a Danubius Szálloda, és Gyógyüdülő Vállalat, vezérigazgató helyettesével, de a beszélgetésünk témája, a jövő.

- Szeretnénk kulturális hagyományait folytatni a Margitszigetnek, ezt a kiállitást, amelyet most tekinthettek meg a kedves nézők, ennek a folytatásaként, szeretnénk fórumot adni a fiatal képzőművészeknek, a későbbiekben, a következő évben is, hogy módot találjunk arra, hogy képeiket kiállithassák itt a szigeten, és a nagyközönség is megtekinthesse. Szeretném azt elmondani, hogy ez a centenárium mindenképpen mérföldkő, nemcsak azért, mert 100 év mult el a Nagyszálló életében, hanem azért is, mert, közel 2 éven keresztül készültek munkatársaink erre az alkalomra, hiszen a margitszigeti könyvet, közel két évvel ezelőtt kezdtük előkésziteni.

- Készülnek a következő 100 esztendőre, esetleg terveznek valamit ?

- Azt hiszem azzal még várhatunk, én ugy gondolom, hogy a , ha a jövőről beszélünk, akkor meg kell emliteni feltétlenül azt a szállodát, amelyet most kezdünk el épiteni, a következő időszak-

ban , és miután a tervek lényegében készen vannak, én bizom benne, hogy igen rövid időn belül méltó módon fogja visszaadni a sziget vendéglátó, gyógyitó hagyományait.

- 1872-ben arról beszéltek a lapok, hogy alig egy- illetve két esztendő után megnyilt az új szálló, az új gyógyüdülő. Vajon a mostani is ilyen rövid idő alatt elkészül ?

- Ez egy komplikáltabb épitkezés lesz, mint akkor történt, hiszen nemcsak egy szállodát építünk, hanem ez , ezzel összefüggésben, egy kpmplex, gyógykezeléseket adó fürdőbázist is, és igy az épitkezés előreláthatólag, két évet fog igénybe venni.

- És, müsorunk befejezéseként, hadd idézzek egy nagyon régi, 1875-ben megjelent lapból, a Nagyvilágból. " Ki he ismerné a Margitszigetet. - Ez a riport cime. - A fővárosi lakosoknak mindennapi üdülőhelye, a szük utcák, romlott levegője által megtámadott egészségének helyreállitója, munkában tikkadt elméjének szórakoztatója, a vidékről feljött látogatónak, legelső kirándulási célpontja."És gondolom, hangulatosabban, nem is bucsuzhatnánk a Margitszigettől, és a Margitszigeti Nagyszállótól, mint ezzel a rövid, néhány mondattal, hogy a következő 100 esztendőben is, körülbelül ilyen célokat szolgál majd a Margitsziget.

/ Zene. /

Ybl Miklós

1880 körül Z-Z tengelyes
oldalszárnyakat épített a tuzsévi Lónyay
kastély barokk főépületéhez

Kelényi György: Kastélyok, Zuzák, villák
1974 Corvina

115. old.

Ybl Miklós

a fóti kastély mai képét
alakította ki 1845-1849 között

Kelényi György: Kastélyok, kúriák, villák
1974 Corvina
116 old.

Ybl Miklós

1846-47-ben építette át
Pollack Ágostonnal közösen az
Kervári Batthyány kastélyt

Kelényi György: Kastélyok, kúriák, villák
1974 Corvina 118. old.

Ybl Miklós

a hörcsögpusztai kastély tervezője (1852). Az építkezés 1855-ben ért véget

Kelényi György: Kastélyok, Zuriák, villák
1974. Bp. Corvina
117. old.

Ybl Miklós

Heinrich Koch-ot Zápvisette a fehérvárcsurgói Károlyi-Kastély építkezésének helyszínén, részletek tervezésében ő is szerepet kapott

Kelényi György: Kastélyok, Zúriák, villák
1974 Corvina

117. old

Ybl Miklós

a turai Schossberger kastélyt
1883-ban építette

Kelényi György: Kastélyok, nemesi, vidéki
1974. Corvina
118. old.

Ybl Miklós

Petőfi Sándor szobra (V. Petőfi tér) bronz, álló alak, szürke gránit talapzaton, Szó Miklós tervét módosítva Huszár Adolf alkotta. Talapzata Ybl Miklós Műve. (1882)

Pejtsik Árpád: Petőfi tér, Petőfi Sándor utca. Magyar Nemzet, 1974. márc. 15.

Ybl Miklós

Az 1954-ben alapított Petőfi Irodalmi Múzeum épülete 1969-ben került és volt 140 évig a Károlyi-család birtokában. Több átépítés után 1832-38 között kapta meg most ismert alakját. – Első emeleti fabyrkolási átjárót a művész tervezte. (emlitve)

Poruczki Béla: A Petőfi Irodalmi Múzeum épülete.
Magyar Nemzet, 1974. szept. 18.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 SEP 28
Daily News
Miklós Ybl

Piroschka denkt an Sie...

Beinahe hätte die Eröffnung der Ungarischen Staatsoper vor 90 Jahren gar nicht stattgefunden. Die Polizei hatte nämlich strenge Weisung, nur Leute einzulassen, die eine Einladung vorweisen konnten, und Sängern, Ballettänzern und Orchestermitgliedern gelang es nur mit Mühe und Not, am 27. September 1884 unser nunmehr 90 Jahre altes Opernhaus auf der Népköztársaság útja zu betreten. 1873 war einer der größten ungarischen Baumeister, Miklós Ybl, mit der Erarbeitung der Pläne beauftragt worden. Der Grund kostete 300 000 damalige Forint, und die Endrechnung für Bau und Einrichtung wies eine Summe von 3 337 316 Forint und 15 Kreuzern aus. Schon drei Jahre, nachdem im Herbst 1875 die Erdarbeiten begonnen hatten, war das Richtfest gefeiert worden, und an der Außen- und Innengestaltung hatten die hervorragendsten ungarischen Bildhauer und Maler jener Zeit mitgewirkt. So stammen die am Eingang befindlichen Statuen Liszt's und Erkels von Alajos Stróbl die Fresken im Zuschauersaal und im Palast u. a. von Bertalan Székely, Károly Lotz und Mór Thán. Zur Beleuchtung dienten Gaslampen, doch schon zehn Jahre nach der Eröffnung, 1894, konnte sich das Opernhaus elektrischer Beleuchtung rühmen. Auf dem Programm der Eröffnungsvorstellung standen damals der erste Akt unserer Nationaloper „Bánk bán", die Ouvertüre zur Oper „László Hunyadi", beide dirigiert von ihrem Komponisten Ferenc Erkel, und der erste Akt von Wagners „Lohengrin". Ferenc Liszt's zu diesem Anlaß komponiertes „Ungarisches Königslied" durfte wegen der darin verarbeiteten Kuruzenlieder nicht aufgeführt werden. Und während das Opernhaus damals lange, lange Jahre vor halbleerem Zuschauerraum spielte, wurden für die jetzige Theatersaison 50 000 Abonnements gelöst – ein Rekord in der 90jährigen Geschichte. Und zu meiner Geschichte möchte ich noch einen Glückwunsch hinzufügen: Viel Erfolg für die weiteren 90!

Herzlichst für heute, Ihre

PIROSCHKA.

Die Wetteraussichten: Wachsende Bewölkung, vereinzelt Niederschläge, mäßiger Wind aus Südwest, Tagestemperaturen: 14–19 °C.

Die Gewinnzahlen im Lotto: 8 – 27 – 36 – 77 – 83.

chail Suslow und Já
dár zu den Versa
sprachen.

Michail Suslow hol
ner Rede hervor, de
wärtige Besuch der
schen Partei- und
rungsdelegation in
wjetunion sei eine
wichtige Etappe i
Festigung der sov
ungarischen Freu
und der allseitigen Zusammenarbeit zwischen beiden Ländern und Völkern.

Erfolgreicher Aufbau des Sozialismus

János Kádár gab seiner Freude über den Besuch in der Stadt Ausdruck, in der Lenin lebte und arbeitete. In Ungarn, fuhr er fort, werden die Ergebnisse der friedlichen Aufbauarbeit in der Sowjetunion mit großem Interesse verfolgt. Diese Ergebnisse sind für Fortschritt und Frieden in der ganzen Welt von historischer Bedeutung.

János Kádár erinnerte an seine Rede, die er im Frühjahr 1957, nach der Niederwerfung der Konterrevolution 1956 in Ungarn, in den Kirow-Werken hielt. Er habe damals mit aller Offenheit über die schwierige Lage in Ungarn und über den schweren Kampf gesprochen, der um die Wiederherstellung der legitimen Ordnung, um die Fortsetzung des sozialistischen Aufbaus geführt wurde. Dieser Kampf sei längst entschieden, seither arbeite das ungarische Volk mit Erfolg an der Verwirklichung seiner großen Aufgabe, am Aufbau des Sozialismus.

Im laufenden IV. Fünfjahrplan erhöhe sich das Nationaleinkommen um mehr als sechs, die Industrieproduktion um jährlich sechs-sieben und die landwirtschaftliche Produktion um jährlich fünf Prozent. Das Realeinkommen pro Kopf steige in dieser Planperiode um 25-26 Prozent an.

Im außenpolitischen Teil seiner Rede würdigte János

erwarten einen baldigen und erfolgreichen Abschluß der Sicherheitskonferenz.

Im weiteren verwies János Kádár auf die Spannungsherde, darunter Zypern, Vietnam und Nahost, die den Frieden der Welt gefährden können. Er hob hervor, daß Ungarn den Kampf der chilenischen Patrioten und aller fortschrittlichen Kräfte der Welt unterstütze.

Die USAP widme der

**Meinungen über die Bezi
sowie über internationale
europäische Sicherheitskon
sowjetische Außenminister
und sein westdeutscher
Genscher bei ihrem Treffen
Vollversammlung in New Y
tagabend traf Gromyko fer
schen und rumänischen Auß
eachen bzw. George Macov**

YBL MIKLÓS, müépitész

Az ötvenes évek elején alakult megy a Magyar Épitőmüvészek Szövetsége,majd rövidesen annak főként épitőmüvészi képzésére irányuló un.Mesteriskolája,ekkor alapi tottak müvészeti díjként az Ybl Miklós-díjat,a néhány évig létezett Épitészeti Tanácsot. 12.old

GRANASZTÓI PÁL: Müvészet-e ma az épitészet ? 9.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1973. 6.sz. Bp.

YBL MIKLÓS, müépitész

A szazadvég kiemelkedó épitészei,mint Feszl Frigyes,Ybl Schulek Frigyes,Hauszmann Alajos még elvitathatatlan müvészi rangot mondhattak magukénak,s a többé-kevésbé a k kisebb jelentőségü épitészek is,akik sok esetben maig e elismert müvészi alkotasokat hoztak létre,bar alkotasai zöme rutinfeladatokból állt,a kor altal igényelt és eli ismert formai szabvanyokat követte. 9.old.

GRANASZTÓI PÁL: Művészet-e ma az épitészet ? 9.old

VALÓSÁG, A M TIT. folyóirata, 1973. 6.sz. Bp.

YBL MIKLOS, építőművész

A margitszigeti művészsétányon Schulek Frigyesnek portr
rét szántak. A választás azért esett rá, mert Yblnek,
Lechnernek szobra van, Hild Józsefről, Pollack Mihályról
teret neveztek el, de Schulekről, a századvég egyik leg-
elmélyültebb alkotójáról a fővárosban semmiféle megemlé
kezés nincs. Szöveg: 12. old. 5. jegyz. 20. old. Hauszmannak a volt Kuria épületén emléktáblája van.

GRANASZTÓI PÁL: Művészet-e ma az építészet ? 9. old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1973. 6. sz. Bp.

Ybl Miklós, építész

Tervei szerint renoválták a hőgyéni Apponyi-kastélyt a múlt században. Most kicserélték a gerendákat s'a teló szerkezetet.

— : Kastélytatarozás 12.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. nov. 12.

Ybl Miklós, építész

Szerepel a Nemzeti Múzeum kiállításán.

↓

Tamás István: Magyarország a századfordulón

7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. dec. 17.

Ybl Miklós

tervei szerint építették ót a Kossuth L.
u. 5 sz. a. Nemzeti Casino épületét. (1871).

Merza László, Mernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest
1973. 13351

8301

Ibl Miklós

tervei periut épült 1858-ban a Nemzeti Lovarda / Pollack Mihály tér / épülete.

Bjerza László, Bjernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

83/8

Ybl Miklós

és Linczbauer István készítettek tervvázlatot a VI. Népköztársaság-n. egyes háztömbjeinek felépítésére (1872)

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

8491

Ibl Miklós

tervezte a V. Muzeum körút 7. sz. lakóházat (1852) Építője Wagner János.

Bevza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 1335

8051

Ibl Miklós

Servei periut 1857 ben építették a Pollack Mihály téri Nemzeti Lovarda épületét.

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Sexikon, Budapest 1973. 13351

10421

Ybl Miklós

alakitotta át 1867-ben az I. Szent György téri 1-2 s. Sándor palotát.

Bernze László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

10181

Ihl Miklós

kupolát

tervei alapján pszerélték ki 1876-ban az I. Döbrentei tér 9. p. Rudas gyógyfürdő kupoláját.

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 13351

10101

Ibl Miklós

Fervei szerint építették a IX. Ráday u.
18. sz. lakóházat.

Benza László, Bernát György, Erdei
Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Buda-
pest 1973. 1335 l

9761

Ib Miklós

Servei olapján épitették ót 1860-ban az I. Hadnagy u. 8. sz. a. Róc gyógyfürdőt.

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

9741

Ibl Miklos

Servezte 1862-ben a VIII. Pollack Mihály
tér 10. sz. a. Festetics palotát.

Bejza László, Bernát György, Erdei
Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Bu-
dapest 1973. 1335 l

965 l

Ibl Miklós

terve szerint épült (1863-65) között a VIII. Pollack Mihály tér 3. sz. a. palota.

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

9651

Ybl Miklós

1882-ben alkotta az V. Petőfi téren felállított Petőfi Szobor szobortalapzatát.

Benza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973. 1335 D

955 D

Ybl Miklós

tervei alapján épült VIII. Nagytemplom u. 3. sz. a. Pesti Első Bölcsőde Egyesület háza.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

9361

Ybl Miklós

1867-ben tervezte a VIII. Dienes László utcai Pólffy házat.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

9/61

Ybl Miklós

és Skalnitzky Antal

vezetése alatt építették a MTA. Akadémia utcai oldalát.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 13351 7051

Ibl Miklós

1873-ben nyujtotta be tervét az Operaház építésére.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

8871

Ibl Miklós

előzetes tervei alapján Pucher József
építette 1875-ben a VII. Rózsák téren álló is-
kola épületet.

Berza László, Bernát György, Erdei Fe-
rencz stb.: Budapest lexikon, Buda-
pest 1973. 1335 l

1007 l

Ibl Miklós

Servei alapjón épült 1865-1866 között a VIII. Bródy Sándor u. 8. s. a. régi képviselőház.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973. 1335 l

9881

Ybl Miklós

Servei szerint épült a IX. Dimitrov téri Marx Károly közgazdaságtudományi egyetem épülete 1870-74.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc

stb.: Budapest Sexikon, Budapest 1973.

13350

7371

Ibl Miklós

tervei szerint épült fel a margitszigeti Nagyszálló (1873).

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

729 l

Ybl Miklós

tervei szerint épült (1868-70) a margitszigeti Margit fürdő épülete.

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferenc szb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 13351

7221

Ybl Miklós

Neve emlitve

Gerő László: Major Máté 7o éves

Müemlékvédelem 74/2 1o9

Ybl Miklós

Feltételezett szülőháza Szikes-
fehérvárott.

Timon Kálmán cikke

Műemlékvédelem 74/28

Ybl Miklós
építész

1875-ben meghendlik Ybl Miklós
tervei alapján az Operaház épi-
-tését, 10 év alatt készült el a fő-
város legjelentősebb 19 századi mű-
emléke.

Ybl Miklós
építész

Az 1873-ban kiírt megépítendő
Operaházi pályázaton az akkor
már Európa-hírű ismert Ybl Mik-
lós lett a győztes.

Ybl Miklós

1867-ben végzett Zisebb átalakításokat
a gödöllői Grassalkovich kastélyon

Kelényi György: Kastélyok, Zúriát, villát
1974 Corvina Bp. 111. old.

Ybl Miklós, építész

A magyar társadalom közadakozásból 900 ezer forintra növelte a nemzeti szellemet reprezentáló Akadémia alaptőkéjét, s további 600 ezer forint gyűlt össze az önálló székház felépítésére. 1862—1865-ben *Stüler* berlini építész tervei alapján, *Ybl Miklós* és *Szkalnitzky Antal* vezetésével felépült az Akadémia palotája a Duna-parton.

(h. gy.): Kincsek — könyvekben 3.

Esti Hírlap, Bp. 1976. szept. 17.

Ybl Miklós, építész

A szabadkígyósi puszta

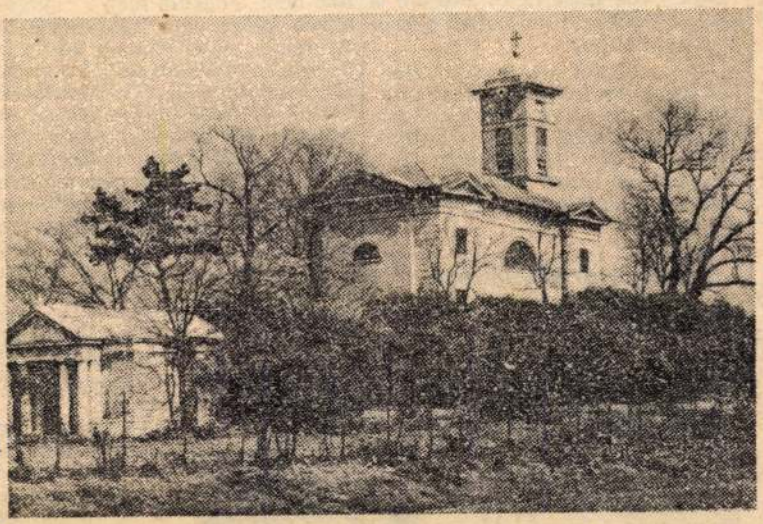

A műemlék jellegű templom a kriptával.

A szabadkígyósi puszta és környéke Békéscsaba öntözött rétjeitől egészen a Kétegyházáig húzódó legelőkig tart. Különösen becses értéke ez Békés megyének. Szűkebb területe Szabadkígyós határában csaknem négyezer hektáron természetvédelmi körzet.

A pusztán sok a látnivaló. A szabadkígyósi kastélyt Ybl Miklós tervezte, csakúgy, mint a park melletti majorság magtárát és a kígyósi út mentén fekvő műemlék értékű grófi kriptát. De nemcsak az épület, a százéves park is csodálatos. Legszebb fái a mocsári tölgyek és a ciprusok, a szil- és kőrisfák, a páfrányfenyők és a hamisciprusok. A park „leltára": a 25 hektáros területen 80 lomblevelű, 28 tűlevelű és 44 cserjeféle található.

A tájvédelmi körzet uralkodó talaja az elszikesedett löszös üledék, amelyben jellegzetes növények vertek gyökeret. A madárvilág is gazdag, a megfigyelt 178 madárfajból 92 itt fészkelő, a többi elvonuló. A kelet-európai és a dél-balkáni területeken honos pusztai ölyvet ősszel is látni erre.

A kastélypark állandóan látogatható, de természetesen a látogatók csak a kijelölt gyalogutakon közlekedhetnek. Fotózni a már elkészült tornyokból és magaslesekből jól lehet. Teleobjektívet hozni ajánlatos. A tájvédelmi körzet irodáját a szabadkígyósi majorban találhatják meg az érdeklődők.

Tamás Ervin

Tamási E

Népsz

15.

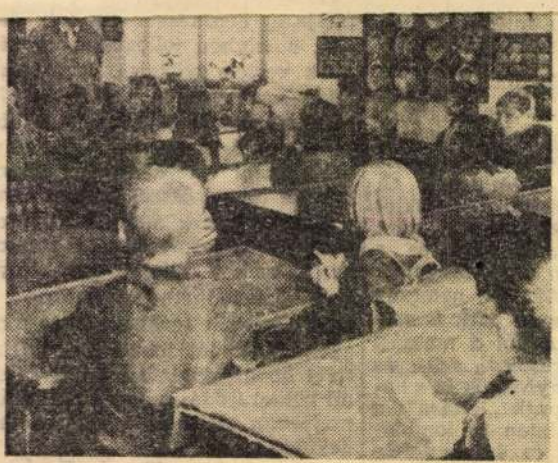

helyzetet ismerném — mondja kelletlenül, a széttagoltságra utalva. Aztán panaszolja: — Elavultak az épületek, repedeznek a falak, sűrűn kell tatarozni.

De azért érdemes megnézni ezeket a szükségtantermeket. Tágasak, a világítással sincs baj a padló mindenütt parkettás, mindegyikben van tévé és vízcsap is a kézmosáshoz. Jó

azért bent az

Ybl Miklós, építész BDh

A budapesti csatornák tervezője:, Martin Ottó sem végzett kevébé fontos munkát mint nagy kortársai: Ybl, Lechner, Hausmann.

Máté György: Emberek, budapest alatt 6.l

Bp. 1961. jún. 10.

NÉPSZABADSÁG,

NÉPSZABADSÁG

M.D.K.

Ybl Lajos

Épitőművész tervezte a hódmezővásárhelyi városháza épületét.

Városok Lapja 1937. XXXII.évf. 15.szám. 496.oldal

Kanyó Lajos: A városi mérnökök alföldi tanulmányutja.

MDK

Ybl (építész)

tervet készített a tudományos akadémia épületére.

Dr. Kremmer Dezső: A felsőolászországi városi múzeumok és a székesfővárosi múzeum.
Városi Szemle, Bp. 1913. VI. évf. 130. l.

ybl MDK

[redacted] Sajos műépítész

tervezte a X. ker. Szörényi utca 5/7. sz. alatti, három háromemeletes bérházból álló épületcsoportot. A házcsoportot 1910. augusztus 1-én vették használatba.

Dr. Sidó Zoltán: Budapest főváros lakásügyi [redacted] intézményei. V. Városi Szemle, Bp. 1912. évf. 727. l.

M.D.K.

Ybl Miklós

Épitészmérnök tervei szerint készült 1892-ben a hódmezővásárhelyi városháza.

Városok Lapja 19391.XXXIV.évf. 11.szám. 242.oldal
Uhr György: Hódmezővásárhely.

M.D.K.

Ybl Miklós

Építőművész és Hild József építészmérnök tervei szerint épült a székesfővárosi bazilika.

Városok Lapja 1938. XXXIII.évf. 23. szám. 563.oldal
Hirek.

Ybl Miklós, építész

Rövidesen megjelenik Ybl Ervin monográfiája Ybl Miklósról.

Hírek

32.e

VII

KÖNYVBARÁT, Bn-1956. július

K.D.K

YBL Miklós építész

Bp. Operaház „Ez a takarékosan megépített, mégis méltóságteljes és nemes épület kora legmodernebb szintháza is volt, melyet mindenütt ismertek és tanítottak."

Granasztói Pál: A magyar építészet kilenc évszázada

Magyar Építőművészet 1958. (VII.) 6. sz.
193. l.

M. D. V.

YBL Miklós építész

Meghalt 1891. jan. 22.

Építész évfordulók

Magyar Építőművészet 1960. 1. sz. 64. l.

le. D. K.

YBL Miklós építész

Született 1814. április 6.

Építészeti fordulók

Magyar Építőművészet 1960. 2. sz. 64. l.

Ybl Miklós
építész

M.D.K.

Ybl Ervin írt monográfiát
Ybl Miklósról.

Major Máté: A hely szelleme és a magyar . . . .
Élet és Irodalom, 1960. szept. 2. — 5 lap.

M. D. K.

YBL Miklós építész

A cék injekcie értelmében első terveit

nem írhatja alá

Nemzeti Lovarda (1857-58)

Ráccfürdő (1806.)

Preisich Gábor: Bp. városépítésének

története .... Bp. 1960. 78. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Az Akademia északi folytatását

Képező háztömb első épülete.

Margitszigeti fürdő, szálóda 1868-70

Budai Takarékpénztár

Sándor utcai ideiglenes országház

Preisich Gábor: Bp. városépítésének

története .... Bp. 1960. 49. l.

MDK

Ybl Miklós (építész)

építette a kádmezővásárhelyi városi tanács épületét.

Hegedüs József: Vidéki városaink fejlesztése.

Tiszatáj, Szeged, 1960. október. 6. l.

M.P.K.

YBL Miklós épitész

Margitszigeti fürdő.

1960. ban a XIII. ker. Tanács bontáti engedélyt adott rá

Magyar Nemzet, 1960 (XVI.) 161. sz. 5. e.

G. J.: A Tudományos Akadémia és az Épitész Szövetség tiltakozása ellenére mégis lebontják az Isl-fürdőt

MOL

Ybl Miklós épületei

A Magyar Nemzeti Galéria – eredeti lap Kúria – palotájának megtervezésére előbb Ybl Miklós kapott megbízást 1864-ben.

– r – : Ybl Ervin: A Magyar Nemzeti Galéria palotája 194.1

X/4.

KÖNYVBARÁT Gp 1960. április

M.D.K.

Ybl Ervin

Építőművész.

A művészet szerelmeseinek könyve. /b/

Népakarat.1957. jan.6. 4.szám. 2.évf. 6.old.

M. P. U.

YBL Miklós építész

Bp. Bródy Sándor u. 8. Régi rézviselő

ház. (1865 IX 1 – XII. 9)

Hatalkay Árpád: A Nemzeti Múzeum

körül kialakult palotanegyed Tör-

ténete

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 156. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Nemzeti Lovarda 1858.

Festetics - palota 1862 – Repr.

Károlyi Alajos - palota Repr.

Pálffy Pálné - bérház

Hatolkay Árpád: A Nemzeti Múzeum körül kialakult palotanegyed története

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 157. l.

A. D. U.

YBL Miklós építész

Bp. Bródy Sándor u. 14. egyzori

Degenfeld-palota.

(1872 – 1874)

Zlatolhay Árpád: A Nemzeti Múzeum körül kialakult palotanegyed története

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 156-l.

M. D. K

YBL Miklós építész

Az eklektika jelentős építésze

Hatalkay tipád: A Nemzeti Múzeum, körül kialakult palotanegyed története

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 154. l.

M. D. K

YBL Miklós építész

Operaház

a Repülősor bélyegen ábrázolva

1 F-oson

Bélyegsorozat magyar várakról

Műemlékvédelem 1961. 1. sz. 65. l.

M. D. V.

YBL Miklós epitén

~~epitén~~ (Feszler)

Danubius Mitjanak egyik nóalak-

ját Győry Dezső szobrán restaurálta

(felállítva a Kálvin tér 9. sz. ház

udvarán.)

Perehazy Károly: Képzőművészetek

alkalmazása a bpesti műemlék-

hatóépületek restaurálásánál

Műemlékvédelem 1961. 1. sz. 50. l.

M-P-U

YBL Miklós építész

Bp. Múzeum u. 9. dr. Bókay János

berháza 1870.

Építész: Pacher József

Halaskay Árpád: A Nemzeti Múzeum körül kialakult polotanegyed tor-

ténete

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 158. l.

M. O. K

YBL Miklós építész

Az operaház egyik meg nem

valósult terve (1875) Repr

Gerő László: A XIX. sz. végi késő eklek-
tikus építészet jelentősége Budapesten

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 162. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Állandó vállalkozója: Wechselmann Ignác volt

Hatalkay Aspád: A Nemzeti Múzeum körül kialakult palotanegyed története

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 158. l.

M. D. V.

YBL Miklós építész

A magyarországi művészetet tárgyaló legújabb műben elsikkad életművének külön említése.

Gerő Lánló: A XIX. sz. végi Rizöcklektikus építészet jelentősége Budapesten Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 168. l.

M. D. K.

YBL [Miklós] építész

Operaház (korának sokáig legmodernebb szinpája berendezésével)

Gerő László: A XIX. sz. végi későeklektikus építészet jelentősége Budapesten

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 171. l.

M. D. K

YBL Miklós építész

Rózsa-villa (XII. Budareszti út 36. sz.)
vlsz. tőle (1840)

Perger-villa (Alkony u. 12.) 1847.

Zaraviás G. Sándor: Adatok Buda építé-
szetéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. multjából XII.

Bp. 1957. 299. b.

M.D.K.

Ybl Miklós

Épitőmüvész.

A Müvészet szerelmeseinek könyve. /b/.

Népakarat. 1957. jan.6. 4.szám. 2.évf. 6.old.

M.D.K.

Ybl Miklós

Épitőművész.

Hires képek otthon.

Népakarat 1957. márc. 24. 7.old.70.szám.

M.D.K.

Ybl Miklós

Danubiusz kut a Kálvin tér közepén.

Gerő Ödön: Budapest. Bp. 1904. 12. 1.

M.D.K.

Ybl mester

Bazilika.„Beomlása óta Ybl mester tervei szerint épitik."

Gerő Ödön: Budapest. Bp. 1904. 11. 1.

M.D.K.

Ybl mester

"Az Andrássy uton az Operaház a mester egyik legnemesebb alkotása."

Gerő Ödön: Budapest. Bp. 1904. 8. 1.

M. D. K

YBL Miklós életén

Bp. T. Ybl Miklós tér 2-6., Várkert Bazár (1872)

Budai Kioszk (1874-1879)

Gerő László: Építészeti skiccsor

Bp. 1957. 122. l.

M. D. K

YBL Miklós építész

Bp. Operaház (1874-1884)

Gerő László: Építészeti stílusok

Bp. 1957. 118. l

122. l.

M. D. K

YBL Miklós építész
(1814 – 1891)

Bp. Egyetem u. 2. (1862)

" Margitszi get, türdő épület (1868)

" Vámház (1870 – 1872)

Gerő László: Építészeti stilusok

Bp. 1957. 118. l.

122. l.

M.D.K

YBL Miklós építész

Raczfürdő (1864–1865)

Gerő Lajos: Építészeti stílusok

Bp. 1957. 115. l

M. D. K

YBL M. építész

Bn. Bajcsy-Zsilinszky u. 17.

Gerő László: Építészeti stilusok

Bn. 1957. 115. l.

M. D. K

YBL M. építész

Fót r.k. templom, v. Károlyi.

Kastély oldalszárnyai (1845–1849)

Gerő László: Építészeti stílusok

Bp. 1957. 115. l.

M. D. K.

YBL M. építész

Bp. IX. Bakáts tér, r. k. templom

(1867 – 1879)

Gerő László: Építészeti stílusok

Bp. 1957. 115. l.

M. D. U.

YBL Miklós építész

Bp. XIII. Margitsziget. Margit gyógy-fürdő (1869.)

Gerő László: Magyar építészet koladó hagyományai Bp. 1951. 64. l.

M. D. V.

YBL Miklós építész

Bp. Várkert bazár (1872)

" Budai kioszk (1874-79)

Gerő László: Magyar építészet haladó

hagyományai Bp. 1951. 63. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Fót (Pest m.) R. K. templom (1845-55)

Gerő László: Magyar építészet boladó

hagyományai Bu. 1951. 59. l.

M. D. V.

YBL Miklós építész

Tuzsér (Szabolcs-Szatmár m.) volt
Lónyay kastély ~~at~~ kibővítése

Gerő László: Magyar építészet hola-
dó hagyományai Bp. 1951. 49. l.

ee. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. IX. Dimitrov tér 7-8. Közgazdasági Egyetem, volt Fővámház (1872-74

Bp. IX. Bakáts tér Ferencvárosi r. k. templom

Gerő László: Magyar építészet kaladó hagyományai Bp. 1951. 64. l.

M. D. U.

YBL biklós építész

Bp. Sztálin (Andrássy) u. 22. Operaház (1878-84.)

Gerő László: Magyar építészet boladó hagyományai Bp. 1957. 63. l.

K. D. K.

YBL Miklós építész

Bp. Múzeum körút 7. Kétemeletes bérház (1852)

Gerő László: Magyar építészet haladó hagyományai Bp. 1951. 59. l.

M. D. K.

YBL Miklós építész

Fehérvárcsurgó (Fejér m.) v. Károlyi kastély (Koch Il.) építésének tetejezője (1823-27)

Gerő László: Magyar építészet hala dó hagyományai Bp. 1951. 54. l.

YBL Miklós építész

Bp. Szent István bazilika (1851-1905)

Hild József munkájának vely -

tátója

Belső: Kauser József

Gerő László: Magyar építészet haladó

hagyományai Bp. 1951. 63. l.

M. D. K

YBL liiklós építész

Gödöllő (Pest m.) szabadság tér

v. Grassalkovich kastély átalakí-

tása (867)

Gerő László: Magyar építészet

haladó hagyományai 34. l.

Bp. 1951.

Ybl Miklós, építész

L.: Jung József

Hanák P.: Magyarosodás .....
1., A polgárosodás sodrában

Élet és Tudomány, Bp. 1976. jan. 2.

14-18.
XXXI/1

Ybl Miklós, építész

Megemlítve.

Hanák P.: Magyarosodás a XIX. sz.-ban
3., Az asszimiláció társadalmunk
fejlődésében 108-113.

Élet és Tudomány, 1976. jan. 16. XXXI/3.

Ybl Miklós

tervei szerint épül a Március 15 téren
a görögkeleti templom 1873-ban.

Rajztanitás 1976/2/24
Dr Maksay:Müemléki séták

Ybl Miklós, építész

A Margitszigeti új szálloda helyén állott már korábban is szálloda. Ezt Ybl tervezte

— (— szöveg — fénykép —) 4.

Esti Hirlap. Bp. 1976. szept. 24.

Ybl Miklós, építész

Az 1945-ben elpusztult „újreneszánsz stílusú, palotaszerű fürdőszállót: a Margit-fürdőt tervezte.

Engedy László: Fürdővárosok a Margitszigeten 3-5
Élet és Tudomány, Bp. 1979. jan. 5. XXXIV/1.

Ybl Miklós

—

Kép a fóti templomról és a templom homlokzatáról, melyet a művész 1845 és 1855 között épitette.
A templom középhajója minden képét Blaasz Károly festette, a főoltáron és a sirboltban elhelyezett szobrokat Tenerani olasz szobrász, a sirbolt oltárán a mozaikot Gaetano Bianchini firenzei mester készitette.
Négy kép. Repr.-ók.

ÉLET, Bp. 1912. aug. 4. IV. évf. 31. sz.
972, 973, 992, 993. lap.

YBL Miklós
Mv 1994/2

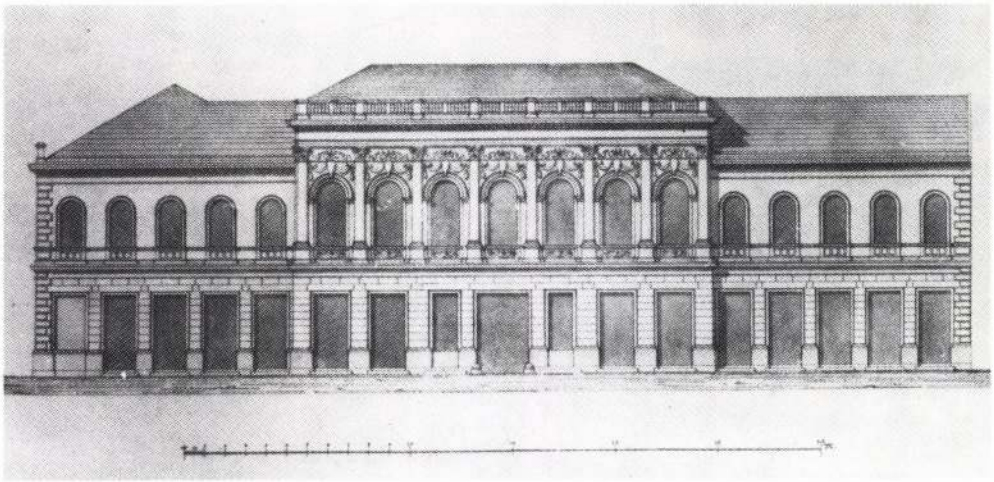

5. Ismeretlen építész: Városi megyeház terve, 1830 k.

azokra a még magántervező építész dinasztiák anyagára, melyek nem kerültek levéltári vagy tervtári védettség alá. Hogy ez az anyag mit jelent, azt a múzeum gyűjteményi egységeiben található, közel 100 ezer tervrajz, 100 000 fénykép, könyv és iratanyag és képzőművészeti alkotás bizonyítja.

A továbbélés kérdése a korszerűségben rejtezik, melyet azoknak kell megérteni, akik felelősek egy ilyen gazdag közgyűjtemény fenn- és megtartásában. Az építészettörténeti kutatásokkal foglalkozó szakmai értelmiség ma már feladatai végzése során nem tudja kikerülni a Magyar Építészeti Múzeumot mint intézményt. Létjogosultságát az elmúlt 25 évben rendezett 32 kiállítása, tudományos értékű kiadványai, nemcsak hazai, hanem nemzetközi viszonylatban is jegyzettek. (1978-tól tagjai vagyunk az ICAM-nak = Építészeti Múzeumok Világszövetsége). Az elmúlt 25 évben a múzeum feladatainak megoldására folyamatosan alkalmaz a szakterülethez és korszakok hoz értő tudományos apparátust. Ennek munkája a kiadványok és kiállítások alapján lemérhető. A 25. évi „jubileum" alkalmából legcélravezetőbbnek azt tartom, hogy az 1992. évi munkákról pár szóban megemlékezzem, amely azt igazolja, hogy az új hivatali rendszer nem gátolja, hanem továbbra is támogatja az Építészeti Múzeum munkáját. Elsősorban azzal, hogy az egykori hagyományos osztályszervezeti keretet megbontva, részben önálló egységként ismerte el az Építészeti Múzeumot – mint közgyűjteményt. Egy speciális szakmúzeum feladata a gyűjteményfejlesztés, az anyagok rendezése, azon túl a kiállításokon való bemutatása. A lehetőségek arányában ez meg is történt a 25 év alatt. Ezt igazolja az 1992. évi gyűjteményfejlesztési és kiállításrendezési program is. Meglepő, de ma már ritkán lehet fellelni olyan egységes építészeti gyűjteményt, mely egyetlen építész, építészettörténész életművéről teljes áttekintést adhat a kutató számára.

6. Ybl Miklós: Buda, királyi vár átépítési terve, 1880 k.

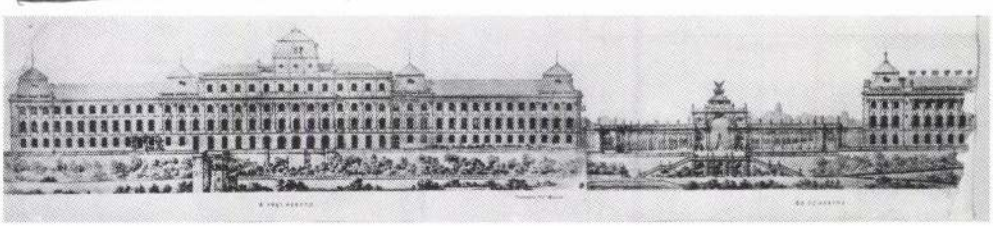

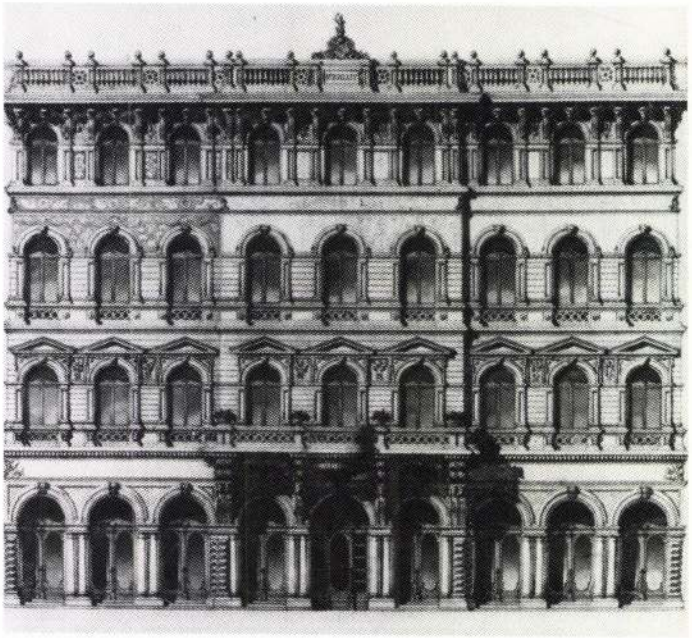

7. Ismeretlen építész: Neoreneszánsz palota homlokzati terve, 1880 k.

De mégis van, hiszen az 1992. évi beszerzések között olyan neveket említhetünk meg, mint *Schaefer Ferenc, Rimanóczy Gyula és Borbíró Virgil* (utóbbi anyaga elsősorban dokumentációs iratokat és fényképeket foglal magába). Kuriozitásnak tűnnek a *Feszl* család még familiárisan őrzött, de végül is a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményébe került rajzok, tervek, fényképek, valamint az egyre szaporodó magángalériák, építészeti rajzokat is figyelemmel kísérő szakemberek segítsége a gyűjteménygyarapítás érdekében. A múzeum tudományos munkájának szinten tartása, a rajzi és fényképes anyagokon kívül megköveteli az átgondolt könyvtári fejlesztést is. Így került az Építészeti Múzeum gyűjteményébe Schauschek Árpád műegyetemi rajztanár és Schauschek János építész, műemléki szakember Budapestre vonatkozó egységes könyvtára, amelyet eredetileg is a Magyar Építészeti Múzeumra hagyományozott Schauschek János. A múzeum könyv- és folyóirat-gazdagítását a külföldi társintézmények küldeményei az ICAM-tagság keretében is támogatják.

Az 1993-as évi kiállítási tervben szerepel az Építészet az éremművészetben címet viselő bemutató. A kiállításunk a szakmai

8. Hoepfner Guidó: Tátralomnic, szálloda terve, 1903

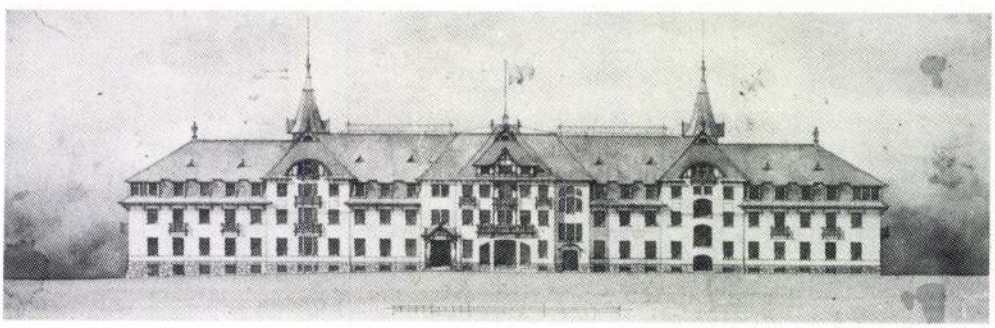

M. D. K.

YBL Miklós építész

Hódmezővásárhely Szabin a 11. R. K. pléb. templom kibővítése (1860)

Gerő László: Magyar építészet kolá-dó hagyományai Bp. 1951. 36. l.

Ybl Miklós, építész

MDK

A Várkertbazár Ybl tervei alapján készült. Most a Vár restaurálásával párhuzamosan folyik helyreállítása.

–: Művelődési park épül fiataloknak a régi Várkertbazár helyén 8.l

Népszabadság, Bp. 1961. júl. 28.

MDK

Ybl Miklós építész

Terve szerint a Sándor utcai országház reneszánsz stílusban épült. Az épület 228 négyszögöl területű. Az épület közepén Magyarország címere, tetején zászlórud nyert elhelyezést.

– ts. A Sándor utcai régi Képviselőház
Vasárnapi Ujság, Bp. 1927. 922. l.

MDK

Ybl Miklós építész

Az 1851-ben kiírt pályázaton a zsűri az ő tervét fogadta el a Sándor utcai, ideiglenesnek tervezett képviselőház kivitelezése alapjául.

-ts.: A Sándor-utcai régi képviselőház.
Városi Szemle, Bp. 1927. 922 l.

M. D. K

YBL Miklós építész

1874. megbízást kap a polota

bővítésére – halála (1891) után Hausmann

1881. várkazár befejezése

Szobrászi munkát: Fesler és Huszár

Festés: Thon M. és Scholcz R.

Gerő László: A budai vár helyreálítása Bp. 1951. 112. l. 114. l. 115. l.

M. P. K.

YBL Miklós építész

Vár – a meprongalódott ártola épitett bástyát lebontották, viszont a loggiettát, és az alsó támfal architektúrát a Várszert-Kiosztkhal helyreállítják.

Gerő tanló: A budai vár helyreállítása Bp. 1951. 164. l. 168. l.

M. D. K

YBL Miklós építész

Vár – bástya, az 1944-45-ös ostromá-
loisok helyreállítása során elbontottak
mert a középkori kaput tokorta

Gerő László: A budai vár helyreállí-
tása Bp. 1957. 164. l. 192. l.

M.D.K.

Y b l Miklós

Volt Árvaház, egyemeletes koraeklektikus középület. Ybl Miklós tervei szerint épitette Nuszbeck József 1874-75-ben árvaház céljára. Az épület első lakói nagyrészt az 1873-as évi kolerajárvány áldozatainak árvái voltak.

Börtsök László: Gyula városképi és müemléki vizsgálata. Bp. 1953. 58. l.

M.D.K.

Ybl

Királyi palotát "a király Ybl, majd meg Hauszmann mester tervei szerint alakittatta át."

Gerő Ödön: Budapest. Bp. 1904. 18. l.

M.D.K.

Y B L Miklós

Gyulán 1834-ben épült a görögkeleti templom a németgyulai temetőben, 1861-ben emeletes uj városháza, 1866-ban a józsefvárosi rk. templom, 1872-ben a kaszárnya, 1874-ben az árvaház épült Ybl Miklós tervei szerint.

Börtsök László: Gyula városképi és müemléki vizsgálata 7. l.

Bp. 1953.

MDK

Ybl Miklós

Kampis Antal: Az ujabb magyar szobrászat. A szépmüvészetek könyve. Bp.1940.

511.1.

M. [illegible]

YBL diklós építész

Az Akadémi-nézhár-pályázatok résztvesz

Námas Ferenc: Fesz Frigyes születésének 140. évfordulóján

Magyar Építőművészet 1961. 2 sz. 60.

M. M. K

M. D. K.

YBL

„arány érzése parasztan

Kubinszky Mihály: Gondolatok a századelési magyar építészetről
Magyar Építőművészet 1961. 1. sz. 44. l.

MDK

Ybl [Miklós építész]

építette a (Budapest margitszigeti) fürdőt és nagyszállodát.

Dr. Szabó Sándor: A közegészségügy.

Városi Szemle, Bp. 1913. 10-12. sz. 1324. l.

YBL Miklós

KOPPÁNY-DERCSÉNYI-ÖRSI: Magyar kastélyok. Bp., 1991

32.p. Káloz, Zichy kastély
34.p. Szabadkígyós, Wenckheim kastély

[illegible] ideas of man must be natural and thus capable of representation and communication. We are separated from the truly unnatural by a high wall across which we shall never cast our eyes. Hence, whenever we find in a work of art features that are unnatural, fatuous, or nonsensical, the reason would always have to be that these things are put together in an improper and unreasonable manner; that parts have been included which to not belong, and that the rest is joined together in a way that is not right. Therefore, a spirit superior to the one that produced the faulty work would be able to create something of worth and excellence out of anything'«.

The idea of a »higher spirit« which speaks through the artist's activity, the idea of inspiration has had its own place in art theory from the 16th century on, and it was Albrecht Dürer himself who spoke of the »inspiration from above«, the »obere Eingießungen« [40]. But around 1800 there was still something new in the way religion and aesthetic feelings mixed together: the artist himself and his work started to be considered as objects of an almost religious cult. And this kind of attitude may be traced in more than one place in *Franz Sternbald*. It is perhaps most obvious in the way in which Tieck reports about the young painter's conversation with his master and the impact Dürer's words left on his mind [41]:

Franz's mind was filled with serenity and new energy; he was conscious once

[illegible]

the hand of a divine being«.

YBL MIKLÓS

-52-: Ybl és a bazilika. = Heti Budapest, III. évf. 6. sz. 1991. febr. 8. 17-18. p.

-Bp. Bazilika, kiáll. 1991.

előfeltételek alapján és igen különböző formákban mük
nemegyszer viták bizonyos mértékig akadályozzák az
különböző nyelvi és értelmezésbeli félreértésekről.

Legjelentősebb művészettörténeti irodalma és eg
művészetnek van. *Wick Béla* kassai kutatásai és pu
közlései megőrizték a korábbi forrásközlési és top
szolgálták *Alžbeta Güntherová-Mayerová, Vladimir Wa*
volt mindenekelőtt a felvidéki régiók középkori c
tevékenység a szlovákiai kutatásnak a jelenkorig oly
forrásként gazdagíthatja az emlékanyag ismeretét. Az
háromkötetes műemléki topográfia és az ingó műemlék
emlékanyagot. Vladimir Wagner Szlovákia művészettö
vállalkozott (1930 és 1948).

A szlovákiai középkorkutatásnak igen jelentős
csehországi kutatással való érintkezés. Ennek a k
műemlékvédelemben és restaurálásban, mind a feldolg
szlovákiai művészet nagy, reprezentatív kiállítását, s a
katalógus fontos forrásműve lett a szlovákiai műv
reprezentatív kiállítások, közöttük külföldiek, tová
kiadványai időközben a felvidéki középkori művészet t
A csehországi kutatással való kapcsolatoknak különös
nak két fontos területén. Az első az építészettörténet,
úttörő jelentőségű cikket már 1937-ben publikálta a M

YBL Miklós

-otruba- : Megemlékezés YBL Miklósról-
= Heti Budapest, III. évf. 5. sz. 1991. febr. 1.
5. p.

elképzelését és ugyanakkor a klasszikus gótika el
egyesülését. Ezt a sajátosságot *Richard Krautheimer* mi
kolduló rendi építészet sajátosságaival hozta összefüg

A 14. századi fejlődés, a késői gótika előtörténe
bizonyult a prágai Parler-művészet stílustörténeti he
Bachmann alapvető elemzésükben a Parler előtti, Arra
korszakot jellemezték – lényegében Dehio megítélését
gótika mintaképeihez való visszatérést úgy is, mi
hangsúlyozták. Hasonló átmenetekkel számolt *Karl H*
fejlődésében két fázist különböztetett meg egymástó
téralkotási rendszer redukciójaként felfogott, ún. „tér
előlegező boltozati formációk szigorúan csak a téralko
ezt követő, ún. „térdekoratív" fázisban – amelyet Pete
gótika elveinek első megvalósulását látja.

A 14–15. század művészettörténeti szakirodalmán
gótika kezdeteinek kérdése. *Paul Frankl*, aki 1962-
egymásutánjára tagolva mutatta be a kor európai művé
csak a 15. század első harmadának vége táján számolt,
a parleri és az 1400 körüli fázis művészetét. Az 1300
Krautheimer által adott meghatározása *Lisa Schüren*
korszak építészettörténetére vonatkozó vizsgálataiban
építészet nem manierisztikus hanyatló fázisa, sem p
művészetnek, hanem a 13. század fordulójára és a 14.
Ebben az értelemben a késői klasszikus gótikát önálló

YBL MIKLÓS

DOMONKOS Jainos: Templom a kegyen.
= Heti Budapest, III. évf. 5. sz. 1991. febr. 1.
15. p. ill

Bp. XII. ker. Diana út - Szt. László - templom

a tervet részben átdolg. Ybl

falfestészet történetének kutatása lett. Leginkább *Vasile* ban és összefoglaló áttekintésekben – a szlovákiai fa emlékanyagra is a közép-európai összehasonlító kutat érvényesül legújabb összefoglaló munkájában, a termész romániai gótikus művészettörténetben is (1979).

A jugoszláviai művészettörténeti kutatásban a gótik tradíciója Horvátországban és Szlovéniában van. A jele az internacionális gótika jelenségei alkotják. Élénkebb stíluskapcsolataira, továbbá a 14. századi falképfestésze összpontosulnak *(Anđela Horvat, Francé Stelé)*.

Burgenlandi topográfiai kutatásokon túl alig folynak érintő kutatások Ausztriában. Annál jelentősebb visz középkori Magyarország művészettörténetéhez. A k vonatkozó kutatások, így a művészettörténetiek is, a 19 Jelentős emellett a lengyel kutatás munkája a 15. szá tendenciák feldolgozásában *(Michał Walicki)*. A forr legeredményesebb pontja a Mateóci oltárnak és művész lengyel művészettörténetírásnak a magyarországi mű területe az Anjou-kori dinasztikus érintkezésekkel kap kutatásának egyik fontos témájává Károly Róbert fele művészete, amelynek számos lengyelországi vonatkozá közvetlen érintkezési pontoknál is jelentősebbek azon analóg fejlődési törvényeszerűségekre hívhatják fel a f

YBL MIKLÓS

LAMPERT Melánia: Az első pesti bölcsőde.
= Heti Budapest, III. évf. 7. sz. 1991. febr. 15. 14. p.

YBL 1875.

Bp. VIII. Nagy Templom u. Nagy-tulál (Józsefváros)

között. Fokelt Gerevich László tisztázta a prágai P
magyar szakirodalomban Csemegi Józsefnek volt jele
stíluskapcsolatok és kronológiájuk kutatásában. U
kőfaragó művészet munkaszervezetének és arányel
erőteljesebben műemlékvédelmi segédtudomány szer

Elsősorban a képzőművészeti kutatásokban, e
nyomán bontakozik ki az 1400 körüli, internacionáli
Ikonográfiai stúdiumok és stílustörténeti tanulmány
Török Gyöngyi) éppúgy e festészeti stílus magyaror
kapcsolatait hangsúlyozzák, mint a lágy stílus sz
szempontból nem lebecsülendő az a kérdés, amely
datálási problémái kapcsán a késői Nagy Lajos ko
vetődött fel (így például a budai szobrászat emlékany
féle datálásában, stílusmeghatározásában, a buda
elsősorban a közép-európai művészettörténet általán
végével és a késői gótika első szakaszával kapcsolat
stíluskapcsolatok összefüggését a festészet és szobrá
építészettörténet *(Csemegi József, Feuerné Tóth Rózs*
vizsgálták.

A stílustörténet és a periodizáció nyitott kérdései
középkori Magyarország művészeti földrajzának ké
feltételezett hatását a jelenkori kutatás az egyoldalú b
közelíti meg, és erőteljesen számol lokális közpo
kölcsönhatásával, a mai Magyarország emlékanyagá
van a szomszédos országokban folyó kutatásoknak.

A magyarországi gótika kutatása szinte a kezde
emlékanyagunk ismeretét és feldolgozását azonban

 1935. 11-12 sz.

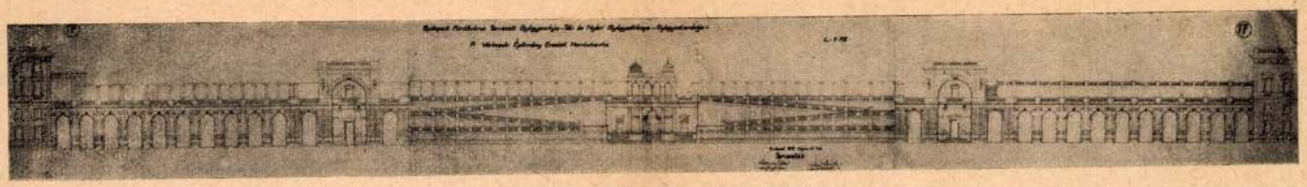

A Várkert és Várbazár Ybl eredeti terve szerint

Sétacsarnok a Várbazár helyén

A Várbazárt minden pestbudai benszülött ismeri látásból. Kevesebben tudják, hogy értelmetlennek látszó nevét honnan kapta.

Mikor Ybl Miklós, aki a mai Budapest legnagyobb építő tehetsége volt, 1879-ben megtervezte a Várkert szabályozását, az építészeti feladat, amelyet meg kellett oldania, az volt, hogy az addig természet adta minőségében hagyott hegyoldalt beleillessze a város képébe. Feladatát akkorá művészettel oldotta meg, amely párját ritkitja. Menedékes ösvényekkel, lépcsőkkel azt a látszati hatást tudta kelteni, mintha nem is hegyoldallal állna szemben a néző, hanem épitménnyel. S hogy az optikai csalódás teljes legyen, a hegy tövébe hosszan elnyuló épületet tervezett. Ezt az épületet nevezte el ő maga bazárnak.

Lichtmann Győző ny. városi főmérnöknek támadt az az érdekes ötlete, hogy a Várbazárt különb módon kellene értékesiteni. Ötletét részletes tervezetté dolgozta ki és vetitett képes nyilvános előadáson ismertette elgondolását. Napilapjaink beszámoltak előadásáról. A beszámolók szükszavu fogalmazásában egy és más eltorzult. Ez a magyarázata annak, hogy sokan gyanakvással és nyugtalan érzéssel fogadták Lichtmann főmérnök tervét. Attól tartottak, hogy ismét egy megszentelt müemlékünkhöz nyul valaki profán kézzel.

Elolvastuk Lichtmann főmérnök előadásának szövegét, megnéztük hozzá készitett rajzait és meggyőződtünk róla, hogy a profanizálás veszedelme egyáltalán nem fenvegeti általa Ybl mester remekmüvét. Ellenkezőleg, annak egészét is, részeit is a legnagyobb tiszteletben tartja és ami változtatást tervez rajta, mind gyakorlati természetü változtatás, olyan, amely az épitmény belsejére szoritkozik és kivülről láthatatlan.

De beszélienek magukért képeink. Első képünk a Várhegy oldalát a Várbazár két sorával és a közükbe iktatott föliáróval ábrázolja. A homlokzatot orthogonális beállitásban. A tervrajz Ybl Miklósnak kezemüve. Második képünk ugyanezt a homlokzati rajzot reprodukálja, de már azokkal a változtatásokkal, amelyeket Lichtmann Győző tervezett belé.

Lichtmann főmérnöknek ez az elgondolása: a tervezett fürdőváros számára eddig nem találtak olyan helyet, ahol az ivókura folytatásához szükséges feltételek megvolnának. Az a tér, amelyen a Rudasfürdő három gyógyforrásának vizét mérik, tulontul szük. Tágitására a helyi körülmények miatt gondolni sem lehet. Ahhoz, hogy az ivókura az évnek minden szakában folytatható legyen, nélkülözhetetlen a födött sétahely. Olyan jelenleg nincsen a források közelében és a jövőben sem lesz, mert nincs hová épiteni. A Tabán területén talán lehetne számára helyet találni, de ott költséges épitkezésre lenne szükség. A Várbazár épitménye kész megoldásként kinálkozik az ivó- és sétacsarnok céljára.

A Várkert diszbejárója

Lichtmann Győző terve szerint a mütermek kikerülnének az épületből és a jelenlegi mütermi helyiségeket egymástól elkülönitő válaszfalakat lebontanák. Ezzel a Várbazár egyetlen födött helyiséggé alakulna. A mai helyzet az, hogy a Várbazár két 74—74 méter hosszu traktusra oszlik. Ezekben vannak a bolthelyiségek, vagyis a mütermek. A két traktus között vonul egy szélesebb harmadik rész: a Várkert parádés följárója, a rácsos kaput őrző két kőoroszlánnal, a háttérben pedig a két kupolás diszépitménnyel. Ennek a középső résznek 99 méter a hossza. Lichtmann főmérnök terve, amint azt a 2-ik ábra mutatja, a mütermek lebontásával kapott födött folyosót a hegyoldalra vivő lejtős feljáró alatt folytatja. A lejtőt alája épitett bolthajtások tartják. Lichtmann kinyitja a sima téglafalat és ugyanolyan boltivekkel tagolja meg, mint a bazárei. Ez bizonyos mértékig hozzátétel volna Ybl eredeti alkotásához. De ha a kegyelet nevében ellenzésre találna ez a megoldás, a két bazári traktust összekötő folyosó a menedékes kerti ut alatt is megépithető felülvilágitással. Akármelyik megoldás 247 méter hosszu födött és zárt, télen fütheto sétacsarnokot jelentene az ivókurázók számára.

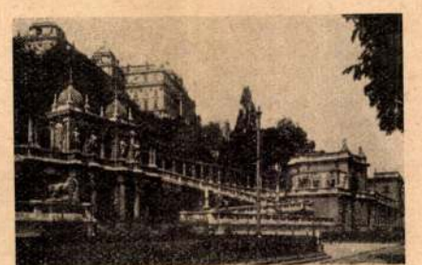

A Várbazár északi része

Ami pedig a Várbazártól a Dunáig terjedő utrészt illeti, Lichtmann terve a dunaparti villamost megszüntetné, mint szerinte amugyis fölöslegest és autobusszal könnyen pótolhatót. Az autobusz azután az alsó rakparton közlekednék. Gyep- és virágágyak foglalnák el az uttest helyét. Az ivókutakat földalatti vezetékekben a Várkert kétemeletes pavillonjába vezetné, s akkor a közönség télidőben, vagy esőben nem lenne kénytelen, mint ma, a szabadban dideregni és ázni az Attiláról és Juventusról elnevezett két forrás előtt. Annak, hogy a források vize nehány száz méternyire elvezettessék, Lichtmann szerint semmi műszaki akadálya sincsen. Példaként hivatkozik az Artézi-fürdőre, amelynek forrása az Andrássy-ut végén van.

Természetesen felvetődik a költség kérdése. Lichtmann igen megnyugtató választ ad reá. Számitása szerint az egész átalakitás mindenestől (és ebben a «mindenestől»-ben benne foglaltatik a Várbazár tatarozásának 140—290.000 pengőre rugó költsége, az átalakitások 180.000 pengős és a forrásviz csövekben való elvezetésének 55.000, továbbá a sétacsarnok központi fütőberendezésének és villanyvilágitásának összesen 85.000 pengős költsége) *660.000 pengőbe kerülne.* Mindenesetre ióval kevesebbe, mint amennyit akkor kellene áldozni, ha a sétacsarnokot kevésbbé megfelelő helyen mint uj épitményt állitanák lábra.

Az elmondottak könnyebb elképzelése végett bemutatjuk a Várbazár és Várkert mai állapotáról felvett távlati képeket.

Elek Artur

A Várkert és Várbazár a tervezett átalakitással

Bucsu az 1935-ik közönséges esztendőtől

A naptár szerint közönséges év volt 1935. A városházi naptár azonban nem respektálja a Gergely-féle kalendáriumot és kivételes, „szanálási" évnek mondja az elmult évet, amely most elmegy, itthágy bennünket. Igen, ez volt a szanálás esztendeje, amire bizonyitékok is vannak: nagyon sokszor beszéltek és irtak a szanálásról az elmult évben. Beszéltek mellette, és még inkább ellene, a belügyminiszter sürgette, a főváros pedig kijelentette, hogy fölösleges, nincs rá szükség. Dióhéjba foglalva ez az esztendő szanálási története.

De egyébként sem volt közönséges év 1935. Ujjáalakult és teljesen megváltozott a törvényhatóság képe az elmult év alatt: eltünt az Egységes Községi Párt, amely 15 éven át kormányozta jól-rosszul a budapesti városházát és helyébe a Nemzeti Egység Pártja került, uj emberekkel, uj elgondolásokkal és uj jelszavakkal. A várospolitikának ez a nagy eseménye nem bontakozott még ki teljesen a maga kihatásaiban, de annyi máris megállapitható, hogy a közeli jövőben még nagy meglepetések várhatók vele kapcsolatban és hogy *nem egyszerü személyi változásokról van csupán szó, hanem átalak l lassankint a főváros politikai képe is.* Nem baj: ameddig *Sipőcz* Jenő, *Szendy* Károly, *Liber* Endre és *Lamotte* Károly áll a pesti városháza élén, addig változhatnak pártok, jöhetnek és mehetnek emberek, Budapest népe nyugodtan és bizakodva tekint a főváros munkájára, amely öntudatos, stabil, termékeny és hasznos.

Ami a szanálást illeti, igazuk van azoknak, akik azt vallják, hogy a fővárost nem kell különösen szanálni, mert hiszen a szanálás évek hosszu sora óta állandóan folyik. Amióta *Sipőcz* Jenő — még polgármester korában — első izben zárolta tiz százalékkal a kiadásokat, azóta állandóan szanálunk.

Mert mi is az, amit szanálásnak nevezünk. Semmi egyéb, mint amit a régi kabaré-dal igy fejezett ki: „egy lyukkal beljebb a nadrágszijat..." Ez történik évek óta. Minden esztendőben egy lyukkal beljebb huzta *Sipőcz* polgármester a főváros nadrágszijját, amig végül odáig jutottunk, hogy nem volt már több lyuk: bicskával kellett furni egyet a szijon. *Ezt, ezt a lyukfurást, ezt nevezik most szanálásnak.*

Amikor igy az év végén mérleget készit a városházi krónikás és visszatekint az esztendő eseményeire, elsősorban azt nézi: fejlődtünk és haladtunk-e abban az irányban, amely Budapest nagy céljai felé vezet? Mert ma már van határozott iránya, fejlődési programja a magyar fővárosnak, tudjuk, hogy mit akarunk. A nagy városoknak az érvényesülésért való harcában megvan a külön fegyverünk, külön hangunk és külön kitüzésünk.

Hangsulyozottan magyarok akarunk lenni. Észrevehetően mások, mint a többi körülöttünk lévő népek városai. Magyarok, az élet és kultura minden megnyilvánulásában, amellett pedig európaiak, akik nem kullognak valahol hátul a népek nagy szellemi versenyében, hanem a bennünk élő ösztönös egyéniség kifejtésével mutatjuk meg, mit ér és mit jelent ez a külön magyar szin a nagyvilágnak.

Talán nem esünk az elfogultság és öntetszelgés hibájába, ha azt mondjuk, hogy ezen a téren mutatkozik némi haladás. Nem sok, de mégis előbbrejutottunk valamivel a felismerés utján. Budapest külseje — nem szólva a fenséges dunaparti panorámáról — épp olyan, mint a német városoké, a lokális timbre-t csupán az a balkáni mellékiz adja meg, amely a város belterületén lévő pályaudvarok környékét jellemzi, továbbá az a barbár épitkezési mód, amely hangosan kiált csákány után egyes városrészekben. De 1935-ben már sokszor hallottuk (még pedig illetékesektől és arra hivatottaktól is), hogy a város külső képében is ki kell fejeződnie külön egyéni karakterünknek, nem szabad, hogy a magyar főváros továbbra is csak keletre tolt függvénye legyen a német kultu.ának. Budapest felépitői német származásu polgármesterek és németagyu épitészek voltak. Ebből elég volt, sőt nagyon is sok: jöjjön most már az uj generáció, amely független az uniformizáló, mindent elszürkitő német hatástól és felépiti majd a magyar Budapestet. Abban, hogy ezen a téren 1935-ben tettünk néhány lépést előre, a főváros vezetőségén és a városfejlesztő bizottság elnökén, Harrer Ferencen kivül része van *Rakovszky* Ivánnak, a Közmunkatanács volt elnökének is, akinek finom esztétikai érzékét és valóban kitünő szándékait elhallgatni nagy hálátlanság lenne.

A másik nagy lépés, amelyet Budapest céljai felé tettünk: haladás a fürdőváros felé. *Szendy* Károly polgármester örök érdeme lesz, hogy 1935-ben megteremtette a tabáni parkot. Elbüvölően szép lesz ez a tündérkert a város kellős közepén. Beleillik abba a koncepcióba, hogy Budapest külön egyéniségét felszinre kell hozni: a Naphegy és Gellérthegy lankáin elterülő park, amelyben gyógyitó erejü csodaforrások fakadnak, páratlan lesz az egész világon. Szörnyüséges csak elgondolni is, milyen helyrehozhatatlan bün lett volna, ha a Tabán helyén az a borzalmas városrész épül fel — amelynek képét itt, A Pesti Városháza hasábjain közöljük —, amelyet Wargha-féle terv néven ismerünk. A világháboru egyetlen pozitiv haszna az a negativum, hogy ezt a városrendezési tervet átadhatjuk az örök enyészetnek, mert az idő nem volt alkalmas annak megvalósitására.

Történt sok egyéb is a fürdőváros gondolatának megvalósitására, de ezek csak részletek a Tabán rendezéséhez képest. 1935-höz konkrét eredmények füződnek ezen a téren, pozitivumok, amelyek mind *Szendy* polgármester energiájának és reális alkotóerejének diadalát hirdetik.

★

Ne nézzük most a kép árnyoldalait. A borzalmas szociális problémákat, a statisztika megdöbbentő adatait, amelyek a közjótékonysági ügyosztály felől döbbentenek ránk, ne tekintsük a főváros társadalmának ezer sötét baját, az ifjuság és az ellátatlan szegénység vérző problémáit. Csüggesztő ez a kép, már pedig nem akarunk csüggedni az uj esztendő küszöbén. Hinni akarunk, bízni, küzdeni. Akarunk. Hiszünk Budapest ragyogó jövőjében és ezt a hitünket egyetlen pillanatra se szabad kockáztatnunk. Budapest meg fog küzdeni ezekkel a bajokkal, mint ahogy a fiatal *Toldi* Miklós megvívta győzedelmes harcát a rátámadó farkasokkal.

A francia épitőművészet legszebb remekeit, a Loire-menti kastélyok csodálatos tömegét egy régi hit (vagy babona?) szülte. Ez a hit, vagy babona — nehéz megállapítani a pontos határvonalat a kettő közt — azt tartotta, hogy a család addig ragyog régi fényében, amig épitkezik. Épiteni kell, mert elsorvad a nemesi család, ha nem épitkezik. És épitettek. Az egyik generáció felépitette a kastélyt, a másik bővitette, a harmadik toldalékkal látta el, a negyedik uj szárnyat épitett hozzá és igy ment ez évszázadokon keresztül. Igy épültek ezek a csodálatos müremekek. Hogy a francia nemesi családok felvirultak-e az épitkezés nyomán, nem tudjuk. De: hogy a francia épitőművészet felvirult és megteremtette a maga klasszikus stilusainak egész sorát, azt tudjuk. Ezt pedig ennek a családi hagyománynak — hitnek vagy babonának — köszönheti a kultura. A Loire két partja ma a világ leggyönyörübb épitészeti muzeuma, a francia épitőstilusok kevert, bizarr, de bámulatosan nemes gyüjteménye.

Budapest épit. És ameddig épit, addig él, fejlődik, virul. Épit, a legnehezebb viszonyok közt is épit, mert ez az élet, a fejlődés, a jövő. Épitsen és épitsen, alkosson, hogy világ csodája legyen, mindig csak előre tekintsen, hogy megmaradjon a *család:* a magyarság, a külön magyar lélek és kultura, amely van olyan csoda, mint a világ bármely ragyogó csodája. Amig Budapest épit, van munka, hit és jövő.

A jövőnek ezzel a hitével bucsuzunk 1935-től és lépünk át 1936-ba.

Lippay Gyula dr.

Kapható a Skála áruházakban és a szinvonal

Sele

SZIN

PR

L A

Expressz szolgá

E-6 hívás

folyamatosan re
délután 13.30 ó

határidővel INFORMÁCIÓ: 1

Fotó főosztály

PALLAS LAPKIADÓ
1073 Budapest, Erz

Mai Mitológiai Múzeum

CSAK EGYETLEN, még az emlékezet előtti időkből származó isten: tradíció van. Tehát egyetlen a metafizika is. Formálisan azonban mégis a számos vallás és a megszámlálhatatlan mitológiai történet eltérő kultúrákat hozott létre. A szellemtörténet tradicionalista irányzatai a kultúrák egymásutánjaiban nem fejlődést, hanem az eredeti hagyomány fényének elsötétedését, spirituális értelemben vett alászállást látnak. A primordiális — a halhatatlan — ember még egyetlen igéből képes volt megérteni eredetét és léte célját. *Hamvas* Béla úgy találta, hogy az időszámítás előtti VI. században az ember még egy-egy mitológikus elemből, egy-egy vallás szent könyvének egyetlen bekezdéséből el tudott igazodni a világban. Ez egészen a kora újkorig így volt. A szellem elsötétedése azonban ettől kezdve annyira felgyorsult, hogy a metafizikus hagyomány megértéséhez, annak még puszta sejtéséhez is nekünk ma már szinopszisszerű rálátásra, alapos tapasztalatokra és ismeretszerzésre van szükségünk.

A Belvárosban most két németországi képzőművész — *Gunzenhäuser + Jakob* — a *Mai Mitológia Múzeumának* utazó tárlatával kíván hozzájárulni ahhoz, hogy mi is itt legalább bepillanthassunk valamiféle mitologikus kaleidoszkópba. Egy hétre kibérelték *Ybl* Miklós Károlyi Mihály utcai, 1866—68. között, a *Pesti Hazai Első Takarékpénztár* számára épült, ma romos palotáját. A vallások és mitológiák XX. századi szintézisét olyan művekkel érzékeltetik, amelyeket két hónapnyi munkával Pesten, az itteni élet és halál mitológiai elemeiből állítottak össze. Az egykor gyönyörű eklektikából mára rettenetes, katartikus szintézis lett. Az épület maga is a pusztulás mitológiájának törmelékévé változott.

A temesvári származású Hans Jakob — akinek a kultúrák összeomlásáról személyes gyermekkori tapasztalatai is vannak — kétes elismeréssel dicsérte a várost. Ilyen alkalmi kiállításokat más városokban is rendeztek, de ehhez hasonló építészeti gyöngyszemet romosan még sem Münchenben, sem másutt nem találtak. Ybl épületének öntöttvas lépcsőházában spirálisan járhatja be az utat a vallások és mitológiák szférái felé kapaszkodó néző. A teátrálisan megvilágított, sejtelmes térben repülni látszó gyermekjátékok emelkednek, és vízfüggöny hullik alá. A legfelső szinten a *születés termébe* érkezünk, majd a *beavatás sámánsátrán* áthaladva, *tisztánlátás szobái* következnek. Mindenfelé leépülés és enyészet. A képek és objectek összemosódnak a „kiállítótermek" málló architektúrájával. A mitológiákat, leegyszerűsítve, úgy is össze lehet foglalni, hogy azok a horizontalitásból teremtett vertikumról mesélnek. A lépcsőházi fel- és alászállás, majd az emeleti installációsor is éppen ezt az interpretációt ismétli, de néha fordított sorrendben, a vertikalitás összeomlásáról beszél.

Az alkotók végül is vendégként, helyettünk fogalmazták meg a szimbólumot: ha ebben a jubileumi Ybl-évben netán ezt az egykor csodálatos épületet a mai tulajdonos csupán üzleti megfontolások szerint, és legalább részben nem a művészet számára értékesítené, az a kelet-európai mitológiák sötét erőinek győzelmét jelentené. Ez a németországi vendégkiállítás pedig éppen a szellemi funkciót szeretné mágikusan bevezetni ebbe a házba. Sajnos, azonban pénzt nem hoztak magukkal erre a nemes célra.

Az Útleírás című kiállítás március 28-ig tekinthető meg a Károlyi Mihály utca 12.-ben

(szegő)

YBL Muikós
Magyar Nemzet, 1991.március 27.11.p.

YBL Miklós

Felmerült, hogy ő a tervezője a Jánosi, Nyáry-Szathmári kúriának.

Erdélyi Géza: Gömör klasszicista építészete. = Új Mindenes Gyűjtemény 2. (1983) 98. p.

Yerus ötvöslegény

1527. ben a pénzverőházban volt alkalmazva.

Mihalik József Kassavárosi ötvösségének története. Pest 1900. 142. l.

Margó Ede

szobrász

Yartin József

A művész képei szerepelnek a Nemzeti Szalonban, melyekről Marco: Karácsonyi vásár cimmel ir: "erőteljesen odavágott, szivvel-lélekkel megfogott dolgok" amelyek kiválnak a többi közül.

A HÉT, Bp. 1905. dec. 10. XVI. évf.
50. sz. 839. lap.

Yesar Metal, diplomamunkája.
Polgár Csaba: Diplomakiállítás.
1987 tavaszán első ízben végeztek szakpárosi hallgatók a Magyar Iparművészeti Főiskolán az új oktatási reform keretében.

4 Yesar-Meral szövött ruhaanyagai nyomással kombinálva új, érdekes mintázási lehetőségeket adnak.

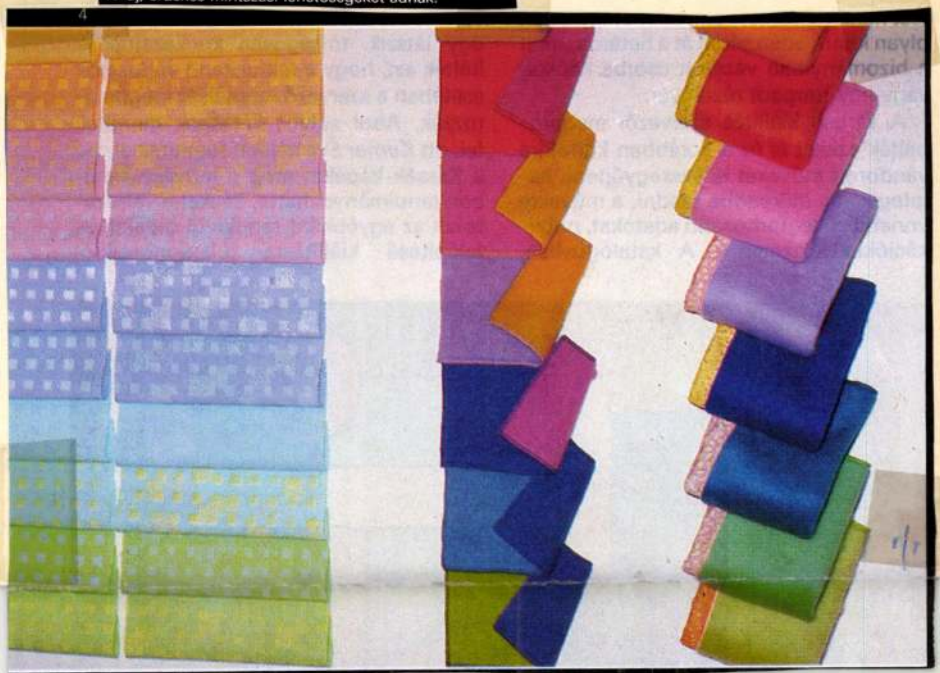

Művészet, 1988. augusztus, 25-old.

Young, Eduard

festő

l. Biró Endrénél

157. l.

Dalmáciára, melynek szerepe és jelentősége a
római birodalomban, az ott ma is található római emlékek, mindenkép megokolttá tették, hogy a XII—XIII. századi reneszánszból kivegye részét. A traui dóm főkapuja, egy bizonyos *Magister Radovano* műve 1240 körül, szinte szimbolumszerűen egyesíti magában a helyi antik mintaképek felhasználását és feldolgozását. A spalatoi *Porta Aurea* és az *Aesculapius*-templom, sőt a Diocletianus-mauzoleum hatása is kimutatható rajta. A főkapun *Éva* mezítelen alakja testtartás, mozdulatok szempontjából az ú. n. *Medici Venus* elég közeli másolatának látszik.

S most térjünk vissza *Itáliába*, melyet szándékosan hagytunk utoljára, hiszen szempontunkból itt található a leggazdagabb anyag. Láttuk, Itáliában az antik művészet továbbéléséről beszélhetünk a későbbi századokban. A népvándorláskori mélypont után a karoling, majd az Ottók reneszánsza idején itt is fellángol az antik művé-

V. Ost Ferenc

építész

életrajza

lásd

Csobán Hajdúvm

Személyi adattár

105. karton.

Kivalo tisztelettel

Halmai Pál

M.D.K.

Young Ede

"A triesti kikötő, háttérben Miramare" c. müve szerepel a Képzőművészeti Társulat Mütárlatán, -adja hirül a lap "Ujdonságok" c. rovata.

Egyetértés és Magyar Ujság, Bp. 1875. aug. 18
IX. évf. 117. sz.

Young (Amerika) kobrász

első lett a kobrászati csoporban bot jelenetével.

Manno Miltiades második lett a kellemi olimpiára kobrászati csop.-ban.

M. 932. VIII. 5.

módszere szerfölött furcsa: lépten-ny
és eszmerendszerek hiányát írja szá
ogy a saját ősélményeinket észreven
olhatatlan az a megállapítás, hogy vég
ta él Európában, s a Lajta közöttük
et-Európa pedig türelmes, s gazdag
alakul ki az öntudata. A kultúra f
két nagy tájon: Keleten elsősorban mi
t jelenti, nyugati fogalma sok tekinte

ÉGI MAGYARSÁG előszavá

ekes könyv hagyta el a sajtót. Prohá
anár „A vándor és a bujdosó" című m
oglaló és bölcseleti mélységű képet pró
és végzetünkről. Prohászka merőben kí
agyarságot, stílusa és gondolkodásmódj
skolapéldája. Egész emberi lénye felújj
i teljes mértékben együttműködnek, mi
' alakját rajzolja meg; a magyar „bujdo
ülről és csupán az értelmével tudja meg
ık-e tőle mást, mint jóindulatú torzkép
ztönösen és elrendelten azonos egy nép
ik nép világképét pedig csak kívülről
akkor párhuzama bizonyára igaztalan
ilyen szellemi kártevés ér bennünket
ı, melynek most jelent meg a második
rság „mibenlétét" kutató elmék egyre
ak rá. Prohászka a régi magyar lelket
vezi: nem ismeri, vagy pedig nem t

Young
P.

ifoglaló magyarság magával hozott ere
ultúráját, s lelkét. Ő is abban a tévhit
borló nomád rajok jöttek a Dunamed
ugatról kaptak és idők folyamán tö
alakultak". Prohászka tévhite távolról s
ég a mai napokban; az idő követeli, h
nem művel válaszoljunk és védjük a
om a „Régi Magyarság" teljes átdolgozá
ık, hanem hivatásnak is.

ost megtévesztette a magyar élet felszí
lyan tényekben és jelenségekben, mel
séget rejtenek, így a magyar hatalmi t
ın. Felhányja, hogy történelmünk folyan
tudtunk hatalmas birodalmat teremt
llegű imperializmus sohasem volt vágyu
:kának ebben a kérdésben is, mint cs
magyar kérdésben, bizonyos mértékl
szánalmasak és gyarlók a végső s
k. A magyarság birodalmi élménye elei
nemzetek egymásmellé-rendeltsége, a l
natatlan öröksége volt; birodalmi törek
endező és összefoglaló, mintsem elnyon
rekvések voltak. A honfoglaló magyars
egegyezésre törekedett, mintsem katoı
érvényesítésére; ez a föderációs hajl
örténelmünkön és alapvető élményünkr

ton a nagy alapvető élmények és a m
ıyát hányja szemünkre. A népek egym
k ebben az emberséges „vallásába
lógia" is, legalább annyi, mint a „vég
által annyira méltányolt szép, ködös l
végtelenség élményének a hiányát is f
természetesen nem veszi észre, hogy
ié-rendeltség vágyában a sztyep szél
s a határtalanság élménye nyilatkoz

Young, Ed

Csáky Béla gróf. 10901.

A derékig látható és jobbra fordult gróf szembe néz, balján pedig gróf Forgács mellképe szemlélhető. Mindkettejöknek nyakkendője kék. Jelzése
oldalt jobbra: Ed. Young. és
alól jobbra: Pest. 1850.

Aquarell, mér. a papirosnak 14.1: 10.9 cm.

Sz.n. 132-904
553-904-1.

Esterházy Pál Antal herczeg. 10904.

Derékig, balra fordul és kezeit karba téve tartja. Haja göndör, bajusza hosszú, álla kiberetvált. Ingének gallérja álló, barna nyakkendője pettyes, mellénye kivágott, kabátja kettős elejű.
Jelzése
a bal könyöknél: E. Yung.
és alól jobbra: Nagy Ida 1850.

Aquarell, mér. a papirosnak 14.1: 10.8 cm.

Sz. n. 135-904
553-904-6.

Kapy 10905.

Derékig, kissé jobbra fordul. Jobbkezével a szék karfájára nehezedik. Előreérésült haja és hajusza szőke, szakálla leberetvált. Nyakkendőjét csokorra kötötte, kivágott mellénye és kabátja kettős elejű. Jelzése
a bal karnál: Ed. [illegible] Young.

Aquarell, mér. 19.5: 14.6 cm.

Sz.n. 136-904
553-904-7.

Ytang

kartogr. 1789

l.

Eperjesy 1929

84 l.

MEK

Yrjö

Kiáll. az Ernst Múz.-ban /?/

Kbl E: Képzőművészet. Budapesti Szemle, CCI. 1926, 290-310.o.

Yssel Muiden Jacques

festő

hollandi származásu 1939 óta van Magyarországon. Van Donghen hatása alatt fest főleg archépeket.

irod Koll. kiáll. Nemzeti Szalon

Ujság, 1941. dec. 23

(e. a.: A Nemzeti Szalon csoportkiállítása)

Windisch-Grätz Alfred:

Mellig, hatnyolc
döke, barkója s tajusza
felett, mely alól ingé
aranygyapjas rende
érdemkereszt hord. A
mánt s szegélye piros

Olajfestés,
Az 1848-

YBL MIKLÓS

Vadas Ferenc

A KIRÁLYPAVILON

Az 1885-ös budapesti országos kiállítás királypavilonja YBL Miklós kevéssé jelentős alkotásai közé tartozik. Ha mégis méltó a figyelemre, annak két oka lehet: az egyik az életmű egésze, melynek minden részletét érdemes felderíteni, a másik az épület jellege, melynek vizsgálata a 19. század uralkodói reprezentációjának egy eddig nemigen vizsgált területére vezet.

Ferenc József 1883. március 9-én szentesítette az abban az évben elfogadott XII. törvénycikket, mely végleges döntést jelentett a már régóta tervezett kiállítás megtartásáról. Napokon belül megalakult az országos kiállítási bizottság, az előkészítés és lebonyolítás irányító szerve. 63 tagja között egyetlen építész volt: Ybl Miklós. Egyike azon 17 személynek, akit a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium delegált a bizottságba.[1] Tagja, majd alelnöke lett az építészeti kérdésekért felelős szakbizottságnak, melyben rajta kívül tucatnyi ismert építész kapott helyet (Steindl, Pártos, Czigler, Petschacher, Weber, Bukovics, Kauser stb.).[2] Itteni tevékenysége nem dokumentálható, de tisztségéből adódik, hogy szerepe lehetett mindabban, amit a bizottság végzett. Tehát a kb. 100 kiállítási épület terveinek ellenőrzésében, az építőanyagok vizsgálatában, a kész épületek átvételében és minden építészettel kapcsolatos kérdés megvitatásában.[3]

A közreműködésnek ez a mértéke nem tűnik jelentékenynek a kor legtekintélyesebb építészétől, akinek ekkor készült el főműve, az Operaház, vezetésével zajlott a főváros legnagyobb templomának építése, és akit nem sokkal korábban bíztak meg a királyi palota nagyszabású átépítésével és bővítésével.

Kiállítóként sem szerepelt tehetségének és elismertségének megfelelő súllyal. A hazai architektúráról a képzőművészeti csoport építészeti osztálya adott áttekintést – Ybl ott semmit sem állított ki. Távolmaradása, amit a hivatalos jelentés Pártos Gyula által írt fejezete is fájlalt,[4] arra utal, hogy nem volt fontos számára kiállítóként bemutatkozni a közönségnek. Talán úgy gondolta, hogy erre a reklámra neki nincs szüksége.

Ybl-művekkel a főváros külön pavilonjában találkozhatott a látogató: a ferencvárosi templom 3 fényképével és a bazilika távlati képével, valamint Marchenke Vilmos által készített gipsz modelljével.[5] És a kiállítási terület egyik hangsúlyos pontján ott állt az ő tervei szerint épített Királypavilon, mely által mégiscsak látványosan volt jelen az első országos általános kiállításon.

A Királypavilon ideája meglehetősen későn merült föl. Amíg az országos bizottság által emelendő tucatnyi épület tervpályázatára az év (tehát 1883) nyarán-őszén sor került, addig a külön uralkodói pavilon létesítése – hivatalosan legalábbis – csak 1884 kora tavaszán került szóba.[6] Március 6-án, a Magyar Mérnök- és Építész Egylet helyiségében tartott értekezletükön határozták el a budapesti építő iparosok, hogy saját költségükön királypavilont építenek.[7] Rögtön végrehajtó bizottságot is választottak, melynek elnöke Ybl, alelnöke Pucher József, jegyzője pedig Czigler Győző lett, tagjai pedig többek között Thék Endre, Wechselmann Ignác és Zellerin Mátyás. Más forrás szerint Matlekovits államtitkár, az országos kiállítási bizottság elnöke volt a kezdeményező,[8] aki úgy referált a témáról a bizottság május 2-i ülésén, hogy „... már körülbe-

lül egy fél év előtt több oldalról az az óhaj közöltetett vele, hogy iparosok maguk létesítenének egy a felség látogatása alkalmából úgy is kívánatos királypavilont, amely iparosaink remekje gyanánt mindjárt kiállítási tárgyul szerepelhetne. Minthogy az elnök nézete szerint ily ügy kényes természeténél fogva csak kellő előkészület mellett vezethet biztos sikerre, felkérte Ybl Miklós kir.tanácsost és országos bizottsági tagot e részben alkalmas terveket előkészíteni, és az illető iparosok közreműködésére szokott tapintatosságával és jártasságával hatni szíveskedjék. Ybl Miklós legnagyobb odaadással eleget tett e felkérésnek, elkészítette a pavilon műszaki tervezetét, érintkezésbe lépett a vállalkozó iparosokkal, s a pavilon létrehozását majdnem teljesen biztosította."[9]

A kései bejelentés oka tehát az volt, hogy mire az ügy az országos bizottság elé került, addigra már kiválasztották és közreműködésre bírták az érintett iparosokat. Ybl tervezősége evidenciaként hangzott el, pozíciójára, tapintatára és tapasztalatára történt utalás – építészi képessége nyilvánvaló lehetett. Ezt az is igazolja, hogy senki sem kifogásolta a közvetlen megbízást, a pályázat elmaradását – tekintélye kétségbevonhatatlan volt. Mivel terveit már a márciusi összejövetelen bemutatta, komoly helyzeti előnynyel rendelkezett, hiszen elgondolását jóval a hivatalos döntés előtt papírra vethette. Így akár az is elképzelhető, hogy benne kell keresni a királypavilon ötletének iniciátorát. Presztízse, kapcsolatai módot adtak arra, hogy csendben előkészítse az ügyet, s amikor mások vetik fel, akkor kész tervekkel álljon elő. A direkt felajánlkozás idegen lehetett a természetétől. Minderre persze nincsen bizonyíték, csak arra, hogy nagyon korán kapcsolódott be az előkészületekbe, és hogy terveit hivatalos megbízása előtt készítette.

Az országos bizottság májusi ülésén is bemutatta tervezetét, csak azt nem tudni, hogy ugyanazt-e, amelyiket márciusban, s akkor is melyiket? Az írott források szűkössége ellenére szemben ugyanis, melyek csak a kész épületet írják le részletesen, Ybl tervhagyatékában több változatban maradtak fenn vázlatok, melyeknek egyikéről sem zárható ki, hogy a két alkalom valamelyikére készült, illetve, hogy akkor mutatta be.[10] Közülük csak az egyiken van dátumnak tekinthető jelzés (17/2), illetve a végleges változat benyújtásának időpontja ismert (június 21). A vázlattervek anyaga, technikája megegyezik, egyforma kartonra is kasírozták őket, így akár egyszerre is készülhettek, bár ennyi egymástól eltérő változat egyidejű bemutatását talán említették volna a beszámolók.[11] Viszont a tervek fogadtatása sem volt olyan a jelek szerint, ami újabb és újabb átdolgozásra késztette volna.

Négy biztosan elkülöníthető tervváltozat létezik a megépültön kívül, továbbá egy alaprajz, melyhez nem tartozik homlokzati kép és talán csak az egyik változat alternatívája.

A vázlattervek rendszerezésének egyik lehetséges módja, ha a megépülttől leginkább különböző változatot tekintjük legkorábbinak és folyamatos tervmódosulást tételezünk fel a megvalósult pavilonig. Az így kapott sorrend természetesen hipotetikus, de logikus és a tervváltozatok eltérései is így tekinthetők át a legkönnyebben.

Az 1885-ös országos kiállítás a Városligetnek a Stefánia út–Hermina út és a tó által határolt területén létesült. Főépülete, az iparcsarnok a városligeti fasor tengelyébe, a ma is meglévő körönd mögött nyíló főbejárattal szembe épült. A másik jelentékeny épület, a kiállítási műcsarnok a terület szélére, a Stefánia út mellé került. A királypavilont e kettő közé helyezték, ahol több sétány is összefutott. (9-10. kép) Előteréről a kiállítás bármely pontja gyorsan elérhető volt, hátulról viszont zavartalanul lehetett

hintóval megközelíteni. Ennek megfelelően két bejárata (és tulajdonképpen 2 főhomlokzata) kellett, hogy legyen: egy az érkezés-távozás számára szolgált, a másik a kiállítási terület centruma felé nyílt. Az uralkodó a királypavilonon kilépve lépett be jelképesen a kiállításra.

Mindegyik tervváltozaton közös elem a központi elhelyezésű szalon, melyhez a Stefánia út felőli oldalon vesztibül csatlakozott. A másik irányból közvetlenül lehetett a szalonba lépni egy teraszról, ahonnan rálátás nyílt a kiállítási területre. Kétoldalt a király és a királyné szobája helyezkedett el, mellékhelyiségeivel. A tervváltozatok ezt az alapelrendezést variálják. A pavilon valamennyi terven földszintes, de alépítménye által kiemelkedik a környezetéből.

A legkorábbinak gyanítható változat a leginkább kidolgozott a tervvázlatok közül. Két lapból áll, egyedül ez tartalmaz alaprajz és főhomlokzat mellett keresztmetszetet és oldalhomlokzatot is. (11-12. kép) Az ábrázolt épület alaprajza 3 részre tagolt téglalap: középen a téglalap alakú szalon, kétoldalt a király, illetve a királyné helyiségcsoportja található. Ez az elrendezés a homlokzatokon is tükröződik, melyek hármas osztásúak: az 5 tengelyes hosszoldalak középső része felel meg a szalonnak. A bejárati oldalon széles lépcsősor vezet a nyitott előcsarnokba, melynek posztamensen álló jón oszloppárok által tartott hármas árkádíve a homlokzat uralkodó motívuma. A 2 szélső tengelyben szoborfülkék, felettük négyszögletes mezőben domborművek láthatók. A loggiát közrefogó, a homlokzat síkjából rizalitként enyhén kiemelkedő, korinthoszi pilaszterekkel határolt szélső axisok határozottan zárják le oldalról a homlokzatot, melynek sajátossága, hogy egyetlen ablak sem nyílik rajta. Ennek praktikus oka lehetett. Ez lévén a délnyugati oldal, a tervező a tűző napsütéstől kívánhatta így óvni a bent lévőket.

A szalon az ellentétes, északkeleti homlokzaton lévő ablakokból kapott volna megvilágítást, ahol az erősen kiugró sarokrizalitok között hűs, pergolás terasz helyezkedett el, ahonnan az iparcsarnokra nyílt volna kilátás. (Erről az oldalról nem maradt fenn homlokzati rajz.) A 3 tengelyes oldalhomlokzatok kiképzése a hosszoldaliakéhoz hasonló, azzal az eltéréssel, hogy a szélső tengelyekben a szoborfülkék helyett azonos méretű ablakok vannak, a közrefogott középső falszakaszt csak az oldalsó, szintén pergolás teraszokra vezető ajtók törik át. Az épület rendkívül zárt, ha megépül, jórészt kiszorult volna a kinti nyüzsgés zsivaja. Tömege téglatest, a kis hajlásszögű tető valósággal el van rejtve a kőbábos attika mögött, így a pavilon dobozszerű hatást kelt. Díszítése nagyon gazdag. Nemcsak a rizalitokat ékítik domborművek, hanem a loggia ívzugait is, a pilaszterek fejezetmagasságában ornamentális fríz fut körbe az épületen, a főpárkány képszékének hasonló díszítése viszont csak a hangsúlyos szakaszokon jelenik meg. A metszetrajzból kitűnik, hogy a szalon oldalfala fő díszéül már ekkor nagyméretű tükröt szántak. Ez a tervváltozat inkább emlékeztet villára, nyaralóra, mint kiállítási pavilonra.

A következő tervvázlathoz vezet át az a homlokzati rajz nélküli alaprajz, mely nagyfokú hasonlósága miatt talán az előző terv alternatívájának tekinthető. (13. kép) Az elrendezés lényege ugyanaz, részleteiben tér el: az uralkodópár helyiségei összefogottabbak, kevésbé aprózódnak szét. Mindkét hosszoldal középső szakaszát loggia tölti ki, a legfeltűnőbb eltérés az egyik előtt megjelenő, félkör alaprajzú, feltehetően pergolás terasz. A másik hosszoldal felvezető lépcsőzete szélesebb, mint korábban, szélső axisaiban pedig fülkék helyett ablakok nyílnak (az elmaradt oldalhomlokzatiak helyett).

A következő változat első benyomásra teljesen más. Neoreneszánsz nyaraló helyett miniatűr barokk kastélyra emlékeztet. (14. kép) Kupolás fő motívuma merőben új elem a korábbihoz képest. Ha azonban a két alaprajzot vetjük össze, az elrendezés hasonlósága meglepő. A helyiségek nagyrészt ugyanott vannak, csak arányaik módosultak. Megmaradt a bejárati oldal loggiás vesztibülje, az uralkodópár külön-külön helyiségcsoportja és az északkeleti oldal középső nagy szalonja. Ez utóbbival kapcsolatos a legfontosabb alaprajzi változtatás: téglalap helyett kör alapú terem, melynek fele rizalitszerűen domborodik ki a homlokzat síkjából. A háromszög alaprajzú összekötő terek mutatják, hogy nem sikerült igazán szervesen egybekapcsolni ezt a központi teret a többi helyiséggel.

A két homlokzati rajz egybevetését nehezíti, hogy nem ugyanazt az oldalt mutatják (feltéve, hogy Ybl nem helyezte át a vesztibült az ellentétes oldalra, ami – közlekedési okokból – valószínűtlen). Az előző esetben a délnyugati, most az északkeleti homlokzat az izgalmasabb, ezért a rajz ezt ábrázolja.

A királypavilont e terven immár 3 oldalról is kőbábos terasz veszi körül (oldalt tört vonalú, ponyvatetővel fedett, a szalon előtt félköríves), mintegy tálcára helyezve az épületet. A főhomlokzat változatlanul 5 tengelyes (az oldalhomlokzaton 2-2 ablak nyílik), nagy félköríves üvegajtókkal, melyeket kettős pilaszterek, a középrészben féloszlopok választottak el egymástól, alig hagyva nekik üres falfelületnek. A golyvázott párkányzat fölött magas attika húzódik, az épület sarkait szobrok hangsúlyozzák. Különösen díszes kiképzésű a középrész, ahol a kettős féloszlopok párkányzata fölött szobordíszes oromzatok emelkednek. A tambur nélküli kupola közvetlenül a párkányzaton ül, kerek ablakai az attikát törik át. Lanterna helyett a szentkorona felnagyított mása zárta volna le.

Ybl Ervin a tervvázlatokat sommásan reneszánsz jellegűnek minősítette;[12] ezen a változaton aligha vonható kétségbe a barokk stílusjegyek dominanciája. Az előző, neoreneszánsz változattal való alaprajzi egyezések fölvetik azt a lehetőséget is, hogy egyidejűleg készültek, s ugyanazon koncepció más-más stílusban hangszerelt variációját alkotják.

A következő két, egymásra nagyon hasonlító tervváltozaton (15-16. kép) már alaprajzi módosulás is megfigyelhető. A körülbelül egyenlő szárú kereszt alapú épület központja változatlanul a szalon, mely ezúttal négyzet alaprajzú. A királyi és királynéi budoár vele azonos hosszúságú téglalap; mellékhelyiségeik kijjebb, a főtömeghez tapadó, félkör alaprajzú, félkupolával fedett bővítménybe kerültek. A korábbi teraszt négyoszlopos portikusz váltotta fel, míg a másik oldalon a vesztibül a főtömegből előrenyúló, önálló (nyeregtetős) lefedésű timpanonos rizalitként jelenik meg. Középső nagy íves nyílását oszloppár határolja. Az egyik változaton félig nyitott előcsarnok, a Szent István bazilika bejárati motívumának kicsinyített másolata; a másikon már zárt. Mindkettőn közös a szalonhoz vezető ívelt kettős lépcső és a kupolával, pontosabban kupolaszerű tetőidommal való lefedés. Az egyiken a király és a királyné helyisége is ilyen kiemelést kap, a másikon csak a szalon. Az épület csúcsán e tervváltozatokon is a korona motívuma látható.

E két változat (mely nagyjából egyidejű lehet) közelebb áll a megvalósult épülethez, mint az előző vázlatok. A relatív kronológiát a háromkupolás változat februári dátuma (ha ugyan az) zavarja meg – így az összes vázlattervnek nagyon korán, 1884 legelején (talán az előző év végén) kellett készülnie. Logikus az lenne, ha a legelső vázlatokat ve-

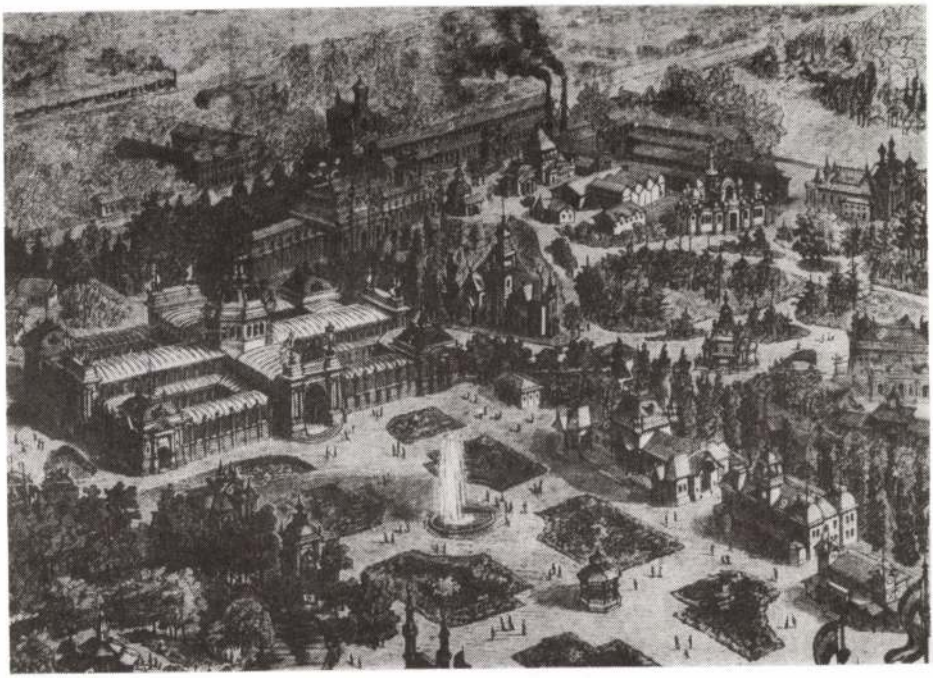

9. Az országos kiállítás madártávlatból. Jobboldalt középen a Királypavilon.

10. A Királypavilon engedélyezési helyszínrajza (részlet).

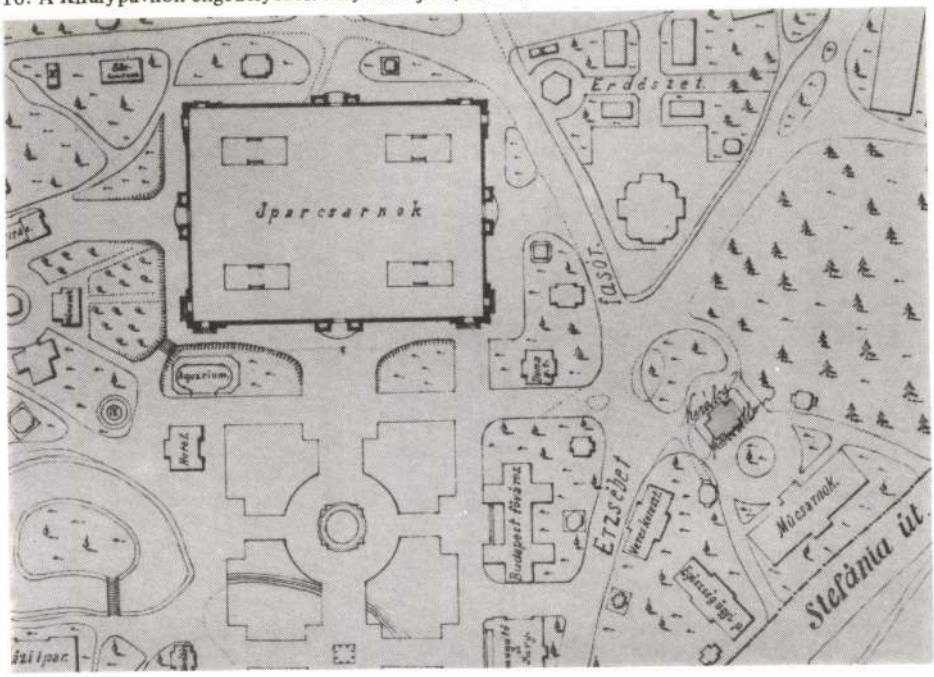

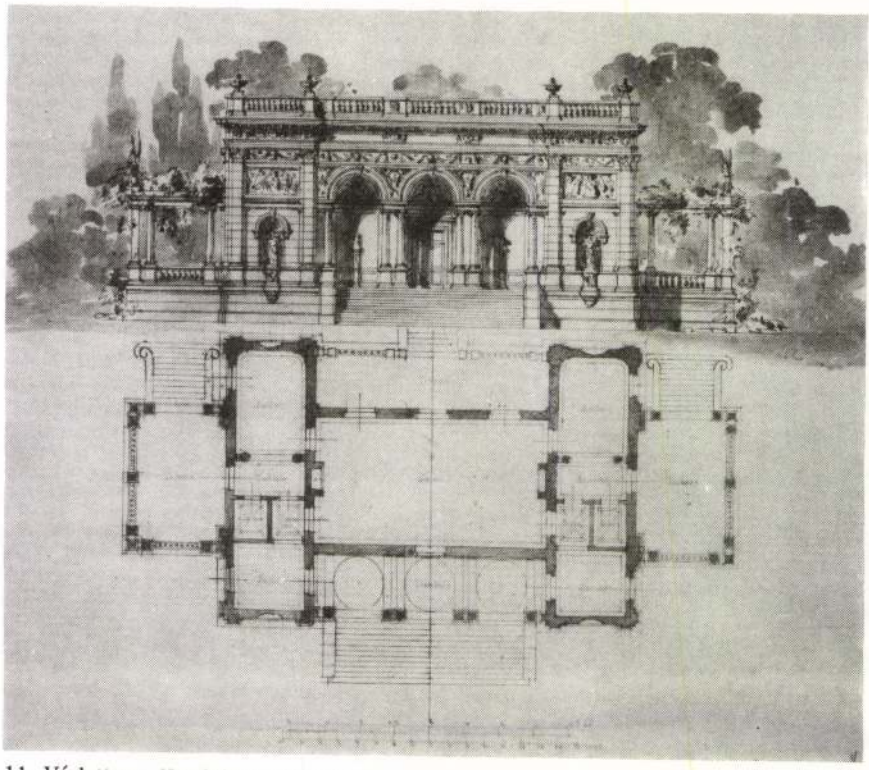

11. Vázlatterv. Homlokzat, alaprajz.

12. Oldalhomlokzat, keresztmetszet.

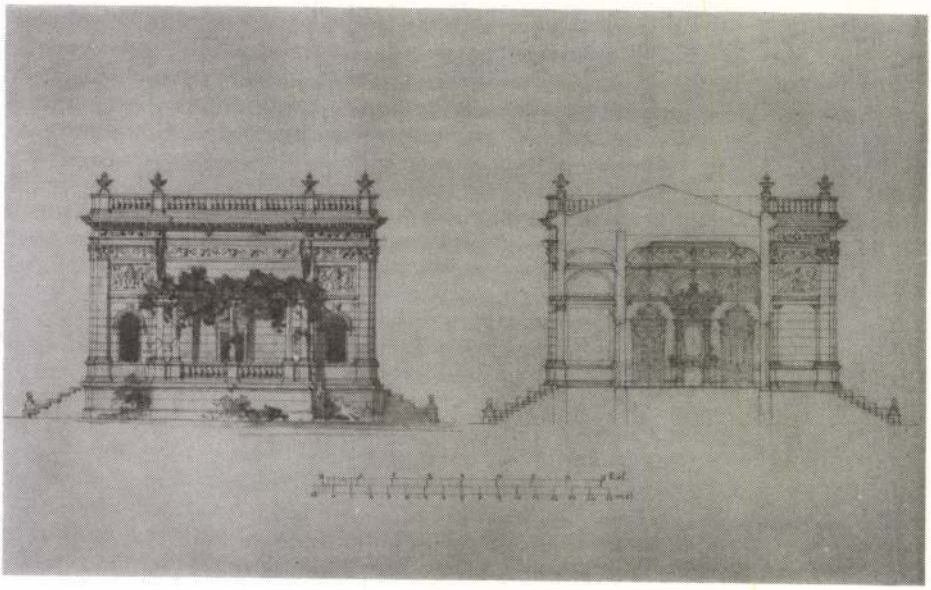

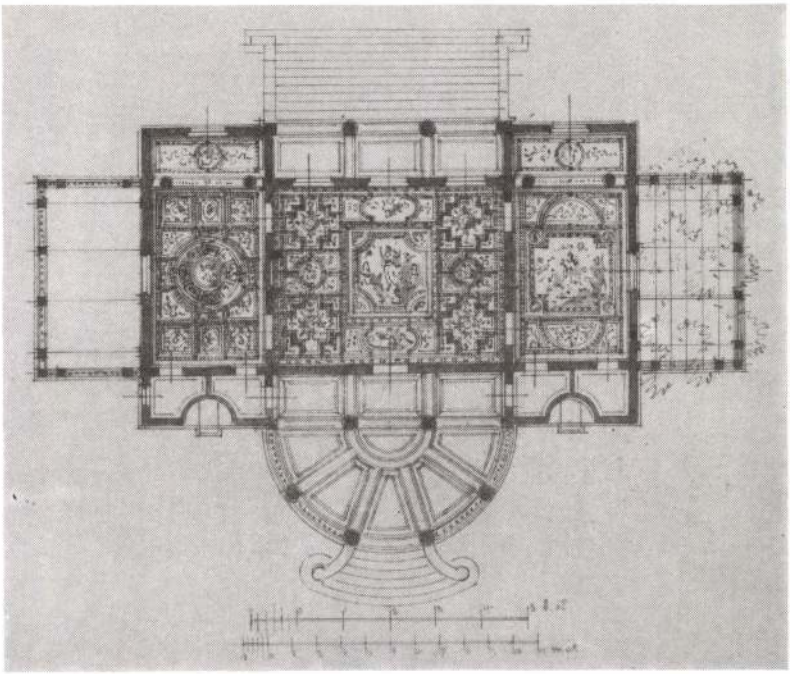

13. Alaprajzi változat.

14. Tervváltozat. Homlokzat, alaprajz.

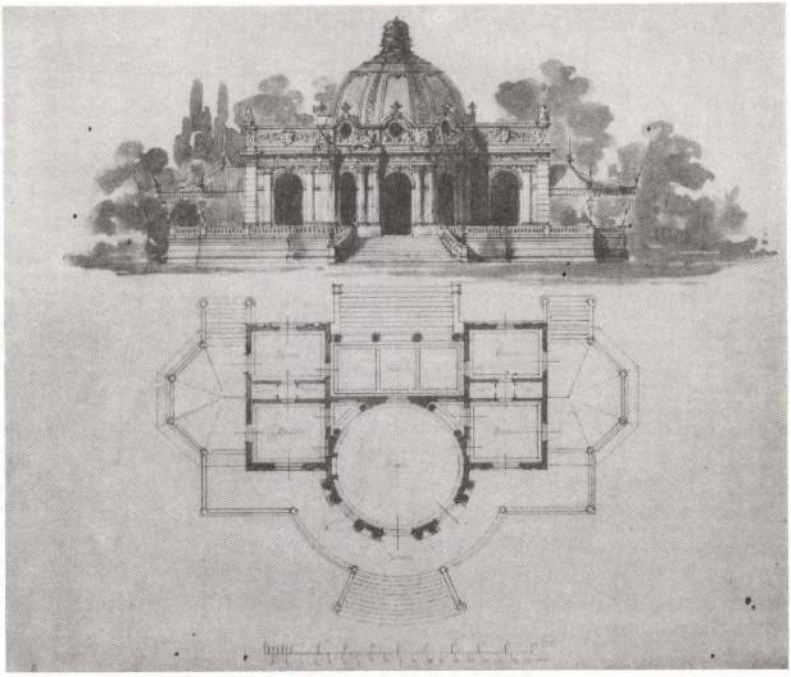

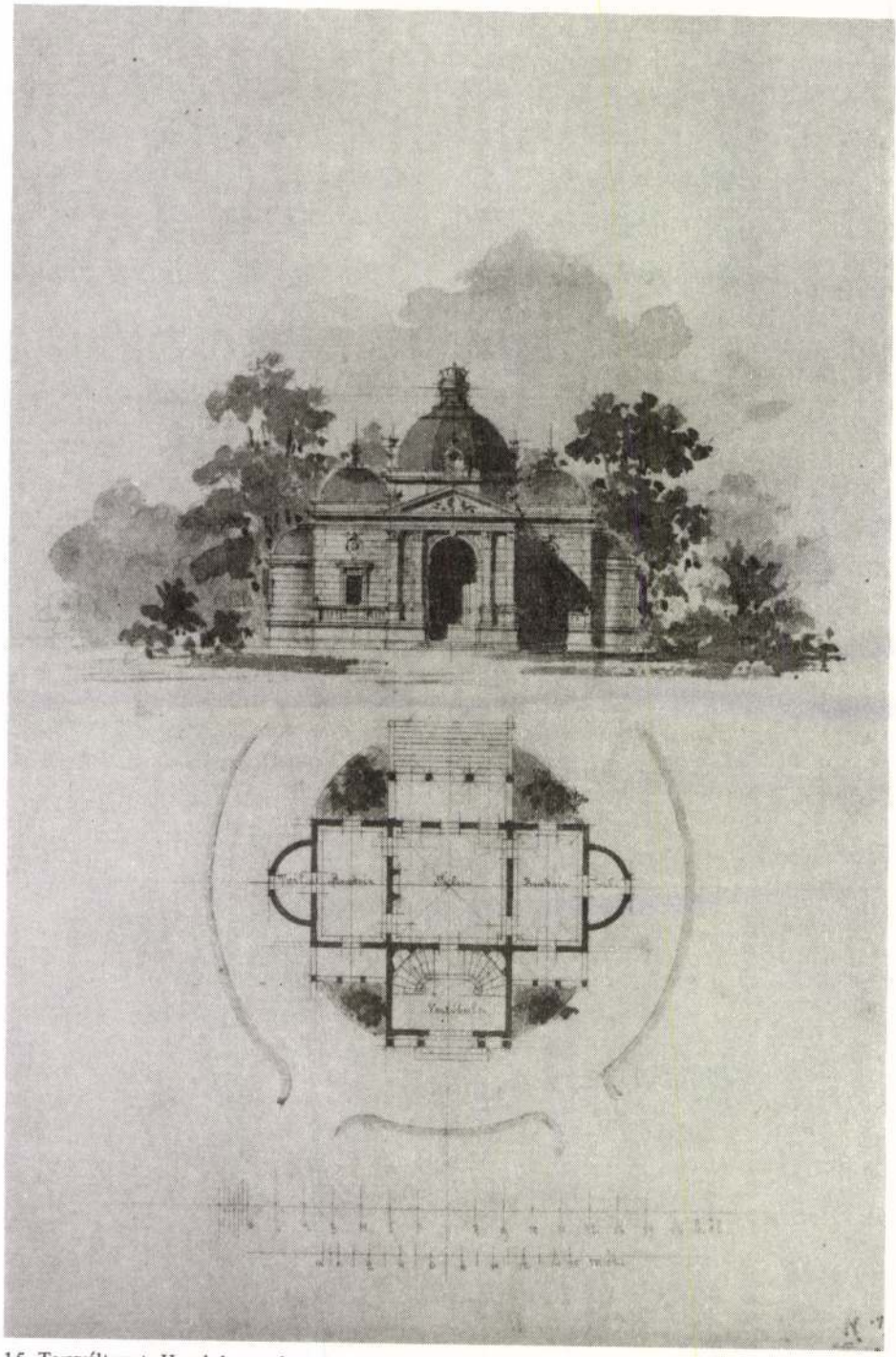

15. Tervváltozat. Homlokzat, alaprajz.

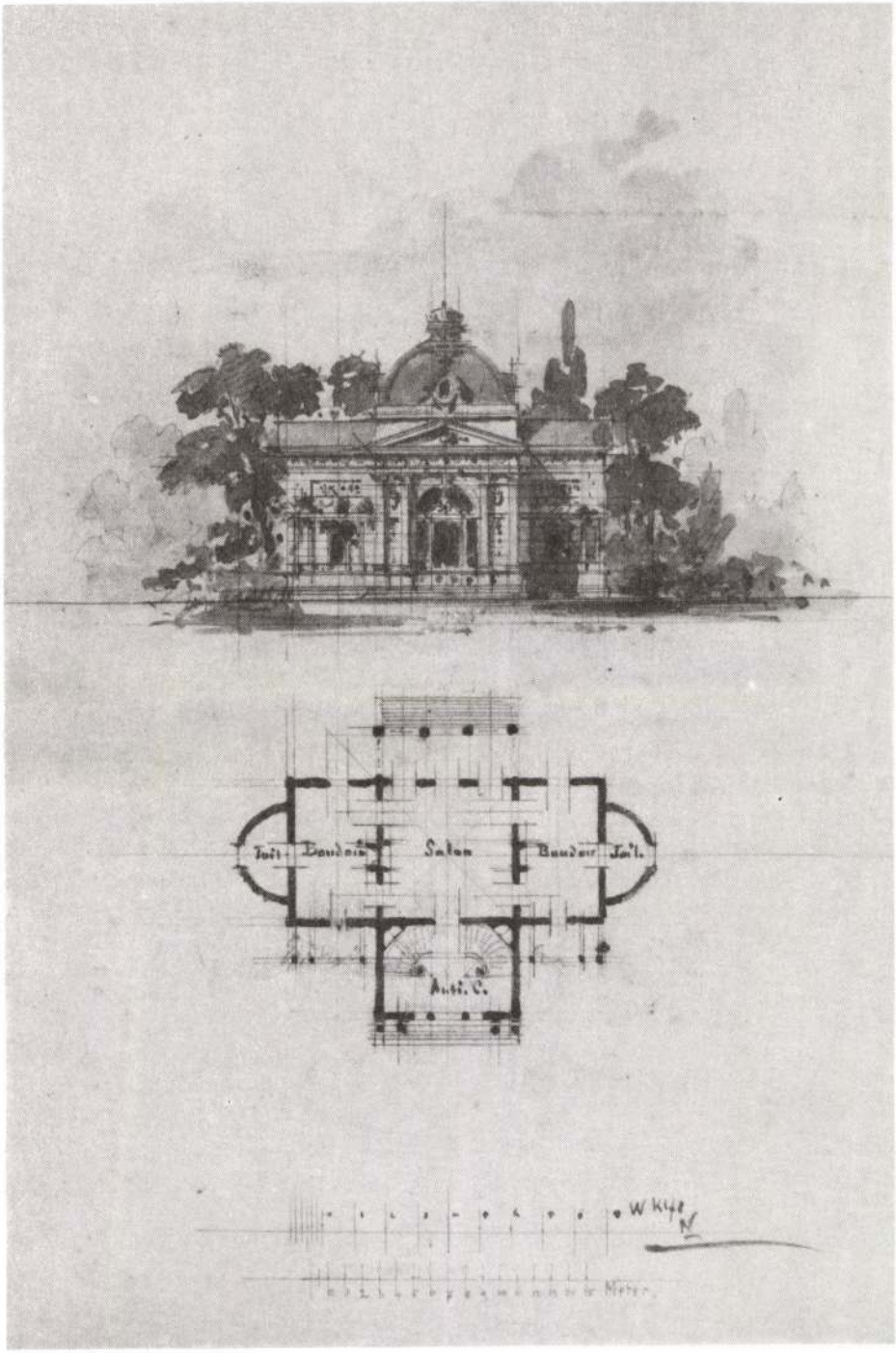

16. Tervváltozat. Homlokzat, alaprajz.

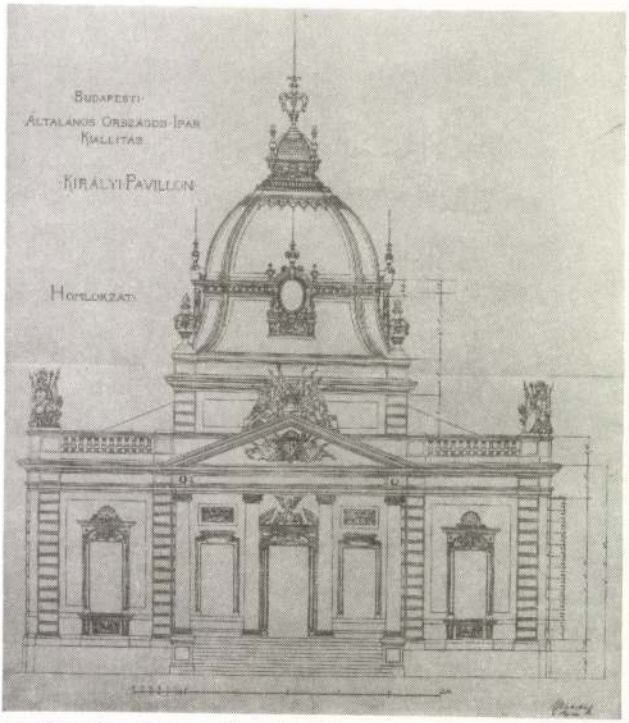

17. Engedélyezési terv. Északkeleti homlokzat.

18. Engedélyezési terv. Alaprajz.

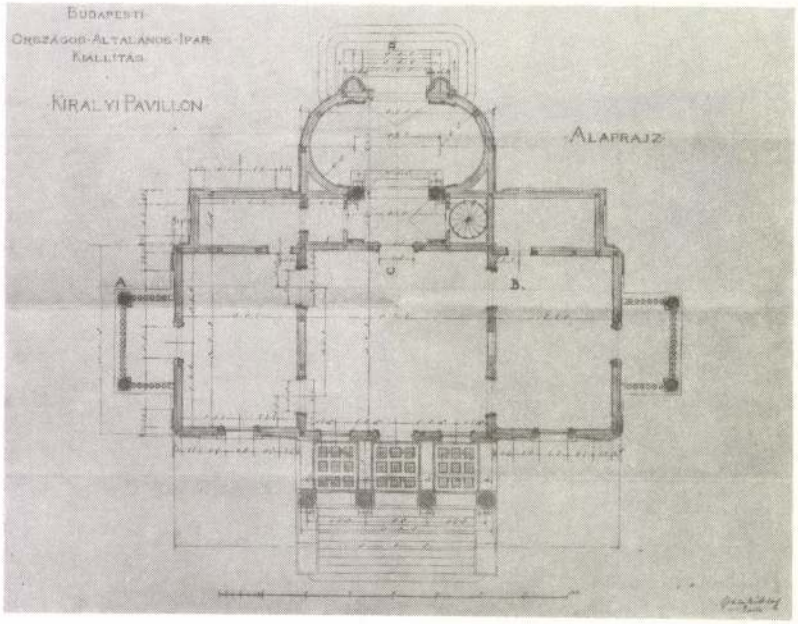

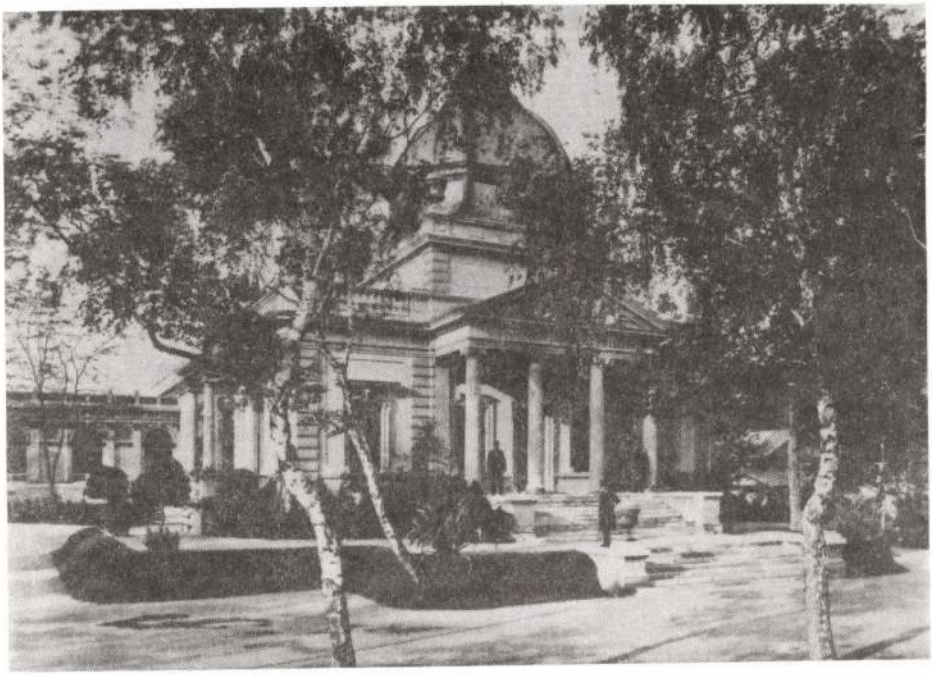

19. A Királypavilon kelet felől.

20. A Királypavilon nyugatról nézve.

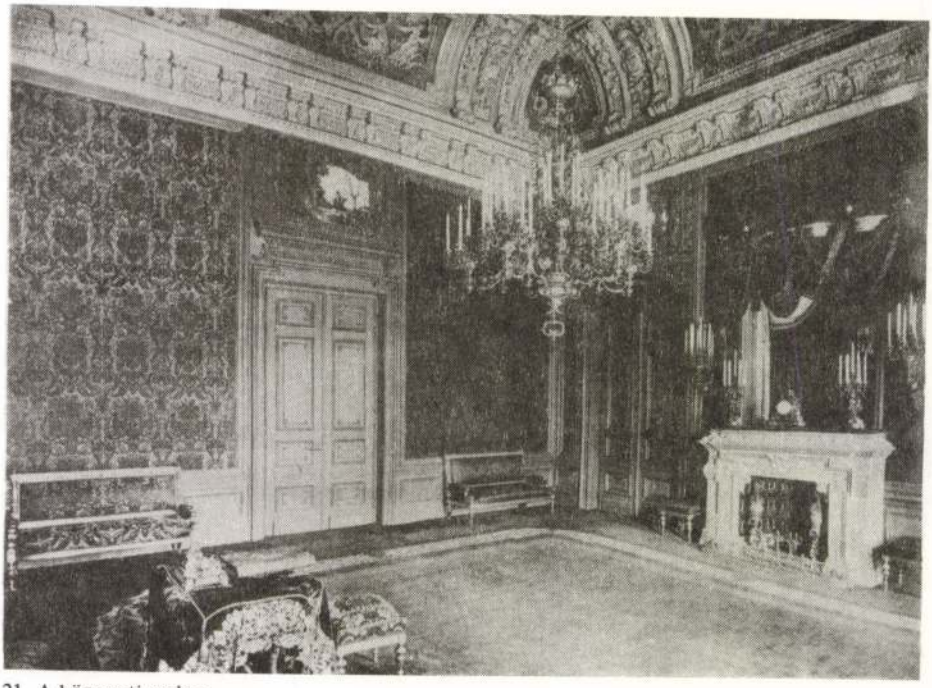

21. A központi szalon.

22. A király szobája.

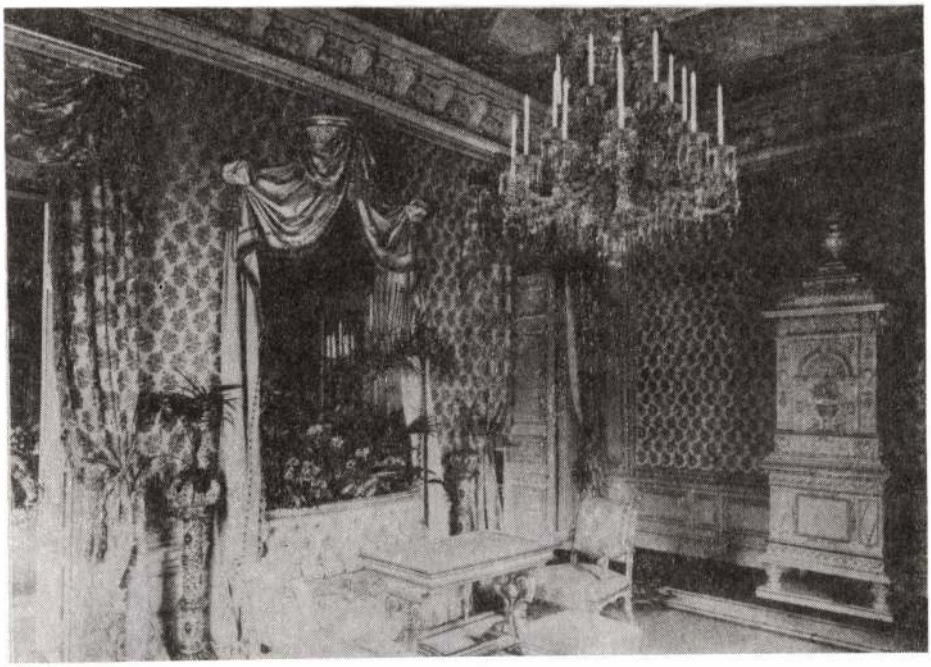

23. A királyné szobája.

24. Az országos kiállítás megnyitása a Királypavilon előtt.

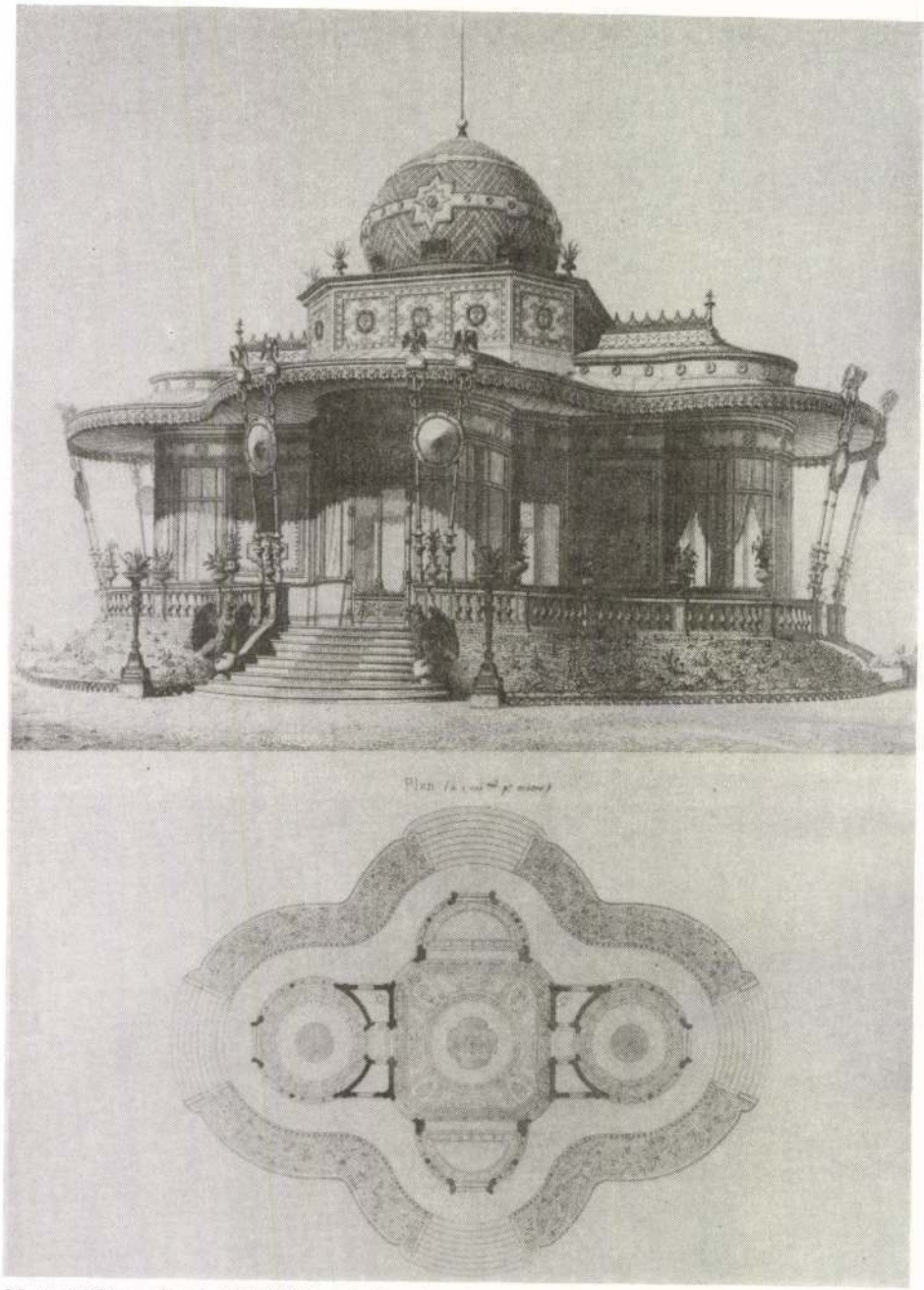

25. Az 1867-es párizsi világkiállítás császárpavilonja.

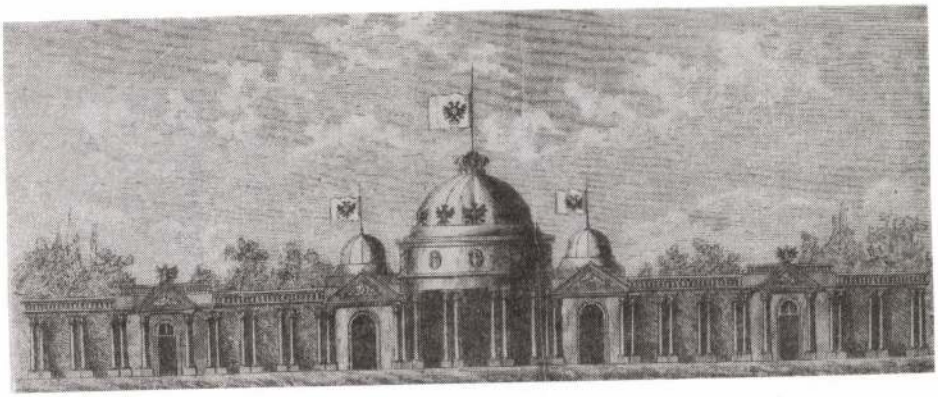

26. A bécsi császárpavilon vázlatterve.

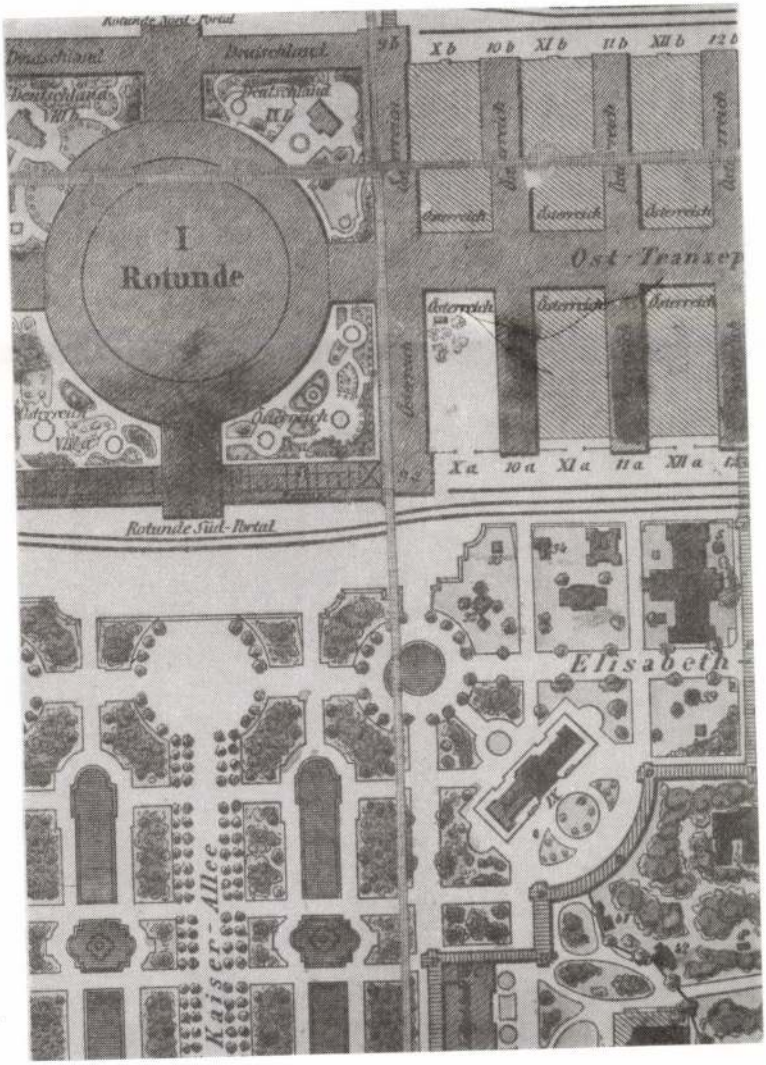

27. A bécsi világkiállítás helyszínrajzának részlete a Rotundával és a császárpavilonnal (IX).

28. Császárpavilon, Bécs – 1873.

29. Erzsébet szobája a bécsi császárpavilonban.

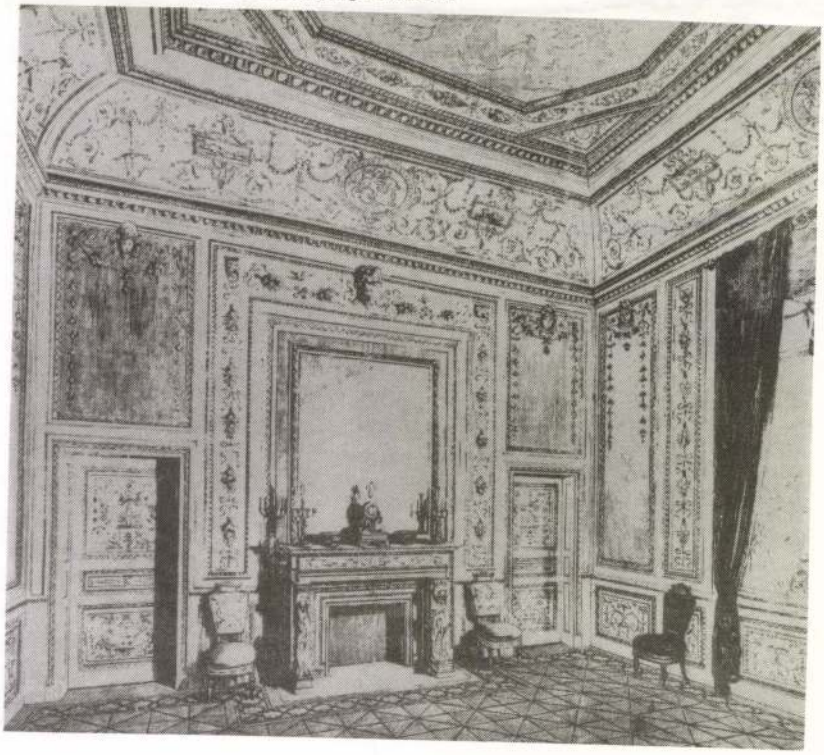

30. Császárpavilon, Berlin – 1879.

31. Cárpavilon, Moszkva – 1882.

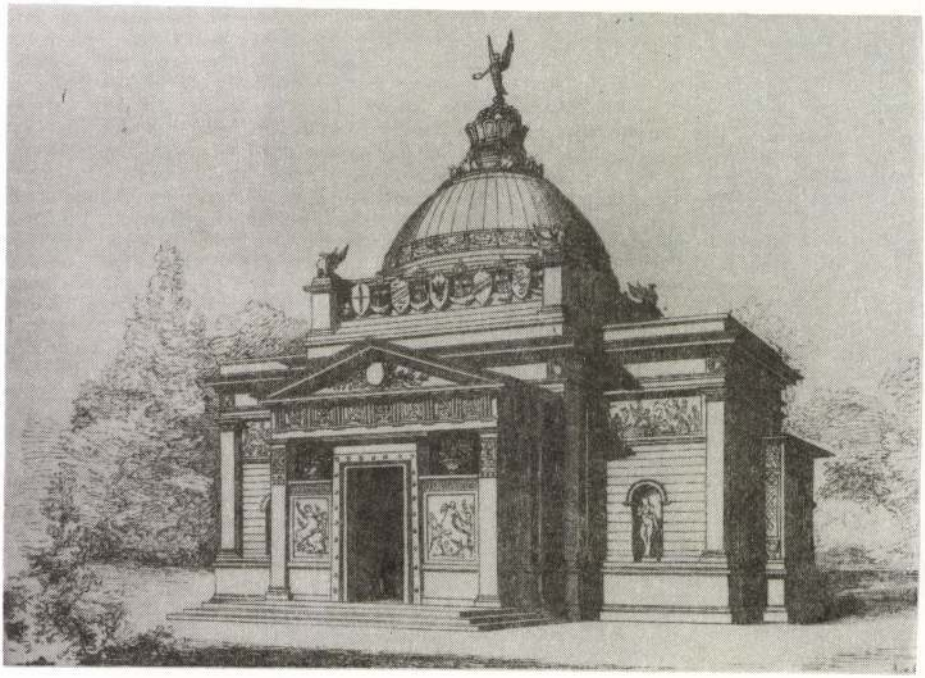

32. Uralkodói pavilon, Frankfurt a M. – 1881.

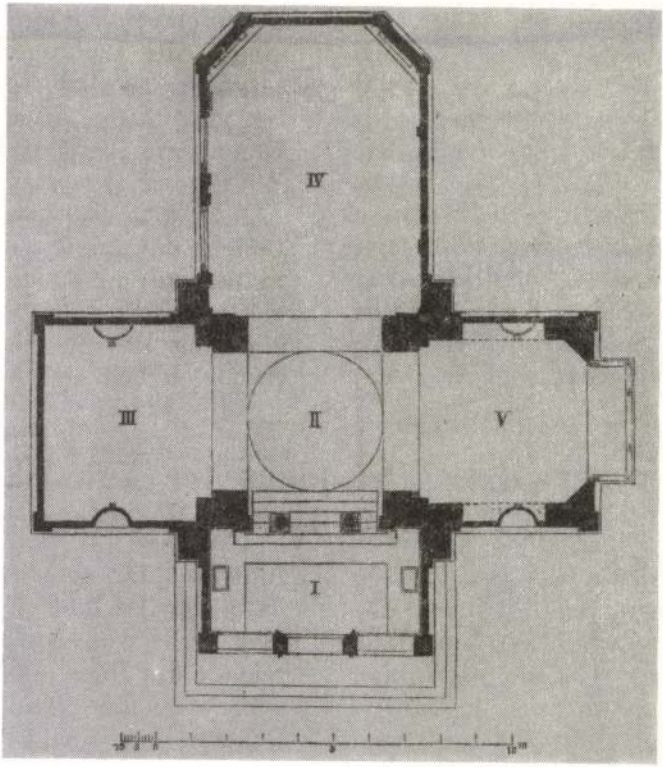

33. A Frankfurt am Main-i pavilon alaprajza.

34. Ybl terve a királyi palota bővítésére. A krisztinavárosi szárny madártávlati képének részlete.

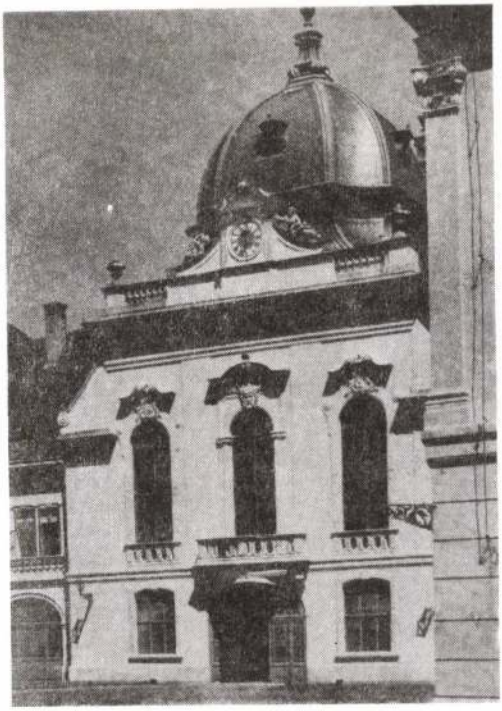

35. A gödöllői kastély középrizalitja az udvar felől.

36. A budapesti Tudományegyetem központi épületének középrésze.

37. A városligeti Királypavilon mint Gerbeaud-kioszk.

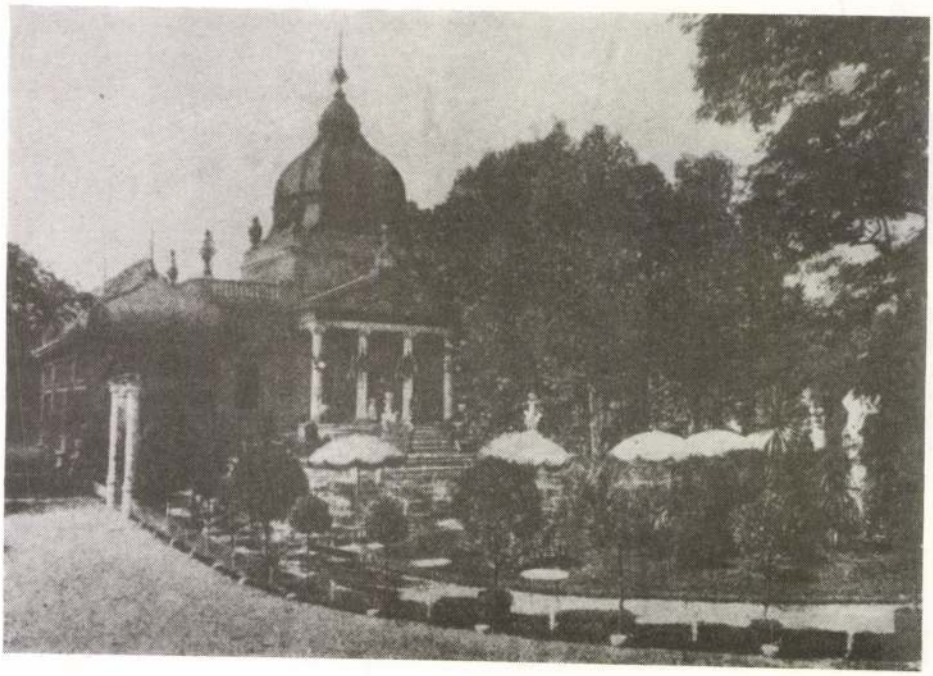

tette volna ekkortájt papírra, s folyamatos módosítás következett volna májusig, illetve a végleges tervek júniusi benyújtásáig. Ebben az esetben viszont a bemutatottal ellentétes sorrendben kellett keletkezniük, ami valószínűtlennek tűnik. Marad még két elvi lehetőség: az összes tervvázlat egyszerre, februárban készült – ez sem igazán hihető, illetve, hogy a dátum nem dátum, hanem valamilyen más jelzés, amire megintcsak kevés az esély. A tervlapok és az események logikája, kronológiája tehát egyelőre összeegyeztethetetlen, még keresni kell a megváltó adatot, vagy ötletet a megnyugtató megoldáshoz.[13]

A megvalósult épületet illetően kevesebb a bizonytalanság. 1884. június 21-én kért rá építési engedélyt a kiállítás országos bizottságának elnöke, melyet módosítási igény vagy kikötés nélkül, a szokásos módon megadtak július 18-án.[14] Az engedélyezési tervek közül (a helyszínrajzon kívül) két tervlap ismert,[15] de a számos korabeli fénykép és leírás segítségével az épület pontosan rekonstruálható.

Alaprajza (18. kép) több tervvázlat elemeit egyesíti. A középső szalon négyzet alapú, a király és a királyné szobája vele azonos hosszúságú téglalap. A Stefánia út felőli oldalon alacsonyabb toldalékokban kaptak helyet a mellékhelyiségek, míg köztük az ovális alaprajzú vesztibül jellegzetes, lekerekített sarkú rizalitként emelkedik ki. (20. kép) Az itteni félköríves bejáratot timpanon hangsúlyozza, orommezejében címerpajzszsal, csúcsán páncélból, fegyverekből és gazdagon redőzött zászlókból összeállított trófeával. Hasonló, kisebb diadaljelvény–együttesek kerültek a pavilon főtömegének sarkaira is. (Voltak ismertetések, melyek a hadijelvények mellől hiányolták a tudomány, a művészet, a gazdaság – a kiállítás jellegéhez jobban illő – szimbólumait.[16])

Az átellenes oldalon, négyoszlopos jón portikusz mögött nyílik a bejárat, két oldalán, illetve az 5 tengelyes homlokzat szélső axisaiban gazdagon keretezett, egyenes záródású ablakokkal. (17. kép) Az oldalhomlokzatok síkjából pergolás teraszok emelkednek ki. A sarkokat armírozás hangsúlyozza, a főpárkány fölött baluszteres attika fut körbe. Az épület domináló motívuma a korábbi terveken szereplőknél nagyobb méretű, nyolcszögletű, bordás kupolatető, oldalain gazdagon keretezett ovális ablakokkal, sarkain vázákkal, felül összetett záródísszel.

A bejáratok felett a „Budapesti iparosok a királynak", illetve az „Egyesült erővel" felirat volt olvasható. Az utóbbi több jelentést is hordozott. Utalt arra, hogy a közreműködők egyesült erővel hozták létre a királypavilont, de arra is – ahogy a trónörökös a megnyitó ünnepélyen fogalmazott –, hogy a kiállításon „... újult erővel egyesülnek Szt.István koronájának minden országai."[17] Egyúttal pedig Ferenc József ismert jelmondatának, a viribus unitisnak volt fordítása.

Mivel az uralkodó 1849-ben használta először a Joseph Ritter von Bergman fogalmazta mondást, erősen abszolutisztikus mellékíze, a Gesamtmonarchie eszményére vonatkozó utalása volt.[18] Felírását a királypavilonra – meglepő módon – az ellenzéki sajtó sem kifogásolta, a másik – ártatlannak tűnő – mondatot viszont igen. Az „Egyetértés" mérges glosszája indiszkrétnek és ízléstelennek minősítette a felajánlás ilyetén reklámozását: „... a pavillon kiállítói utóvégre mégis csak rendes kiállítók, a kik a helyett, hogy az iparcsarnokba lettek volna beosztva, abban a kellemes helyzetben vannak, hogy egy a királynak szánt pavillonba helyezhetik el czikkűket. Lehet, hogy ez részükről nagyobb áldozatot is igényel, de mindezzel fölér az a sokat érő kedvezmény, hogy tárgyaik a kiállítás fénypontján a közönség és – az uralkodó ház figyelmét is állandóan magukra vonják."[19]

Mindenütt másutt csak a fővárosi iparosok áldozatáról lehetett olvasni, pedig feltehetően igaza volt a névtelen szerzőnek: a pavilon létesítése nagyonis megtérülő befektetés lehetett a közreműködőknek. Mind a reklám, mind a presztízs szempontjából.

Az épület kivitelezésében és berendezésében a fővárosi építő ipar élgárdája működött közre: Neuschloss és Zellerin, Jungfer és Zsolnay, Haas Fülöp és Scholtz Róbert, Szandház és Szabó, Thék Endre és Depold Lajos, Gregersen és Schlick.[20] A boltozatos nagytermet, melynek mennyezetén Fesztynek az évszakokat ábrázoló festménye volt látható, vörös tapéta borította. A fehér kandalló arról árulkodott, hogy a berendezést nem a gyakorlati szükségletek diktálták – a kiállítást ugyanis nyáron rendezték. Erzsébet szobáját budoárnak rendezték be kék és fehér színekkel, Ferenc Józsefét famenynyezetű és faburkolatú dolgozószobának.[21] (21-23. kép)

Az építkezés nagyon gyorsan zajlott, az építési engedély kiadása után két-három hónap alatt elkészült a pavilon.[22] A berendezési munkák időtartamáról nincs információ. A pavilon építése nem egészen 15 ezer forintba került, melynek kb. 2/3-a terhelte az országos bizottság számláját. Értékét utóbb 40.000 Ft-ra becsülték,[23] a berendezés tehát többet tett ki, mint maga az épület.

A királypavilon fogadtatása egyértelműen pozitív volt. Tervei már első bemutatásukkor megkapták a zseniális jelzőt.[24] Az épületről nem is igen jelent meg más, mint méltatás. A szaksajtó is úgy ítélte meg, hogy ez a kiállítás legszebb épülete.[25] Publicitása is ennek megfelelő volt. Portikusza előtt zajlott a megnyitó ünnepély (24. kép), amit csak az az apróság zavart meg egyesek szemében, hogy elfelejtették fellobogózni. Illetve hátul felhúztak egy zászlót, de az meg fekete-sárga volt.[26]

A megnyitón kiderült, hogyan funkcionál az épület. A király és kísérete a Stefánia út felől hintón érkezett, majd bement a pavilonba, s néhány perc múlva elől megjelent, hogy megnyissa a rendezvényt. Ezután körbejárta a kiállítást, majd visszatért ide: „... az egész udvarral bevonultak a szalonba. A diplomácia tagjai és a fővárosi rendezők egy része átsietett a túlsó oldalra, hogy a bejáratnál sorfalat képezzenek."[27] Kár volt loholni, Ferenc József és Rudolf bent cercle-t tartott, majd megszemlélte a berendezést, közölte, hogy igen csinos és ízléses. Többször visszatért az ajtóba gyönyörködni a látványon, s csak ezután távozott. Ennyi időt a nyitvatartás hátralévő fél éve alatt az uralkodócsalád tagjai együttesen sem töltöttek el itt. Valahányszor ő, vagy a trónörökös eljött a kiállításra, szigorúan mindig ide érkezett, de csak perceket töltött a királypavilonban. A főhercegek és -hercegnők számára pedig meeting point-ként működött a pavilon előtere – itt fogadták őket az országos bizottság vezetői, néha maga a szakminiszter, hogy körbevezessék a kiállításon. Be – az aggályosan precíz sajtótudósítások szerint – sose mentek. Nem állítható tehát, hogy a királypavilont agyonhasználták volna azok, akiknek épült.

A látogatókat persze érdekelte, hogy milyen belülről. Helfy Ignác már korábban felvetette, hogy be kellene engedni a közönséget,[28] de az országos bizottság elvetette a javaslatot. Végül a megnyitó után egy héttel mégis úgy döntöttek, hogy megtekinthető lesz. Támadt is akkora tumultus rögtön az első napon, hogy délben be kellett zárni.[29] Néhány hét után korlátozták a nyitvatartását, „minthogy e pavillon tömeges látogatása következtében az értékes bútorzat gyakori tisztogatása szükséges". Így lett a királypavilon maga is kiállítási tárgy.[30]

Az iránta megnyilvánuló érdeklődés a bezárás után hirtelen megszünt. De nemcsak a nagyközönség részéről, ami természetes. Az utókor sem foglalkozott vele. Ybl Ervin

csak egy hosszú jegyzetet szán rá a monográfia függelékében, mint a várépítkezés melléktermékére.[31] A tervváltozatokat Ybl-höz inkább méltónak minősíti, mint a megvalósult épületet. Úgy tűnik, hogy barokk stílusát kifogásolta, mint ami nem méltó a neoreneszánsz mesteréhez. Felvetődik a kérdés, hogy a pavilon barokk jellege csak az uralkodói reprezentáció kötelező modusa-e, vagy netán Ybl stílusa volt változóban ebbe az irányba, aminek kiteljesedésére már nem kerülhetett sor.[32]

A királypavilon természetesen nem mérhető Ybl kiemelkedő alkotásaihoz, de kérdés, hogy velük célszerű-e összehasonlítani? Vagy netán a hasonnemű épületekkel, amiből az is kiderülhet, hogy az épülettípus – vagy inkább csak altípus – sajátosságai milyen mértékben érvényesültek a városligeti pavilonon. Az egyik korabeli szaklap az 1867-es párizsi világkiállítás császárpavilonját jelölte meg a budapesti királypavilon mintájaként.[33] Ez a két épület anyagát és stílusát illetően nem állja meg a helyét, ugyanakkor vannak bizonyos hasonlóságok az alaprajzi elrendezésben.

Az 1867-es világkiállítás volt az első, melyre külön uralkodói pavilont építettek. (25. kép) A Leon Lehmann tervezte alkalmi épületet eleve lebontásra szánták, ezért nem is tartós anyagból épült. Követ egyáltalán nem használtak hozzá. Az uralkodói pompa minden kellékével ellátott pavilon 3 szalonból és a hozzájuk tartozó öltöző- és mosdóhelyiségekből állt. A levágott sarkú négyzet alaprajzú középső (császári) szalon alkotta az épület fő tömegét, tetején orientalizáló kupolával. Jobbra a császárné, balra a trónörökös kör alaprajzú helyisége nyílt, kiszolgáló kabinok a szalonokat összekötő átjáróból voltak elérhetők. Az alaprajzot vesztibülök egészítették ki egyenlőtlen szárú, hullámzó körvonalú kereszt formára. A falfelület nagy részét üvegablakok töltötték ki, a keleties díszítés és a körbefutó vászon előtető díszsátorra emlékeztette a szemlélőt. A díszítés és bútorozás helyiségenként eltérő (a császárné szalonja lyoni selyemmel burkolt, a trónörökösé „algériai" jellegű), de az összhatás – állítólag – egységes volt.[34]

A császárpavilont nem nyitották meg a közönség számára, de a vászontető alatti folyosón körbe lehetett járni és szabad volt a betekintés az épület belsejébe. Így a pavilon és berendezése egyaránt volt ideiglenes uralkodói tartózkodási hely, illetve maga is kiállítási tárgy.

Ez az épület elsősorban jellegében – s nem stílusában – talált követőkre; a következő évtizedekben számos hasonló pavilon épült. A kereszt alaprajz a központi szalonból kétoldalt, illetve a bejárattal szemben nyíló helyiségekkel gyakran használt elrendezése az ilyen célú épületeknek, a pesti királypaviloné is hasonló.

Más, eltérő formát választott az 1873-as bécsi világkiállítás császárpavilonjának tervezője. Ez az épület inkább keletkezési körülményeiben mutat párhuzamot az Ybl-épülettel. Szintén műiparosok felajánlásából jött létre (legalábbis díszítése és berendezése) és itt is több, nagyon eltérő tervváltozat készült egészen rövid időn belül. Egy évvel a megnyitó előtt még kerek alaprajzú, tempietto-szerű építmény rajzát közölte a kiállítás lapja, (26. kép) mely a főbejáratot a központi épülettel összekötő oszlopcsarnokhoz csatlakozott volna.[35] Másfél hónappal később már szabadon álló centrális épület körvonalai láthatók a publikált helyszínrajzon, míg újabb 6 hét elteltével a később megépülthöz hasonló alaprajz (azzal az eltéréssel, hogy hátsó homlokzatának középrésze ívelten domborodik ki, mint a rá szimmetrikusan elhelyezkedő zsűripaviloné).[36]

A megépült változat kb. 50 m hosszan elnyúló épület, téglalap alaprajzú, Louvre-tetős középrésszel és sarokpavilonokkal.[37] Az iparpalota felőli oldala volt az egysze-

rűbb (azt nem is igen ábrázolták), csak a négyoszlopos korinthoszi portikusz díszítette. Az átellenes oldalon pilaszterekkel és féloszlopokkal tagolt nyitott előcsarnok volt a középrész meghatározó motívuma; kétoldalán oszlopcsarnok húzódott a sarokpavilonokig, megkettőzött toszkán oszlopokkal. (28. kép) Központi tere a nagy fogadóterem volt, kétoldalt a császár, a császárné és főhercegek-hercegnék szobái nyíltak, valamint a kíséreté. A homlokzat barokk stílusával szemben a belsőt hellenisztikusan képezték ki. (29. kép)

Nemcsak fővárosi és világkiállításra épültek császári pavilonok, hanem vidéki városok országos kiállításaira is, melyeket az uralkodó meglátogatott. Erre példa az 1882-es trieszti ipari és mezőgazdasági kiállítás egyszerű császárpavilonja, mely csak egyetlen, mellékhelyiségekkel közrefogott teremből állt, külső dísze a korinthoszi portikusz volt. Elhelyezése (mint az uralkodói pavilonoké általában) hangsúlyos, a tengerparton állt, a 3 főépület között.[38]

Különösen kiemelt helyre került az 1879-es berlini iparkiállítás egyébként igénytelen megjelenésű császárpavilonja, mely a terület leghangsúlyosabb pontjára, a főbejáratokat összekötő tengelybe épült.[39] Levágott sarkú négyzet alaprajzú középrészét kétoldalt egy-egy alacsonyabb, négyszög alapú bővítmény egészítette ki, elől pedig árkádos portikusz fedte a kis teraszt, melyre lépcsősor vezetett föl. A kiugró, konzolos eresszel lezárt építményt csak a nyílások keretelése díszítette. (30. kép)

Sajátos ízt jelent az eddigi példákhoz képest az 1882-es moszkvai kiállítás aránylag nagy méretű (8 helyiségből álló) cárpavilonja, (31. kép) mely az orosz nemzeti építészet stílusjegyeit mutatta. (A kiállítás magyar látogatója egyébként félig gót, félig orosz stílusú, ó-angol cottage-ra emlékeztető épületként írta le).[40]

Az az alkotás, amelyik aránylag a legtöbb hasonlóságot mutatja Ybl királypavilonjával, az eddigiekkel ellentétben jelentős építész, Paul Wallot műve.[41] A berlini Reichstag majdani tervezője az 1881-es szabadalmi és mintaoltalmi kiállításra emelte Frankfurt am Main-ban. (32-33. kép) Az egyenlőtlen szárú kereszt alaprajzú épület központi tere a kupolás vesztibül, melybe zárt előcsarnok vezetett. Balra az ebédlő, jobbra a dohányzó nyílt belőle (az utóbbi zárterkélyszerű bővítménnyel rendelkezett), szemben pedig a szalon. Az épület a monumentális kőarchitektúrát imitálta, tagozatai a gipszhez hasonló, a kiállításon bemutatott új anyagból, tripolitból készültek. A polikróm épület párkányzata fölött címerpajzsok sora alkotott mellvédet, s vette körül a német császári korona másolatával lezárt kerek alaprajzú horganykupolát.

Az építésznek minden helyiséget más (görög, itáliai, német, illetve francia reneszánsz, valamint mór) stílusban kellett berendeznie. A pavilon abban emlékeztet Ybl egyik vázlattervére, hogy szoborfülkékkel díszített főhomlokzatán nincsenek ablakok, s mi fontosabb, fő vonalaiban analóg a helyiségek elrendezése. Nem valószínű, hogy Wallot épülete hatott volna a pesti királypavilonra – az épülettípus kevés alaprajzi variációt enged meg, s a feladat is hasonló volt. A részletformákat tekintve nem látszik kapcsolat a két épület között.

Az uralkodói pavilonok többnyire kicsi és díszes, szabadon álló építmények, inkább emlékeztetnek kerti házakra, kioszkokra, mint a tipikus kiállítási épületekre.[42] A kiállítási terület centrumában szokták elhelyezni őket, vizuális kapcsolatban a főépülettel, főhomlokzatára gyakran átlósan, az előtte szabadon hagyott térség mentén. (27. kép)[43] Általában efemer jellegűek, csak néhány hónapra szánják őket. Funkciójuk a reprezentáció és szeparáció, így rendszerint egy fogadásra alkalmas központi

szalonból és több, belőle nyíló, pihenésre való szobából állnak. Ennek leginkább a kereszt alaprajz felel meg, ami ezért gyakori megoldás. Ugyancsak tipikus a központi tér kupolával, vagy álkupolával való kiemelése. Kiképzésük mindig igényes, stílusuk változó – a belső tereknek gyakran mindegyikét más-más stílusban rendezik be. A cél a rendezvény presztízsét növelő uralkodói jelenlét, az erkölcsi támogatás demonstrálása. Ehhez nem is kell feltétlenül igazi épület, gyakran beérik a jelképével.[44]

A budapesti királypavilon társaival ellentétben tartós anyagból épült, annyira, hogy 60 évig állt fenn, többszöri tűz sem tudta elpusztítani, kis túlzással szólva egy világháború kellett ahhoz, hogy megsemmisüljön. Jellegében a hasonló uralkodói építmények sorába illeszkedik, ami közös bennük, az az épületfajtára általában jellemző alaprajzi, vagy kompozíciós elem, kitüntetett előképe nem volt. Ybl életművében sem találni olyan alkotást, mely az épület egészéhez mintául szolgálhatott volna. Részletegyezések vannak, az Operaház ablakaival például,[45] illetve voltak, az egyik tervváltozaton a Bazilika bejárati motívumával. Ezeknél fontosabb a pavilon uralkodó eleme: a kupolatető. A négyzetes alapról induló, konvex-konkáv, bordás szerkezetű, nyolcszögletes tetőidom formája megegyezik a királyi palota bővítési tervén a krisztinavárosi szárny közepére néhány évvel korábban általa tervezett kupoláéval (34. kép).[46]

A királypavilon építésével pontosan egyidőben, 1884/85-ben történt a gödöllői kastély kettős kupolájának rekonstrukciója, melynek eredménye a palota és a pavilon tetőkupolájával azonos megoldás (35. kép). Ybl neve az építkezés irataiban nem fordul elő, de a formai és időbeli egyezés az ő szerzőségét valószínűsíti.[47]

A minta nyilvánvalóan a régi gödöllői kupola volt, a 18. századi magyar kastélyépítészet legfontosabb típusának meghatározó eleme. Mojzer Miklós ikonológiai elemzéséből tudható, hogy ez a forma és elnevezése többek között sátorra is visszavezethető.[48] A Handbuch der Architektur viszont a királypavilont értelmezi bizonyos tekintetben trónsátorként,[49] így e kettő társítása különösen adekvát, még akkor is, ha nem szándékos megfontolás eredménye.

Három egyforma kupolatető közel egyidejű tervezése nem lehetett véletlen, Ybl esetében az ötletszegénység lehetősége is nyugodtan kizárható. Mindhárom az uralkodó tartózkodási helyéül szolgáló épület. Az egyik palota, a másik kastély, a harmadik pavilon. Az egyik állandónak szánt, a másik ideiglenes székhely, a harmadikban töltött idő csak percekben mérhető. Az országos kiállítás a gazdaság és a kultúra keresztmetszetét hivatott nyújtani, mintegy sűrített változatát. Ha a király végignézi a kiállítást, az olyan, mintha bejárná az országot. Pavilonja a rezidencia szerepét tölti be még akkor is, ha egyetlen éjszakát sem tölt benne. Jelenléte a lényeg, amit Ybl ugyanazzal a tetőformával jelölt meg, mint Budán és Gödöllőn.

A kortársak a pavilont a királyi palota „eszményített miniatűrképének"[50] tekintették, amire elsősorban a tetőidom hasonlósága adhatott okot. Korábban 3 olyan tervváltozat is készült, melyen különböző kupolákat a királyi korona másа zár le. Ez a külföldön is bevett szokás figyelmeztetett volna arra, hogy ez az uralkodó pavilonja. A megépült változaton ilyen didaktikus megoldásra nincs szükség: a kupola maga az embléma.

A három közül a budavári nem épült meg. A másik kettő a következő években népszerűvé tette ezt a tetőformát. A millenniumi kiállítás épületei közül a történeti főcsoport „reneszánsz" szárnyának kupolája fő vonásaiban emlékeztet rá, a telefonhírmondóé pedig az egyszerűsített másolata. A Ferenc Józsefről elnevezett híd vámpavilonjai is hasonló lefedésűek. A századforduló évében készült el a tudományegyetem új köz-

ponti épülete. Középrizalitját ugyanilyen formájú hatalmas tetőidom fedte. (36. kép) Ezúttal kivételesen gyakorlati funkciója is volt: felülvilágítóin át történt a nagy előadóterem megvilágítása.[51]

Az 1885-ös országos kiállítás épületei közül hármat nem bontottak le: az iparcsarnokot, a műcsarnokot és a királypavilont. Az első kettőben múzeumot rendeztek be, az Ybl-épületben pedig a kitűnő Gerbeaud Emil nyitotta meg remek cukrászdáját. (37. kép) Tehát praktikus célra használták fel őket, de ha akarjuk, meghagyásukat szimbolikusnak is tekinthetjük, hiszen ez a három épület a korszak fő törekvéseit jelképezte: az iparcsarnok a gazdasági, a műcsarnok a kultúrális felzárkózás reményét, a királypavilon pedig a Béccsel egyenrangú uralkodói székhellyé emelkedés vágyát.

JEGYZETEK

Rövidítések:

KK = Az 1885. évi budapesti orsz. átalános kiállítás közleményei. Bp. 1886.
Jelentés = Hivatalos jelentés a budapesti 1885-ki országos általános kiállításról. Az országos bizottság megbízásából és kiadása mellett szerkesztette dr. Keleti Károly I-IV. kötet Bp. 1886.
BFL = Budapest Főváros Levéltára
ÉI = Az Építési Ipar
MI = Magyar Ipar
DBZ = Deutsche Bauzeitung
KÉ = Kiállítási Értesítő

1. Az 1885. évben Budapesten tartandó átalános (sic) kiállítás országos bizottsága. KK 1. sz. 21–24.

2. A 38 fős szakbizottság elnöke Hieronymi Károly volt. A tagok közül 12-t tüntettek fel építészként, további néhány architektus hivatali minőségében szerepelt. A többiek építő- és műiparosok, mérnökök, hivatalnokok voltak. KK 6. sz. 253.

3. A gyakorlati munkát egy szűkebb albizottság végezte, melynek Ybl szintén tagja volt. Uo. 9. sz. 369. és ÉI 1884. V. 18. 202.

4. PÁRTOS Gy.: A műépítészet. In: Jelentés IV. k. 768. (Ybl mellett Weber, Petschacher, Schmahl és Kalina részvételét hiányolta).

5. Uo., valamint GERLÓCZY K.–SZABÓ K. (szerk.): Budapest főváros pavillonjának külön katalógusa a kiállított tárgyak ismertetésével. Bp. 1885. 37–40.

6. Az időzítés kapcsolatban lehetett azzal a február 24-i audienciával, melyen Rudolf trónörökös elfogadta a kiállítás fővédnökségét és megígérte jelenlétét a megnyitón. Erről ld. MI 1884. III. 8. 60. (A felkérés pozitív fogadtatása nem lehetett váratlan, hiszen 6 évvel korábban azzal utasították el Zichy Jenő gróf hasonló kezdeményezését a székesfehérvári kiállítás előkészítése idején, hogy ezt a megtisztelést a majdani fővárosi kiállítás alkalmára tartják fenn).

7. Királypavillon. Egyetértés 1884. III. 9. 5. és ÉI 1884. III. 9. 99.

8. A hivatalos jelentés úgy fogalmazott, hogy az országos kiállítási bizottság kérésére a magyar mérnök- és építész egylet vetette föl a létesítés kérdését, amire az iparosok lelkes igennel válaszoltak. Jelentés I. k. 33. (Az összejövetel helye is az egylet közvetítő szerepe mellett szól). Hasonlóan ismerteti, de Ybl felkérését az érdekeltek által az iparosok felajánlása utánra teszi BOBULA J.: A király pavillon. KÉ 1885. VIII. 2. 377.

9. KK 9. sz. 379. Volt olyan vélemény is, mely – elismerve a „kezdettől fogva tervezett" királypavilon ügyében a diszkréció szükségességét – kifogásolta, hogy a megbízás nem az országos bizottság által történt, és attól félt, hogy a mű egy exkluzív csoport, nem pedig a fővárosi iparosság egésze által fog megvalósulni. Kiállítási Lapok 1884. III. 15. 65.

10. BFL XV. 331 143/1–4 és 143/7–8. Az előbbiek adatait ld. Ybl Miklós építész. (Kiállítási katalógus, szerk.: KEMÉNY M.–FARBAKY P.) Bp. 1991. 267. Az utóbbiak anyaga, mérete és technikája is ugyanaz, valamint a számos Ybl-rajzon látható N szignó is a jobb alsó sarokban.

11. Emellett szól a rajzok technikai – méretbeli hasonlósága és egységes kasírozása mellett az is, hogy valamikor sorba rakták őket, mégpedig nem darabonként, hanem tervváltozatonként. Ezt bizonyítja a kartonok bal felső sarkában látható jelzés (A-tól E-ig, ahol az első betű két – egyértelműen összetartozó – lapon is szerepel, a többi csak egyszer-egyszer), melyről viszont nem lehet tudni, hogy egykorú-e a tervváltozatokkal, hiszen a kartonozás időpontja sem ismert. Az tehát bizonyosra vehető, hogy legalább egy ízben sorozatként mutatták be őket, de ebből még nem következik, hogy egyszerre is készültek.

12. YBL E.: Ybl Miklós. Bp. 1956. 152. (6. sz. jegyzet)

13. A dolgot tovább bonyolítja, hogy az építési engedély kérelemhez (ld. alább) egy olyan helyszínrajzot mellékeltek, melyen a pavilon körvonalai eltérnek minden ismert alaprajztól (10. kép) Egyenlő szárú kereszt, elől és hátul egyaránt négyoszlopos portikusszal, azaz két egyforma főhomlokzattal. Az építésvezetőség pecsétje van rajta, Müller főmérnök szignója és az ő kézírásával a dátum: 1884 15/IV. Tekintve, hogy ez az időpont 2 hónappal korábbi, mint a benyújtásé és ugyanannyival későbbi, mint az egyetlen dátum, mely Ybl által készített vázlaton szerepel, talán megengedhető a feltételezés, hogy amennyiben a csak kontúrt

feltüntető rajz pontos (amire persze nincs garancia), akkor egy újabb, semmi mással nem dokumentálható tervfázis valószínűsíthető, melyen a pavilon egyforma homlokzattal néz mind az iparcsarnok, mind a műcsarnok felé. Az építési hatóságok nem kifogásolták az együttesen beadott alaprajz és helyszínrajz nem éppen jelentéktelen eltérését.

14. BFL IV.1407/b 32.214/884 tanácsi számon.

15. Uo. XV.331 143/5–6. Adataikat ld. a 10. jegyzetben hivatkozott katalógusban.

16. Királypavillon. KÉ 1884. VIII. 14. 36. és BOBULA J.: i. m. uo. VIII. 2. 378. A másik kiállítási orgánum úgy fogalmazott, hogy a csak harci jelvényekkel díszítés „aligha fog a közérzülettel találkozni." Kiállítási Lapok 1884. XII. 15. 219.

17. Idézi: Az országos kiállítás megnyitása. MI 1885. V. 31. 133, valamint a másnapi (május 3-i) napilapok.

18. Geflügelte Worte. Der Zitatenschatz des deutschen Volkes gesammelt und erläutert von Georg Büchmann. Berlin, 1926. 557. A „viribus unitis" a bécsi világkiállítás főépületén is hangsúlyosan jelen volt: a Rotundát is magába foglaló iparpalota főbejáratait négy hatalmas diadalív alkotta. Kettőnek frízét, kettőnek orommezejét ez a felirat töltötte ki. Az 1885-ös budapesti főépület, az iparcsarnok tervezője átvette ezt a megoldást, de erre a négy diadalívre a világtájak nevét írták föl, míg az ominózus jelmondat a király pavilonjára került.

19. A budapesti iparosok a királynak. Egyetértés 1885. IV. 9. 5.

20. A közreműködők listája: KÉ 1885. III. 8. 221. és VIII. 2. 377, ÉI 1885. III. 29. 129, Budapester Ausstellungs-Zeitung 1885. IV. 15. 77–78, MI 1885. IX. 30. 243–244, MUDRONY S. (szerk.): Az 1885. évi budapesti Országos Átalános Kiállítás katalógusa. Bp. 1885. 292–293. és Jelentés I. k. 34.

21. Az intérieur legrészletesebb leírása: A királyi pavillon. MI 1885. IX. 30. 242–244. Ugyanez németül: Der Königspavillon. Budapester Ausstellungs-Zeitung 1885. IV. 15. 77–78.

22. Szeptemberre készen állt az épület szerkezete és részben a falazata, október elején pedig már a kupola bádoglemez borításán dolgoztak. KÉ 1884. IX. 8. 63. és MI 1884. X. 12. 288. Az építést Györgyi Géza vezette, Czigler Győző közreműködésével.

23. Jelentés I. k. 34, illetve Egyetértés 1885. IV. 4. 5.

24. ÉI 1884. III. 9. 99.

25. –e–i–: Az országos kiállítás. Uo. 1885. V. 10. 192. és Jelentés IV. k. 766. A napi- és hetilapok méltató ismertetéseire tipikus példa: A király-pavillon. Vasárnapi Újság 1885. VIII. 23. 544. Az egyetlen értékelés, mely kritikai észrevételeket is tett, a Bobula Jánosé volt. Kifogásolta azt, hogy a toiletteket tartalmazó épületrészek rendeltetése alacsonyságuk és kerek ablakaik miatt kívülről is jeleztetik, éppen a főbejárat mellett: „... azokat mindenesetre jobban kellett volna maszkírozni". A kupolát az épületre nehezedőnek ítélte, de ennek okát a környezet túl szűk voltával magyarázta. A cikk egyébként dícséri az épületet és dekorációját; szerencsének tekinti, hogy a barokk stílus oly kezekbe került, ahol nem válhat konfúzussá és vaddá. BOBULA J.: i. m. KÉ 1885 VIII. 2. 377–378.

26. A mai nap. Egyetértés 1885. V. 3. 1.

27. A kiállítás megnyitása. Uo. 3.

28. KK 15. sz. 563–564.

29. Egyetértés 1885 V. 7. 5. és V. 11. 3.

30. Ekkora siker után – és azért is, mert a pavilon az uralkodó saját használatára épült – az lenne várható, hogy nem maradt el az ilyenkor szokásos legfelsőbb kitüntetés. A kiállítási épületek tervezőinek és kivitelezőinek e célból fölterjesztett listájáról azonban éppen Ybl neve hiányzik. Pedig az építési bizottság egyszerű tagja, vagy tollvivője aligha szerezhetett az övével vetekedő érdemeket, mégis szerepel a névsorban. Ybl kimaradásának speciális oka lehetett: ugyanazon a napon, amikor a minisztertanács elfogadta az erre vonatkozó szakminiszteri előterjesztést, tárgyalta az operaház építésénél érdemeket szerzettek kitüntetésének ügyét is. Yblnek ekkor javasolták az udvari építészi cím adományozását. Nyilván nem akarták egyidőben két kitüntetésre is felterjeszteni, s a jelentősebbet választották. (Ezt igazolja Neuschloss Emil esete, akit olyan kikötéssel javasoltak a kiállításon szerzett érdemeiért kitüntetni, ha az operaház kapcsán nem kap érdemrendet). A minisztertanácsi jegyzőkönyv: Országos Levéltár K 27 1885 IV. 28, a vonatkozó iratok uo, a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium elnöki iratai között K 167 1886 – 977 levéltári számon. Abban, hogy Ybl-t még az év őszén főrendiházi taggá nevezték ki, talán a királypavilonnak is lehetett némi szerepe.

31. YBL E.: i. m. 152.

32. Mindkét lehetőségre utalt a 8. és 25. jegyzetben id. cikkében Bobula János, amikor a minden más kortárs által tiszta reneszánsz stílusúként számon tartott pavilon kapcsán barok-renaissance-ról ír, „... melynek az áramlattól sodortatva, Ybl mesterünk is hódol, és a királyi pavillonon, részben mintegy előfutárul ama nagy építkezésnek, melyet a királyi várlakon ugyancsak e modorban kénytelen végrehajtani, érvényre juttatott ..."

33. DR. HELL, A.: Der Königs-Pavillon der Landes-Ausstellung. Bauzeitung für Ungarn 1885 V. 24. 109–110.

34. DALY, C.: Pavillon impérial. Revue de l'architecture et des traveaux publics 1868 25–27.

35. Allgemeine Illustrirte Weltausstellungs-Zeitung 1872 III. 10. 58.

36. Uo. 1872. IV. 30. 109. és VI. 14. 125.

37. Kaiser-Pavillon. Uo. 1873. V. 11. 225–227. és –F–: Das Bauwesen auf der Wiener Weltausstellung des Jahres 1873. DBZ 1873. X. 25. 332. (Az utóbbi egy évvel korábban – talán tévedésből – olyan helyszínrajzot közölt, melyen a császárpavilont az ott azonos alaprajzi konfigurációjú zsűripavilon helyén jelölték, és fordítva. DBZ 1872. V. 9. 153.)

38. BÖMCHES, F.: Die Oesterreichisch-Ungarische Ausstellung in Triest für Industrie und Landwirtschaft. Zeitschrift des oester-

reischen Ingenieur- und Architekten-Vereins 1882. III. Heft 54–56. és Ed.R.: Die Bauten der Triester Ausstellung. Centralblatt der Bauverwaltung 1882. VII. 22. 263–264.

39. A kiállítás helyszínrajzát közölte a DBZ 1879. V. 17. 201, madártávlati képét és a császárpavilon rajzát az Illustrirte Zeitung 1879. V. 3. 346–347. (Az illusztrációkat kísérő cikkek nem is említették meg a császárpavilont). Már az 1873-as bécsi világkiállításon is állt német császárpavilon, mely alapelrendezésében (kétoldalt mellékterekkel bővített négyzetes központi tér, bejárati portikusz) hasonlított a berlinihez, szituálásának elve viszont ellentétes volt: valósággal elrejtették a Rotunda egyik udvarába. Korabeli rajzát közli ZIAK, K.: Wien vor 100 Jahren oder Rausch und Katzenjammer. Wien, 1973. 282.

40. RÁTH K.: Oroszország közgazdasági fejlődése. Bp. 1883. 46.

41. DBZ 1881 IX. 3. 387, 398 és Centralblatt der Bauverwaltung 1881 X. 15. 250–251.

42. Jellemző módon a kor építészeti kézikönyve is a kioszkokról szóló fejezetben tárgyalja, nem pedig a kiállítási épületek között. DURM, J.–WAGNER, H.: Gartenhäuser, Kioske und Pavillons. In: Handbuch der Architektur. 4. Theil 4. Halbband. Gebäude für Erholungs-, Beherbungs- und Vereinszwecke. Darmstadt, 1885. 442–444.

43. A vizsgált példák közül Bécsben, Berlinben és Frankfurt a M.-ban diszponálták ilymódon; a budapesti pavilon elhelyezése hozzájuk képest kissé félreeső, feltehetően a létesítés kései elhatározása miatt: a már elfogadott alaprajzon kellett helyet találni. (A centrális elrendezésű párizsi kiállítási palotának nem volt igazi főhomlokzata, a császárpavilon a rávezető főút mellett, a főbejárat közelében épült; a cárpavilont is hasonlóan helyezték el az ugyancsak centrális moszkvai főépület mellett).

44. Erre példa az 1890-es bécsi mezőgazdasági és erdészeti kiállítás császárpavilonnak nevezett építménye a Rotunda déli szárnyában, illetve az egy évvel későbbi prágai kiállítás, ahol a F. Ohmann által tervezett, az uralkodó mellszobra fölé emelt nagy, díszes baldachint nevezték így, a szó jelentését emlékműszerű építményekre is kiterjesztve. Az előbbi helyszínrajzát és közreműködőit ld. Katalog der allgemeinen Land- und Forstwirtschaftlichen Ausstellung. Wien, 1890. LXX. és mell. Az utóbbi képét közölte Der Architekt 1898. Heft 10. 75.

45. YBL E.: i. m. 152. Ugyancsak az Operaházhoz rokonítja az az elképzelés, melyről egy több helyen is publikált, állítólag Ybl saját rajza után készült, Smolka Vilmos által szignált, a királypavilont észak felől ábrázoló fametszet informál, melyen a portikuszhoz vezető lépcsőzet alsó szakaszának pofafalain szfinx-szobrok láthatók. KÉ 1884. VIII. 14. 36. és 1885. V. 3. 281, Budapester Ausstellungs-Zeitung 1884. XII. 4, Kiállítási Lapok 1884. XII. 15. 215, Bauzeitung für Ungarn 1885. V. 17. 101.

46. Tervei a BTM Kiscelli múzeumában. Többüket ld. a 10. jegyzetben id. Katalógusban 263–265 (további irodalommal).

47. DÁVID F.: A gödöllői kastély középrizalitja. Kutatási beszámoló, 1989. Ezúton is köszönöm a szerzőnek, hogy betekinthettem kéziratos tanulmányába. Ő hívta fel a figyelmemet a két alkotás másik közös vonására, a királypavilon portikuszos homlokzata és a gödöllői középrizalit udvar felőli oromzata háromrészes (timpanonos-baluszteres) motívumának hasonlóságára, ami bizonyossá teszi Ybl gödöllői szerzőségét.

48. MOJZER M.: Torony, kupola, kolonnád. Bp. 1971. 36–37.

49. A 42. jegyzetben id. műben.

50. MI 1885. IX. 30. 243. Volt, aki egyenesen úgy fogalmazott, hogy Ybl a pavilonnal „... a mai generációnak is be akarja mutatni, hogy minő remek palotája lesz a felséges uralkodó háznak tíz év múlva." y.: Kiállítási építkezések. KÉ 1884. VII. 31. 19.

51. =: A budapesti Tudomány-egyetem központi palotája. ÉI 1899. VII. 20. 215–217, 229.

A reprodukciókat Szilágyi Edit készítette.

Elhangzott a Hild–Ybl Alapítvány, az MTA Művészettörténeti Kutató Intézete és a Budapesti Osztrák Kultúrális Intézet rendezésében megtartott Ybl Miklós–konferencián, 1992. január 22-én.

Ferenc Vadas: Der Königspavillon der Budapester Allgemeinen Landesausstellung 1885

Das Gebäude ist eine der späten Werke Miklós Ybls, des hervorragenden Vertreters des ungarischen Historismus. In seinem Nachlass blieben Skizzen in verschiedenen Varianten übrig, über ihr Entstehen liegen jedoch keine Quellen vor. Der Verfasser dieses Aufsatzes hat sie in der Weise geordnet, dass er den vom endgültigen am meissten abweichenden als den frühesten annahm und dann fortwährende Änderungen im Entwurf bis zur verwirklichten Ausführung voraussetzte.

Die grundsätzliche Anordnung war bei allen dieselbe: er stand an einem Knotenpunkt der Ausstellung, zwischen der Industrie- und der Kunsthalle. Seine Hauptfassade stand der ersteren gegenüber, wobei sein Eingang an der Hinterseite ebenfalls betont war, da er der Ankunft und dem Weggang diente. An dieser Seite begrenzte ein Vestibül, an der gegenüberliegenden eine Terrasse den Zentralsalon, dem beidseitig die separaten Räumlichkeiten des Königs und der Königin anlagen.

Die als frühest angenommene Variante war ein reichlich geziertes, schachtelförmiges, sommerwohnungartiges Neorenaissancegebäude, wobei seine ähnlich angeordnete, jedoch in anderem Stil entworfene Alternative an ein prunkvolles Barockschlösschen erinnerte. Die beiden folgenden

Varianten liegen mit ihrem Kreuzgrundriss und Hauptfassadenportikus der endgültigen Lösung nahe.

Der Pavillon wurde schliesslich in reichlich geziertem Neobarockstil erbaut. Sein Haupteingang wurde in ionischer Portikusform gestaltet, an der Hinterseite springt ein Vestibül ovalen Grundrisses risalitartig hervor. Das Gebäude wird von einem achteckigen, konvexkonkaven Rippenkuppeldach gekrönt.

Der Aufsatz nimmt desweiteren die früheren Beispiele des Gebäudetyps in Betracht: die Kaiserpavillons der 1867er pariser und der 1873er wiener Weltausstellungen, der 1879er berliner Gewerbe- und der 1882er triester Ausstellung für Industrie und Landwirtschaft, weiters den moskauer Zarpavillon aus 1882 und den Herrscherpavillon der Patent- und Musterschutzausstellung in Frankfurt a.M. aus 1881 (letzterer wurde von Paul Wallot entworfen).

Die Charakteristiken des Gebäudetyps – ein kleines und prächtiges, kioskartiges Bauwerk, oft mit Kreuzgrundriss, mit einer Kuppel über dem Zentralraum, das in akzentuierter Weise mit dem Hauptgebäude visuell verknüpft aufgestellt wird – sind auch für das Werk Ybls gültig. Dies ist jedoch eher durch denselben funktionellen Anspruch (Repräsentation und Separation), als durch direkten Einfluss zu erklären.

Im Lebenswerk seines Schöpfers gibt es kein konkretes Vorbild. Der Kuppeldach erscheint dagegen an mehreren seiner derzeitigen Werke als charakteristisches Element, z.B. am Entwurf für die Erweiterung des Königspalastes zu Buda und am Mittelrizalit des Schlosses zu Gödöllő. Diese Kuppelform, die zum wichtigsten ungarischen Schlosstyp des 18. Jahrhunderts zurückzuführen ist, hatte die ikonologische Bedeutung des Thronzeltes. Sie symbolisierte an diesen Werken Ybls die (vorübergehende oder ständige) Anwesenheit des Königs. Dadurch wurde der Königspavillon in den Augen der Zeitgenossen zum „idealisierten Miniaturbild" des Königspalastes.

YBL MIKLÓS

1861. 94. ápr. 23. Ybl építésztől visszakéretik a múzeumnak 3 alaprajza 95.

M. ÉRT. 1991, 1-2

Ybl Miklós 14, 21, 23, 25 - 26, 29, 33 - 36, 38 - 39, 42 - 52, 58, 60 - 61, 76, 83 - 87, 101, 108, 112, 117, 119 126, 131, 134, 139 - 140, 148, 157, 159

(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata /Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

YBL MIKLÓS

Gábor Eszter

ISMÉT A WECHSELMANN VILLÁRÓL*

Az Ybl kiállítás katalógusának leadásakor – legalább hipotetikusan – megoldottnak tűnt a Wechselmann-villa tervezőjének kérdése.[1] Időközben újabb szempontok merültek fel, amelyek más megvilágításba helyezték a szerző kérdését, és egyúttal az Ybl-kutatás néhány lappangó problémáját is felszínre hozták.

A katalógusban megjelent tanulmányomban azt a feltevésemet kíséreltem meg hipotetikusan igazolni, hogy a Városligeti (időközben Gorkij) fasor 12. számú telken épült villát, noha a beadványi terveken és az engedélyezési ügyiratokban csak az építtető építőmester, Wechselmann Ignác neve szerepel, feltehetően – a vele szoros kapcsolatban álló – Ybl Miklós tervezte.[2]

Bizonyítékaim az építész és az építőmester szoros kapcsolatára,[3] a villa meghatározó motívumának – a két szintet átfogó nagy ívnek – Ybl későbbi munkásságában való ismételt megjelenésére,[4] valamint arra vonatkoztak, hogy a villa részlettervei megtalálhatók az Ybl hagyatékban.[5]

A kézirat leadása után sikerült végre rátalálnom egy már régen keresett forrásra.

„Gorkij fasor 12. Volt Ráth György Múzeum egyemeletes, szabadonálló 1+3+1, oldalhomlokzaton 7 tengelyes. Eklektikus, építette Unger Emil 1880-ban. 1901-ben Györgyi Géza átalakította és megtoldotta Ráth György számára..." írta Zakariás G. Sándor.[6] A dátum szembetűnően téves volta – hiszen Unger Emil hét évvel a Zakariás által megjelölt időpont előtt meghalt –, a tervezőre vonatkozó megjelölést is kérdésessé tette, különösen azért, mert a cikk alján hivatkozott irodalomban még utalás sincs Unger Emil személyére.

Hevesi Lajos 1873-ban megjelent Budapest és környéke című munkájának 191. oldalán azonban a következő olvasható: „Itt kezdődik a vadgesztenyefákból álló lombos és árnyékos *városligeti fasor,* mely egyenesen kivezet a ligetbe. Kétoldalt csinos, sőt részben igen díszes magánkertekkel van szegélyezve, melyeknek egyrésze ékes nyaralókat foglal magába. Ezek közül feltűnő balra az ötödik kertben levő Wechselmann-féle villa, melyet Unger Emil épített, jobbra pedig a legutolsó épület a Batizfalvi testegyenészeti intézete."[7] (Feltételezhető, hogy ez a hely lehetett Zakariás G. Sándor forrása.)

Hevesi Lajos, a később a Wiener Sezession krónikásaként híressé lett műkritikus, a kortárs művészeti eseményeket a hetvenes évek elején még Pesten kísérte figyelemmel. A Pester Lloyd munkatársaként az ő tollából kerültek ki a leginformatívabb ismertetések és kritikák például az akkori építészeti pályázatokról is. Fel kell tételeznünk tehát, hogy tudta mit írt, és az, ha 100 %-ig nem is tekinthető bizonyosnak, de körültekintő vizsgálatot feltétlenül érdemel. Annál is inkább, mert a részelemzések, a történeti vizsgálatok valószínűsítik ugyan Ybl szerzőségét, de az összkép valahogy mégis nyugtalanító. Ránézésre az épület nem illeszkedik az Ybl-i életműbe, szófukarsága „részletszegénysége" idegenül hat a hiteles Ybl művek mellett.

Mi a helyzet Unger Emillel? Neki hiteles műve nincsen. Egyelőre egy olyan művét sem ismerjük, amelyet szignált tervvel és hitelt érdemlő levéltári forrásokkal az ő *kizárólagos*

---

* Elhangzott a Hild-Ybl Alapítvány, az MTA Művészettörténeti Kutató Intézete és a Budapesti Osztrák Kulturális Intézet rendezésében megtartott Ybl Miklós-konferencián, 1992. január 22-én.

művének lehetne nyilvánítani. Sisa József 1984-es, alapvetőnek tekinthető cikkében négy Ungernek tulajdonított épületet ismertetett.[8] Ezek közül kettőt a szakirodalom évtizedek óta Unger műveként tárgyal, mindkettő befejezetlen volt Unger halálakor és mindkettőt Ybl fejezte be. A II. Világháború után lebontott, budai dunaparti Lipthay palotához Ybl korábban is készített terveket, amelyek szabályozási problémák miatt nem valósultak meg.[9] Az Andrássy úton a Nagymező utca és a Jókai tér között ma is álló épülettömbhöz szintén található Ybl féle tervvázlat.[10]

A Váci utca 7. szám alatti Formágyi házat Ybl Ervin Ybl Miklós munkái közé sorolta,[11] de korábban, 1873-ban Hevesi,[12] majd 1896-ban Edvi Illés Aladár[13] és nyomukban Sisa József [14] is Unger Emil terveként említik azt. Az Andrássy út és a mai Rippl-Rónai utca sarkán 1872 és 1908 között állott villát a Leonhardt-Melan féle sugárúti térképvázlat Unger munkájaként jelöli.[15] Ezen a vázlaton számos tévedés található, de Unger szerzőségét annak ellenére elfogadhatjuk,hogy a villa építésével kapcsolatos ügyiratokban csak a felelős építőmester – ifj. Pan József neve fordul elő.[16] Tehetjük ezt annál inkább, mert a közelmúltban a Fővárosi Levéltárban egy, ehhez az épülethez tartozó részletrajzon sikerült egy E.U.-nak olvasható szignót találnom 1872. 10. hó 6-i dátummal.[17] (Sisa József cikkében az ötödik épületként említett Gorkij fasor 12. számú villa kérdése a források hiányossága miatt nyitva maradt.)

Az Unger Emil művének tekinthető – korábban említett – három nagyobb épület, a Lipthay-palota, az Andrássy út 32–44. szám alatti úgynevezett „hétház" és a Formágyi-ház sem funkcionális, sem formai szempontból nem nyújtanak analógiát a Wechselmann-villához. Annál inkább a sugárúti villa.

A szóbanforgó villának – amely a terület sorozatos átszámozásai következtében négyféle számon is előfordul[18] – engedélyezési terveit nem ismerjük, néhány térképről és helyszínrajzról azonban ismerjük a befoglaló formáját[19] és két, különböző nézetből készült fényképfelvétel segítségével[20] fogalmat alkothatunk tömegéről és három homlokzatáról. Azt bizton állíthatjuk, hogy tömege igen összetett volt – és ebben határozottan eltért a Wechselmann-villától. Az alapformák is igen eltérőek, de ez a különböző szituációk közvetlen következménye lehetett. A sugárúti villa arányos négyszög formájú saroktelekre épült és két szomszédos utcai homlokzata volt.[21] A Wechselmann-villa telke 12x100 öl, tehát igen mély! Az utcai és a hátsó, kerti homlokzata kapott hangsúlyos kiképzést, míg az oldalhomlokzatok alárendelt szerepűek. Ezt az eltérést tehát nem tekinthetjük stíluskritikai jelentőségűnek.

Rokonságot vélünk felfedezni a sugárúti villa mellékutca felőli és a Wechselmann-villa hátsó homlokzata között. (Itt a bizonyítás nehézségét az okozza, hogy míg a sugárúti villa oldalhomlokzatát ismerjük, a Wechselmann-villa hátsó homlokzatáról sem rajz, sem fotó nem maradt, mindössze az alaprajzok, mik viszont a sugárúti villánál ismeretlenek.) Az egytengelyes sarokrizalitok által közrefogott kétoszlopos földszinti loggia és felette az emeleti terasz lényegében megegyezőnek mutatkozik. A Wechselmann-villa hátsó homlokzati emeleti teraszának részletrajzokról ismert törpepillérei[22] a sugárúti villa főhomlokzatának emeleti teraszán jelennek meg. A sugárúti villa vízszintes záródású ablakainak keretezése és szemöldökpárkánya is nagyon emlékeztet a Wechselmann-villa ablakaira.

A két épület „részletszegénysége" is rokonítja őket egymással. A klasszicizáló neoreneszánsz formálás vitán felül összeköti a két épületet.[23]

Ybl Miklós életművében is találunk azonban hasonló hangú, szófukar, klasszicizáló neoreneszánsz épületet a kevéssé ismert drávafoki Bittó-kastély esetében.[24] A Bittó-kastély természetesen nagyobb kiterjedésű, mint a pesti villák, de szimmetrikus elrendezése ennek

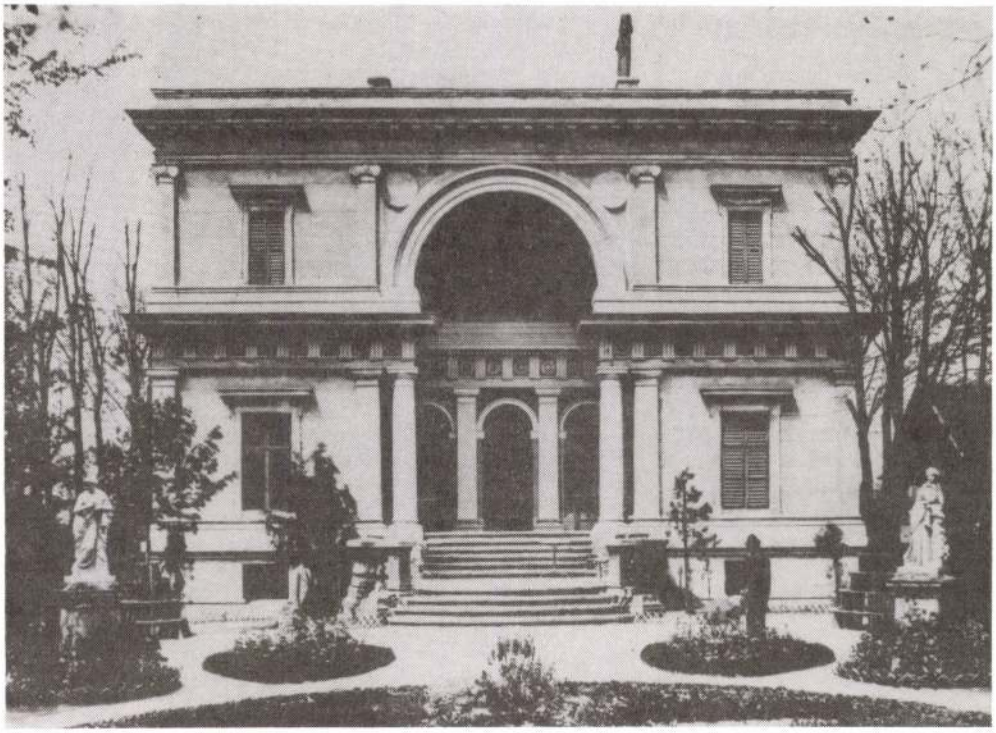

28. A Wechselmann-villa. Fotó Klösz György

29. A Wechselmann-villa engedélyezési terve. Főhomlokzat

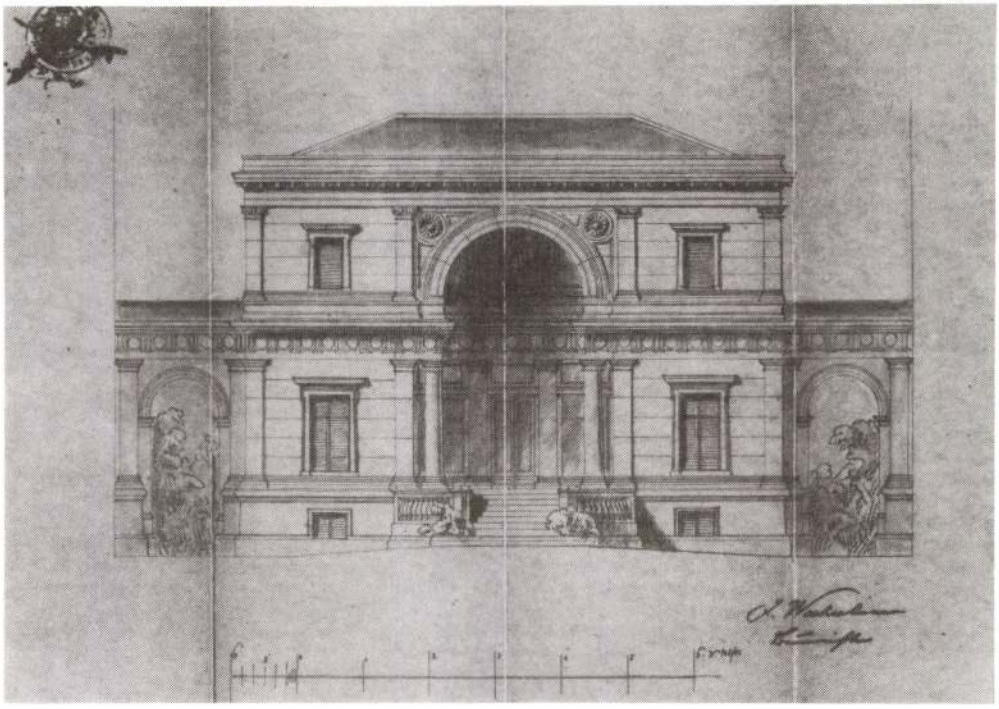

30. A Sugárút 122. sz. villa. Fotó Klösz György

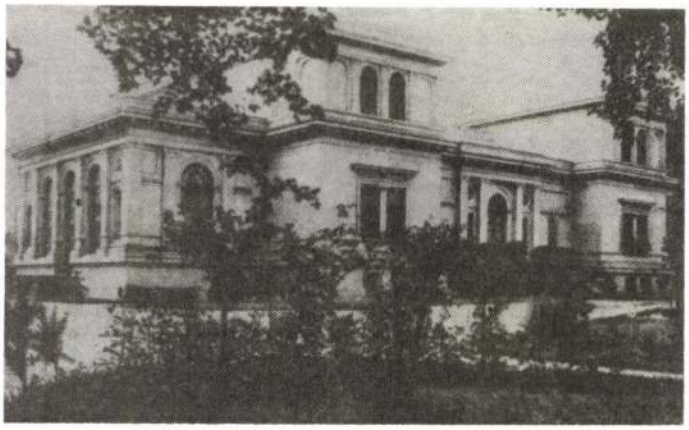

31. A drávafoki Bittó-kastély

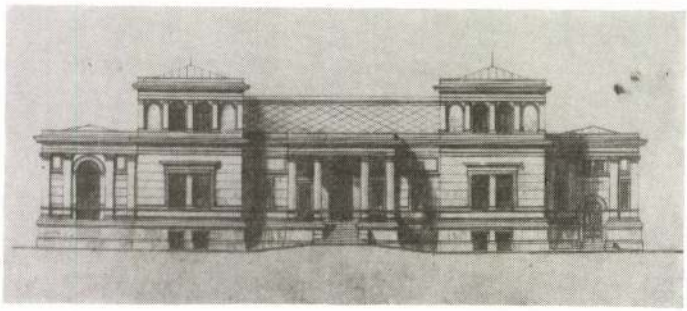

32. A drávafoki Bittó-kastély terve. Főhomlokzat

ellenére rokonságot mutat a Wechselmann-villáéval, noha középső tengelye sokkal szélesebb, mint amazé. Különösen figyelemreméltó, hogy a Wechselmann-villa tervén szereplő – végül meg sem épült – kocsialáhajtó mintha a Bittó-kastély szélső tengelyének redukált visszaidézése lenne. Az emeletes épülettömb övpárkánya azonos módon folytatódik főpárkányként az egyíves oldalszárny fölött.

A Bittó-kastély csak részben emeletes. A második tengelyben, a rizalitokon alacsony toronyként megjelenő emelet, vakívek által közrefogott ablakmotívuma viszont nem a Wchselmann-villán, hanem a sugárútin ismétlődik meg, csak ott az egész épület szerkesztésének megfelelően aszimmetrikus elhelyezésben. Bizonyos részletformák is ismétlődnek: a hangsúlyos lábazati- és osztópárkányok, valamint a téglányalakú ablakok nagykiülésű szemöldökpárkányai tűnnek fel ismételten.[25]

Bár sikerült Ybl munkái között is a Wechselmann-villához hasonló karakterűt találnunk, a mérleg mégis, mintha Unger felé billenne. Az egy-egy azonos szellemű analógia nagyobb súllyal esik a latba a négyműves, mint a száznál több műves életműben. Mert amíg az előbbinél örömmel fogadjuk a kisebb egyezéseket is, és készséggel illesztjük a meglévő szűkös ismereteink mellé, hogy árnyaljuk vele a halvány képet, addig az utóbbinál sok tárgyi, esetleg írásos adattal van módunk összevetni az új adalékot, ezért sokkal több bizonyítékot igénylünk ahhoz, hogy valamit az életműbe be merjünk illeszteni. Ungernél egy új motívum gazdagítja a képet, Yblnél ugyanez gyanús, mert csak több hasonló megléte valószínűsíti az odatartozást. Míg Ybl szerzőségét igazolni látszik a nagy ív későbbi ismételt megjelenése – addig Unger esetében a motívum megismétlődésének kívánalmától eltekintünk, hiszen a villa megépülte után két évvel, 34 éves korában elhunyt fiatal embernek nem is lehetett módja a felvetett ötletet kiteljesítenie. (Megtehette ezt helyette például Ybl!)

Tekintsük e kérdés más vonatkozását: eredeti tanulmányomban Wolfgang Brönnemek azt a gondolatát, amely a lipcsei Villa Meissner főhomlokzati nagy ívét a francia forradalmi építészettel hozta kapcsolatba[26] – a Wechselmann-villára vonatkozóan, minden formai közelség dacára kétségbevontam, hiszen az Ybl életműben hasonló előképek alkalmazására nem találni példát.[27] Időközben felmerült egy Ledoux metszet a párizsi Tabary pavillonról.[28] Mivel eddig nem nyert bizonyítást, hogy Ybl metszet-előképek alapján dolgozott volna bármikor is, nagyon nehezen szánnám rá magam arra, hogy a metszetet közvetlen összefüggésbe hozzam az Ybl által tervezett Wechselmann-villával. Unger esetében könnyebben engednék a csábításnak. A berlini és itáliai tanulmányait csak néhány évvel korábban befejezett, alkotói módszereit még feltehetően éppen csak kialakító fiatal emberről sokkal könnyebben feltételezhető, hogy Berlinben – esetleg máshol – találkozhatott a Ledoux metszettel és azt mintaként használta. Oly keveset tudunk róla, hogy nincs ellenérvünk e hipotézissel szemben.

Végezetül az Ybl hagyatékban található részlettervek kérdése – hiszen ez a bizonyíték volt az, amely a Wechselmann-villa tervezőjének meghatározásához az egyik legfőbb tárgyi érvet adta.[29] A villa részlettervei – illetve közülük 11 – valóban ott találhatók az Ybl hagyatékban, de ott találhatók az Unger Emil nevéhez kapcsolható további négy épület részlettervei is.[30] Azaz Unger eddig ismert teljes életműve megtalálható az Ybl hagyatékban. Tehát a Wechselmann-tervek ottléte ugyanúgy bizonyíthat Unger, mint Ybl szerzősége mellett!

Tisztázandó, de jelenleg nem tisztázható, hogy hogyan kerültek e tervek az Ybl tervek közé. Valószínű, hogy Unger halála után a még befejezésre váró épületek terveivel együtt a már kész épületekét is – a Formágyi ház, a sugárúti villa és esetleg a Wechselmann-villa – összefogták és átvitték az Ybl irodába.

A terveken található feliratok vizsgálata azonban egy másik változatot sugall. A Wechselmann-villa, a sugárúti villa, a Formágyi ház egyes részlettervein található egykorú – munkaközi – feliratok igen hasonlók; de azonos kézre látszik utalni más, bizonyosan Ybl-féle részletterv – pl. a ferencvárosi plébánia templom szószékének egyik kiviteli tervén látható felirat is.[31] (Nem vagyok írásszakértő, bizonyítéknak tehát nem tekintem, de mint lehetőséget fel kell vetnem az azonos rajzoló – alkalmazott, munkatárs – gondolatát. Ha a tervek az Ybl hagyatékban vannak és azokon az Ybl irodában dolgozó ember kezenyoma látható, akkor az a lehetőség is felmerülhet, hogy Unger netán az Ybl irodában készíthette saját terveit is.[32] Ybl vélhetően segítőkész lehetett fiatal munkatársaival. (Tudjuk, hogy a kezdő Schickedanz Albert, aki Ybl alkalmazottja volt, pályázaton nyerte el a Batthyány-mausoleum tervezésére a megbízást, az építkezést is ő vezette, minden ügyirat és publikáció őt említi tervezőként, a beadványi terveket azonban Ybl szignálta helyette. Schickedanz akkor, 1872-ben nem rendelkezett építőmesteri joggal, munkaadója tervének szignálásával vállalta érte a felelősséget.)[33]

Felmerülhetnek még további szempontok is, pl. hogy Wechselmann Ignác nemcsak Ybl épületeinek, hanem az Unger nevéhez kapcsolt Formágyi háznak is a vállalkozója volt.[34] Másrészről Bor Ferenc kollégám hívta fel a figyelmemet arra, hogy a Wechselmann-villa beadványi tervén szereplő növényzet különös szögletes rajza[35] megtalálható az öskü templomtervektől[36] kezdve a dobozi magtár,[37] a margitszigeti istálló[38] és a zsombolyai Csekonics-kastély tervein is.[39] Ez a tény vagy egy, hosszú ideig az Ybl irodában dolgozó rajzoló, vagy maga a mester kezére utal.

Az addig felhozott érvek és ellenérvek, azt hiszem kellőképpen bizonyítják, hogy a Wechselmann-villa tervezőjének kérdését egyelőre nem lehet megnyugtató módon lezárni. Saját hipotézisem „megtámadásával" csupán azt szerettem volna bemutatni, hogy még a legjobban feltárt életműben is milyen kevés a kapaszkodónk, és hogy itt is milyen sok mindent nem tudunk. Nem tudjuk tényszerűen, hogy hogyan működött az Ybl iroda; kik, mikor, milyen formában dolgoztak ott – és persze még kevesebbet tudunk a többi irodáról. (Talán Hauszmannéról van egyedül több fogalmunk.) Nagyon hiányosak az ismereteink arról, hogy a múlt század második felében milyen könyveket, folyóiratokat és esetleg mintakönyveket ismertek, forgattak és használtak a magyar építészek. (Ez utóbbi kérdés – azt hiszem – ma még megválaszolható lenne és igen kiváló disszertáció-témául kínálkoznék egy, az adatgyűjtő munkától nem idegenkedő, pályakezdő kollégának.)

Igen kívánatos lenne a példátlanul gazdag Ybl hagyatékban formai, rajztechnikai stb. szempontból elválasztani egymástól a különböző kezektől származó rajzokat. Elkezdhetnénk a különböző szignók felkutatásával és csoportosításával. Ismert a Vámház tervek között jó néhány Ney Béla által szignált lap.[40] Schickedanz Albert egymásba rajzolt SA betűi több kiállított távlaton voltak láthatók,[41] de néhány operaházi terven feltűnik egy aláhúzott M jelzés is.[42] Bizonyára sokkal többféle szignó is található, de a szignálatlan tervek is rejtenek még meg nem fejtett információkat. A kézirattárak levelestáraiban is minden bizonnyal lehet idevonatkozó, eddig ismeretlen adatokra találni.

Az 1991-1992-es nagy Ybl kiállítás, amely Ybl Ervin monográfiája után egy újabb összegzés, most már talán megadja a lehetőséget a részletek tisztázását célzó aprómunkának és egyben fel is hívja a figyelmet annak szükségességére.

A tanulmány részben az MTA-Soros Alapítvány támogatásával végzett kutatáson alapul.

JEGYZETEK

1. A Wechselmann-villa a Budapest, VI. Városligeti fasor (1951-91 között Gorkij fasor) 12. sz. telken – átalakítva – ma is áll. L. Ybl Miklós építész 1814-1891. Kiállítási katalógus. Budapest, 1991. (Továbbiakban: Ybl 1991.) Kat. 47.

2. GÁBOR E.: A Wechselmann-villa. In: Ybl 1991. 99-104. A jelen cikkben kifejtett kérdéseket már érinti a korrektúrában betoldott 15. sz. jegyzet.

3. Wechselmann több Ybl műnek volt a vállalkozója, de másirányú kapcsolatukról is van tudomásunk. L. GÁBOR E. i. m. 101.

4. A Wechselmann-villa főmotívuma, a két szintet átfogó ív a Várkert bazáron és a lipótvárosi Bazilika főbejáratán jelent meg később.

5. Budapest Főváros Levéltára (továbbiakban: BFL) XV. 331-121.

6. ZAKARIÁS G. S.: Magyarország művészeti emlékei 3. Budapest, 1961. 137.

7. HEVESI L.: Budapest és környéke. Budapest, é.n. [1873] 191-192.

8. SISA J.: Unger Emil (1839-1873). Műemlékvédelem XXVII. 1984. 216-225.

9. Ybl 1991. Kat. 43.

10. U.o. Kat. 51.

11. YBL E.: Ybl Miklós. Budapest, 1956. 49.

12. Mint a 7. jegyzet 115-116.

13. EDVI ILLÉS A.: Budapest műszaki útmutatója. Budapest, 1896. 212.

14. Mint a 8. jegyzet 216-218.

15. LEONHARDT, E. R.–MELAN, J.: Oeffentliche Neubauten in Budapest. Budapest. 1885. Tafel 1.

16. BFL. IV. 1305. Pestváros Építési Bizottmány iratai. 1872. Iktatókönyv 2382/72. sz.; BFL. IV. 1303 f. Pestváros tanácsának iratai. 1872. VI. 10. k. cs. II. rész p. 1216-1217. 29.895/1872. sz. építési engedély.

17. BFL. XV. 331-153.

18. Az 1872-es építési engedély iratokban (l. 16. jegyzet) és az Ybl hagyatékban található részletterveken (l. 17. jegyzet) Sugárúti 131. sz. szerepelt. 1874-ben kapta a Sugárúti 125 S. telekkönyvi számot, ettől kezdve ez a megjelölés szerepelt 1878-ig, amikor a sugárúti házszámozás bevezetésével a Sugárút 138. számot kapta. 1885-ben kapta az útvonal az Andrássy út nevet, ekkor a házakat is átszámozták és ez az ingatlan az Andrássy út 122. számot kapta. Ez a cím ma is érvényes. A szám folyamatos azóta, csak az utcanév változott időről időre.

19. A leginformatívabb rajz a szomszédos telekre építendő ház engedélyezési tervének helyszínrajzán található. Fővárosi Tervtár 28.323 Hrsz. csomóban 13.970/1885-III. eng. sz.

20. Budapest Történeti Múzeum Kiscelli Múzeuma, Fotótár 32.708 és 21.760 ltsz.

21. Az 1875 júliusi újraszabályozás után 574 $\frac{29}{100}$ □ öl területű, hátrafelé szélesedő telek nek a Sugárútra 16.50 öl, a Bakony (ma Ripp l-Rónai) utca felé 31.74 öl hosszúságú homlokzata volt. A tervezés idején a telek 423 □ öl területű volt és a mellékutca felőli homlokzata megközelítően 25 öl lehetett.

22. BFL. XV. 331-121/15.

23. Ezt a formálást nem szívesen nevezném hellenizálásnak, mert az azt jellemző plasztikai elemek, például a kariatídák, vagy a tympanonok és az azokhoz kapcsolódó akroterionok itt következetesen hiányoznak, és a fontos szerepet kapó félkörívek sokkal inkább a római előképekre utalnak.

24. Ybl 1991. Kat. 50.

25. Az a kérdés is felmerülhet, hogy mennyire tekinthető hiteles Ybl műnek a drávafoki Bittókastély. Ybl Ervin csak érintőlegesen fogglalkozott vele és igen bizonytalan az épület kérdésében. (YBL E. a 11. jegyzetben i. m. 141.) Az Ybl kiállítás előtt sem foglalkozott vele a kutatás. Az tény, hogy a kastély tervei megtalálhatók az Ybl hagyatékban. (BFL. XV. 331-3. 18 db.; Ybl 1991. Kat. 50.) Ettől még akár Unger is tervezhette volna a kastélyt.

26. BRÖNNER, W.: Die bürgerliche Villa in Deutschland 1830-189. Düsseldorf, 1987. 225.

27. V.ö. Ybl 1991. 103. 18. jegyzet.

28. GALLET, M.: Claude-Nicolas Ledoux. Leben und Werk des französischen „Revolutionsarchitekten". Stuttgart, 1983. 84-85. Der Pavillon Tabary in Paris.

29. Mint az 5. jegyzet.

30. BFL. XV. 331-70 Lipthay-palota, u.o. 331-49 Formágyi ház, u.o. 331-115 Andrássy út 32-44., uo. 331-153 Andrássy út 122.

31. BFL: XV. 331-47/90., Ybl 1991. Kat. 34.1.6.

32. SISA J. 8. jegyzetben i. m. 216. 225. említi, hogy Ybl barátságban állt Ungerrel.

33. Budapest Történeti Múzeum Kiscelli Múzeuma, Tervtár 65.36.2. ltsz.

34. YBL E. 11. jegyzetben i. m. 137., SISA J. 8. jegyzetben i. m. 216. 225.

35. Ybl 1991. Kat. 47.1.3.

36. Ybl 1991. Kat. 7.1.8. és 7.1.10.

37. Ybl 1991. Kat. 24.1.2.

38. Ybl 1991. Kat. 40.1.1.5.

39. Ybl 1991. Kat. 42.1.2.

40. Ybl 1991. Kat. 49.1.3., 49.1.5., 49.1.6. stb.

41. Ybl 1991. Kat. 51.1.1., 55.1.3., 56.1.14, 56.1.15.

42. Ybl 1991. Kat. 56.1.22 és 56.1.25.

Eszter Gábor: **Nochmals über die Villa-Wechselmann**

Bei der Studie handelt es sich um einen Vortrag der Konferenz, die anläßlich der zwischen Dezember 1991 und April 1992 im Budapester Historischen Museum veranstalteten Ausstellung *Der Architekt Miklós Ybl 1814-1891* abgehalten wurde.

Die Autorin stellte in der – auch im Ausstellungskatalog erschienenen – Studie die Hypothese auf, für die sie auch indirekte Nachweise erbrachte, daß ein auch heute existierendes, wenn auch in bedeutendem Maße umgebautes Gebäude (die Villa-Wechselmann, Budapest, VI., Városligeti fasor 12) ein Werk

von Miklós Ybl ist. (Ignác Wechselmann war ein vielbeschäftigter Bauunternehmer, der von Ybl viele Aufträge bekam.)

In einer inzwischen gefundenen Ouelle (L. Hevesi: Budapest und Umgebung, Budapest, o.J. 191-192) ist ein Hinweis darauf zu finden, daß das fragliche Haus von Emil Unger (1839-1873) gebaut wurde. In der vorliegenden Studie wird untersucht, welche Argumente für bzw. gegen die Urheberschaft von Unger sprechen. Die Beweisführung wird dadurch erheblich erschwert, daß Ungers kein beglaubigtes Werk hat, denn auf den Entwürfen für die vier Gebäude, die an seinen Namen zu knüpfen sind, ist seine Unterschrift als für die Ausführung allein verantwortlichen Baumeisters nicht zu finden. Auch seine Entwürfe für zwei gebäude, die durch seinen frühen Tod nicht fertiggebaut werden konnten, wurden von Ybl vollendet. Die pläne aller bekannten Gebäude von Unger, ist im Nachlaß von Ybl zu finden, desgleichen die Pläne des Wechselmann-Hauses.

Die Frage, wer der Architekt war, bleibt zunächst und vermutlich solange dahingestellt, bis die Arbeitsweise der Budapester Architektenbüros in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts erforscht ist, bzw. es der Forschung gelingt, die Entwürfe, die im Nachlaß von Ybl zu finden sind und von verschiedenen Händen stammen, einzelnen Architekten zuzuordnen.

Új Művészet 1992.9.

Mindössze annyi bizonyos, hogy ugyanúgy, ahogyan a neoavantgárd a hivatalos állami művészet kereteiről tudomást sem véve, elsősorban az elfordulásból, az új világra való nyitásból születhetett meg, a feladat most nem lehet más, mint elfordulni a pesti galériák pusztán komikus másolatkultúrát követelő világától. Sértőnek tűnhet a hasonlat ugyan, de nem hiszem, hogy eltúlzott, ha azt állítom, hogy a pesti galériás kultúra, a pszeudo-avantgárd álesztétikája hasonlatos a butikok világához — amelyek virágzásának szintén véget vetett a nagy multi-nacionális cégek megjelenése.

Arról van tehát szó, hogy a politikai szabadság és a piaci kontroll új ellenőrzési rendszerében fel kell lelnünk az új nyelvet, a választ arra a kérdésre, amit maga a művészet teremt. A romkultúra, amit hiányolok, elsősorban a nagy kultúra hiányának tudomásulvételéből, a jövőkép teljes elhomályosulásának, alkalmankénti megszűnésének tragikumából ered. A Hiány érzékelése és érzékeltetése annak a bizonyítéka, hogy a kortárs magyar művészet az állami kultúra és a neoavantgárd nem kívánatos, de létező örökségét felmondja és elindul az Ismeretlen felé.

1992. május-június

GYÖRGY PÉTER

Ybl Miklós építész

Az utóbbi két évtizedben a historizmus iránt nálunk is megnövekedett érdeklődés jelentősen ösztönözte a XIX. század módszeres, tudományos vizsgálatát, feldolgozását. Ez a munka a Magyar Nemzeti Galéria — e század első két harmadát bemutató — kiállításaival indult (1980-ban: *Művészet Magyarországon* 1780—1830; 1981-ben: 1830—1870), majd más múzeumok is belekapcsolódtak egyes kiemelkedő építészpályák monográfikus tárgyalására vállalkozó, tudományos igényű katalógusokkal dokumentált kiállításokkal. (1984-ben *Feszl Frigyes,* 1985-ben *Lechner Ödön* kiállítás). E sorba illeszkedett Budapest arculatát leginkább meghatározó építészegyéniségnek, *Ybl Miklós*nak (1814—1891) halála centenáriumán a Budapest Történeti Múzeumban rendezett emlékkiállítása, amelyhez az előbb említetteket küllemében felülmúló, nyugat-európai nyomdai színvonalú, terjedelmes katalógus készült.

A hatalmas összefogás és együttműködés e szép eredménye rendhagyó és példaértékű abban a tekintetben is, hogy ezúttal a szervezőgárda nem csupán a kiállítás és katalógus létrehozásának szellemi-tartalmi munkájában működött közre, hanem anyagi feltételeinek előteremtésében is. Ennek érdekében *Bor* Ferenc, *Farbaky* Péter, *Graeser* Gizella, *Kemény* Mária, *Szilágyi* Edit, *Vadas* Ferenc életre hívták a *Hild-Ybl Alapítványt.* Céljuk — ahogy az az Ybl-katalógus utolsó oldalán olvasható — nemcsak ennek a kiállításnak a létrehozására korlátozódott, hanem általánosabb és távolabbra is mutató: Budapest és más magyar városok építészeti örökségének tudományos feltárását, közzétételét, népszerűsítését kívánják előmozdítani, hogy ezzel is elősegítsék azok védelmét, és növeljék az építészet és a műemlékvédelem társadalmi presztízsét. Tanácsadói és szakértői munkával is részt kívánnak venni az építésben, városrendezésben és minden, a műemlékek sorsát befolyásoló tevékenységben.

Az Ybl Miklós-emlékkiállítás építészeti örökségünk számbavételére és megismertetésére adott lehetőséget, együtt mutatva a térben és időben egymástól távol létrejött épületeket. A tervrajzok és egykorú fotók — *Klösz György* páratlan becsű munkái — segítségével az alkotó szemléletének formálódását, váltásait is jól áttekinthetővé tették. A kiállítás apropója az attribuálásban mutatkozó szakmai eredmények közzétételén túl arra ösztönözte a rendezőket, hogy a terv-hagyaték további megmaradásának ügyében is cselekedjenek, felkutassák, dokumentálják lelőhelyüket, s részben a kiállításuk érdekében is — állagmegóvásukról restaurálással gondoskodjanak.

A szervezésben és a katalógus létrehozásában az Alapítvány már említett tagjain kívül *Gerle* János, *Hidvégi* Violetta és *Ritoók* Pál működött közre, de a múlt század számszerűleg is talán a legnagyobb életművét magáénak mondható építészpálya bemutatásának sikeréért számos intézmény és a korszakkal foglalkozó szinte teljes szakembergárda megmozdult. Az anyagi támogatást nyújtó sponzorok hosszú névsora, ezeknek, valamint a Soros Alapítványnak támogatását és a különféle kulturális intézmények együttműködését köszönő sorok a kata-

lógus első oldalain éppúgy még újdonságszámba mennek egy ilyen kiadványban nálunk, mint a függelékben a támogató cégek, intézmények reklámjai és hirdetései.

Zádor Anna előszava a kiállítás fontosságát, szükségességét azzal indokolja, hogy Ybl Miklós életműve — terveinek szerencsés fennmaradása és *Ybl Ervin* róla írt monográfiájának negyedszázados megléte ellenére — nem eléggé ismert; az építészettörténeti összképben, nemzeti tudatunkban a róla alkotott kép meglehetősen sematikus. Megemlíti ezután azokat a szempontokat, témákat, amelyek a katalógus szerzőit foglalkoztatták: e szerint az esztétikai szempontok firtatása helyett ezúttal nagyobb figyelmet kaptak a művész és a megbízó viszonya, gazdasági és műszaki kérdések és megoldások, a kortársak vélekedése, bírálatai, az egyes műveken történő változtatások indokainak taglalása. A további kutatás feladata marad viszont, hogy feltárja Ybl korának építészi munkamódszerét, a műszakilag egyre bonyolultabbá váló építészeti feladatok megoldásának tervezőirodai hátterét.

A katalógus két részre tagolódik: a húsz tanulmányt *Kemény Mária,* a kiállítás dokumentációját: képanyagot, adattárat, mutatókat magába foglaló részt *Farbaky Péter* szerkesztette. Szerencsés a tanulmányok szempontjainak változatossága: a stíluskorszakok, stílusjegyek, valamint az építészeti feladatok, épülettípusok stb. szerint áttekintő elemzések súlypontozva és tagolva vezetnek végig az életművön. Nemzetközi összefüggésben, terminológiájukhoz igazítva tárgyalják Ybl munkásságát, hivatkozásaik a korszak külföldi szakirodalmára adnak rálátást. Külön tanulmányok foglalkoznak a pálya csúcspontjait, fordulópontjait jelentő fő művek: a Fóti templom, Várkertbazár, az Opera, a Bazilika építéstörténetével, többnyire olyanok tollából, akik előzőleg azok tudományos dokumentációját elkészítették. Ybl építészeti feladatainak sokfélesége — templom, bérház, villa, városi palota és kastély, képviselőház, fürdő stb. — tervezői kvalitásait, sokoldalúságát bizonyítja.

A hazai romantika fejlődésrajzában *Komárik Dénes Ybl és a romantika* viszonyát elemezve az épülettípusonként differenciálódó formavilágot, a gótizálásnak a nemzeti stílustörekvéssel történő összefonódását, a keleti ornamentikával gazdagított „Rundbogen Stil"-t, a forradalmi (klasszicista) építészetből tovább vitt „kubusos stílus" meglétét különbözteti meg, megállapítva, hogy Ybl munkássága első — húsz évig, 1862-ig tartó — korszakában a romantikának itt vázolt valamelyik ágához kapcsolódott. Budapesti bérházain, például az Unger-házon, az ikervári Batthyány-, a fási Wenckheim- és a háborúban rommá lett Káloz-Nagyhörcsökpusztai Zichy kastélyon — valószínűleg a megbízók kívánságával egybehangzóan — a gótika jutott szóhoz; templomépítészetében — Nagycenk, Kecskemét, Fót esetében — inkább a félköríves stílust alkalmazta, de érvényesült e munkáin a kubusos jelleg is, amely megkönnyítette a hatvanas években a neoreneszánszra való áttérését. Az 1880-as évek vidéki kastélyépítészetében Yblnél is (ahogy ez később Sisa József egyik tanulmányából kitűnik) — részben ismét megbízói kívánalomra — a középkori francia lovagvár előképek hatására a gótizáló romantika tér vissza.

A fóti templom építéstörténete kapcsán a megbízó és a művészek együttműködését elemzi *Farbaky Péter.* Ybl ekkor a Károlyi grófok uradalmi építésze, s e sikeres együttműködés a későbbiekben a főúri megrendelések sorát biztosította számára. Ugyancsak e viszonyt világítja meg *Hidvégi Violetta* a budapesti Unger-ház építéstörténetéből feltárt újabb adatokkal.

Sisa József egyik tanulmánya Szkalnitzky Antal és Ybl Miklós építészpályájának kapcsolódásait tárgyalja. A fiatalabb és rövid életű pályatárs első magyarországi szereplésénél már Ybl riválisává lett: a Magyar Tudományos Akadémia meghívásos pályázatán Szkalnitzky is részvételért folyamodott, s klasszikus ihletésű tervével jóllehet sikere volt, a nemzeti, gótizáló és a neoreneszánsz stílusvitájából ez utóbbit képviselő tervével a berlini *Stüler Frigyes* építész került ki győztesen, épülete kivitelezésének művezetését Szkalnitzkyra és Yblre bízták. Ezt követően különféle építészi munkáknál, szakvéleményezésben kereszteződött útjuk: az Andrássy út egyes szakaszainak tervezésében, így az Operaház tervpályázatán is mindketten részt vettek, a debreceni színház tervpályázatán is riválisok. Közös művük a széphalmi Kazinczy-emlék építése. Szkalnitzky sok vonatkozásban sikeresebb, gyorsan felívelő pályát mondhatott magáénak, egyetemi katedrához is jutott, míg ebben Yblnek nem volt része, s hogy végül is kettőjük viszonya konfliktusmentes volt, azt Ybl bölcs, visszahúzódó emberi magatartásának, szakmai tudása bizonyító erejének, tekintélyének tulajdonítja a szerző.

Negyven, Ybl nevével kapcsolatba hozható bérház szociális és formai jellegzetességeinek összefüggését vizsgálja *Ritoók Pál* tanulmánya. A fellendülő nagyvárosi élet e tömegfeladatán Ybl Miklósnál is a tipizálás jelentkezik, bérpalotái a közép-európai összképhez igazodtak, többségükön a neoreneszánsz érvényesült, mert a hazai arisztokratikus reprezentáció városi palotáinál követett reneszánsz mintaképet a nagypolgárság is elfogadta és követte.

Az egykori pesti képviselőház — ma Olasz Kultúrintézet — neoreneszánsz palotája építéstörténetét napjainkig követi *Pereházy Károly* tanulmánya.

Terjedelmi okokból nem térhetünk ki minden tanulmányra, csupán néhány új kutatási eredmény, érdekesség említésére, néhány benyomásunk megfogalmazására szorítkozhatunk. A budai Várkertbazár létrejöttének körülményeit, ikonográfiáját, képzőművészeti díszítését *Bor Ferenc* ismerteti. Itt tűnik szembe leginkább — ami-

vel a tanulmánykötet egésze is adós maradt —, hogy mennyire hiányzik annak kifejtése, hogy az érett historizmus reprezentatív és tömegfeladatainál a homlokzatképzésben milyen mértékben használta fel Ybl Miklós (és kortársai) a kerámiaipar termékeit, s e körülmény hatott-e épületeinek esztétikumára. Ybl Ervin a Várkertbazár építésével kapcsolatban említi először, hogy Ybl használta a Zsolnay gyár terrakotta készítményeit (Ybl 69—70. old.). Bor Ferencnél a 21. jegyzetben az építésre 1873-ban szerződtetett művészek és iparosok felsorolásában találkozunk csak *Zsolnay Vilmos* nevével, amiből ugyanerre következtethetünk. Yblt a Zsolnay gyár éppúgy igyekezett megnyerni munkatárs-megrendelőnek, mint számos kortársát: *Schikedanz, Steindl* Imre, *Lechner* Ödön, a fiatalabb építészek — úgy tűnik — fogékonyabbak voltak e lehetőségre. Az Ybl centenáriumi kiállításon is szerepelt kerek fajanszlapra festett Ybl Miklós-arckép annak bizonyítéka, hogy a Zsolnay gyár kereste a kapcsolatot a neves építésszel. Valószínűleg a várkertbazári munkák után az Operaháznál és más építkezéseinél további megbízásért folyó verseny eszköze volt e kép elkészítése, vagy Ybl Miklós 50 éves alkotói jubileumát (1882) köszöntő gesztus. Zsolnay Vilmos ugyanis hálaképpen krómirónnal rajzolt fajanszképen megörökítette mindazokat, akik tudományos vagy szellemi vonatkozásban támogatták munkáját, illetve közéleti hírességek arcmásainak népszerűsítésére használta ez új technikát.

A Várkertbazár kivitelezése 1875-ben indult meg, de Yblnek még a következő évben is változtatnia kellett a városképet oly döntően meghatározó, impozáns kertarchitektúra együttesen. Az építkezést 1879 szeptemberében már be is fejezték, képzőművészeti díszítése azonban a 80-as évek elejére is áthúzódott (Bor F. 108—109. old.). Ez lehet az oka annak, hogy a Várkertbazár és kioszk együttese többféle évszámmal szerepel a kötetben, attól függően, hogy a program megfogalmazásától, a tervek engedélyezésétől vagy az építés elkezdésétől számítják az egyes szerzők az objektum létét (101. old.: a Várkertbazár 1873—1880.; 172. old.: 1874—1882; ugyanez a szám szerepel Ybl Ervin monográfiájában az épületek topográfiai jegyzékében, a katalógus 256. oldalán a 61. tételnél az épületegyüttes keletkezését 1875—1882 évszám jelzi.)

Újabban kikutatott engedélyezési tervek, egykorú (Klösz-féle) fotó és imponáló stíluskritikai elemzés alapján attribuálja Ybl Miklós művének *Gábor Eszter* az eddigi szakirodalomban éppen csak említett Wechselmann-villát a Városligetben. Az építtető, Wechselmann Ignác építési vállalkozó Ybl legtöbb épületét kivitelező építőmester volt, akinek a szerzőségét kizárja a villaterv kvalitása, exedrás bejárat-motívuma, amely Ybl más művén — így az ezt követően épült Várkertbazár pavilonján — is feltűnik. A villáról mint épülettípusról és annak múlt századvégi jellemzőiről is sokat tudhatunk meg az épület múzeummá alakításáig követett történetéből.

A kor stílustendenciáinak jelentkezését vizsgálja Hild és Ybl Bazilika-tervein *Kemény Mária*. Feltárja az épület tömegének, létrejöttének városképi, társadalmi indokait, a hosszan elnyúló építkezés tervváltozásainak okait, végül Ybl karakterének megismeréséhez is értékes adatokkal szolgál.

Antalné Czétényi Piroska az Operaház építéstörténetét az újabbkori átépítések, műszaki korszerűsítésének leírásával egészíti ki. *Szvoboda Dománszky Gabriella* Ybl szerepével foglalkozik a budapesti falképfestészet XIX. század második felében való kiteljesedésében. Az itt kimutatható stílushatások közül a század szemérmes biedermeierje például nemcsak egyházi épületek díszítésében, hanem később Lotz Károly és Than Mór képein is éreztette hatását, mert ők is csak a mitológiai témáknál engedhették meg ruhátlan figurák festését. A műalkotások elrendezését az architektúra függvényében Ybl határozta meg, aki kortársai közül leginkább *Lotz Károllyal* tudott együttműködni, ennek alapján a két alkotó lelkületének hasonlóságában, finom kozmopolitizmusában látja a szerző, egyenlően bravúros formakészségük egyik forrása volt sikerüknek, népszerűségüknek. Lotz akadémikus szépségideálnak megfelelő alakjai jól igazodtak Ybl hellenizáló neoreneszánsz architektúrájához. Ybl Ferencvárosi templomában került először a nemzeti történelemből vett kompozíció egyházi épület falára. Tárgyalásmódjának tágabb horizontja és következtetései révén a kötet legérdekesebb írása *Sisa József* tanulmánya: *Kastélyépítészet Magyarországon Ybl Miklós korában*. Ezen épülettípus anakronisztikus továbbélése és virágzása egészen az I. világháborúig tartott. Arisztokráciánk egy része — például Pálffy János — személyes vonzódásának és élményének is szerepe volt abban, hogy az érett historizmus idején a hazánkban épített kastélyokon nem az olasz, hanem a francia és a német reneszánsz hatása érvényesült. Sisa a pénzarisztokrácia és a születési arisztokrácia összefonódása, asszimilációs-reprezentációs igényeinek függvényeként tárgyalja az épülettípusban nálunk érvényesülő stílusokat: a neobarokk, majd a francia középkori lovagvárak és reneszánsz kastélyok hatásának érvényesülését, amit még a svájci „fachwerkes", lombfűrész-díszes tornácú nyaralókastély megjelenése gazdagított. A legjelentősebb kortárs alkotások (*Hauszmann* Alajos, *Meinig* Artur, *Huber* József stb. művei) együttesében tanulmányozható Ybl teljesítménye. Ez épülettípus számos ellentmondás hordozója: történelmi köntöse éles ellentmondásban van a korszak műszaki-technikai szintjének megfelelő komfortjával — villany, vízvezeték, telefonnal való felszereltségével. Jóllehet terjedelmes, mégis gyakran csak időszakos lakhelyül szolgál, és inkább az értékek felhalmozásának és tárolásának — gyűjtemények, orientalizáló különlegességek,

a tulajdonosuk keleti utazásain vásárolt bútorok, tárgyak — foglalata, helye. Természeti környezetében mgjelenése patetikus érzületet sugalló, uralkodó szerepű.

A kastélyépítészet a legkötetlenebb műfaj, így a legtöbb formai stílusvariációra adott alkalmat. Itt érvényesült leginkább az az eklektikus alkotómódszer — amint azt Sisa József is említi —, amelyről korábban e periódus építészete a nevét kapta, s amely századunkban meglehetősen pejoratív hangzásúvá vált; az újabb kutatások az érett historizmus terminussal helyettesítik. Nézetem szerint az eklektika elnevezés sokkal kifejezőbb és jobban érzékelteti e korszak szubjektivizmuson alapuló, formálásban a múlthoz kötődő, mégis korára jellemző, bizonyos közös jegyekkel leírható stílusát.

Az Ybl Miklós tervezte kastélyok egyik technikai-műszaki megoldását — a természetes fény felhasználásának sajátos példáit — vizsgálja *D. Mezey Alice* tanulmánya. A vizsgált példákon Ybl a tető síkjába helyezett ablakoktól a padlástéren át vezetett tükörfalú vagy fehér falú aknákkal, fény-csapdával biztosította az épületbelsőben lévő lépcsőházak, csarnokok természetes megvilágítását. Jóllehet a tervrajzokon a tanulmány írója nem találta e megoldás nyomát, jelölését, mégis az a véleménye, hogy tudatosan fejlesztett megoldásról van szó, s az épületek kivitelezésére vonatkozó levelezésből és dokumentációkból várja e feltételezését igazoló adatok előkerülését.

Az Ybl Miklósról készült képzőművészeti alkotások, fotók összegyűjtésével *Pusztai László* a mester személyiségét idézi fel a változó időben, társadalmi és művészkapcsolatait, presztizsét érzékelteti. *L. Kovásznai Viktória* a Magyar Mérnök és Építész Egylet Ybl-érmét ismerteti, bemutatva, hogy e testület milyen sokféleképpen fejezte ki elismerését és nagyrabecsülését alelnöke — a korszak vezető építészegyénisége — iránt: fél évszázados alkotói jubileumán ünnepségsorozatot szervezett, halála után nevével jelzett építész-pályázat és emlékérem létesítésével járult hozzá kultuszához.

A továbbiakban a Fővárosi Levéltárban lévő Ybl-tervek sorsáról olvashatunk (*C. Harrach Erzsébet*től). *Gerle János* állította össze a tervek — földrajzi helységnevek szerinti — jegyzékét, amely az Ybl monográfiában közölttől elsősorban az újabb attribúciók következtében is eltér, jelzetük közlése elérhetőségüket, a további kutatást segíti, hiszen vannak még meghatározatlan homlokzat- és részlettervek. A művészettörténet-tudomány részére is nyereség *Zádor Anna* szép megemlékezése Ybl Ervin művészettörténészről, az Ybl Miklós-monográfia szerzőjéről.

Nemcsak Ybl Miklós életművét méltató írásoknak — az Ybl-monográfiát kiegészítő-folytató — bibliográfiáját találhatjuk meg a katalógusban, hanem az adott periódusból (1956—1991-ig terjedő időszakban keletkezett), a klasszicizmus és historizmus építészetének újabb hazai szakirodalmából is kiváló válogatást állított össze *Bardoly István*.

A tanulmányokat német nyelvű összefoglalások követik, és végül egy bővebb, német nyelvű tanulmányban tekinti át és elemzi Ybl Miklós munkásságát Komárik Dénes és Sisa József. Ez utóbbi szövegben fordítói nagyvonalúságnak, országunkat összezsugorító pontatlanságnak érzem Székesfehérvárt Nyugat-Magyarországra helyezni — legfeljebb az ország nyugati felében levőnek nevezhető.

A 16 színes képtáblán Ybl rajzkultúráját leginkább reprezentáló tervek láthatók, további pozitívum, hogy a művek jegyzékében minden alkotásáról képet is hoznak. A tömör és jól informáló műleírásokat az arra az épületre vonatkozó egyedi — a már említett bibliográfiákat újabb írásokkal is kiegészítő — irodalomajánlás kíséri.

Ybl Miklós magyar nyelvű életrajzát, családfáját követően azoknak az arcképeknek — családtagok, megbízók, kortársaknak néhány reprodukcióval kísért — jegyzéke található, amelyek a kiállításon Ybl korát és emberi környezetét elevenítették meg. A kor neves festői alkották ezt az arcképgalériát: *Than Mór* Pollack Mihályt, *Benczúr Gyula* Kauser Lipótot festette le, *Schikedanz Albert* építész önarcképe meglepő festői kvalitásokat mutat. A festőkortársak — *Székely Bertalan*, Benczúr, Than is önarcképekkel szerepeltek. Ybl Miklós arisztokrata megrendelőit — gróf Károlyi Györgyöt és Istvánt, báró Wenckheim Bélát, Liptay Béla bárót — a nemességnek a reformkortól divatos arcképfestője, *Barabás Miklós* örökítette meg. Neves politikusok — Deák Ferenc, Batthyány Lajos, Bittó István stb., a szellemi élet kiválóságai: Erkel Ferenc, Liszt Ferenc, Henszlmann Imre stb. — képmásairól szóló adatközlések fokozzák a katalógus kultúrtörténeti forrásértékét. Ybl műveinek városképi jelentőségét, értékeit szemléltették és egykori hatását, hangulatát közvetítették művészi erővel kortársai (*Molnár Sándor: Kálvin tér; Nádler Róbert: Várkert rakpart* című képei, továbbá *Telepy Károly, Brodszky Sándor* stb. festette városképek, amelyek egy része 1884-ben a főváros által meghirdetett városkép-pályázatra készült.

Mindenütt korrekt forrásmegjelölés, a lelőhely, a technikák közlése roppant adathalmazt eredményezett, amelynek kezelése áttekinthető és hibátlan. A kiadvány használhatóságát név- és tárgymutató segíti.

E szép kiadvány elegendő bizonyíték ahhoz, hogy alkotóik további hasonló vállalkozásaikhoz bizalmat és támogatást kapjanak.

(A Hild-Ybl Alapítvány kiállítása a Budapest Történeti Múzeumban 1991. december — 1992. március. Katalógus, Budapest, 1991., 280 oldal)

MENDÖL ZSUZSANNA

□

irossmann, a lemgói Weser
ım – és leendő tudományos
igazgatója elsősorban tudo-
kintést adott az északnémet
itért az aktuális kutatási prob-
pítészettörténész Stefan Uhl
lnémet terület, Svábföld rene-
készített összefoglalást, rámu-
yarországi kapcsolatra is. A
Petr Chotebor egyrészt a
sz épületei felújítása során
ekről számolt be, másrészt fő
, a kisméretű kastélyok (cse-
m túl szerencsésen Feste-nek
ól tartott érdekes előadást,
neszánsz szempontjából. Vé-
i Olaszországból egy elméleti
l zárta a konferencia előadá-
nyi városa és a magyarországi
táról fejtette ki álláspontját.
lása s annak Farbaky Péter
dő rövidsége miatt szinte a
hoz mérhető magyar válto-
tt arra a problémára, mennyi-
konferenciát tolmácsberen-
feljebb „fülbe súgásos mód-
kor, ha a beszámolók több-
zik el.
sokat igen jól egészítették ki
sok. Mindenekelőtt a sáros-
megtekintése, melynek so-
értelművé vált, hogy a rene-
vetkező, külön konferencia
yen. Mind itt, mind pedig a
, az utóbbi néhány évben
századi kastélyban – Pácin-
Szerencsen – a széles körű
irányítói – Dankó Katalin,
ló Csaba s e sorok írója –
mindehhez jól kapcsolódott
sorban Osgyáni Vilmos be-

lhallgatni azt sem, hogy a
szkonferencia sikerét fokoz-
mok, mint a Canticus Corvi-
bástya kazamatáiban, vagy
a Tokaj-hegyaljai bortermé-
lmányozására szervezett lá-
ető, hogy a jövőben is akad
os Műemléki Felügyelőség
ak folytatására, az azonban
taki Rákóczi-vár a magyar,
európai reneszánszkutatás
k színterévé válhat.

Feld István

YBL MIKLÓS ÉPÍTÉSZETE VILÁGVÁROSSÁ TETTE BUDAPESTET

Tavaly volt századik esztendeje Ybl Miklós halálának. Ha fővárosunk építészetéről gondolkodunk, feltétlenül eszünkbe jut neves építésze, Ybl Miklós, és ha róla van szó, elsősorban budapesti épületeire gondolunk. Akkor is, ha Ybl sokat épített szerte az országban, hiszen elegendő, ha Fótot és Tiszadobot említjük. A Bécsben iskolázott mesternek nem kevés küzdelmébe került, hogy a helyi építés jogosítványát megszerezze.

Kétségtelen, hogy már fiatalon részt vesz Budapest egyik legelső kora eklektikus épületének, a Magyar Tudományos Akadémia Stüler-féle székházának művezetésében 1862–65 között Skalniczky Antallal együtt, aki az Egyetemi Könyvtár épületének alkotója.

Ybl, korának megfelelően, első épületeit, köztük a pesti Múzeum körút 7. sz. alatti rendkívül kedves részletezésű és kiválóan gazdag, mégis egyszerűnek mondható lakóházat 1852-ben, valamint a fóti templomot, iskolát és paplakot (1845–55), és a Károlyiak fóti klasszicista kastélyának bővítését 1860-ban romantikus stílusban tervezte. Csak ezek megépülte után váltott át az Akadémia épületében megjelenő kora eklektikus stílusra, amely stílus teljesen tisztán jelentkezik nála a Clark Ádám téren a Budai Takarékpénztár részére 1862-ben épített kőépületében, mely 1945-ben sajnálatosan elpusztult, és csak az itt álló presszó maradványai emlékeztetnek rá. A Festeticsek Pollack Mihály téri palotáját 1862-ben építi, 1863–65-ben ugyanitt a Károlyiakét, 1865–67 között a Régi Képviselőházat, a Bródy Sándor utcában, és 1867-ben a Pálffy-palotát. Az említetteken kívül az Andrássy, Esterházy, Degenfeld családok városi palotáival kialakítja a Nemzeti Múzeum építészetileg értékes és egységes környezetét, melyet ma már külön védelem alá helyeztek. Ybl 1867-ben kapja a megbízást a Szent István-bazilika Hildtől megkezdett építésének befejezésére, amit 1889-ig ő is tervez és vezet.

A reneszánsz formaképzésnek mindenesetre széles tárházát használta fel, ahogyan azt nagy megbízatásai jelzik, akár a Duna-parti Vámház (ma Közgazdaságtudományi Egyetem) 1870–74 között épült tömb tiszta téglalap alakú testével, a Dunára néző főbejáratával. A Vámház főbejáratához csatlakozó oszlopsoros előcsarnoka finom részletképzésével, az épület három belső udvarával, majd az Operaház elrendezésével a kiváló építész kezeire vallanak.

A Vámháznál használt épületelemei: a merész hatású, erőteljes kiülésű klasszikus főpárkány, a nyugodt vonalú tetőszék, az egyszerű, balluszteres mellvéd zárómotívuma mellett a hangsúlyos lábazat, a rizalitokkal tagolt, keretelt ablakokkal egyenletesen feloldott homlokzat adják azokat a fő motívumokat, amelyek az ő befolyását tükrözik a Vámházat követő évtizedekben, az új Sugárút reprezentáns épületein, akkor is, ha azokat nem Ybl mester, hanem munkatársai, elsősorban Schickedanz, Petschacher, Schmahl, valamint Lang, Feszty, Rauscher és mások építették.

A Széchenyi István és Andrássy Gyula által felállítani javasolt és szerencsére meg is valósult Fővárosi Közmunkák Tanácsa – melyet az 1945 utáni zavaros időkben megszüntettek – első feladatának látta egy új út létesítését, mely a város központját a Városligettel összeköti. E tervet a közmunkatanács kiváló főmérnöke, Reitter Ferenc 1869-ben rögzítette.

A Sugárút stílusára döntő hatású volt Ybl Budai Takarékpénztára, az 1870-ben induló Vámháza, valamint az Operaház épületei. Az út szépsége nem annyira épületeinek kiválóságában van, mint az egész együttes nagyvonalú elrendezésében és szerencsés összhangjában. Ez az, ami elsősorban meglepő, valamint az a lépték, mely a maga nagyvonalúságában még mai nagyméretű alkotásaink mellett is lenyűgöző. Ebben az időben – 1867-et követően – nagy vállalkozási kedv jelentkezik a fővárosban, melynek első hulláma 1873-ban ért véget, abban az évben, amikor Budát, Óbudát és Pestet egyesítik.

A Sugárút nagyléptékű felfogásának mai szemléletekor ne feledkezzünk meg a vele párhuzamosan a ligetbe vezető Király (mai Majakovszkij) utcáról, annak szűkös, kisvárosias léptékéről, zavaros, egymással versengő architektúrájáról, ami valahogyan máig megőrződött. Az új Sugárút mennyire más léptékű. Három nagy szakaszát az Oktogon és a Körönd tagolja. Ezen az új úton közelítette meg 1896-ban a honfoglalás ezeréves évfordulóján a millenniumot ünneplő közönség a városligeti millenáris világkiállítást. Forgalmának lebonyolítására a főváros több ajánlatot kapott ló- vagy villamosvasút létesítésére, az utat azonban nem engedték elcsúfítani. E tilalom vezetett a kontinens első földalatti vasútjának építésére.

Meg kell emlékeznünk itt a Sugárút lezárásáról akkor is, ha az nem Ybl műve, hanem tanítványáé. Schickedanz Alberté, hiszen egyedülálló bravúr, ha kevéssé köztudott is. A hét lovas vezértől körülfogott oszlop és a királyok szobraival díszített két félkörű oszlopsor zárja le utunkat, melynek záróoszlopától jobbra és balra a Műcsarnok és a Szépművészeti Múzeum lényegesen eltérő nagyságú tömbjei állanak. Mégis a Műcsarnok tengelyhez közelebb helyezésével e léptékkülönbséget szinte észre sem vesszük, ami a városrendező építész kiváló érzékére vall. A Hősök terének kialakítását, a háromszakaszos Sugárúttal együtt iskolapéldaként lehetne tanítani.

Az Operaház terveire kiírt nemzetközi pályázat alapján 1873-ban Ybl kapja a megbízást, és az 1875–84 közötti kilenc év alatt építi meg azt, az akkori szobrászaink és festőművészeink valóságos múzeumaként, elsőrendű építészeti szakmai kivitelben. E művének gazdagságával, ötletességével és megjelenésével, nem késedelmes kivitelével általános elismerést keltett.

Ybl Miklós a Károlyi családnak (Fót) és az Andrássyaknak (Tiszadob), ennek a két rendkívül befolyásos főúri családnak épített, de itt – a Nemzeti Múzeum körüli lakónegyed már említett grófi városi palotái mellett – el nem sorolhatjuk több száz építészeti megbízatását, művét vidéken. Egész munkásságára befejezésül elég, ha a budai királyi palota kertjeinek Duna-parti kerítésére, az ún. Várbazárra és azt közrefogó lakóházaira (1872), továbbá az olaszos Várkert Kioszkra (1874–79), főként pedig a budai királyi palota kibővítésére 1881-ben kelt megbízását említjük, melynek fő része, a krisztinavárosi szárny alsó tömbje megépült, a mintegy hét pinceemeletet magába foglaló tömbként, melynek falegyenje elérte a várudvar szintjét, amikor alkotója 1891-ben örökre letette ceruzáját.

Gerő László

BESZÁMOLÓ AZ EUROPA NOSTRA-INTERNATIONAL CASTLES INSTITUTE TUDOMÁNYOS TANÁCSA 1991. SZEPTEMBER 16–19-ÉN WALESBAN TARTOTT 27. ÜLÉSSZAKÁRÓL

A nagy múltú, 1949-ben alapított Nemzetközi Vár Intézet (IBI) 1991 őszén Írországban tartott kongresszusán egyesült az európai történeti és természeti örökség védelmére 1963-ban létrejött nemzetközi társadalmi szervezettel, az Europa Nostrával. A német elnevezésből származó közkeletű rövidítéssel IBI-nek nevezett várintézet tudományos tanácsa azonban ezt követően még a régi rendszerben, ha nem is teljesen a régi tagsággal tartotta éves rendes ülésszakát Wales északi részén, Chirk Castle ősi falai között. A néhány évvel ezelőtt elfogadott új működési szabályzat értelmében ugyanis a 70 év feletti szakemberek csak mint tiszteletbeli tagok vehetnek részt a tanács munkájában, helyükre fiatalabb építészek, régészek s más, várakkal, kastélyokkal, erődítményekkel foglalkozók kerülnek, s fokozatosan kicserélődik a vezetőség is. Így Gerő László professzor, a tanács 1970 óta alelnöke is leköszönt tisztségéről, s rendes tagként Magyarország képviseletében még az 1990. évi, weimari ülésen e sorok íróját javasolta a tudományos tanácsba. Új tag képviseli azonban Csehszlovákiát, Nagy-Britanniát, Dániát, sőt, az egyesült Németországot is, míg Olasz- és Lengyelország után Románia is kapott egy második képviselőt. Így végül jelenleg tizenöt európai országból tizennyolc taggal rendelkezik a tanács, s ehhez járul még a tizenegy tiszteletbeli tag. Az elnöki teendőket néhány éve Gianni Perbellini, veronai építészprofesszor látja el, munkájának segítésére a walesi ülésszak Stanislaw Mossakowski varsói művészettörténész-professzort, valamint Etienne Poncelet építészt, a lyoni műemlékvédelem irányítóját választotta.

A tanács ülése, mint minden évben, 1991-ben is egy meghatározott központi téma jegyében zajlott. Várrendszerek szerepe a középkori védelmi stratégiában – hangzott e téma, s ebből adódott már az ülésszak helyszínének megválasztása is. Ennek megfelelően az első előadásokat vendéglátóink tartották, egyrészt az őslakos walesiek erődítményeiről, másrészt a számunkra Arany János verséből jól ismert Edward angol király erősségeinek hálózatáról. A tanács tagjainak előadásai ezután több-kevesebb szállal kapcsolódtak e nem éppen könnyű témához – közhelynek számít ugyanis a várkutatásban, hogy gyakran ott is keresnek „védelmi rendszereket", ahol azok egyáltalában nem mutathatók ki. Az olasz, lengyel vagy a keleti német területeket tárgyaló beszámolók inkább adott esetben rendszerként is működő várakról szóltak. Közvetlenebb módon kapcsolódott mindehhez a 15. századi spanyol–portugál határvidék várait korabeli rajzsorozattal illusztráló referátum vagy a magyarországi vonatkozásban különösen érdekes előadások, egyrészt a barcasági – máig nem azonosított! – német lovagrendi várakról (Radu Popa), másrészt a szász templomerődökről (Herman Fabini). Tomás Durdik a Prága környéki erdővidék királyi váráról, Etienne Poncelet egy igen egzotikus témáról, Guadaloupe 18. századi erődjéről szólt, míg e sorok írója a középkori Magyarország törökellenes védelmi vonalának változásairól gyűjtötte össze gondolatait.

Viszonylag kisebb teret és hangsúlyt kapott a tanács ülésén a műemlékvédelem, a várépítészettel foglalkozó glosszárium újabb kiadása, továbbá a bibliográfia kérdése, talán épp amiatt, mivel az említett egyesülés következtében bizonyos mértékben bizonytalanná vált a tanács jövőbeni pontos feladatköre. Erről elsősorban a vezetésen – nem csupán a tanács vezetésén, hanem az egyesült szervezet jelen lévő tisztségviselői körén – belül folyt éles vita, melyre különösen jó alkalmat adott a néhány egész napos szakmai tanulmányút. A tagok számára ezek során azonban mód nyílt néhány kisméretű – a 13. századi Kárpát-medence néhány erősségéhez rokonítható – walesi nemesi vár (Dolwyddelan, Dolbadarn), s főként az Edward-féle várépítészet olyan csúcsteljesítményeinek megtekintésére, mint Caernarfon és Conwy. Nem keltett azonban kisebb érdeklődést a hasonlóan 13. századi, de később átalakított Powis Castle sem. Mint a hasonló nemzetközi rendezvényeken, itt is számos lehetőség nyílt arra, hogy az ülészak témáján, sőt, a tanács jelenlegi tevékenységi körén kívül eső témákról is széles körű eszmecseréket folytassanak a résztvevők. Ehhez a vendéglátó National Trust és a Welsh Historic Monuments jelen volt képviselői minden feltételt biztosítottak.

Chikán Bálint

Királyi palotától a galambitatóig

„Nem vagyunk olyan gazdagok a múltból átöröklött emlékekben, hogy kevés számú nagy mestereink megmaradt művészi becsű alkotásait kényszerítő ok nélkül elpusztítsuk" — mondotta 1921-ben Fábián Gáspár, hogy e gondolat jegyében megvédje az Ybl Miklós által szervezett margitszigeti Nagyvendéglőt a teljes megsemmisítéstől.

A fenti szöveg Ybl Miklóst, az építészt „nagy mester"-nek nevezi, s habár ezt a minősítést soha nem vonta kétségbe senki, mégis szomorú, de igaz Zádor Annának, a magyar építészettörténet doyenjének megállapítása: „Ybl Miklós alkotásai nem élnek a kulturális emlékezetben". Ez a megállapítás egy olyan esemény kapcsán fogalmazódott meg, amely épp ezen a helyzeten kíván változtatni. Ybl halálának centenáriuma alkalmából a Budavári Palotában, a Budapesti Történeti Múzeumban nagyon jól rendezett, izgalmas, szép, látványos kiállítás mutatja be átfogóan Ybl Miklós tevékenységét, s egy olyan könyvkatalógus kíséri a tárlatot, amely húsz tudományos dolgozat számára teremtett nyilvánosságot. Ezen Ybl-kötet előszavában olvasható Zádor Anna fentebb idézett gondolata. S van még a bevezetőben egy nagyon fontos félmondat: „az építészettörténészek egy lelkes kis csoportja" tevékenykedett azon, hogy a kiállítás megszülethessen.

Ez pontosabban szólva annyit jelent, hogy hazánk e kiemelkedően jelentős építészének ismertebbé tétele, tevékenységének bemutatása nem elsősorban a Történeti Múzeum érdeme — ők csak a helyet adják —, hanem a Hild—Ybl Alapítványé. Ez az alapítvány mindössze hat személyt jelent (azt a bizonyos „lelkes kis csapatot". Bor Ferenc, Farbaky Péter, Graeser Gizella, Kemény Mária, Szilágyi Edit és Vadas Ferenc kezdetben a FIMÜV Műszaki Osztályának Tudományos Csoportjaként dolgozott. Tavaly váltak függetlenné mint alapítvány. Szakmailag és anyagilag egyaránt hatukon múlt, hogy Magyarország méltóképpen megemlékezzen egyik legnagyobb építészéről.

E gigantikus feladathoz még három kolléga: Gerle János, a kiállítás anyagának válogatója és a kiállítás tervezője, valamint Hidvégi Violetta és Ritoók Pál önzetlenül nagyvonalú segítségét kapták meg. A továbbiakra pedig éppen félszáz szponzort állítottak a kiállítás ügye mellé, 3 milliós felhasználható támogatással, és további harminc olyan intézménnyel tartottak, alakítottak ki kapcsolatot, amelyekben kiállítható anyagra találtak: levéltárak, könyvtárak, magángyűjtemények Ybl-anyagait nézték át, mérték fel, kölcsönözték, szállították.

A szervezés-rendezés sztorijairól és pikantériáiról terjedelmes írást lehetne közölni, ehelyett most csak a bámulatos végeredményt nézzük: a perfekt kiállítást. Már a belépőjegynél jól kezdődik a dolog: külön jegye van a tárlatnak, amelyen a pesti Belváros Ybl épületeinek térképét találja a látogató. Majd városi körsétára invitáló plakátot látunk : a vezetéses sétán Ybl Miklós épületeinek megtekintése a cél. Jelentkezni lehet fóti kirándulásra: a fóti templom és épületegyüttes megtekintésére. S a tárlaton is van vezetés: a „csapat" valóban mindent megtesz annak érdekében, hogy aki akarja, most képet kapjon arról, mit teremtett, mit hagyott hátra nekünk Ybl Miklós.

A termek Ybl életművét nagyjában kronologikus sorrendben mutatják be. A kiállítás elején a romantikus fóti templommal ismerkedhetünk, és a tárlat végén láthatják a historizáló palotabővítési terveket. S aki azt gondolná, hogy építészeti kiállítás kizárólag unalmas lehet, mert száraz építészeti rajzokon, nehezen vagy sehogy nem érthető mérnöki terveken aligha lehet jól szórakozni — nos, annak reveláció erejű lehet az Ybl kiállítás. A rajzok ugyanis a szó képzőművészeti, esztétikai értelmében mesteri munkák, s ez érthető, hiszen több mint 7 ezer (!) műből válogatták ki a bemutatásra kerülőket. S a művészi tervlapok mellett a fóti templomot például templomi asztalka, gyertyatartók, a szentélyből hozott térdeplő és a nagy toronyból származó faragott kőoszlopfő varázsolja hangulatilag a néző elé. Gyakori, hogy egy-egy épületnél a tervanyag legszebb lapjai mellett megjelenik még az építtető portréja is, s egy-két korabeli ábrázolása az adott épületnek, netán a makettje. Mindezek igen változatossá teszik a feldolgozandó vizuális anyagot, információs és esztétikai élményünk alapját.

És akkor most szólhatunk arról, hogy milyen gazdag és változatos maga az életmű! Nem lehet felsorolni Ybl Miklós számon tartott, feltérképezett műveit, hiszen csak a könyvkatalógusban 91 épületet találunk, leírással, irodalomjegyzékkel együtt. Csak arra hívhatjuk itt fel az érdeklődők figyelmét, hogy az alkotó, aki királyi palotát is tervezett, nem restellt más feladathoz kapcsolódóan egész a galambitatóig és a nyilvános illemhelyig minden részletre kiterjedően maga dolgozni. Másfelől ki kell emelni, hogy a főúri rezidenciák és polgári paloták mellett a munkáslakás-építéssel is foglalkozott. Néhány olyan izgalmas megoldású ház tervezése is fűződik a nevéhez (például a Bródy Sándor utca és a Puskin utca sarkán álló Degenfeld—Schomburg-palota, vagy a Károlyi György-féle ház a Ráday utca és az Erkel utca sarkán), amelyekben egyszerre kellett megoldani a palotafunkciót és a bérlakások kialakítását.

Ybl Miklós életművében megvalósulni látszik a teljességet egyetlen műben megformálni vágyó „Gesamtkunstwerk" koncepciója. Nemcsak azért, mert megbízatásai nyomán előszeretettel foglalkozott a legapróbb épületrészletek — korlátok, tükrök, csillárok — tervezésével is, hanem elsősorban azért, mivel az Operaház (1873—1884), élete főműve valódi összművészeti alkotásnak tekinthető. Mert miután egy hatfős meghívásos pályázaton megnyerte a tervezés lehetőségét, utána úgy dolgozott a művön, hogy a csillártól a kandeláberig mindenre kiterjedt a figyelme. Maga utazott Bécsbe a legújabb épületgépészeti eljárást tanulmányozni, s ennek köszönhető, hogy a világon az elsőként az Operaháznál alkalmaztak bizonyos technikai eljárásokat (ezek közül a legfontosabb a színpadtechnikánál a vízhidraulika használata). Az Operaház festői programjában is alkotótárs, ahogyan a katalógus egyik tanulmányírója fogalmaz: „Ybl Miklós életművében jelentős alkotás az Operaház belső díszítése, melynek fő része a falfestés. A falképek programjának... összeállítói báró Podmaniczky Frigyes, az operai építészeti bizottság elnöke és Ybl Miklós voltak... A program tárgya: A Zene megdicsőülése..." Bár épp ezt részesíti később bírálatban Ipolyi Arnold: „...el kell ítélnünk az itt kifejtett festészet banális tárgyát és themáját", mégis mind a közvélemény, mind más összefüggésben Ipolyi sikeresnek ítélte a mű egészét: az Opera „mindenkor műtörténelmünknek egyik első nevezetesebb adatát fogja képezni..."

Ybl tevékenységét máskor is érte bírálat. Mai olvasatában talán a legfurcsább, legfélrecsúszottabb az a gondolat, amely az Unger ház (a mai Múzeum krt. 7. átjáróháza) építkezése közben a Pesti Naplóban jelent meg 1853-ban, s amely az építészt egyenesen ízléshiányban szenvedőnek mondja, hozzátéve: „Lám-lám, van tehát valami az életben, mit pénzen az ember magának meg nem szerezhet."

De szerencsére el sem vehetik tőle. S hogy Ybl Miklós tehetséges építész volt, arra számtalan bizonyságot szolgáltat a kiállítás a kis részletektől a gigantikus komplexumokig, mint amilyen például a sajnos majdnem teljes egészében elpusztult margitszigeti épületegyüttes (1868—70). S hogy nemcsak tervezőnek, de kivitelezőnek sem volt akármilyen, arra álljon itt egyetlen megdöbbentő adalék. 1861-ben tervezte meg a régi pesti Képviselőház épületét. Hosszas politikai huzavona után a király 1865. augusztus 29-én hagyta jóvá az építést. S mivel korábban már december 10-ére összehívta az országgyűlést, Yblnek — akit megbíztak saját terve kivitelezésének művezetésével — mindössze három hónapja volt a terv realizálására. A Képviselőház helyén ekkor működő kaszárnya állt... Az eredeti terven két nagyobb változtatást hajtottak építés közben végre, és december 10-én ott nyílt meg az Országgyűlés! S hosszabb távon mi lett e „hamar-munka" eredményével? Nem kellett sem lebontani, sem átépíteni: több gazdacsere után a mai tulajdonos, az olasz állam kapta meg, s itt működik ma is az olasz kultúrintézet (Bródy Sándor u. 8.).

Befejezésképpen még egy Ybl épületről szóljunk: a turai Schossberger kastélyról (1883). Ez az egyes építészeti megoldásai miatt (fénycsatornás belsőtér megvilágítás) fontos épület, amely most döbbenetesen leromlott állapotban van, nyilván nem jutott volna gyalázatos sorsára, ha hivatalos építész-fórumaink legalább tizedannyira lelkükön viselték volna az Ybl hagyaték sorsát, mint most ez a „lelkes kis csapat".

A kiállítás részükre kitűnő osztályzatot hozott: szakmaiságból, lelkesedésből, szervezőkészségből, kitartásból, problémaérzékenységből. Kérdés: „hivatalosaink" számára mit hozott? Továbbá: hogy a hozadékot mikor érzékelheti majd a magyar építészet (és épületek) sorsa iránt érdeklődő közvélemény?

YBL MIKLÓS

M Hédap 1992 marcius 14 IV

YBL MIKLÓS

(M.D.): Ybl Konferencia a budai Várban.
= Új Ho. II. évf. 19. a. 1992. január 23. 12. p.

Név- és tárgymutató.

Namen- und Sachverzeichnis.

Adásvételi szerződés 151.
adóösszeírás 149.
adórendszer 130.
Ady Endre 18, 38, 39, 44, 129, 138, 145, 154.
Afrika 157.
agrárszocializmus 125.
ajándék a töröknek 145.
Akadémiai évkönyv 17.
akasztófa 47, 122, 145.
Aknaszlatina 21.
alapítványok 100, 137.
alapkőletétel 101.
Alföldi András 110.
Alföldi Hírlap 66, 156.
Alföldi Múzeumi Egylet 71.
Árkus-telek 136.
Ároktő 85.
Árpád-kor 131.
Árpádkori templom 138.
Árpádtéri templom 135.
ártézi kút 143.
árucsarnok 118.
árvaház 126.
árvaotthon 14.
árverési csarnok 119, 120.
ásatási felszerelés 90.
ásott kutak 146.
Átkos föld 69.

Baja Mihály 112.
Bajnay Endre 13.

YBL Miklós (ifj. építés, amerikában él, lovasmaszt) ifj.

(Ruva): Hogy tetszik YBL Miklósnak az Operaház.) = MNAL VII. 236. 1984. Okt. 7. 7 p.

[bemelgetés YBL Miklóssal]

3. sz. melléklet

S L A T

VOTTAK FOGADÁSÁRA

ág megnevezése	Időtartama	

YBL MIKLÓS

Tóth Szállós Mihály: Megújult a Tecskeméti Ybl templom.= Evangélikus Élet, 1992. dec. 1. 1 p.ill

TISZATÁJ 1992. 1.

kivánták a tanulmányozótól, hogy a póruso
reflexeit is szorgalmasan kikeresse, a testeke
pedig latolgassa a hajszálig a keménységek
és lágyságokat, a legkisebb formák külön életé
apró hajlásait, lágy vagy hirtelen egybeolv
dásukat, azt az árnyékrendszert, amely az a
miniatür hegy- és völgy-világába írja a mag
térképét. A nagy nyomozási feladat Fényе

YBL MIKLÓS

H. Gy. [Hegyi Gyula]

Százhetven éve születik Ybl Miklós

17/81

Magyar Hirlap, 1984. ápr. 6.

6

Szükség van-e országos tárlatra?

Tímár Árpád

e megrendezett országos kiállítások
nye az utóbbi években a bírálatok
került. A kritikusok jó része ma már
át is kétségbe vonja, „elavultnak",
ódottnak", vagy éppen „terméket-
cepciótlannak" tartja a bemutatko-
ormáját. Vannak viszont szép szám-
– elsősorban művészek –, akik évről
k a megrendezéséért, igénylik az
ítás lehetőségét, illetve az alkalmat,
ɔdjanak arról, társaik közül ki mit
tart munkájában. S a látogatottság
ábbis úgy látszik, hogy a közönség
is kedveli ezt a szélesebb körű
erő kiállítási formát. A vélemények
anak. Megbízható felmérések, egzakt

amelyen a művészeken, kritikusoko
kívül a politikai és üzleti élet vezető
a szellemi élet kiválóságai is megjeler
formálni a látottakról, megvitatni e
szenzációkat – hozzátartozott az e
műveltnek tekintő társaság életform
nem egy múlt századi regény tanús
is „eseménynek" tekintette a kiállít
az előkészületekről, a megnyitóról,
ről, a díjazottakról, a vásárlásokr
botrányokról, kudarcokról, bukáso
sen hozzátartozott a kiállításhoz a hi
lés, rangsorolás, a díjak odaítélése.
zott aranyérem, oklevél vagy külföldi
szóló ösztöndíj a hír és dicsőség
anyagi sikert jelentett. (A díjak a m

YBL MIKLÓS

(Gyémánt): Elfeledett műremlek. =
Esti Hírlap, XXIX. évf. 13. sz. 1984. jan-16. 4. p.

Károlyine Komiss Klarissa volt a megrendelő
Bányai Julia Ifjusági Nevelőotthon.

~~VI~~ IV. Árpád u. 199.
Clarissan

Levéltár 1
Adattár 1
Fotótár 3
Forráskid. 1

Dokumentációs anyag

1989. Megbizási dij

ebből Lexikon 3
Levéltár 2
Adattár 4
Fotótár 4
Forráskiad. 4

Dokumentációs anyag

1990. Megbizási dij

ebből Lexikon
Levéltár
Adattár
Fotótár
Forráskiad.

Dokumentációs anya

Megbizási dij összesen:

Dokumentációs anyag vásá

Y-BL Miklós

Borsod-Abauj-Zemplén megye képes műemlék-jegyzéke. Szerk. Szabadfalvi József, Cseri Miklós. Miskolc : Herman Ottó Muzeum, 1992

VII. köt. 47. ill
53. ill

Széphalom, Karinczy-mausoleum

Fuzérradvány, Körös Pastel

YBL MIKLÓS

MORAVÁNSZKY Ákos: Az épitőművész : Egy hivátás tündöklése és hanyatlása. = MÉpitőművészet, 1984.6. 13 - 16.p. ill. res

névm: X Ybl Miklóshoz ut

különben századvégi ép. ált

MDK.

Yull Erika

Pusztai ház, of.

N.Szol. Őszi tárl. 19[illegible]. szept. 28.1.

MDK

Yull Erika

Dp.Szfvgros Mllv. Vásárló Biz. vásárlása

Képzőm. Közl. 1939. 2.sz. 7 l.

Yvaral /Vasarely fia/

A párisi Grand Palais-ban a francia Kulturális Ügyek Minisztériuma által rendezett kiállitáson mutatták be a francia művészet utolsó tizenkét esztendejének /1960-1972/ irányzatait és alkotóit. A májustól szeptember végéig nyitva tartó kiállitáson minden jelentős művész szerepel. A cikk kiemeli Yvaral "emlékezetes jelentkezését és sikereit."

Élet és Irodalom, Bp. 1972. nov. 4.
XVI. évf. 45. sz. 6. lap.

Yssel Muiden Jacques

(Yssel) festő

holl. kiáll. 1941/2.

140. Pataktorkolat, olajf. 400.—
141. Dunakanyar, olajf. 450.—
142. Délután a Dunán, olajf. 500.—
143. Faluvége, olajf. 300.—
144. Műterem jelenet, olajf. 500.—
145. Erzsébet-tér, vízf. 300.—
146. Erdőszéle, vízf. 300.—
147. Kánikula, vízf. 200.—
148. Fáradt nyár, vízf. 200.—
149. Őszi táj, vízf. 200.—
150. Kilátás a Svábhegyről, vízf. 200.—
151. Falurészlet, olajf. 400.—

YSSEL-MUIDEN JACQUES

152. Virágok vázában, olajf. 350.—
153. Csendélet citrommal, olajf. 350.—
154. Csendélet szőlővel, olajf. 400.—
155. Csendélet szilvával, olajf. 300.—
156. Primulák, olajf. 400.—
157. Önarckép, olajf. 600.—
158. Akt, olajf. 1200.—
159. Könyvek, olajf. 500.—
160. Csendélet zöld korsóval, olajf. 500.—
161. Férfi képmása, olajf. mgt.
162. Gyermek képmása, olajf. mgt.
163. Női képmás, olajf. mgt.
164. Női képmás, olajf. mgt.
164. Női képmás, olajf. mgt.
165. Női képmás, olajf. mgt.
166. Női képmás, olajf. mgt.
167. Női képmás, olajf. mgt.
168. Női képmás, olajf. mgt.
169. Női képmás, olajf. mgt.
170. Női képmás, olajf. mgt.
171. Női képmás, olajf. mgt.
172. Női képmás, olajf. mgt.
173. Női képmás, olajf. mgt.
174. Női képmás, olajf. mgt.
175. Női képmás, olajf. mgt.
176. Női képmás, olajf. mgt.
177. Női képmás, gyermekkel, olajf. mgt.

Nemzeti Szalon 1941 dec—
95. coop. kiáll. 1942. jan.

Yssel Muiden Jaques

kiäll-

Nemreti halon

1941. dec - 1942. jan.

För i kejst

Ysselburgh Péter

magyar tárgyu lapokat
metsz a XVI. században
l. 186. n. jegyzet.

Ambesata 69. l.

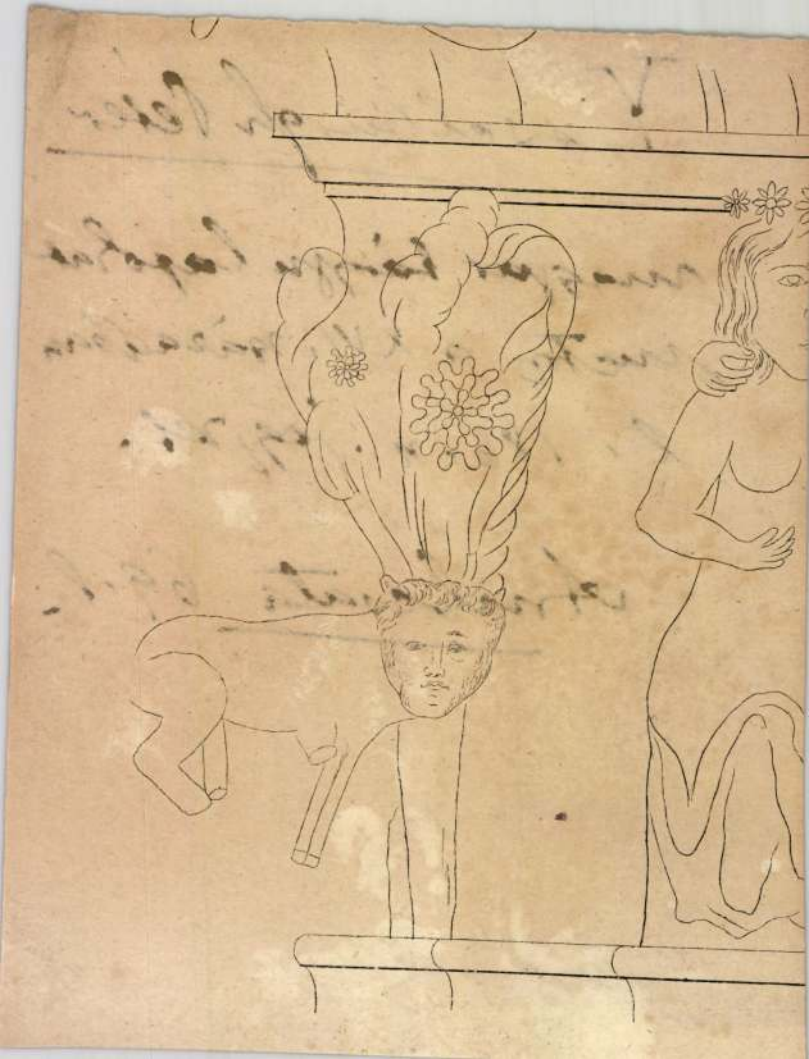

M.D.K.

Todt Ystvan, szobrász, festő

nevét a brassói számadás-könyvek 1523-ban említik és az agrisi cgpliár számára végzett munkájáról emlékezner meg.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország faszobrai

Akadémiai Kiadó, Bp.1967. 95. old.

YBL Miklós

Középületépítő Vállalat

Budapest, 1983/10.

Iskolapélda — egyetemi fokon

Félidőben a Közgazdaságtudományi Egyetem rekonstrukciója

A Középületépítő Vállalat munkái mostanában igencsak a „kirakatban vannak", tudniillik, az épületek, amelyeken dolgozik, szem előtt állnak a szó konkrét és átvitt értelmében is. Nyilvánvaló ez, hiszen a kulturát, művelődést, oktatást szolgáló épületeket épít — tehát művelődési házakat, színházakat, iskolákat-egyetemeket —, illetve azok felújítását, rekonstrukcióját végzi, de nem hiányzik profiljából egészségügyi létesítmények — rendelőintézetek, kórházak —, továbbá szállodák, irodaházak és más nagyobb középületek kivitelezése sem. Az érdeklődés, ami ezeket az építkezéseket figyelemmel kíséri, érthető, hiszen az esetek többségében egy nagyobb közösség, olykor kerület vagy városrész, nemegyszer pedig a főváros lakossága az érdekelt fél. Sőt! A Magyar Állami Operaház rekonstrukciójára az egész ország figyel, s nem véletlen, hogy a munka haladásáról időről időre olvashatunk-láthatunk tudósításokat. Az 1981-ben kezdődött nagyszabású rekonstrukcióról kétszer is hírt adtunk folyóiratunkban (1982. 2. szám; 1983. 2. szám), első alkalommal éppen a generálkivitelező Középületépítő Vállalat igazgatójának, *Somogyi Lászlónak* tollából, aki méltán fogalmazott így: „*Reméljük, hogy e lap hasábjain is lesz még alkalmunk beszámolni a munkák előrehaladásáról, mert úgy ítéljük meg mindannyian, hogy a Magyar Állami Operaház rekonstrukciója nemcsak a fővárosiak szívügye, hanem az egész országé.*" Kétségtelen, a Középületépítő Vállalat munkái között jelen pillanatban az operaházi felújítás a leglátványosabb, a legexponáltabb. Ismertette a Budapest a műegyetemi negyedben épült, abba harmonikusan illeszkedő, modern diákétkeztermet és a 3000 adagos konyhát is (1983. 1. szám), ami jelenleg az ország legnagyobb közétkeztetési intézménye. A patinás belvárosi gimnázium felújítása talán kevésbé volt az érdeklődés középpontjában, annál többen értesülhettek viszont arról, hogy két esztendő múltán immár megszépítve, korszerűsítve, — szaktantermekkel, nyelvi laboratóriummal is felszerelve — fogadta diákjait a Veres Pálné Gimnázium — a Középületépítő jó munkájának eredményeképpen. Tendencia-e vagy a véletlen hozta így, mindenesetre folyóiratunk novemberi számában képriportban mutatjuk be az újjávarázsolt gimnáziumot.

Azt aligha lehetne állítani, hogy a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem hatalmas épülettömbje nincs szem előtt, azt viszont, hogy milyen nagyszabású munka folyik a falakon belül, még azok sem feltételeznék a kívülállók közül, akik számára az épület kétoldalán húzódó szabvány hirdetőpalánklemez-kerítés azért sejteti, hogy odabent valószínűleg építkeznek. Azért valószínűleg, mert építési anyagot, gépeket, az építkezések körüli szokásos rendetlenséget, hulladékot-szemetet stb. nem látni. Pedig a bontás, átalakítás, korszerűsítés — egyszóval az egyetem rekonstrukciója immár jó négy éve elkezdődött, s a nagy munka körülbelül a félidejénél tart. A Középületépítő, persze, kényszerűségből „titkolózik." Gondján a Fővárosi Tanácsnak sincs lehetősége sokat enyhíteni. Mivel a főépület előtt trolibusz jár, csak a Duna-parti fronton adhatott felvonulási terület céljára egy fél úttestnyi szakaszt. Pedig szükség volna minden tenyérnyi helyre. Így aztán a felvonulási tér csaknem azonos méretű az építési helyszínnel, ami — bármily tervszerűen halad is a munka, és készül el határidőre egy-egy épületrész — az oktatók és a diákok mégiscsak szenvedő alanyai az építkezésnek. A kivitelezőt is hátráltatja a helyszűke, hiszen azt könnyebb elsorolni, hogy a főfalakon kívül mi marad meg az eredeti helyén úgy, ahogy volt. A főkapun belül csak egyetlen teherautónak van le- vagy felrakodási helye. Ha véletlenül két gépkocsi összefut, s várakozni kell, hallani ám cifrákat. S ezen nem segít az sem, ha emiatt a végtelen türelmű

Konrády Attila felvételei

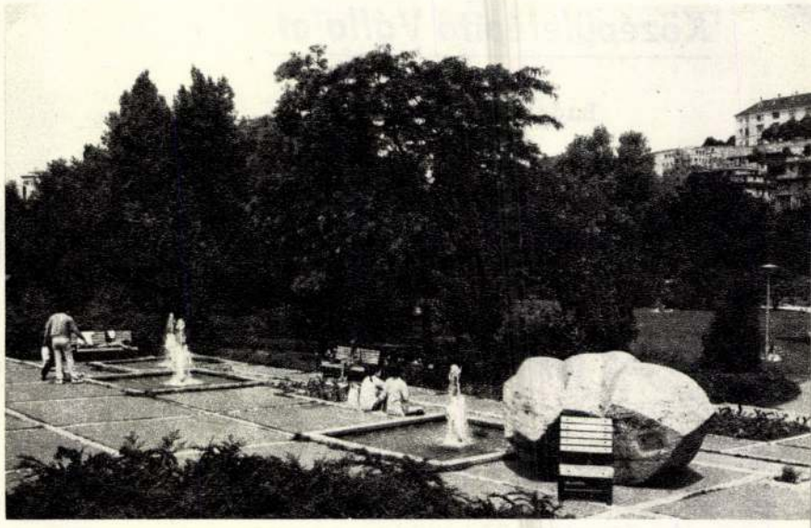

Ma játszótér és a pihenés helye

beszélgetéseik során gyakran késtek le az ebédről. De én se bántam az elfőtt ételt, a patkóvá görbült sültet, mert Galamb tanár úr végeérhetetlen monológjaiból óriási színházismeret s általam alig értett, később mégis beérett magasabb szemlélet áradt. Alulnézetben persze; legföljebb ha pocakján domborodó óraláncát láttam, mégis mintha magántanulóként egy idegen nyelv titkaiba avattak volna. E kulcslyukon kilesett tudomány aztán az ösztönös megérzések hajszálerein szívódott lassacskán a tudatomba. Ez az az életkor, midőn az ismeretek kusza zagyvaléka hirtelen elrendeződik, kopogtatás nélkül léphetünk „a a tudás csarnokába".

Közelünkben lakott Ferencsik János, akinek — Failoni látványos temperamentuma gesztusvilágának ellenpontjaként — takarékos, ám pontosan értelmező vezénylési módját már megismerhettem. (Általa fedeztem föl korán Bartókot.) Macskaugrásnyira volt Ligeti Juliska lakása; a népszínművek, parasztdrámák egykori üdvösképét jószerivel már elfeledték. S két háznyira tőlünk volt otthona a nagy szfinxnek: Csortos Gyulának. A róla szóló anekdoták gyakran fűszerezték étkezéseinket. Lehotay szerető iróniával utánozta, híresen csípős bemondásait tovább hegyezte — sokuk él még emlékezetemben e kettős fénytörésben: mint idézi föl egyik művész a másik alakját. A mogorva különc álarca mögül egy érzelmeit rejtegető, titkosnyersen jót cselekvő, valósággal népi igazságtevő figura körvonalai bontakoztak. Nemegyszer láttam taxiba szuszakolódó alakját; közös próbáikra nevelőapámat is meginvitálta olykor — ami fölért nála a kitüntető barátsággal. Megmaradva persze a szigorú magázódásnál.

Sűrű pénzzavarában Csortos sokszor elvállalt alkalmi föllépéseket, melyek iránti megvetését rögtönzésekkel, partnerei zavarba ejtésével is éreztette. E talmi figurák, brettlihősök s a körülöttük keringő operett-Zulejkák látványa mellett diákként találkoztam egy igazi Zulejkával. Ugyanabban a házban, ahol Csortos lakott, volt Abdin Szulejmán fűszerboltja. A török származású férfiúnak és olasz feleségének három lánya volt. A legifjabb az anyjára ütött, a két idősebb — Zulejka és Fatime — barna bőrével, kalandfilmeket idéző megjelenésével az egzotikum izgalmát lopta közép-európai hétköznapjainkba. Apjuk korai tragikus halála után — mandulaműtét közben elvérzett — megszűnt a bolt. De hogy kerül Zulejka a művészek arcképcsarnokába? Egyszerű a magyarázat: feleségül ment Cziffra Györgyhöz, mint ezt a művész nemrég magyarul is megjelent emlékirataiban (Ágyúk és virágok) mindenki olvashatja. Nevét ma Soleilkának írják, ami emlékeimen nem változtat. Már az új világban találkoztam velük ismét, amikor a moziként működő Városi (mai Erkel) Színház színpadán a film előtti műsorokat „rendeztem". A zaklatott, halálfejarcú zongorista akkor csupán virtuóz képességeivel tündökölt; lenyűgözötten sem sejthettük egy tragédiákkal vemhes életút későbbi magaslatait. Visszapillantását olvasva meggyőződhettünk róla: a stációk nem voltak hiábavalóak. El kellett menekülnie ahhoz, hogy végleg hazataláljon.

Ostrom és búcsú

A Vérmező tulajdonképpen meglehetősen elhanyagolt volt. A szélén húzódó lovasösvényen reggelente is vajmi ritkán poroszkált egy-egy katonatiszt vagy családtagja. Inkább néhány sznob, a keménykalapos, fehér kesztyűs elegancia megszállottjai. (Úrlovasok számára alkalmasabb terepek is nyíltak.) A Mikó utca sarkán trafik állt, valamivel odébb szürke épület, talán az Elektromos Művek tulajdonában. A Korlát lépcsőtől egy átjáró szelte ketté a mezőt; útrövidítés a Déli vasúthoz. Füve korántsem emlékeztetett angol gyepre. A háború vége pedig egészen különleges élményekkel szolgált.

Először a tehéncsordák. Melyeket elkezdtek hajtani „valahol Magyarországon"; itt is megálltak, csöppet legeltek, majd folytatták útjukat a bizonytalanba. Az ostrom elejét házunk első emeletén töltöttük, egy domboldalra szolgáló lakásban, mert a miénk túl büszkén tárta mellét a gránátoknak. Egyszer néhány holmiért fölmentem — a pincét a nyilas razziák miatt nem kedveltük —, s mint a filmvásznon, repülőt láttam a Vérmező fölött lebegni. A következő pillanatban mintha késsel hasítottak volna dobhártyámba; a bomba kioldódott, a légnyomás megdöntött. Szilveszterkor pedig már a házat érő találat siketítő dörrenése: ablakok tokostul recsegnek, kőpor a szánkban, téglákon gázolunk, a bútorok összeszaladnak, rémült nyáj módjára reszketnek a szoba közepén. Még segítek az oltásban, szétszaggatott ruháim és könyveim maradékát mentem — maradni lehetetlen. A fölszabadulást már a pesti oldalon érjük meg. Könnyű a búcsú máig legszebb lakásomtól: a lógó erkélyroncsok mintha jelképesen integetnének a múltnak. Poggyász nélkül könnyebb nekivágni az annyira várt és remélt új világnak.

*

„A 2. világháború után a Várnegyed romtalanításának törmelékanyagával töltötték föl, majd parkosították. A feltöltés előtti régészeti kutatások helyén a középkori Logod falu alapfalait tárták fel. A háború után fölszámolt magán faiskolák értékes, sok esetben különleges fa- és cserjeanyagát (tulipánfa, barátcserje, babérmeggy, díszcseresznye, berkenye, boróka, hamisciprus, tuja stb.) ide telepítették.

A Vérmező ma Budapest egyik legszebb közkertje. Itt van a Magyar Jakobinusok (Marton László) és a Budai Önkéntes Ezred (Szabó István) emlékműve."

Ez a korszak sem szűkölködött viszontagságokban. A kiskertbemutató területét a Krisztina körút kiszélesítése fölhabzsolta, majd a metróépítkezés költözött hosszú évekre a pályaudvarral szembeni területre. 1975-ben fölújították a virágokkal dús évelőkertet, 1979-ben — a gyermekév alkalmából — megépült a Mikó utca menti játszótér. Végül tavalyelőtt — a Fővárosi Kertészeti Vállalat és a metróépítők közti anyagi természetű huzavona után — begyógyult az utolsó sebhely. A 13 hektáros park ma gyerekek, öregek, alkalmi megpihenők, szerelmesek „sétáló palotája". Szemünk boldogan issza föl a dús vegetációt, a füvön laza eleganciával szétszórt ülőalkalmatosságokat, a látvány féltőn óvott változatosságát.

Valami mégis elszomorított utolsó tavaszi sétámon. Martinovicséknak koporsót és a budai önkéntes ezrednek kiégett romokat formázó emlékműve. Egy római katona két évezredes sírfölirata könnyebben kihüvelyezhető, mint ezek a két évtizedes szövegek. Valakik erre is gondolhatnának.

főépítésvezető: *Forray József* vezető koordinátor is szórja az áldást. Tisztában vannak a helyzettel az egyetem képviselői: *dr. Dobrovits Iván*, a rekonstrukció ügyeivel megbízott rektorhelyettes és *Bozzay László*, az egyetem gazdasági-műszaki főmérnöke. Mindhármuk felelőssége nagy, problémáik sem kisebbek, s ehhez jönnek még a mindennapos kisebb-nagyobb gondok. Ennek ellenére nincs egymásra mutogatás, aktatologatás, kölcsönös vádaskodás, ha netán valahol megakad a munka. Döntő és meghatározó viszonyukban az együttműködés, a korrekt partneri viszony. Ha ilyen marad — és miért ne maradna? — kapcsolatuk az építkezés „második félidejére" is, iskolapéldát teremtettek e „műfajban". Mégpedig e speciális építkezés módjában, a szervezésben, annak elvi és konkrét vonatkozásában egyaránt. (S merthogy már felmerült egy másik nagy, patinás egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem rekonstrukciója is, hasznosak lehetnek az itteni tapasztalatok.) Ha azt mondjuk, hogy az oktatás zavartalanul folyik, az azt jelenti, hogy nincs kapkodás, zűrzavar, a költözésekkor, a helycseréken mindenki tudja és végzi a feladatát. Az idei tanév azért kezdődött két héttel később — s nem határidőcsúszásról van szó, így volt tervezve —, hogy több tanszék kezdhesse munkáját felújított épületben, épületrészben (némelyik immár végleges helyén), továbbá több helyreállított, korszerűsített előadóteremben kezdődjék az oktatás, átadva a régi terepet az építőknek.

▼

De menjünk sorjában. Adva van egy impozáns és nevezetes Ybl-épület, a 110 éves egykori Fővámház, mely sürgős felújításra szorul mint műemlék, s amit még sürgetőbbé tesz funkciója: egyetemi épület. Kiderül azonban, ahhoz, hogy a munka megkezdődhessék, szükség van úgynevezett kiváltó épületre és létesítményre, ahová az amúgy is telített főépületből ki kell költöztetni a már megfelelően működni nem tudó — hogy a fejlesztési lehetőségekről ne is beszéljünk — oktatási egységeket. S mindezeket a feladatokat, vagyis a ki- és átköltöztetéseket, a bontást és az építést tervszerű egymásutánban, olykor egy időben, olykor párhuzamosan kellett — és kell a jövőben is — megoldani, hogy az a lehető legkisebb mértékben zavarja az oktatómunkát, az egyetem működését. Ebben a munkák ütemezése a döntő és a határidők pontos betartása — és ehhez igazodik az egyetemi szervezet egész élete a házon belül, és kívül is. Új egyetemet építeni egyszerűbb volna, mert az csak(!) pénzkérdés, viszont megoldani ezt a feladatot a fenti terv szerint — majdhogynem művészet.

Az új könyvtár információs „pultja"

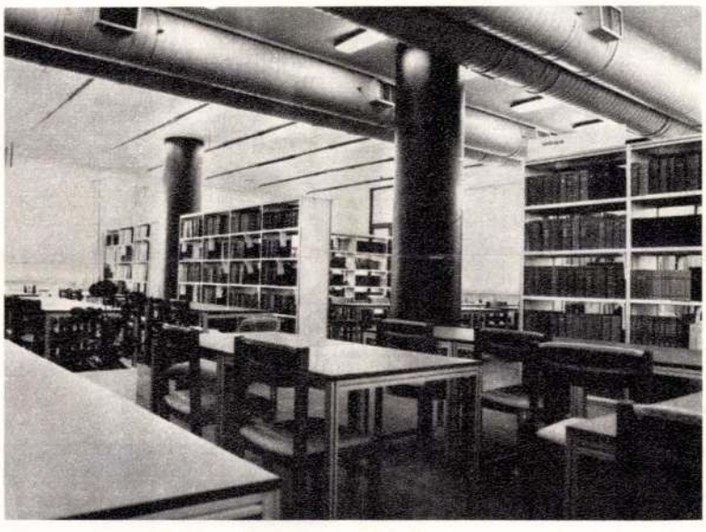

Részlet az olvasóteremből

A légkondícionált könyvraktár

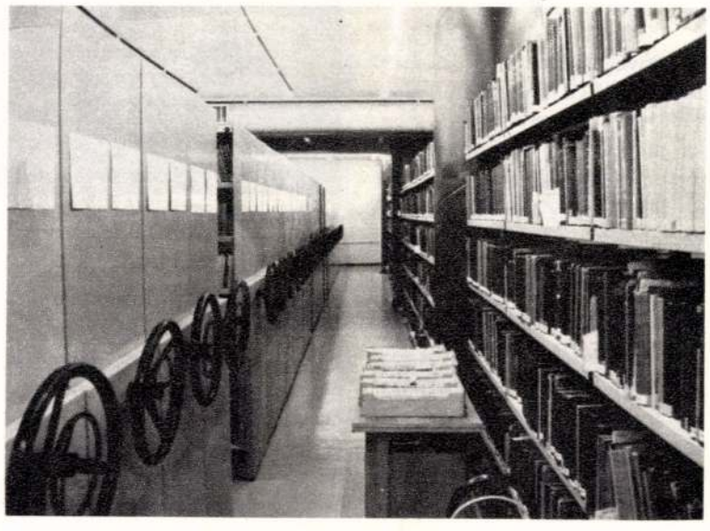

Nos, a Középületépítő vállalkozott a rekonstrukcióra. Alvállalkozó partnerei, a krakkói *BUDOSTAL* (feltétlen meg kell említenünk, hogy kifogástalan munkát végeznek a lengyel építőmunkások); a *Csőszerelőipari Vállalat* (a kültéri kazánházat építette és a légtechnikát szereli); a *Fővárosi 1. sz. Építőipari Vállalat* (a pince vegyi szigetelése fő feladata); az *Út-, Vasútépítő Vállalat* (az alapépítményeket készíti); a *Ganz-MÁVAG* (a felvonókat szereli) eddig nem hagyták cserben, nekik is köszönhető, hogy minden elkészült határidőre. Az egyetemi partner, dr. Dobrovits Iván rektorhelyettes így vélekedik a munkáról: jobb kivitelezőt nem is kívánhatnánk. Ez az elismerés személy szerint Forray Józsefnek is szól, aki negyedik éve irányítja a csapatait. Kettőjükhármójuk — Bozzay László van a most egy cseppet sem irigylésre méltó „szerepben" — konzultációiba egy-egy nagyobb munkaszakasz kezdetekor valamennyi érdekelt bekapcsolódik. A kivitelező az egyetemmel, a tervezővel, a beruházóval, a minisztériummal rendkívül jó együttműködést alakított ki az elmúlt négy év alatt. Természetesen vannak viták és véleménykülönbségek, de éppen ebben rejlik e tárgyaló stáb ereje, hogy gyorsan, operatívan megoldja a problémákat. Hogy kik ülnek az asztalnál az említetteken kívül? *Mányi István* építész tervező és *Pál Katalin* tervező, a Középülettervező Vállalat munkatársai; a „milliárdos mun-

ka" megrendelője, a Művelődésügyi Beruházási Vállalat képviselője *Tóth Ferenc* igazgató és *Tönköl János* létesítményi főmérnök. Vita ilyenkor is előfordul, veszekedés azonban nincs, hiszen a vállalt feladatokat, s ami a legfontosabb, a határidőket valamennyi fél eddig betartotta.

▼

De hol is tart ma — szeptember elején — az egyetem rekonstrukciója? Az időt tekintve úgy félidőnél, a munkát tekintve azonban a rekonstrukció legnehezebb szakasza kezdődött az idén tavasszal.

Érdemes áttekinteni e nagyszabású beruházás menetét, igazolandó korábbi kijelentésünket, hogy az egyes létesítmények elkészítésének sorrendje miként szolgálta a rekonstrukció folyamatosságát, ugyanakkor azt, hogy minél kevesebb zökkenő, zavaró tényező befolyásolja az építkezéssel párhuzamosan folyó oktatást.

Említettük, hogy az épület felújítása, rendbe hozása régóta esedékes volt már. Valóban. 1968-ban állagfelmérést végeztek az épületen, s egyúttal meghatározták azokat a főbb tennivalókat, amelyeket egy esetleges felújítás során el kellene majd végezni. Konkrét terv azonban nem készült, és pénz hiányában a helyreállítás szóba sem került . . . 1978. január 6-án vakolatomlás történt, s ez kedvező fordulatot hozott az öreg épület sorsában. (Természetesen, ha nincs vakolatomlás, akkor sem lehetett volna sokáig elodázni a felújítást.) Az újabb állagfelmérés és a feltárás során kiderült, hogy az épület állaga olyannyira leromlott, hogy teljes rekonstrukcióra szorul, továbbá megfogalmazódott az a jogos igény, hogy az oktatás korszerűsítése, fejlesztése már nem valósítható meg csupán e falak között, terjeszkedésre, új épületekre van szükség.

Még abban az évben — 1978-ban — kidolgozták az egyetem funkcionális tervét, amelyet megvitatott és elfogadott az egyetemi tanács, megvalósításához pedig hozzájárult a Művelődési Minisztérium. Idézzük a tervezet főbb pontjait:

— *A Budapesti Műszaki Egyetem tulajdonában levő Kinizsi utcai épületet az egyetem kapja meg;*

— *a fenti épület Közraktár utcai oldalán 4600 négyzetméter alapterületű könyvtárat kell építeni, amely az ezredfordulóig biztosítja az állomány gyarapítását;*

— *a (volt) könyvtár területére tanszékeket kell elhelyezni, elsősorban azonban oktatási tereket kell kialakítani;*

— *a főépület déli szárnyán kültéri kazánházat kell építeni;*

— *a rekonstrukció során el kell végezni a Ráday utcai kollégium felújítását.*

Az átalakított és felújított oktatási épülettömb Kinizsi utcai szárnya...

... és egy részlet a Szamuely utcai épületszárnyból

Ebből is kitűnik, hogy a rekonstrukció nem csupán az Ybl-épület felújítására és műszaki szintjének emelésére szorítkozik, hanem tartalmazza az egyetem funkcionális igényeinek megfelelő fejlesztéseket is.

▼

A jóváhagyott terveknek megfelelően 1979 júniusában kezdetét vette a nagyszabású munka, mégpedig a Ráday utcai kollégium felújításával. Az ember azt hinné, hogy elsőként az életveszélyessé vált vakolatomlást kellett volna megszüntetni, az-az leverni. Nos, így is volt, csakhogy 78 vállalat hárította el a megbízást arra hivatkozva, hogy nincs rá kapacitása. Így aztán csak 1981 januárjának végén fejeződött be a vakolat leverése a Dorogi Szénbányák egyik üzemének jóvoltából — majd tízmillió forintért. Ennél azért jelentősebb esemény volt, hogy még ugyanebben a negyedévben átadták 112 millióért felújított Ráday utcai kollégiumot, ahol 288 tanuló jutott kulturált otthonhoz.

A főépület rekonstrukciója tulajdonképpen a kültéri kazánház — a terveket a KÖZTI készítette — építésével kezdődött 1980-ban. A régi igen nagy területet foglalt el a pincében. rossz hatásfokkal működő, elavult, széntüzeléses kazánjaival. A közvetlenül a felszín alatt kialakított, mintegy 200 négyzetméter alapterületű új kazánház teljesen észrevétlen a főépület déli homlokzata előtt. A tetejét befedő, valamint a lejárati lépcső vasszerkezetét díszrácsnak is vélhetné az ember. A teljesen automatizált kazánházban egy műszakban két ember teljesít szolgálatot a vezérlőpult mellett, figyelve a hat korszerű gázkazán működésére, melyek összesen hatmillió kalóriát termelnek óránként, s ez a hőmennyiség elegendő, hogy a teljes rekonstrukció befejezése után is kiszolgálja az épületkomplexumot. A kazánházat 1982 első negyedévében helyezték üzem-

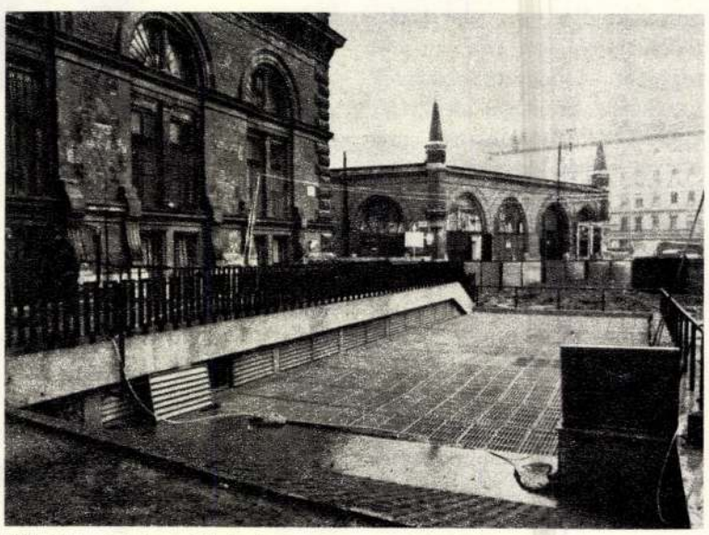

Kültéri kazánház — felszín alatt

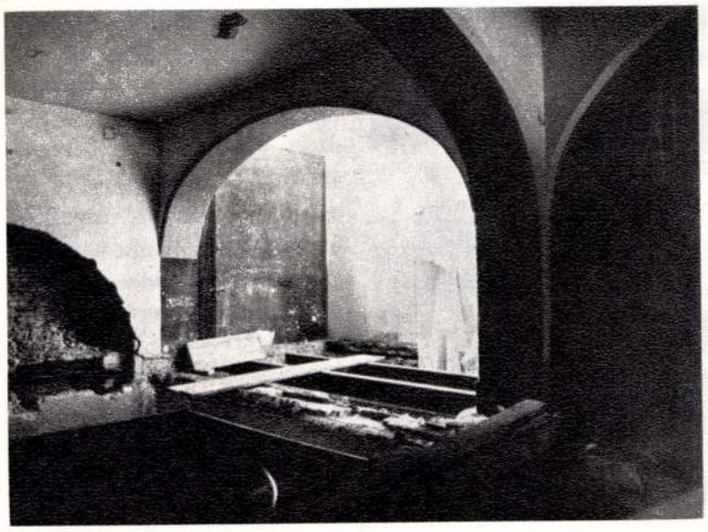

Helyreállítás előtt...

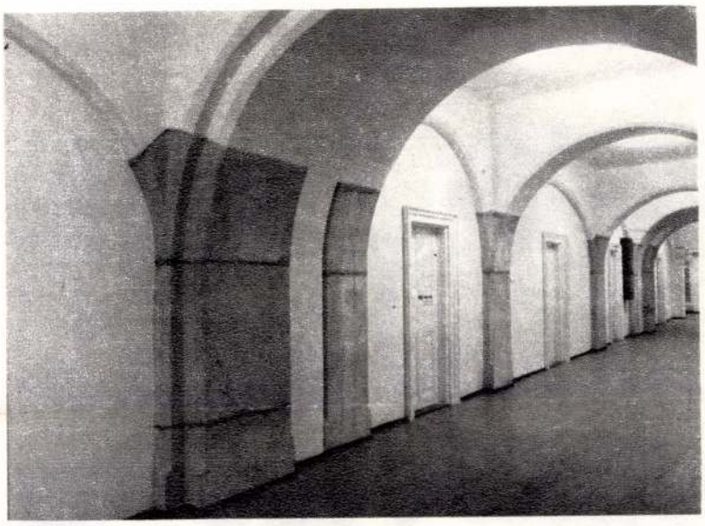

... és után

A 0 ütemben készült el a főépület egyik I. emeleti folyosója

be, építése 33 millió forintba került.

▼

Kulcskérdése volt az egész rekonstrukciónak, hogyan kellene megoldani a rendkívül szűkös körülmények között működő 650 ezer kötetes könyvtár elhelyezését. Feltétlenül bővítésre szorulna, de erre nincs lehetőség a főépületben. Szükség volt tehát egy kiváltó épületre. Az új könyvtárat ez év márciusában nyitották meg. Jelentősége, nagyszerűsége egyhamar feledtette az átköltözéssel járó nagy munkát. Már csak azért is, mert az épület déli szárnyáról a könyvtár úgy költözött el, hogy jóformán észre sem vették sem az oktatók, sem a hallgatók. A kéthónapos költözés alatt mindössze két hétig szünetetlt a kölcsönzés. Amikor a könyvtár átköltözött új épületébe, akkor a felszabadult részben (a könyvtár olvasóterme, raktára, adminisztrációs helyiségei) a kivitelező elvégezte a *0 ütem* átépítési munkáit, ezzel részben helyet biztosított az északi szárnyról ideköltöző tanszékek számára, részben új tantermeket alakított ki. A munkák idejére a Középületépítő úgy szeparálta az építkezés területét, hogy a hallgatók nagyot néztek, amikor az elzáró falat lebontották, s megláttak az újonnan kialakított termeket. A régi könyvtár helyén tehát teret nyert az egyetem, enyhült a zsúfoltság, ami a legfontosabb azonban: a könyvek eleve könyvtárnak tervezett új épületbe kerültek. A nagyolvasóban, a kisteremben és a kutatói asztaloknál egyszerre 600 diák tanulhat, a légkondícionált raktárakban hosszú ideig biztosítva van a hely az állománygyarapításra.

A könyvtár építésével csaknem egy időben kezdődött meg a Zsil utcai épület felújítása. A munkák menetét igencsak hátráltatta hogy az épületben intézmények voltak: a BME közlekedésmérnöki kara, egy középiskolai kollégium, egy vendéglátóipari vállalat, az Országos Oktatástechnikai Központ. A minisztérium, a Fővárosi Tanács és a Budapesti Műszaki Egyetem hathatós segítségével végül sikerült elhelyezni ezeket az intézményeket, s átadhatták a területet az építőknek. A Zsil és a Szamuely utcai oktatási épületben 1982 decemberében fejeződött be a felújítás és átalakítás. Több tanszék költözött ide a főépületből, így a piackutató, a számviteli, a technológiai, a statisztikai tanszék. Mint az eddigiekből is kitűnt, a rekonstrukció egyúttal nagyfokú korszerűsítéssel jár, a tanszékek lényegesen jobb körülmények közé kerülnek, és ennek a fejlődésnek hallatlan jelentősége van az egyetem életében. A technológia tanszék például a Kinizsi utcai épületben teljesen új laboratóriumot és berendezést kapott. Az épület negyedik emeletén korszerű számítógépközpontot alakítottak ki, jelentőségét aligha szükséges bizonygatni. (Itt jegyezzük meg, hogy a rekonstrukció folyamán mintegy húszmillió forintot költ az egyetem oktatástechnikai berendezésekre, eszközökre.)

▼

Szeptember első napjaiban kezdődött meg — elhelyezési terv szerint — a főépület északi szárnyának kiűrítése. A költöző tanszékek természetesen szűkösen lesznek ideiglenes helyükön, s a hallgatóknak is többet kell most „pendlizniük" az egyes épületek között. Mivel a nagy előadótermek építési területre esnek, a kisebb tantermekben zárt láncú tévéhálózatot alakítanak ki, hogy alkalmasak legyenek évfolyamelőadásokra. A bontás és építkezés porral, zajjal jár, de a kivitelező igyekszik csökkenteni az „építési ártalmakat", hogy ne zavarják az egyetemi életet. Az oktatást abban az értelemben mondhatjuk zavartalannak, hogy az oktatásban nem volt eddig fennakadás, s úgy tűnik, nem lesz a következő időben sem. Pedig a központi I. ütem már nehezebb időszaka lesz a rekonstrukciónak: a három „szűk" esztendő következik. Ez idő alatt az épület alapterületének 60 százalékán építők serénykednek, a Dimitrov tértől az aula déli faláig. Az I. ütemben épül meg a 3000 adagos konyha a pincében és mellette az étterem, továbbá az új hőelosztó, az elektromosenergia-bázis, a telefonközpont, a közműhálózat gerincvezetékei, személy- és teherliftek, valamint az I. és a II. nagy előadóterem meg az aula. Mindezek elkészülte után a főépület már komplex módon „üzemelhet", vagyis valamennyi berendezés, létesítmény teljes kapacítással végleges helyén. Megnövekedett a belső felvonu-

lási terület, ennek következtében a déli szárnyon kell kialakítani a főbejáratot. Az építési területek ezúttal is izolálva lesznek, s ennek megoldása külön érdeme a kivitelező Középületépítőnek. Szervezetten, jól sikerült elhatárolni az építési és az oktatási szférát. Ez nem csupán békés egymás mellett élés — vagyis: ki-ki eltűri a másik szükséges, ám zavaró jelenlétét —, hanem együttműködés és kooperáció eredménye. S ez lényeges különbség. A sokváltozós sakkjátszmának (dr. Dobrovits rektorhelyettes megfogalmazása) a sikere, persze, elképzelhetetlen az egyetemiek aktív részvétele nélkül, gondoljunk csak a költöztetésekre, tanszékek, helycseréjére, a területátadásokra.

A rekonstrukció eddigi eredményét mérlegelve van valami, ami nemigen illik egyik fél serpenyőjébe sem, vagy ha igen, akkor mindkettőjébe. Hogy mi ez? Egy működő intézményben úgy zajlik a kivitelezői munka, amire kevés példa van a honi gyakorlatban. Egyedülállónak is mondhatnánk talán, bár nincs szándékunkban bosszantani ezzel senkit. Minden érdekelt egyet akar: jól megcsinálni a rekonstrukciót. S e szerint is dolgoznak. A másik, ami ennek az egyetemi rekonstrukciónak az egyedülállóságához tartozik: közismert, hogy ha az építők befejezik a munkát valahol, elvonulnak. Aztán hónapokig visszszajárnak hiánypótlásra, javítgatásra. S még jó, ha szép szóra jönnek, s nem kell bírói úton figyelmeztetni őket a kötelességükre. Hát itt ilyen nincs, nem volt. Erre a magyar „specialitásra", igaz, itt nem is igen volna lehetőség. Az elkészült helyiségekbe be kell költözniük, használniuk kell az egyetemieknek, hogy újabb területet adhassanak át az építőknek. Tehát a határidők szempontjából is érdeke a kivitelezőnek a kifogástalan munka, úgyhogy amikor egy-egy elkészült épületrészt átad, ott valóban a helyén van minden.

Most, hogy a főépület kétharmadában gőzerővel folyik a munka, a bontások, feltárások során sok eredeti épületelemre, tartozékra, szerkezeti megoldásra bukkantak. Az épületet 1946—51 között építették át egyetemnek, ám azt megelőzően, illetve az átépítést követően is alakítgatták, toldozgatták-foldozgatták. Ezek során sok mindent tönkretettek, legjobb esetben befalaztak. Mi lesz ezeknek a sorsa a feltárás után?

Az I. számu előadóterem bontása

Csak a főfalak maradnak . . . ?

Öntöttvas oszlop befalazva — és feltárva

Az egyetem elsőrendű óhaja, hogy az épület megfeleljen funkcionális feladatainak. Emellett természetesen nem közömbös, milyen a környezet, ahol a hallgatók oktatása folyik, ahol az egyetem tanárai, munkatársai dolgoznak. Az Ybl-épület alakítását, jellegének megőrzését az egyetem vezetése a szakemberekre bízta, ők döntsék el, mi az, amit feltétlenül meg kell tartani-menteni, még akkor is, ha a funkcionális probléma „ütközik" az építészeti problémával. Az I. és a II. előadóterem esetében például olyan tér kialakítása volt előírva, amit nem indokolt sem a funkció, sem az esztétikai szempont. Megváltoztatásáért vitáztak a minisztériummal és a tervezővel, és győztek. Sikerült az épületbelsőhöz illő kiképzésű és hangulatú helyiségeket kialakítani. Az egyetem vezetése mindenben támogatja a tervezőt és a kivitelezőt, hogy az épületet — a lehetőségekhez képest — a legteljesebb eredeti szépségében állítsák helyre. Ez a figyelem kiterjed még a a kerékvetőkre, lánckorlátokra, falikarokra, díszrácsokra is.

A mintegy 600 millió forintba kerülő I. ütem építési munkáinak — a terv szerint — 1985 végére el kell készülnie. Persze valamennyi érdekeltet izgat még egy nagy kérdés, tudniillik, mire bukkannak az építkezés, a további feltárás során. Bíznak abban, hogy nem lesz olyan épületszerkezeti hiba, ami jelentősen késleltetné a munkát, s a főépület felújításának II. ütemével, 1987 végén befejeződik az egyetem teljes rekonstrukciója. (x)

YBL MIKLÓS

Az Operaház újjászületése

1812-ben nyílt meg Pesten a Német Színház, amely hatalmas, 3500 főnyi befogadóképességével az akkori Európa legnagyobb színháza volt. A megnyitó darabhoz, az István királyhoz *Beethoven* írt zenét. Az első magyar opera *Ruzitska József* Béla futása című műve, 1822-ben Kolozsvárott került színre.

1837 augusztusában megnyílt Pesten a mai Rákóczi út és Múzeum körút sarkán a magyar nyelvű Nemzeti Színház, melyben egyaránt játszottak prózát, népszínművet és operát. A társulat zenei vezetője a fiatal *Erkel Ferenc*. Itt mutatták be a magyar nemzeti opera első nagy alkotásait, Erkel Ferenc Hunyadi László és Bánk Bán című dalműveit. Ez a színház szerettette meg a pesti közönséggel *Verdi* és *Wagner* művészetét is.

Az 1870-es évekre a színház már szűknek bizonyult, és a prózai, valamint az operatársulat nehézségekkel küszködött. *Orczy Bódog*, a Nemzeti Színház igazgatója javasolta 1872-ben hogy építsenek új dalszínházat. A főváros 1873 júniusában tervpályázatot írt ki, és ezt Ybl Miklós, a kor neves építésze nyerte meg. A mai építész és építőipari szakemberek számára is tanulságos lehet az a néhány mondat, amelyet Ybl Miklós az Opera terveihez készített tervmagyarázatából idézünk:

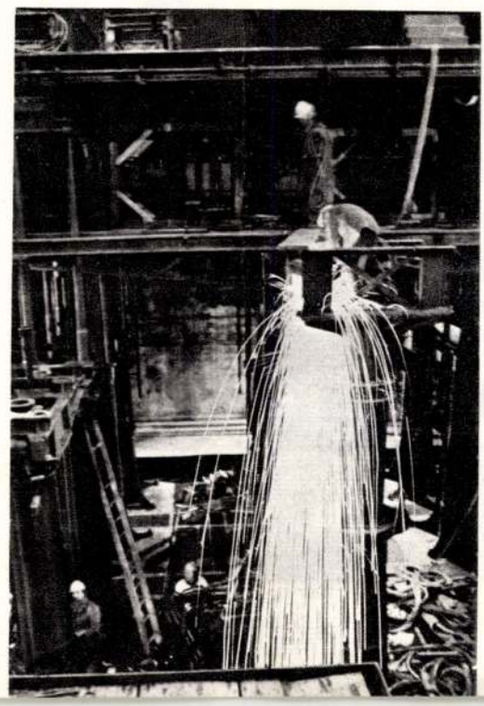

„Egy, a mai kor igényeinek megfelelő dalszínház, mind összberendezésére, mind díszbeli kiállítására nézve lényegesen különbözik azon színházépületektől, amelyek az ilyenekhez kötött igényeknek csak egy-két évtizeddel ezelőtt is teljesen képesek voltak megfelelni.

Egy dalszínház ma, amidőn Európa nagyobb városaiban létező hasonló csarnokok a közönség ízlését és igényeit igen magas fokra csigázták, s oly pazar dísszel állíttattak ki, mely pazar fény a bécsi és különö-

Budapest 1982/2

sen a párizsi új dalszínházakban culminálva, a ragyogó iránti érzékeket szinte a telhetetlenségig fokozták, gazdálkodó egyszerűséggel alig képzelhető el.

Mindenesetre, a dalszínház az a modern építmény-fajták között, mely a legdíszesebb, leggazdagabb kiállítást igényli.

Ezen eszmék lebegtek mellékelt terv szerzőjének szemei előtt, annak fogantatásánál, de másoldalról hazafiúi kötelességének tartotta figyelembe venni: először, azon szerényebb rangfokozatot, melyet hazánk és Budapest, kisebb anyagi fejlettségénél fogva, Európa nagy városai közt elfoglalt, és másodszor, tekinteten kívül nem hagyhatónak ítélte azon kedvezőtlen anyagi helyzetet sem, mely hazánkat jelenleg — remélhetőleg csupán időszakilag — sújtja."

Az Operaház tényleges építése 1875 októberében kezdődött meg, és a munkák irányításában Ybl Miklós személyesen nagy részt vállalt. A kőművesmunkák 1878 novemberében készültek el. A belső befejező és díszítőmunkák további hat évet vettek igénybe, míg végül kilenc évig tartó építése után elkészült a csodálatos palota. Ünnepélyes felavatására 1884. szeptember 27-én került sor.

A Magyar Állami Operaházat 1981. júniusában véglegesen bezárták, és augusztusban megkezdődött az alapos rekonstrukció. A felújítás költsége a beruházási program szerint 1,2 milliárd forint.

Most, amikor a Magyar Állami Operaház rekonstrukciójáról beszélünk, a terveket készítjük, vagy már a kivitelezés folyik, szem előtt kell tartanunk Ybl Miklós fentebb idézett, ma is érvényes intelmeit.

A munkálatokban részt vevő beruházó-, tervező- és kivitelező vállalatok eltökélt szándéka, hogy a rekonstrukciót 1984-re befejezik. Ez rendkívül rövid átfutási időt jelent, hiszen alig valamivel több, mint három év áll rendelkezésre a bonyolultságában és volumenében is hatalmas munka elvégzésére.

Felsorolni is nehéz lenne azoknak a vállalatoknak a nevét, amelyek részt vesznek majd a rekonstrukciós munkában. Kötelességünknek tartjuk azonban, hogy a legfontosabb feladatokat vállaló közreműködőkről említést tegyünk. A rekonstrukció a Művelődési Minisztérium szervezésében készül a Művelődésügyi Beruházási Vállalat irányításával. A munka generáltervezője a Középülettervező Vállalat, generálkivitelezője pedig az Építőipari Gépesítő Vállalat, a Gép- és Felvonószerelő Vállalat, az Országos Szakipari Vállalat és a Kőfaragó- és Épületszobrászipari Vállalat.

A rekonstrukciós munkának lényegében négy fő területe van. A legnagyobb feladat a színpadi rész teljes átépítése. A száz évvel ezelőtt készült, és akkor világszínvonalon álló színpadtechnológiai berendezés használhatatlanná vált, így tehát a színpad átépítésén túl új lesz a rekonstrukció befejezése után a teljes színpadtechnológiai berendezés is. E berendezések és a velük kapcsolatos munkák a teljes költségnek mintegy egyharmadát teszik ki. A színpadtechnológiai gépészeti berendezéseket és felszereléseket egy NDK-beli vállalat szállítja.

A másik legfontosabb munkarész az összes kiszolgáló jellegű épületrész átépítése, felújítása. Az Operaház teljes épületgépészeti rendszerét — villany, víz, fűtés, szellőzés stb. — újjáépítik.

A harmadik terület a nézőtér felújítása és rekonstrukciója, amely magas színvonalú és rendkívül munkaigényes feladat a részt vevő vállalatok számára.

A negyedik terület az un. műemléki terek felújítása. A törekvés az, hogy ezek eredeti szépségükben maradjanak meg, ne sérüljenek meg a csodálatos épületrészek az épületgépészeti munkák elvégzése közben.

A rekonstrukcióban részt vevő valamennyi vállalat, de nyugodtan mondhatjuk, hogy minden dolgozó megtisztelő feladatának tartja, hogy munkája eredményeképpen megszépül a magyar építőművészet e remek alkotása.

Reméljük, hogy e lap hasábjain is lesz még alkalmunk beszámolni a munkák előrehaladásáról, mert mindannyian úgy ítéljük meg, hogy a Magyar Állami Operaház rekonstrukciója nemcsak a fővárosiaknak, hanem az egész országnak szívügye. (X)

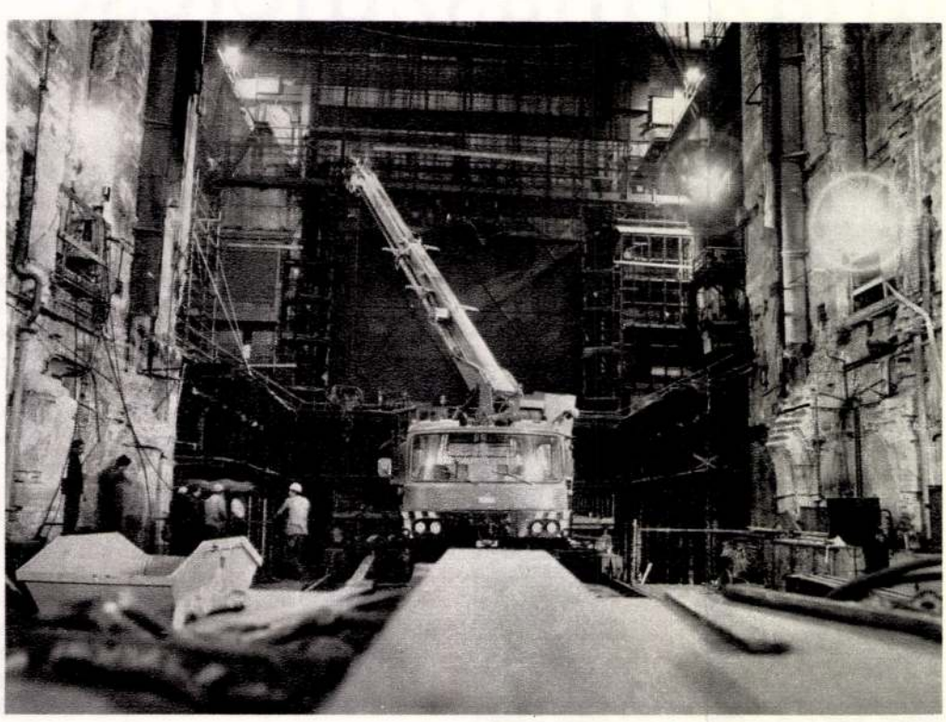

Generálkivitelező: a Középületépítő Vállalat

A Magyar Állami Operaház újjászületése

A Német Színház, amely hatalmas, 3500 főnyi befogadóképességével az akkori Európa legnagyobb színháza volt, 1812-ben nyílt meg Pesten. A megnyitó darabhoz, az István királyhoz Beethoven írt zenét. Az első magyar opera Ruzitska József Béla futása című műve, 1822-ben Kolozsvárott került színre.

1837 augusztusában megnyílt Pesten a mai Rákóczi út és Múzeum körút sarkán a magyar nyelvű Nemzeti Színház, melyben egyaránt játszottak prózát, népszínművet és operát. A társulat zenei vezetője a fiatal Erkel Ferenc. Itt mutatták be a magyar nemzeti opera első nagy alkotását, Erkel Ferenc Hunyadi László és Bánk bán című dalműveit. Ez a színház szerettette meg a pesti közönséggel Verdi és Wagner zenéjét is.

Az 1870-es évekre a színház már szűknek bizonyult, és a prózai, valamint az operatársulat nehézségekkel küszködött. Orczy Bódog, a Nemzeti Színház igazgatója javasolta 1872-ben, hogy építsenek új dalszínházat. A főváros 1873 júniusában tervpályázatot írt ki, és ezt Ybl Miklós, a kor neves építésze nyerte meg. A mai építész és építőipari szakemberek számára is tanulságos lehet az a néhány mondat, amelyet Ybl Miklós az Opera terveihez készített tervmagyarázatából idézünk:

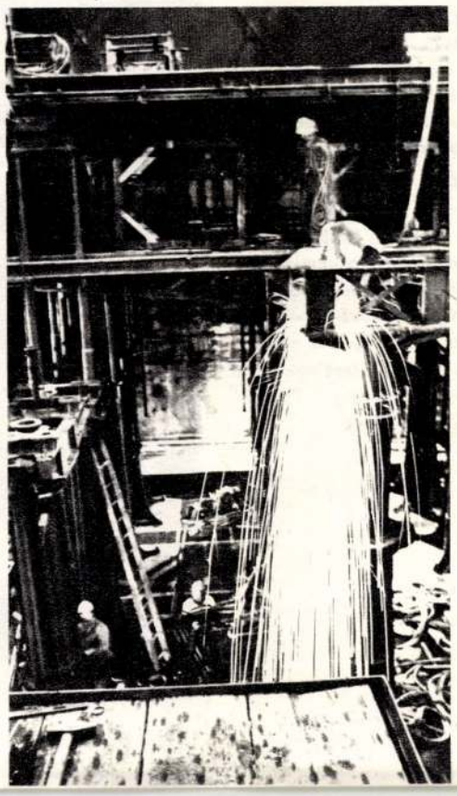

„Egy, a mai kor igényeinek megfelelő dalszínház, mind összberendezésére, mind díszbeli kiállítására nézve lényegesen különbözik azon színházépületektől, amelyek az ilyenekhez kötött igényeknek csak egy-két évtizeddel ezelőtt is teljesen képesek voltak megfelelni.

Egy dalszínház ma, amidőn Európa nagyobb városaiban létező hasonló csarnokok a közönség ízlését és igényeit igen magas fokra csigázták, s oly pazar dísszel állíttattak ki, mely pazar fény a bécsi és különösen a párizsi új dalszínházakban culminálva, a ragyogó iránti érzékeket szinte a telhetetlenségig fokozták, gazdálkodó egyszerűséggel alig képzelhető el.

Mindenesetre, a dalszínház az a modern építmény-fajták között, mely a legdíszesebb, leggazdagabb kiállítást igényli.

Ezen eszmék lebegtek mellékelt terv szer-

Budapest 1982/7

Egy oszlopfő – és a környéke. 8. sz. **Fáth Péter** felvétele

1981. november 13-án jelentkezett az Unokáink sem fogják látni című tévéműsor kilencedszer. Önállóan akkor először. A műsorban kértem a nézőket, hogy aki szeret fényképezni, amatőr vagy hivatásos, jelentkezzék. Arra gondoltam, hogy ideje nekiállni, lefényképezni Budapestet, az összes házat, a hozzájuk tartozó utcaképpel együtt, hiszen ilyen még nem volt, s most kétszeresen is aktuális. Egyrészt, mert végre nagyobb ütemben kezdődnek a felújítások, s nem árt tudni, mit kell helyreállítani. Másrészt, mert túl sok a városképrongáló átalakítás, s legalább marad valami az utókorra, milyen volt a főváros a nyolcvanas években. Persze, a már megtörtént átalakítások képi bemutatásával is lehet ösztönözni egy esetleges visszaalakításra, városképbe illő rekonstrukcióra. Tehát így a fényképezőgép is a városvédő munka eszközévé válhat.

Az első hónapban 154-en jelentkeztek (azóta már jóval kétszáz fölött van az „önkéntesek" száma, s egyre többen leszünk, szerencsére, hiszen az elvégzendő feladat nagyon nagy). Most, nyáron a belső Terézvárosban dolgozik a „csapat", ősszel pedig a belső Erzsébetváros következik. Budapest „főutcáján", a Népköztársaság útján kezdtük el a munkát. A Népköztársaság útján 130 ház és két üres telek van. Ezt osztottam el a 154 fotós között úgy, hogy a megelőző terepszemlék során a „legnehezebbnek" tűnő házakat ketten-hárman kapták. Feladat volt a házakat és a hozzájuk tartozó utcarészt alaposan, kívülbelül megörökíteni, s a képek mellé írásban összegyűjteni a házról megtudható legfontosabb történeti adatokat. A pályázók között általános iskolás gyerektől a nyugdíjasig mindenféle korosztály, nagyon sok foglalkozási ág képviselője és a fotózási tudást illetően is sokféle felkészültségű ember van. Június 18. és július 18. között a Várban, a Budapesti Történeti Múzeumban kiállításon láthatják az első munka eredményét. A múzeum pályadíj kiírásával és a kiállítás megrendezésével nagyon sokat segített. A VI. kerületi IKV támogatását is megnyertük, s a következő munkát segítendő, ők is magas összegű díjakkal ösztönzik a munkát. Jó lenne, ha a több évig tartó munkához mindig kaphatnánk segítséget – nem árthat egy kis ösztönzés . . . hiszen a résztvevőknek sok munkájukba és pénzükbe kerül a város megörökítése.

A Népköztársaság útja „feldolgozása" úgy érzem, jól sikerült. A kiállítás néhány felvételét láthatják ezeken az oldalakon. Ezzel a munkával is szeretnénk tisztelegni a Sugárutat megálmodó és a nagy építkezést kivitelező Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnöke, Andrássy Gyula miniszterelnök és a közmunkatanács alelnöke, Podmaniczky Frigyes emlékének.

Nem a madarakra haragszik . . .
88–90. sz. **Kristóf István** felvétele

Menthetetlen? 28. sz. **Ágoston Gábor** felvétele

A lichthof sorsa reménytelen? 8. sz. **Fáth Péter** felvétele

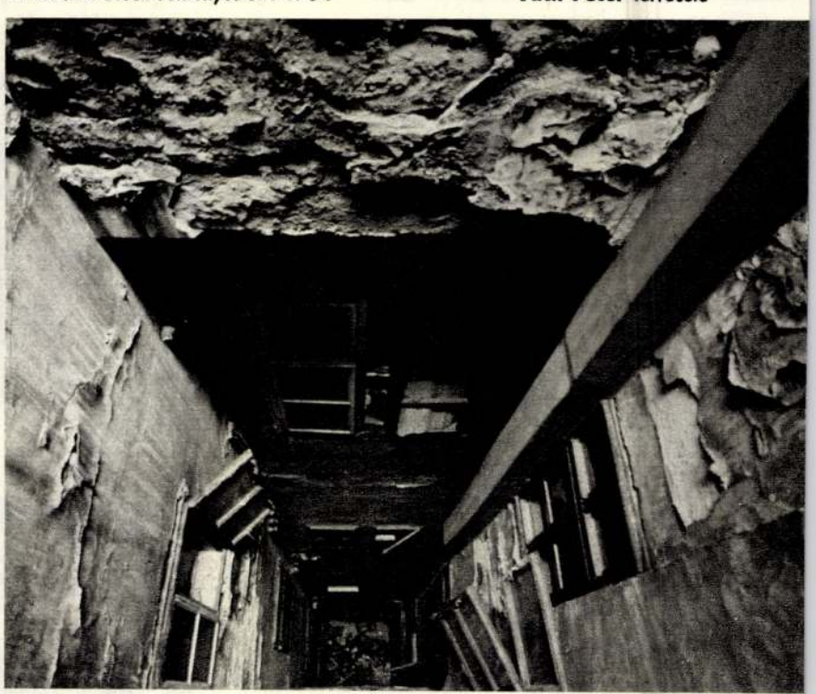

zőjének szemei előtt, annak fogantatásánál, de másoldalról hazafiúi kötelességének tartotta figyelembe venni: először azon szerényebb rangfokozatot, melyet hazánk és Budapest, kisebb anyagi fejlettségénél fogva, Európa nagy városai közt elfoglalt, és másodszor tekinteten kívül nem hagyhatónak ítélte azon kedvezőtlen anyagi helyzetet sem, mely hazánkat jelenleg — remélhetőleg csupán időszakilag — sújtja."

Az Operaház tényleges építése 1875 októberében kezdődött meg, és a munkák irányításában Ybl Miklós személyesen nagy részt vállalt. A kőművesmunkák 1878 novemberében készültek el. A belső befejező és díszítőmunkák további hat évet vettek igénybe, míg végül kilenc évig tartó építés után elkészült a csodálatos palota. Ünnepélyes felavatására 1884. szeptember 27-én került sor.

*

A Magyar Állami Operaházat 1981 júniusában véglegesen bezárták, és már augusztusban megkezdődött az alapos rekonstrukció. A felújítás költsége a beruházási program szerint 1,2 milliárd forint.

Most, amikor a Magyar Állami Operaház rekonstrukciójáról beszélünk, a terveket készítjük, vagy már a kivitelezés folyik, szem előtt kell tartanunk Ybl Miklós fentebb idézett, ma is érvényes intelmeit.

A munkálatokban részt vevő beruházó-, tervező- és kivitelező vállalatok eltökélt szándéka, hogy a rekonstrukciót 1984-re befejezik. Alig valamivel több, mint három év áll rendelkezésre a bonyolultságában és volumenében is hatalmas munka elvégzésére.

Felsorolni is nehéz lenne azoknak a vállalatoknak a nevét, amelyek részt vesznek majd a rekonstrukciós munkában. Kötelességünknek tartjuk azonban, hogy a legfontosabb feladatokat vállaló közreműködőkről említést tegyünk. A rekonstrukció a Művelődésügyi Minisztérium szervezésében készül a Művelődésügyi Beruházási Vállalat irányításával. A munka generáltervezője a Középülettervező Vállalat, generálkivitelezője pedig a Középületépítő Vállalat, az Építőipari Gépesítő Vállalat, a Gép- és Felvonószerelő Vállalat, az Országos Szakipari Vállalat, a Csőszerelőipari Vállalat, a Villanyszerelőipari Vállalat és a Kőfaragó- és Épületszobrászipari Vállalat.

A rekonstrukciós munkának lényegében négy fő területe van. A legnagyobb feladat a színpadi rész teljes átépítése. A száz évvel ezelőtt készült, és akkor világszínvonalon álló színpadtechnológiai berendezés használhatatlanná vált, így tehát a színpad átépítésén túl új lesz a rekonstrukció befejezése után a teljes színpadtechnológiai berendezés is. E berendezések és a velük kapcsolatos munkák a teljes költségnek mintegy egyharmadát teszik ki. A színpadtechnológiai gépészeti berendezéseket és felszereléseket egy NDK-beli vállalat szállítja.

A másik legfontosabb munkarész az összes kiszolgáló jellegű épületrész átépítése, felújítása. Az Operaház teljes épületgépészeti rendszerét — villany, víz, fűtés, szellőzés stb. — újjáépítik.

A harmadik terület a nézőtér felújítása és rekonstrukciója, amely magas színvonalú és rendkívül munkaigényes feladat a részt vevő vállalatok számára.

A negyedik terület az ún. műemléki terek felújítása. A törekvés az, hogy ezek eredeti szépségükben maradjanak meg, ne sérüljenek meg a csodálatos épületrészek az épületgépészeti munkák elvégzése közben.

A rekonstrukcióban részt vevő valamennyi vállalat, de nyugodtan mondhatjuk, hogy minden dolgozó megtisztelő feladatának tartja, hogy munkája eredményeképpen megszépül a magyar építőművészet e remek alkotása.

Reméljük, hogy e lap hasábjain is lesz még alkalmunk beszámolni a munkák előrehaladásáról, mert mindannyian úgy ítéljük meg, hogy a Magyar Állami Operaház rekonstrukciója nemcsak a fővárosiaknak, hanem az egész országnak szívügye. (×)

Somogyi László

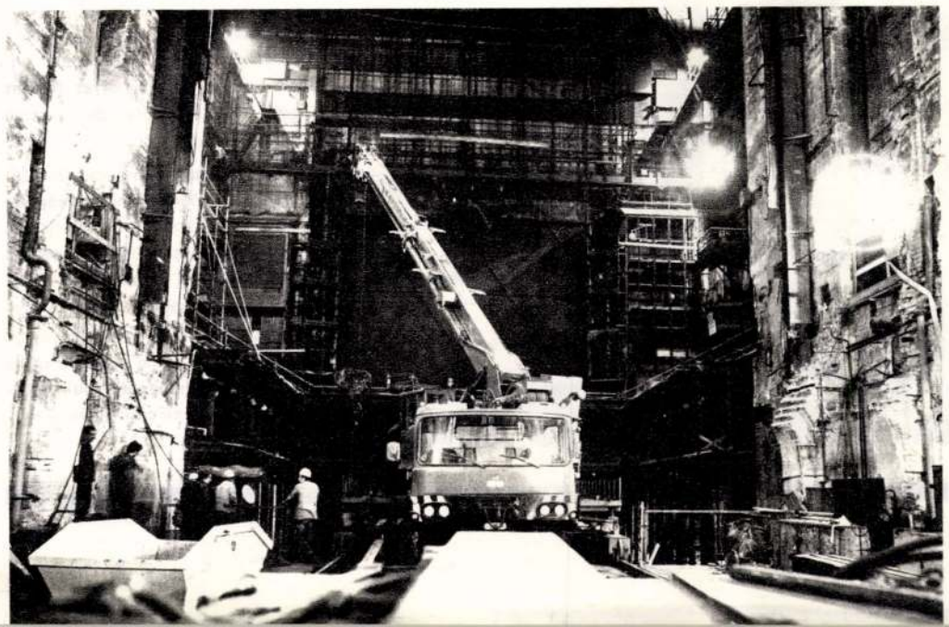

Az ELMÜ feladata:

egymillió fogyasztó áramellátása

Első számú közellenség: az üzemzavar

Leghétköznapibb mozdulataink egyike, amikor a villanykapcsoló után nyúlunk. Olyannyira megszoktuk a villamosság jelenlétét otthonunkban, hogy csak nagyon ritkán gondolunk arra a vállalatra, mely mindannyiunk számára „házhoz szállítja" ezt a fajta energiát.

Ez a vállalat a Budapesti Elektromos Művek, röviden ELMÜ. Eredete a századforduló előtti évekbe nyúlik vissza. 1892-ben a Főváros vezetősége versenytárgyalást tartott, melynek végeztével két ajánlatot fogadtak el. A Budapesti Általános Villamossági Rt. és a Magyar Villamossági Rt. kapott jogot a főváros területén villamosenergia-termelő és -elosztó berendezések létesítésére. Az egyik cég egyenáramot, a másik pedig váltóáramot „szállított" fogyasztóinak. 1893 októberében kezdődött meg a folyamatos, üzemszerű villamosenergia-szolgáltatás.

1914-ben a Főváros is bekapcsolódott az áramszolgáltatásba a saját, Kelenföldön épült erőművével. Jelentős előrelépés volt, hogy még abban az évben, június 1-vel tulajdonába és kezelésébe vette a Budapesti Általános Villamossági Rt., majd 1918. április 1-vel pedig a Magyar Villamossági Rt. berendezéseit. Ezzel kialakult a fővárosban az egységes villamosenergia-szolgáltatási rendszer alapja.

Hogyan működik ma ez a rendszer? Mi történik azon az úton, melyen az áram eljut a termelőtől a fogyasztóig? Ezekről és még sok egyéb érdekes kérdésről beszélgetünk a Budapesti Elektromos Művek üzemviteli főosztályának vezetőjével, *Molnár Józseffel*.

A magyarországi erőművek által előállított és a Szovjetunióból hazánkba érkező áram egy központi gyűjtőrendszerbe kerül. Az Országos Villamos Távvezeték Vállalat feladata a továbbiakban az áram eljuttatása a hat áramszolgáltató vállalathoz. Ezek egyike a Budapesti Elektromos Művek. Ez a vállalat olyan szolgáltató tevékenységet végez, melyben nem lehet egy percnyi szünet sem. Villamosenergiára ugyanis minden pillanatban és állandóan szükség van, az ehhez szükséges „utakat" folyamatosan biztosítani kell. Ebből következően legfontosabb feladata berendezéseinek állandó üzemben tartása. Ahhoz viszont, hogy az évről évre növekvő igényeket ki tudja elégíteni — régebben 7—8 százalék, 1979 óta csak 4 százalék a növekedés —, tervező-fejlesztő és kivitelező tevékenységet is kell folytatnia.

Ma Budapesten körülbelül egymillió kommunális fogyasztó van, akit az ELMÜ lát el. Ehhez 7400 kilométer kisfeszültségű hálózatra és több mint három és fél ezer transzformátorállomásra van szükség. Ez utóbbiak alakítják át az áramot alacsonyabb feszültségűre. Ahhoz ugyanis, hogy minél nagyobb teljesítményű áram legyen szállítható minél nagyobb távolságra, nagy feszültség kell (az albertirsa—vinyicai távvezeték például 750 kilovoltos).

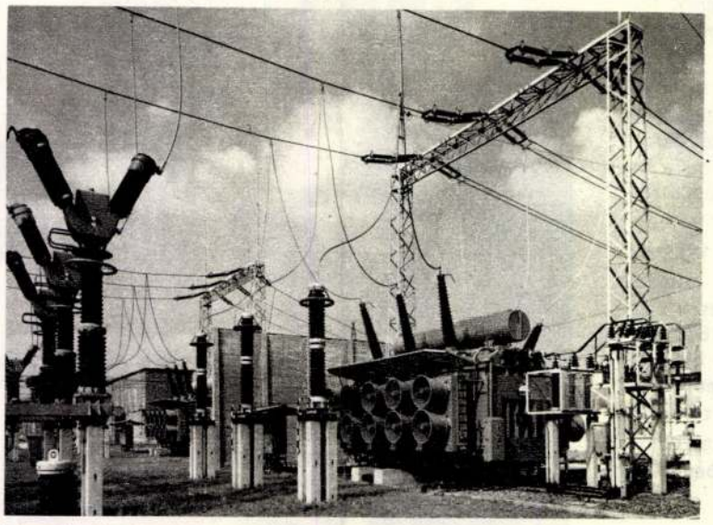

Transzformátorállomás részlete

Budapesten 220, 120, 20 és 0,4 kilovoltos szabadvezetéken halad az áram a peremkerületeken, amíg a belső területeken kizárólag kábelhálózatok vannak üzemben (például 10 kilovoltos középfeszültségű hálózat is). A városban sok helyütt látható kis szürke állomásokban nyeri el végül is azt a „formáját" az elektromos energia, amelyben mi, fogyasztók felhasználjuk — 380/220 voltos váltóáram lesz belőle.

Ahhoz, hogy ebből mindig és mindannyian — lehetőleg igényünk szerint — részesedhessünk, az ELMÜ üzemviteli szakembereinek igen sokrétű munkájára van szükség. Gondoljunk csak a legnagyobb veszélyként emlegetett üzemzavarra, amely az áramszolgáltatók „első számú közellensége". A kábeleket és egyéb berendezéseket egyaránt fenyegeti a túlterhelés és az elöregedés veszélye — no meg igen gyakran meg is sérülnek. A nagyobb állomásokon kezelőszemélyzet tartózkodik, ha észlelik a hibát, gyors intézkedéseket tesznek kijavítására. Ma már egyre több helyütt vannak olyan készülékek, melyek a hibát önműködően, automatikus kapcsolások segítségével hárítják el, vagy üzemzavar esetén jelzéseket továbbítanak a központba. A fogyasztók lakásaiban fellépő zavar kiküszöbölésére pedig a lakosság bejelentése nyomán kerülhet sor. Egy örökzöld megjegyzés: ha jó az automatánk biztosítéka, a mi rendszerünkön belül keletkezett hiba lokalizálódik, nem zavar és nem veszélyeztet másokat.

A karbantartás igen fontos tevékenység minden vállalatnál — ha lehet, itt még fokozottabban az. Ezzel a tervszerűen végzett munkával ugyanis nemcsak megelőzni lehet a hibák egy részét, hanem meg lehet hosszabbítani több milliárd forint értékű állóeszköz élettartamát is. Ezért van szükség mindannyiunk megértésére, amikor egy-egy terület rövidebb időre villamos energia nélkül marad. Az áram kikapcsolása karbantartás idejére az Elektromos Műveknek ugyanis nemcsak kötelessége, de joga is.

Az energiaigények kielégítése is az üzemvitel hatáskörébe tartozik. Vezérelvként leszögezték: ha az adott területen a kért teljesítmény rendelkezésre áll, s nem zavarja az üzembiztonságot, akkor adni is kell. A kivételt képező ún. zárolt körzetek száma ez idő szerint az összesnek csak 8,1 százalékát teszi ki. Legtöbbjüknél az a helyzet, hogy a transzformátorállomásból elágazó vonalak közül csak egy-kettő telített. Csak ezen az egy-két vonalon nincs mód a teljesítmény további növelésére, a körzet többi vonalain azonban még az ilyen területen is lehetséges. Ha a fejlesztés újabb kapacitást eredményez, a körzetet feloldják a zárlat alól (ez tehát nem valami örökre szóló „karantén").

A fővárosi közvilágítás vezérlőterme

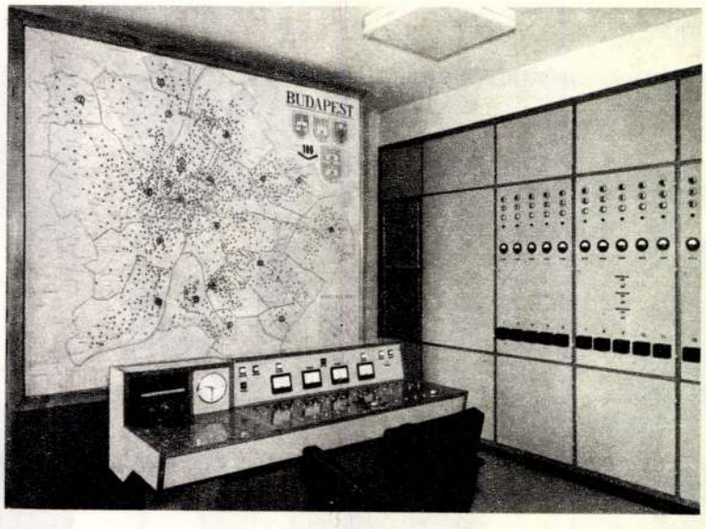

Említést kell még tennünk a közvilágítás fenntartásáról is, amely mindössze 2,5 százalékát teszi ki a főváros villamosenergia szükségletének, viszont roppant munkaigényes feladat (rongálás, időjárási tényezők roncsoló hatása stb. miatt).

Végezetül néhány szó a jövőről. Nekünk, fogyasztóknak mindenképpen biztató az a tájékoztatás, miszerint az ELMÜ mindenképpen lépést igyekszik tartani az igények növekedésével. Az energiatakarékosságra viszont változatlanul szükség lesz, hiszen az energiahordozók (szén, olaj stb.) ára egyre magasabb — s ha meggondoljuk: a villamos áram ezeknek csak egyik „átalakított" formája... (X)

A Festetics-palota — ma az Országos Széchényi Könyvtár egyik részlege, Pollack Mihály tér 10.

A Wenckheim család a dohányzó szobában. Ma a Szabó Ervin Könyvtár Budapest gyűjteménye, Szabó Ervin tér 1.

A Károlyi-palota. Pollack Mihály tér 3.

KONRÁDYNÉ DR. GÁLOS MAGDA

Az Ötpacsirta utca

„... a Zerge utca ... az én gyermekkoromban egy nagy mocsáros tó partja volt. E tóban brekegő békák tanyáztak, és fölötte szúnyogok milliói zöngtek. A Sándor utca felé dűlő részén egy kis tér volt, néhány magas tölgy- és cserfával. Eme gyöpös és bokros területkén néhány kecske legelészett ..."

Karacs Teréz visszaemlékezései

Pestnek a Nemzeti Múzeum mögötti része — az egykori Ötpacsirta utca és környéke — alaposan megváltozott az utolsó 150 év alatt. A 19. század elején a városfalak utolsó maradványait is lebontották, hogy Pest egybeolvadhasson külvárosaival. A József-külváros az Országútnál (ma Múzeum körút) kezdődött. Az Országútig nyúló, több holdas parkosított terület előbb a kalocsai érseké volt, majd a Batthyányak birtokába került, tőlük vették meg a század elején az építendő Nemzeti Múzeum részére. A mai Pollack Mihály tér a városrendezés idejében az Ötpacsirta utca középső szakasza volt. Az Ötpacsirta vendéglőről nevezték így az utcát. Az Esterházy-palota felépítése után, a múlt század utolsó negyedében Esterházy utca lett, a felszabadulás után Puskin utca, majd térré bővülő része az ötvenes évek végén a Pollack Mihály tér nevet kapta.

Az 1900-as évek elején e környéken jobbára alacsony házak álltak, ritkán és elszórtan. Sok volt a kert, a parkosított részek mögött akadt bekerítetlen, gazos térség is.

A tér mögött, vele párhuzamosan haladt az Ősz — 1887 óta Szentkirályi — utca. Itt lakott *Karacs Teréz*, aki visszaemlékezéseiben így ír: *„Keskeny fafolyosónkról gyönyörű kilátás nyílt a budai hegyekre és kelet felé Rákos síkjára."* Naplójában ezt olvashatjuk a környék állapotáról: *„Párhuzamban fut az Ősz utcával a Zerge* — később Horánszky, ma Makarenko — *utca, amely az én gyermekkoromban egy nagy mocsáros tó partja volt. E tóban brekegő békák tanyáztak és fölötte szúnyogok milliói zöngtek. A Sándor utca felé dűlő részén egy kis tér volt, néhány magas tölgy- és cserfával. Eme gyöpös és bokros területkén néhány kecske legelészett ..."* Még régebben sűrűbben állhattak itt a fák, mert a Pester und Ofner Zeitung *„... a Zerge erdőcske mellett"* hirdetett eladó szőlőt és gyümölcsöst. A kép még hosszú ideig nem változott.

1837-ben *Rupp Jakab* városleírása vidékies, csupa kert tájat idéz elénk. Blaschnak a következő esztendőben készült térképén is több a zöld terület, mint az épület, de már föltünteti a tervezett Nemzeti Múzeumot. A hajdani park fáit elmosta az 1838-as árvíz — töredezett emléktáblája ma a múzeumkerti rácson látható —, a többit az építkezés miatt vágták ki. A közeli utcákban néhány klasszicista házon kívül kevés jelentős épület akadt. A szabadságharc idején és az önkényuralom kezdeti éveiben megrekedt a fejlődés. Korabeli útikalauzok is rendezetlennek, a múzeumhoz méltatlannak mondják a környéket. Alt Rudolf 1853-ban készült litográfiáján még áll a vásár a múzeum előtt, még ott csúfoskodik közvetlenül az épület tövében a rossz hírű, pesti betyárkocsmává züllött, rozzant, földszintes Két Pisztoly.

Az Ötpacsirta utca első háza — Beleznay grófné tulajdona — 1787-ben épült. Az igen szerény, klasszicizáló kastélyféle csaknem elveszett a nagy kiterjedésű kertben. A tulajdonosnő a század legelején irodalmi összejöveteleket rendezett itt. Később eladta a házat, amely nyilvános szórakozóhely lett. Kertjében többször tartottak magyar nyelvű színielőadásokat. Eleinte Balogh István társulata játszott itt, később Udvarhelyié. (Az utóbbi vitte elsőként színpadra a Bánk bánt, Kassán, jutalomjátékul. Minderről Déryné emlékezik meg Naplójában.) A reformkor derekán népszerű „mulatóhely" volt itt. Még Széchenyi István is — aki nemigen járt nyilvános szórakozóhelyre — többször eljött ide Bihari verbunkosait hallgatni. Később gyűléseket is tartottak a kertben. 1868-ban itt szervezték meg a Pest-Budai Munkásképző Egyletet. 1873-ban itt jelentették be a Magyarországi Munkáspárt megalakulását.

Az 1850-es évek második felében készítette el Ybl Miklós az Ötpacsirta utca Nemzeti Múzeum mögötti szakaszának beépítési tervét. A két sarokra felvázolt palota közé új, nagy lovardát és tornacsarnokot tervezett. A két utóbbi hamarabb, a ma is álló két sarokpalota később valósult meg. A Vasárnapi Újság 1858 januárjában jelentette a Nemzeti Lovarda elkészültét. Ormát bronzparipa díszítette, Fernkorn Anton bécsi szobrász alkotása. A lovaglás igen költséges sport volt, így csak az arisztokrácia és a pénzvilág leggazdagabbjai hódolhattak e szenvedélynek. A Lovarda nagytermét bérbe adták bálok, összejövetelek, gyűlések stb. céljára is. (Például 1877-ben sajtó népgyűlésről számolnak be a lapok.) 1918-ban a Vas- és Fémmunkások Szakszervezete vette át az egész épületet. 1918—19-ben nagyobb gyűlések, összejövetelek színhelye volt. A második világháború alatt pusztult el a Nemzeti Lovarda. Ma a Magyar Rádió modern épülete áll a helyén.

A tornacsarnok sokkal rövidebb életű volt, megbontva az Ybl alkotta épületsor egységét — lebontották.

Az első palotát az Ötpacsirta és a Főherceg Sándor utca sarkára — ma Pollack Mihály tér 10. — gróf Festetics György, a Magyar Gazdasági Egyesület elnöke számára építette Ybl 1862—64 között. Kora-eklektikus stílusú; széles, vasrácsos erkélye, díszes oszlopai, nagy, félköríves kapualja tiszteletet parancsoló látvány. Előtte vastönkökre erősített súlyos láncsor. Belső kiképzése, termei XV. Lajos korát idézik. A lépcsőkorlát művészi kovácsoltvas, a lépcsőház mennyezetén csipkefinom, galériaszerű díszítés. Pompás fogadóterme ma az Országos Széchényi Könyvtár díszterme. Szépek óriási tükrei, káprázt ató velencei kristálycsillárja és a kis szalon faburkolata falaiba beépített, medaillonokba helyezett, puttókat ábrázoló olajfestmények. Gyönyörű berendezésének az a része, amit a tulajdonosa nem vitt el, amikor eladta a palotát, megsemmisült az ostrom alatt.

A másik sarokpalotát — Pollack Mihály tér 3. — gróf Károlyi Alajosnak építette Ybl. Francia reneszánsz hatású, díszes alkotás. A főhomlokzaton a kapu előtti árkádok hatalmas, kiugró erkélyt tartanak. Alatta kocsifelhajtó van. Elöl széles lépcsőzet vezet fel. Ormán a családi címer, a tetőn és az ablakok között Schaffer Károly szobrai. Híres volt üveggel fedett átriuma, ahol a palota fénykorában pazar estélyeket tartottak. Károlyi halála miatt csak a 80-as években készült el az épület teljes berendezése. Termeit több Lotz-freskó díszítette. Nagy értékű képgyűjteménye századunk elején tűzvész áldozata lett. A palotát a harmincas években az olasz követség vásárolta meg. 1944-ben bombatalálat érte, alaposan megsérült, belseje teljesen kiégett. Most eredeti alakjában építik újjá: a Magyar Rádió és Televízió reprezentációs épülete lesz. A négy alkotással megvalósult Ybl terve; har-

monikus épületsort hozott létre a múzeum mögött.

A hatvanas években fásították a Múzeumkertet, s több szobrot állítottak fel benne. Megnőtt a környék vonzereje, a kulturális és a politikai élet egyik központja lett.

A múzeum dísztermében Liszt Ferenc, Erkel Ferenc és még sok neves egyénisége a zenevilágnak hangversenyezett. Tartott itt közgyűlést a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság. Márkus Emília — Pulszky Ferenc főigazgató menye — költői hangú — Múzeumi éj című — emlékezésében beszámol a nagy ünnepségek, estélyek egyikéről. A pazar fogadáson a francia küldöttséget ünnepelték. A vendégek között ott volt Lesseps Ferdinánd, a Szuezi-csatorna építője, Guerard és Clairin festők, a zenei világból Delibes, Massenet és a költő: Francois Coppée. Többször is itt ülésezett a felsőház, 1861-ben pedig a képviselőház.

1865 augusztusában elhatározták, hogy a rozzant Sándor-laktanya helyére felépítik az ideiglenes országházát. Ilyen gyorsan sem azelőtt, sem azóta nem hoztak tető alá középületet Pesten. Ybl Miklós 48 óra alatt elkészítette a költségvetést és utána villámgyorsan a részletes terveket. Diescher építész irányításával hat-, időnként nyolcszáz munkás dolgozott éjjel-nappal, így hónapok alatt elkészült, és századunkig szolgálta eredeti rendeltetését. Az új parlamentet sokféle célra használták. 1919-ben a katonatanács székhelye, de volt filmszínház és statisztikai hivatal is. 1941 óta az Olasz Intézet működik a neoreneszánsz épületben.

A Nemzeti Múzeumnak és az ideiglenes Országháznak köszönhető elsősorban, hogy a Józsefvárosnak ezen a részén felgyorsult a városiasodás, s a környék — különösen az arisztokrácia körében — divatba jött: palotanegyed alakult ki.

Pest város tanácsa 1871-ben foglalkozott Esterházy Pál gróf építési engedélyével, hogy a „József-külvárosban az Ötpacsirta utcában a testgyakorló iskola helyén — ma Pollack Mihály tér 8. — kétemeletes palotát építhessen". Az 1874-re felépült palota a lapok bírálatának pergőtüzébe került. Támadták, hogy hatalmas tömegével megbontja az Ybl tervezte egységes utcaképet. Eklektikus, masszív építmény, oszlopos kapuval, konzolos főpárkánnyal. Sorsa olyan változatos, mit egy kalandos életrajz. Volt az Egységes Párt székháza; tartozott a Nemzeti Múzeumhoz

Kút a Magyar Építőművészek Szövetsége székházának udvarán. Dienes Lajos utca 4.

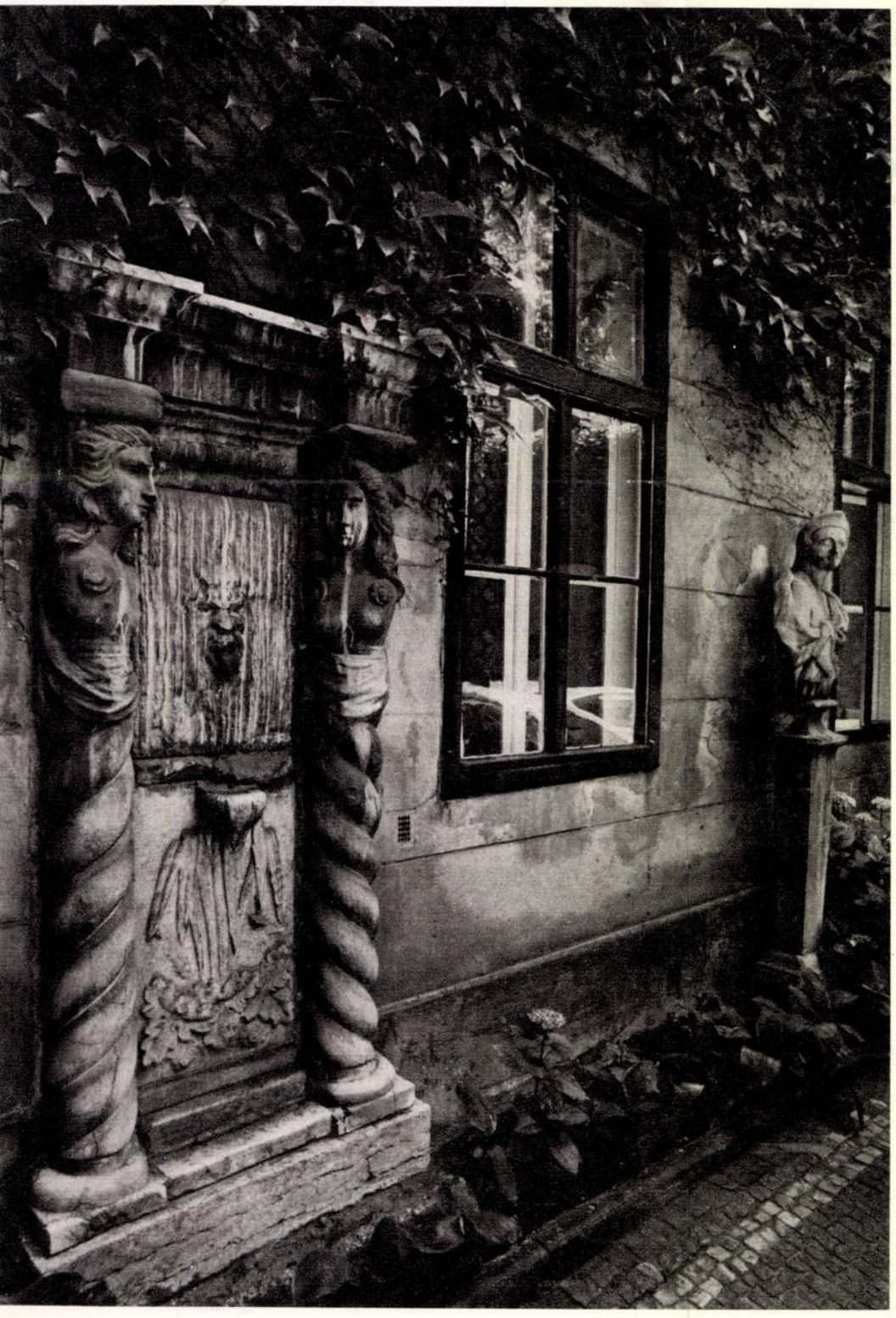

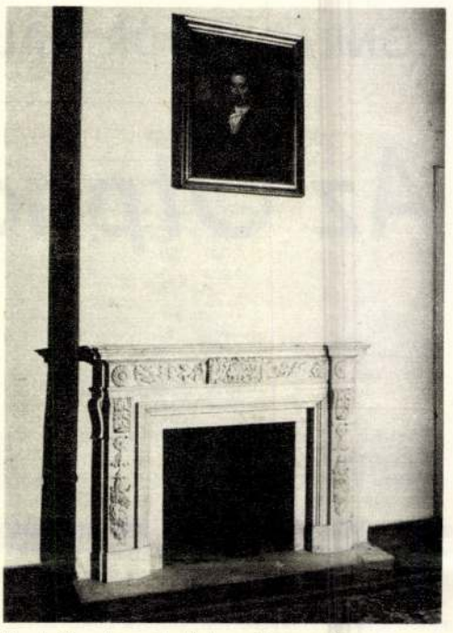

Kandalló a Kossuth Klub egyik termében. Fölötte Bugát Pál arcképe. Múzeum utca 7.

(Liszt-, Erkel-, Reményi-ereklyéket őrzött); 1946-tól 1949-ig a köztársasági elnök palotája. Ma itt működik a Magyar Rádió zenei osztálya.

A Károlyi- és a Festetics-sarokpalota vonalába még két Ybl-alkotás került. Az utca végére — ma Dienes László u. 2. 1867-ben építette, a megbízó kívánságára francia reneszánsz stílusban, gróf Pálffy Pálnénak emeletes, sarokkertes palotáját. A nemes vonalú, aránylag egyszerű külső nem sokat árul el a hajdani belső fényűzésről. A főbejárat a hajdani Ötpacsirta utcáról nyílt, de a sarokkertből is vezet föl faragott kőlépcső. A földszinti ablakokat oroszlánfejes zárókövek díszítik. Későbbi tulajdonosa még a háború előtt ápolónőképző céljaira adta el. Napjainkban kollégium.

A Pollack Mihály tér és a Pálffy-palota közötti telken 1876-ban emelt épület Almássy, majd Andrássy gróf tulajdona volt. A ház bejárata melletti szoborcsoport a római mondavilágból vette tárgyát. Szép mintájú mozaikkövekkel kirakott udvarán kőből faragott falikút, amelyet római nőt, illetve férfit ábrázoló mellszobor fog közre. Mindez és az előcsarnokban Giovanni Emanueli szobra — a vízből kilépő nimfa — még a régi palotából maradt. Az épület belsejét átépítették, korszerűsítették. Az ötvenes évek óta a Magyar Építőművészek Szövetségének székháza.

A Múzeum utcában szorosan egymás mellett sorakoztak a paloták. Más rendeltetésű ház, mint például Bókay János gyermekgyógyász tanár Ybl építette bérháza (9. sz.), melyben a professzor is lakott, alig akadt.

Említésre méltó palota lovag Freystädler Jenőé (3. sz.), melyben ma az Országos Széchényi Könyvtár több osztálya működik. Sokszor renovált, kívül jelentéktelennek látszó a 7. számú ház, amely Hadik Barkóczy János grófé volt. Belül azonban igen tetszetős, gondozott. Megmaradtak a szép termek, a fehér márvány csigalépcső és a kandallók. A Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat budapesti szervezete működik itt és a Kossuth Klub.

Szomorú a Károlyi-tömb földszinti palotarészének állapota. Hatásos kerek lépcsőháza: mennyezetén Lotz-freskó, a csigalépcső korlátja kovácsoltvas. Pusztulásnak indult a padlózat egykor szép kőmozaikja: a MÁV-szimfonikusok itt tárolják nagyméretű hangszereiket. Az emeleten eredeti megoldású a nyolcszögletű bálterem.

a lépcső melletti hangulatos pihenőt és az ajtók faragványait Thék Endre készítette. Nyoma sincs már híres bronzcsillárainak, kazettás mennyezetének, a falak bőrkárpitjának, a berendezésnek. Az épületet a harmincas években a francia követség vette meg. További tulajdonosai: a Baross szövetség, a háború után a pedagógusok szakszervezete. Ma az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ épülete.

A legszerencsésebben az 1887-ben épült Wenckheim-palota vészelte át a háborút (Szabó Ervin tér 1.). A neobarokk épületben gyönyörű az üvegtetős lépcsőház Fadrusz János szobraival. A rokokó stílusú termek, a szikrázó velencei csillárok és hatalmas tükrök, a fehér márványból faragott kandallók, az intarziás padló és a dús aranyozású falak épen vagy helyrehozhatóan maradtak meg. Szépségét ma mindenki élvezheti: a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központja. Wenckheim grófék dohányzójában található a könyvtár „Budapest" gyűjteménye. A termeket eredeti stílusukkal összhangban rendezték be, természetesen, a könyvtár rendeltetésének megfelelően, kerülték a túlzott pompát.

A múlt század végén még vagy húsz arisztokratának volt palotája a közelben az említetteken kívül. Ez a tény sok nagytőkést is idevonzott így Törleyt és Gschwindtet. A mágnások legtöbbje már a harmincas években eladta itteni palotáját. Megszűnt a pesti Faubourg St. Germain. A pompás palotákban a második világháború után közintézmények kaptak helyet, és a szellemi élet egyik központja lett a hajdani Ötpacsirta utca tájéka.

A Magyar Államvasutak Kutatóintézetének lépcsőháza Lotz Károly freskójával. Múzeum utca 11.

Csigó László felvételei

A zeneterem falain medaillonokban üde, tarka virágcsendéletek. A csillagmintás intarziájú parketta tizenhatféle nemes fából készült, de olyan állapotban van, hogy kérdéses, mennyit lehet belőle megmenteni, ha erre — remélhetőleg — sor kerül.

A 17. szám gróf Károlyi Istvánné palotája volt. Nagyméretű neobarokk épület, átnyúlik Reviczky utcára. 1881-ben épült az osztrák Fellner és a német Helmer építőművészek tervei szerint. A főbejárat és kocsibejáró (Reviczky u. 6. szám) kapuja fölött hatalmas grófi címer. Az épületegyüttesnek különösen az udvari része értékes. Az első emelet magasságában árkádos átjáró köti össze az épület két részét. Díszes erkély néz az udvarra. A háború aránylag kevés kárt tett benne. A Múzeum utcai fronton egyszerűbb a bejárat, fölötte két puttó tartja a főnixmadarat ábrázoló címert. Az előtér lépcsőjének és galériájának tölgyből faragott korlátját,

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ székháza. A kapu felett a Károlyi család címere. Reviczky utca 6.

Lépcsőkorlát részlet az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban, Thék Endre alkotása. Múzeum utca 17.

Ha a mindinkább kibontakozó építkezést szemléljük a Marx téren, össze kell szedni minden fantáziánkat, hogy elképzelhessük, milyen volt városunknak ez a része több mint száz évvel ezelőtt. A mai Szent István körút helyén egy régi Duna-ág félig kiszáradt medre húzódott, ahová nem egy korabeli „jövőtervező" lagunát, hajózható csatornát álmodott. A meder környezetében, ameddig a szem ellátott, rozzant házikók, káposztaföldek, libalegelők, raktárak, gazos buckák váltogatták egymást egészen a mai Szabadság térig. A környéken, egészen a Duna-partig, az Akadémiáig a városi szeméttelep éktelenkedett. A mai Bajcsy-Zsilinszky út nyomvonalában a Váczi körutat találhattuk. Már akkor viszonylag rendezett, köves út volt. Fontosságát növelte, hogy az 1867-ben elkészült vaspályán megindult — Európában harmadikként — a lóvasúti közlekedés a Széna piac (ma Kálvin tér) és Újpest között. A lóvasútnak köszönhető, hogy az 1870-es években rohamosan fejlődik Pestnek ez a része, s a városrendezés kiemelten kezeli a környéket. Történetünk időpontjában a Váczi körút másik oldalán, a mai Szikra Filmszínház helyén állt Pest városának egyetlen (az Osztrák Államvasutak tulajdonában levő) „vasúti indóháza". Mellette húzódott a Gyár utca (ma Jókai utca), amelyben gyáraknak alig nevezhető pinceműhelyek sorakoztak. Elhanyagolt, kültelki városrész — ez lehetett akkoriban az arra járók véleménye.

Néhány „jószemű" vállalkozó észrevette a környékben rejlő lehetőséget, és élt vele: a Váczi körút mentén számos kisebb-nagyobb műhelyt nyitottak. Közéjük tartozott a pozsonyi születésű, a szülővárosában és Bécsben tanult, Svájcban, Angliában, Németországban gyakorlatot, tapasztalatot szerző, a technikai újdonságok iránt érdeklődő Láng László.

Apja és nagyapja orvos, de ő szakít a családi hagyománnyal, és a gépek világát választja hivatásának. Bécsben felsőipari iskolai végzettséget szerez, és több ismert bécsi gépgyárban dolgozik. Rövid időre vezető beosztást is kap. Pestre érkezésekor, 1867-ben, külföldi példák ismeretében, széles körű tapasztalatok birtokában helyezkedik el üzemvezetőként az Első Magyar Gépgyárban. (A büszke cégjelzésű üzem túlméretezett vállalkozás volt, 1871-ben felszámolták.) Közel egyéves üzemvezetői tevékenysége alatt széles ismeretségi körre tesz szert, megfigyeli a magyar ipari fejlődés körülményeit és tendenciáját. Valószínűleg észleli a hiányosságokat is, és a levont következtetések meghatározzák saját műhelyének szervezését. A szükséges alaptőke birtokában — a felesége hozományát felhasználva — önálló műhelyt alapít. A nyolctíz munkással dolgozó műhely 1868. május elsején nyílt meg a Váczi körúton, a mai Alkotmány utcával szemben. A helyiségeket bérelte, de a berendezés nagy része az ő tulajdona.

Láng László nem játssza a „gyárost", maga is megfeszítetten dolgozik, hogy üzeme felvirágozzék. Megrendeléseket szerez, anyagbeszerzéssel foglalkozik, kereskedik, és ha szükséges, „előmunkásként" megmutatja a kényesebb szakmai fogásokat. Hirdetéseket fogalmaz, főkönyvet vezet, és külföldi ismeretségeit felhasználva kiemelkedő ismeretekkel rendelkező szakembereket szerez magának. Mert jól tudja, mindennek az alapja, a fejlődés kulcsa, az elismertetés legfőbb mozgatója: a jó munka. És azt is tudja, hogy a bizalmat mindjárt az első perctől kezdve meg kell szerezni. Az első időben inkább javításokkal foglalkoznak. Fő megrendelők a pesti nagymalmok. De már a kezdet kezdetén gépet is gyártottak: esztergapadot egy budai harangöntő részére.

Abban az időben (és még egy-két évtizedig) nemcsak a gépek külföldi gyártmányúak, hanem hazai iparoktatás híján a szakmukások zöme is német, cseh, lengyel származású. Láng László figyelemmel kísérte a letelepült és jó munkaerőnek bizonyuló munkáscsaládok gyermekeinek fejlődését, és ha „munkára értek" (ez akkoriban gyorsan bekövetkezett, kurta gyermekkor jutott osztályrészül a munkásgyerekeknek), alkalmazta őket a gyárban. Nem szűkmarkú, sem a szidásban, sem a jutalmazásban. Élete végéig rosszul beszélte nyelvünket, de ha mindennapi műhelylátogatása során hiányosságot talált, folyékonyan káromkodott... magyarul. Alapelve volt: a jó munkát jutalmazni kell, mégpedig azonnal. Állandóan zsebében hordott egy maréknyi ötkoronást, és a jól végzett munka láttán azonnal „prémiumot" adott annak, aki megérdemelte. Láng Lászlóból a körülményekhez jól alkalmaz-

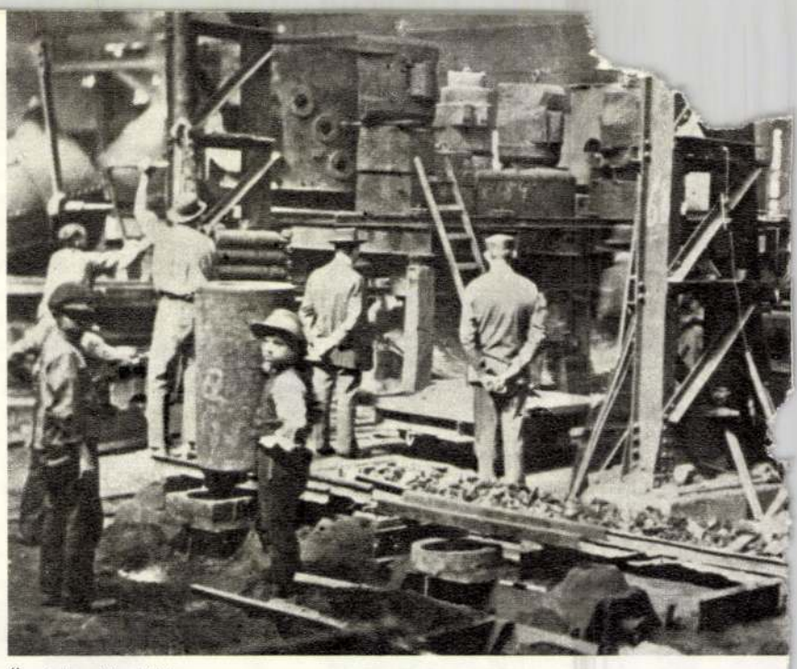

Öntéshez készülődve

Láng-gyári kovács a munkaeszközével

A Párizsi Világkiállítás Nagydíjának diplomája, 1900

A LÁNG GÉPGYÁR TÖRTÉNETE I.

DIÓSZEGI GYÖRGY

„A czég birtokosa: Láng László gépgyáros"

Sajnáljuk,
ha nem is a miénk volt

Faragott kő, márványlépcső

Gyönyörű volt valamikor

Régi magyar világjárók

LÁZÁR ISTVÁN SOROZATA

Amikor Réthly Antal születésének századik évfordulójáról emlékeztünk meg a múlt év májusában, nem sok hija volt, hogy élőként köszönthessük őt. Hiszen ekkora időívben, 1879-től máig igazán „csekélység" az a négy év, amely még hiányzott személyes centenáriumához, amidőn 1975-ben elhunyt. Sokáig élni, ez persze önmagában nem erény. Ám ő joggal számított élete utolsó évtizedeiben nemcsak a magyar tudomány egyik, majd a legidősebb művelőjének, hanem valószínűleg ő volt hosszú időn át a világ legidősebb aktív meteorológusa. Mert hallatlanul sok irányú elméleti és gyakorlati munkásság után megtalálta azt a tevékenységet, amely meghosszabbította kutató voltának aktív szakaszát, egészen haláláig. Meteorológiatörténettel és a régi időjárási események és elemi csapások kutatásával foglalkozott. Összegyűjtött minden lehetséges régi forrásunkból minden az időjárásra, földtani eseményekre, természeti jelenségekre, katasztrófákra vonatkozó utalást, adatot, megállapítást. S ezeket időrendben kötetekbe sorolva, rendkívül fontos adalékokat szolgáltatott azokhoz a vitákhoz is, amelyek a föld éghajlata évszázados alakulásáról folynak: éghajlatunk — netán katasztrofális — fölmelegedéséről avagy éppen kihűléséről, a „kis jégkorszakról" stb.

(Nota bene, Réthly Antal e könyvei pregnáns bizonyítékát szolgáltatják annak, menynyire alaptalanok a „bezzeg az én gyerekkoromban igazi nyarak (telek, tavaszok, őszök) voltak" jellegű vagy különösen „biztos az atomkísérletekkel rontották el az időjárást" és a hasonló vélekedések. Hó nélküli telek? 1712-ben Sopronban „egész télen nem esett hó, csak március 8-án éjjel." Forró nyarak? 1792. június 18-án Nagyszalókon „oly nagy dér volt, hogy a fű lábaink alatt ropogott". És így tovább . . .)

Itt azonban Réthly Antalt „csak" utazóként kívánjuk bemutatni, és nem is csak önmaga kedvéért. Ezért került társául Fehértájy Tibor mérnök, akivel „történetileg" egyszerre járt ugyanott s ugyanazon okból. Mindkettőjüket a korszerűsödésre, évszázados elmaradásának részbeni — s minél gyorsabb — behozására kényszerülő új török állam hívta meg a két világháború között. Réthly a török meteorológiai szolgálatot alapozta meg, Fehértájy — akiről nevén kívül foglalkozását tudom csak, és azt, hogy *A rejtelmes Anatóliában* címmel útleírása jelent meg évszám nélkül a Stádium kiadónál — 12 ezer kilométernyi új autóút „előtervezésére" kapott megbízást.

Mindkét feladat szükségszerűen elvitte őket Törökország — e birodalomból országgá zsugorodott, a forradalmi átalakulás és a levetkőzhetetlen anakronizmusok szorításában vergődő állam — legtávolibb és legtitkosabb zugaiba. Legtitkosabb? Igen. Anatólia némely távoli részeit nemcsak az utak, vasutak hiánya zárta el. Kemal Atatürk új török állama nyitni próbált Nyugat-Európa felé, ugyanakkor jó kapcsolatokra törekedett a Szovjetunióval is. Ám túl sokféle érdek ütközőpontjában feküdt. S túlságosan terhelte a gyanakvás, amely még a régi, sokáig expanzív, terjeszkedő, majd zsugorodásában is makacsul védekező oszmán birodalom öröksége volt. Másrészt belső terhei nyomták: az általános elmaradottság mellett például az, amit Franz Werfel *A Musa Dagh negyven napja* című művében, Elia Kazan *Amerika, Amerika* című filmjében és regényében ábrázolt: a törökországi örmények tömegének lemészárlása, ez az új Szent Bertalan-éj, egyik bevezetője a huszadik század iszonyú népirtásának. A gyanakvás, a titkolózás, az elzárkózás tehát természetes sajátja az 1920—30-as évek Törökországának. Akkor is az, ha közben nyugat- és keletközép-európai szakemberek serege járja az országot, megbecsült és jól megfizetett szakértőjeként a sokrétű korszerűsítésnek.

Néhány éve Törökországban járva, s eljutva az ázsiai részek némelyikébe is, még mindig feltűnő volt a súlyos kettősség: a technikában sokszor általunk is irigyelhető színvonal, ám a társadalomban olyan elmaradottság és feszültség, hogy a két háború közötti, sőt a múlt századi Magyarország jutott mindegyre eszembe.

Réthly és Fehértájy (utóbbi lehet hogy álnév?) útibeszámolóját azonban korántsem csak a korabeli török viszonyok megismerhetése szemszögéből érzem érdekesnek. A magyar „szellemi export" gyökere sokszor a kivándorlás kényszere volt — lásd a nagyobb emigrációs hullámok résztvevőinek nagyszerű teljesítményeit külhonban. A „kitántorgás" idejéből főként az itthon paraszt, künn jórészt munkássá lett százezreket tartjuk számon. Ám nem új jelenség az sem, amikor nincs szó emigrációról, hanem ideiglenes megbízást vállalnak jeles magyar szakembereink külföldön. Ez az export ma sem jelentéktelen. De tudjuk-e igazán értékelni, hogy a közvetlen anyagi — és szellemi! — hasznon túl mekkora a politikai jelentősége, súlya az ország tekintélye szempontjából az ilyen „exportnak" — miközben e szellemi kivitel gyakran megalapozója vagy az lehetne áruink növekvő kivitelének is?

E sorozat folytatható volna évekig vagy beláthatatlan ideig. Most, mégis befejezvén, látom: arányai sem voltak kiegyensúlyozottak. Magam is alig vettem észre, hogy — részben az anyag hozzáférhetősége, a képeslapban szükséges illusztrálás, részben pedig a kísértően kínálkozó aktualitások csábítása miatt — inkább az újabb, mint a valóban régi utazások megidézése került menet közben előtérbe.

Most 13. közleményünkkel — illetve a még következő tizennegyedikkel, amely Fehértájy Tibor útleírásának részleteit és illusztrációját adja majd — befejezvén a sorozatot, újólag javasolnám, kérném kiadóinkat. Ne feledjék ennyire el a régi magyar világjárók idő- és értékálló szövegeit. Nyilván kell időről időre tallózás, válogatás is, hol „csak úgy", minden lehetséges régi útirajzból, hol tematikus csoportosításban. Ám a fontosabb az eredeti művek új kiadása, illetve nem egy esetben lefordítása vagy kéziratból való feltámasztása volna. Képtelenség, hogy a múlt századi magyar könyvkiadás többet tett — akár a történelmi, akár a művelődéstörténeti anyagot nézzük — a forráskiadványokért, mint amit mi teszünk. Holott a betűvel telenyomtatott papír, gondolom, soha nem volt annyi, mint manapság.

Konya. A fapiac a dzsámi előtt

RÉTHLY ANTAL

Két év kisázsiai Törökországban

A világháború befejezése után Európa nagyhatalmai már azt hitték: a keleti kérdést végleg elintézték azzal, hogy Törökországot kiszorítják Európából és Belső-Anatóliában elszigetelik. Azonban a 150 év óta halódó Törökország a háború elvesztése után éppenséggel nem halt meg, hanem megcsonkítva bár, de végre teljes független, önálló állami élettel berendezkedő új birodalommá vált. Maga is érezte, hogy régi gondolatvilágával a mai korba nem illeszkedhet már bele, újjá kell szerveznie az állami élet minden ágát, és ehhez a korszerűsítéshez külföldi szakértőkre is szüksége van. Szakértőket főképp Németországból és Magyarországból hívtak meg. Egész serege a különböző szakmabeli férfiúnak és tanárnak állott a török kemalista kormány szolgálatába, s rövid néhány év alatt ez a 150 év óta pusztuló ország újjáéledt, s mint Ázsia előőrse, számottevő birodalom lett. 1923—1924-ben indult meg az erősebb újjászervezési mozgalom, és 1925-ben kaptam én is a török kormány megtisztelő felszólítását, hogy szervezzem meg a földmívelésügyi minisztérium hatáskörében a meteorológiai szolgálatot. Így kerültem 1925 végén Törökországba.

A mai Törökország rohamos átalakításnak van alávetve, kétévi működés után hazatértem, és így már nem lehettem tanúja annak, mit jelentett Törökországban a latin betűs írás kötelező bevezetésével az arab írás megszüntetése. A külsőségeiben nagy jelentőségű fezviselet eltörlésénél is nagyobb lépés volt ez, sőt még a svájci törvénykönyv átvételénél is, mert hogy ez az írott törvény élővé váljék, még sok víznek kell a Szakaayán és a Kizilirmákon lefolynia, de a latin betűs írás nagyon hamar érezteti hatását és gyökeresen átalakítja a népet.

Hosszabb időt töltöttem Izmirben és Burszában (Brussza). Izmirben, valamint Magniszában a már említett függefeldolgozást, Burszában a

1980/27

- *Halló, hall engem?*
- *Igen, csak kicsit halkabban, ha lehet.*
- *Kedves uram, én Kanadából hívom önt, azért kiabálok. Montrealban kaptam meg a címét. Az egyik teleküggynök, bizonyos Ferenc Oszkár kéri, hogy teremtsük meg a kapcsolatot a Magyar Műemlékvédelemmel. Arról van szó, hogy ügyfeleim szeretnének Magyarországon egy kastélyt igénybe venni nyaralás, üdülés céljára. Kérem, mindent vállalnak, amit ehhez intézni, fizetni, bonyolítani kell.*
- *Örülnék neki, hiszen valamelyik halálraitéltet talpra állíthatnánk, de a tárgyalást nem nálam kell kezdeni.*

A HALOGATÁS TÖBBE KERÜL

Mivel megfelelő hangrögzítő berendezés nem volt kéznél, így az iménti rövid telefonbeszélgetést emlékezete segítségével mondta dr. Barcza Géza, az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség műemlékvédelmi osztályvezetője.

— Nagyjából pontosan idéztem, annál is inkább, mert nem olyan rég történt. Volt ennél érdekesebb kezdeményezés is, igaz, annak van már vagy tíz esztendeje. Az egyik nyugati képes magazin fotót közölt a bajnai kastélyról ezzel az egyszerű, félreérthetetlen képaláírással: „Eladó". Nem tudom, milyen meggondolásból közölte a tekintélyes lap, számunkra inkább a következmény volt megdöbbentő. Rövid időn belül összesen 14 országból érdeklődtek, hol, kivel, mikor lehetne tárgyalni a rendbe hozatalról, a bérbe vételről.

Alkalmasat vagy újat?

Hazánkban összesen félezer azoknak a kastélyoknak, kúriáknak a száma, amelyek a múltból ránk maradtak. Negyven évvel ezelőtt egyértelmű volt a rendeltetésük, később elég hosszú ideig fosztogatták, baromfit neveltek bennük vagy éppen gabonát tároltak lakosztályaikban, márványtermeikben. A „szabad kihasználás" akkor hagyott alább, amikor beázott a tető, bedőlt egy-egy fal, kitörtek az üvegek, amikor a karbantartás nélkül eltelt idő bebizonyította, valójában mire képes.

— Sok épületen bizony alapos sebeket hagyott az árvaság — folytatja az osztályvezető. — Négyszáznak van gazdája, csak sovány a pénztárcájuk, több mint harmincat pedig galambok, macskák és kóbor kutyák laknak. Ezeket új ruhába öltöztetni nem olcsó mulatság. Némelyiknek ötvenmillió forint meg sem kottyan. Ilyen degeszre tömött tarisznyát viszont nem lehet manapság csak úgy leakasztani.

Műemlékvédelem van, sőt hagyományai is vannak. A Magyar Tudományos Akadémia égisze alatt 1858-ban létrejött Archeológiai Bizottság 1881-ben már műemléki törvényt fogadott el, a jelenlegi felelős pedig, az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség, 1957-ben alakult. Felelős, de nem fenntartó, így a helyreállítások költségeinek csak elenyésző hányadát tudja fedezni. Segít a használatba vétel adminisztrációs munkájában, a tervezésben, és ha különösen értékes épületről van szó, még a kivitelezésben is. Legnehezebb feladata évről évre használatba vevőt keríteni.

— Még mindig az érdektelenség az úr. Kérdezem én, melyiket választja, ha a saját pénzéről van szó? Rendbe hoz egy régi lakást, műhelyt, garázst vagy újat épít? A régit alkalmassá tenni mindig olcsóbb... és nem vagyunk merevek. Ha a funkció megkívánja, homlokzaton belül sok mindenbe beleegyezünk, beleegyeznénk. A kastélyok nyilvántartási értéke rendkívül alacsony, éppen ezért felújítási alapok is csak minimálisan képződhetnek. Magyarán: csak annyi pénz áll rendelkezésre, amennyiből egy-egy helyreállításhoz már nem is érdemes hozzáfogni. A többit gondolhatja...

Többet is tehettünk volna

Schossberger Vilmos báró, 1942-ben azon a napon is szokásához híven éppen frissítő fürdőt vett a Gellért uszodában, amikor elérte a vég. Elvitte a szíve a turai kastély tulajdonosát. Fiát, az ifjabbik bárót munkaszolgálatra hurcolták a németek. Alighanem ő volt az utolsó tulajdonos, ahogy a faluban mesélik.

A kastély bejáratánál, melyet 1883-ban Ybl Miklós tervei alapján építettek eklektikus stílusban, most két tábla és egy keresztbe tett vasoszlop fogad. „Szemét lerakása tilos!" így az egyik. „A parkba járművel behajtani tilos!" emígyen a másik.

— Gyönyörű volt ez valamikor — porolja a ruhát magán Jenei Péter. — Voltak itt már valamelyik minisztériumból is, akkor azt hajtogatták, hogy olyan lesz majd, mint régen. Hogy a fenébe ne sajnálnánk, ha nem is a miénk volt. Itt az udvarban álltak a parádés kocsik, a szemét helyén sok-sok virág.

Az ajtók beszögelve, a sarkok letöredezve, ép ablak egy sincs, a torony egykori órája rozsdás, kilyukadt lábas fenekére hasonlít. Számára megállt az idő. A pinceablakok vasrácsokkal elfedve, a földszintiek befalazva.

— Minden lyukat nem tudunk betömni. Talál rést, aki be akar menni. Most is öt gyereket fogtunk bent az alagsorban. Bejárnak galambászni, csempét, ablaküveget lopni. Mindent, ami mozgatható.

Létrán ereszkedünk le az egyik pinceablakon át. Dohos a levegő, az ajtók szétverve, a zárak, pántok hiányoznak. A földön újabb összerakott csempehalom (a gyűjtögetőt az utolsó pillanatban megzavarták). Odébb szétvert szekrények, fogasok. A falból csupasz vezetékek lógnak. A folyosók sötétek, emberi és állati ürüléktől bűzlik a levegő. Egy nedves papírlapon mártogatós tollal írott sorok. Igazolás a helyi tanácstól Cserháti Imre részére, hogy gyermeke jogosult az iskolai napközire. A dátum: 1961.

— Hogy osztán mi lesz a sorsa — emel ki egy kutyát Jenei Péter az ablakon át. — Az egyik ezt mondja, a másik azt. Ha akkor csinálják, vagy tíz éve, akkor még a felébe sem került volna.

— Összedől ez itt magának — tolja a kerékpárt kifelé Csörgei János. — Nem csoda, visznek innen, amit érnek. Nemrég estefelé jövök erre, egyszer csak furcsa zajra leszek figyelmes. Lemásztam a pinceablakon, hát egy fiatalember vágta fejszével a gerendákat. Megijedtem. Hozzátok gyorsan a kutyákat, itt van a tolvaj — kiáltottam az ablak felé, mintha többen lennénk. Erre ledobta a fejszét és felrohant a toronyba.

Nem messze a kastélytól fából készült fészer. Egy helybeli tanáré. Az anyaga a kastélyból való.

— Hét éve mondták ki felette az ítéletet, amikor életveszélyessé nyilvánították — mondja Visy György vébétitkár. — Addig ott volt az iskola. Azóta? Hát felépült az új iskola, egy óvoda, egy új orvosi rendelő, egy napközi otthon. Értem én, mire akar kilyukadni. Arra, hogy ezeknek az összköltségéből helyrehozhattuk volna a kastélyt is. Közel jár az igazsághoz, sőt ezek az intézmények el is férnének benne. No de hát a pénzt mi sem egyszerre kapjuk. Többet is tehettünk volna érte, ezt nem vitatom, de az ember bele is fárad.

A község határában néhány éve gyógyhatású termálvizet találtak. Mivel strandépítésre nincs pénz, palántával beültetett fóliasátrak fűtésére használja a tsz.

— Ki építsen strandot? Ha belegondol, itt a kastély, itt a gyógyvíz. Én már nem hiszek ebben az egészben. Sokan érdeklődtek, nézték, ígértek, lelkesedtek, aztán köszönés nélkül távoztak. Tavaly ősszel külföldiek is jártak itt. Mi azt se bánnánk, ha azok nyaralnának benne, csak ne így látnánk.

Kifelé jövet a községből, két kép marad az emlékezetemben. Az egyik: csodálatos, színes palával fedett házak, üvegezett, lakótelepi otthon nagyságú teraszokkal, színes csempékkel, égig érő cirádás kerítésekkel. A másik pedig a pusztulás küszöbén (még) „álló" kastély.

Marad a kecske, marad a káposzta

— Tura, Majk, Nagycenk, Tarnaörs és a felsorolást sokáig lehetne folytatni — mondja Sisa Béla, az OMF előadója, aki tavaly az érdeklődő külföldieket kísérte. — Tévedés ne essék. Nem arról van szó, hogy megvennének néhány kastélyt, mielőtt teljesen összeomlana. Nem tulajdonosok akarnak lenni, hanem tőkéjük egy részével beszállnának a magyar idegenforgalomba.

A hiteles középkori formában helyreállított és minden kényelmet, valamint különféle programokat is biztosító kastélyokért ölre mennek a külföldi turisták. Írország, Franciaország, Spanyolország talán legnagyobb idegenforgalmi attrakciója a kastély. Furcsa, hogy nem is olyan messze ezektől az országoktól parkőrökkel kell vigyázni jó néhány üres műemléket, rá ne dőljön a kíváncsiskodó gyerekekre. Még azt sem hozhatjuk fel mentségünkre, hogy nincs érdeklődés. Érdeklődés van, csakhogy erre a nemzetközi érdeklődésre oda is kellene figyelni.

— A legújabb jogi rendelkezések már lehetővé teszik, hogy külföldi cégeket is bevonjunk műemlékeink idegenforgalmi célú helyreállításába — mondja Lengyel Márton, az Országos Idegenforgalmi Hivatal helyettes vezetője. — A rendelkezések egyetlen kitétele, hogy a beruházás 51 százaléka magyar befektetés legyen. Azt is mindenki tudja, hogy egy-egy helyreállítás költsége átlagosan 100 millió forint, és mi sem rendelkezünk korlátlan anyagi lehetőségekkel. A nyilvántartott kastélyok rekonstrukciós költsége 1,1 milliárd forintba, míg ugyanekkora kapacitással rendelkező új létesítmények építése 1,8 milliárd forintba kerülne. Már itt is tetemes, 700 milliós megtakarítást érhetünk el a régiek hasznosításával. Igaz, az ehhez szükséges 1,1 milliárdot sem lehet azonnal előteremteni.

És itt lép színre a külföldi érdekeltség. Elsősorban a helyreállítás összköltségének kis híján a felét fedezné — az 1,1 milliárd nekünk így csak 600—700 millióba kerülne. Természetesen arra is törekednének, hogy minél több külföldi turista látogasson el helyreállított intézményeinkbe, hiszen akkor már turizmusunk szervezésétől függne saját hasznuk is. Végül, ami a legfontosabb: megmenthetnénk pótolhatatlan kulturális értékeinket.

— Érdekes, hogy kívülről jobban látják a lehetőségeinket, mint mi saját magunk. A műemlékek megmentésének nem fő útja a külföldi tőkebefektetés, de jelen pillanatban feltétlenül indokolt — summázza dr. Barcza Géza. — Az igazi persze az lenne, ha ezt a kérdést magunk tudnánk megoldani.

— Nemzetközi érdeklődés volt és napjainkban is van — folytatja az OIH helyettes vezetője. — Eddig feltételek híján ezzel az elképzeléssel ki sem mentünk a világba. Most kezd összedolgozni a műemlékvédelem és az idegenforgalom. Véleményem szerint csak előnye származhat az országnak ebből a szövetségből. Éppen ezért, minél tovább halogatjuk, annál többe kerül.

FRANKA TIBOR

„Összedől ez itt magának"

GRNÁK LÁSZLÓ FELVÉTELEI

kezett a kölyök —, de nem tehetek róla, hogy gyerek létemre értelmesebb dolgokat találok ki, mint a történelem...

— Folytasd, kis tacskó, folytasd — biztatta a történetíró a süvölvényt —, engem nem lehet egykönnyen felbőszíteni.

A süldő vitázó azonban nem folytatta. Szemét — bizonyára képzelőereje parancsára — hirtelen lehunyta, és máris az Alvilág sötétségében találta magát.

Ez a sötétség különleges, a felvilágon teljesen ismeretlen tulajdonsággal rendelkezett. Úgy volt sötét, hogy látni lehetett benne. E környezetben a semmi is határozott körvonalakban jelent meg, a holtak árnyait éppen úgy körül lehetett kerülni, mint az eleven emberi testet.

Nagy léptekkel közeledett a kölyök alvilágának terében az athéni és a perzsa hadvezér. Mindketten teljes fegyverzetben és látható elégedettséggel álltak meg a holtakat átszállító Stüx folyó partján, ahol az Alvilág csónakosa, Kharón várakozott.

— Kik vagytok, derék halottak? — kérdezte az érkezőket.

— Az én nevem Olümpiadorosz — szólt az egyik árnydalia —, athéni hadvezér vagyok. Ő pedig nemes ellenfelem, a perzsa Maszisztiosz — mutatott a mellette feszítő perzsára.

— Valóban az lennél? — méregette elismerően a hatalmas árnyat Kharón.

SAJDIK FERENC RAJZA

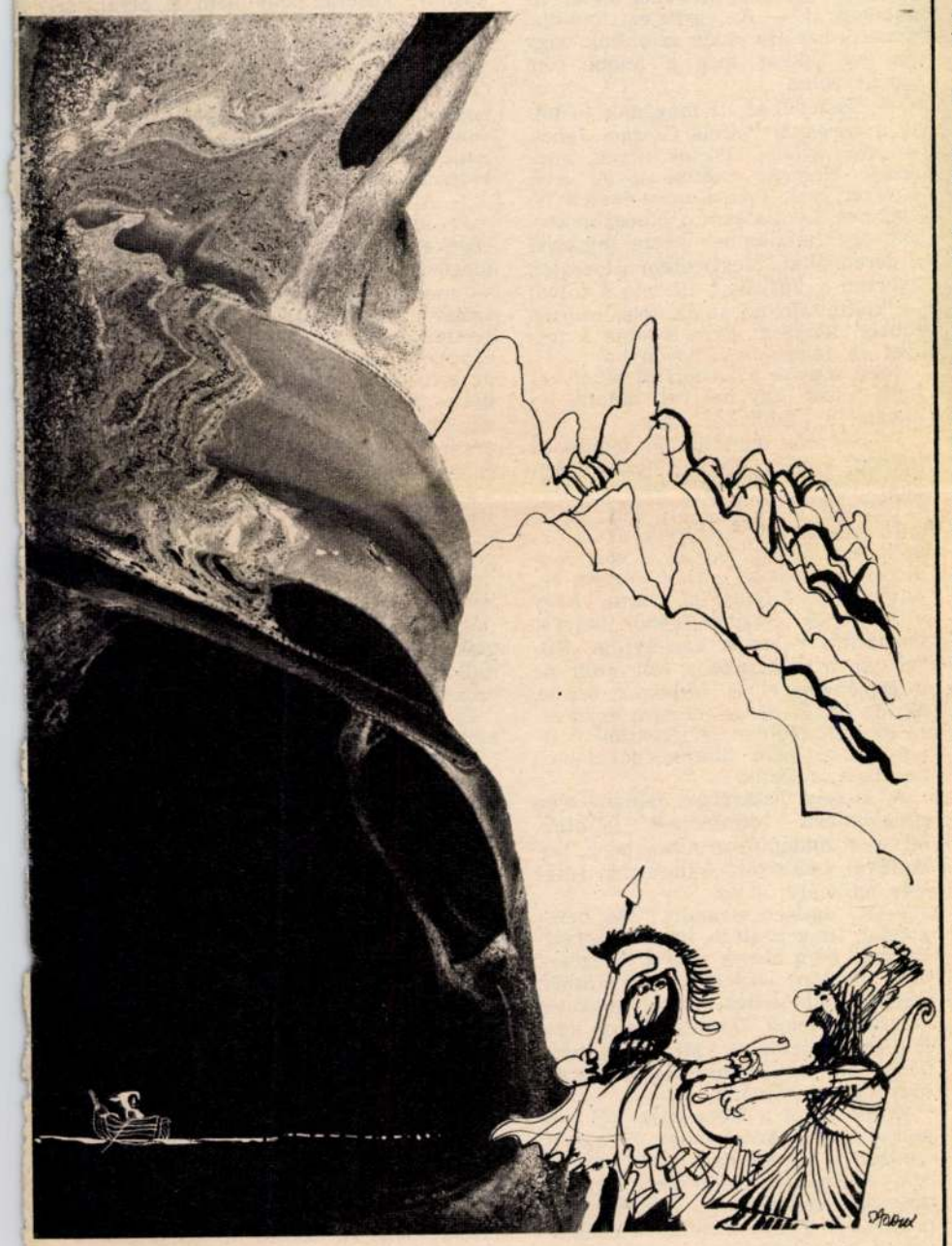

GYÁRFÁS MIKLÓS

A kölyök

— Az vagyok. Az erütrai győző.

— Bocsáss meg, barátom — szólt közbe az athéni katona —, az erütrai győző én vagyok. Én, Olümpiadorosz.

— Hát most melyik kettőtök közül az erütrai győző?

— Én! — kiáltotta Maszisztiosz.

A lehunyt szemű fiú azzal akarta folytatni a képzeletében kibontakozó jelenetet, hogy a történelemből játszótérre áttessékelt hőseit, Olümpiadoroszt és Maszisztioszt észhez téríti. Úgy gondolta, jót nevetnek egymás mértéktelen hiúságán, és szépen beszállnak Kharón csónakjába. Csakhogy a két hadvezér nem akart beszállni a csónakba. Egyikük sem talált semmi nevetségeset abban, hogy halott létére a felvilági dicsőségen marakodik.

Hiába akart mást a südri sieheder, képzelete színpadán így kiáltott fel Olümpiadorosz.

— Győztesnek mered magad nevezni, te barbár perzsa giliszta?

— Talán téged nevezzelek annak, te hellén ganajtúró bogár? — hördült fel Maszisztiosz.

Kharón, mintha csak a kölyök segítségére kívánt volna sietni, rendreutasította a két katonát.

— Ne vitatkozzatok. Itt, az Alvilágban nincsenek győztesek és legyőzöttek. Itt minden ember egyformán halott.

Szavainak semmi hatása nem volt. Olümpiadorosz sértetten mordult Kharónra.

— Csak nem azt akarod mondani, hogy én ugyanolyan közönséges halott vagyok, mint ez?

Maszisztiosz is a csónakosra támadt.

— Senki sem kötelezhet rá, hogy ezzel az ostoba athénival egyformán enyésszek el!

Az Alvilág csónakosa még egy kísérletet tett a két önbűvöletbe esett hadvezér észre térítésére.

— Aki halott, az halott, semmi más. Tessék azonnal eldobni az egész felvilági maskarát, a mellvértet, kardot, íjat, aztán szálljatok be és indulás.

Maszisztiosz feldúltan méltatlankodott.

— Hogy én eldobjam győztes fegyvereimet?

— Te? Győztes fegyvereket? — kacagott fel gúnyosan Olümpiadorosz —, neked elvette az eszedet a halál!

— Miért? Már arra sem emlékszel, amikor nyakon döftelek a kardommal?

— De előbb az én íjvesszőm hatolt beléd!

— Ne ordítozzatok. Ez az örök csend birodalma — csitította a két megvadult halottat Kharón —, ha egyszer egymás fegyverétől estetek el, mindegy, hogy ki döfött előbb.

— Már hogy lenne mindegy — háborgott az athéni hős —, láttad volna csak, milyen nagyképűen rohant felém a kényes, aranyzablájú paripáján, s minő kevély pofával készült belém mártani cifra markolatú kardját. De akkor én a jobb lábammal hirtelen hátraléptem... fel az íj vesszejét a húrra és bele a melle boltozatába! Tüstént lebukott a lóról.

— De nem haltam meg, te hellén varangy. Fölpattantam és kardommal jobbról-balról eltángáltalak! — vágott vissza a perzsa.

— A lovad farát tángáltad el, nem engem.

— A lovam fara nem szokta azt kiáltani ronda athéni nyelven: ne döngess tovább, hős Maszisztiosz...

— Te tángáltál és mégis én ejtettem rajtad újabb két sebet?

— Annál nagyobb a dicsőségem, hogy immár három sebbel testemen, újból neked rontottam.

— De nem találtál el.

— Eltaláltalak.

— A végén, mert szerencsédre kiütöttem a szemedet, és vakon csakugyan eltaláltál. De ha épségben maradnak a szemeid, és célba veszel, még ma is élek.

— Elegem van belőletek — ordította a csend hajósa —, vagy azonnal leszereltek, vagy egyikőtök sem szállhat be a csónakomba, s akkor sosem juthattok el az örök béke birodalmába.

— Íjam nélkül nem kell az örök béke! — harsogta Olümpiadorosz.

— Kardom nélkül én sem fogadom el a halhatatlanságot — csatlakozott az athéni hadvezérhez a perzsa harcos.

Elismerő tekintettel fordult egymás felé a két halott. Szemeikben a büszkeség fénye ragyogott. Ebben a pillanatban örök szövetségre léptek, és elragadtatva csodálták bátorságukat, mely méltóvá tette őket arra, hogy egymás gyilkosai legyenek.

Aztán kart karba öltve, beszálltak Kharón csónakjába. Árnyaik büszkén siklottak az Alvilág időtlenségében a néma folyón.

— Végre — sóhajtott magában a kölyök.

Csukott szemhéja rányílt a valódi világra, melyben várakozástejesen ültek az idős férfiak, köztük Szophoklész és Hérodotosz. Mindenki azt várta, hogy az elbambolygott fiú tovább folytatja kelekótya fejtegetését, de a kölyköt annyira megrendítette képzeletvilága pimaszsága, hogy egyetlen értelmes szót sem tudott kinyögni. „Ennyire falusi suttyó lennék? — kérdezte magától. — Kiröhögöm az Alvilágot, a hősöket, a halhatatlanságot, s még a béke szent gondolatát is? Megérdemelném, hogy Zeusz tüzes mennykővel üssön a fejem búbjára..."

Zeusz azonban — mivel rendkívül kifinomult érzéke volt a büntetések iránt, úgy döntött, hogy kegyetlenebbül torolja meg a fiú bárdolatlanságát.

— Legyen komédiaíró — szólt, s halhatatlan szája körül kaján mosoly jelent meg. A kis Arisztophanész természetesen még nem tudta, mi vár rá.

DR. UNGER EMIL–MAGYAR ZOLTÁN

Ungerék a Magyar utcában

A pesti Belváros délkeleti szélén, körülbelül fél kilométer hosszúságban, húzódik a Kossuth Lajos utca és Kecskeméti utca között a megtört vonalú, jellegtelen házakkal szélességéhez képest aránytalanul magasan beépített, szűk Magyar utca. Közepe táján megszakítja a Károlyi-kert parkja. Résszerű kezdetét a Kossuth Lajos utca nyüzsgő forgalmában talán észre se venné az ember, ha nem az Astoria Hotel feltűnő épülete állna a sarkán. Alig néhány méternyire a Múzeum körút zajos forgatagától különösen hat a kis utca csendje, nyugalma. Ha nem nézzük a sok-sok parkoló autót, úgy tűnik, mintha itt megállt volna az idő, mintha a múltba kerültünk volna vissza. A többnyire 3—4 emeletes házak elég régiek, nagy részük a századforduló idején épült, nem egy még régebben.

Közel három évszázaddal ezelőtt, közvetlenül a törökök kiverése után csak egyetlen, gyéren beépített, kertekkel megmegszakított házsor húzódott a mai Magyar utca nyugati oldala mentén. Vele szemben, az utca teljes hosszában ott állt még a középkori eredetű városfal — amelynek a maradványait ma már csak egy-két ház udvarán lehet megtalálni. Akkoriban ezen az oldalon tilos volt építkezni, nehogy — ellenséges támadás esetén — a házak zavarják a védők feljutását a falakra. Ilyen támadást Pest városa nem ért meg. 1695-ben a mai Magyar utca elődjét Stadtmauer-Gasse, tehát Városfal utca néven említik.

A XVIII. század elején megszűnt az építkezési tilalom, a fal mentén is parcelláztak, s az apró telkeken napszámosok, kapások tapasztottak falusi házikókat a városfalhoz. Az így kialakult kétsoros utca szegényes volt ugyan, de nem minden fontosság nélküli: a városfalon belül a legrövidebb összekötője a Hatvani- és Kecskeméti-kapunak.

Akkoriban az utcákat nem a városi tanács nevezte el hivatalosan, hanem a lakosság, teljesen spontán módon. Nem mindig egységesen, és ritkán tartó-

Az Ybl építette Unger-ház Pest egyik legszebb romantikus épülete

san. A mi utcácskánk elnevezései ebben az időben továbbra is a városfallal függtek össze. Szabó rondella utcának nevezték egy ideig, majd déli felét Bástya utcának, felső szakaszát Városi bástya utcának. Máskor viszont az utca két részére egyszerűen a „Kecskeméti-kapu felé", illetve „Hatvani-kapu felé" megjelölést alkalmazták. Az 1750-es években az előbbi szakaszt Alsó bástya utcának hívták, a Hatvani-kapu felé eső, északi részt viszont ugyanekkor az eddigiektől teljesen eltérően Unger-Gasse néven kezdték emlegetni.

„Unger" középfelnémet nyelven magyart jelent. Az új utcanév magyarázatára felmerülő első gondolat tehát az lehet, hogy az utcában magyarok laktak. Ha meggondoljuk, hogy a XVIII. század első felében Pest lakosságának hozzávetőleg 60 százaléka német nyelvű volt, és a fennmaradó 40 százaléknak is csak egy része magyar, a rácok és más nemzetiségűek mellett, nagyon is elképzelhetőnek látszik, hogy utcánk azért kapta új nevét, mert a környező utcáktól eltérő módon magyarok laktak benne — habár a különböző nemzetiségek utcák szerinti elkülönüléséről nincsenek korabeli adatok. A keskeny utcát mindenesetre Unger- vagy jóval ritkábban Ungar-Gasse néven emlegették több mint száz éven át, és ez az elnevezés legkésőbb 1791 után az egész utcára, tehát az alsó szakaszára is kiterjedt. Ismét hangsúlyozni kell a névadás spontán voltát, azt, hogy az utcaneveket semmiféle hivatalos határozat nem rögzítette, azokat a város kezdődő magyarosodása idején tetszés szerint magyarra is fordították — utóbb esetleg magyarról vissza németre. 1872-ben, a főváros egyesülésekor törölték el a városi hatóságok a német utcaneveket, és hivatalosan meghatározták az új, magyar elnevezéseket. Ettől kezdve viseli utcánk a Magyar utca nevet egy század viharos eseményeitől meg nem zavarva, annyi más utcától eltérően, máig változatlanul.

Az új név eddig tárgyalt, meggyőzőnek látszó értelmezésével szemben azonban — a később említendő tények ismerete nélkül is — felmerülhetnek bizonyos kétségek. A XVIII. századi pesti német polgárok nyelvén az Ungar jelentette a magyart, nem pedig az Unger. Az elnevezés tehát érthetetlenül régiesnek hat. Továbbá Pesten már volt a XVII. század végén egy csakugyan jogosan Magyar utcának fordítható „Hungar-Gässl" a mai Bástya utca helyén. A XIX. században pedig az időközben kiépülő Ferenc-külvárosban is viselte egy utca az Ungar-Gasse nevet. Ezeknek népnév eredete aligha vitatható.

Levéltári és telekkönyvi adatokkal igazolható tény, hogy a XVIII. század közepén — az ellentmondó adatok szerint 1738-ban, vagy ami valószínűbb, 1746-ban — a Hatvani utca és a későbbi Magyar utca sarkán fekvő ingatlant egy Unger Benedek nevű kovácsmester szerezte meg. Arra pedig nem egy példa van a korabeli Pesten, hogy utcát neveztek el a kezdeténél álló ház tulajdonosáról: így kapta első nevét a terézvárosi Mittermeyer (később Király, ma Majakovszkij) utca is. Tehát a Magyar utcát nemcsak népnévről, hanem családnévről is elnevezhették. Ez megmagyarázná az akkor már régiesnek tűnő „Unger" szóhasználatot.

Ismerve a korabeli utcanévadás spontán voltát nem remélhető, hogy valaha is előkerüljön olyan írásos dokumentum, amely igazolhatná akár az egyik, akár a másik föltevést. Igen erősen a családnév szerinti elnevezés mellett szól azonban a hagyomány, amely máig él Unger Benedek egymástól messzire szakadt késői utódai közt.

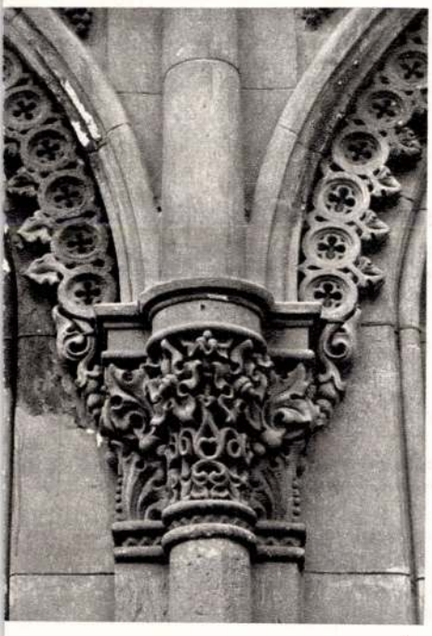

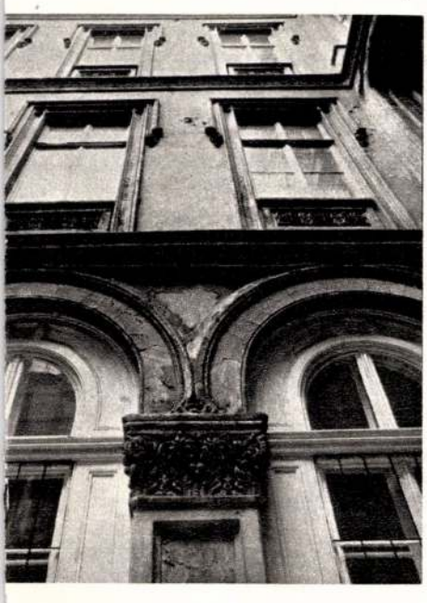

Unger Benedek az őrvidéki (ma: Burgenland) Pinkafőn vagy annak közvetlen környékén született 1703-ban vagy az azt követő években. Lehetséges, hogy elődei a Pinka-völgy székely származású középkori magyar határőrei voltak, akik a XVI. században jórészt kihaltak, s túlélő maradékaikat a betelepülő németek Ungereknek, vagyis magyaroknak nevezték.

Unger Benedek mint vándorló kovácslegény kerülhetett Pestre. 1736-ban már háza volt az Újvilág (ma Semmelweis) utcában. 1740-ben feleségül vett egy magánál idősebb özvegyasszonyt, és már mint kovácsmester ugyanezen év augusztus 22-én — nyolc mestertársa ajánlásával — megkapta a pesti polgárjogot. Néhány évvel később elcserélte Újvilág utcai házát Török Antal Hatvani utcai házáért, és ezen a jóval előnyösebb, forgalmasabb helyen, a Hatvani-kapu közvetlen közelében rendezte be műhelyét.

A mai Magyar utca északi vége ebben az időben még nem alakult ki végleges formájában. Az a Stadtmauer-Gasse, amelyet említettünk, még nem ért ki a Hatvani utcáig. Az utca megnyitását 1719-ig a ferenciek ottani kertje akadályozta. A megnyitott utca kezdete eleinte más irányban haladt, mint ma: egy 1743-ból származó térkép tanúsága szerint az utca torkolata távolabb esett a Hatvani-kaputól, mint az Újvilág utcáé, ma viszont — a XVIII. század második fele óta — a Magyar utca van közelebb az egykori kapu helyéhez, az Astoria aluljáróhoz. Nagyon lehetséges, hogy az utca kezdetének közelebb helyezése a kapuhoz kapcsolatban állt Unger Benedek itteni telekszerzésével. A kovácsmester az 1740-es 50-es években új házat építhetett itt — nem pontosan a korábbi Török-féle ház helyén — és az utca átkeresztelése talán éppen ezzel az átépítéssel és a forgalmas, jól jövedelmező kovácsműhely megnyitásával függött össze. Az új, kétemeletes épületet Elefánt-háznak nevezték később, a XIX. század derekán, a földszintjén működő fűszer- és borkereskedés cégére után. A messze földön híres pesti vásárokra érkező szekeresek a Hatvani-kapun behajtva azonnal megtalálták Unger Benedek műhelyét, de a Kecskeméti-kapun át érkezők is könnyen elérhették a Magyar utcán keresztül. Amikor a városfal külső oldalán is szabad lett építkezni, a mester még jobb helyre, az Országútra, a mai Múzeum körútra helyezte át műhelyét.

Unger Benedek csakhamar jómódú lett és tekintélyes. 1755-ben a választópolgárok százas testületébe is beválasztották. Miután gyermektelenül özvegyen maradt, 1762-ben, idős korában feleségül vette egy rézműves fiatalon megözvegyült leányát, Hagen Klárát. Esküvői tanúja Mosel József városbíró és Scopek Ferenc tanácsjegyző volt. Mosel József — később Pest legelső polgármestere — lett gyermekeinek keresztapja is. Unger Benedek 1781-ben halt meg. Két fia maradt, Antal és Ferenc, akik Schmied—Unger melléknévvel folytatták apjuk foglalkozását, és a család máig is virágzó két főágának ősei. Különösen az Antal-főág leszármazottai játszottak hosszú évtizedekig jelentős szerepet Pesten mint igen gazdag polgárok és vaskereskedők.

A családi hagyomány tudni véli, hogy valamikor „az egész Magyar utca" az Unger család tulajdonában volt. Mivel a levéltári és telekkönyvi adatok nincsenek feltárva, csak annyit lehet mondani erről, hogy Unger Benedeknek csakugyan volt legalább még egy háza a Magyar utcában, az országúti kovácsműhely épületével átellenben, a fal belső oldalán, a mai Reáltanoda utca torkolatával szemközt.

A Magyar utca és a névadó család kapcsolata nem szűnt meg Unger Benedek halálával. 1852-ben Benedek unokája, a dúsgazdag Unger Henrik, Pest ötödik legvagyonosabb háztulajdonos polgára, Ybl Miklóssal átjáróházat építtetett a feleslegessé vált egykori műhely helyén, az Országút—Magyar utcai kettős telken. A ház ma műemlék, Pest talán legszebb romantikus stílusú kis palotája. Évtizedekkel később, 1914-ben, Benedek egyik ükunokája, dr. Unger Richárd felépíttette és megnyitotta a hátsó frontjával ugyancsak a Magyar utcára néző, annak az egykori Elefánt-házzal szemközti sarkát elfoglaló Hotel Astoriát.

A FŐVÁROS VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIÁJA XXX.

VÁROSFEJLESZTÉS. VÁROSRENDEZÉS

Granasztói Pál: A tudományművelés pilléreiről. Tapasztalatok egy tudományág kibontakozása során. = Magyar Tudomány 1981. 11–12. sz. 913–931. l.

Hajnal Károlyné: A területfejlesztési tervezés tapasztalatai. = Pártélet 1981. 12. sz. 27–31. l.
A fejlődés főbb jellemzői. A területileg arányosabb életkörülmények kialakítása.

Tanácstagi kézikönyv. Összefoglaló adatok a főváros társadalmi-gazdasági fejlődéséről. Bp. Főváros Tanácsa Információs Központja, 1981. 170 l.
Budapest társadalmi-gazdasági fejlődése az V. ötéves tervidőszakban. Helyzetelemzés, adattár ágazatonként és kerületenként. Az ellátottság színvonalának változásai 1980-ban, a kerületek rangsora.

Tervezési segédlet. Adatok a fővárosi kerületek társadalmi-gazdasági fejlődéséről. Bp. Főváros Tanácsa Információs Központja, 1981. 582 l.
A kerületek fejlődése az V. ötéves tervidőszakban. A népesség, terület, lakáshelyzet, házkezelés, közműellátottság, közszolgáltatás, kereskedelem, egészségügy, oktatás, közművelődés, sport adattáblázatai.

Terézvárosi tervek. A VI. kerület újabb öt esztendeje. = Lakók és lakások 1981. 4. sz. 7. l.
Demográfiai tényezők. Fejlesztendő területek. Lakáscserék, karbantartás, társadalmi munkák a kerületért.

Babó Tivadar: Szépülő fővárosunk. = Lakók és lakások 1981. 4. sz. 11. l.
Új köntösben a Hősök tere. Tovább épül az Árpád-híd. Marx téri újdonságok.

Lakásellátás. Lakáspolitika

Bokros Lajos-Surányi György: Egy átmenet programja: lakásgazdálkodási rendszerünk reformjának lehetőségei és korlátai. = Valóság 1981. 12. sz. 45–54. l.

Dániel Zsuzsa: A lakásszektor reformja. = Valóság 1981. 12. sz. 55–67. l.

Kovács Ildikó: Befejeződött az egységes ingatlannyilvántartás. = Lakók és lakások 1981. 4. sz. 14. l.
Budapesten is elkészült a tényleges állapotoknak megfelelő közhitelű egységes ingatlannyilvántartás. Tapasztalatok, tények az új adatok tükrében.

Lakótelepek

Ujvári Gizella: Szép lakótelep lesz: Kaszásdűlő. = Lakók és lakások 1981. 4. sz. 16. l.
Óbudán, a Filatori-gáttól Aquincumig. Ismertetés, háztípusok, kiszolgálóegységek.

Pálinkás Antal: A Gazdagréti lakótelep és közlekedési rendszere. = Városi Közlekedés 1981. 6. sz. 335–337. l.

GAZDASÁG

Ipar

Simonyi Ágnes: Eredményes vállalati kísérlet az üzemi demokrácia fejlesztésére. A Budapesti Vegyiművek kezdeményezésének ötéves tapasztalatai. = Társadalmi Szemle 1981. 12. sz. 77–82. l.

Vértes Csaba: Termékváltás és átcsoportosítás. = Munka 1981. 12. sz. 6–7. l.
A termékszerkezet és a munkaerő-gazdálkodás összefüggései.

Vendéglátás. Idegenforgalom

Gallai Imre: A vállalatok VI. ötéves terve. = Vendéglátás 1981. 12. sz. 34. l.

Galla György: 150 éves a Százéves. = Vendéglátás 1981. 12. sz. 5. l.
Budapest egyik legrégibb, mai is működő vendéglője a Belvárosban.

Molnár Zsuzsa: Budapesti gyermektányér. = Vendéglátás 1981. 12. sz. 22–23. l.
Gyermekélelmezési tapasztalatok fővárosi iskolákban.

Szombathy Viktor: Hétvégi program angoloknak: Pest. = Turista 1981. 11. sz. 12–13. l.
A múlt század végi „Budapest képekkel díszített Vezetője" című angol idegenforgalmi kiadvány tükrében.

Közlekedés

Keller László: A Budapest–Újpest–Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Rt. (BURV) kialakulása és fejlődése. = Városi Közlekedés 1981. 6. sz. 349–353. l.

Budapest tömegközlekedésének fejlesztési programja. = Lakók és lakások 1981. 4. sz. 13. l.
Áttekintés a hálózatról, a forgalomról, a tervekről, az egyes ágazatok fejlesztéséről.

Közlekedési koncepció és a hétköznapok. BKV: 1982. = Lakók és lakások 1981. 4. sz. 12. l.

Gyulai Gábor–Mózes Antal–Sipos László: Teljesült tervek – újabb feladatok Budapest közúti közlekedésében. = Autósélet 1981. 12. sz. 11–15. l.
Felszíni változások az új metrószakasz átadásáról, a Duna-parti utak, az Árpád-híd és a Flórián tér átépítése, parkolók, sétálóutcák, új jelzőlámpás forgalomirányító berendezések stb.

Kovács Zoltán: A P+R rendszer a rövidtávú forgalomszervezési stratégiában. = Városi Közlekedés 1081. 6. sz. 309–313. l.
A „Parkolj és tömegközlekedési eszközzel utazz tovább" rendszer 1976–1981 közti kísérleti időszaka Budapesten.

Lukovich Tamás: Tanulmány a Víziváros és a Belváros közötti Duna-alagút pesti kijárata forgalmi térségének rendezésére. = Városi Közlekedés 1981. 6. sz. 358–359. l.
A Csalogány u. — Báthory u. vonalában; az alagútlétesítés indokai.

Molnár László–Kiss Károly: Gyalogosok, sétálók előnyben. Budapest új büszkesége lesz a Dunakorzó. = Autósélet 1981. 12. sz. 12–13., 15. l.

Tóth György: A Fővárosi Közlekedésbiztonsági Tanács munkája is meghatározza Budapest közlekedési arculatát. = Autósélet 1981. 12. sz. 17. l.

Közművek

Garancsy Mihály: Már működik a fővárosi szemétégetőmű! = Búvár 1981. 12. sz. 548–549. l.
Próbaüzem Európa egyik legnagyobb és legkorszerűbb kommunális hulladékégetőjében.

TÁRSADALOM

Gál Róbert: A fiatal nagyüzemi szakmunkások mobilitásának néhány kérdése. = Szakszervezeti Szemle 1981. 6. sz. 47–55. l.
Vizsgálat a Budapesti Rádiógyárban, a Magyar Hajó- és Darugyárban és az Egyesült Izzóban. A nagyüzemi munkásság utánpótlási forrásai 1949–1980. Korösszetétel, mobilitás, vándorlás.

Kőszegfalvi György: A települési viszonyok szerepe hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű rétegek kialakulásában. = Területi Statisztika 1981. 6. sz. 632–643. l.
A lakáshelyzet, az infrastruktúra jellege és színvonala, a munkahely-ellátás és az ingázás, a szellemi élet intézményrendszerének területi elhelyezkedése, a tömeges üdülés adottságai és a települési környezet állapota tükrében; a hátrányos rétegek újratermeléséhez vezető feltételek létrejöttének lehetőségéről.

Borbás Katalin: Öregek a fővárosban. = Munka 1981. 12. sz. 20. l.
Tények, adatok, tendenciák.

Benkő Éva: A vezetés néhány gyakorlati problémája a művelődési otthonokban. = Vezetéstudomány 1981. 12. sz. 19–23. l.
A népművelők szinte követhetetlen munkaerővándorlása és okai az 1970-es években.

Fahidy József: Házfelügyelőgondok. = Lakók és lakások 1981. 4. sz. 15. l.
Régen, most — és a jövőben?

Egészségügy. Környezetvédelem

A megyei KÖJÁL-ok egészségnevelési osztályainak munkája az 1980. évi beszámoló jelentések alapján. = Egészségnevelés 1981. 6. sz. 258–264. l.
A fővárosi adatokat, tényeket is tartalmazó részletes elemzés a személyi és gazdasági feltételekről, a kiemelt szakmai feladatokról, az anya-, csecsemő-, gyermek-, és ifjúságvédelemről stb.

Bándi Gyula: A szabálysértési felelősség a környezetvédelemben. = Állam és Igazgatás 1981. 12. sz. 1084–1095. l.

Gajdos Józsefné–Kollár Katalin: Közlekedési eredetű levegőszennyeződés Budapesten. = Budapesti Közegészségügy 1981. 4. sz. 113–116. l.
Mérések a főváros számos forgalmas útvonala és csomópontja mentén 1979—80-ban.

Münz András: „Zajkarrier" a lakótelepen. = Lakók és lakások 1981. 4. sz. 4. l.
Óbudai, békásmegyeri tapasztalatok, panaszok, jogszabályi és igazgatási problémák.

KULTÚRA

Tudomány

Szántó György Tibor: „Adakozásul az Akadémia palotájára..." 120 éve kezdődött az MTA székházának építése. = Élet és Tudomány Kalendáriuma 1982. 19–25. l.

Szántó Lajos: A Magyar Tudományos Akadémia. = Budapesti Fórum 1981. 4. sz. 99–101. l.
Rövid története, feladatai, szervezete, felépítése, munkája.

Erdélyi András: Országos hírű intézményeink. Oázis a betonrengetegben. = Erzsébetváros 1981. dec. 10.
Az Állatorvostudományi Egyetem.

Vajda Pál: A fotótechnika, fotóoptika, fotóvegyészet magyar úttörői. = Fotó 1981. 12. sz. 562–567. l.

Múzeumok

Barabás Jenő: „Az őstársadalmaktól a civilizációkig." Első állandó kiállítás a Néprajzi Múzeum új épületében. = Ethnographia 1981. 4. sz. 579–582. l.

Bodnár Szilvia: Hetvenöt éves a Szépművészeti Múzeum. = Művészet 1981. 12. sz. 24–27. l.

P. Szücs Julianna: Hatvanasok, hetvenesek – együtt. Töprengések egy állandó modern múzeum megnyitása előtt. = Művészet 1981. 12. sz. 4–10.
A Magyar Nemzeti Galéria és az 1960—70-es évek művészetének bemutatása.

Színház. Zene

Malina János: Nemzetközi Bartók-szimpozion. = Muzsika 1981. 12. sz. 1–5. l.
Az UNESCO nemzetközi tanácsa rendezésében az Akadémián.

Összeállította:
Csomor Tibor

Az ELTE Természettudományi Kar homlokzatának részlete. Múzeum krt. 2.

Vértesy Miklós

A Múzeum körút

A XVIII. század végi Pestet a mai Kiskörút és Deák Ferenc utca, keleten pedig egy jellegzetes vásári út, a mai Múzeum körút határolta. A négy országos pesti vásár napján a Kálvin tér helyén volt szénapiacon át ezen haladtak a Soroksár felől érkező vásárosok a mai Engels téren levő vásártér felé. Sokan telepedtek le sátraikkal, kocsijaikkal az út két oldalán, amelynek a Kálvin tér és a Kossuth Lajos utca közti részét 1874-ig Országútnak, ettől kezdve Múzeum körútnak hívták; nevét máig megtartotta, csak az első világháború alatt volt rövid ideig Mehmed Szultán út. Keleti, páros oldala a VIII. kerülethez tartozik, a nyugati páratlan az V.-hez. Hossza alig valamivel több, mint fél kilométer.

A régi városfal

Pestet a XV. század végétől falak övezték. Ezek az 1686-os ostrom alatt erősen megsérültek, utána azonban kijavították őket, és 1785-ig sértetlenül fennálltak. Magasságuk kb. 6, szélességük pedig 2 méter volt. Tetejükön pártázatos mellvéd húzódott végig. A mellvéd 3 méteres darabokból állt, közepükön kifelé keskenyülő lőréssekkel. A falat 4 egész és 8 fél rondella erősítette, amely helyenként kifelé nyúló támfalakra támaszkodott. A falak mentén 3–4 méter mély, vízzel telt árok húzódott. Három helyen, a Vác, a Hatvan és a Kecskemét felé vezető országúton kapu biztosította az átjárást.

A XVIII. század végén a város már nem fért el a falak közt. Terjeszkedni kezdett. A fal elvesztette védelmi jelentőségét; külső és belső részén házakat építettek, mégpedig úgy, hogy egyes darabjait meghagyták, tűzfalat húztak rá, s ezek választották el a kétfelé néző épületeket.

Lebontották a feleslegessé vált és a növekvő forgalmat akadályozó kapukat, mégpedig a Kálvin téri Kecskeméti kaput 1794-ben, a Kossuth Lajos utca folytatásában levő Hatvani kaput pedig 1804-ben. Ez utóbbit egy rondella védte, amelynek alapfalait megtalálták az Astoria aluljáró építése közben.

Számos ház ma is rejti a városfal maradványait, nagyobbrészt a hátsó tűzfalában; így a 9–11., 21., 23–25. és a 31–33. számúak. A legszebb és legteljesebb részlet a 19. sz. ház udvarán, a Magyar utcába vezető átjáróban látható; ez választja el a kettős udvart. Érdemes megnézni, mert így fogalmat alkothatunk arról: milyen volt az egykori városfal.

Az óra. Múzeum krt. 4. **Tahin Gyula felvételei**

A váraroknak egyetlen emléke a 13. számú ház mélyen fekvő, fel nem töltött udvara.

Az Országút

A régi Országútnak három, ma már nem létező, de történetileg érdekes házáról kell megemlékezni. Az első a mai 1. számú telken állt *Zrínyi vendégfogadó* és *szálloda*. Nagy kártyacsatáiról volt hírhedt. Jókai fogalmazása szerint „füstös tanyája valamennyi kártyásnak, korhelynek". A múlt század ötvenes éveiben bontották le egyemeletes épületét. A fogadó ekkor megszűnt, de a kávéház tovább működött a helyébe épített új háromemeletes házban, amelynek homlokzatán egy vakablakban Zrínyi Miklós szobra díszlett. Itt lakott *Holtsy Kornélia*, a híres énekesnő, és itt alakult meg 1868-ban a Veres Pálné által alapított *Országos Nőképző Egyesület*. 1910-ben azután az új Zrínyi ház is csákány alá került, helyét az Astoria szálló foglalta el. Kossuth Lajos utcai homlokzatán az őszirózsás forradalom félszázados fordulója alkalmából falba illesztett emléktábla hírdeti, hogy „*1918 októberében e szállodában működött a polgári demokratikus forradalom Nemzeti Tanácsa*".

A körút túlsó végén, a mai Múzeum és Baross utca sarkán egy másik híres fogadó és csárda fogadta a vendégeket, a *Két Pisztoly*. Cégérként két rozsdás, régi mordály lógott a kapubejárat mellett vaskapcsokra akasztva. A ködmönös, szűrös parasztoknak volt ez kedves tanyája. Különösen sokan szálltak meg benne országos vásárok idején.

A fogadó a kiegyezés körüli években szűnt meg. Helyére a *Pesti Hazai Első Takarékpénztár* terveztetett magának Ybl Miklóssal új székházat. A terv azonban eltért az építési szabályoktól. A takarékpénztár felajánlotta, hogy engedélyezés esetén egy szép, hárommedencés díszkutat ajándékoz a fővárosnak. Ez az eredete a *Danubius kút*nak, amely 1883-tól állt a Kálvin téren. Tetején a Dunát jelképező Neptunus alakja magasodott fel, az alsó medence szélén a Tiszát, Drávát és Szávát megszemélyesítő nőalakok ültek. *Ybl Miklós* tervezte, *Feszler Leó* mintázta. Az ostrom alatt súlyosan megsérült. Restaurálták, de utána az Engels téren állitották fel újra, mert a Kálvin téren akadályozta a közlekedést. Sajnos, a takarékpénztár díszes épülete is annyira megrongálódott, hogy le kellett bontani. Telke ma is üresen áll.

A 7. számú ház

A 7. számú ház udvara

Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem természettudományi karának főépülete helyén, a 6. számú telken a *Rongyos Lámpás* elnevezésű csapszék csábította egykor a környékén lakókat az ivásra. Ennek helyén építette fel 1838-ban Hild József a *Kunewalder* terménykereskedő testvérek házát. Ebben működött az 1840-es években a Nemzeti Kör, mely később az Ellenzéki Kör nevet vette fel. Írók, ügyvédek, orvosok, hivatalnokok, mesteremberek alapították 1841-ben a reformkor haladó politikai, irodalmi mozgalmának támogatására. Ez a kör határozta el 1844-ben Vörösmarty Mihály ajánlására a Debrecenből Pestre érkezett, nyomorgó Petőfi költeményeinek kiadását. Itt lakott *Vahot Imré*nél rövid ideig *Petőfi Sándor*, itt szerkesztették 1844 nyarán a *Pesti Divatlap*ot, a szabadságharc bukása után pedig a kormány lapját, a *Magyar Hírlap*ot. 1858-tól a Kunewalder házban működött az állatgyógyászati orvosképző, ennek második emeletére költözött később a tudományegyetem orvosi karának sebészeti és szülészeti részlege. A múlt század hetvenes éveinek vége felé bontották le.

1847. október 17-én nagy, fellobogózott díszmenet vonult végig a Múzeum előtt. Kossuth Lajost ünnepelte a tömeg abból az alkalomból, hogy Pest megye országgyűlési követévé választották.

Mindannyian jól ismerjük a félévvel később, 1848. március 15-én a Nemzeti Múzeum előtt tartott népgyűlés történetét. Éppen országos vásár volt, s a vásárosok csatlakoztak a pesti polgárokhoz és fiatalokhoz. Közösen fogadták el a 12 pontot és választottak küldöttséget, mely az országgyűlés elé terjesztette a nép kívánságait.

Egészen másfajta ünnep volt 1886. augusztus 1-én. Ekkor nyitották meg az első pesti lóvasutat, amely a Kálvin teret kötötte össze Újpesttel. Nagy sokaság gyűlt össze a Múzeum előtt, hogy tanúja legyen az első menetrendszerű kocsi indításának.

A páratlan oldal

A Múzeum körút életében jelentős dátum az 1880-as esztendő. A télen latyakos, sáros, nyáron porfelhőben fürdő utat ekkor kövezték ki gránitkockákkal.

A kikövezés idejére nagyjából már kiépült a körút. A páratlan

A 19. számú ház homlokzatának részlete

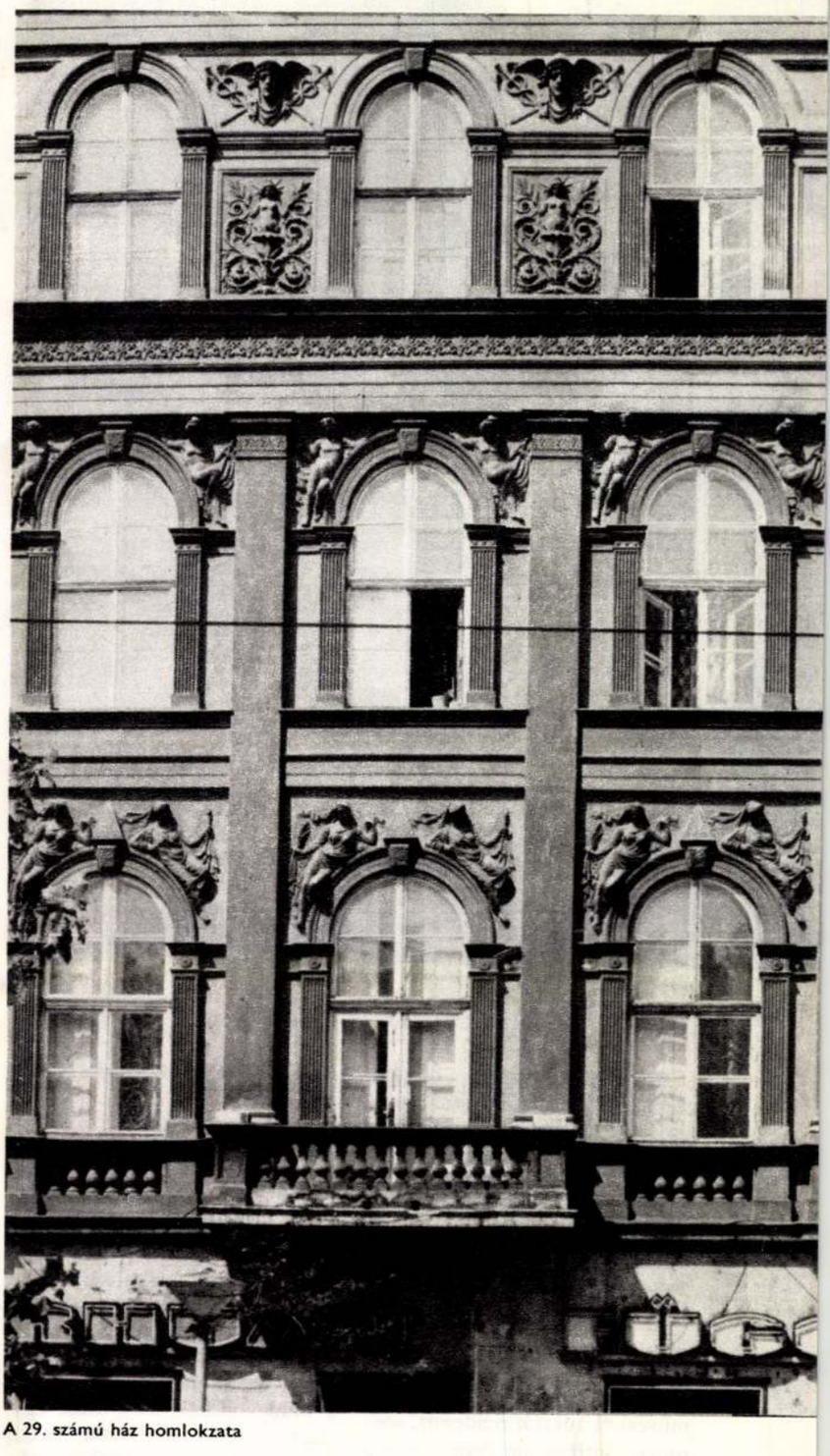

A 29. számú ház homlokzata

Falikút a 37. számú ház udvarában

oldalt bérházak szegélyezték. Közülük sok ma is áll, többet műemléknek nyilvánítottak. Ilyen elsősorban a 7. számú, úgynevezett *Unger-ház*. 1852-ben tervezte *Ybl Miklós* Unger Henrik részére. Építője *Wagner János* volt. Ennek a kétemeletes, romantikus stílusú épületnek egyformán szép a homlokzata, kapualja, lépcsőháza és árkádos udvara. Oromfala pártázatos kiképzésű, alatta rozettás padlásszellőzők sorakoznak. Az első emeletet hét kis erkély díszíti, mindegyiket két-két griff tartja. Ugyancsak Ybl tervezte a 19. számú házat, eklektikus stílusban. Kapualja kazettás mennyezetű, oldalfalai pillérekkel tagoltak.

Gótizáló, romantikus jellegű az 5. számú épület, *Diescher József* műve. Eredetileg egyemeletes volt, a második emeletet 1850-ben építették rá. Műemlék a romantikus stílusú, háromemeletes 21. számú ház is. *Pan József* tervezte 1863-ban.

A régi Pestre nemcsak a várfalak emlékeztetnek, hanem a vízvezeték nélküli időkből ránk maradt kutak is, ilyent láthatunk a 21. és 37. számú ház udvarán.

A sok régi épület mellett öthatemeletes újakat is találunk, így a 9., 11., 23—25., 31., 41. számú telkeken.

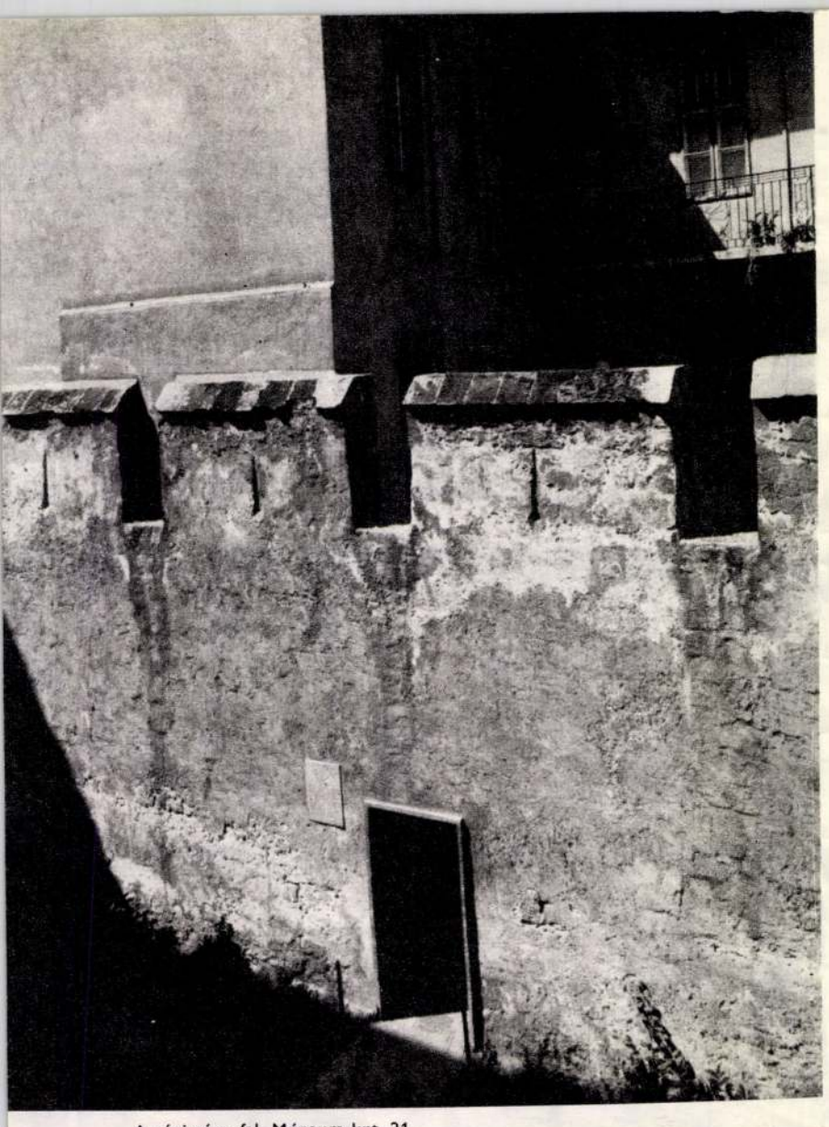

A régi városfal, Múzeum krt. 21.

A Nemzeti Múzeum

A körútnak ezen az oldalán régen antikváriumok sorakoztak, emlékezetem szerint legalább kilenc-tíz. Ez összefüggött azzal, hogy a túlsó oldal kulturális központ volt: az egyetem bölcsésztudományi kara. A régi könyvek legbuzgóbb vásárlói az egyetem professzorai és diákjai voltak.

Az antikváriumok közt a legjelentősebb *Lantos Adolfé* volt. Lantos 1910-ben lett önálló könyvkereskedő. Számos könyvművészeti aukciót rendezett, sortiment antikváriumában 200 000 kötetet tartott. Megszerezte a Genius kiadóvállalat tulajdonjogát. 1913—17-ben kiadta a *Könyvtári Szemle, Olvasók és Könyvgyűjtők Értesítője* c. lapot, a két világháború közt pedig a *Lantos Magazin* és a *Literatura* című érdekes, magas színvonalú, változatos tartalmú irodalmi és művelődéstörténeti folyóiratot. Mint antikvárius megszerezte Magyarország számára Szent István törvényeit tartalmazó, XII. században készült *Admonti kódex*et.

Ma öt könyvkereskedés működik a Múzeum körúton, köztük van a központi és a zenei antikvárium.

A régi Nemzeti Színház

A páros oldal egészen más jellegű, itt összesen csak két bérházat találunk, nagyobb részét három tudományos és művelődési intézmény foglalta, ill. foglalja el. Közülük az elsőt, a Nemzeti Színházat már hiába keresnénk itt. A mai Rákóczi út és a körút sarkán állt, a Grassalkovich Antal által adományozott telken. Környéke akkor még néptelen volt, a homokbuckák sorát csak egy nagy magtár szakította meg. Széchenyi István, aki sokat tevékenykedett az állandó színház építése ügyében, elkedvetlenedett és visszavonult, mikor megtudta, hogy a városon kívülre építik, egy „szemétdombra" — mint ő nevezte. A színház alapkövét 1835-ben helyezték el. *Zitterbarth Mátyás* tervezte, szerény klasszicista stílusban. 1837. augusztus 22-én nyitották meg Vörösmarty Mihály alkalmi darabjával, az *Árpád ébredésé*vel.

Az utca később kialakult vonalánál jóval beljebb fekvő színházat hosszú ideig üres telkek vették körül. Ezeket később, mikor a Nemzeti Színház a város terjeszkedése következtében a perifériáról a centrumba került, hasznosítani akarták. Skalniczky Antal mindkét oldalra azonos stílusú, négyemeletes bérházat tervezett. A színház-homlokzat ettől elvesztette építészeti mondanivalóját. Az átépítéssel a színház új előcsarnokot kapott ugyan, de tűzveszélyes maradt. Hiányzott például a vasfüggöny, amely a színpadon esetleg keletkező tűz lokalizálására szolgál, a karzatot pedig csak szűk lépcsőn lehetett megközelíteni. Ezért 1908-ban, tűzbiztonsági okokra hivatkozva — de igazában gyanús üzleti érdekek támogatására — elrendelték a bezárását. A társulat „ideiglenesen", több mint ötven évre a Blaha Lujza téri Népszínházba költözött át. A régi épületet 1913-ban lebontották. Telkének szélére a húszas években földszintes, bazárszerű üzletsort építettek. Az üzletekkel körülvett területet *Márkus Emilia park*nak keresztelték el. Alkalmanként szabadtéri előadásokat tartottak itt, télen pedig jégpályának öntötték fel. Az üzletsor Budapest ostroma alatt annyira megsérült, hogy le kellett bontani. Így a főváros központjában egy nagy, értékes telek éktelenkedik, amelyet autómosásra és „csillaggarázs"-nak használnak.

Egyetemi épületek

A Tudományegyetem füvészkertjét 1809-ben helyezték át régi helyéről, a ferencsek telkéről a Múzeum körút keleti felére, a 4. számú telekre. Itt jelentősen fejlődött, két évtized alatt állománya tízezer fajtára szaporodott. Az 1838-as árvíz nagy károkat okozott benne, és utána sem gondozták megfelelően a növényeket. Ennek következtében a szabadságharc korában a parkban sok kopár folt éktelenkedett. 1850-től kezdve a megmaradt növényeket áttelepítették az Illés utcába, a mai botanikus kertbe.

A füvészkert területe az egyetem birtokában maradt; később Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszterről Trefort kertnek nevezték el. Ide — alaposan átgondolt terv nélkül — különböző épületeket emeltek, amelyekben a kémiai laboratóriumok, az élettani, a fizikai intézet stb. kapott helyet. A területhez csatolták az egykori Kunewalder házat, amelyet lebontottak és helyére épült fel 1880—83 közt, *Steindl Imre* tervei alapján a Műegyetem központi épülete. A nyerstégla falú, kerámiadíszes, neoreneszánsz stílusú épületnek három homlokzata van. A főhomlokzat középtengelyét négyoszlopos erkély hangsúlyozza, oldalszárnyán oszlopos loggia van bábos korláttal.

Nemcsak ez a főépület néz a Múzeum körútra, hanem a 4. számú telken levő ásványtani épület is. Műemlék. Eredetileg kétemeletes volt, oldalrizalitján szoborkompozíciókkal díszített háromszögű oromzattal, első emeletén hétnyílású, nyitott loggiával, amelyet pár év múlva helynyerés céljából beüvegeztek. *Weber Antal* tervezte 1882-ben. Később — sajnos — még egy emeletet húztak rá, s ezáltal eredeti arányait elrontották; a szobordíszes rizalitok értelmüket vesztették.

A Műegyetem az 1900-as évek elején Budára költözött. Múzeum körúti épületeit teljes egészében a tudományegyetem bölcsészettudományi kara kapta. 1950-ben, amikor a természettudományi kar különvált, az épületcsoport túlnyomó része az utóbbié lett, csak két orvostudományi tanszék maradt a Trefort kertben.

A természettudományi kar negyedszázad alatt olyan rohamosan fejlődött, hogy ma már neki is szűk ez a hely. Új elhelyezésére különféle tervek készültek, de még nem döntöttek arról, hogy melyiket fogadják el. Egyes tanszékek ideiglenesen az Üllői úton,

A Múzeum lépcsőjén

a volt Ludovika Akadémia épületében kaptak szállást.

Régen, amikor még nem szólt minden lakásban rádió, a nap minden szakában sokan álltak meg, hogy az egyetem főépületének falába illesztett órához igazítsák a sajátjukat. A nagy állóóra, melyet 1911-ben szereltetett fel *Wodetzky József* csillagászprofesszor, szinkronban jár a negyedik emeleten levő Csillagászati Intézet órájával. Az intézetben műszerek segítségével egytized másodperc pontossággal tudták meghatározni a pontos időt. Attól kezdve, hogy a külföldi csillagdák időjelzését rádió segítségével fogni tudják, a pontosság egyszázad másodpercre nőtt. Mikor 1924. januárjában a szerkezet rézsúlyát ellopták, a pestiek joggal panaszkodtak: „Megállt az egyetlen pontos óra a fővárosban!" Az ellopott alkatrészt hamarosan pótolták. Az arrajárók ma is szívesen nézik meg, hogy pontos-e az órájuk.

Az egyetem mellett áll a páros oldal két bérháza. Közülük az egyikben, a 12. számúban találjuk a Múzeum Kávéházat. Az egyetem közelsége miatt a múlt században sokan látogatták a műegyetemi, ebben a században pedig a tudományegyetemi hallgatók közül.

A Múzeum és kertje

A körút ékessége a Magyar Nemzeti Múzeum gyönyörű klasszicista palotája; elnevezését is róla kapta. *Pollack Mihály* tervei alapján épült 1837-től 1847-ig. Épületén ma a Nemzeti Múzeum és a Széchényi Könyvtár osztozik, de a könyvtár néhány éven belül a Várpalotában kap új otthont. Az épületről és a két intézményről a Budapest múlt évi decemberi száma közölt ismertetéseket. A bennük foglaltakat azzal kell kiegészíteni, hogy 1978. január óta itt őrzik Szent István koronáját és a koronázási jelvényeket.

A körútnak nincsenek terei vagy olyan kiszélesedő részei, ahová emlékműveket lehetne elhelyezni. Annál több szobor díszíti a Múzeumot körülvevő kertet. A területet Pollack Mihály javaslatára 1855-től parkosították, kerítését Ybl Miklós tervezte 1865-ben.

Szobrait még felsorolni is nehéz. Közülük a legnagyobb a Múzeum homlokzata előtt *Arany János* ülő bronzalakja. *Stróbl Alajos* műve 1893-ból. Talapzatán ül a Toldi trilógia két főszereplője, Toldi Miklós és Rozgonyi Piroska. A könyvtár bejáratával szemben láthatjuk a Múzeum alapítójának, *Széchényi Ferenc*nek mészkőtalapzaton álló, *Istók János* által 1902-ben készített szobrát. Széchényit az aranygyapjas rend ruhájában örökítette meg. A lépcsőtől balra látható a Himfy-lant *Kisfaludy Sándor* mellképével, melyet 1848-ban készíttettek „Magyar- és Erdélyhon leányai" a költő emlékére. Még régibb a másik Kisfaludynak, Károlynak a szobra, amelyet 1836-ban faragott ki márványból *Ferenczy István*. 1875-ben állították fel. Az eredeti 1945-ben megsemmisült, ma már csak „kissé leegyszerűsített" változatában gyönyörködhetünk.

1860-ban állították fel *Berzsenyi Dániel*nek, a következő esztendőben pedig Kazinczy Ferencnek a mellszobrát. Mindkettőt *Vay Miklós* mintázta. Három régész, *Hampel József*, *Pulszky Ferenc* és *Römer Flóris* római modorban készült közös emlékművet kapott, *Damkó József* alkotása. *Herman Ottó* domborművű arcképét egy márványbetétes mészkőtömbben láthatjuk.

Három külföldi szabadsághős emlékét is őrzi a Múzeumkert. *Garibaldi* mellszobra *Kuzmik Lívia* műve (1933), *Alessandro Montira* bresciai szobrának másolata emlékeztet. Két évvel ezelőtt, 1976-ban állították fel a lengyel légió parancsnokának, *Josef Wisowsky*nak a szobrát, a lengyel kormány ajándékát.

A kert díszei közé tartozik a *Belvederi Apollo* vasöntvényből készült másolata és egy oszlop a Forum Romanumról. Az épület falán két emléktáblát helyeztek el, az egyik az 1848. márciusi eseményekre, a másik *Vasvári Pál*ra emlékeztet.

A Múzeum körúton sok jármű közlekedik, ez a legforgalmasabb összekötő út Pest északi és déli része közt. Ez a forgalom valamivel csökkent az észak–déli metró megépítése után, mert azóta kevesebb autóbusz, villamos jár erre. A körút mindkét végén korszerű gyalogos aluljárók épültek, ez meggyorsította a közlekedést. Rendkívül nehéz feladat volt a Kálvin tér rendezése, mert ennek szabálytalan alakú területére hét út torkollik be. Közülük csak a Múzeum utcán csendesedett el a forgalom, mert a rendezéskor lezárták a körút felől.

GYÁNI GÁBOR

Egy lipótvárosi ház lakói a húszas évek elején

Nagypolgári lakásbelsők az 1920-as évekből. Bakos Ágnes reprodukciói A Kiscelli Múzeum fotótárából

Dávid János a századvég-századelő fővárosi lakáshelyzetét elemző cikkeiben *(Budapest 1978. 1—2. szám)* arra a következtetésre jutott, hogy Budapestnek szinte minden társadalmi osztályával kapcsolatban jogosult relatív lakáshiányról beszélni. Egyetértőleg idézte Bárczy István 1906-ból származó megfogalmazását: „*A Budapesten létező 68 ezer lakásból, talán háromnégyezer lakásnak bérlőit kivéve, a többiről csaknem kivétel nélkül mondhatjuk, hogy Budapesten minden ember legalább egy fokkal alantabb lakik, mint mely fokot számára társadalmi állása kijelölne.*" A lakosság társadalmi helyzete és lakásviszonyai közötti összefüggések sajnos ma még kevéssé kimunkáltak történeti irodalmunkban. Írásunkkal abba az irányba teszünk lépéseket — a téma átfogó megközelítése helyett a mikroelemzés útját járva —, hogy a föntiekben kivételként említett háromnégyezer, mintegy 4—6%-nyi bérlőtársadalom lakáskörülményeihez szolgáltassunk adalékokat.

Vizsgálatunkhoz egy 1921-es leírás szolgál alapul, amelyet a székesfővárosi tanács megbízásából a házgondnok készített egy ház bérleményeiről és bérlőiről. *(Budapest Főváros Levéltára IV. 1410. f. 19044.)* A leírás elkészíttetésével a tanács a lakbérek módosításához kívánt segítséget nyújtani. A lakbérek emeléséről a 3530/1920. M. E. és a 2300/1921. M. E. számú kormányrendeletek intézkedtek. A bennük foglaltak szerint a 4000 koronánál alacsonyabb lakbéreket — az ún. kislakások bérét — az 1917. november 1-én érvényben volt bérleti díj 30%-ával, ill. az 1921-es rendelet értelmében további 60%-ának megfelelő összeggel lehet felemelni. A rendeletek arra kérték a tulajdonosokat, hogy az ún. nagylakások bérleti díjának emelésekor legyenek tekintettel a bérlők kereseti, vagyoni, valamint összes egyéb körülményeire!

A Lipót (Szt. István) körút a század elején

A ház

A Lipót körút 17. számú, négyemeletes ház 1902-ben épült. Egyike volt a Budapest Székesfőváros tulajdonában levő két Lipót körúti bérháznak. A közvetlen szomszédságában álló házak tulajdonosai a hazai nagytőke közismert személyiségei: Lánczy Leóé volt a 3. számú, ifj. Haggenmacher Henriké a 9., 11., 13. és 15. számú, báró csetei Herczog Péteré a 19. és 21. számú ház stb. Maga a városnegyed, főként a Lipótváros belső része és legkivált e ház szűkebb környéke ez idő tájt egyike a főváros legnagyobb presztizst élvező zónáinak. Lakói ennek megfelelően kizárólag nagy vagyonúakból, magas jövedelműekből kerültek ki. A főváros tulajdonában levő két lipótvárosi ház jellegét tekintve harmonikusan simult bele a városnegyed uralkodó karakterébe. Nem a tisztviselői nyomort enyhítő akció keretében épült a 17. számú ház sem — állapítja meg egy tanácsi átirat —, hanem kimondottan luxusigények kielégítése végett.

A lakások

A házgondnoki felmérés alapján 25 lakásról kapunk képet: részletezi a szobák számát, nagyságát, fekvését és néhány esetben utal a mellékhelyiségek méreteire is.

A szóban forgó ház lakásairól összességében megállapítható, hogy alapterületük a 100—250 m² között váltakozik, és leg-

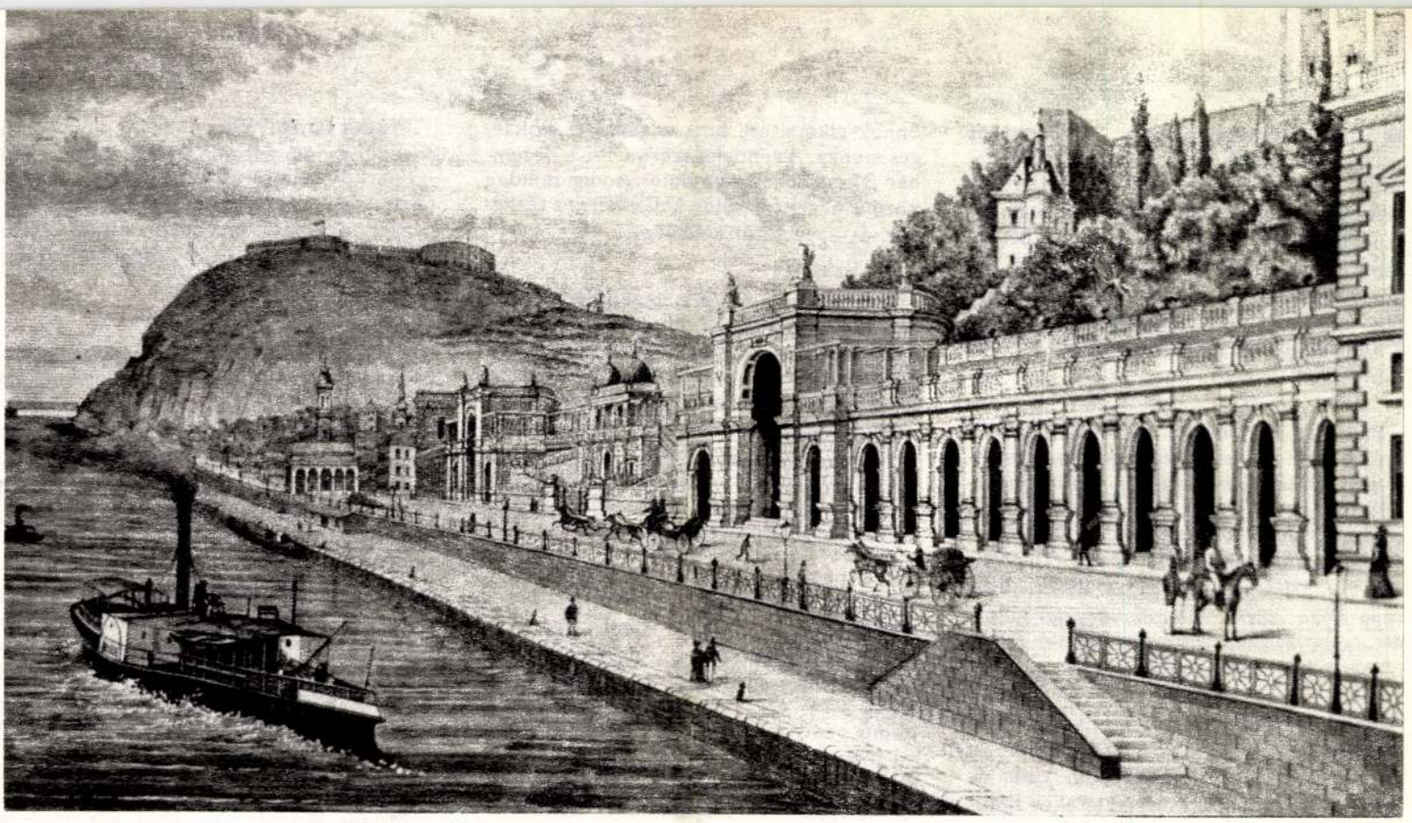

A Várkert-épületek a múlt században. A Vasárnapi Újság 1879. 51. számából

Fehér István reprodukciói és felvételei

DR. CZAGÁNY ISTVÁN

A „királyi vízmű" története

Ybl Miklós

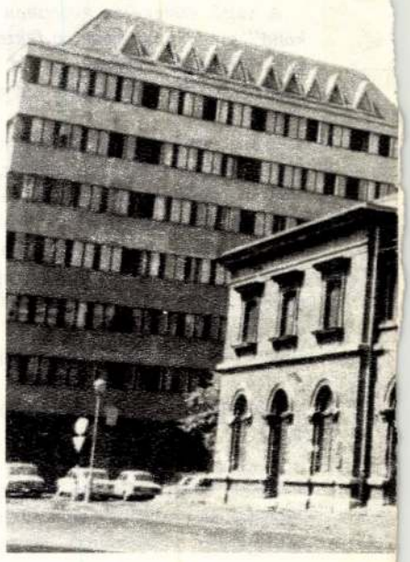

Meglehetősen kevesen tudnak az egykori budai vízműről, és még kevesebben ismerik annak műszaki-történeti jelentőségét, pedig fontos szerepet játszott hazánk múltjában évszázadokon keresztül, és nem kell szégyenkeznünk az európai közműtörténetben elfoglalt helye miatt sem.

A budavári királyi palota első vízművét *Luxemburgi Zsigmond* német-római császár és magyar király építtette 1414—1416 között *Hartmann* nürnbergi csőkováccsal. Szivattyúval működött, és a vizet ólomcsövekben vezették a palota belső trapézudvarának csatornáskútjába. Óriási újításnak számított ez annak idején a pécsváradi bencés kolostor kórházának 1015-ből ismert, első magyarországi vízvezetékéhez viszonyítva, ahol még csak facsövekben áramlott a víz. A budavári vezeték a déli cortinafal vízszállító folyosójában volt elhelyezve. Hozzátartozott egy — a mai Ybl Miklós téren állott — rondella vagy torony, amely 1414 előtt épült (Szejjid Ali Achmed pasa később csak átépíttette).

Feltehetően ennek a vízműnek a karbantartási munkálatait végezte el *Csatornás Orbán* mester *II. Lajos* király megbízásából, amikor 1525-ben negyvenhat forintot vett fel ólomra, vasra, deszkára és az ácsok munkadíjára. Ebből az összegből ugyanis a fagy által megrongált malomszerke-

egy új járdára ráhajt a sódert, építőanyagot szállító teherautó, akár „profi", akár „maszek" az a járda, beroskad a tehertől. Egy bizonyos: eddig a társadalmi munkában készült járdákkal kapcsolatban sem futott be több panasz, javítási igény, mint az útközmű vállalatok által építettekre. És reméljük azt is: ha mégis akadna valahol hiba, a kijavításánál is számíthatunk a közösség segítségére.

Ha már a hibákról, javításokról esett szó... Az ember végigmegy egy aszfaltjárdán, és szinte leolvashatja róla a történetét. Itt egy másszínű, más minőségű csík, ott kocka alakú „sebhely", és így tovább... Megannyi közművállalati bontás különféle nyomai: telefonkábelt, gázvezetéket, ilyen vagy olyan csövet fektettek vagy javítottak. Mindezek nyomán arasznyi gödrök, rejtett „lábcsapdák" fenyegetnek.

Sárdi György: Először is: Európa nagyvárosait ismerve, velük összehasonlítva — a budapesti járdák minősége nem jobb, de nem is rosszabb. Ami a részleteket illeti: bármiféle járdabontásnál a munkát végző vállalat kötelessége gondoskodni a helyreállításról. Legalábbis pénzügyileg. Néha a helyreállítást is saját embereikkel végeztetik, máskor viszont alvállalkozókra, útépítéssel foglalkozó különféle közületekre bízzák. A később keletkező gödrök-tócsáktörések oka többnyire az, hogy a talaj visszatöltésénél vagy tömörítésénél hanyag munkát végeznek.

És ha ez utólag kiderül, akkor mi történik?

Sárdi György: A bontást végző vállalat kártérítést fizet, vagy utólag kijavítja a hibát.

Sajnos, azt tapasztaljuk — és az útépítőkapacitást ismerve ez nem meglepő —, hogy inkább fizetnek, de a gödör marad...

Sárdi György: A pénz sem kerül azért rossz helyre. Útfelújításra fordítjuk, és olyankor „faltól-falig" dolgozunk, azaz a járdákat is „újjávarázsoljuk".

A sajtó emlegette korábban az ún. „vakond" megoldást, azaz: a fektetendő vezetéket útfelbontás nélkül, az út alatt átfúrva vezetik át. Alkalmazzák-e ezt a módszert?

Sárdi György: A módszert, ahol lehet, alkalmazzák. Csakhogy ahhoz, hogy az úttestet megóvják, a járdát kell felbontani, mert a közműaknák többnyire a járdák alatt vannak. Azért mondom, hogy „ahol lehet", mert az ilyen munka végzéséhez egységes és pontos közműtérképre volna szükség, nehogy a „vakond" éppen egy másik közmű vezetékét találja telibe.

És mikor lesz ilyen általános közműtérkép?

Beck Béla: Minden fővárosi közművállalatnak van saját térképe. De olyan kellene, amelyiken valamennyi vezeték szerepel. Ennek elkészítése hosszadalmas és költséges munka. A rendelet szerint 1989. december 31-re kell elkészülnie. Addig minden közművállalattól külön kell elkérni a térképét, és egyeztetni kell őket.

A járdák, mint nevük is mutatja, azért vannak, hogy gyalogosok járjanak rajtuk. Ha lehet. Mert egyre több helyen nem lehet. Parkoló személygépkocsik, rakodó teherautók foglalják el a gyalogjárót. Igaz viszont, a másik oldalról, a gépjármű-közlekedés oldaláról nézve is szoros a helyzet: hová álljon, különösen belterületen, a parkolási lehetőségekhez képest túl sok autó? Mi minderről a közlekedési főigazgatóság véleménye?

Mózes Antal: Kezdjük a szabállyal, amelyet talán nem mindenki ismer, vagy talán nem akar ismerni. Eszerint ugyanis: járdán, akár csak fél kerékkel is, csak ott lehet parkolni, ahol ezt tábla engedélyezi. Olyan jármű pedig, amelynek a tengelyterhelése meghaladja az egy tonnát, ott sem állhat föl, félkerékkel sem. Elvileg tehát csak személygépkocsi, kis teherautó és mikrobusz parkolhatna így.

Igen ám, de ha a szűk — vagy viszonylag széles, de nagy forgalmú — belvárosi utca egyik oldalán valamilyen okból bontanak, másik oldalán pedig nincs kitéve a várakozni tilos tábla, akkor az ott parkoló kocsik — joggal, hiszen kevés a parkolóhely — saját érdekükben kényszerülnek fél kerékkel a járdára állni, nehogy egy-egy teherautó „meghúzza" az oldalukat. Vagy: jönnek a nehéz tüzelőszállító kocsik, és fel kell állniuk a szűk utca járdájára, hogy amíg rakodnak, ne zárják el az egész úttestet, mert két teherautó egymás mellett már nem férne el. Az eredmény: ott is parkolnak a járdán, ahol nem volna szabad, a járda meg süpped, törik...

Mózes Antal: Ezek valós gondok, annál is inkább, mert mielőtt a járdaparkolási engedélyt megadjuk, több dolgot is megvizsgálunk: a járda teherbíróképességét, és azt, hogy milyen magas a járdaszegély? Ugyanis a 8—12 centiméternél magasabb szegély a parkoló személyautó számára is veszélyes. Tudniillik: ha egyszer kitesszük a *járdán várakozás* vagy *félkerékkel járdán várakozás* táblát, az nem engedély, hanem utasítás: ott nem szabad másként parkolni. Viszont ott, ahol nincs ilyen tábla, de a járdán az említett okokból parkolni kényszerülnek az autók, nemcsak a gyalogjárók, hanem a járművek épségét is veszélyeztetik. Szerencsére, a bontás vagy a tüzelőszállítás csak ideiglenes állapot. Ilyen rövid idő alatt általában nem károsodik a járda...

Van azonban nem éppen „ideiglenes" gond is. Például: a belterület szűk utcáiban, ahol az egyik oldalon tábla engedélyezi a felállást a járdára — és ha azon az oldalon a járda szűk — nem fér el a gyalogos, különösen, ha cekkerje, csomagja is van. Sokszor látjuk azt is, hogy többnyire az egyirányú utcák másik oldalán is felállnak autók a járdára, a gyalogos meg mehet az úttesten. Mit lehet itt tenni?

Mózes Antal: Részünkről semmit. Erre engedélyt nem adtunk, nem is adunk. Aki így parkol, nem törődik azzal, hogy szabálytalanul hajt rá a járdára. Van viszont egy nagyon egyszerű megoldás: rendőrt kell hívni, aki megbünteti a gyalogosforgalmat akadályozó jármű vezetőjét.

A főigazgatóság koncentrált rakodóterületeket jelölt ki. Néha azért nem állhatnak ide a rakodó teherautók, mert személygépkocsik foglalták el a kijelölt helyet. Néha viszont — sőt egyre gyakrabban — a koncentrált rakodóhely szabad volna, a teherautó mégis 50—100 méterrel arrébb rakodik, négy kerekével a járdán. Merthogy a kocsikísérőknek derogál 40—50 méterrel többet cipekedni. A gyalogosok kerülgetik a kocsit, a járda beszakad. Mire odaér a kihívott rendőr, a „tetteseknek" már nyoma sincs. Ha megjegyezte is valaki, hogy melyik szállító vállalat, milyen rendszámú kocsija szabálytalankodott, „bemondott" rendszám alapján ritkán indul eljárás...

Mózes Antal: Van, ahol kénytelenek voltunk engedélyezni rakodást a járdán, mert az úttest jellege vagy a forgalom zavartalansága miatt több száz méteren át tilos megállni, áruszállításra viszont szükség van. Ez, persze, ritkább eset. Ilyenkor előre megvizsgáljuk a járdaszakasz állapotát. És van az említett másik esettípus. Csak azt tanácsolhatjuk ebben az esetben is: rendőrt kell hívni. Mert először is: ha, mondjuk, a házfelügyelő vagy a lakóbizottság elnöke két hatósági tanúval — és ez bárki lehet — felírja a rendszámot, és panaszt tesz a szabálytalanul rakodó, forgalomzavaró, járdarongáló teherautó ellen, elfogadják a bejelentését. De az sem rossz megoldás, ha lefényképezik a kocsit úgy, hogy a rendszám is látsszék. Ilyenkor utólag is indítható eljárás.

Sárdi György: Hadd tegyek hozzá valamit a járdán parkolás témájához: amikor járda felújítására vagy építésére készülünk, terveinkben már eleve megvizsgáljuk azt az eshetőséget is, hogy félkerékkel vagy teljes szélességgel kell-e most vagy a jövőben a járdán várakozni? Ha igen: úgy készül a járdaszegély, ferdén, hogy a parkoló járművekben ne okozzon kárt.

Láttuk a fővárosi járdaprogram elismerésre méltó eredményeit, és megismertük a gondokat, hátterükkel együtt. Volt probléma, amelyre vendégeink szakszerű megoldást ajánlottak, volt amire ők sem tudtak „biztos tippet" adni. Mi mindenesetre reménykedünk: akikre a még megoldatlan kérdések megoldása tartozik, nem maradnak tétlenek. Nem muszáj cikket, levelet írniuk, ha ez nehezükre esik. Elegendő, ha intézkednek. Például: az építők folyamatosan adják át a lakásokat, időre elkészítik a járdákat, vagy valamilyen átmeneti megoldást találnak. A szállító vállalatok szigorúbban ellenőrzik gépjárművezetőiket — és mi magunk is, akár gyalog járunk, akár kocsit vezetünk, az eddiginél jobban vigyázunk a 3400 kilométernyi járdára.

zetet, illetve vízvezetéket — „aquaeductus seu molendinum" — javította meg. Mi sem jellemzőbb a középkori Buda nagyszabású műszaki felszereltségére, mint az, hogy ezenkívül még két másik vízvezeték is működött a mai Várhegy területén.

Az egyik a Vízivárosból a Pasaszeráj fürdőjébe, illetőleg a Pasadzsámi — ma Várszínház — csorgókútjába vitte fel a vizet. Ezt valószínűleg még *I. Ulászló* király építtette. Működéséről az első feljegyzés 1501-ből maradt ránk, *II. Ulászló* öccsének, Zsigmond hercegnek — a későbbi lengyel királynak — budai számadáskönyvében. Ezt a vízművet — „dolabot" — látta 1660—1664-ben *Evlia Cselebi* török világutazó a mai Lánchídtól kissé északabbra állott, bástyaszerű épületben, a Sziavus aga Duna-parti sorompója melletti „vízházban" (a mai Fő utca 3—5. számú ház helyén). Budavára visszafoglalása után a vízmű újjáépítésére először a salzburgi *Johann Virgilius Lindtner* „Wasserkünstler", majd az ő 1689-ben bekövetkezett halála után a würzburgi *Johann Adam Dies* „Wasserbaumeister" kapott megbízást, aki üzembe is helyezte nyomószivattyús berendezését. Később állítólag mégis lóvontatású szerkezettel működött, amelyet *Jakob Caspar* bajor mester épített 1716-ban. Ez a vízmű az 1725-ben *Johann Hölbling* főigazgatásával létesült halászvárosi víztoronytól 155 öl — közel 3000 méter — hosszú ólomcsöveken keresztül juttatta fel a vizet a várbeli tartályba.

A másik a szabadság-hegyi Bélakút vizét hozta fel a Várba a Szentháromság utcán át. Mátyás király

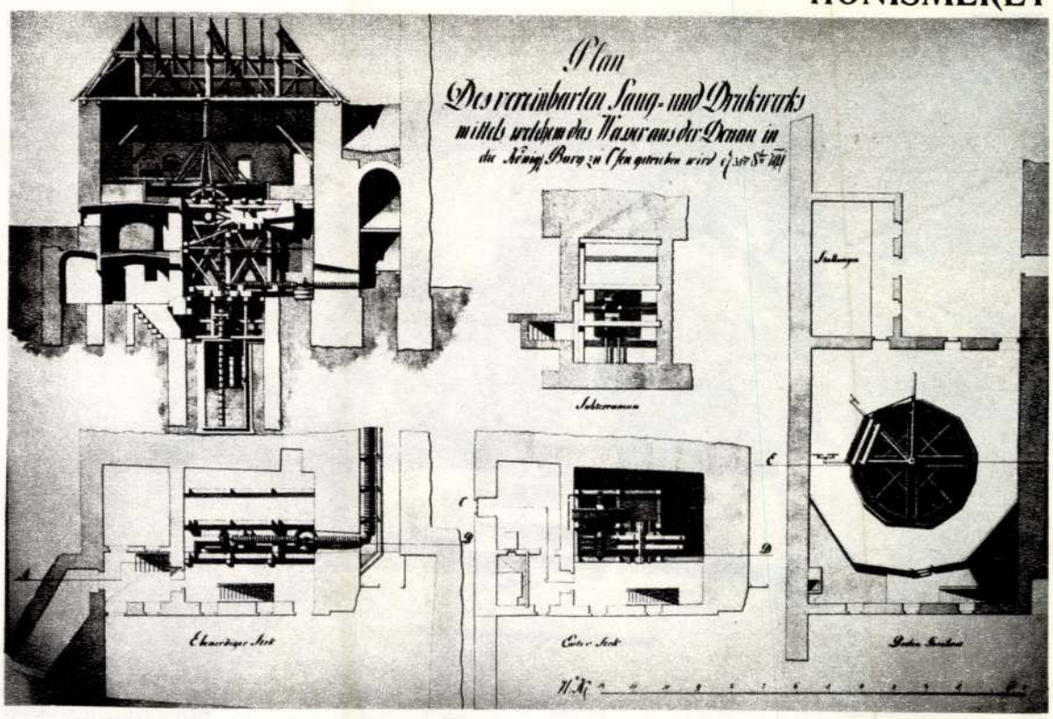

A Budavári Palota vízemelő szerkezetének tervrajza, 1791

építtette 1476—1490 között. Feltehetően *Chimenti Camicia* tervezte a közlekedőedények törvényén alapuló vízszállító berendezést. Ennek a végén állhatott — a mai Szentháromság téren — az a kút, amelyről 1501-ben *Daimero* velencei követ mint a „polgári város" szobrokkal díszített fontanajáról emlékezett meg, amelyből úrnapján bor lövellt ki. Ennek a kútnak és vezetékének újjáépítését dolgozta ki 1687 után *Eberhardt* (Peter?) *von Everling* orvos, majd 1693-ban *Johann Georg Lilinsch* mérnökkari kapitány. Ezt az ún. Jezsuita-kutat készítette 1716—1718 között *Kerschensteiner Konrád* páter, Jacob Caspar bajor vízműmester és *Mossleithner Rupert* kőfaragó. Tetejére került 1784-ben *Carlo Adami* Városvédő Athéné-szobra, amely ma az egykori Városháza sarkának szoborfülkéjében áll Pesten és másolata Budán.

A legelső — a Vízi-rondellához, a későbbi Ali pasa bástyájához tartozó — vízművet akarta helyreállíttatni a bécsi Kamara 1686-ban, de az a felszabadító ostrom során teljesen elpusztulhatott, mert 1687-ben a nyomát sem találták. Helyére *Grassalkovich Antal* kamaraelnök készíttetett új vízművet a Vízi-körbástyába, amely facsöveken szállította a vizet a volt királyi palotába. *Mikoviny Sámuel* kezdte építeni, de 1750-ben bekövetkezett halála miatt befejezni már nem tudta. Ennek a vízműnek a dunai szivattyúját újította meg *Kempelen Farkas* — a híres sakkozóautomata feltalálója, 1777-ben udvari tanácsos —, amikor a Nagyszombati Egyetem a Budavári Palotába költözött. 1791-ben tervek készültek a királyi várba vezető vízemelő vezetékek régi mechanikai szerkezetének kicserélésére. A „királyi vízmű" épülete már 1791 előtt létezett a déli cortinafal Dunára ereszkedő végében. Homlokfala előtt — 1749 óta — aknában állott a régi budai „nádori" vízmérce a Vízi-körbástya területén. Ezt 1817-ben új, úszós mércére cserélték ki, majd később Vásárhelyi Pál-féle vízmércének nevezték el. Ennek alapján közölték 1817. május 1-től kezdődően a hírlapok a Duna napi vízállását. A fennmaradt rajzok tanúsága szerint a 19. század derekán felmérési részletterv készültek az épületeket kiszolgáló királyi vízműhöz, mégpedig 1835-ben Ingenieur Hauptmann *Gertlgruber* és *Otto Franz Hieronymi* aláírásával ellátva. Az utóbbi vezette 1835—1840 között a vízrajzi osztály medernyilvántartó csoportjánál a dunai terepfelmérési munkálatokat. Az említett tervek a meglevő berendezés korszerűsítésére készültek.

A fennmaradt adatok azt bizonyítják, hogy már 1818-ban, a Vízi-rondella lebontásának idején kicserélték a Grassalkovich-féle vízmű csővezetékét, legalábbis a vízmércétől a Dunáig terjedő szakaszon. Továbbá arra engednek következtetni, hogy a 19. század első felében — a korábbi kettő helyett — már csak ez az egy vízmű látta el az egész palotát és a környékét. Később, 1857-ben új vízvezetéki épületet adtak át az udvartartásnak a mai Várkert-bazár közelében. Ebben víztisztító gőzgépet, víztartályt, szűrőt és az átépített régi gépházat helyezték el, *Wurm* mechanikus tervei szerint. Az egész építményt óriás lépcső kötötte össze a cortinafalon a palotával. Majd valószínűleg 1875—1881 között — mivel a Várkert építését gyakran megzavarta, sőt, akadályozta a Duna áradása — a megbízható tájékozódás érdekében „... egy a czélnak megfelelő vízállásmérőt..." rendeltek 8881 forint 50 krajcárért *Weimel Vilmosnál*. 1877-ben a vállalkozó ezt fel is szerelte a régi vízkivételi műnél — a hajdani Vízi-rondella felett —, mivel az ott 1817-ben elhelyezett mérce tönkrement.

Az 1877-ben lebontott vízvezetéki épület helyére *Ybl Miklós* tervezett egy neoreneszánsz építményt, amely magában foglalta a *Várkert-kioszkot* is. Ez az új vízmű befogadására készült, amely 1881-től kezdve az egész Várhegyet kiszolgálta.

A Várkert-kioszk megépítésének gondolata először 1873-ban, a régi vízvezeték-épület lebontásakor merült föl. Ez annak az 1871. évi városrendezési tervpályázatnak volt a következménye, amelyet a Várkert építményeire írtak ki, és amelyet 1873-ban a Duna-part Várkert előtti szakaszának széles körű rendezési terve követett. Ennek keretében azonban

A Várkert-kioszk

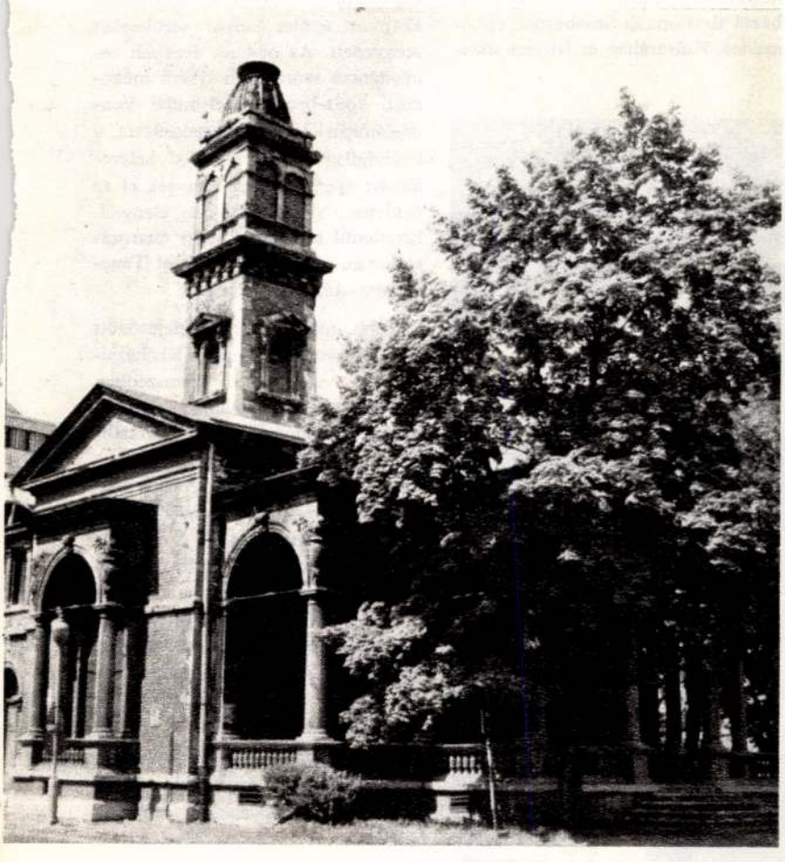

A Várkert-kioskz ma is ostromszaggatta, tépett ruhában áll
Csigó László felvételei

a vízmű korszerűsítése csak 1874-ben kezdődött el, mert a tervezése összekapcsolódott a Várkert-bazár és más Várkert-építmények megoldásával. A vízvezetéki épület — vagy másként gépház-kioszk — terveinek jóváhagyása ugyanis 1874 novembere és 1875. január elseje között történt meg.

A kivitelezés 1875 tavaszán kezdődött, és bár teljes felépítését mindössze két vagy három évre tervezték, a munka 1876-ban megakadt az árvíz miatt. Négy év alatt azonban elkészült az épület, mert 1879-ben már laktak benne, gépei pedig 1877. július 3-ától kezdve működtek.

Mint műszaki létesítmény megfelelt a korabeli követelményeknek — kitűnően működött, építészeti megoldása pedig egyöntetű elismerést váltott ki az utókorból. Már a kortársak is remekműnek mondták, s külön kiemelték „gyönyörűséges loggiás teraszát" és „szellemes architektúrájú központi kéménytornyát", valamint „tornyos bájos... létesítményeit". Találóan állapították meg, hogy: *„kevés budapesti épületben párosult a mérnöki cél kielégítése annyira a művészi szempontokkal, mint Ybl gépházkioszkjában"*. Kiállja egy évszázad próbáját az a méltatás is, amelyet a Vasárnapi Újság között 1879-ben: *„Ybl e nagy művet is kitűnő ízléssel és monumentális stylben készítette el"*. Különleges szépségű loggia-sgrafittóit *Scholz Róbert*, művészi szobrászmunkáit *Schröffl György* és *Ármin* készítették. Főhomlokzata elé 1896-ban állították fel — *Czigler Győző* mészkő talapzatára — a *Mayer Ede* készítette Ybl Miklós-szobrot.

A Várkert-kioszk használaton kívül helyezett gépházát 1905-ben kávéházzá alakította át Stobbesdolf építőmester. Kulturáltan és ízléssel alkalmazkodott az Ybl alkotta intérieurhöz. 1913-ban zenepavilonná szerették volna átalakítani, de ez nem vált valóra. A második világháború alatt az épület súlyos sérüléseket szenvedett. Az ötvenes években zenés-táncos szórakozóhelyként működött. 1961-ben a Dél-budai Vendéglátóipari Vállalat hasznosította, a hatóságilag előírt műemléki helyreállítást azonban nem végezték el az épületen. Végül 1972-ben elengedhetetlenül szükséges belső tatarozások után, az Állami Budapest Táncegyüttes birtokába került.

Több, mint tíz éve befejeződött már a Várkert-bazárnak és lakóházainak — valamint a szomszédban Semmelweis szülőházának, orvostörténeti múzeumnak — a helyreállítása. Ezekkel egy időben épült annak idején a Várkert-kioszk, mégis ostrom szaggatta, tépett ruhájában látható ma is, szerencsésebb sorsú épülettestvérei között. Műemléki helyreállítására 1979—80-ban született döntés az Országos Műemléki Felügyelőség és az I. kerületi Tanács építészeti osztályának helyszíni szemléje alapján. Az ÉPBER költségvetéssel ellátott tanulmányterv készítésével bízta meg a KÖZTI-t, melynek értelmében a Várkert-kioszk az Építéstudományi Egyesület székháza lesz.

Budapest 1981/9

YBL Miklós építész

irodájában dolgozott Györgyi Géza építész s
résztvett vele Várkert bazár építésében ill.
a Várpalota építési irodában

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A szá-
zadforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi,
1990 63.

Ybl Miklós, építész (1814–1891)

Szénássy Árpád: Egy felvidéki építész emlékére.

Ferenty Gyula tehetségével, iskolái sikeres befejezésével és bámulatos szorgalmával utat tört magának az építészek között, ami nem volt könnyű a fővárosban, a híres építészek, Ybl, Lechner, Máltás, Feszl között, az elsőrendű irodák, vállalkozások konjunktúrája közepette.

Magyar Építőművészet, 1989., 1-2 szám, 120-old.

Ybl Miklós, építész, (1814-1891).

Lotz Károly a Sugár (ma Népköztársaság) úti és a Nemzeti Múzeum körül akkor épült fönni paloták dísztermeiben, azonban már mitológiai jeleneteket komponált. Ebben a témában alkotta legjobb műveit. Évtizedeken át Ybl Miklós építésszel működött együtt.

Brestyánszky Ilona: Lotz Károly emlékezete.
Kisalföld, 1983. dec. 10.

YBL Mikli

M. Tudálexikon A-tól Z ig.
Bp. 1997. 879-880

Ybl Miklós, építész

L. Molnár Farkas

Baliga Kornél. Gipszker-kulest is, Bauhaust is! 4.

Élet és Irodalom Bp. 1986. máj. 9. XXX/19

Ybl Miklós, építész

vetette bele magát Tuzsér múltjának tanulmányozásába. — A község századfordulós időből származó pecsétje egy körben hidat ábrázol, rajta a folyón átkelő emberrel. Híres még a műemlék Lónyay-kastélyunk, ami bástyákkal erődített várkastélyból épült ki. A múlt század második felében Ybl Miklós végezte el a bővítést, a kornak megfelelő építési munkálatokat.

–: Közművelődési Klubkiadó

Új Tükör, Bp. 1986. ápr. 27

46

XXIII/17

Ybl Miklós, építész (1814-1891).

Matyás János: az Operaház. teka

A budapesti Operaház nemcsak Ybl Miklós talán legkiválóbb alkotása, hanem egyike legreprezentatívabb épületeinknek, ami, szerencsére, épségben fentmaradt. Nem csupán nemzeti kultúránk és történelmünk műalkotássá formált darabkája. Más is, több is annál: önmagában is sajátos „Gesamtkunstwerk", egyfajta összművészeti produktum.

Budapest folyóirat, 1988., 6., 45-old.

Ybl Miklós, építész (1814–1891).

Lotz Károly első megbízásait a pesti Vigadó lépcsőcsarnokának kompozícióit 1864-ben jóbarátjával Than Mórral együtt festette. – a Nemzeti Múzeum körül akkor épült főúri paloták dísztermeiben már mitológiai jeleneteket komponált. – Évtizedeken át Ybl Miklós építésszel működött együtt.

Brestyánszky Ilona: Lotz Károly emlékezete.
Fejér Megyei Hírlap, 1983. dec. 16.

Ybl Miklós, építész (1814–1891).

Lotz Károly első megbízásait a pesti Vigadó lépcsőcsarnokának kompozíciott 1864-ben jóbarátjával, Than Mórral együtt festette. –
Évtizedeken át Ybl Miklós építésszel működött együtt.

Brestyánszky Ilona: Lotz Károly emlékezete.
Dunántúli Napló, 1983. dec. 18.

Ybl Miklós, építész (1814-1891).

Az Ybl Miklós tervezte Várbazár szobrászműterme-iben télen sem szünetel a munka. Kampfl János szobrászművész dolgozik művén, Tiszakécske főtérére felszabadulási emlékművén, – valamint G. Kovács László szobrász-grafikusművész, a nagyatádi tanács díszterméhez készülő terelemen dolgozik.

Népújság, (Heves), 1984. febr. 19.

Ybl Miklós, építész (1814-1891).

Az Ybl Miklós tervezte Várbazár szobrászműterme-iben télen sem szünetel a munka. Kampfl János szobrászművész dolgozik művén. Tiszakécske főtérére felszabadulási emlékművén.

Szolnok Megyei Néplap, 1984. febr. 19.

Ybl Miklós, építész (1814–1891).

Az Ybl Miklós tervezte Várbazár szalonjában-műtermeiben télen sem szünetel a munka. Az itt alkotó művészek kiállításokra készülnek, az idén felállítandó szobraikon dolgoznak.

Alkotók a Várbazárban.

Fejérmegyei Hírlap, 1984. febr. 23.

Ybl Miklós, építész, (1814-91).

Az Ybl Miklós tervezte Várbazár szabadban-műtermeiben télen sem szünetel a munka. Az itt alkotó művészek kiállításokra készülnek, az idén feláll ítandó szobraikon dolgoznak.

alkotók a Várbazárban.

Dunántúli Napló, 1984. febr. 29.

Ybl Miklós, építész (1814–1891).

Az Ybl Miklós tervezte Várbazár egyik szobrászműtermében Kampfl János szobrászművész dolgozik, a Tiszakécskére készülő felszabadulási emlékmű tervén.

Békés Megyei Népújság, 1984. márc. 27.

YBL Miklós építész

DOMONKOS János: Diana uti Szent László
római katolikus templom. = Tizenkettedik,
I.évf.5.sz. 1990. 7.p.

YBL Miklós

FARKAS Attila: Budapest, Szent István Bazilika, Szent Jobb-kápolna és kincstár. Bp. : TKM, 1990. - (TKM kiskönyvtára ; 384.)

3.p.

aranya Megyei Könyvtár
annónia Könyvek Szerk.
-7621 Pécs
zékesfehérvár u. 5.

... példányt,
k vételárát és

.....
aláírás

Ybl Miklós, építész /1814–1891/

Nemes Márta: A pesti Német Színház helyreállításának terepályázata, 1847-ben

Csomor Tibor: Folyóirat szemle.

Nemes Márta. ~~4. Folytatás.~~

Hamarosan a Vigadó újjáépítésére is szükség lett, mert 1849-ben Hentzi ágyúi ezt is lerombolták.

A szerző Fesel Frigyes és Ybl Miklós terveiről is megemlékezik.

Budapest folyóirat, 1988, 8. 4½-old.

Ybl Miklós, építész (1814-1891).

dr. Beck Béla: Hévízek, fürdők, szállodák.

Zsigmondy Vilmos bányamérnök 1866. dec.-ben artézi kút forrásába kezdett a Sziget északi végén felszínre szivárgó meleg vizek helyén és 1867. máj. 13-án kénes hévizet lelt 118 méter mélységben. – Ekkor kapott megbízást Ybl Miklós egy fürdőépület tervezésére. Ő egész fürdőtelepteret kérzített, amiből 1869. máj. 14-ére megvalósult a Margit fürdő és mellette az ivócsarnok.

Budapest folyóirat, 1988., 7., 30-old.

Ybl Miklós, építész (1814–1891).
(K): Épületek, romok, műemlékek.

A szigeti hőforrás felfedezése után épült Ybl Miklós alkotása, a Margit fürdő épülete. A háromhajós, bazilikás építkezésre emlékeztető fürdőpalota Ybl egyik legszebb remeklése volt. Budapest ostromakor súlyos károsodás érte. Nem válik dicsőségére az akkori városvezetésnek, hogy maradványait 1958-ban lebontották.

(K)

Budapest folyóirat, 1988., 4., 30-old.

Ybl Miklós. építész |1814–1891|

Oszlay, István: A Sziget.

A Szigetet 1867-ben István főherceg öccse, József örökölte a birtokot. Ő volt a Margitsziget második újjáteremtője. Nemcsak a kertművészet terén emelte régi rangjára, hanem fejlesztette is. – Zsigmondy Vilmossal kutat furatott a felszínre szivárgó meleg vizek helyén, Ybl Miklóssal gyönyörű fürdőházat (Margit fürdő, 1870), majd szállodát építetett.

Budapest folyóirat, 1988., 7., 18-old.

EGYHÁZI KRÓNIKA

A fóti templom nemzeti kincsünk

...AMIKOR A TEMPLOMBAN IS A PÉNZT KELL SZÁMLÁLNI...

A fővárostól alig húsz kilométerre levő és az M 3-as autópályától is könnyen megközelíthető, tízezer lakosú Fót nagyközség méltán büszkélkedhet azzal, hogy közkedvelt kirándulóhely. Sokan keresik fel műemlékei: a római katolikus templom és műemlékegyüttes, a református templom, a Károlyi-kastély, a Fáy-présház miatt...

A római katolikus templomtorony nagy részét állványerdő borítja. A munkálatokról kérdezem *Sebők Sándor* káplánt.

– Előzetesen hadd szóljak röviden a templom múltjáról, történetéről. A fóti templom a pesti Vigadó mellett a magyarországi romantika legszebb alkotása. A plébániát és az iskolát is magába foglaló műemlékegyüttes, a négytornyos, háromhajós, keleties elemeket is tartalmazó, románo s architektúrájú templom *Ybl Miklós* korai alkotásai közül a legjelentősebb. A templom történetéhez tartozik, hogy Liszt Ferenc többször játszott itt az orgonán.

– *Úgy tudom, ön elsősorban azért került ide a fővárosból, hogy intézze a felújítási munkákkal járó ügyeket.*

– Így igaz. *Dr. Schaub Zoltán* itteni prépost úr kérte a váci megyés püspököt, hogy engem bízzon meg e nehéz szervező feladattal a lelkipásztori munka mellett. Szívesen vállaltam.

– *Mikor és hogyan fogott munkához?*

– Négy évvel ezelőtt helyeztek ide, és egy év múlva, '87-ben elkezdődött. Éreztem, hogy ez egy nagyszabású feladat a szakembereknek is, nemhogy nekem, aki menet közben voltam kénytelen mindent megtanulni. Segítség után néztem egyházi és baráti körökben. Így jutottam el egy kiváló építő-tervező mérnökhöz, *Iványi János* személyéhez, aki mind a mai napig, és természetesen a munkák befejezéséig vállalta a műszaki irányítást, az ellenőrzést.

Hitelesebb, ha a továbbiakról ő maga nyilatkozik:

– Csaknem két évtizede végzek hasonló munkákat, de a fóti felújítás igencsak a nehéz, sokrétű és nagy körültekintést igénylő feladatok közé tartozik – kezdi Iványi János. – Amikor hozzákezdtem az előkészületekhez, a Műemlék-felügyelőségnél kiderült, hogy a templom első osztályú műemlék kategóriába van sorolva.

– *Ez mit jelent?*

– Például azt, hogy a felújítási munkák során felhasznált anyagok csakis különleges ellenőrzés, kipróbálás után használhatók fel. Példa erre, hogy a kerámia díszítőelemek alapanyagát meghatározott bányából kaphatjuk, vagy a kvarchomokot a Tisza partjáról kell hozatnunk.

– *Találtak-e eredeti dokumentációs anyagokat, ami segítségül szolgálhatott volna?*

– A Műemlék-felügyelőség birtokában ilyet nem találtunk. Elkezdődött a kutatás levéltárakban, hogy összegyűjtsék azokat a dokumentumokat, amelyek a korabeli külső képre, belső kialakításra, anyagok felhasználására, minőségére stb. vonatkoztak. Fel kellett kutatni: maradt-e valami az eredeti tervekből? Mi szaknyelven ezt úgy hívjuk: műemléki feltáró dokumentáció. Elkészült egy programterv, amelyben szerepelt, hol kell azonnal beavatkozni, meg kellett határozni ennek a költségét és a munkák ütemezését. Ebben a gazdasági épület hasznosítására vonatkozó elképzelések is helyt kaptak. Ezt a tervet 700 ezer forintért készítette a Fővárosi Ingatlankezelő Műszaki Vállalat tervezői részlege, amelyet a fóti egyház fizetett ki.

– *Eddig milyen munkákkal készültek el?*

– Állványozást végeztünk, majd leszedtük a sérült kőelemeket, leverettük a vakolatot a homlokzati részen, a díszítőelemekről mintákat vettünk. Restauráltattuk a tornyok működő elemeit, megtörtént a vakolás, elkészültek a díszítő kerámiaelemek is, és megvásároltuk a külső festéshez szükséges anyagot is.

– *Mennyit költöttek és honnan kapnak segítséget?*

– '87-ben másfél millióért saját állványanyagot vettünk, ehhez jön a már említett 700 ezer forintos tervezési díj. '88-ban 2,5 milliót költöttünk a munkákra, és látva a buzgólkodásunkat, a Műemlék-felügyelőség is adott 2 milliót '89-ben. A helyi tanács *Tóth Sándor* elnök vezetésével 500 ezerrel járult hozzá a költségekhez oly módon, hogy a tanács és az egyház közös alapítványt hozott létre a fóti templom és műemlékegyüttes javára, és így a félmillió az alapítványba került. '89-ben összesen ötmilliót költöttünk. '90-ben a Pest Megyei Tanács műemlék-megőrzési pályázata révén jutottunk 700 ezer forinthoz, és az Egészségügyi Minisztériumtól egy karitatív, ifjúságvédelmi célú pályázattal 800 ezer forintot kaptunk. (A gazdasági épületből ifjúsági célú helyet alakítanak ki. – A szerk.) Külföldi egyesületek és segélyszervezetek is küldtek támogatást: az *Ostbilfe* és az *Europäiser Hilfsfonds.*

– *Mennyi pénzre lenne szükség?*

– Mindennel együtt a külső felújítás, a belső szakipari munkák, a templomhoz tartozó épületek rendbehozatala és hasznosítása 120-140 millióba kerül. Az egyházközség erőfeszítése mellett jótékonysági hangversenyeket rendezünk, bizonyos egyházi földeladás révén is pénzhez jutottunk, és sok adományt kaptunk magánszemélyektől.

– *Hogyan tovább?* – teszem fel a kérdést Sebők Sándor káplánnak.

– Minden évben annyi munkát végzünk, amire éppen van pénzünk. A munkák befejezéséhez szükséges pénzt a helybeliek nem tudják előteremteni. *Ezért kérünk mindenkit, aki teheti, segítsen minket, hogy ez az országos kincs, e kulturális örökség eredeti szépségében mutassa magát minden magyarnak, és minden hozzánk jövő külföldinek.*

DR. MIKÓHÁZI ISTVÁN

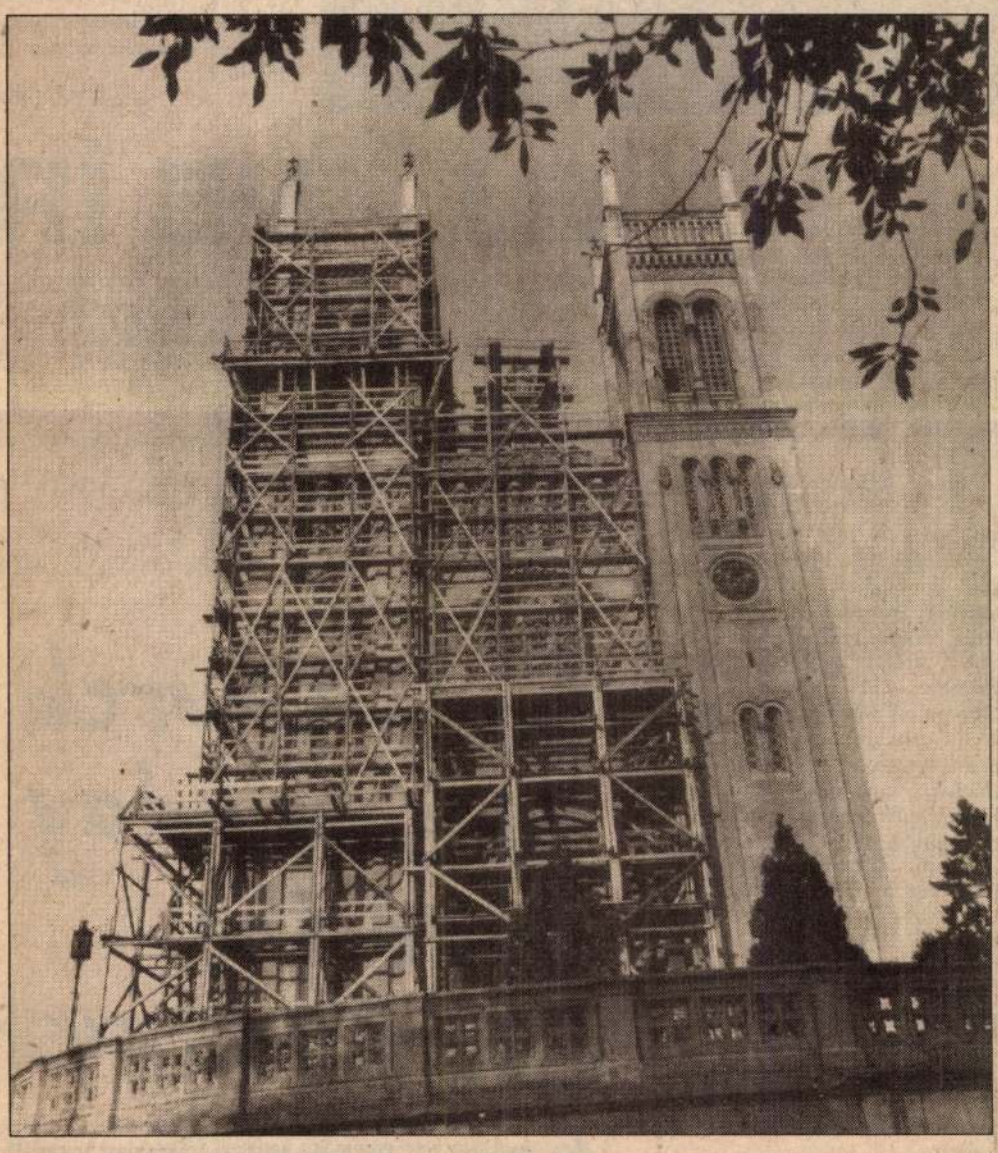

Ellopták a hangjukat?

Alighanem az év botránya, amikor kiderült, hogy a Milli Vanilli két énekese ugyan igen csinos, de éneklés helyett csak tátog. Legalábbis nagy botránynak mondják sokan. Mások viszont csodálkozva azt kérdezik: mi ebben a nagy ügy? Hiszen manapság mindenki csak tátog?!

Hiszen aki még emlékszik a Boney M-re, a Vanilli-menedzser *Frank Farian* sikercsapatára, az talán azt is tudja, hogy *az* a csapat akkor esett szét, mikor Farian bejelentette, hogy a három lány mellett a férfiszólamot nem is a csinos táncosfiú énekli, hanem ő maga, a menedzser, palybackről.

Másrészt pedig a szakmában mindenki tudja, hogy *Madonna* idei világturnéja, *Janet Jackson* vagy a New Kids on the Block koncertkörútja is fél-playbackről ment. Az egyetlen különbség, hogy legalább *előtte* ők énekeltek a szalagra, nem pedig mások, helyettük.

Amikor a botrány kirobbant, a sajtó azt javasolta, hogy a Grammy-díjat, amelyet idei teljesítményéért a duó kapott, s amelyet most visszavesznek tőlük, voltaképp *Arsenio Hall* tévé-komikusnak kéne adni. A színész ugyanis valami különös megérzéstől vezettetve csaknem minden héten viccet csinált a férfimanökenből lett énekeskettősből, s nemegyszer mondta – hangsúlyozom: viccből! –, hogy biztosan nem is ők énekelnek.

Nos, mindenestre *Rob Pilatus* és *Fab Morvan* megelégelte a dolgot és közölte Fariannal: a következő lemezükön bizony ragaszkodnak hozzá, hogy ők és csak ők maguk énekeljenek. Frank Farian azonnal lesápadt. Nem azért, mert félt, hogy emiatt *Charles Shaw*, *Johnny Davis* és *Brad Howell* stúdió-vokalisták – a Milli Vanilli „angol hangja" – elveszítik a kenyerüket, hanem mert ő mint zeneértő ember, pontosan tudta, mennyit ér a két szépfiú hangja a maga valóságában. A Vanilliák viszont mérgükben kirúgták Fariant. A menedzser pedig világgá kürtölte a botrányt: a két szépfiú nem több, mint technobáb, két Münchenben nyomorgó fekete fiatalember, akiknek fejenként négyezer dollárt adott 1988-ban, hogy testesítsék meg a Milli Vanilli arcát – de ne a hangját!

– Szerződést kötöttünk az ördöggel – nyilatkozta a botrányt fékezni próbáló sajtótájékoztatón Pilatus. – Reméljük, hogy rajongóink meg fogják érteni: fiatalok voltunk s szeretnénk volna jól élni.

A rajongók egyáltalán nem látszanak mindezt megérteni. Ketten már pert is indítottak a becsapott lemezvásárlók nevében. Bajba kerülhet a tízmillió példányban eladott Girl You Know It's True lemez kiadója, az Arista cég is, mert a fiúk szerint tudott arról, hogy Pilatusék csak dublőrök. A cég elnöke, *Clive Davis* mindezt hevesen tagadja.

A dolog szomorú poénja hogy maga a botrányt kirobbantó Farian is benne van a lekvárban, hiszen tulajdonképpen ő volt az egész csalás szellemi atya.

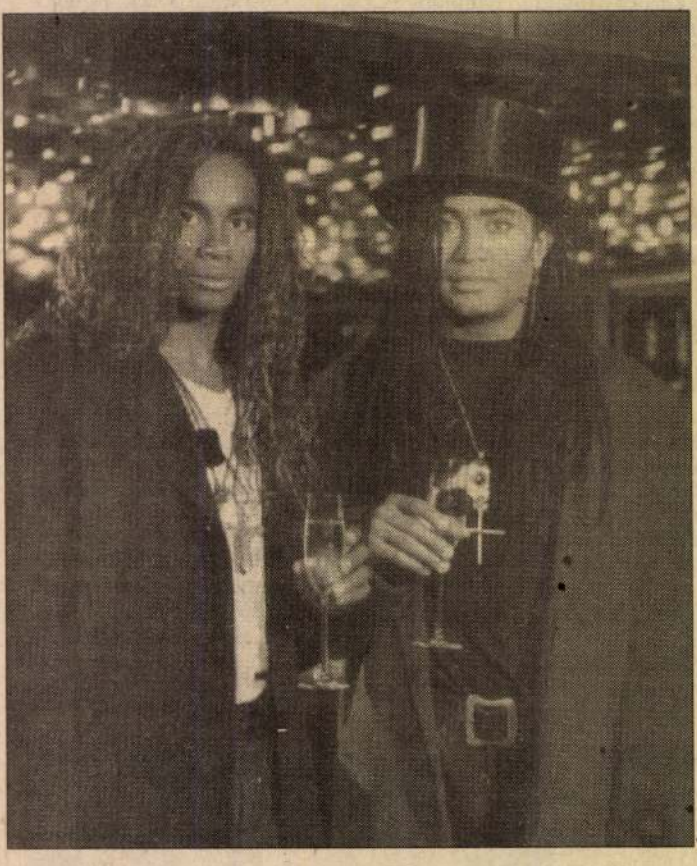

ja. Most azzal védekezik, hogy az ilyesmi egyáltalán nem szokatlan. Hiszen például *Phil Spector*, az egykori hangszerelő, zeneszerző csodagyerek a saját maga által írt és fölvett daloka egy nemlétező Crystals nevű együttes nevén jelentette meg. Vagy ugyanő, amikor megbízták a Beatles utolsó lemezének kiadásra való előkészítésével, a száz órányi magnószalagról – bemelegítés, hangpróba, dúdolás-dönnyögés és néhány demófelvétel – gyakorlatilag csak az ének-szalagokat fölhasználva saját hangszeres kíséretével „legyártotta" a Let It Be című világsikert arató nagylemezt (*Paul McCartney* azóta is perli, mert szerinte a szirupos vonós kísérettel teljesen „geil" hangzást adott a címadó dalnak). De említi Farian Brian Wilsont is, aki órákig machinálta egykor a Beach Boys állítólag elég szürke stúdiófölvételeit, míg végül előállt a „beachboys-os" hangzás.

Mindez lehet igaz. De azért az ember mégiscsak azt kívánja, bárcsak mindössze hallgatni kéne az énekeseket, nem tudni róluk.

SZÁNTÓ PÉTER

ÍRJ – NE ÍR

Egy ismerősöm a 60-as években az „ellenállás" sajátos formáját választotta: ráírt a plakátokra. De mindig csak egy mondatot, mivel hogy az akkori plakátok következetesen tegezték a magyarokat: Ne szemetelj! Gyűjtsd a vasat és a fémet! Szavazz a Hazafias Népfrontra!

Nos, ez az ismerősöm minden ilyen plakátra ráírta: NE TEGEZZ!

Nem tudta, hogy amit művel, az művészet, sőt, népművészet. A mai kor tudósai megállapították, hogy a graffiti, azaz a falakra, metrószerelvényekre rajzolás és írás művészi önkifejezési forma. Hát, nem tudom. Mindenesetre *Salamon Gábor* és *Zalotay Melinda* új könyve, a *Graffiti* (Falra írni muszáj) rendkívül szórakoztató válogatás az angolszász országok legszellemesebb kortárs népművészetéből.

Mondják, eredete egy Kilroy nevezetű amerikai tengerészig megy vissza, aki a világháborúban Angliában járt. Föl is írta a falra:

ITT JÁRT KILROY.

Mások azután ezt rosszallással fogadták. Oda is írták:

NEM IS JÁRT ITT.

Kilroy nemzeti intézmény lett. Olyannyira, hogy a hiúk és irigyek később már avval dicsekedtek:

ELŐBB JÁRTAM ITT, MINT KILROY.

S nemcsak a népművészet született meg, hanem a „népi felelgetős" is:

SZERETEK A FALRA ÍRNI!

HÜLYE, EZ EGY AJTÓ!

Azután megjelentek a bölcs tanácsok:

AKI AZ ÉLETET TRÉFÁNAK TARTJA, GONDOLJON A POÉNRA!

AHHOZ, HOGY VALAM LÉGY, NE PRÓBÁLJ VALA MINEK LÁTSZANI!

MI VAGYUNK AZOK AKIKTŐL ÓVTAK A SZÜ LEINK.

S jöttek a történelmi utalá sok:

OEDIPUS, HÍVD FÖ ANYÁDAT!

HOL VAN MOST LE HARVEY OSWALD, MIKO

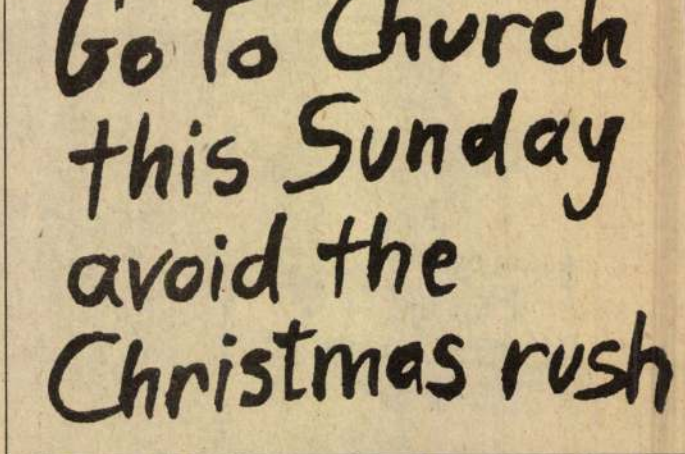

Menj templomba most vasárnap – kerüld el a karácsonyi tolongást!

YBL Miklós

Mikóházi István: A fóti templom nemzeti kincsünk. In. Kurir, 1990. dec.15. 11. p. és képe

A templom felujitásáról, restaurálásról

YBL MIKLOS

TARR Leírás: Parlament a Sándor utcában.
= Heti Budapest, II. évf. 47. sz. 1990. dec. 7.
14-15. p. ill

./.

Élektroénergii.
Geneva, CHE.
11. 1966:1
12. 1967:1-2
13. 1968:1+Annual Bullet
14. 1969:1-2+Annual Bull
15-18. 197o-1973.

34. Quarterly Bulletin of Ho
Building Statistics for
United Nations. Economic
for Europe. Industry Div
Geneva, CHE.
4. 1956:4
5. 1957.
6. 1958.
7. 1959:1-3
8. 196o:3,4
9. 1961-1962:1-4

35. Quarterly Bulletin of St
for Europe. - Bulletin T
Statistiques de l'Acier
- Kvartal'nüj Sztatiszti
ten' Evropejszkoj Cserno
United Nations. Economic
Europe.
Geneva, CHE.
8. 1957.

YBL MIKLÓS

Szegő György

GERLE János: Ybl Miklós centenáriuma : Emlékiállitás a Bazilikában. = Magyar Nemzet, LIV.évf. 33.sz.1991 febr.8. 6.p.

LÁTOGATÓJE

..... sz.

Név: .....

Lakás: .....

engedélyt nyert arra, hogy ....

.....

.....

vonatkozólag az MTA adattárában

lexikongyüj

levéltári gy

a fennálló szabályok keretén be

Ezen engedélyt a kutatóteremben

A gyüjteményekben kutatott anya

igazgatójától külön engedélyt k

YBL Miklós építész

MEGEMLÉKEZÉSEK

A BUDAPESTI SZENT ISTVÁN BAZILIKA építőművésze, Ybl Miklós halálának századik évfordulóján, január 22-én, kedden 18 órakor gyászmisét mond Paskai László bíboros, prímás, esztergomi érsek. A gyászmisét követően a Szent Jobb kápolnában megnyílik az „Ybl Miklós és a budapesti Bazilika" című kiállítás, amelyet Antalné Dr. Czétényi Piroska, a Budapesti Műemlékfelügyelőség főtanácsosa mutat be.

Uj Ember, XLVII.évf. 3.sz. 1991 8.p.

Schacky 1914 — Kunstsammlung
Lepke's Kunsta

Schikedanz - Pulszky 1877 — Schikedanz, A.
zeum Gvüitemér
Museum of Appl

Schmidt 1916 — Schmidt, R., M

Schotmüller 1928 — Schotmüller, I
Renaissance, 2

Schubert 1960 — Schubert, M.,
Décoratifs", 2
203 - 232.

Schubring 1915 — Schubring, P.,
enischen Früh

YBL Miklós

Az épitkezést vezető (1834-után) Koch mellett Ybl Miklós is résztvett a munkában. Ybl Ervin tévesen az ő fiatalkori munkájának tartja az északi szárny emelti folyosójának lezárt szakaszából kialakitott házikápolnát

BIBÓ István: Az egykori Károlyi palota építésének története. = Ép.-Építészettudomány, XVI. 1-2.1984 243.p.

YBL Miklós

Katolikus templomok Magyarországon. Szerk. Dercsényi Balázs. Irta: Török József, Marosi Ernő. Bp. : Hegyi & Tsa., 1991 LIV.

YBL Miklós

ZOLTAI Lajos: A debreceni kistemplom története. = Hajdu-Bihara megyei Levéltár Évkönyve, XVI. Debrecen, 1989 133-142.p.

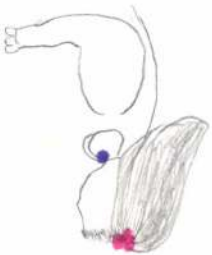

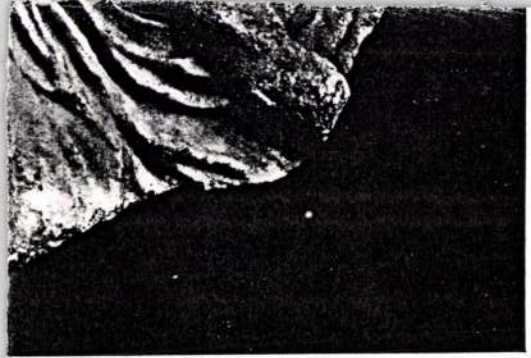

7. kép.

ota. Magyar Nemzeti Múzeum.

ó használata miatt ez is nagyon megkopott.
íllapotában is a legjobb hellenisztikus emlé-
ai maenas-ábrázolást őrizte meg számunkra.
balra tartó, törzsével félig a képsíkba kifor-
zú alsóruhájára (a hastájon levő mancsszerű

KÁLMÁN Piroska: Emlékezés Ybl Miklósra. = M. Nemzet, 52. évf. 95. sz. 1989 6. p.

Kubinszky Mihály: Ybl Miklós. = Évfordulóink a műszaki és természettudományokban 1989. Bp. 1989 110–111. p.

BUSA László: A Rétegyháry Almásy Rastélyi. = Körösök vidéke: Honismereti füzet 1990 Gyula, 1990. 167–173. p. ill.

Ybl terei szerint nyitjátfel

-r-: Ybl Ervin: A magyar Nemzeti Galéria palotája. [rec.] = Körpobarat X. évf. 4. sz. 1960. 189. p.

~~Lyka~~:

LYKA Károly: Yb E. Ybl Miklós = Élet és Tudomány XIV. évf. 4. sz. 1959. 119. p.

MAJOR Máté: Ybl Miklós = Műszaki Szemle, 1959. 5. sz. 148–150. p. ill.

ıannes Aquila, die Wurzeln seines Stils

OS VÉGH

nes Aquila hat seine Signatur an den Wänden von vier einst reich bemalten Kirchen im heutigen ch-ungarisch-slowenischen Grenzgebiet hinterlassen: in Velemér, Martjanci, Turnišče und in nfeld. In Martjanci teilt er uns mit, daß er aus Radkersburg kam. Auf Grund stilkritischer Argumente n ihm noch die Wandmalereien des sogenannten Pistorhauses in Radkersburg zugeschrieben.[1]
eschreibung der einzelnen Bildfolgen, ihre Datierung, Reihenfolge, Eigenhändigkeit usw. sollen icht behandelt werden, da in Kürze die Akten einer Tagung erscheinen werden – und zwar auf h –, die 1984 von österreichischen, slowenischen und ungarischen Teilnehmern an Ort und Stelle alten wurde.[2]
entlich wird von unserem Meister behauptet, daß er vom Norden und vom Süden, von Böhmen und alien beeinflußt wäre. Vor allem France Stelè hat darauf hingewiesen, andere wollen die Werke eher thon sehen. Die vorliegende kleine Studie will eben diese Frage ein wenig konkreter anpacken. Zum ndnis eines Künstlers gehört es doch, möglichst genau zu wissen, wo er seine Wurzeln hat.
aus den wenigen Illustrationen sieht man, daß sich das Œuvre aus sehr verschiedenen Stil-teren zusammensetzt. Es erscheint ganz unvorstellbar, daß derselbe Meister einmal untersetzte, chlanke Figuren und zwar in verschiedenen Maßstäben gemalt hätte, daß er einmal schlicht, dann eich usw. gewesen sei. Wir müssen zur Kenntnis nehmen, daß sein Œuvre keine einheitlichen nale aufweist, trotz der die Eigenhändigkeit scheinbar garantierenden Signaturen. Meister Johannes eher ein Unternehmer gewesen sein, der zwar auch selbst zum Pinsel griff, sich aber noch mehr ne Mitarbeiter stützte. Die an sich mittelalterliche Form einer leistungsfähigen Werkstatt lebt noch nach, sogar bis Rubens fort, die allerdings großen Wert darauf gelegt haben, daß die Schüler und tattmitglieder sich ihren Stil gründlich aneigneten. Unser Meister war entweder keine genügend ständige, stilprägende Persönlichkeit, oder aber er hat sich wenig darum gekümmert. Seine Signatur r ein Markenzeichen, eine Garantie, daß die Arbeit aus seiner Werkstatt stammt und daß er dafür lich haftet, und bedeutet nicht, daß er alle Bilder selbst gemalt hat.
rkmale seines eigenen Stils hat man an dem frühesten Werk, in Velemér (1378) zu suchen; damals für ihn weder nötig noch möglich, Schüler und Mitarbeiter zu beschäftigen. Es fällt aber schon hier ß sein Selbstporträt einen anderen Stil zeigt als die übrigen Köpfe. Es ist nicht so gerundet und rt, detailreicher, und die plastischen Werte sind sorgsam herausgearbeitet *(Abb. 1)*. Der Vergleich doch dadurch erschwert, daß die Malereien mutwillig beschädigt worden sind, vor allem die ter. Die Ergänzungen sind zwar vom Restaurator gewissenhaft in Tratteggio-Technik ausgeführt, r viele Köpfe auszubessern waren, wurde dadurch der Gesamteindruck doch beeinträchtigt (auf luktionen sind die Ergänzungen kaum zu erkennen).
ßen, statischen Gestalten mit den eher voluminös als präzis gegliedert wirkenden Köpfen und die die Körper schmiegenden, aber doch keine Körperhaftigkeit evozierenden Gewandfalten kommen

1 Selbstporträt des Johannes Aquila. Velemér, Pfar

Ybl Miklós centenáriuma

Kiállítás a Budapesti Történeti Múzeumban

Új Művészet 1992/4.

Marosi Ernő

Nem nekem kellene üdvözölnöm Önöket e kiállításon. Rendezőinek nagy hatású tanítómestere, legfőbb támogatója és buzdítója az a *Németh Lajos* professzor volt, akinek a századforduló magyar művészettörténetét tárgyaló úttörő kötete és az ismerethézagok kitöltését szorgalmazó egyetemi nevelő munkája fiatal kutatóknak, művészettörténészeknek és építészeknek ma még alig áttekinthető sorát indította pályájára. Az inspiráló mester váratlanul távozott, de egy jelentős munka elkészült. Méltó tehát, hogy az alkalmi és illetéktelen megnyitó első szava főhajtásra szólítson az ő emléke előtt.

A kiállítás megrendezésére a külső alkalmat egy már majdnem eltelt centenáriumi év adja. *Ybl Miklós* ugyanis 1891. január 22-én halt meg, 77. évében. 1814-ben született, ugyanabban az évben, amikor például *Kemény Zsigmond, Pulszky Ferenc,* vagy híres külföldi pályatársai közül *Viollet-le-Duc. Eötvös József* és *Henszlmann Imre* csak egy évvel voltak idősebbek nála, *Römer Flóris* pedig egy évvel fiatalabb. *Barabás Miklós* négy évvel, *Liszt Ferenc* hárommal előzte meg, *Arany János* három évvel volt fiatalabb nála.

E néhány születési dátum futólagos felsorolása is jelezheti Ybl hovatartozását, egy nagy, az 1840-es években férfivá érett és a nyilvánosság elé lépett generáció körvonalait.

A felsorolásból kitűnnek azonban a különféle pályák és tehetségek eltérései, az életutak és életművek súlypontjainak eltolódásai is. A köztudatban Ybl, akit Németh Lajos is egy helyen találóan jellemzett „a századvég reprezentáns historizáló építészfejedelmének", mindenekelőtt mint az érett historizmus Budapestjének jellegét az *Operaház*hoz, a *Várbazár*hoz, a *Vámház*hoz vagy a *Bazilika*hoz hasonló főművekkel meghatározó építész él. Sokkal elmosódottabban áll előttünk mint már a romantikus historizmus irányzatának is egyik kezdeményezője, az 1845-ben tervezett *fóti templom,* az 1851—52-es pesti *Unger-ház,* vagy a Döblingből intézkedő Széchenyi István utolsó alkotásának, *nagycenki kegyúri templom*ának mestere.

Ez az egyoldalúság azonban, szerencsénkre, mára már inkább csak Ybl Miklós nyilvános hírnevét jellemzi. Az újabb építészettörténeti kutatások ugyanis a korai, romantikus historizmus magyar építészetének történetét kutatva és ihlető forrásait, kapcsolatait keresve, felismerték és kellőképpen hangsúlyozták mind jelentőségét, mind egyéni eredetiségét. Épp ezek a termek adtak helyet 1984-ben a pályatárs, *Feszl Frigyes* emlékkiállításának, amely a korstílus és az általános törekvések közösségén túl világosan mutatta kettejük művészi felfogásmódjának és alkotói temperamentumának különbözőségét is.

Ybl Miklós: Bazilikaterv, főhomlokzat, 1874, papír, tus, akvarell, 160 × 110,5 cm

Budapest Történeti Múzeuma kiváló szolgálatot tesz mind a magyar művészettörténet-írás ügyének, mind a város nagy építész egyéniségei emlékének e kiállításokkal. Hozzájárul az építészeti alkotás megértéséhez is. Mert sokszor tanácstalanul állunk még a fennmaradt, jól-rosszul megőrzött, félig romos, vagy éppen vadonatúj tatarozás nyomait viselő épület előtt, nem tudván eldönteni, mit tulajdonítsunk az építőmester akaratának, mit a kivitelezők kezének, mit személyes koncepciónak és mit a kor szokásának. Ebben vannak segítségünkre a régi terv-

tán elkezdtem fázni ebben a magasságban, idegen lettem újra, pedig arra vágytam, hogy valahol otthon érezzem magam. Úgy éreztem, föl kell építenem újra a házakat és templomokat, hogy megérinthessem azokat a jeleket, amiket a falakra írtak, elolvashassam őket, megfejthessem a titkot, amelyet hordoznak. Olyasmit akartam csinálni, amelynek az egész levegője, atmoszférája azt sugallja: én itt már jártam, nem vagyok idegen..."

Újabb fordulat következett, a távolságtartó szemlélődést aktív munkálkodás váltotta föl. Birkás táblakép nagyságú, vagy annál is nagyobb falakat épített. Vigyázat, útelzárás! Építési terület! (Szinte minden akkoriban készült művön megjelenik az útelzárást jelző, lehatároló, piros-fehér csíkos deszkadarab.) Az építkezés valóságos: plextollal átitatott, majd fehérre festett homok kerül a farostra és azok a régi, a szülőfalu (Kunmadaras) és környékén talált tárgyak, amelyek a gyerekkort és a régmúlt idők emlékét idézik. Olyan rekvizítumokat helyez művészi kontextusba, melyek egy hajdani világ személyes (emberi) és időrágta (természeti) nyomait egyaránt őrzik, kontinuitást teremtve ezzel múlt, jelen és jövő között. „Az utóbbi évek legnagyobb élménye mégis az volt, hogy hazataláltam a szülőfalumba, Kunmadarasra. A poros utcák, korhadó kerítések, nádfedeles házak számomra mind a hajdani otthont jelentik; azokat a tárgyakat, amelyek valamiért nagyon fontosak. Jó volna ezt a hangulatot visszalopni munkáimba..."

E szellemben, rendkívüli érzékenységgel és finomsággal alakulnak mostani művei. A korhadozó fák, a penészedő, repedezett falak az idő pusztításának imitációi. E finom textúrájú felületek mégsem halottak, mert minden rezdülésükben ott bujkál a vágy a megőrzésre, újraélesztésre, e nagyon is személyes világ méltó átörökítésére. □

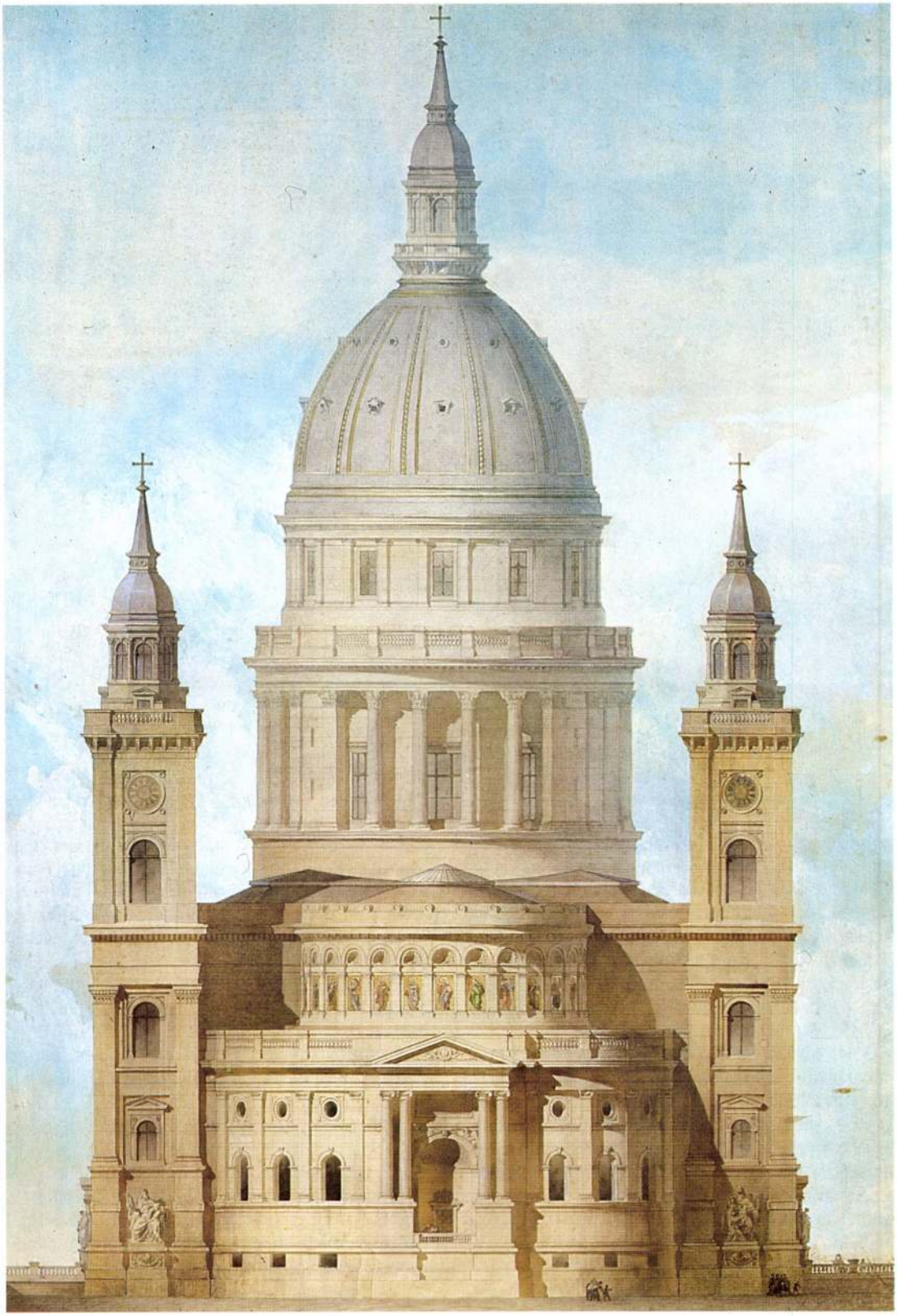

Ybl Miklós: Bazilikaterv, hátsó homlokzat, 1874, papír, tus, akvarell, 160 × 110,5 cm

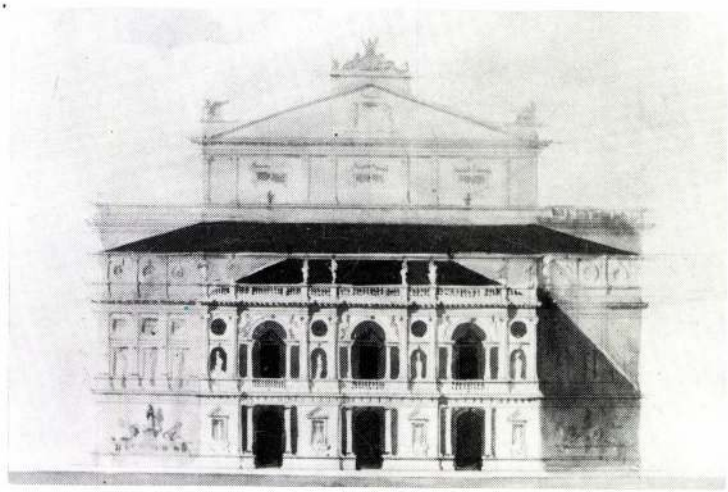

Ybl Miklós: Az Operaház főhomlokzatának tervváltozata, 1873–84, papír, tus, 50 × 66 cm

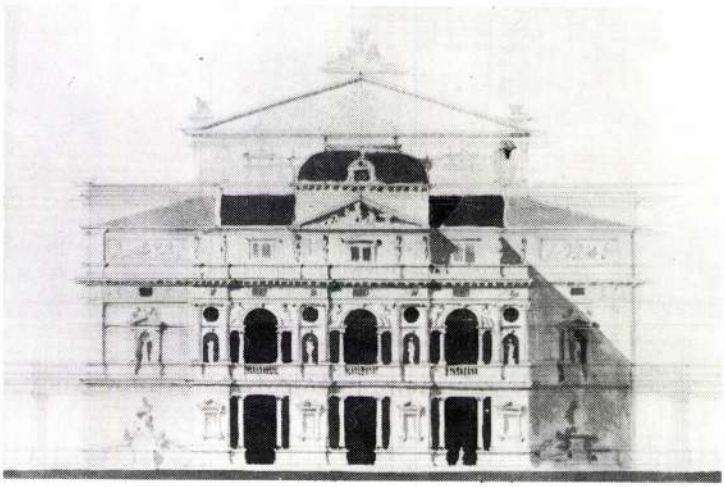

Ybl Miklós: Az Operaház főhomlokzatának tervváltozata, 1873–84, papír, tus, 50 × 66 cm

rajzok, amelyek e kiállításnak is a lényegét alkotják. Bennük a művészi szándék közvetlen érvényesülése, a kézírás szinte grafalógiai hitele ragad meg, a hatás többnyire összemérhető a festői megjelenítéssel. Éppen itt érhető tetten kezdettől fogva Ybl Miklós egyéniségének egyik sajátos vonása, hajlama a geometrikus törvényszerűségre, a klasszikus kiegyensúlyozásra, a romantikában kedvelt erősebb kontrasztokkal szemben a részletek clair-obscure-ös lágyságára.

Vajon a *Pollack Mihály* tiszta klasszicizmusán iskolázott művész tanultságában kell keresnünk a magyarázatot, vagy inkább az I. Lajos király-kori München építkezéseinek csúcspontján, az 1840-es évek elején szerzett tapasztalataiban; esetleg joggal beszélhetnénk a késői pályaszakasz neoreneszánsz műveihez viszonyítva, s a fiatal építész úti tapasztalatainak ismeretében is az ő egyéni protoreneszánszáról? Minderről nagyon kevés biztosat mondhatunk azon kívül, ami éppen a terveiből kiolvasható.

Nemcsak ritka, de első alkalom is ezek itteni bemutatása. Sorozatuk korántsem teljes; annak ellenére sem, hogy számos, meg nem épült épületet, tervvariánst is tartalmaznak, és sajnos, sok elpusztult vagy tönkretett épületet is képviselnek. Legnagyobb részük abból a Fővárosi Levéltárban őrzött tervrajz-hagyatékból való, amelyet *Ybl Ervin* talált 1951-ben, a budapesti Bazilika egyik eldugott helyiségében, s amelynek mesteri elemzése az alapja 1956-ban kiadott monográfiájának. Az ehhez a személyes hagyatékhoz járuló tervrajzok közül ki kell emelnünk azoknak a jelentőségét, amelyek — mint például a fótiak, az egyébként nem realizált debreceniek — rendeltetési helyükről származnak, s mindmáig megőrizték összefüggésüket a megbízással.

E kiállítás látogatója is elsősorban a tervrajzokra lesz utalva a mester elképzeléseinek, alkotó módszerének és változásainak, művészi érésének megismerésében, magyarázatában. Mert a már első főműve, a fóti templom felépítése óta nagyra értékelt, utóbb, az 1860-as évektől kezdve ünnepelt, kitüntetésekkel elhalmozott mester nemcsak kortársainak vallomása szerint volt szófukar. Megközelítését nem könnyítik meg nyilatkozatai. Stílusfordulata, amelyet a középkori stílusigazodás és az érett

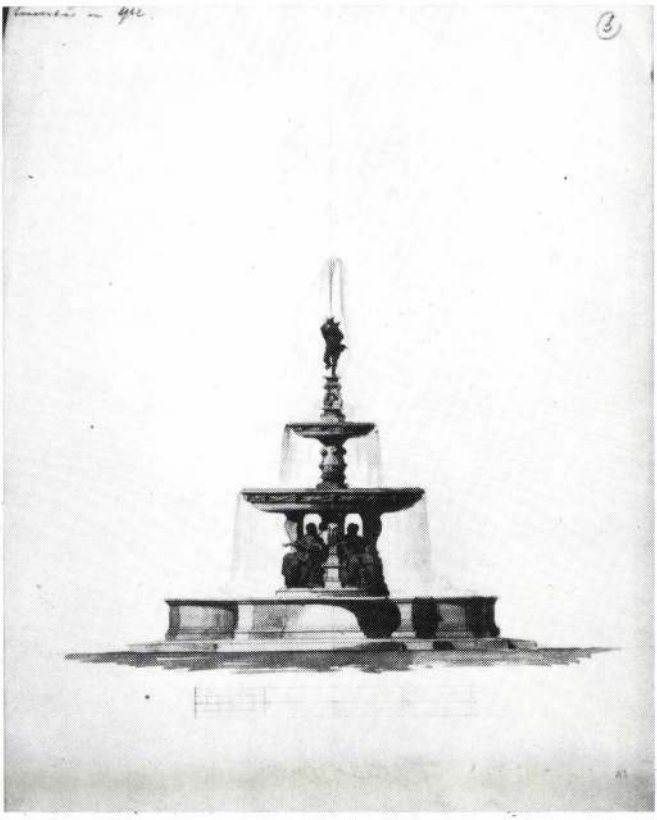

Ybl Miklós: A Danubius-kút terve, 1879–83, papír, tus, akvarell, 34 × 27 cm

reneszánsz mintaképeit követő formarendszer ellentéte jellemez, egyben művészettörténeti korszakokat is választ el egymástól: a historizmus romantikus fázisát annak érett szakaszától. Nehéz megmondani, mekkora a szerepe ebben a váltásban az 1860-as évekre Magyarországon is megérett döntésnek a reneszánsz stílusa mellett. Még nagyobb rejtély, mik az okai és mozgatói ennek a döntésnek. A tervek beható tanulmányozására lesz szükség annak eldöntésére is, mennyire vezette Yblt tervei modusának megválasztásában a feladat jellegéhez való alkalmazkodás, a maga gyakorlati válasza a XIX. századi építészek nevezetessé vált kérdésére: *Mely stílusban kell építenünk?* És vajon hogyan hatott építészetére helyzetének és tekintélyének megváltozása attól kezdve, hogy Károlyi István uradalmi építészeként a magyar mágnások körében legnépszerűbb tervező lett, pesti építészként való önállósulásán át az új főváros képét meghatározó feladataiig? Bizonyos, hogy a késői Ybl egyenként is hatalmas volumenű épületek egész sorát átfogó tevékenysége, népes irodát feltételező termékenysége, az irodájában foglalkoztatott kiváló művészek jelenléte működésének utolsó két évtizedében személyes stílusának kérdését is másként világítja meg, mint az ötvenéves korát megelőző időszakban.

Úgy tűnik, kötetlen festői csoportosítással komponált kastélyépületeinek többségén inkább ragaszkodott a középkorias modushoz, míg városi palotáin a hatvanas évektől, a *Budai Takarékpénztár*, a *Festetics-palota* vagy a *Károlyi Lajos-palota* épületeitől kezdve a reneszánsz formák dominálnak. Vajon ez idő sorsdöntő és stílusformáló összeütközésének végeredménye a nemzeti romantika hagyományait képviselők és az Ybl terve által is képviselt neoreneszánsz stílust pártoló főúri tisztségviselők között az Akadémia palotájának pályázatán menynyire felelt meg az ő személyes meggyőződésének? S végül: késői stílusának palladiánus és a sansovinói hagyományok értelmében velenceies alaphangja mennyire tudatosan megválasztott, egyedien hangolt monumentális hangnem annak az új fővárosnak építészeti alakítására, amelynek első rendezési tervötletei sorában rövid időre még a velencei Canal Grande módjára elképzelt csatorna is felmerült?

Ybl építészeti téralkotásának — a belső téralakításnak éppúgy, mint a városi térfal formálásának — legfontosabb alapelvét alighanem e tájon, az építészeti műnek a mindennapi életet s az ünnepségeket egyaránt pompás látványba foglaló keretként való felfogásában találhatjuk meg. Ez vezeti az intérieurnek tervezésében — ahol teheti, mint templomai esetében —, a felszerelésig terjedően egységes berendezésében, a homlokzatok és a belsők

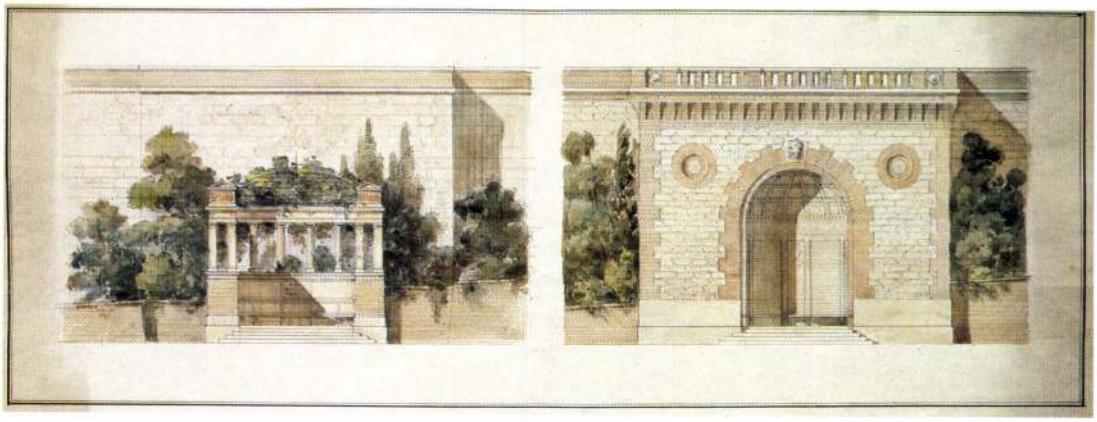

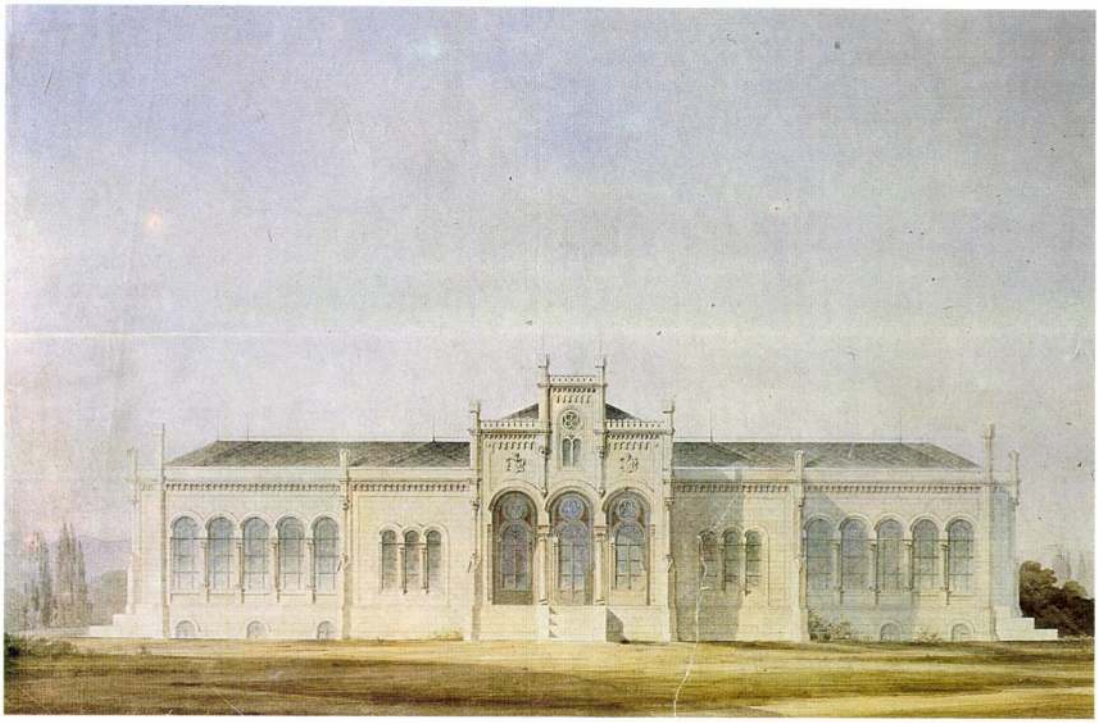

képzőművészeti díszének kedvelésében. Az ő következtetései nem oda vezettek, ahová *Ruskin* már 1848-ban, *Az építészet hét lámpását* sorra véve, majd 1851-ben *Velence követ*it szemlélve érkezett, a festőiségnek *parazita fenség*ként való elítéléséhez. Nála a reneszánsznak az az értelmezése valósult meg, amelyet 1867-ben a másik nagy kortárs, *Jacob Burckhardt* vallott, az organikus stílusokkal szembeállított *térstílus* fogalmában. Ybl Miklósban nem merült fel az a kétség, amelyet nem sokkal később a művészettörténész és történetfilozófus a maga *Világtörténeti szemlélődései*ben a kultúrának mint a szellem szabad fejlődésének teréről, az állammal és vallással szemben szükségszerűen elfoglalt kritikus helyzetéről vetett papírra. Még kevésbé oszthatta *Nietzsche* historizmus-kritikájának keserű kifakadását az *álmatlanság, kérődzés, történeti érzék* ellen, amelyek az embert *egy világkiállítás szemlélőjévé* teszik. Helyzetének ellentmondása e párhuzamoknak a fényében jelenik meg: érett historizmusa egyben kései is, feltörekvése egyszersmind hanyatlás e gondolatok fényében. Mert Ybltől kora a szintén Burckhardt által a reneszánsz mozgatóerőiként jellemzett *dicsőségvágy* és *építőkedv* szellemében várta a maga megörökítését. Ugyanaz a társadalom, amely *Liszt* Ferenc oratóriumait ünnepelte és *Wagner* zenedrámáiért lelkesedett! E társadalom önünneplésének — s nemcsak operaelőadásainak — Ybl épített házakat és

Ybl Miklós: Budai királyi palota, kerti építmény és falifülke terve, 1880–91, papír, tus, akvarell, 29 × 66 cm

Ybl Miklós: Romantikus kastély terve, főhomlokzat, 1860 k., papír, ceruza, akvarell, tempera, 46 × 76,5 cm

Ybl Miklós: A debreceni református kistemplom átépítési terve, főhomlokzat, 1843, papír, tus, akvarell, 100 × 65 cm (Fotók Szilágyi Edit)

triumfális homlokzatokat, helyet adva bennük és környezetükben a historizmus monumentális festészetének és szobrászatának is.

A kiállítás bizonyára módot fog adni a hallgatag és szerény, magabiztos határozottságában szinte megközelíthetetlen mester értelmezésére. Erre annál nagyobb szükségünk van, mivel a történelemhez való viszonyunkban ma ismét válságos korszakot élünk. Helyzetünk annyival is bonyolultabb, hogy tisztázásra vár végre viszonyunk Yblhez, akinek értékelése töretlen, s korához, amelynek legalább önálló kreativitását még ma is szokás elvitatni.

E kiállítás példás munka eredménye. Az itt feltáruló gazdag életmű anyagának felkutatása, tudományos feldolgozása és bemutatásra alkalmassá tétele nagy erőfeszítést és gondot kívánt.

Köszönjük az alkalmat a Budapesti Történeti Múzeumnak, de még inkább a kiállítás fiatal tudós kezdeményezőinek. Ők — egyelőre még meglehetősen szokatlan módon — ma már nem közhivatalnokok, hanem a Hild-Ybl-alapítvány néven életre hívott vállalkozás tagjai. Feltámadna bennük a magyar *Gründerzeit*nek az a tettrekész dinamizmusa, amelynek Ybl Miklós volt egyik megtestesítője és példaképe? — Úgy legyen!

(Elhangzott 1991. december 18-án a kiállítás megnyitójaként.)

A forma és a Nyitott

Karátson Gábor képeihez

Bacsó Béla

Azok mellett, akik még művészetet hoznak *létre,* azok vannak a legfőbb gondban, akik még kísérletet tesznek arra, hogy értve megértessék azt, ami a műben *létrejön.* A művészt és az értelmezőt egyazon helyzet határoz meg, amit mások mellett Heidegger így összegez: „... *többé nincs lényegi* viszonyunk a művészethez." (Technik und Kunst — Ge-stell) Már megint az oly sokszor emlegetett válságról beszél valaki, de tudjuk-e egyáltalán, hogy vajon a művészet és a műértés vonatkozásában minek a válságáról van szó. Mi vált válsággossá? Ilyenkor szoktunk rögtön, igyekvő odaadással a kultúra válságjelenségeiről, a kultúra problémáiról beszélni, elhitetve magunkkal is, hogy egy más kultúrában — vagy lehetnénk csak mi a kultúra bajnokai — nem így lenne. „Ám a művészet — mint ugyancsak Heidegger írja — nem volt a kultúrateremtés területe." (Die Frage nach der Technik) Voltak és lesznek, miként itt is látjuk, akik nem a kultúrába tagozódást tartják szem előtt művészetükkel. E művészek azok, akiknek művében felragyog a ritkán tapasztalható, rejtekező lét. Művükben éppenhogy válsággossá lesz az oly jól ismert, már látott, hallott és elmondott. A művek ilyenkor a mélybe nyílnak és a magát ránk kényszerítő objektívnak hitt valóságtól fosztanak meg. A magunkat valóságba kényszerítés és a valósághoz idomítás modern technikáival ellentétben a művészet tapasztalata — nevezhetjük sokféleképpen — ősrealitás, mélység, egzisztenciális alapszituáció. Ezt hárítva mondjuk: van-e valóságosabb a minket övező és oly jól ismert világnál, hol van itt bármi áthidalhatatlan, létezik-e más alap, mint a tudatosított és ellenőrzött világ-tapasztalatunk?

Engedjék meg, hogy e beállítódás tragikusan szép megfogalmazását Rilkétől idézzem:

> „Tárt szemmel szemlélik az állatok
> a Nyitottat. Csupán a mi szemünk
> fordult visszára, s áll létünk szabad
> kijárata körül, mint egy kelepce.
> Mi van kívül, nem tudjuk, csak az állat
> képéről, hiszen már a csecsemőt
> megfordítjuk, hogy váltig csak a formát
> lássa — nem a Nyitottat, ami oly mély
> az állat arcán."
>
> (A nyolcadik elégia, ford. Rónay György)

Bárhogy nevezzék is az adott kultúrában az „ellenőrzött" világtapasztalat közvetíthetőségére áhítozó korstílust, nem kerülhetik el, ha valóban művészetet akarnak *létrehozni,* hogy megkíséreljék e kelepcét felnyitni, s a néző szemét a pillanatra felnyíló *nyitott* felé fordítani. „Mindig világ a tér és soha semmitlen Sehol." (ford. Vajda Endre) — írja Rilke. Amíg a művészet *van,* addig fennáll annak a lehetősége, hogy minden formába kényszerített ellenképeként, némi felismert anakronizmussal, valahogy úgy, ahogy az impresszionisták kapcsán Carl Einstein beszél egy „destruktív látásról" (Die Kunst des 20. Jahrhunderts), engedjük megfosztani magunkat *a* világtól, s legyünk „sehol". „Amennyiben a mű egyáltalán áttöri a mindennapi, elszegényedett világot és napfényre hozza az ember eredendő szituációját, úgy kifejlik benne valami hallatlan, valami merőben idegen" — fogalmazza meg Ernesto Grassi (Macht des Bildes: Ohnmacht der rationalen Sprache).

Van egy másik — az eddigiektől nem független — szempont, amit Georges Bataille érint, nevezetesen, hogy „a profán művészet kétségtelenül rendelkezik a megújulás erejével, a művi mégis érezhetővé válik a művészeten, mihelyst a kifejezés elhagyja a mozdulatlan, századok szentesítette formát. Már csak egy *szervilis* művészt látunk, aki csakis azzal foglalkozik, hogy fellelje a leghatékonyabb *eszközt.*" (Die Souveränität) Mi más vezérli „odaadó" művészünket, mint az eszközök, a formálás kifejezőeszközeinek megújítási szándéka, s már fel sem merül, hogy mit rejt magában az ember és a művészet közti lényegi viszony.

Karátson Gábor művészete e lényegi viszonyra figyel és művészi válasza éppen a kívült nélkülöző, alakba kényszerített, már képpé tett, azaz egy fokozattal még távolibb világ *destrukciója.* „Hier ist alles Abstand" („Itt minden külön-lét") — írta a versben Rilke. E festészet persze annak a magát kelepcébe csalt embernek a destrukciója is, aki a re-prezentáció foglya. Világunkat kitöltik ennek a „képivé" tett, látszólag megörökített világnak a megjelenései, reakcióink egyöntetűek, akár banális, akár tragikus a megjelenő. Emlékszünk, ha máshonnan nem, hát Roland Barthes gyönyörű fotográfia-könyvéből arra, hogy az első fotók a megtévesztésig hasonlítottak a festményekre, majd megállapítja, hogy „mindennél nagyobb hatású, amit emberi szellem valaha is kieszelt annak érdekében, hogy biztosítson minket a valóságról — ez a valóság azonban mindig csak esetlegesség *('Így', 'Semmi több')*" (Világoskamra). Karátson Gábor a legvalóságo-

YBL Miklós

NEMES Márta: Lechner Ödön Iparművészeti Muzeuma. = Tanulmányok Budapest Multjából XXIV. Bp., 1991 76.

95, keď robil murár-
dome Esterházyovcov

pôvodom z Banskej
sohl"), doložený roku

YBL Miklós építész

SÁRMÁNY Ilona: Historizáló építészet az Osztrák-Magyar Monarchiában. Bp., Corvina, 1990 11, 23-26, 35, 52., 59-60., 76, 81,

A HILD-YBL ALAPÍTVÁNY
tisztelettel meghívja

az ***YBL MIKLÓS életműkiállítás***
megnyitójára

1991. december 18. 14 óra
Budapesti Történeti Múzeum
(Budavári Palota E épület)

Megnyitja:
MAROSI ERNŐ
egyetemi tanár
az MTA Művészettörténeti Kutató Intézet igazgatója

Unokáink sem fogják látni

Magyar Nemzet
1991. nov. 7.

Széthordott örökségünk

Augusztusban a Magyar Nemzet hasábjain – nézők levele segítségével – szobrok érdekes történetéről számoltam be, anélkül, hogy ezekről a szobrokról tudtam volna, pontosan hol vannak. Azóta számos információt kaptunk. A szobrok megvannak. Az egyik a Balaton egyik legszebb kilátóhelyén álló villa titka – Fonyódon. Sokan írták meg a történetet, amely úgy szól, hogy a fiatal ara az esküvői vacsorán a lenyelt szálkától megfulladt és a férje emlékül kifaragtatta kettejüket az esküvői ágyon, ahová soha nem feküdhettek le együtt. És a különös szobrot elhelyezte a fonyódi villa pincéjében. Egy időben sok látogatója volt ennek a helynek, az utóbbi időben azonban zárva van, és gondozva sincs igazán. Nem a szobor művészi színvonala a lényeges itt, inkább helytörténeti értéke van a háznak, amelyet találóan „kripta villának" neveznek a fonyódiak.

A másik különlegesség a gödöllői királyi váró szobrainak története, amelyeket elástak korábban, majd később megtaláltak és ismét eltűntek. Legalábbis a levélíró nem tudta megmondani, megvannak-e most. *Csárádi* János, a MÁV vezérigazgatója informált, hogy a szobrok megvannak a X. kerületi Harmat utcában. Eredeti helyük Gödöllő, az úgynevezett „királyi váró", Ybl Miklós alkotása. Remélem előbb-utóbb, talán amikor már helyreállították a kastélyt, helyreállítják a várótermet is, és újra helyet kapnak itt az értékes szobrok. És ha már szóba került Erzsébet királyné, elmondom, hogy Veszprémben a helyére került a szobra. Első hírünk az volt két éve, hogy újból felállították köztéren, de nem eredeti helyén, mert azt *Mikus* Sándornak, a budapesti Sztálin-szobor alkotójának „Zászlóvivő" című szobra foglalta el az utóbbi évtizedekben. Erzsébet királyné veszprémi szobra most ismét eredeti helyén áll.

Vándor, kit utad erre visz...

És még mindig szobrokról. *Rigler* Tiborné írta, hogy talált egy dombormővet Balatonlellén, és csak gyanúja van, pontos információja nem, hogy mi lehetett ez eredetileg. Mi sem tudjuk, de nyilvánvalóan nem erre a helyszínre készült. Rigler Tiborné szerint Árpádházi Szent Margit lenne – gyerekekkel. Lehet, hogy így van. Vajon hová való? A szobor stílusát illetően a 30-as években keletkezhetett, talán éppen '38-ban a Szent István-évforduló. Aki bővebbet tud, kérem, jelezze.

És egy másik, postai lapon érkezett hírnek is utánanéztünk. *Pongor* Istvánné budakeszi lakos írta, hogy a budai hegyekben sétálva a Verecke, Vihorlát és Zöldkert utcák találkozásánál érdekes faragványokat talált. Nem tudja, hogy kerülhettek oda. Stílusukból ítélve az Országház részletei, darabjai lehetnek. Fogalmunk nincs, hogy mit csinálnak a II. kerületben...

A Szépművészeti Múzeum timpanonjában, abban a felső háromszögben egy ókori mitológiai történetet ábrázoló szoborcsoport van, amelynek jobb oldalán egy úr elvesztette a karját. Tulajdonképpen rejtélyes, hogy miért nem állíttatják helyre. Nem hiszem, hogy olyan nagy munka lenne. Ott van a kar beszorulva a másik úr hóna alá. Most derült ki számomra, hogy a múzeum vezetői nem szeretik (szerették) az épületet, amelyben dolgoznak. Az antik kiállítás óriási első termében a tatarozás során feltárták a mennyezeti festményt, az eredeti Schickedanz-féle díszítő festést. A műemlékvédelem szakemberei és a tervező javaslata egyaránt ennek helyreállítása volt. A múzeum vezetői azonban önhatalmúlag a fehér műanyag festékkel való befestés mellett döntöttek. Elég szomorú.

Még a Hősök terénél is régebbi, hiszen a tér helyén állt az a bizonyos artézi kút és zászlótartó rúd, amelyet, amikor a Hősök terét építették, fölvittek a *Széchenyi*-hegyre és ma is ott áll. A Széchenyi-hegy már 1860-ban megkapta a nevét, rögtön Széchenyi István halála után. Ezt egy emlékkővel jelezték, amely ma is megvan. Később pedig az egykori artézi kút épületét Széchenyi emlékére újjáépítették itt, mint kilátót. Ez is *Ybl* Miklós munkája egyébként. A Magyar Államvasutak vállalta, hogy a nagy közlekedési miniszter emlékére, születésének 200. évfordulójára helyreállítja az emlékművet, amint ez meg is történt. Vadonatúj a zászlórúd, és felújították azt a kis kőpadot is, amelyet már a műsorban bemutattam. Jobboldalt csorba a felirata, és ezért nem olvasható igazán. A feliratot, mint korábban, ismét elmondom. Annál is inkább, mert most már jobban olvasható a MÁV alkalmazottainak jóvoltából. *„Vándor, kit utad erre visz, e kézhordta kőrakáshoz, tudd a legnagyobb magyar nevét, a dicsők dicsője, a nagy Széchenyiét viseli ez orom most és mindenkoron."* És az a két sor, amelynek nincs vége: *„Keresztelője volt a honfi... tisztelve, áldva a nemes..."*

Lotár Ottó rajza

és itt sajnos hiányzik a pad sarka. Az emlékmű megújult, akárcsak a Széchenyi-hegy másik oldalán lévő szobros emlékhely, ahol a XII. kerületiek nagy emlékünnepséget tartottak az évforduló alkalmából.

Felelős nincs!

Megnéztük a reformkor egy másik óriásának a sírhelyét, amelyről kevésbé jók a hírek. Tahitótfalura mentünk a temetőbe, ahol *Pollack* Mihálynak, a Nemzeti Múzeum és oly sok nagyszerű ház építészének a síremléke áll és jobbra tőle a Pollack családé. A Pollack család síremlékén a szobor törött, hiányos és bizony beteg Pollack Mihály emlékműve is. A kereszt megdőlt, a kovácsoltvas elgörbült, a felirat nehezen olvasható. Állítólag valamikor csak helyrehozzák. Erősen ideje volna már. Nem tudom, hány nevezetes halottja van Tahitótfalu temetőjének, de Pollack Mihály mindenesetre megérdemelne több gondoskodást.

Polgárdiban szovjet laktanya volt korábban, amelyet már kiürítettek és mi is bemehettünk. Kastély már nincs, de a park – legalábbis a területe – megvan, néhány jellegzetes laktanyaépület és a park egy részében, igaz, orosz nyelvű feliratokkal ékítve, sírmaradványok. A cirill betűs „Afrika" feliratú márvány olvashatatlan, itt egy kereszt és a sírkő, amelyet itt találtunk – szintén orosz felirattal ékítve – *Andrássy* Gyula sírköve, az ifjabbik Andrássy Gyuláé, aki 1860-ban született és 1929-ben halt meg. Ott a kifosztott kripta helye is. Egy szobányi kripta áll üresen. Nem mentünk le, viszont találtunk még egy sírkövet, amely Andrássy Gyula feleségéé. Vajon a park helyreállítása és Andrássy Gyula sírjának helyreállítása megtörténik-e valamikor?

Az „Unokáink sem fogják látni" november 5-i adásának „étlapján" jó néhány kastély szerepelt, valamint egy malom és egy zsinagóga. Az Andrássy-kastély Monokon 1914 óta iskola. Bordásfalakkal „ékített" dísztermében vannak talán az ország legszebb világi rokokó freskói. A kajdacsi kastély, amelyet az 1951-es tűz után toronyisak, tetőtéri ablakok, kapuelőtető nélkül, hiányosan állítottak helyre – szintén iskola. A községnek nincs elég pénze a tatarozás folytatásához. Kondoroson a csákói, Batthyány-, majd Geiszt-kastélynak elvitték a tetőszerkezetét. Az önkormányzat most egy új szerződő partnertől várja a helyreállítást. A Zichy–Vay-kastélyt végre eladták a Nógrád megyei Mohorán. Talán most már jóra fordul a sorsa. A parádsasvári és a füzérradványi Károlyi-kastély egyaránt Ybl Miklós remekműve. Mindkettő üres, az utóbbi csak egy éve, de *mindkettő széthordása folyik megállíthatatlanul* (?). Vásárosnaményban a Tomcsányi-kúriáról még nem tudni, szálloda lesz-e (a hozzá tartozó remek majorsággal együtt) vagy inkább múzeum? Sopronbánfalván a Kárpáti-malom, amely *Taródi* István (a soproni „várúr") tulajdona, fokozatosan romlik, pedig műemlék, mint a fenti épületek sora. Hódmezővásárhelyen folyik a huzavona a szecessziós zsinagóga tatarozása körül, s közben alig halad a tatarozás...

A fenti esetek közt sok a hasonlóság. *A tulajdonjogi kérdések tisztázatlanok*, a „kezelő" nem kezel, tönkrehasználta az állami vagyont, majd elegánsan otthagyja. *Felelős nincs.* Őrzés nincs, a környékbeliek széthordják, mint a háború után. Az önkormányzat örülne, ha történne valami, hátha még hasznot is húzhatna belőle, a működő épület (esetleg vendégfogadóként, panzióként, szanatóriumként) még munkalehetőségeket is kínálhatna. Azonban annyi fáradságot (költséget) sem vállalnak, hogy egy puskás embert (egy rendőrt) és családját beköltöztessenek legalább, az ablakokat beüvegeznék tél előtt, hogy a fennmaradást megoldják. Ahol van (vagy lenne) pénz a helyreállításra, az csörgedezik, a munka összehangolatlan. Újságcikkek születnek (mint ez is), a nézők leveleket írnak. A pusztítást már a gyerekek is szóvá teszik, az idő pedig repül omladozó örökségünk felett...

Szanticska Dixiland Band

Szanticskán, az egykori Abaúj vármegye kis falujában tartotta a Város- és Faluvédők Szövetsége egyik kihelyezett ülését a nyáron. Szanticska a Budapestről irányított területfejlesztés, településgazdálkodás áldozatává vált, majdnem teljesen kiürült és elpusztult, mint a legendás hírű Gyűrűfű vagy más magyarországi kistelepülések. Szanticska Kupa községtől egy kilométerre van, és meg is van a falu közepén a hagyományos stílusú 1-es kilométerkő. A házak sorban megújulnak, amióta *Pál* István ideköltözött. Most már hárman lakják a községet, és Pál István mindent elkövet, hogy kedvet csináljon hozzá. Elsimítottak egy nagy területet, ahol majd vendégfogadót építenek. Van már egy kis büfé, időnként ünnepségeket tartanak a faluban, ehhez egy kis szabadtéri színházat is kialakítottak. Gyereknyaraltatást szerveztek meg és a parkoló is kész. A falu fővédnöke a vendégeket váró őrszem, egy kecske – a falu közepén kikötve. Amikor ott jártunk, a *Szanticska Dixiland Band* zenélt. Megrendezték a „Tour de Szanticska" kerékpárversenyt is... Jó szervezéssel minden megoldható: holt faluból élő lesz, helyre lehet állítani kastélyokat, szobrokat, bármit, csak akarni kell, csinálni kell!

Ráday Mihály

YBL MIKLÓS

Zádor Anna

Emlékezés Ybl Ervinre

Ybl Ervin az elfelejtett művészettörténészek közé tartozik és úgy tűnik, hogy ez elsősorban saját természetéből adódik. Hosszú időn át kapcsolatban álltam vele – ha nem is valami sűrű és szoros kapcsolatban –, mégis nehezemre esik az Ő egyéniségét felvázolni. Egy rendkívül udvarias, nagyon evazív, magábaforduló emberként áll előttem, aki csak akkor melegedett föl beszéd közben, vagy vált egy kicsit lelkesebbé, ha egy őt érdeklő kérdés került szőnyegre. Mondjuk, amikor arról volt szó, hogy megjelenjen egyik késői fontos munkája, a Lotz Károly művészetét feldolgozó, vagy amikor a ráckevei építési adatok előkerültek.

Mindenesetre nagyon jellemző, hogy rendkívül széleskörű műveltséggel, még ízlés terén is elég nagy nyitottsággal rendelkező tudós volt, noha alaptermészete inkább konzervatív, sőt kissé akadémikus volt. Ha arra gondolok, hogy ő már a tizes években írt pl. a kubizmusról, a szecesszióról, a különböző vallási irányokat maguk elé tűző művészeti irányokról, tehát az akkor éppen élő, de egyáltalán nem divatos, vagy nem előnyben részesített művészeti törekvésekről, új tendenciákról, akkor azt kell mondanom, hogy ezzel eléggé egyedül állt, mert ezek akkor még egyáltalán nem voltak általános nézetek.

Azt is elég nehéz eldöntenem, hogy mik voltak az ő kedvencei. Azt hiszem, hogy igazában mégiscsak az építészet volt számára a legfontosabb, lehet, hogy Ybl Miklós miatt, akit ő végig ősének és egyfajta mintaképének tekintett, és akinek az első nagy és nagyon sok munka árán megszületett monografikus feldolgozást szentelte. Ezt több előzmény is mutatja: Fótról, a fóti templomról, mint a romantika egy korai jelentkezéséről, és általában Ybl egyes műveiről, az Operaházról stb. külön is írt, és nagyon nagy súlyt fektetett Ybl Miklós működésének ismertetésére. Még egy másik, az építészet szempontjából nagyon fontos lelete volt – trouvaille, mondtuk akkor –, amikor a Szépművészeti Múzeum évkönyvében megjelent a ráckevei kastély Johann Lucas Hildebrandttól származó levéltári anyaga, ami nagyon sok szempontból fontos. Nemcsak azért volt fontos, mert evvel a barokk művészet egyik legnagyobb alakja hiteles művel szerepelt Magyarországon, nemcsak azért volt fontos, mert ez az 1702-ben épült kastély egyike a legkorábbi igazi barokk kastélyoknak, nemcsak azért, mert ennek kialakítása a rendkívül gazdag kőfaragással és díszítéssel egészen elszigetelten áll a magyar kastélyépítészetben az egész

Ybl Ervin 1941-ben
LTM Nemzeti Történeti Fényképtára f. 1873/1956 fk.

századon át, hanem azért is, mert akkor – a 20-as évek végén jelent meg ez a tanulmány – Magyarországnak és a magyar társadalomnak igen nagy szüksége volt arra, hogy nagy kvalitást és az európai nagy művészethez való fölzárkózást bizonyíthasson.

Ma már sokmindent másként látunk, először is azt látjuk másként, hogy nemcsak, hogy ez a remekmű – mert kétségtelenül az, kívül-belül – teljesen visszhangtalan maradt, semmiféle építkezés sem külsejét, sem belsejét nem próbálta követni, de ugyanilyen elszigetelt maradt Hildebrandt művészetében is, sőt még az első nagy Hildebrandt monográfia, Grimschitz-é sem oldotta meg, hogy hogy kerül ez a furcsa, korai, sokkal gazdagabb, sokkal nyughatatlanabb alkotás Hildebrandt munkásságába. Tehát elszigetelt maradt Ráckeve, egyedi eset a mester és munkássága tekintetében.

Az nagyon valószínű, és – ha jól emlékszem Rados Jenő mutatott erre elsősorban rá –, hogy Ybl Ervin megtalálta a rácskevei adatokat, de nem látta sohasem a terveket; úgy tűnik a tervek nincsenek meg, s tudomásom szerint sem a magyar művészeti irodalomban, sem az osztrákban nem szerepelnek.

Ez a két végpont: az egyik a barokk időszaknak ez a rendkívül fontos korai alkotása, a másik az Ybl Miklós monográfia, számomra azt a látszatot kelti – mert ezekkel nagyon sokat foglalkozott –, hogy Yblnek rendkívül fontos volt az építészet, és ezen belül is – ez talán az Ybl Miklósnak is köszönhető – az úgynevezett historizáló korszak, Ybl Ervin korában úgy hívták, hogy eklektikus építészet. Ennek elfogadásához akkor elég sok bátorság kellett, nem volt "divatban" és azok az alapjában véve historizáló, de más néven nevezett új törekvések, amelyek a 20-as évek végén és a 30-as években Magyarországon általánosak voltak, az ún. neobarokk, az valahogyan erre az ősére, erre a XIX. századi ősére, mint teljesen idegenre és ezáltal értéktelenre tekintett.

Van egy olyan érzésem is Ybl Ervinnel kapcsolatban, hogy a preferált tárgy, a „szívszerelem" az a szobrászat volt. Ő a szobrászatnak szentelte élete első nagy művét, amikor a Művészeti Könyvtár kiadványaként megjelentette az olasz trecento és quattrocento szobrászatáról írt kétkötetes művét.

Ezt diákkoromban lenézéssel súlytottuk mindnyájan – mert akkor már más módszerek voltak kialakulóban –, és nagyon világosan tudtuk, hogy egy magyar tudós nem tudja igazán kompilációmentesen feldolgozni ezt az óriási alkotásokban gazdag két századot. Mégis azt kell mondanom, hogy mind a mai napig nem történt meg ennek az összefoglalásnak a kísérlete sem, és ha valaki általában meg akar tudni valamit erről a roppant gazdag szobrászati tevékenységről, mégiscsak az Ybl Ervin két kötetét veszi elő, akár elavult, akár lemosolygott is, mégiscsak ez az, ami magyar nyelven bizonyos szinten van.

Később Ybl más szobrászokkal is foglalkozott: írt Fadruszról is, Izsó Miklósról is, tehát olyan művészekről, akik ekkor, azaz általában a 10-es és a 20-as években egyáltalán nem voltak divatosak. Azt hiszem, működésének a legvirágzóbb része a 20-as évekre esik, amikor a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak a Művészeti Osztályán dolgozott, és ebben a minőségében kellett hozzászólnia a művészeti élet eseményeihez. Nagyon érdekelte is őt.

Nagyon jellemző, hogy már a Budapesti Szemlében – ami a Kisfaludy Társaság politikamentes, a színvonalra súlyt fektető konzervatív folyóirata volt –, több mint tíz éven keresztül írt beszámolókat a budapesti képzőművészeti kiállításokról. Ez egy olyan gesztus, ami azóta is hiányzik a magyar képzőművészeti irodalomból. A legkülönbözőbb folyóiratokba – nagyon sokat a Magyar Művészetbe – írt aktuális művészeti jelenségekről és ezt nagyon nagy érdemének tudom be. Ma hivatalos helyen – művészetirányító helyen – dolgozó művészettörténészek nagyon ritkán mutatják meg, hogy teljes fogékonysággal tudnak írni friss és aktuális művészeti alkotásokról.

Ő volt az, aki az Országos Levéltár Dudits által festett freskóiról először írt, függetlenül attól, hogy a közvélemény befogadta, vagy nem fogadta be az ilyen alkotásokat. Ő volt az, aki írt Aba Novák szegedi freskóiról és általában a Szegeden tervezett együttesnek a kialakításáról. Tehát kétségtelenül mindig figyelt, reagált, nem várta meg, amíg valaki megmondja hogy a szóban forgó jelenséget szereti, vagy nem szereti, értékeli, vagy nem értékeli. Volt véleménye – és ha nem is lehet mondani, hogy ez valami rendkívül harcias vélemény volt –, de éppen a megértésnek, a nyitottságnak, a befogadóképességnek egy nagyon erős bizonyítéka.

Mint már jeleztem, életének nagy szakaszát szentelte a Lotz Károly művészetét feldolgozó kutatásnak. Akkor, amikor ő ebbe belefogott, nyugodtan állíthatom, hogy Lotz Károly annyi figyelmet és értékelést sem kapott, mint 1945 után. Ma még mindig nagyon kevés a feldolgozott probléma Lotz Károly oeuvre-jében, de ami megoldódott, az elsősorban Ybl monográfiájának köszönhető, amelyben legalább a nyersanyag együtt van, különösen ami az adatokat illeti. Azt hiszem, az a rengeteg freskó, vázlat és töredék, ami a sok pusztulás ellenére is fennmaradt, még mindig nincs feldolgozva, ez nyilván sokkal nagyobb munkát is igényelne, mint amit egyetlen ember elvégezhet. Általában lehet mondani, hogy ő soha semmit nem hagyott abba. Ha elkezdett valamit, azt a legnagyobb türelemmel és szívósággal folytatta, és mindezt igazán önzetlenül – az volt a benyomásom – az elismerés és az anyagi juttatás bátorító ereje nélkül. Tulajdonképpen nagyon önfeláldozó szakember volt, aki saját maga lelkesedésére, saját maga célkitűzésének a megvalósításáért tette mindazt, amit szerinte helyes volt elvégezni. Hősiessége volt az is, hogy a háború alatt vitt ki Bernbe egy válogatott magyar művészeti anyagból álló kiállítást. A kiállítás csak 45-ben nyílt meg, róla franciául és magyarul is írt. Francia és olasz folyóiratokban máskor is megjelentek a magyar művészekről szóló írásai. Pl. egyszer a velencei biennáléról, melynek egyik nagy rendezvényén hivatalból részt vett, tehát ő mindent elkövetett, hogy a magyar művészetet a nemzetközi irodalomban is valahogyan ismertté és befogadhatóvá tegye. Azt az anyagot, amit Bernben kiállított a háború alatt, vagy után, a háború befejeztével (az évre pontosan nem emlékszem), talán 47-ben, hiánytalanul hazahozta, amire rendkívül kevés példa van a határokon túlra került művészeti anyagok terén, hiszen ezt annyiféle veszély érheti, hogy nagyon nehéz egybentartani. Ennek ellenére a változó körülmények miatt őt nemhogy elismerés nem fogadta, de egyfajta megbocsátás sem, azaz nem bocsájtották meg neki azt sem, hogy miniszteri tanácsos volt és a miniszteri tanácsosoknak kijáró büntetést, a kitelepítést is osztályrészéül kapta. Noha sikerült őt rövid idő után visszahozni, ezt a megrázkódtatást sokáig érezte. Az bizonyos, hogy a háború utáni, életének még megmaradó majd két évtizedében már rendkívül visszavonultan élt, bár olykor-olykor még publikált, az ötvenes évek végén is jelent meg tőle tanulmány, és ennek a visszavonulásnak nemcsak a változó körülmények, hanem a nagyon rohamosan romló és mindig nagyon törékeny és gyenge egészségi állapota lehetett az oka. Én az utolsó években szinte nem is láttam. Nem emlékszem, hogy az Yblmonográfia megjelenése után láttam volna őt, de tudtam, hogy él, dolgozik, hogy nem sokat jár el hazulról, de bizonyos mértékig azért még jelen volt a művészeti közéletben, habár nem vett benne tevékenyen részt. Ha elővesszük azt a néhány nagy művet: az Ybl Miklósról, illetve a Lotz Károlyról szólót, s van egy kisebb, ami talán – én azt hiszem – egy közművelődési előadássorozatból született, "Az utolsó száz év művészete" cím alatt jelent meg, nagy elismeréssel adózhatunk teljesítményének. Hosszú, több mint 100 évnek kellett eltelni, amíg a 19. század művészei értékelést, feldolgozást, figyelmet vívtak ki maguknak, és ez is bizonyítja, hogy Ybl Ervin tulajdonképpen ezen a téren is megelőzte többi kortársát. Mindennek ellenére, és a nagyszámú – azt hiszem kétszáznál több aktuális kérdésről írt, – főleg folyóirat-, olykor újságcikk, mind nem biztosította neki azt az erős bekapcsolódást a művészeti életbe, ami más embereknél magától adódik. Azt hiszem, hogy ennek a rendkívül szerény és visszahúzódó, önmagát soha nem prezentáló, vagy feldícsérő, magasztaló magatartása az oka. Ma már elérkezett az az idő, amikor történeti távlatból tekintve megadjuk Ybl Ervinnek azt az értékelést, amit egész működése megérdemel, és amiben eddig nem volt része.

Ybl Ervin mindig családja büszkeségének és az ő nagyon fontos és tisztelt ősének tekintette Ybl Miklóst, akit nemcsak alkotóként, hanem emberként is magasztalt. Nincs képem Ybl Miklósról, de az amit ő elmesélt róla, engem roppant megkapott. Azt mondta nekem – amikor Pollack Mihállyal foglalkoztam –, hogy Pollacknak volt egy valószínűleg depressziós, vagy valamiféle módon idegbeteg lánya, aki a szülők halála után s a testvérek szétszéledése miatt magára maradt. Ezt a lányt Ybl Miklós befogadta, családjánál élt egészen haláláig, kvázi családtagnak tekintette ezt a nyilván nehezen kezelhető teremtést. Ebből arra is következtetek, hogy Ybl Miklós tisztelte és szerette Pollack Mihályt, nemcsak mint építészt, hanem az embert is, és mindez arra vall, hogy vele közelebbi kapcsolatban lehetett. Hiszen közismert, hogy Ybl Miklós csak később kapott működési engedélyt, a céh nem vette őt föl, mert külföldön végzett műegyetemet és nem volt hajlandó céhremeket elkészíteni. Ezért Pollack Ágostonnal, Pollack Mihály építész fiával társult, mert az céhmester volt és így volt joga megbízásokat elfogadni. Már ez az együttműködés is azt bizonyítja, hogy a két jelentékeny építész között a generációs különbség ellenére is lehetett kapcsolat.

Az is hozzátartozik Ybl Miklós működéséhez, hogy nemcsak nagymunkásságú építész volt, hanem olyan művész, akinek a működése a korai romantikától ívelt az érett historizmusig. Ha a gótizáló Főttől kezdve követjük útját egészen a budai királyi rezidencia számára készített tervéig, akkor azt lehet tapasztalni, hogy a korabeli építé-

szeti áramlatokból nagyon sok minden színezi munkásságát. Szeretném azt is megmondani – én úgy érzem, hogy rá kell mutatni –, hogy egyik fő művénél, amit egységes alkotásnak és nagyon fontosnak tartok: az Operaház építésénél kétségtelenül nagyon sok Palladio-hatás mutatható ki és a cinquecento építészetének ez a belejátszása az ő sokkal gazdagabb és sokkal hatásosabb, díszesebb építészeti alkotásába az egyik nagyon szerencsés áramlata a historizáló építészetnek. Azt is megemlítem, hogy pl. az egykori Vámház (ma Közgazdasági Egyetem) épületénél volt érzéke ahhoz, hogy azt a belső nagy udvart, amihez Feketeházy János egészen kiváló vasszerkezetét használta föl az üvegtetőszerkezet tartására, nagy lépést tett előre. Ezt azért emelem ki, mert nem minden építésznek volt ekkor, tehát a század utolsó harmadában érzéke ahhoz, hogy a műszaki építészet új vívmányait odaengedje a saját alkotásához. Ybl Miklós tehát nagyon művelt és az építészet új vívmányai iránt nyitott, fogékony ember lehetett. Persze meg kellene vizsgálni azt is, hogy nem volt-e olyan hivatalos utasítás, vagy presszió, ami ilyen társas működésre kényszerítette volna. Az Ybl Miklósról szóló emberi megnyilatkozásokból lehet következtetni, hogy ő harmonikus, kellemes, kiegyensúlyozott egyéniség volt, tehát valószínűleg olyan valaki, akivel megbízó és munkatárs is aránylag kevés súrlódással tudott dolgozni. Persze nem tudom igazán magam elé képzelni, nincsen hozzá kellő anyagom, de nekem is az a benyomásom alkotásai láttán, s mindabból, ami fennmaradt, hogy nagyon harmonikus ember lehetett. Az is nagyon valószínű, hogy valaki, aki egy ilyen jó patrícius családból származik, mint a székesfehérvári Yblek, aki ilyen kellemes partner, azt természetesen nemcsak a polgárság, hanem az intézmények is és a főnemesség is nagyon szívesen foglalkoztatják. Nem véletlen, hogy Yblnek számos kastély építkezése jutott osztályrészül, nem véletlen, hogy a pesti bankok, vagy patríciusok előszeretettel építtettek vele, olyan súlyponti helyeken, Budapestnek a leghangsúlyosabb helyein, melyeket a II. világháború sajnos megtizedelt, megsemmisített. Mégis úgy gondolom, hogy a Lánchíd budai oldalának a kiképzése, a Kálvin térnek egész összképe, amelyek Ybl Miklós hangsúlyos alkotásaibal tárultak a város közönsége elé, sokkal egységesebb és sokkal magasabb színvonalú művészetet képviseltek, mint ami azóta e helyeken rendelkezésünkre áll.

Az Ybl monográfia keletkezéséről nem tudok konkrétumokat, de az a valószínű, hogy Ybl Ervin már régóta foglalkozott ezzel a gondolattal. Már a 20-as években megjelentette Ybl Miklósnak az Operaházra vonatkozó terveit és levéltári kutatásokat is folytatott. Az Ybl Miklós hagyatékot a háború után néhány évvel a Bazilikában találták meg, és Ybl Ervin azon a roppant kényelmetlen helyen nézte át elsőként ezeket a terveket. Akkor érlelődött meg benne az elhatározás, hogy mindenképpen elkészíti ezt a munkát. Erre elsősorban az az érzése késztette őt, hogy ennek a tervanyagnak a megmaradása, megőrzése attól függ, hogy valamilyen módon megtisztítva és elrendezve alakul-e a további sorsa. Nem tudom, hogy ő mennyire alaposan tudta ezt a hatalmas és rendezetlen anyagot átnézni, mindenképpen szert tett valamilyen áttekintésre. Nekem egyszer azt mondta, hogy csak egy töredéket tud átnézni, mert hiszen egy emberélet az egészhez nem elég.

Amikor elkészült a kézirat, akkor kettős előjelű körülmények uralkodtak ezen a téren. Az egyik oldalon volt egy elég élénk, folyamatosan bővülő művészeti könyvkiadás, amiben a Képzőművészeti Alap Kiadó Vállalat nagyon pozitív szerepet játszott. A másik oldalon állt az, hogy ez a könyv egy konzervatív embernek egyáltalán nem a korszerű ideológiai vonatkozásokat tartalmazó műve volt, ami az egyik oldalon jó, az a másik oldalon kevésbé jó volt. Már nem tudom megmondani, hogy melyikünk tudta elintézni, hogy a kiadó érdeklődjön iránta, de nagyon javára kell írnom az ebben érdekelt kiadóbeli embereknek, hogy abban a pillanatban, amikor elfogadták ezt a művet, akkor – emlékezetem szerint – szabadon hagyták, hogy az Ybl Ervin-féle kézirat úgy jelenjen meg, ahogy ő ezt megírta. Úgy is van írva, hogy ne kelljen sokat belőle kihúzni, elég sok képet is engedélyeztek, ami nagyon fontos, mert hiszen azóta ezeknek az épületeknek elég nagy százaléka elpusztult, vagy nagyon megváltozott.

A monográfia megjelenésekor – ami 1956-ban történt – nem volt éppen nagyon alkalmas idő arra, hogy szenzációt váltson ki, de abban a kis körben, amihez és is tartoztam, persze nagy lelkesedéssel fogadták. Ez kétségtelenül igen nagy teljesítmény volt. És nagyon nagy öröm. Azóta már több fiatal is foglalkozott Ybl Miklós valamelyik alkotásának feldolgozásával, és el tudom képzelni, hogy a monográfia ma már másképp készülne el, de gazdag munkásságának maradandó értékei révén Ybl Ervin mindenképpen megérdemli, hogy ne feledjük el.

Mitglied derselben Patrizierfamilie, wie Miklós Ybl, habilitierter er sich in Kunstgeschichte an der Budapester Universität und war Sektionschef im Kultusministerium. Sein Hauptfeld war die ungarische Kunst des XIX. Jahrhunderts, obwohl er zuerst ein zweibändiges Werk über die Skulptur des italienischen Trecento und Quattrocento veröffentlichte. Sein Interesse für die Bildhauerei erlahmte auch später nicht, so widmete er zwei grundlegende Studien den wichtigen ungarischen Meistern des XIX. Jahrhunderts wie János Fadrusz und Miklós Izsó. Sein Hauptgebiet war aber die Architektur. Als erstes publizierte er eine Abhandlung über das Savoyen-Schloss zu Ráckeve an der Donau wo er beweisen konnte, dass dieser einzigartige Werk eine Erstlingsarbeit des bedeutenden österreichischen Architekten Johann Lucas von Hildebrandt sei. Ausser seiner Amtstätigkeit hat er zahlreiche Schriften über aktuelle Fragen und Veranstaltungen der Kunst veröffentlicht, sein Hauptverdienst besteht aber in der Verfassung von zwei bedeutenden und umfangreichen Monographien. Die eine behandelt die Tätigkeit des Fresken- und Tafelmalers Károly Lotz, die andere behandelt zum ersten Mal auf Dokumenten und Plänen beruhende Bearbeitung der Tätigkeit von Miklós Ybl (1956). Diese bildet auch heute noch die Grundlage jeder weiteren Bearbeitung.

Megemlékezések Ybl Ervinről 1965-1991

Összeállította: Bardoly István

DUTKA Mária
Budenz ház – Ybl gyűjtemény: Új gyűjtemény, új múzeum nyílt meg Székesfehérváron. = Magyar Nemzet, XXV. évf. 115. sz. 1969 4. p.

FARKAS Zoltán
Ybl Ervin. = M VI. évf. 9. sz. 1965. 28. p.

HORVÁTH György
„Kamaramúzeum" Székesfehérváron: Az Ybl-gyűjtemény története. = Magyar Nemzet, XXXIV. évf. 56. sz. 1968. 4. p.

KOVÁCS Péter
In memoriam Ybl Ervin. = Alba Regia VI/VII. 1956/1966 (1966) 219. p.

KOVÁCS Péter
Székesfehérvár, Budenz ház – Ybl Gyűjtemény. Bp.: TKM, 1987. 16. p. ill. (Tájak, Korok, Múzeumok kiskönyvtára; 279.)

KOVÁCS Péter
Ybl Ervin. = MÉ XV. évf. 2. sz. 1966. 142. p.

NÁDOR Tamás
Ybl Ervin végakarata. = Magyar Ifjúság, 1970. 10. sz. 13. p. ill.

RADOS Jenő
Ybl Ervin, 1890-1965. = MÉp, 1965. 5. sz. 64. p.

T. A.
Budenz-ház, Ybl-gyűjtemény. = Fejér Megyei Hírlap, 1969. május 25.

ZÁDOR Anna
Megemlékezés Ybl Ervinről. = Mv X. évf. 3. sz. 1966. 190-191. p.

ZÁDOR Anna
Ybl Ervin. In: Utószó Ybl Ervin: Lotz. Bp.: Képzőművészeti Alap K., 1981. 95-107. p.

YBL ERVIN

YBL Milbi épitőm. [Bot.]
Bp. 1991

YBL MIKLÓS

Az
Ybl Miklós
Építőipari Műszaki Főiskola
jubileumi évkönyve

Debrecen
1965–1990

Debrecen, 1990

Szerkesztette:
DR. TÓTH ZOLTÁN

Készült
az Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola
debreceni házi sokszorosítójában
520 példányban
Felelős kiadó: dr. Papp Péter
65/90

YBL MIKLÓS

Főiskolánk debreceni területi egysége Ybl Miklós nevét a budapesti területi egységgel közösen az 1972-ben elhatározott főiskolává történő átszervezés óta jogosult épülete homlokzatán viselni, annak őszinte reményében, hogy az itt folyó munka Ybl szellemi örökségének folytatásaként, az építészeti ismeretek oktatása terén méltó lesz nagy névadójához.

A „historizmus" néven ismert építészeti korszak legnagyobb építésze volt Magyarországon Ybl Miklós, akinek osztrák származású szülei már hosszú ideje Székesfehérváron laktak, amikor Miklós 1814. április 6-án megszületett.

Gyermekéveiről kevés adat maradt fenn, azt azonban már biztosan tudjuk, hogy 1825-ben a három elemi iskolai osztály elvégzése után szülei Bécsbe küldték a Császári Királyi Polytechnikai Intézet reáliskolájába, ahol az első két osztályt kitűnő eredménnyel végezte el, így 1827–28-ban már a rajzoktatási osztály hallgatója. Az okiratok a 14 éves fiút ekkor már Ybl Miklós úrnak nevezték.

Az 1831-ből származó bizonyítványa már arról tanúskodik, hogy a Műegyetemi tanulmányait is kitűnő eredménnyel fejezte be. Ezt követően érlelődött meg benne az az elhatározás, hogy építőművészi hivatásának gyakorlati részét is el kell sajátítania, így 1832 elején beállt Pollack Mihály építőmesterhez inasnak, és még abban az évben fölszabadult, és négy további esztendőn át mesterénél maradva rajzolóként dolgozott.

Pollack 1836 februárjában egy német nyelvű bizonyítványt – ajánlólevelet – ad Yblnek, aki ezután a bécsi klasszicizmus jeles képviselőjéhez, Koch Henrikhez áll be rajzolónak. 1840 februárjában azonban már Münchenben van, ahol 1841-ig a Királyi Művészeti Akadémia hallgatójaként végezte tanulmányait. Az építőmesteri jog elnyeréséhez már csak egy feltételt kellett teljesítenie, külföldi vándorúton kellett részt venni. Útja során járt Poroszországban, Itáliában, Hollandiában, Franciaországban és tökéletesítette építőművészi ismereteit. Különösen a firenzei és római reneszánsz kori építészet volt rá nagy hatással. Hazatérte után Pollack Mihály fiának, Ágostonnak lett a társa, és Építészeti Intézetüket 1841-ben nyitották meg Pesten. Első közös munkájuk a Péchy Mihály által tervezett debreceni Nagytemplom átépítése lett volna, amelyet egy oszlopos portikusszal és kupolával terveztek megvalósítani. A Consistórium azonban a súlyos pénzügyi helyzetre való tekintettel elállt a terv megvalósításától.

1843-tól kezdve fokozatosan önálló munkákat kapott a Károlyi családtól.

1847-ben már Fóton lakott és Károlyi István uradalmi építésze volt, és ezzel kezdetét vette egy igen gazdag életmű kibontakozása. Műveinek jegyzéke szerint 284 létesítményt tervezett, amelynek nagy része megvalósult jelentős építészeti alkotás volt. Ha csupán a legfontosabbakat kívánnánk felsorolni, arra is oldalakon keresztül volna csupán lehetőségünk, ezért azok közül is válogatva néhány közismert, kiemelkedő jelentőségű alkotását említjük meg:

- A fóti templom (1845–1855)
- Színházterv Debrecenben (1859)
- Gróf Széchenyi István nagycenki kegyúri temploma (1860–64)
- A kecskeméti evangélikus templom (1862-től)
- A Magyar Tudományos Akadémia palotája terve (1861–1865)
- Károlyi Lajos palotája Budapesten (1862-től)
- Festetics György palotája Budapesten (1862-től)
- Margitsziget: Margit-gyógyfürdő (1865–1869)
- A Vámház (ma Közgazdaság-tudományi Egyetem) (1870–1874)
- A budai Várkertbazár és Kioszk (1875–1882)
- Az Operaház (1875–1884)
- Budapest: Bazilika végleges kialakítása (1867–1891)
- A budai Várpalota krisztiánvárosi tömbje (1885–1895)

A nagy jelentőségű építészeti alkotások, épülettervek mellett sok síremléket, emlékművet, sőt belsőépítészeti és bútorterveket is találtunk munkái között. Mindent egyforma gonddal lelkiismeretesen oldott meg, a legnagyobb feladatoktól a legkisebbekig. Alkotóereje sohasem lankadt. Szerénysége közismert volt, s bár véleményét sohasem erőszakolta másokra, befolyása, szava, építészeti kérdésekben mégis döntő volt. Nem volt szónok, tanárnak pedig éppenséggel nem született, szellemi kisugárzása azonban hatással volt szűkebb és tágabb környezetére, sőt az egész kortársi magyar építészetre.

Művészetét folyamatos fejlődés jellemezte. Legkorábbi munkái klasszicizáló jellegűek, de a romantika már korán észrevehető alkotásai egyes részleteiin. A romantika később egyre behatóbban foglalkoztatja teremtő képzeletét, amit a fóti templom tervezése során juttatott művészi egység szempontjából legtökéletesebben érvényre.

Később, a romantika halódásának, és az újabb historizmus megszületésének időszakában, mely mai szemmel nézve az építészet szempontjából eléggé sivár időszak volt, Ybl művészi érdemeinek, kitűnő arány- és formaérzékének köszönhetően jelentős alkotásokkal gazdagodott az ország.

A Károlyi-féle palota igazi eklektikus alkotás, főbb vonásaiban már reneszánsz jellegű, de részleteiben még a romantika és a hellenizmus jegyei is fellelhetők rajta. A margitszigeti fürdőpalota azonban már neoreneszánsz

mestermű, úgy alaprajzára, mint tömegarányaira vagy részleteire tekintettel egyaránt. Stílusa a Vámház épületében és a Városházában teljesedik ki végérvényesen. Az Operaház épületének művészi megformálásával viszont már a legjelentősebb külföldi építészek sorába emelkedett, hatása kisugárzott a nemzetközi építészetre is.

Alkotásokban gazdag életpályája halálával 1891. január 22-én szakadt meg, hetvenhét éves korában.

Ybl Miklós alkotótevékenységével messze kimagaslik a 19. századi magyar építészek közül.

Nem stílusalkotó, de teremtő, finom érzékű művész volt. Romantikája éppolyan nemes, mint neoreneszánsza, alkotásai örök értékei a magyarországi építészetnek.

Az életművét értékelő hálás utókor többek között azzal fejezte ki Ybl Miklós iránti tiszteletét, hogy utcákat, tereket, intézményeket neveztek el róla, felállították bronzszobrát, és ma a legtehetségesebb építészeket az Ybl emlékét tisztelő díjjal jutalmazzák maradandó értékű alkotásaikért.

Dr. Sárvári Géza

THURY GYÖRGY MÚZEUM, Nagykanizsa:
„S aki él, mind-mind gyermek"
Népi és polgári gyermekjátékok
rendező: *dr. Kerecsényi Edit, Kunics Zsuzsanna*
(március 22-ig)
TORNYAI JÁNOS MÚZEUM, Hódmezővásárhely:
Fischer Ernő festőművész
(január 25-ig)
VÁROSTÖRTÉNETI MÚZEUM, Pécs:
Pécsi Harangöntő Műhely
(január 6-ig)
WOSINSKY MÓR MÚZEUM, Szekszárd:
„Múzeumi élmények"
megyei gyermekrajz kiállítás
(január 31-ig)
XIX. századi órák az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből
(március 31-ig)
ZENETÖRTÉNETI MÚZEUM, Budapest:
Mozart-operák magyar színpadokon
rendező: *Sz. Farkas Márta*
(január 6-ig)
20. századi magyar zeneszerző-portrék

Megnyitó

j a n u á r

7. **DOROTTYA UTCAI KIÁLLÍTÓTEREM,** Budapest:
Karen Rann (Nagy-Britannia)
(február 8-ig)
22. **NÉPRAJZI MÚZEUM,** Budapest:
Lajta László emlékkiállítás
(szeptember 28-ig)
23. **ERNST MÚZEUM,** Budapest:
Somogyi Győző festőművész
(február 16-ig)
26. **KASSÁK MÚZEUM,** Budapest:
Uitz Béla grafikái 1913–1925
31. **NÉPRAJZI MÚZEUM,** Budapest:
Moldvai csángó magyar falvak
Csoma Gergely fotói
(április 21-ig)

MÚZEUMI SÉTÁK

Budapesti Történeti Múzeum, Budapest

Ybl Miklós emlékkiállítás

A nagy nyilvánosságnak szánt építész életmű kiállítások során ez lesz a második a Feszl Frigyes kiállítást követően (Budapesti Történeti Múzeum 1984 – ugyancsak az építész halálának századik évfordulóján). Más építészeti kiállítások többnyire a szakmai közönség számára készülnek, vagy élesen elkülönülnek a közfelfogás szerint a klasszikus műveltség rélamint a vitrin számát, ahová a tárgy kerülni fog. Így a kiállítás építése mellett annak bontása is egyszerűbbé vált. Tekintettel arra, hogy ez vándorkiállítás, listánkat úgy alakítottuk ki, hogy a különböző városokban felállított kiállítások egyéni sajátosságai is könnyen bevihetők legyenek. Az eddigi gyakorlati tapasztalatok alapján még egy adattal kell bővítenünk a listát. Ahhoz, hogy bármikor fényképet tudjunk készíteni a kiállításon lévő tárgyról, a fotónegatív számát is rögzítenünk kell. Jelenleg ez a munka folyik.
Hasonló elvek alapján végezzük a múzeum állandó anyagának rendezését is.
Elképzeléseink szerint halad a rajztár feldolgozása. Munkánkat nagyon megnehezítette, hogy különböző korokban az azonos utcákat különbözőképpen nevezték. Így az eddigi rendszerezések nyomán az azonos területen végzett ásatások rajzai más és más helyen találhatók. A rajzok átrakodása nagy munkát okozott volna, ráadásul rossz állapotuk következtében a sérülés veszélye miatt ez elkerülendő volt. Ezért megoldásként készítettünk a számítógéppel egy utcajegyzéket, ami a „rajzok" lappal kapcsolható. Így bármikor előhívható az ásatás különböző neveken tárolt rajza és a számítógép megmondja, melyik fiókban, és hol található.
Az utcanevek listáját úgy állítottuk össze, hogy az négy időszak elnevezéseit tartalmazza. Jelenleg a pontosításán dolgozunk, hiszen a változások következtében sok területen több azonos nevű utca volt. A lista azonban már jelen állapotában is jól használható a napi munka során. A felhasználás során természetesen az érvényes adatvédelmi szabályok szerint járunk el.

Szentirmai Katalin

*

Komplex régészeti információs rendszer a Granadai Egyetem Régészeti Tanszékén

A Granadai Egyetem Régészeti Tanszékén F. Contreras Cortés és munkatársai régészeti célú integrált információs rendszer kialakításán dolgoznak. A több évszázados múltra visszatekintő Egyetem Régészeti Tanszéke alig több, mint 25 éves; ezalatt a spanyolországi régészeti kutatás egyik legfontosabb műhelyévé vált. Különösen rézkori és kora bronzkori feltárásaik (többek között a világhírű Los Millares lelőhelykomplexum) érdemelnek kitüntetett figyelmet.
Az elmúlt években a számítástechnikai eszközök és célprogramok általános elterjedésével összhangban itt is megkezdődött a régészeti informatikai rendszer kiépítése. A bemutatott rendszer elsősorban az egyetem tudományos kutatási feladatait támogatja, de tartalmazza a helyi múzeumok nyilvántartási igényeit kielégítő leltárkönyvi információt is.
Az integrált információs rendszer alapvetően három részből áll; szöveges (alfanumerikus), grafikus és kép információból. A szöveges rész tartalmazza a szövegszerkesztőt (Word, WordPerfect), az adatbáziskezelőt (dBASE IV, SuperBase IV) és a statisztikai program csomagokat – ez utóbbiak főként saját fejlesztésben készültek. A grafikus információ alapszoftvere az

YBL MIKLÓS

Mineum Herbarium
1992. 1.

Ybl-Hauszmann -

féle nagyszabásu kiépitéssel nyerte el a királyi vár mai neobarok alakját. Az uj,nagyobb palotát Fr.A.Hillebrandt épitette Jean Nicolas Jadot tervei szerint 1766-tól. Alapkövét 1749-ben tették l

Gen Zak Bpest. 9.1.

YBL MIKLÓS

Moravainsky 1988 18, 19, 20, 38, 39, 42, 43, 52, [illegible], 59, 61.

la századik évfordulója
1814-ben született és
-én hunyt el) szervezte
tavaly alakult Ybl-Hild
ha már a toronyszobát
lhatták itt a rendezők,
sen képzelték, annál hi-
gesebben dokumentál-
egyes fázisait, az egyes
zésének folyamatát. A
k, fotók mellett jó né-
(az elpusztult nemzeti
rtbazár, kastélyok, magk) a modellje is itt van

Látható a budapesti Bazilika nagy, majdnem kétmázsás modellje, amelyet az építkezés során készítettek, s látható az a három kastélymodell is, amely egy tizenéves fiatalember, a Bugacon élő *Fekete Csaba* türelmét, fölkészültségét dicséri. Azon túl, hogy változatosabbá teszik a kiállítást, van ezekben a modellekben valami, ami valódi idejéből-teréből kiemeli az alkotást, az életművet. A modell megváltoztatja a dimenziót, segítségével a néző mintegy újra éli a teremtés, az alkotás folyamatát. Valahogy olyan érzés fogja el, mint amikor a Jézus születését ábrázoló festmények előtt állva, immár nem

a jelenetet, hanem a kulisszál
szemügyre, az antik romokat s
ágakból összerótt ideiglenes h
lassan múlttá váló kultúra, műv
vizitumait és a romokon újjászü
hit, tudás jeleit.

Ybl építészeti pályájának ötve
bileumán *Jókai Mór* így fogalm
ezt a gondolatot: „A nemzet
pusztulnak el, mint az építmény
a nemzeti érzés erős, akkor n
osztrák származású Ybl, aki tan
ben, Münchenben, s akire Itáli
szete gyakorolt döntő hatást, ép
igencsak hozzájárult ennek az
az erősödéséhez. Művei nemcs
vonalúak, bőven kínálnak lehet
építészet társművészeteként ke
szet, szobrászat számára is – ki
pek, szobrok sora jelzi ezt a tárla
a magyar építőipar, ipar, szaktu
dése szempontjából is döntő j
gűek. Kevesebb szó esik róla, de
mestere volt az öntöttvas tartós
teknek is – néhány éve az is ki
csoda volt, amikor a rekonstruk
előbukkantak a Fővámház (a K
ságtudományi Egyetem) – b
vasoszlopai.

Amikor „a mi Ybl bácsink, Mil
ter", ahogyan az építőmunkáso
eltávozott az élők soráből, „a tar
a segítség, a vigasztalás, a gyógy
forrása, a valódi pater familitás
véget. Gyászolt a nemzet – s erre
ra száz év múlva az „újjászületés
lata felelhet. Igaz, a szervezők fel
éppen azok nem siettek a kiállít
gatására, akikhez először fordult
mintegy ötven intézmény, m
mély segített, hogy a vállalkozás
nagyvonalúvá váljon.

Érdemes hát az ünnep óráib
nyat itt föntölténi. N
bent, s nézegetni az ablakon át
amely Ybl munkásságának an
mát őrzi. Hamar esteledik ilyenk
pontokká válik, aminek valójáb
ge, kiterjedése van. A valóságb
let lesz, s azután a képzelet új v
teremt. Messze, délnyugatra m
fénypontot látok. Kocsi vagy
vándor lámpása az, sok száz kil
százötven év távolából. Itáliából

YBL Miklós

MÁRFI Attila: Szinház a millennium tiszteletére : A Pécsi Nemzeti Szinház épitéstörténetéhez. = Baranya, III. évf. 1.sz. 1990 76.p.

1890-szeptember végén a főispán kérésére Ybl Miklós a Magyar Mérnök és Épitész Egylet alelnöke kijelölte a szinház épitésére kiirt pályázatot elbiráló bizottság - ot, melynek elnöke Czigler Győző lett

...tnak-e ...k?

...Akadémia 39 kutatóintézetével?

— Fel kell készülnünk az akadémiai intézetek *struktúrájának átalakítására* és a rendelkezésre álló pénzösszeg *differenciált odaítélésére.* Az intézetek egy része *önálló vállalkozássá* alakulhat át, másik része vegyes — nonprofit és vállalkozó — formában működhet tovább. *Az intézetek kétharmada* azonban a jövőben is *csak állami támogatással,* azaz a költségvetés és az Országos Tudományos Kutatási Alap forrásaiból végezhet tudományos alapkutatást. *Egyetlen*

YBL MIKLÓS

M.D.: Ybl-életmű a Vatikán. =
Új Magyarország, I. évf. 201. sz. 1991. dec. 19. 11. p.

Bp., BTM, Ybl.-kiáll., 1991

Minden tollforgató ember tudja, mennyi varázs rejlik az ifjú szerzőkre nézve az első nyomdafestéket látott írásokban!? A legtöbb magyar író, publicista, tudós a rövidéletű napilapok hasábjain kezdi ma is szárnypróbálgatásait, mert a kezdőnek itt nyílik az első lehetőség arra, hogy a nagyközönségnek szánt gondolatai a köz tulajdonává váljanak. Ez a boldogító érzés a vezetésre vágyó elhivatás öntudatos felépítésére sarkal, mely a felfelé törekvés szenvedélyének egyik nemesebb formájú megnyilvánulása.

Debrecen városára nézve szerencsésnek látom azt a körülményt, hogy Zoltai ujságíró és az ujságírás révén sokoldalú és igen termékeny historikus lett. Minél több biztatást és elismerést kapott mint ujságíró, annál rohamosabban nőtt ambíciója a történetírás felé. Neve egyre ismertebbé lett a városban.

YBL Miklós
91 8. 75,76

Új Művészet

YBL Miklós

CZAGÁNY István: Az Országház utca 9.sz. műemléképület kutatásainak eredményei. = Bud.Rég. 29 (1992) 117,130-131.p. és ill.

132 p. 17. jegyzet

Talán Ybl Miklós épitette át a házat1875 körül

kül, hogy világosan meghatározta volna a funkciót. Tervei kizárólag rajzok formájában maradtak fenn, nem szerkesztette meg konstrukciójukat, nem jelölte ki csatlakozási pontjaikat, munkáit leginkább jövőbe vetített panorámaképnek tekinthetjük.

A virtuóz grafikai kivitelű, expresszionista momentumokban gazdag rajzokat, melyek részleteikben a Wagner-iskola jegyeit őrzik, 1914-ben állították ki Milánóban. A katalógusban megjelent Sant'Elia lelkes kiáltványa, mely tagadja a múltat, dicsőíti a modern technika világát és meghirdeti az új forradalmi építészetet. A rajzok és a manifesztum egyaránt nagy feltűnést keltettek. *Filippo Tommaso Marinetti* úgy látta, megvalósulnak saját építészeti elvei, és röviddel ezután futurista építésszé avatta Sant'Eliát.

Sant'Elia 1888-ban született Comóban, 1906-ban a helyi építőipari iskolában szerzett építőmesteri oklevelet. 1907-ben Milánóba költözött,

YBL Miklós

M.I./MÁNYI István/: A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem felújítása. Építész: Mányi István, Pál Katalin. = Magyar Építőművészet, 83, 1992, 2-3. 26 -31. ill.E

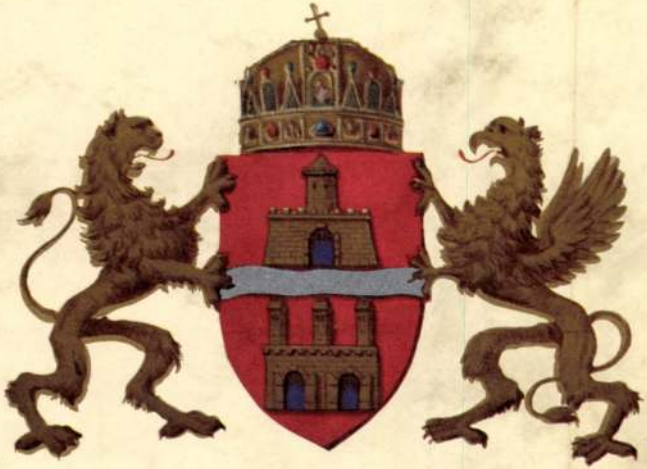

BUDAPEST FŐVÁROS LEVÉLTÁRA

Tisztelettel meghívjuk
az 1992. október 9–10-i

LEVÉLTÁRI NAPOKRA

Program:
1992. október 9-én,
9 órakor:

AZ 1945 UTÁN KELETKEZETT FORRÁSOK KÖZLÉSÉNEK KÉRDÉSEI

Elnök: **Varga László** főigazgató
Színhely: BUDAPEST FŐVÁROS LEVÉLTÁRA,
Leonardo da Vinci köz 2.

1. **Benda Kálmán:**
   A MAGYAR FORRÁSKÖZLÉSEK PROBLÉMÁI 1945 UTÁN
2. **Á. Varga László:**
   AZ 1956-OS FORRÁSOK LEVÉL- ÉS IRATTÁRI FELTÁRÁSA
3. **Dányi Dezső:**
   INFORMÁCIÓ FENT ÉS LENT
4. **Vida István:**
   AZ 1945 UTÁNI DIPLOMÁCIAI FORRÁSKÖZLÉSEK PROBLÉMÁI
5. **Pető Iván:**
   AMI A KORÁBBI FORRÁSKÖZLÉSEKBŐL KIMARADT

14 órakor:

LEVÉLTÁRI MŰHELY – VÁROSTÖRTÉNETI ELŐADÁSOK

Elnök: **Benczéné Nagy Eszter**
főigazgató-helyettes

1. **Szőcs Sebestyén:**
   A VÁROSI KÉRDÉS ÉS PEST-BUDA 1848–49-BEN
2. **Sipos András:**
   FELFOGÁSOK A FŐVÁROS SZEREPKÖRÉRŐL A DUALIZMUS IDŐSZAKÁBAN
3. **Horváth András:**
   A POLITIZÁLÓ JÓZSEFVÁROSI TÁRSADALOM
4. **Breinich Gábor:**
   A FŐVÁROS SZEREPE A MAGYARORSZÁGI VÁROSOK SZÖVETKEZÉSÉBEN
5. **Czaga Viktória:**
   A FŐVÁROSI SAJTÓ A MILLENNIUMTÓL AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚIG
6. **Hídvégi Violetta:**
   EGY KIÁLLÍTÁS TANULSÁGAI – YBL A VÁRBAN

Hozzászólások – vita

YBL NIKLÓS

YBL MIKLÓS

Szentesi Edit

NÉHÁNY MEGJEGYZÉS AZ 1840-50-ES ÉVEK ÉPÍTÉSZETI ORNAMENTIKÁJÁHOZ*

„Es gibt auf dem Gebiete der Architektur allerdings ein Feld wo das Stilgesetz mit weniger Strenge waltet und der künstlerischen Freiheit eine viel freiere Bahn geöffnet ist. Es ist das der Ornamentik. Es liegt in der Natur der Romantik, dass dieses Feld mit Vorliebe von ihren Vertretern gepflegt ward. Allerdings ist das Ornament ein dienendes Glied der Architektur, das erläuternde Wort der baulichen Construction, aber es hat auch seine selbstständige Geltung und seinen selbständigen Werth."
(Rudolf v. Eitelberger Eduard van der Nüllről)[1]

I.

Ha Ybl Miklós fóti templomát összevetjük azokkal a müncheni, berlini és bécsi épületekkel, amelyeket a kutatás joggal jelölt meg előképeiül az alaprajzi típusban, a téralkotásban és a belső „összművészeti" kialakításában[2], feltűnő egy közös különbség: a fóti templom növényi épületornamentikában való nagyobb gazdagsága, elsősorban a kapun, a nyugati homlokzaton, az altemplomban és a kriptatérben.

A fóti templom sokféle és meglehetősen különböző eredetű elemeket egyesítő növényi ornamentumkincséből egyetlen motívumegyüttest szeretnék kiragadni és górcső alá venni; a főhomlokzat oromzatát koronázó Mária szobor talapzatát alkotó kis pillér oszlopfőjét és a pillért két oldalról kísérő indás-leveles kompozíciót, s ezt sem megvalósult formájában, hanem az egyik tervváltozat (17. kép) alapján[3].

A lapon látható ornamens határozottan a Rajna-vidék, méghozzá a Közép-Rajna-vidék 12-13. század fordulójára eső öt évtizede emlékei felé tereli előképkereső érdeklődésünket. Oda utal bennünket a tekercsekbe csavarodó indavezetés, a levelek és az indák aránya és viszonya, a levelek típusa, a fejezet esetében pedig annak felépítése, és díszítésének kompozíciója; egy enyhén szélesedő, álló levelekkel díszített alsó részhez téglalap alaprajzú, egyenes oldalú, indás-leveles ornamenssel díszített felső rész csatlakozik, melynek két szélén egy-egy leveles inda csavarodik tekercsbe, középen a két inda összefonódásánál pedig álló levélcsoport közvetít.

A mondott terület és időszak művészete 19. századi magyar recepciójának legismertebb eseménye a legnagyobb építész-kortárs, Feszl Frigyes, egyszeri vagy többszöri gelnhauseni látogatása 1839 és 44 közé eső müncheni tartózkodása idején[4]. Feszl a helyszínen számos rajzot készített, melyeknek bizonyosan csak egy része maradt fenn[5]. Hogy az ott látottak maradandó hatást tettek rá, azt azok a több példányban, az egyik datálása alapján legalább részben 1858-ban készült, hagyatékában fennmaradt lapok bizonyítják, amelyek gelnhauseni oszlopfőket és konzolokat ábrázolnak[6]. Már Komárik Dénes rekonstruálta, hogy Feszl e lapokkal egy album kiadását készítette elő[7]. A tervezett album két, lényegében nem különböző változatban fennmaradt címlapterve[8] egyértelműen mutatja, hogy nem egyszerűen az építészek szokásos vándorútja sodorta őt Gelnhausenbe. Ezeken a lapokon a gelnhauseni császári palota bejárata fölötti kőfaragvány, az úgynevezett Barbarossa-fej (19. kép) ‚javí-

* Elhangzott a Hild-Ybl Alapítvány, az MTA Művészettörténeti Kutató Intézete és a Budapesti Osztrák Kulturális Intézet rendezésében megtartott Ybl Miklós-konferencián, 1992. január 22-én.

tott" rajza látható (21. kép). Az eredeti kőfaragvány palmettákból alkotott koronája helyett a megnemesített vonású fejre a német-római birodalom császári koronája került, szakálla két végét az indát köpő maszkok mintájára szájában tartó sematikus fejek helyett pedig két angyal (!) tartja. Az eredeti formában nyilvánvalóan a 11. század végi felső-itáliai szobrászatnak a 12. században német területeken nagy közkedveltségnek örvendő motívumával állunk szemben, amikor pontosan nehezen megragadható jelentésű, de mindenképpen a leigázott rossz jelképeként ábrázolt, növényi indát vagy indás farkú sárkányt köpő ember- vagy állatfejekkel illetve maszkokkal díszítettek – legalábbis jelképesen – terhet tartó épületrészeket[9]. Kérdés, hogy e motívum gelnhauseni változata egyszerű provincializálódott félreértés, vagy pedig, ami sokkal kevésbé valószínű, tényleg már eredetileg is I. Frigyes császárra és a melléknevét adó rőt szakállra való utalás[10], aminek a gelnhauseni faragvány Feszl-féle interpretációja tekintette.

I. (Barbarossa) Frigyes császár kultusza szorosan összefonódott a német nemzeti ébredéssel, melynek a Napóleon elleni „szabadságharc" újabb lendületet adott. Georg Wilhelm Friedrich Hegel 1840-ben először kiadott, a világtörténelem filozófiájáról szóló előadásainak egy félmondatával summázható Barbarossa Frigyes kortárs értékelése: „A Hohenstaufok fényes korszakában nagy jellemű férfiak foglalták el a trónt, mint Barbarossa Frigyes, akiben a császári hatalom a legnagyobb pompájában mutatkozott, ..."[11].

Hozzájárult I. Frigyes alakjának a német nemzeti álmokkal való összefonódásához az ún. Kyffhäuser-monda feleleventése, amely szerint a nagy császár nem halt meg, hanem egy hegy gyomrában, nagy csarnokban alszik, s amikor feltámad a német birodalom régi nagyságában, a császár is vissza fog térni[12]. A Barbarossa-kultusz képzőművészeti formába öntése a nazarénus festőket már Rómában is foglalkoztatta[13], csúcspontját azonban a már trónörökösként római látogatásai alkalmával is nazarénus körökben forgó, majd trónra lépve a nazarénus művészet német fellegvárát kiépítő I. Lajos bajor király müncheni palotájában érte el. Itt a trónterem melletti teret Julius Schnorr von Carolsfeld 1835 és 42 között díszítette azzal a freskóciklussal, amely I. Frigyes császár életéből vett jeleneteket ábrázolt[14]. Münchenben a Barbarossa-kultusz uralkodói ápolásának nyomós helyi oka is volt, hiszen I. Frigyes császár adta az Oroszlán Henriktől elvett bajor hercegséget I. Lajos ősének, Wittelsbach Ottónak[15].

Bizton számolhatunk vele, hogy a freskóciklus készülte alatt hosszabban Münchenben időző Feszl Frigyes és Ybl Miklós[16] találkozott Barbarossa kultuszával, sőt Feszl a nazarénusoknak a császár iránti majdnem vallásos tiszteletében is osztozni látszik[17]. Ezt hagyatékának az a kis lapja mutatja, amely 1843-as datálása szerint az élmény hatása alatt frissen született, és amely a 15 év múlva címlapra kerülő ábrázolás első megfogalmazásának tekinthető[18] (20. kép). Rajta a korona nélküli fej szakállát már angyalok tartják. A rajzot övező határozott vonalú belső keret, valamint az arc vonásai és a korona helyén megjelenő, talán leginkább töviskoronára emlékeztető forma, elég egyértelműen utalnak arra, hogy a kompozíció alapötletét a Veronika kendő ábrázolásának egy típusa adta; a szokás szerint a kendő csücskeit tartó angyalok kerültek belső tartó szerepbe[19].

Barbarossa Frigyes, szemben egyes császár elődeivel és utódaival, és szemben unokatestvérével, a nagy riválissal, majd évtizedeken át szövetségessel, végül pedig levert és elűzött bajor és szász herceggel, a Welf Oroszlán Henrikkel, nem volt nagy építtető. Olyan német területen lévő építészeti műként, amelynek személyes megbízójának tekinthető s amely legalább romjaiban fennmaradt, jószerével csak a gelnhauseni palota vehető számításba[20]. 1180-tól időzik viszonylag rendszeresen itt. Így valamikor ekkorra kell tennünk annak elkészültét[21].

A Barbarossa-kultusz révén kitüntetett szerephez jutó épületegyüttes iránti figyelem első jeleként 1816-ban I. Vilmos hessen-kasseli választófejedelem rendeletileg tiltotta meg a romterület további bontását és rongálását[22], 1819-ben megjelenik egy 1832-ben újra kiadott, gazdagon illusztrált mű Bernhard Hundeshagen tollából, amely az együttest már kimondottan mint Barbarossa Frigyes palotáját tárgyalja[23], s 1827-ben sor kerül az első rombiztosító munkálatokra, amelyet az 50-60-as években további kampányok követnek.

A Barbarossa Frigyes iránti, Münchenben kikerülhetetlennek tűnő érdeklődés tehát szinte szükségszerűen a gelnhauseni palota meglátogatására kellett hogy indítsa a fiatal építészeket, ha saját művészeti águkban akarták a császár személyével összekötött német fénykor alkotását látni.

Ha most összehasonlítjuk az eredeti gelnhauseni faragványokat (22. kép) és az ezekről Feszl által készített, kiadásra szánt rajzokat (23. kép), három dolog ötlik azonnal szembe: egyrészt, hogy Feszl nagyon tudatosan választott a gelnhauseni palota oszlopfői közül, hiszen csak az indás-leveles kompozíciójúak tartottak számot érdeklődésére. A palota ornamentumkincsének más elemei, mint például a csak nagyvonalúan kidolgozott, a levelek belső tagolását nem jelző „korinthoszi" oszlopfők, illetve azok a nagy többségben lévő faragványok, amelyeket határozottabban az akantuszlevélre utaló, hegyes, keskeny levélkékből összetett formákból alkotott kompozíciókkal díszítettek, nem. Másodszor: Feszl a kiválasztott kompozíciójú darabok stílusát is egységesítette, méghozzá, s ez az igazán érdekes, egy olyan formában, amelynek valódi inspirátora nem a palota, hanem a másik jeles gelnhauseni épület, a Marienkirche rokon motívumokat is felvonultató fejezetornamentikája volt[24]. Az albumba szánt öt fejezet közül 4 a Mária-templomból származik. Tehát a palotánál nagyjából 50 évvel később épült templom-szentély belső vakárkádsorának az 1230-as években faragott konzolai és fejezete[25], valamint a palota fejezete egységes és Barbarossa Frigyes nevéhez kötött[26] stílusban átrajzolva kerültek a lapokra. A harmadik figyelemre méltó dolog az, hogy a rajzokon látható, a kompozíciót hűen őrző, stilárisan összecsúsztatott és egységesített fejezetek határozott irányban térnek el az eredetiektől: az eredeti indalevélszovés úgy tűnik, túl szárazna találtatott, ezért Feszl rajzain a faragványokon a levelek aránya feldúsul az indákéhoz képest és maguk a levelek kicsit húsosabbak, kicsit duzzadóbbak, kicsit plasztikusabbak lesznek, az egyes levélkaréjok kicsit naturalisztikusabbra hegyesednek.

Feszl ebben a saját rajzain látható „stílus"-ban használta aztán fel a gelnhauseniek közül választott indás-leveles motívumokat és a palota oszlopfő-típusát saját művein, így például az Oszvald-házon (Nádor u. 22., 1846-48)[27] és a Vigadón. A Feszl-hagyaték Vigadó-tervein számos változattal találkozunk (24. kép), de félreismerhetetlen ez az indíttatás magának az épületnek faragványain is, például a dunai homlokzat nagy ablakai közötti fejezeteken (25. kép) és a Vigadó utcai oldalhomlokzat fejezetein[28]. Hogy nemcsak az indás kompozíció, hanem már maga az oszlopfő-típus is egyértelmű Gelnhausen-utalásnak számított, még ha ornamense más jellegű volt is, arra nézve nem akármilyen kortárs forrással rendelkezünk. Henszlmann Imre mondja a Vigadó elkészülésekor, 1866-ban írt kritikai épületleírásában: „... Forduljunk inkább a díszítő részleteknek fénypontjához, az oszlopokhoz. Ezeket nem lehet szigorúan a később korbeli román-stylusuaknak nevezni, de mind a mellett a gelichhauseni (így!, nyilvánvalóan sajtóhiba) palota romjaiéhoz legközelebb állnak. Oszlopfejeik majdnem kivétel nélkül ugyanazon tetszetős formát mutatják, egy alsó homorú kehelyből és egy erre helyezett koczkából állván, s alakjuk a képzelem tarka szeszélyei szerint változik leveleire és szalagdiszitményeire nézve..."[29].

Ha ezek után újra megnézzük a fóti templom oromzattervét, azt kell látnunk, hogy Ybl a Mária-szobor kis pillérének fejezeteként a gelnhauseni palota oszlopfőtípusát és ugyanazt az indás-leveles kompozíciót használja fel, mint amelyet Feszl Frigyes is választott. A környező indás-leveles ornamens viszont meglepően közel áll a gelnhauseni Mária-templom egy, a szetélybelső vakárkádsorának faragványaival rokon, de Feszl által tudtunkkal nem rajzolt és művein sem interpretált eleméhez; a déli kereszthajó kapujának timpanonját övező frízhez[30] (18. kép).

Ilyen szemmel körülnézve immár, találunk Fóton további „gelnhauseni" típusú és ornamensű fejezeteket is, így az altemplom szentélye vakárkádjainak fejezeteit és a templomot közrefogó plébánia illetve iskolaépület középrizalitjainak pillérfejezeteit.

A kortársak között a „gelnhauseni" ornamentika még egy buzgó alkalmazójára találhatunk: Máltás Hugó legalább öt 1855 és az 1860-as évek közepe között tervezett és épült házát díszítette indás-leveles ornamensekkel és „gelnhauseni" fejezetekkel[31]. Máltás gyakran alkalmazta a „gelnhauseni" fejezettípusnak egy egyszerűsített, és oszlop helyett pillérek és lizénák lezárására alkalmassá tett változatát, amelyben az eredeti fejezettípus alsó része elmaradt, és a felső, két ellentétes irányba csavarodó indával és köztük álló levéllel díszített egyszerű lapos hasáb alakú rész önállóan jelenik meg (Kovács-Sebestény-ház, Masjon-ház. Zitterbarth ház kapualja és belső udvari árkádsora [26. kép]).

Jóllehet neki nincs olyan rajzhagyatéka, mint Yblnek és Feszlnek, amely igazolná, hogy épületeinek ornamentikáját a tárgyalt időszakban maga tervezte, de mivel Máltás „főállásban" rajztanár volt[32], talán joggal feltételezhetjük róla, hogy épületei ornamentális tervezését nem adta ki kezéből. A sajátkezű rajzok hiánya azonban megnehezíti számunkra annak megítélését, hogy a „gelnhauseni" ornamens milyen közvetítéssel érkezett hozzá s ő hogyan rajzolta azt saját képére[33]. Miután sem Máltás Hugó utazásáról, sem Feszl Frigyessel való kapcsolatáról semmilyen adat nem áll rendelkezésünkre, vele a „gelnhauseni" ornamentikát talán mintakönyvek vagy lapok ismertették meg. Felmerül a gyanú, hogy a közvetítő személye esetleg Eduard van der Nüll lehetett, akinél a bécsi Akadémián Máltás épületornamentikát tanult.

Eduard van der Nüll, az építészeti oranmentika legismertebb kortárs bécsi művelője, tanára és teoretikusa[34] olyan széles ornamentális repertoárral rendelkezhetett, amihez csak Ybl formakészlete mérhető. Azt a szerepet, amelyet van der Nüll hosszú tanári pályafutása alatt az ornamentális formakincs Magyarország felé való közvetítésében betöltött, csak a bécsi Akadémia grafikai gyűjteményében esetleg fennmaradt segédletek, rajzok stb. tanulmányozása tisztázhatja[35].

II.

A művészettörténetírás azonban a gelnhauseni épületornamentika 13. századi magyarországi recepcióját is számon tartja. Marosi Ernő elsősorban Zsámbékon és Jákon számol gelnhauseni ornamentális jelenségek különböző közvetítéssel érkező kortárs hatásával[36]. Mind ő, mind Komárik Dénes utaltak rá, hogy Henszlmann Imre és építészbarátai, a Feszl-Gerster-Frey társulás tagjai összekapcsolták Zsámbékot és Gelnhausent, vagy, ahogy Marosi Ernő fogalmaz: „... már a század közepe táján e körben jelen volt a zsámbéki épület és a gelnhauseni Marienkirche stiláris rokonságának helyes felismerése."[37] Ennek jeleként értelmezhető nemcsak Feszl Zsámbék iránti kitüntetett figyelme, amely számos rajzban és

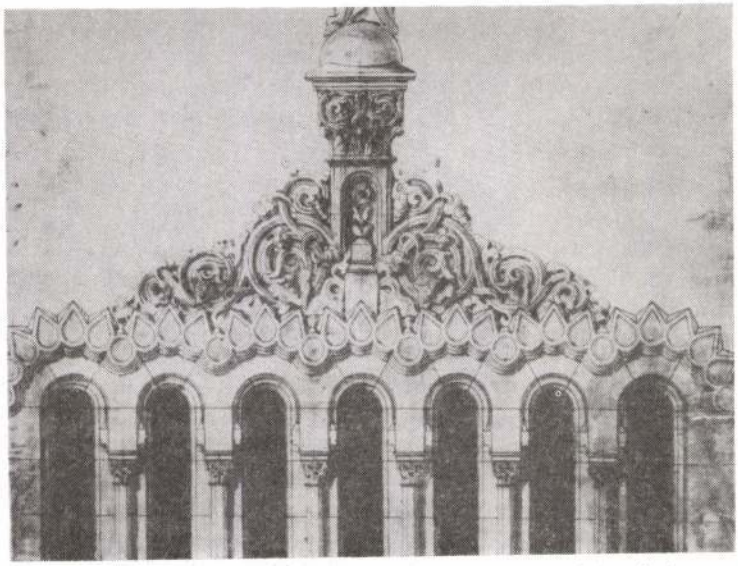

17. Ybl Miklós: Tervváltozat a fóti templom nyugati homlokzatának oromzatához (BFL Tervtár, XV. 331.4./67). Szilágyi Edit-Makky György

18. Gelnhausen, Marienkirche déli kereszthajókapu részlete. Tóth Melinda-Makky György

19. Gelnhausen, császári palota, az ún. Barbarossa-fej. Tóth Melinda-Makky György

20. Feszl Frigyes: Gelnhausen, „Barbarossa-fej" (MOL, T-11 No. 6: 368). A MOL felvétele

21. Feszl Frigyes: Címlapterv a „Knäufe des Kaiser Barbarossas Palast und der Kirche zu Gelnhausen" c. tervezett albumhoz (MOL T-11 No. 3/a: 194, verso). A MOL felvétele

22. Gelnhausen, Marienkirche, konzol a szentély vakárkádsorából. Reprodukció: Makky György

23. Feszl Frigyes: Konzol rajza a gelnhauseni Marienkirche szentélyének vakárkádsorából (MOL T-11 No. 6:433). A MOL felvétele

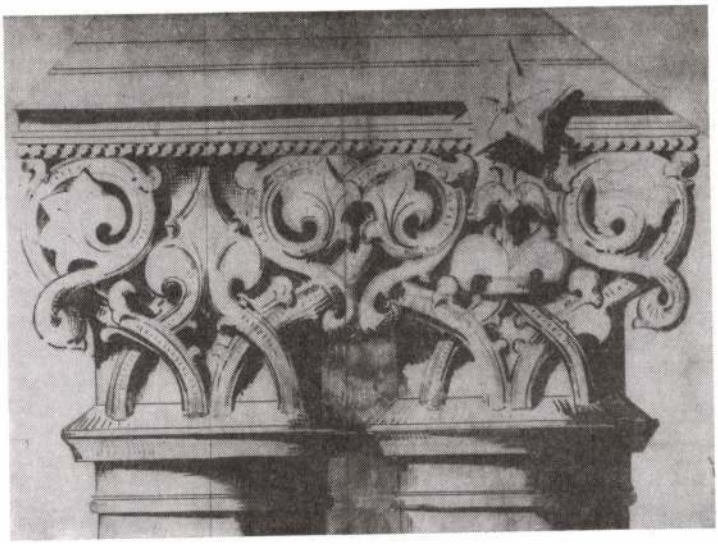

24. Feszl Frigyes: Iker-oszlopfő terve a Vigadóhoz (MOL T-11 No. 1: 58). A MOL felvétele

25. Vigadó, a dunai homlokzat nagy ablaksorának oszlopfője. Szerző – Makky György

26. Pillérfejezet a Zitterbarth-ház kapualjában (Budapest, V. Bajcsy-Zsilinszky út 22.); tervező: Máltás Hugó. Szerző – Makky György

27. Cserépkályha töredéke a jáki ún. apáti házból. Makky György

akvarellben öltött testet[38], de az is, hogy Henszlmann Gerster Károllyal felmérte a zsámbéki templomot és nagy arányelméleti művében Zsámbékot és a gelnhauseni Marienkirchét egy táblán szerepeltette[39].

De e rajzok és felmérések jellegéből nyilvánvaló az is, hogy, szemben a modern művészettörténetírással, Zsámbék és Gelnhausen 1840-50-es évekbeli összekapcsolásában nem az épületornamentika, hanem az építészeti téralkotás rokonságának megállapításáról volt szó.

Henszlmann számára azért volt a zsámbéki templomrom a 13. század első fele építészetének vezető magyarországi emléke, mert „... e templom tehát az átmeneti kort igen jellemzően képviseli, midőn a jákinál több lépéssel közelíti meg a középkornak legkiválóbb építészetét."[40] Hogy ez szerinte a gótikus építészet volt, az közismert, nemcsak építészettörténészi és teoretikusi, de kritikusi és építészi megnyilvánulásai is ezt mutatják[41]. Számára a gelnhauseni Marienkirche jelentőségét is az adta, hogy a gótika kialakulásához vezető fejlődés állomását látta benne, illetve az ötvenes évektől, Franz Mehrtensnek a gótika francia eredetéről kifejtett nézeteinek elfogadása után, olyan épületet, amely a francia klasszikus koragótika német területen való viszonylag korai hatásáról tanúskodik[42].

Abban a nagy tanulmányban azonban, amely a magyarországi románkori építészet emlékeit Henszlmann összefoglaló műve előtt éppen 20 évvel, először térképezte fel[43], a vezető emlék szerepe a jáki templomnak jut[44]. Ezt a művet Rudolf von Eitelberger írja, s illusztrációs anyagának, melynek jórészét Henszlmann majd újraközli, elkészítésében kimutathatóan közreműködött Ybl Miklós (Kaplony és Lébény)[45] és Gerster Károly (Ócsa)[46]. A Jákról egy bécsi építész, Josef Hieser által készített rajzok rézbemetszése körül pedig Eduard van der Nüll bábáskodott[47].

Érdemes felfigyelni annak a köszönőformulának két elemére, amellyel Eitelberger Yblnek megköszöni a rajzokat „Ich theile hier zwei Abbildungen mit, welche ich wie die der Leidener Kirche der Freundlichkeit des Architecten der Fóther Kirche, Herrn Ybel [sic!] in Pesth verdanke, ..."[48]. Egyrészt Eitelberger fontosnak tartotta a felmérő építész addigi főművét megnevezni[49], másrészt a rajzok, szemben Gersteréivel, nem az ő megbízásából készültek, hanem Ybl már meglévő rajzait bocsátotta rendelkezésére. Ez Kaplony esetében érthető, hisz a román épület felmérése az átalakítási tervek elkészítéséhez vezető út állomásaként fogható fel, Lébény esetében azonban, ahol majdnem biztosra vehetően reménybeli tervezői megbízással sem kell számolnunk, Yblnek a románkori magyarországi építészet egyik jelentős emléke iránti érdek nélküli érdeklődésének megnyilvánulásával van dolgunk.

Arra utal e két momentum, hogy mind Eitelberger, mind Ybl témaválasztását és ezen belüli hangsúlyait (román kori építészet, csúcsán nem a „legátmenetibb" Zsámbékkal, hanem a „legkésőrománabb" Jákkal, illetve Lébény) nemcsak történészi szempontok, de a kortárs építészet aktuális problémái iránti, Henszlmannétól erősen eltérő irányú érzékenység is mozgatta[50].

Érdemes mármost felidézni két kortárs építésznek a fóti templom stílusát meghatározó, Komárik Dénes által más vonatkozásban többször idézett megállapítását 1861-ből: „... az akadémia palotáját egyedül csak a román és byzanti stylvegyületekben lehetett volna okszerűleg és sikeresen tervezni, a bécsi új bank, a fóthi templom s egy pesti ház a muzeummal szemben meggyőző példák, hogy e modor minden klassikánál és gothikánál életrevalóbb..."[51] Ha összevetjük ezt azzal a főleg Sulpiz Boisserée „Denkmale der Baukunst vom VII bis XIII Jahrhundert am Nieder-Rhein" c. művének 1844-es müncheni megjelenése után közkézen forgó, és Henszlmann által is képviselt nézettel[52], miszerint a Rajna-vidéki románkori művészet különös történeti jelentősége abban áll, hogy a bizánci mintára épült

aacheni palotakápolna tartós hatásának következtében ezen a területen bizánci és román elemeket szintetizáló építészet virágzott a 10-13. század között. talán nem túlzás arra következtetnünk, hogy a kortárs építészek számára, a Henszlmannhoz talán legközelebb álló, és polgárházait is részben gótizáló stílusban építő Gerster Károly kivételével, a gelnhauseni Marienkirche és a rá való fentebb elemzett ornamentális hivatkozások nem a gótikus építészet németországi támadási pontját jelentették, és annak megidézését szolgálták. Sokkal inkább a román és bizánci elemeket szintetizáló, saját törekvéseikkel rokonnak tekintett építészet jeles emlékét látták benne, s így természetes ösztönzések forrását. E tekintetben az épülése óta eltelt 600 év nem számított, úgy merítettek belőle szabadon interpretálható motívumokat, ahogyan bármelyik kortárs építész alkotásából is. Másrészt viszont a rá való vizuális hivatkozások révén a régi épület éppen múltjával „patinázta" az újat, jelezte, hogy alkotójuk egy nagy hagyomány letéteményesének tekinti művét. S hogy a Rajna-vidéki emlékek közül éppen a Marienkirche jutott Magyarországon, nyilván mások mellett, kitüntetett szerephez, abban bizonnyal a müncheni Barbarossa-kultusz által Gelnhausenre irányított figyelem jelét kell látnunk.

Az 1860-as évekkel kezdődő évtizedben más-más módon ugyan, de mind építészeink: Ybl, Feszl, Máltás és Eduard van der Nüll, mind Eitelberger teoretikusi és kritikusi érdeklődése a „tisztábban" historizáló tendenciák, elsősorban a neoreneszánsz felé fordul, míg Henszlmann megmarad a gótika szenvedélyes hívének. A romanizáló-bizantinizáló „stílus" mentsvára a templomépítészet marad[53], s ha Ybl Bakáts téri templomán[54] és Feszl kőbányai templomtervei között[55] fel is bukkan még a „gelnhauseni" fejezettípus illetve indaornamentika, ezek ornamentális vezérmotívuma Friedrich Schmidt ugyanerre az időszakra eső bécsi áttörésének ornamentális fejleményeivel összhangban már egy bimbós fejezettípus lesz. Ez azonban már egy másik történet.

A „gelnhauseni" indaornamentika 19. századi magyarországi végállomását egy, a jáki ún. apáti ház egyik napjainkban szétbontott és elpusztult cserépkályhájának töredékével jelezhetjük (27. kép). A kályha valószínűleg az épület 1892-es átalakítása kapcsán készült[56], és az általunk vizsgált indás-leveles motívum némileg „visszaempirizálódott" formában való századvégi jelenlétéről tanúskodik a nyugat-magyarországi városi kézművesség formakészletében. A közvetítés útja és módja felderítésre vár.

RÖVIDÍTÉSEK

BFL Budapest Főváros Levéltára

Eitelberger 1856 Rudolf von Eitelberger: Bericht über einen archäologischen Ausflug nach Ungarn. Jahrbuch der Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 1 (1856) 91-140.

Eitelberger 1869 Rudolf Eitelberger von Edelberg: Eduard van der Nüll und August von Siccardsburg in: uő.: Gesammelte kunsthistorische Schriften Bd. I. (Wien 1879) 228-270.

Farbaky 1987 Farbaky Péter: Fót, R.k. templom és plébánia – Tudományos dokumentáció – (Munkatárs Kemény Mária, kézirat a Hild-Ybl Alapítvány archívumában, Budapest, 1987.)

Farbaky 1991 Farbaky Péter: A fóti templom in: Ybl-katalógus 23-32.o.

Feszl-hagyaték Magyar Országos Levéltár, T-11

Henszlmann 1864 Henszlmann Imre: Tanulmányok a középkori román építészeti Chronologia köréből, tekintettel a magyar műemlékekre, Archaeológiai Közlemények 4 (1864) 67-98.

Henszlmann 1865 Dr. Emerich Henszlmann: Die mittelalterliche Baukunst in Ungarn II. Der romanische Styl im XIII. Jahrhundert. Oesterreichische Revue 3 (1865) II. kötet 186-207.

Henszlmann 1876 Henszlmann Imre: Magyarország ó-keresztyén, román és átmenet stylü mű-emlékeinek rövid ismertetése (Budapest, 1876.)

Henszlmann 1880 k. Henszlmann Imre: A művészet története (szerző, cím, hely és év nélküli fotótechnikai eljárással sokszorosított

kézirat 7 kötetben a Szépművészeti Múzeum könyvtárában, III. kötet. O-keresztény, Byzanti és Román művészet

Komárik 1970 Komárik Dénes: Máltás Hugó, 1829-1922. Építés- Építészettudomány 2 (1970) 111-171.

Komárik 1984 Feszl Frigyes (1821-1884) kiállítási katalógus írta és szerkesztette Komárik Dénes (Budapest, 1984) (vö.: 4. jegyzet)

MOL Magyar Országos Levéltár

Staufer-katalógus Die Zeit der Staufer – Geschichte – Kunst- Kultur- kiállítási katalógus (hrsg.: I. Bd.: Reiner Hausherr, II. Bd.: Christian Väterlein, a további kötetek szerkesztő nélkül, Stuttgart 1977.)

Ybl Ervin 1956 Ybl Ervin: Ybl Miklós (Budapest, 1956)

Ybl-katalógus Ybl Miklós építész (1814-1891) kiállítási katalógus (szerk.: Kemény Mária és Farbaky Péter, Budapest 1991.)

WStuLB Hs Wiener Stadt- und Landesbibliothek, Handschriftensammlung

Szeretnék köszönetet mondani Tóth Melindának, Farbaky Péternek, Marosi Ernőnek, Makky Györgynek, Andó Gézának és Sajó Tamásnak, akik kéziratuk rendelkezésemre bocsátásával, tanácsokkal, könyvekkel és képekkel segítettek.

JEGYZETEK

1. EITELBERGER 1869, 238.

2. FARBAKY 1991. 27-28.

3. Az oromzat koronázó részének 4 féle tervváltozata maradt fenn, /I./ egy csak kereszttel (BFL Tervtár, XV. 331.4/66., az Ybl-hagyaték fóti épületekre vonatkozó lapjainak adatait FARBAKY 1987 jegyzéke adja, a továbbiakban erre hivatkozom 108. és 98. kép), /II./ Mária a gyermek Jézussal szoborral, kereszt nélkül (BFL Tervtár XV. 331.4/67, YBL ERVIN 21. kép, FARBAKY 1987, 109., YBL-KATALÓGUS 5.1.14., és III. tábla.), és a megvalósulthoz közel álló, a keresztet a szobrot tartó pillérrel kombináló, azt annak fülkéjébe helyező 2 változat, mindkettő a szobrot még Mária a gyermek Jézussal formában ábrázoló /III./ BFL Tervtár, XV.331.4./68., FARBAKY 1987, 109. és 100. kép, /IV./ valamint BFL Tervtár 331.4/59., FARBAKY 1987, 107. és 92. kép. A megvalósult oromzati dísz mindezektől úgy a pillérfülke és a kereszt egymáshoz való viszonyában, mint a növényi ornamens tekintetében eltér, ahogy abban is, hogy végül Maria Immaculata szobor került rá a pillérre (vö.: FARBAKY 1987, 30-31. és 249. kép).

A négy tervváltozat indás-leveles ornamense ugyanazt a formát variálja (a II. és III. változaté teljesen meg is egyezik), elemzésem kiinduló pontjául azért választottam mégis a II. változatot, mert ezen az indás-leveles ornamens szemben a többi változattal, együtt szerepel egy olyan oszlopfővel, amely, mint látni fogjuk, egy tőről fakad vele.

4. Feszl Frigyes bátyjával közös müncheni tartózkodását 1839 és minden bizonnyal 1844 közé datálják Komárik Dénes kutatásai (KOMÁRIK 1984, 6.). Komárik Dénes a Feszl-katalógus bevezető tanulmányának itt és az alábbiakban hivatkozott részét később még kétszer lényegében újraközölte (KOMÁRIK D.: A nemzeti építőstílus kérdése. Feszl és a pesti Vigadó, Építés-Építészettudomány 17 (1985) 127-136. és KOMÁRIK D.: A nemzeti elem Feszl Frigyes művészetében in: Sub Minervae nationis praesidio - Tanulmányok a nemzeti kultúra kérdésköréből Németh Lajos 60. születésnapjára, Budapest 1989. 107-111.) Ezekre a tanulmányokra a továbbiakban nem hivatkozunk külön.

5. A helyszínen készült rajzok – melyek közül egyik sem az albumba szánt lapok manuáléja – KOMÁRIK 1984, 588., 589., 590. és 591. tétel, és valószínűleg az általam át nem nézett BFL-ban őrzött lapok (KOMÁRIK 1984., 594-596. és 598. tétel). Az egyetlen, 1843-ból datált lap azonban (592. tétel), amelynek alapján Komárik Dénes legalábbis Feszl egyik gelnhauseni útját datálja (KOMÁRIK 1984, 129.) egy gelnhauseni faragvány olyan erősen átértelmezett variánsa (l. alább és 20. kép), hogy a helyszínen való készülése egyáltalán nem szükségszerű.

Figyelmet érdemel ebből a szempontból a FESZL-HAGYATÉK még egy lapja (No.6.: 406., lavírozott tusrajz, 18,5x13 cm, j.j.l.: „F.F. München 847"), amely egy minden bizonnyal nemlétező oszlopfőt ábrázol a hozzá tartozó kannelúrázott (!) oszloptörzs felső részletével és ívindításokkal. Úgy a fejezetet, mint az íveket burjánzó „gelnhauseni" indás-leveles ornamens borítja. Akár Feszl saját invenciója e fantasztikus részlet, akár valamely mintakönyv vagy lap után készült, Feszl „gelnhauseni" ornamentika iránti élénk érdeklődését jelzi.

6. Összesen 5 faragvány rajzairól van szó, /I./ egy a palota árkádsorához tartozó, indát köpő állatfejes maszkos oszlopfőt egy rajz ábrázol (KOMÁRIK 1984, 593. tétel). A Mária-templom főszentélyének alsó vakárkádsorából 3 konzolt rajzolt meg több változatban, így /II./ a saját szakállába markoló „indaember"-t ábrázolót (KOMÁRIK 1984, 599. tétel az ezt ábrázoló 5 lap felsorolásával és kép), /III./ a fiatal „indaember"-t ábrázolót (KOMÁRIK 1984, 600. tétel, az ezt ábrázoló 4 lap felsorolásával) és /IV./ egy indák közül előbukkanó sárkányos kompozíciót (KOMÁRIK 1984, 597. tétel és az ott említett litografált lap bal oldala, valamint FESZL-HAGYATÉK No. 3/a: 193.). A Mária-templom főszentélyének felső vakárkádsorából /V./ egy oszlopfő került a válogatásba, mely hóna alatt sárkányokat ölelő ifjút ábrázol (KOMÁRIK 1984, 597. tétel, az ott említett litografált lap jobb oldala és FESZL-HAGYATÉK No.3/a: 196.)

7. KOMÁRIK 1984, 129. Az album előkészületei az előző jegyzetben említett litografált lap (FESZL-HAGYATÉK No. 6: 437) alapján datálhatóak, amelyen a két fejezet között a következő tollfelirat olvasható: „Mittelalterliche Knäufe / aus dem / Kaiser Barbarossa- / Palast in Gelnhausen / 1858 Feszl / (ceruzával:) Architekt".

8. FESZL-HAGYATÉK No.3/a: 194 a lap mindkét oldalán egy-egy ceruzaváltozat (KOMÁRIK 1984, 601. tétel szerint a recto volt kiállítva) és No.3/a: 198 egy tusrajz-változat, felirat nélkül. Ezek szerint a tervezett címlap felső részén a Barbarossa-fej interpretációja lett volna látható, alatta a felirat: „Knäufe / Kaiser Barbarossa- / Palast und Kirche zu Gelnhausen / nach der natur gezeichnet / Friedrich Feszl / Architekt", míg a lap alján növényi elemekkel dúsított „vitézkötéses" lécornamentika-kompozíció, sarkában egy növényi indákba csavarodó farkú sárkánnyal kapott volna helyet. A másik változatban felül a felirat, alul a Barbarossa-fej, itt az alsó ornamens elmaradt (No. 3.a: 194 verso (21. kép).

Valószínűleg e címlaptervek közvetlen előzményének tekinthető a már többször említett litografált lap (FESZL-HAGYATÉK No. 6: 437) hátoldalán látható vörös vízfestmény, amely elnagyolt felirattal a Barbarossa-fej-faragvány megnemesített vonású, angyalok tartotta szakállú interpretációját adja, de még egy sematikus koronaábrázolással (említve KOMÁRIK 1984, 601. tételben).

9. Vö. 91. zsoltár. A gelnhauseni palota felé az itáliai ornamentális hatások közvetítésében, ha áttételesen is, valószínűleg amúgy is döntő szerepet játszó königslutteri példákról vö. pl.: MEYER, H. G.: Der Jagdfries von Königslutter in: Königslutter und Oberitalien – Kunst des 12. Jahrhunderts in Sachsen-, kiállítási katalógus (hrsg.: Gosebruch, M. und Grote, H. -H., Braunschweig 1980.) 56-63.

10. A rőt/rőtszakállú jelző használatáról és értelmezéséről l. URBANEK, F.: Rot-her und Imperator Rubeus (Barbarossa) – Typus und Realität im Epos vom König Rother in: Stauferzeit: Geschichte, Literatur, Kunst (hrsg.: Krohn, R., Thum, B., Wapnewski P., Stuttgart, 1978.) 132-142.

11. HEGEL, G.W. F.: Előadások a világtörténelem filozófiájáról (ford.: Szemere Samu Budapest, 1979) 663. Hozzátartozik, hogy Hegel a következő mondatban Barbarossa Frigyes itáliai politikáját okolja a német nemzeti egység felbomlásáért, a nagy császárság széthullásáért.

12. I. Frigyes császár 19. századi kultuszának két gyökere reformáció atyjai által propagált, pápa ellen harcoló német császár képe és a sváb patriotizmus helyi hagyományápolása volt. A 19. századi kultusz 1810-30-as évekre eső első nagy virágkorának nazarénus szempontból legfontosabb élesztői és megnyilvánulásai a Kyffhäuser-monda kiadás a Grimm-testvérek által a „Deutsche Sagen" I. kötetében (1816), majd Friedrich von Raumer „Geschichte der Hohenstaufer und ihrer Zeit" c. 1807-ben elkezdett, 1823 és 25 között hat kötetben megjelent nagy történeti műve, az ezután keletkezett ilyen tárgyú nazarénus művek fő ikonográfiai forrása. (mindehhez vö.: a STAUFER-KAT. III. kötetének három tanulmányát: SCHREINER, K.: Die Staufer in Sage, Legende und Prophetie, BORST, A.: Die Staufer in der Geschichtsschreibung és MIGGE, W.: Die Staufer in der deutschen Literatur seit dem 18. Jahrhundert (249-290.)

A kultuszt a nazarénusok felé közvetítők egyik legfontosabbika azonban valószínűleg az a Friedrich Rückert volt, aki katonának alkalmatlanná nyilvánítva „Geharnischte Sonette"-jeivel „harcolt" a franciák ellen, majd 1817-18-ban Rómában írta „Barbarossa" c. költeményét; a Kyffhäuser-monda versbe szedését és „O ungestorbener Kaiser Barbarossa" c. szonettjét (RÜCKERT, F.: Gedichte, Stuttgart, 1988. 63-64. és 258.). Meleg barátságot ápolt a nazarénusokkal; Julius Schnorr von Carolsfeld lerajzolta őt római portrékönyvébe, melybe csak barátaik és támogatóik arcképeit vette fel (HUTTER, H.-LHOTSKY, W.: Julius Scnorr von Carolsfeld „Römisches Porträtbuch", Wien, 1973. 22-25.). Ő írta a Lajos bajor trónörökös 1818-as római búcsúztatására rendezett „Deutsches Künstlerfest" verseit (l. id. kötet 88-99. és 263-264. a részletekkel, kortárs visszhanggal és további irodalommal). A másik fontos személyiség e tekintetben Karl Freiherr vom und zum Stein, egykor porosz államminiszter, „a német szabadságharc géniusza", aki 1820-21-ben időzött Rómában, többek között a Monumenta Germanica számára a vatikáni könyvtár ilyen vonatkozású középkori kéziratait áttekintendő. 1822-es téves, utólagos datálással szerepel portréja J. Schnorr von Carolsfeld római arcképgyűjteményében (id. mű 70-71.) Az 1816-ban a kappanbergi, régebben feloszlatott premontrei monostor uradalmát megszerző, és ekkortól fogva ott élő (LAPPE, J.: Gutsherr und Bauern, Westfalen 16 (1931) 100-110.), és a középkori német történelem iránt élénken érdeklődő Stein figyelmét aligha kerülte el az a tény, hogy a kor talán leghíresebb, „kappenbergi Barbarossa-fej" néven ismert ötvöstárgyát I. Frigyes császár ajándékozta Otto von Cappenbergnek, aki azt a maga alapította kolostornak, egyébként a német terület első premontrei kolostorának adta, János evangelista fejereklyetartóvá alakítva (vö.: GRUNDMANN, H.: Der Cappenberger Barbarossakopf, Münster, 1959.). A német nemzeti állam megteremtésén nagy hévvel, bár hiába munkálkodó Stein bárót politikai törekvésein túl e személyes vonatkozás is sarkallhatta Barbarossa Frigyes kultuszának ápolására. Kappenbergi kastélya számára 1829-ben rendelte a „Barbarossa Frigyes halála" c. képet az immár Münchenben dolgozó Julius Schnorr von Carolsfeldnél, ellátva a festőt forrásokkal. A kép 1832-es elkészültét azonban nem érte meg. Így a képre halála után Schnorr v. C. az egyik Olivier-testvér még Rómában készült arcképe alapján ráfestette a báró portréját (STAUFER-KAT. I. kötet 1048. tétel, 746., az Olivierek közreműködése tekintetében a többieknek ellentmondó adattal és LIPPE, M.: Der Tod Barbarossas von Julius Schnorr von Carolsfeld auf Kappenberg, Westfalen 16 (1931) 130-136.)

Stein báró személye jelezheti egyúttal a kapcsolatot a Barbarossa-kultusz második nagy 19. századi virágkorával, az 1860-70-es évekkel, hiszen a porosz vezetés alatt megvalósítandó német nemzeti állameszme részbeni kidolgozója és korai propagálója volt. A német császárság létrejöttében a Kyffhäuser-monda beteljesülését látni szerető ideológiáról l. a STAUFER-KAT. III. kötetének idézett tanulmányait. Képzőművészeti tekintetben legnagyobbszabású alkotása a goslari palota helyreállítása és kifestése. A palota előtti téren Barbarossa Frigyes és I. Vilmos császár lovasszobrát állították fel egymással szemben (vö.: LÖCHER, K.: Die Staufer in der bildenden Kunst in: STAUFER-KAT. III. kötet 291-310., 301.).

E második virágkor csökkenő lendülettel eltart a századfordulóig, de a III. birodalom és eszmei előkészítői állami reprezentációjának és történelmi propagandájának előterében majd, a szászországi törzsterületű és kelet felé terjeszkedő, az Ostmarkot kitoló szász dinasztia tagjai és Oroszlán Henrik áll, míg a német vért oktalanul Itáliában pazarló Barbarossa Frigyes megítélése kimondottan kedvezőtlen. (A Madarász Henrik sírjának fellelésére irányuló nemzeti szocialista törekvésekről és a quedlinburgi dóm altemplomában és szentélyében ezzel összefüggésben végzett átalakításokról, valamint az 1936-tól évente megtartott, SS zászlószenteléssel egybekötött „Heirichsfeier"-ről VOIGTLÄNDER, K.: Die Stiftkirche St. Servatii zu Quedlinburg – Geschichte ihrer Restaurierung und Ausstattung- (Berlin, 1989.) 38-59. A braunschweigi dóm altemplomának bővítményeként 1935-ben kialakított Oroszlán Henrik sírboltról tudtommal nincs ilyen részletes feldolgozás vö.: QUAST, A.: Der Sankt-Blasius-Dom zu Braunschweig (Braunschweig, 1985.) 31. és kép a 11. és JORDAN, K.: Heinrich der Löwe – Eine Biographie – (München, /1979/) 264-266.

13. Barbarossa Frigyes ábrázolások jó áttekintése: LÖCHER, K. előző jegyzetben id. műve, a nazarénus körben keletkezett művekről: 296-297. Még Rómában készült a Riepenhauser-testvérek képe (SAUFER-KAT. I. kötet, 1037. tétel, 740.)

14. A freskóciklus 1944-ben megsemmisült. A programot maga a király írta; Nagy Károly, Barbarossa Frigyes és Habsburg Rudolf kapott 1-1 termet vö.: LÖCHER, K. 12. jegyzetben id. tanulmánya 297. A kartonok 1835-36-ban elkészültek (vö. STAUFER-KAT. I. kötet 1042. és 1044. tétel (743-744.) Minderről részletesebben: SINGER, H. W.: Julius Schnorr von Carolsfeld (Bielefeld und Leipzig, 1911.) 84-94. és 72-76. kép

15. A helyi Barbarossa-tisztelet már a 17. századi müncheni rezidenciában is kifejezést nyert egy faliszőnyegsorozat formájában (vö. LÖCHER, K. 12. jegyzetben id. mű 294. a további irodalommal)

16. Ybl 1840-41-ben tartózkododtt münchenben (YBL ERVIN 9.). Ottani tarózkodásának egybeesése Feszlékével felveti a két építész müncheni találkozásának, sőt esetleg a Gelnhausen iránti érdeklődés Feszl által Ybl felé való közvetítésének kérdését és lehetőségét is.

Egyébként eddig nem kellően tisztázottnak tűnnek Ybl nazarénus kapcsolatai. Farbaky Péter (1991, 23-24.) elsősorban a megbízóhoz, gr. Károlyi Istvánhoz köti a fóti templomon és -ban nyilvánvaló nazarénus jegyeket, de az általa felsorakoztatott adatokból úgy tűnik, Károlyi elsősorban a katolikus modernizmussal állt kapcsolatban, a nazarénus eszméket esetleg Ybl hozta, persze lehet hogy nem Münchenből, hanem Bécsből, esetleg Rómából.

17. Ez a szó persze csak óvatosan használható, hiszen katolikus oldalról mindig jelen volt némi fenntartás is. Ilyen szempontból talán nem véletlen, hogy a legtöbb Barbarossa-tárgyú nazarénus körben született mű a Lukács-testvérület egyetlen nem katolizált tagjától, J. Schnorr von Carolsfeldtől származik. I. Lajos megítélésében a saját uralkodóháza legitimitásának hangsúlyozására való igény győzhette le a katolikus tartózkodást. Szerepe lehetett e vallási hovatartozással is összefüggő megítélésnek abban is, hogy a kultusz 12. jegyzetben érintett második hulláma a protestáns-porosz vezetéssel megvalósuló német egység időszakára esik. A tiszteletteljes, de távolságtartó német katolikus Barbarossa-értékelés azonban ekkor is jelen volt vö. pl.: a Pécsi Növendékpapság Szent Pál Társulata által 1871-től több kiadásban magyarul is megjelentetett, saját előszava szerint kritikusai által „Jeultramontánozott" BOLANDEN, K.: Barbarossa – Történeti regény a 12. századból – c. művét (I. kiadás: Pécs, 1871., a kritikusok idézése: I. kötet X. o.)

18. KOMÁRIK 1984, 592. tétel

19. A Krisztus ikonográfia Barbarossa-ábrázolásra való felhasználása nem példátlan a korban: Julius Schnorr von Carolsfeld Barbarossa Frigyes halálát ábrázoló 12. jegyzetben érintett művét Raffaello Galeria Borghese-beli Keresztlevétele kompozícióját felhasználva festette meg (ir. l. ott). Az említett megrendelő, a bécsi kongresszuson a német nemzeti egység gondolatát hiába képviselő, és emiatt a politikától csalódottan visszavonuló Stein báró feltehetően tudatosan választotta a Kyffhäuser-monda optimista szemléletével szemben I. Frigyes életének ezt a jelenetét így ábrázolva. A császárt nem diadalmas uralkodóként, hanem tragikus bukásában, mély áhítattal bemutató Barbarossa-értelmezés szálának filológiai kutatásokat követelő követése Feszl müncheni kapcsolataira is pontosabb fényt vethetne.

20. Vö.: ARENS, F.: Die staufischen Königspfalzen in: STAUFER-KAT. III. kötet 129-143. és KUBACH, H. E.: Die Kirchenbaukunst der Stauferzeit in Deutschland, uott 177-186. A kortársak által legnagyobb csodálattal leírt ingelheimi és kaiserslauteni palotákból alig van meg valami, és ezt is újabb ásatások hozták napvilágra.

21. Vö. OPLL, F.: Das Itinerar Kaiser Friedrich Barbarossa (1152-1190) (Wien-Köln-Graz, 1978.) 131-132., valamint 75., 79., 82., 91. és 94. A palota datálásáról folyt vitának csak egy részét tudtam figyelemmel kísérni; BINDING, G.: Pfalz Gelnhausen – Eine Bauuntersuchung (Bonn, 1965) c. disszertációja hozzáférhetetlennek bizonyult. De EINSINGBACH, W.: erősen kritikus recenziója (Literaturbesprechungen. Nassauische Annalen 78 (1967) 342-346.) valószínűleg jogosan vonja kétségbe a Binding-féle, 1170 előttre való datálást mind metodikailag mind stílustörténetileg. Bár Wolfgang Einsingbach nyomatékosan figyelmeztet rá, számos pelda ismeretes be nem fejezett épületekben tartott jeles birodalmi eseményekre (id. mű 343.) mégis valószínű,ahogy egyébként ő is gondolja, hogy a palota legkésőbb 1186-1188-ra készen állt, hiszen 1186 őszén a császár birodalmi gyűlést tartott. 1188-ban pedig a húsvétot ünnepelte itt.

22. EINSINGBACH, W.: Gelnhausen – Kaiserpfalz (Bad Homburg vor der Höhe, 1980.) 44-45.

23. HUNDESHAGEN, B.: Kaiser Friedrich I. Barbarossa Palast in der Burg zu Gelnhausen (Mainz, 1819., Bonn, 1832.) A mű sajnos hozzáférhetetlennek bizonyult, így további vizsgálatára nem bocsátkozhatunk. Henszlmann Imre 1880 körül biztosan ismerte (HENSZLMANN 1880 k.é 485-486., még hozzá az első, 1819-es kiadást,

amelyet 2. kiadásként említ). Kérdés mikortól? (vö. még 39. jegyzet)

24. A „naturalisztikus" szőlőleveles stb. indát sima felületű hengerre csavaró gótikus fejezetek megjelenéséig a középkori fejezetek majd összes típusa tkp a korintoszi oszlopfő leszármazottja, alapvető tagolását is onnan veszi; onnan származik az álló akantuszleveles alsó rész és a hangsúlyozottan kiugró, bonyolultabb kompozíciójú felső rész együttese. Ez azonban a románkori fejezetornamentikáról való beszéd nyelvi nehézségeit csak növeli. Kitűnő tanulmányok születtek a gelnhauseni palotaornamentika, leginkább Feszl és Ybl által nem (!) választott ornamentikájának motívikus rokonairól (pl.: KLUCKHOHN, E.: Die Bedeutung Italiens für romanische Baukunst und Bauornamentik in Deutschland, Marburger Jahrbuch für Kunstwissenschaft 16 (1955) 1-120. és NICKEL, H. L.: Untersuchungen zur spätromanischen Bauornamentik Mitteldeutschlands, Wissenschaftliche Zeitschrift der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg 3 (1953-54) 25-74.) Az ezekben tárgyalt faragványok azonban típusukban térnek el a gelnhauseni palota oszlopfőitől, lévén kockaoszlopfőkről szó. A kehelyfejezeteknek, melyeknek egy speciális változatával állunk szemben, viszont csak bimbós, tehát a Marienkirche vakárkádsora fejezeteinek túlnyomó többségét alkotó, de Feszlék által megintcsak nem rajzolt és követett díszítésű részét tárgyalták behatóan (pl.: GESSNER: Die Entwicklung des gotischen Kapitells in Südwest- und Westdeutschland im 13. Jh., Würzburg, 1935.)

Mindenesetre megpróbáltam a (fejezet) „típus" és „motívum/kompozíció" kifejezéseket következetesen használni, s természetesen a mindkettőtől mást jelentő „stílus" szót is.

25. A Marienkirchét tárgyaló máig egyetlen monográfia; Werner Noack „Die Kirche von Gelnhausen" c. disszertációja (Halle 1912) nálunk hozzáférhetetlen. Részben erre támaszkodik, de az újabb irodalomra való reflektálással is: FATH, M.: Die Baukunst der frühen Gotik im Mittelrheingebiet IV. Die Marienkirche zu Gelnhausen, Mainzer Zeitschrift 65 (1970) 43-53. A számunkra érdekes faragványok mindegyikét (úgy a szentélybelső vakárkádsorának konzolait és fejezeteit, mint a kereszthajóportálokat) – kisebb vitakérdésektől eltekintve – a Marienkirche 12. század végefelé kezdődő újjáépítésének második tervváltozása utánra teszik. E tervváltozás datálásának alappontja az egyik szentélytámpillérbe vésett 1232-es évszám. E dátum környéke összhangba hozhatónak látszik úgy a befejező terv előképeiként számontartott burgundiai emlékek (elsősorban Dijon, Notre-Dame) datálásával, mint a mainzi dóm nyugati szentélyének 1239-es szenteléssel datált rokon német építkezések körének kronológiájával. Mindezen párhuzamok, és így a datálás is, elsősorban az építészeti formák rokonságán nyugszik, a Marienkirche építkezése befejező szakaszának ornamentikáját még nem vizsgálták részletesen, a szerzők ennek sajátos jellegét hangsúlyozzák (vö.: FATH id. mű 47. további irodalommal, vö. még előző jegyzet).

26 Ezt a 8. jegyzetben megadott címlaptervek felirata mutatja, nemcsak szövegében, henem tipográfiájában is; a Kaiser Friedrich Barbarossa szerepel nagy betűkkel, míg a két épület megnevezése csak kicsivel (21. kép)

27. KOMÁRIK 1984, 42. l. különösen az I. emeleti ikerablak osztó oszlopának fejezetét és az I. emeleti erkélymelvéd alatti konzolokat (KOMÁRIK 1984, 150. oldali kép) A Feszl-Gerster-Frey társulás által tervezett épület ornamentikáját, melynek rajzanyaga nincs, Komárik Dénes véleménye alapján soroljuk Feszl művei közé (a szerzőséghez vö.: KOMÁRIK D. közleménye a „Rövid hírek" rovatban, Műemlékvédelem 16 (1972) 55.)

28. Míg a Vigadó „gelnhauseni" ornamentikájú fejezeteinek jórésze szabad kompozíció „gelnhauseni" motívumokból, a Vigadó utcai oldalhomlokzat két féloszlopfője meglehetős hűséggel követi a Feszl által albumába is felvett egyetlen palotaoszlopfőt, jóllehet az indát köpő állatfej egy tagozattal feljebb, a fejezet felső részéről a fejlemezre került.

Feltűnő, hogy a terveken látható formák menynyivel közelebb állnak a gelnhauseni faragványok rajzaihoz, mint a megvalósultak. Itt nyilván a kőfaragó(k) más irányú klasszicisztikusabb-akantuszizálóbb formaadási tapasztalatainak közrehatásáról van szó. Ez felhívja a figyelmet az időszak kutatásának egyik fehér foltjára. Teljesen feldolgozatlan a korszak kőfaragásának története.

29. HENSZLMANN I.: A pestvárosi vigadó (Redouteépület). Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat évkönyve 1865-66 (Pest, 1867.) 96-131., 112.

30. A szentély vakárkádsor faragványai és a kereszthajókapuk viszonyához l. 25. jegyzet. Meglepően közel áll: nemcsak az indák és levelek arányában, de a levelek mellett csak itt megjelenő „szőlőfürtök"-et és a leveleket osztó gyémántmetszésű csepp-díszítést is hűen reprodukálja az Ybl tervezte ornamens. Egy a gelnhausenihez nagyon hasonló fríz Aschaffenburgban is van, tehát elvileg az is lehetett volna Ybl mintája, a „gelnhauseni" palota-fejezettípussal való együtt-felhasználás azonban Gelnhausen mellett szól.

31. A Reitter-ház (I. Hunyadi János út 18.), 1855-56 (vo.: KOMÁRIK 1970, 134-136.), a Zitterbarth-ház (V. Bajcsy-Zsilinszky út 22.) 1857-1859 (vö.: KOMÁRIK 1970, 141-147.), a Masjon-ház (I. Fő u. 9. – Jégverem u. 2.), 1860 (vö.: KOMÁRIK 1970, 147-151.), a budai vízhajtó gép- és bérház (I. Fő u. 3.) 1861-1866 (vö.: KOMÁRIK 1970, 156-160.) és a Kovács-Sebestény-ház (V. József nádor tér 5-6.) 1860-1861 (vo.: KOMARIK 1970, 151-155.).

32. KOMÁRIK 1970, 122-123.

33. Hogy a kőfaragók jelentős formaalakító szerepével is számolnunk kell, ha nem tervlapokat, hanem elkészült faragványokat vizsgálunk, azt jól mutatja, hogy a Kovács-Sebestény-ház szétterülő, húsos plasztikus leveleitől a Masjon-ház száraz, összecsomósodott faragványaiig mekkora stiláris repertoárban adható elő ugyanaz a forma (vö. 28. jegyzet).

34. Van der Nüllt mint az építészeti ornamentika szakértőjét és ritka tehetségű művelőjét mutatja be a vele több évtizeden át baráti kapcsolatban álló Rudolf von Eielberger írása (EITELBERGER 1869). Mint az épületornamentika teoretikusa l.: VAN DER NÜLL, e.: Andeutungen über die kunstgemässe Beziehung des Ornamentes zur rohen Form, Oesterreichische Blätter für

Literatur und Kunst 2 (1845) 401-404. és 411-414. Több évtizedes akadémiai professzori működéséhez, melynek szervezeti keretei többször változtak WAGNER, W.: Die Geschichte der Akademie der Bildenden Künste in Wien (Wien, 1967) összefoglalóan 411.

35. Annak ellenére elvégzendő lenne ez a kutatás, hogy Eitelberger arról számol be (EITELBERGER 1869, 241.), hogy van der Nüll utazásai közben készített rajzainak egy része már 1848 októberében megsemmisült. Útivázlatai többi részét viszont Eitelberger szerint 1869-ben az Akadémia könyvtára és az Österreichisches Museum őrizte.

36 Zsámbékról szólva: „Allein der Fries der südlichen Nebenapsis und der an der unteren Kapitellzone des Langhauspfeilers ... trägt eine dem ganzen Bau in Pannonhalma völlig fremde, stark rheinische Prägung (vgl. etwa Gelnhausen, Pfalz und Marienkirche), die wohl einer Regensburgischen Vermittlung entsprechen mag. ... Der Ornamentstil rheinischen Ursprungs, der auf verschiedenen Wegen nach Zsambék und Ják gelangte, blieb im zweiten Drittel des 13. Jh. in der Architektur Ungarns lebendig. ..." MAROSI, E.: Die Anfänge der Gotik in Ungarn – Esztergom in der Kunst des 12.-13. Jahrhunderts – (Budapest, 1984.) 114-115. Jákon ifj. CSEMEGI J. (A jáki apátság temploma, Vasi Szemle 6. (1939) 12-37., 19., 31-32.), és nyomán BOGYAI T. (A jáki apátsági templom és Szent Jakab-kápolna, Szombathely é.n. /1943/, 46.) elsősorban a nyugati kapuépítmény oromzatának fülkesoros tagolásában látta a gelnhauseni Marienkirche kereszthajó-homlokzatainak hatását.

37. MAROSI E.: A zsámbéki kolostorromok – A struktúra analízisének kísérlete – (Kézirat az MTA Művészettörténeti Kutató Intézetének Adattárában, 1985.) 8-9. és KOMÁRIK 1984. 129.

38. KOMÁRIK, 1984, 132. és 606-620. tételek

39. A Henszlmann arányelméleti művében szereplő metszetlap adatai: KOMÁRIK 1984, 617. tétel. Az alapjául szolgáló Henszlmann-rajzot Zsámbékról (tus, ceruzás és piros tintás kottákkal, 37,5x51,5, lépték lécen megadva: 0,5 cm = 1 „Pieds d'Autriche") az Országos Műemléki Felügyelőség Tervtára őrzi zsámbéki anyagában (ltsz.: 13.839). Nemcsak a lapnak az atlasz-kötet egyben tartott manuáléival való teljes rajztechnikai egyezése, de a hátoldalán a Felsőmagyarországi Rákóczi Múzeum pecsétje is bizonyítja, hogy a jelzetlen lap a Henszlmann-hagyaték szórványa. Ugyanitt található még 5 szimpla és egy dupla lap (melyek közül csak az egyiken van leltári szám: 13.313), szintén az egykori kassai múzeum pecsétjével, melyen Henszlmann kézírásával a zsámbéki templom méretei és arányszámításai olvashatók több példányban. Az egyik lap hátoldalán naplószerű, részben német, részben magyar nyelvű nehezen olvasható, rövidítésekkel teli feljegyzések láthatók év nélkül január 26. ill. 27-ei keltezéssel, minden bizonnyal az országgyűlés alsó táblájának üléseiről, a megyék igen-nem szavazatainak rögzítésével. Az előforduló nevekből (Somsich, Zsedényi, Szemere, Klauzál, Perczel stb.) ítélve feltétlenül 1848 előttről. Amennyire kivehető az esküdtszék körüli vitáról van szó („Klauzál contra Zsedényi ... Majláth elvileg támadja meg az esküdtszéket"), így talán joggal következtethetünk arra, hogy a büntetőtörvénykönyv reformjának 1842-ben országgyűlés elé került ügyének tárgyalásáról szól a feljegyzés, mégpedig 1844. január 27-éről, mely napon „Az országgyűlés kerületi ülése a nemesekből és nem nemesekből álló esküdtszék bevezetését, ennek megfelelően a büntetőjogi javaslat átdolgozását indítványozza" – amit később a felsőház elvetett. (Magyarország történeti kronológiája főszerk.: BENDA K., II. kötet Budapest, 1983. 658.) Ismeretes, hogy Pulszky Ferenc az országgyűlés által 1840-ben a büntetőtörvénykönyv megreformálásának előkészítésére kiküldött választmány jegyzőjeként 1841 és 43 között gőzerővel dolgozott e javaslatok kidolgozásán (s többször Münchenben is járt (!), hogy a kor vezető büntetőjogászával, Mittelmeyerral konzultáljon (vö.: PULSZKY F.: Életem és korom, I. kötet, Budapest, 1880. 188-189., 198-199. és 223. és FENYŐ I.: Egy reformkori polihisztor – Pulszky Ferenc indulása – in: uő. Haza és tudomány, Budapest. 1969. 125-319., 243-248.) Talán ez indokolta Henszlmann kitüntetett érdeklődését a téma országgyűlési tárgyalása iránt. Kérdés persze, hogy az így 1844-re tehető feljegyzés menynyiben datálja a papír „másodlagos felhasználását" és főleg a rajzot. Minden esetre talán arra gondolhatunk, hogy az 1869-es önéletrajza szerint „a középkori arány-törvény"-ről Henszlmannban 1845-ben támadt „sejtés" Zsámbékkal foglalkozva támadt benne és 1847-ben Kassán vált bizonyossággá (vö.: Adalékok Henszlmann Imre életrajzához, közli TIMÁR Á., Ars Hungarica 18 (1990). A Magyar Nemzeti Múzeum igazgató-őri állásának pályázatára beadott önéletrajz 134-138., 136. és uott 1847-es újabb kassai tartózkodásáról, valamint HNESZLMANN 1876. 110.o.)

A metszettábla a gelnhauseni Marienkirchét ábrázoló része újabb filológiai problémát vet fel. Henszlmann saját leírásából kiolvashatóan soha nem járt Gelnhausenben (hiszen öregkori egyetemi előadásaiban nem saját tapasztalataira, hanem Hundeshagen 23. jegyzetben id. mű tábláira hivatkozott a palota leírásában: ..... a régi a romanismus korában dívó durva gömbszelvényes /kockaoszlopfő/ Hundeshagen XIII-ik tábláján nem fordul elő... Alakos domborművek csak nehánya maradt fenn, de ezek könyvünk rajzai után ítélve ugyanis előrehaladt technika mellett szólanak." HENSZLMANN 1880 k. 486. o.) Így a Marienkirche alaprajzát és méreteit is valamely műből kellett vennie (ez nem lehetett Hundeshagené, hiszen az címe alapján kimondottan csak a palotát írja le az egyetemi előadásokban azonban, ahol a templom méreteit is megadja (id. mű 454. o.), nem nevezi meg forrását. De e forrásnak bizonnyal az 1850 elején általa megszerzett szakkönyvek között kellett lennie (vö. fent id. önéletrajz 136. o.), mert 1852-ben Londonban bemutatott szerkesztései között a Marienkirche már szerepelt (ZÁDOR A.: Henszlmann Imre építészetelmélete és a „gótizálás" kialakulása, Építés-és Közlekedéstudományi Közlemények 10 (1966) 207-228., 216. és a függelékben közreadott előadás 221.) Hogy arányszerkesztéseinek jórésze nem saját felmérésein, hanem más művek rajzainak átvételén, esetleg más léptékben való újrarajzolásán, illetve valahol közölt méretekből történt felszerkesztésén alapult, azt nemcsak az valószínűsíti, hogy a nem régen Angliában tartózkodó Henszlmann milyen sok angol templomon mutatta be arányszerkesz-

téseit 1852 végén, de e gyakorlatot egy ilyen eset jóval későbbi saját maga általi leírásával is illusztrálhatjuk: „Vorstehender Artikel war bereits gesetzt, als ich durch Römer's Gefälligkeit sehr schätzbare Notizen über die Ruinen der Benediktienerkirche Vértes Sz. Keresztes erhielt. Nachdem ich den Grundriss des Gebäudes aus den mitgetheilten Massen construirt hatte..." (HENSZLMANN 1865, 206.).

Az az illusztrált vagy méreteket megadó forrás, ahonnan Henszlmann a Marienkirche rajzát ill. adatait vette valamely összefoglaló mű lehetett, mert az alaprajz az Országos Műemléki Felügyelőség Tervtárának egy manuálé lapján (ltsz.: K 9313) még nem Zsámbékával, hanem más francia és német épületekével szerepel együtt.

40. HENSZLMANN 1876, 110.

41. Újabban, valószínűleg ZÁDOR A. 39. jegyzetben id. tanulmánya nyomán a téma iránt ébredt érdeklődés jegyében jeles idevágó tanulmányok születtek: HMÁR Á.: Henszlmann Imre kora építészetéről, Építés-Építészettudomány 5 (1973) 547-552. KEMÉNY M.: Henszlmann Imre szerepe az Akadémia palotájának építésében, Ars Hungarica 18 (1990) 107-112. és SISA J.: Henszlmann Imre részvétele a Lille-i székesegyház és a konstantinápolyi emléktemplom tervpályázatán, uott 65-106.

42. A Henszlmann-filológia újabb homályos pontja, mikor ismerte meg Henszlmann Franz Mehrtens műveit, melyek a középkori építészet történetére vonatkozó nézetei gyökeres újragondolására késztették vö.: HENSZLMANN I.: A középkori építészet – Olvastatott a M. T. Akadémia üléseiben /1860-ban/ – (Különnyomat a Budapesti Szemléből, Budapest, 1861), 10-16. és HENSZLMANN 1864, melyet Mehrtens kritikai ismertetésének és módszerei néhány önálló példán történő bemutatásának szentelt, valamint HENSZLMANN 1880. k., IV. kötet 3-5.

43. EITELBERGER 1856.

44. Ezt mutatja, Eitelberger elismerő szavain túl, hogy Jáknak jut a legtöbb hely, hogy róla szerepelnek fadúcról a szöveg közé nyomott illusztrációkon kívül nagy rézmetszetes táblák, és hogy az utánközlésnek már a címe is ez: Die romanische Kirche St. Ják in Ungarn, mit Rücksicht auf ähnliche Kirchenbauten dieses Landes in: Mittelalterliche Kunstdenkmale des Österreichischen Kaiserstaates (Stuttgart, 1858. 69-76., Taf. IX-XII.)

45. Kaplony alaprajz (EITELBERGER 1856. Fig. 7., 106.), keresztmetszet (Fig.8., 106.), Lébény alaprajz (Fig. 9. 107.), nyugati nézet (Fig. 10., 108.), keleti nézet (Fig. 11., 108.). Kaplony tévesen mint Nagykároly szerepel, ezt a tévedést már Henszlmann kiigazította HENSZLMANN 1865, 205. és HENSZLMANN 1876, 103., sitteni hivatkozása, valamint Éble Gábor cikke (A kaplonyi sírbolt, Vasárnapi Újság 37 (1890) 802.) nyomán ezeket az Ybl irodalom is nyilván tartja (YBL ERVIN 120. 6. jegyzet) Az OMF Tervtárában azonban, ahova az Ybl Miklós hagyatékában megtalált eredeti rajzokat Ybl Ervin e jegyzet szerint adta, jelenleg nem találhatók.

Az Ybltől Lébényről kapott rajzokat azonban a Central-Commission fadúcairól Henszlmann már Essenweinéivel vegyesen közölte, Ybl szerzőségének megjelölése nélkül, így ezekről az Ybl szakirodalom eddig nem vett tudomást. (A Central-Commission fadúcainak másolásáról és hazai használatáról l. a Műemlékvédelmi Szemlében megjelenés alatt álló közleményemet: „Bekezdések a magyarországi műemlékvédelem előtörténetéből I. Egy kérés a Central-Commission magyarországi vonatkozású anyagai ügyében"

46. A végül a tanulmányba be nem került Ócsa Gerster általi felméretéséről, akivel egyébként a szövegekből kivehetően Eitelberger személyes ismeretségben volt, Haas Mihály és Szumrák Emil Eitelbergerhez írt leveleiből tudunk. Haas Mihály levele Rudolf von Eitelbergernek, Buda 1855. április 11. (WLuStB Hs, I.N.: 20.892.): „ – Nach Ócsa konnte ich noch nicht gehen, weil Hr. Prof. leider vergessen hatten, mir anzugeben, was eigentlich gemacht werden soll. Sobald Sie das senden, so wird alsogleich Alles vollzogen werden und zwar auf das genaueste. ...", Haas Mihály levele Rudolf von Eitelbergernek, Gyöngyös, 1855. május 15. (WLuStB Hs., I.N.: 20.893): „Hochverehrter herr Professor! / Ihren werthen letzten brief hab ich mit freunde erhalten, und in beziehung auf Ocsa wird bisher gewiss schon Alles in Ordnung sein. Es hat nämlich Hr. Architect Gerster den brief selbst mit freunden übernommen und ist gewiss schon in Ócsa gewesen und hat Alles auf das genaueste aufgenommen. folglich bekommen Sie, wenn Sie auf Pfingster nach Pesth kommen, von ihm Alles was Sie brauchen. ..." . Szumrák Emil levele Rudolf von Eitelbergerhez, Buda, 1855. június 1. (WLuStB Hs. I.N.: 21843.): „Recht sehr habe ich bedauert, dass ich das Vergnügens beraubt wurde Euer Wohlgebor. zu Pfingsten in Ofen-Pest treffen zu können, ... Doch will ich nicht weiter lamentieren. Herr Gerster richtete mir den freundlichen Gruss von Euer Wohlgebor., – für den ich meinen herzlichsten Dank sage ... bringe ich nur noch zur Kentniss dass herr Gerster ganz nette Aufnahmen über die Ócsáer Kirche hat anfertigen lassen welche derselbe an Euer Wohlgebor. demnächst übersenden wird." Haas Mihály levele Rudolf von Eitelbergernek, Buda, 1855. június 16. (WLuStB Hs., I.N.: 20.894.): „Ihrem werthen letzten Briefe zufolge hab' ich herrn Architekten Gerster aufgefordert und aufgebeten, Ihnen von Ócsa die nöthigen Zeichnungen zu senden was er auch zu thun versprochen."

47. Protkoll der k.k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale (Österreichisches Bundesdenkmalamt, Archiv) 1855/117.

48. EITELBERGER 1856, 106.

49. Ez egyébként a csak röviddel azelőtt befejezett fóti templom és építésze bécsi tudomásulvételének szempontjából is érdekes forráshely.

50. Az egymást Josef Daniel Böhm köréből jól ismerő, és tudósként nagyrabecsülő két személyiség, kiknek egyébként a kortárs építészet iránti élénk érdeklődése is rokon vonása, teljesen eltérő álláspontot képviseltek e tekintetben. Vö.: Eitelberger elismerése a fóti templomról és Henszlmann lesújtó véleménye Ybl kaplonyi templomáról: „Die Leidner Kirche liess Baron Sina stylgemäss herstellen, die Gross-Károlyer hingegen befahl Graf Károlyi abzutragen und durch ein modernes, ganz bedeutungsloses Gebäude zu ersetzen; zwar gehörte das Gotteshaus vor seiner Demolition den Franciscanern, doch ist sein Styl älter als die

Einführung dieses Ordens in Ungarn." (HENSZLMANN 1865. 205. o.) Úgy tűnik, hogy Henszlmann, miután kijavította Eitelberger tévedését, maga is tollhibát ejt, vö.: 45. jegyzet, vagy legalábbis keveri a Károlyiak déli birtokain Ybl által átépített két templomot. Hogy valójában a kaplonyira gondolt, azt a Lébénnyel való párhuzamba állítás bizonyítja, amelyet még többször megismétel majd, pl.: HENSZLMANN 1876, 103., ahonnan egyébként ez a sommásan lesújtó vélemény már kimaradt, és az átalakítás/bontás mértét is pontosabban írja le.

51 HENCZ /A./ és BERGH /K./ építészek: Észrevételek az akadémia palotája ügyében, Magyar Sajtó 7 (1861) 621., és KOMÁRIK D. 4. jegyzetben id. tanulmányai 129. (1985.) ill. 108. o. (1989.) 52. HENSZLMANN 1864, 68., HENSZLMANN 1880 k., 453.

53. KOMÁRIK 1984, 12. 1865-től számítja azt a korszakot, amelyben a középkorias romantika rohamosan háttérbe szorul, kivéve a templom, a kastély és az emlékműtervezés rezervátumait.

54. Ybl ferencvárosi templomán a nyugati kapun, az előcsarnokban és a karzataljban látható fejezetek, valamint a kereszthajó homlokzatok hármas ablakainak ablakosztó oszlopainak fejezetei. Különösen érdekes a szószék e tekintetben, ahol pontosabb vizsgálatot igényelne, hogy tartópillére fejezetének előképe a gelnhauseni palota Feszl által rajzolt állatfejes oszlopfője, vagy az e faragvány – nem közvetlen – inspirátorai sorában szereplő felső-itáliai plasztika valamelyik alkotása volt.

55. KOMÁRIK 1984, 564. tétel, 1884-es évszámmal.

56. A többször átalakított épület falkutatását D. Mezey Alice-szal éppen csak megkezdtük. Így egyelőre csak feltételezés, hogy az a födémcsere, amelyet a helyiségek újrafestése és nyilván újra berendezése követett, összekapcsolható a forrásokban említett 1892-es évszámmal.

A kézirat lezárása után jelent meg Komárik Dénes „A romantikus romkultusz Feszl Frigyes hazai tárgyú grafikájában" című tanulmánya (Művészettörténeti Értesítő 39 (1990) 145-165.). Szerzőjének kéziratom átnézéséért is köszönettel tartozom.

Edit Szentesi: **Zur Bauornamentik der 40-50-en Jahre des 19. Jahrhunderts**

Drei bedeutende ungarische Architekten der Romantik; Frigyes Feszl, Miklós Ybl und Hugó Máltás, werwandeten an ihren Bauwerken, ein Kapitelltyp, darin an dem des Kaiserpfalzes zu Gelnhausen und eine Rankenornamentik, darin an der des Ostteiles der ebendortigen Marienkirche klingt an.

Zwei von diesen Architekten weilten um die Wende der 30-40-en Jahre jahrelang in München (Feszl 1839-44, Ybl 1840-41). Frigyes Feszl besuchte, durch den in München in dieser Zeit so lebhafte Vehrehrung des Kaiser Friedrich Barbarossas angeregt, ein oder mehrmal Gelnhausen, und fertigte dort ein Konvolut von Zeichnungen. Etwa 15 Jahre später plante er um einen Album aus seinen eigenen Gelnhausner „Knäufe" -Zeichnungen herauszugeben, und entwurfte dazu einen Titelblatt, der stellte eine interressante Interpretation des sog. Barbarossa-Kopfes des Pfalzes dar. Diese Umstände machen die Erscheinen der Gelnhausner Motiven an seinen Gebäuden deutlich.

Über einen Ybl'schen Besuch in Gelnhausen haben wir keine Nachricht, aber der Rankenornamentik einiger seiner Entwürfe zur Fóther Kirche ist mit dem Rankenfries des südlichen Querhausportals der Marienkirche so eng verbunden, das kann man ohne Annehmen seine persönliche Inspiration an Ort und Stelle, kaum zu erklären.

Über eventuellen Reisen von Hugó Máltás wissen wir nichts, der Vermittler der Gelnhausner Ornamentik war für ihn ein Musterbuch, oder die Wiener Akademie, wo er Vorlesungen von Eudard van der Nüll über die Bauornamentik gehört hat.

Imre Henszlmann hatte in den 80-en Jahren im Besitz der erste Auflage von 1819 des Buches von Bernhard Hundeshagen über den Kaiserpfalz zu Gelnhausen, aber wir wissen nicht, von wann. Die Marienkirche bedeutete ihm, dem leidenschaftlichen Anhänger der Neugotik, ein der frühesten Angriffspünkte französischer gotischen Architektur im deutschen Gebiete. Die Andere teilten aber viel mehr die weitverbreitete Auffassung von Sulpiz Boisserée über rheinische Architektur, und die Marienkirche war für ihnen ein Geäude, welches, mit ihren eigenen Bestrebungen im Einklang, eine Synthese der byzantinischen und romantischen Elementen verwirklichte.

YBL Miklós

Brestyánszky Ilona: Ybl Miklós emlékezete.
= Nők Lapja, XXXVI, 30, 1984. július 28. 10-11. p. ill.

theory and criticism
13 ICONOGRAPHY
15 ARCHITECTURE
urbanism, landscape architecture
16 SCULPTURE
17 PICTORIAL ARTS
painting, drawing, manuscript illumination, graphic arts
18 DECORATIVE ARTS

MEDIEVAL ART
4th-14th/16th centuries
50 MISCELLANEA
55 ARCHITECTURE
56 SCULPTURE
57 PICTORIAL ARTS
painting, drawing, manuscript illumination
58 DECORATIVE ARTS
59 ARTISTS AND ARCHITECTS

RENAISSANCE, BAROQUE AND ROCOCO ART
15th-18th centuries
60 MISCELLANEA
65 ARCHITECTURE
urbanism, landscape architecture
66 SCULPTURE
67 PICTORIAL ARTS
painting, drawing, manuscript illumination, graphic arts